

**Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Мукачівська міська рада
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Наука та освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі

**Збірник тез доповідей за матеріалами
Всеукраїнської науково-практичної конференції**

**Мукачево
19-20 травня 2016 року**

УДК 001+37(063)
ББК 72+74
Н 34

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Мукачівського державного університету
(протокол № 12 від «26» квітня 2016 р.)*

Наука та освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 19-20 травня 2016 р., Мукачево / Ред.кол. : Т.Д.Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2016. – 379 с.

ISBN 978-966-97506-8-6

У збірнику представлено тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наука та освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі». Учасниками конференції обговорено проблеми педагогічної та психологічної освіти в умовах євроінтеграції, історичні, філософські та правові питання розвитку науки та освіти в третьому тисячолітті, сучасні тенденції в економіці та управлінні, особливості туристично-рекреаційної роботи в освітньому процесі ВНЗ, актуальні проблеми сучасних технологій виробництва та сфери обслуговування.

Видання розраховане на науковців, педагогів, викладачів, аспірантів та студентів, які займаються науково-дослідною роботою.

Редакційна колегія:

Щербан Т.Д. – д.психол.н., професор (голова), **Гоблик В.В.** – д.е.н., доцент, **Папп В.В.** – д.е.н., професор, **Кобаль В.І.** – к.пед.н., доцент, **Максютова О.В.** – начальник НВВНТ.

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікації.

ISBN 978-966-97506-8-6

© Мукачівський державний університет, 2016

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ПЕДАГОГІЧНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ОСВІТА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	12
АКУЛЕНКО І. А., КРАСНОШЛИК Н. О., ЛЕЩЕНКО Ю. Ю. Напрями модернізації змісту шкільної математичної освіти (основна школа, поглиблений рівень вивчення математики).....	12
АЛМАШІ С. І. До проблеми дослідження рефлексивної складової готовності майбутніх вчителів до професійної інноваційної педагогічної діяльності.....	14
АНДРИШИН С. Дослідження вимог до конститuentів терміносистеми освіти української та англійської мов.....	15
БАРНА Х. В. Використання теорії розв'язання винахідницьких завдань у діяльності дошкільного навчального закладу.....	17
БАРЧІЙ М. С. Психологічні аспекти формування комунікативної компетентності вчителя.....	19
БЕРЕЗОВСЬКА Л. І. Окремі питання вивчення кар'єри особистості.....	21
БОГДАН К.М., ЧЕРЕПАНЯ Н. І. Самоосвіта – одна з головних умов педагогічної майстерності вихователя.....	23
БОДНАР О. М. Вокально-педагогічна компетентність майбутнього вчителя: філософсько-педагогічний аспект.....	25
БОРОНЫ Д.-В. Т. Питання формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи у педагогічній літературі.....	27
БОЧКО С. М. Значення управлінської компетентності у формуванні майстерності керівника ДНЗ.....	29
БРЕЦКО І. І. Психічна втома як чинник емоційного вигорання вчителя.....	31
БРИЖАК Н. Ю. Педагогічна творчість як невід'ємна складова професійної культури вчителя початкових класів.....	32
БРИЖАК Н. Ю., ГУЧКАНЮК А.М. Проблема професійного самовизначення особистості: теоретичний аналіз дослідження.....	34
БРИЖАК Н. Ю., ШПАК М.С. Теоретичний аналіз проблеми професійної ідентичності особистості майбутнього вчителя початкових класів.....	36
ВАРЕНИЧЕНКО А. Б. СИДОРЧУК А. Е. Формування екологічних цінностей майбутнього вчителя початкової школи.....	38
ВАСИЛИНКА М. І. Педагогічна спадщина Г. Ващенко в контексті сьогодення....	40
ВОЛОШИН Н. П., ГРИЧКА М. Система навчання молодших школярів позакласному читанню.....	41
ВОРОНОВА О. Ю. Концептуальні підходи до вивчення поняття рефлексії.....	43
ГАБОВДА А. М. Толерантність комунікативної взаємодії у вищій школі: педагогічний аспект.....	45
ГАВРИШКО С. Г. Оцінювання навчальних досягнень студентів ВНЗ з фізичного виховання.....	47

ГАВРИШКО С. Г., БУРЧ І. Д. Динаміка показників загальної фізичної підготовленості студентів ВНЗ.....	49
ГАРАПКО В. І. Spread it as strategic direction introduction of it in British higher education (1990-1999).....	51
ГАСНЮК В. В. Взаємодія мистецьких традицій як засіб формування полікультурної компетентності школярів.....	53
ГОБЛИК В. В., АЛМАШІЙ І. І. Формування екологічної культури студентів ВНЗ.	55
ГОРВАТ М. В. Інтерактивне навчання як педагогічна технологія.....	57
ГОРВАТ М. В., ГУЙВАН Н. І. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів за допомогою використання дидактичних ігор.....	59
ГОРВАТ М. В., КИРЧЕЙ Я. О. Шляхи удосконалення уроку в сучасній початковій школі.....	61
ГУСАР О. Фактори мотивації у підготовці майбутнього вчителя англійської мови у вищій школі.....	63
DANKANYCH O. Concept term and its research in modern linguistics.....	65
ДОБОШ О. М., ВОВК Я. Педагогічний аспект формування взаємодопомоги у старших дошкільників у процесі спільної праці.....	66
ДОБОШ О. М., ДРАГУН Г. Основні підходи до визначення типів та функцій іміджу педагога-професіонала.....	69
ДОБОШ О. М., ДУМА В. Виховання толерантної поведінки у дітей дошкільного віку.....	71
ДОБОШ О. М., ТИТИЧКО В. Проблема розвитку обдарованості в психолого-педагогічній літературі.....	73
ДЯДЧЕНКО О. В. Іншомовна підготовка студентів нефілологічних спеціальностей до міжкультурної взаємодії.....	75
ДЯЧУК Н. І. Темперамент як психологічний чинник музичного виконавства.....	77
ЗАВИДОВСЬКА Д. С., ПОЛЯНКА А. В. Інтерактивні методи вивчення англійської мови.....	79
ІВАНОВА В. В. Психологічна готовність керівників закладу дошкільної освіти до прийняття управлінських рішень.....	81
КАМПОВ С. П. Умови формування самостійної науково-дослідницької діяльності майбутніх педагогів.....	83
КАС'ЯНЕНКО О. М. Організація роботи групи ДНЗ, в якій є діти з особливими потребами.....	85
КОБАЛЬ В. І., БІЛЕЦЬКА Я. Софія Русова про наступність у навчанні.....	87
КОБАЛЬ В. І., ІСАК А. Дослідження вікової динаміки сформованості в молодших школярів базових компонентів здорового способу життя.....	89
КОБАЛЬ М. В., БРОШНЯК М. Дослідження відмінності у засвоєнні гендерних ролей хлопчиками та дівчатками молодшого шкільного віку у контексті впливу сім'ї і школи.....	91
КОВАЛЕНКО О. А. Математична підготовка майбутніх учителів початкової школи в умовах євроінтеграції.....	93

КОРНІЄНКО І. О. Оціночно-динамічні елементи нарративу життєвого простору підлітків та юнаків.....	95
КОРНІЄНКО І. О., ГАНЬКУЛИЧ М.М. Особливості формування образу партнера в шлюбі як фактору задоволення сімейними стосунками.....	97
КОСТЮ С. Й. Особливості психолого-педагогічного спілкування в системі «вчитель – учень».....	99
КРАВЧЕНКО Т. М. Лінгво-психологічні аспекти вивчення лексики на уроках іноземної мови.....	101
КУЗЬМА-КАЧУР М. І. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування природознавчої компетентності.....	103
КУЗЬМА-КАЧУР М. І., КУРТА С.В. Краєзнавчий компонент у змісті програми «Природознавство».....	104
КУЗЬМА-КАЧУР М. І., МИГОВИЧ Е.В. Особливості та змістові характеристики феномена толерантність.....	106
КУЗЬМА-КАЧУР М. І., САВКО Я.М. Генеза ідеї інтерактивного навчання в педагогічній науці.....	108
КУРИЛО О. Й. Особливості усталених виразів та їх стилістичні функції в повісті І.Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я».....	110
КУШНІР І. І. Особливості формування готовності майбутніх керівників навчальних закладів до маркетингової діяльності.....	113
ЛАВРЕНОВА М. В., ПЕКАР А.С. Гра-драматизація як засіб навчання дітей виразно читати.....	114
ЛАЛАК Н. В. До проблеми формування свідомої дисципліни у молодших школярів.....	116
ЛАЛАК Н. В., ГОНАК Н.В. Виховний вплив сім'ї на формування особистості молодшого школяра.....	118
ЛАЛАК Н. В., КОСТЬ Ю.Ю. Організація самостійної роботи учнів початкової школи у контексті сьогодення.....	120
ЛАЛАК Н. В., ТЕЛИЧКА А. Шляхи вдосконалення форм і методів контролю знань молодших школярів.....	122
ЛАНЬО Г. В. Основні напрями, способи та проблеми впровадження інформаційних технологій у вищих навчальних закладах.....	124
ЛІБА О. М., БІЛА М.М. Методика створення і застосування проблемних ситуацій на уроках математики.....	125
ЛОГОЙДА І. В. Євроінтеграція та освітні процеси.....	128
ЛЯХ А. Ю. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації індивідуального підходу як наукова проблема.....	130
МАДЯР А. К. Соціальна компетентність майбутніх учителів початкової школи.....	132
МАЙБОРОДА І. Е. Сучасні підходи підготовки студентів педагогічних факультетів до викладання образотворчого мистецтва у початкових класах.....	133

МАЙБОРОДА І. Е., СИНЕТАР І.В. Художньо–естетичне виховання молодших школярів засобами українського народного декоративно–прикладного мистецтва.....	135
МАРЦЕНЮК М. О. Соціально-психологічний портрет сім'ї в форматі сімейної психодіагностики.....	137
МАРЦЕНЮК М. О., МЕШКО М.М. Теоретичні концепції процесу соціальної адаптації.....	139
МАРЦЕНЮК М. О., ФЕЛЬЦАН І.М. Мотивація як запорука формування професійних навичок у процесі навчання у вищій школі.....	142
МАРЦЕНЮК М. О., ШОПА Г.М. Чинники подружнього благополуччя молодії сім'ї.....	143
МЕЛЬНИЧУК Л. Б. Критерії та показники готовності майбутніх учителів до морального виховання молодших школярів.....	146
МИКУЛІНА А. К. Взаємозв'язок видів образотворчої діяльності дошкільників... ..	148
МІШАК В. М. Професійна підготовка майбутнього вчителя іноземної мови в Австрії.....	150
МОЛНАР Т. І. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до полікультурного виховання учнів.....	153
МОРГУН А. В. Лингвистическая класифікація зоонимів в русском и украинском языках (лингводидактический аспект).....	155
МОРГУН І. В. Реалізація компетентнісного підходу в процесі навчання англійської мови в школі.....	157
МОРОЗ Ф. В. Виховання і розвиток у студентів інтересу до навчання.....	159
МОЧАН Т. М. Мотивація пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках інформатики.....	161
МОЧАН Т. М., ЛАБОШ К.Я. Застосування інформаційних технологій на уроках математики у початковій школі.....	163
НИЩАК І. Д. Педагогічне діагностування рівня інженерно-графічної підготовки майбутніх учителів технологій (на прикладі контрольних робіт з креслення).....	165
ПАВКО А. І., КУРИЛО Л. Ф. Особливості педагогічного змісту терміну «парадигма» в постнекласичний період розвитку соціогуманітарної науки.....	167
ПАГУТА Т. І. Естетична освіта молодших школярів як засіб формування соціально адаптованої особистості.....	170
ПЕТРУК В. А. Підвищення рівня самооцінки щодо педагогічної діяльності у студентів непедагогічних ВНЗ.....	172
ПОВІДАЙЧИК О. С. Науково-дослідна робота студентів у системі вищої професійної освіти.....	174
ПОЛЯНКА А. В., ЛУЧКА А. С. Використання інформаційних технологій та комп'ютерних програм для вивчення англійської мови.....	176
ПОПОВИЧ І. Є. Підготовка вчителя-дослідника як важлива складова сучасної педагогічної освіти Великої Британії.....	178
ПОПОВИЧ Н. М. Lifelong professional education: development priorities.....	180

ПОПОВИЧ Н. Ф. Структура літературно-художніх антропонімів у драматичних творах Г. Квітки-Основ'яненка.....	181
РУСИН Н. М. Розвиток логіко-математичних здібностей у дітей дошкільного віку.....	183
РЯБУХА А. Ю. Організація і зміст педагогічного експерименту перевірки ефективності моделі формування готовності майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до застосування мультимедійних технологій.....	185
СЕРДЮК З. О. Особливості вивчення математики в гімназіях Польської Республіки.....	187
ТЕЛИЧКО Н. В. Роль педагогічного емпauerменту у формуванні педагогічної майстерності вчителів початкової школи.....	189
ТЕЛИЧКО Н. В., БОДНАРЮК В.В. Проектна технологія як засіб реалізації компетентнісно орієнтованого підходу у навчанні англійської мови.....	190
ТЕЛИЧКО Н. В., КОПЧА Ю.М. Формування англомовної комунікативної компетенції молодших школярів з використанням ігрових форм навчання.....	192
ТЕЛИЧКО Н. В., ЛЕСКО М.І. Навчання іншомовного діалогічного мовлення на середньому етапі ЗОШ на основі інтерактивних методів.....	194
ТЕЛИЧКО Н. В., ПАВЛИШИНЕЦЬ Я.В. Важливість вивчення іноземних мов на шляху формування єдиного європейського простору у сфері освіти.....	196
ТЕЛИЧКО Н. В., ПОРОХНАВЕЦЬ Ю.Е. Вивчення іноземних мов – ключ до інтелектуального розвитку сучасного студента.....	198
ТИМКАНИЧ М. М. Професійна культура майбутніх учителів початкової школи.....	199
ТОВКАНЕЦЬ Г. В., СКИБА В. В. Професійне самовиховання студентської молоді в умовах університетської освіти.....	201
ТОВТИН Н. І. Українська духовна музика як чинник формування музично-естетичної культури школярів.....	203
ФЕНЦИК О. М., БРОВЧЕНКО Н.В. Патріотичне виховання молодших школярів на уроках літературного читання.....	205
ФЕНЦИК О. М., КЕРЕЧАНИН С. І. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів.....	208
ХОМА О. М., ДАНКОВИЧ А.М. Інтерактивні методи навчання, їх застосування у практиці роботи початкової школи.....	210
ХОРКАВА С. І. Концепція розвитку психологічної служби в системі освіти України.....	213
ЧЕКАН О. І. Виховання дошкільників засобами народних рухливих ігор.....	214
ЧЕРЕПАНЯ Н. І. Педагогічний аналіз професійної діяльності педагога дошкільної ланки освіти.....	216
ЧЕРЕПАНЯ Н. І., ІГНАТ А.С. Суть національного характеру виховання.....	218
ЧЕРЕПАНЯ Н. І., ЛУКАЧ М.І. Теоретичні підходи до поняття "спілкування" в психолого-педагогічній літературі.....	220
ЧЕРЕПАНЯ Н. І., ПІВКАЧ О.В. Соціальна поведінка особистості дошкільника....	222

ЧЕРЕПАНЯ Н. І., ПОБЕРЕЖНА Т.М. Основи корекційно-розвиваючої роботи з дітьми з відхиленням в емоційному розвитку.....	225
ЧОВРІЙ С. Ю., ШКЛЯНКА А. М. Організація діяльності закладів професійної педагогічної освіти на Закарпатті на початку ХХ століття.....	227
ЧОВРІЙ С. Ю. Історико-педагогічні аспекти реформування професійної педагогічної освіти на Закарпатті другої половини ХІХ – початку ХХ століття...	229
ЧОВРІЙ С. Ю., ПОПОВИЧ А. Ю. Організація навчального процесу в Мукачівській учительській семінарії (1914-1919).....	231
ШКАБАРІНА М. А. Розвиток педагогічної креативності майбутніх учителів у контексті євроінтеграційних процесів.....	234
ЩЕРБАН Г. В. Учень очима вчителя.....	236
ЩЕРБАН Т. Д., ДМИТРІЄВ М.А. Прояв емпатії у навчальних взаємостосунках...	238
ЩЕРБАН Т. Д., КОВАЧ О.В. Самосприйняття юнаків.....	239
ЮРКОВ О.С., ОРСАГОШ В. В. Соціально-психологічні чинники ризику вживання психоактивних речовин підлітками.....	241
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНІ, ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПРАВОВІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ В ТРЕТЬОМУ ТИСЯЧОЛІТТІ.....	243
ІЛЬТЬО Г. Ф. Активізація наукового пошуку студентів в системі вищої освіти.....	243
КАМПИ О. Ю., БОБИК Н. Особливості правового регулювання праці спортсмена-професіонала.....	245
КУХАРЧУК О. С. Педагогічна освіта в контексті соціокультурного простору.....	247
МАЛЕЦЬ О. О., МАЛЕЦЬ Н. Б. Етнографічні дослідження Мукачівщини в працях Тиводара Легоцького.....	251
МІЩУР Т. Л. Філософія і література: взаємозв'язок та взаємодоповнення.....	253
ОЛІЙНИК В. В., ЛЕВКО А. Український театр Закарпаття – від аматорського руху до професійної сцени.....	255
ПРОКОПОВИЧ Л. С. Колористичні епітети в поетичному дискурсі Ліни Костенко.....	258
ФІЛЬКІНА Б., ІЛЬТЬО Г. Ф. Особливості формування політичної культури сучасної молоді.....	260
ШИМКО О. В. Сучасні парадигми вищої освіти: академічна мобільність студентів та викладачів як засіб формування професійних компетенцій.....	261
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ ТА УПРАВЛІННІ: НОВИЙ ПОГЛЯД.....	264
БОЧКО О. І. Функціональні особливості інституційних структур земельних відносин регіонального рівня.....	264
БОЧКО О. Ю. Сутність та перспективи розвитку соціального маркетингу.....	265
БОШОТА Н. В. Джерела фінансування туристичної галузі.....	266

БРАТЮК В. П., МИХАЛЬЧИНЕЦЬ Г. Т. Міжнародна практика та сучасні підходи до регулятивної роботи на фінансовому ринку України.....	269
ВОРОБІЙОВ В.В. Систематизація чинників, які підвищують (знижують) інвестиційну привабливість регіону.....	270
ГАВРИЛЕЦЬ О. В., ДІДЕНКО В. Використання паблік рилейшнз в маркетингових програмах просування товарів і послуг на ринку.....	272
ГОБЛИК В. В., АЛМАШІЙ І. І., ФЕЄР А. Є. Екологічні проблеми соціально-економічному розвитку сільських громад регіону.....	273
ГОБЛИК В. В., КОРОЛОВИЧ О. О. Кластерний підхід до розвитку малого підприємництва регіону.....	275
ГОБЛИК В. В., ТОКАР Я. І. Використання потенціалу сільських територій.....	277
ДЕЛЕГАН О. О., ЛЕНДЕЛ О. Д. Особливості реклами на ринку харчової промисловості.....	279
ДОЩЕНКО А. В. Стимулювання зайнятості населення на ринку праці через підтримку малого підприємництва та самозайнятості.....	281
ЗАРІЧНА О. В., ТІБА В. Паблік рилейшнз у бізнесі.....	283
ІГНАТИШИН М. В., ЛУНИК В. Р. Податкова система України: реалії та перспективи.....	284
КОВАЧ В. Ю., ЧУЧКА І. М. Організація маркетингової служби на промисловому підприємстві.....	286
КУЧІНКА Т. В. Зовнішні чинники формування економічних криз в Україні.....	287
ЛАСЛО В. В., ЛЕНДЕЛ О. Д. Особливості споживчого та промислового маркетингу.....	289
ЛЕНДЕЛ О. Д., ПІДГОРНА Ю. В. Маркетинг взаємовідносин в діяльності роздрібних торговельних підприємств.....	291
ЛЕНДЕЛ О. М. Сучасний стан інвестиційної зовнішньоекономічної діяльності підприємств Закарпатської області.....	293
МАЛЕЦЬ С. С. Механізм податкового регулювання інноваційних процесів в Україні.....	295
МАЛЯР Д. М., ЛЕНДЕЛ О. Д. Особливості поведінки споживачів на промисловому ринку.....	297
НЕСТЕРОВА С. В., ВАЙС Ф. Ф. Партнерство України з міжнародними фінансовими організаціями.....	299
ПЕТРИЧКО М. М., БАЛОГА Е. І. До питання оподаткування юридичних осіб в Україні.....	301
РУБІШ М. А. Підприємства сфери послуг в економіці регіону.....	303
СЕМЕНЕЦЬ Ю. О. Проблемні питання фінансування сектору вищої освіти в Україні.....	305
СТЕГНЕЙ М. І., ЛІНТУР І. В. Проблеми формування фінансових ресурсів бюджетів адміністративно-територіальних одиниць в умовах євроінтеграції.....	307
СТЕГНЕЙ М. І., МАКСЮТОВА-ГРЕШКУЛИЧ Д. В. Функціонування та розвиток регіональних ринків праці.....	309

СУХАН М. В., РЕГА М. Г. Конкуренція на ринку промислової продукції.....	311
ТЕРНОВСЬКА А.Є., ПРОСКУРА В.Ф. Вплив оптимізації територіального розміщення логістичного об'єкту на підвищення рівня його економічної безпеки	312
ФЕЄР О. В., ШУЛЕВКА О. Ю., ПЕРЕВУЗНИК Т. М. Проблеми розвитку вищої економічної освіти в Україні.....	314
РОЗДІЛ 4. ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНА РОБОТА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВНЗ Й ВИРІШЕННЯ ПРИКЛАДНИХ НАУКОВИХ ЗАВДАНЬ.	315
ВИШИВАНЮК М. М., МАЦУР Н. І. Формування стратегії розвитку туристичних регіонів України.....	315
ГОБЛИК В. В., КЕРЕСТЕНЬ І. С. Передумови створення туристичного кластеру в транскордонному регіоні.....	317
ГОБЛИК-МАРКОВИЧ Н. М., КУЗЬМА В. І. Освітньо-туристична та курортно-рекреаційна діяльність Рахівського району.....	319
ГОБЛИК-МАРКОВИЧ Н. М., ЧІЧУР І. І. Професійна підготовка фахівців з туристично-рекреаційної сфери у ВНЗ.....	321
ГРЯНИЛО А. В., ЧОРІЙ М. В. Освітня складова виставкової діяльності як фактору популяризації сфери гостинності.....	323
КАМПОВ Н. С. Організація навчально-виробничої практики при підготовці фахівців туризму.....	324
КАСИНЕЦЬ О. В. Місце туристично-краєзнавчої діяльності в системі підготовки фахівців туризму.....	326
ЛЕМАК Н. М., ГОЛОВКО О. М. Туристично-рекреаційний потенціал Закарпаття.....	328
ЛУЖАНСЬКА Т. Ю., ДЕРКАЧ В. Ю. Роль туристично-краєзнавчої роботи в дослідженні екологічної освіти.....	331
МАТВІЙЧУК Л. Ю., ЛЕПКІЙ М. І. Роль рекреаційної психології в дослідженні туризму.....	333
МАХЛИНЕЦЬ С. С., ЧУБІРКА Г. І. Значення розвитку рекреаційної інфраструктури регіону.....	336
МАШКА Г. В., БЕЗРУКИЙ М. В. Шляхи вдосконалення атрактивності туристичних ресурсів Закарпатської області.....	338
МАШКА Г. В., БУРКІВСЬКА Н. В. Оцінка геосистем туристичних районів Закарпатської області.....	340
МЕДВІДЬ Л. І., МОВЧАН К. М. Зарубіжний досвід практичної підготовки фахівців туристичної галузі.....	342
МІЛАШОВСЬКА О. І., ПУШКАШ І. Сучасні тенденції професійної підготовки фахівців готельно-ресторанної справи.....	344
МІЛАШОВСЬКА О. І., ПУШКАШ Р. Організація студентських олімпіад спеціальності «Готельно-ресторанна справа».....	346
ПАПП В. В. Вплив природного туризму на розвиток регіону.....	348

СМОЧКО Н. М. Науковий парк як інноваційна модель розвитку науково-освітнього комплексу регіону.....	349
РОЗДІЛ 5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ.....	352
БЕЙЛАХ О. Д. Нові концепції і технології в напрямку екологічного дизайну одягу.....	352
ДЕРКАЧ А. О., ОХМАТ О. А. Захист натуральної шкіри від біоураження.....	354
ІГНАТИШИН М.І., КОЛЕСНІЧЕНКО А.С. Моделювання плоского двохланкового маніпулятора в системі Mathcad.....	355
ІСАК Є. Д., БІЛЕЙ-РУБАН Н. В. Особливості технології виготовлення виробів для лижного одягу з сучасних пакетів матеріалів.....	357
КОЗАР О.П., ГРЕЧАНИК Ю. В. Аналіз фізико-хімічних та біоцидних властивостей ПГМГ-ГХ.....	359
ЛАЗАР В. Ф., ЖИГУЦ Ю. Ю., КРАЙНЯЙ І. І. The technology of synthesis thermite red brass and brass.....	360
ЛІСНІКОВСЬКИЙ В. Ф., МАРУХЛЕНКО М. О., МОКРОУСОВА О. Р. Технологічні рішення застосування монтморилоніту у шкіряному виробництві.....	362
МОЛНАР О.О., ГЕРАСИМОВ В.В. Концепція розвитку системи енергозабезпечення «Розумного одягу».....	363
ПОВШИК С. Я. Особливості сучасних проектних технологій в дизайні одягу.....	365
ПОПОВА А. І. Вплив частоти зміни асортименту виробів підприємства на техніко-економічні показники потоку.....	367
ПОПОВА А. І., ПОЛУДА С. Н. Вплив циклів прання на експлуатаційні властивості пакетів матеріалів для виготовлення чоловічих піджаків.....	369
ПОТЕБЕНЬКО О. А., ОХМАТ О. А. Напрями екологізації сучасних технологій дублення у виробництві шкіри.....	371
ПРИСТАЯ А. М., МАТВІЙЧУК С. С. Оптимізація процесу виготовлення швейних виробів з натуральної шкіри з позицій застосування ресурсозберігаючих технологій.....	373
СЛАВА О. О., МАТВІЙЧУК С. С. Створення перспективних колекцій жіночого одягу в етностилі за костюмом Хустщини.....	375
ФУРСА Т. М., ГРЕЧАНИК Ю. В., КОЗАРЬ О. П. Методи надання матеріалам антибактеріальних властивостей.....	377

РОЗДІЛ 1. ПЕДАГОГІЧНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ОСВІТА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

УДК 373.1

І.А.АКУЛЕНКО, Ю.Ю.ЛЕЩЕНКО, Н. О. КРАСНОШЛИК
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ (ОСНОВНА ШКОЛА, ПОГЛИБЛЕНИЙ РІВЕНЬ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ)

Загально визнано, що зміст освіти на кожному етапі розвитку суспільства залежить від рівня розвитку науки й економіки, теоретичного та практичного значення окремих галузей науки в загальній системі суспільних відносин, соціального замовлення системі освіти, специфіки реагування освітньої системи на суспільне замовлення щодо результатів її функціонування. Зміст освіти відображає систему наукових понять, фактів, способів діяльності, засвоєння й набуття яких закладає основи для зростання розумового, етичного, естетичного, емоційного, фізичного та соціального потенціалу особистості того, хто навчається. Він є визначальним для підготовки молоді до праці, для забезпечення її ефективної соціалізації в умовах сучасності (швидкоплинні зміни технологій, полікультурність суспільства, вагомість навичок наукового і критичного мислення, умінь ефективного розв'язування проблем). Модернізація змісту освіти вимагає вдумливості й поступовості. Вона враховує, з одного боку, той позитивний досвід, що накопичений практикою навчання, водночас імплементує істотні зміни, що відбуваються завдяки розвитку науки й суспільства загалом.

Зміст математичної освіти також не є статичним протягом останніх десятиліть. За вказаний час до змісту курсу математики старшої школи було залучено елементи диференціального та інтегрального числення, математичної статистики і теорії ймовірностей. Нині школярі знайомляться з елементами математичної логіки і теорії множин, на поглибленому рівні вивчають комплексні числа, розглядають диференціальні рівняння як математичні моделі, що описують процеси в різних галузях знань тощо. Учні основної школи, які вивчають математику поглиблено (8 кл.), опановують елементи теорії подільності в кільці цілих чисел і кільці многочленів.

Зупинимося більш детально на тих елементах теорії подільності в кільці цілих чисел, які доцільно залучати до змісту поглибленого курсу математики основної школи. Доцільність їхнього вивчення, на наш погляд, зумовлена, зокрема сучасними тенденціями розвитку теорії і практики захисту інформації, можливістю встановлення міжпредметних зв'язків із такими науками як криптологія, інформатика тощо.

Нині у курсі алгебри 8 класу, що вивчається поглиблено, школярі знайомляться із поняттями: «число a ділиться націло на число b », «число a конгруентне числу b », дільник, кратне, спільний дільник, спільне кратне, НСД, НСК двох натуральних чисел, взаємно прості числа, просте, складене число, канонічний розклад натурального числа, прості числа Ферма, прості числа

Мерсенна (додатково). Вивчаються такі математичні факти: теореми про ділення з остачею, про представлення числа в системі числення з основою g , властивості подільності націло, властивості конгруенцій, властивості простих чисел, основна теорема арифметики.

Як показало експериментальне навчання, якщо знайомити учнів із елементами криптології (наприклад, у курсі за вибором «Основи криптології» 9 кл.), то додатково необхідно долучати відомості про лінійні конгруенції та способи їхнього розв'язування, про повну і зведену систему лишків за модулем, про обернений клас лишків за модулем та його застосування для розв'язування лінійних конгруенцій з метою подальшого опанування способів діяльності із дешифрування повідомлень, отриманих за допомогою лінійних і афінних шифрів.

Важливо сформуванню уявлення учнів про функцію Ейлера й уміння школярів застосовувати відповідну формулу для знаходження значення функції Ейлера. Доцільно навести формулювання й доведення теорем Ейлера та Ферма, закріпити їх і сформуванню вміння учнів застосовувати ці теореми для знаходження розв'язків лінійних конгруенцій. На цій основі у подальшому сформуванню уявлення школярів про шифр RSA і проілюструвати застосування процедури шифрування RSA.

Перед тим, як вивчати шифр Рабіна, важливо сформуванню уявлення учнів про конгруенції другого степеня за простим і складеним модулем та їхні розв'язки, про квадратичні лишки і нелишки за простим модулем, розглянути їхні властивості, виявити аналогії та відмінності у розв'язуванні квадратних рівнянь і конгруенцій другого степеня за простим модулем, сформуванню вміння учнів встановлювати наявність розв'язків та розв'язувати найпростіші конгруенції другого степеня виділенням повного квадрата. Доцільно довести Китайську теорему про остачі, розглянути особливості її застосування в ході розв'язування конгруенцій другого степеня за складеним модулем, ознайомити із поняттям квадратного кореня з цілого числа за простим модулем. Ці відомості стануть у нагоді під час ознайомлення учнів із шифром Рабіна і процедурою дешифрування повідомлень, отриманих із застосування шифру Рабіна.

Звичайно мова не йде про просте «механічне» залучення додаткових відомостей до поглибленого курсу математики основної школи. На цій основі важливо передбачити розвиток творчих можливостей школярів, їх здібностей до самостійних дій, до набуття навичок із освоєння сучасних методів отримання, накопичення та передачі інформації. Один із можливих способів організації такого навчання описано, зокрема в [1].

Література

1. Акуленко І. А. Основи криптології : навчально-методичний посібник у 2-х частинах; ч.1. Симетричні криптосистеми / І.А. Акуленко, Н.О. Красношлик, Ю.Ю. Лещенко. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2015. – 112 с.

ДО ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕФЛЕКСИВНОЇ СКЛАДОВОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність проблеми. Вища школа повинна мати на меті підготовку не просто високоосвіченого фахівця, але й працівника нестандартного творчого мислення, здатного до педагогічної рефлексії. Такий підхід можливий лише за умов реформування змісту й організації навчання, піднесення ролі інновацій в системі освіти, зміни місця майбутнього вчителя в навчальному процесі, а саме перетворення його з об'єкта на суб'єкт педагогічної діяльності. Отже, важливою умовою успішного професійного становлення майбутнього вчителя є розвиток його рефлексивної готовності до виконання функціональних професійних обов'язків.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив встановити, що існує достатня кількість досліджень, присвячених психолого-педагогічній сутності рефлексії. Рефлексію досліджували Л. Алексеєва, Д. Дьюї, І. Семенов, І. Ладенко, Я. Пономарьов, С. Степанов, Г. Сухобська. На сьогодні проблемою формування педагогічної рефлексії вчителів займається чимало українських та зарубіжних вчених, серед яких Н. Барграмова, О. Бігич, Н. Бориско, С. Ніколаєва та інші [1, с.274]. Разом з тим проблема розвитку педагогічної рефлексії майбутніх педагогів під час навчання у вищих навчальних закладах в сучасних умовах залишається недостатньо вивченою як у теоретичному, так і в прикладному плані. З огляду на актуальність і недостатню розробленість проблеми, метою дослідження є: дослідити психологічні особливості розвитку рефлексивної складової готовності студентів до майбутньої професійної інноваційної педагогічної діяльності.

Для емпіричного дослідження нами використана психодіагностична методика виявлення індивідуальної міри рефлексивності А.В. Карпова. Експериментальну групу склали студенти Мукачівського державного університету (першого, третього, п'ятого курсів та студенти другого курсу скороченої програми навчання) педагогічного факультету спеціальності «Початкове навчання». На основ отриманих результатів досліджуваних можна відмітити наступні тенденції:

- Рівні прояву рефлексивності за роки навчання характеризуються позитивною тенденцією до зростання. Зокрема, низький рівень для студентів першого курсу складає - 50%, для третього курсу - 38%, для студентів випускників (ТН) - 24%; середній рівень для студентів першого курсу становить - 50%, для третього курсу - 59%, для студентів випускників (ТН) - 71%; показник високого рівня прояву рефлексивності у першокурсників відсутній, для третього курсу складає - 3%, для студентів випускників (ТН) - 5%. Це свідчить, що правильна організація теоретичне навчання впливає на сформованість рефлексивних проявів. Однак високі показники низького рівня

рефлексивності вказують на необхідність більшої частки практичного навчання з метою набуття індивідуальної рефлексивної позиції студентів.

- Аналізуючи показники високого рівня прояву рефлексивності, слід відмітити їх низькі показники за роки навчання. Зокрема, у студентів першого курсу показник взагалі відсутній. Це може бути пов'язане з складним адаптаційним процесом та не сформованістю навичок щодо самоаналізу. Для студентів третього курсу високий рівень складає - 3% для випускників (ТН) - лише 5%. Це досить низькі показники, зокрема як для випускників, які наближені до професійної діяльності. Отримані результати вказують на невміння здійснювати самоаналіз власних дій, давати їм оцінку, що має бути характерним для суб'єкта педагогічної діяльності.

- Порівнюючи отримані результати випускників (ТН) та випускників (ІН), слід відмітити набагато вищі показники саме у випускників (ІН). Зокрема, низький рівень для студентів випускників (ТН) складає 24%, для випускників (ІН) - 5%; середній рівень для випускників (ТН) становить - 71%, для випускників (ІН) - 42%; показник високого рівня прояву рефлексивності у випускників (ТН) складає 5%, для випускників (ІН) - 53%. Це вказує на сформованість рефлексивної позиції у випускників (ІН), тобто їх здатність до саморозуміння й розуміння іншого, самооцінювання й оцінювання іншого, а також до самоінтерпретації та інтерпретації іншого. Для студентів характерна сформованість рефлексивної позиції, яка є основою успішної педагогічної діяльності. Такій ситуації могла посприяти інноваційна діяльність, тобто включеність студентів у інтерактивний процес.

Отже, в процесі дослідження ми дійшли висновку, що зміни в рефлексивній складовій готовності до професійної інноваційної педагогічної діяльності майбутніх педагогів потребують перегляду та впровадження нових форм та методів роботи у вузі. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці відповідної розвивальної програми на етапі професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Література

1. Кужель М. Чинники, що впливають на стан психологічної готовності особистості до професійної діяльності / М. Кужель // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. Т. X., Ч. 5. – К., 2008. – С. 273–280.

УДК 811.111:811.161.2'373.46:37

С. АНДРИШИН

Мукачівський державний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИМОГ ДО КОНСТИТУЕНТІВ ТЕРМІНОСИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

Результати дослідження освітньої термінології англійської та української мов вказують на те, що не всі конституенти терміносистеми освіти української та англійської мов можуть відповідати всім вимогам до терміна, напр.: низка термінів не відповідає вимозі однозначності (school – 1. a) an institution for

educating children (школа, навчальний заклад) b) the buildings used by such an institution (будівля школи, навчального закладу) c) an institution for teaching a particular subject (навчальна установа); 2. a) the process of being educated in a school (навчання) b) the time when teaching is done in a school; lessons (заняття, уроки); 3. all the pupils or all the pupils and teachers in a school (школярі та вчителі); 4. (US infill) a college or university (коледж чи університет); 5 a department of a university concerned with a particular area of study (підрозділ університету (факультет, відділення)); 6. a course, usually for adults, on a particular subject (курси) [6, с.1050]; tutor – 1. a private teacher, especially one who teaches a single pupil or a very small group (домашній учитель, репетитор; приватний учитель); 2. a) (Brit) a university teacher who supervises the studies of a student (брит. викладач-наставник) b) (US) an assistant lecturer in a college (амер. молодший викладач); 3. a book of instruction in a particular subject, especially music (посібник, часто з навчання музики) [6, с.1287]; colloquium – 1. Бесіда викладача зі студентами з метою вияснення і підвищення їхніх знань (oral examination, viva voce). 2. Збори, на яких заслуховують і обговорюють наукові доповіді (conference) [4, с. 441] та інші; не всі терміни цієї терміносистеми характеризуються стислістю (School-Centred Initial Teacher Training – (брит.) післядипломний курс первинної підготовки вчителів (проводиться групою шкіл; студенти з гарною успішністю отримують статус дипломованого вчителя); state compulsory school attendance laws – (амер.) закони штатів про терміни обов'язкового навчання у школі (визначають вік, до якого дитина повинна відвідувати школу, а не кількість обов'язкових років навчання); local management of schools – (брит.) управління школами на місцях (згідно останніх реформ на директорів шкіл покладено більше адміністративної відповідальності за організацію освіти та фінансовий стан у школах, на них перекладені деякі функції місцевих органів управління освітою (LEA) та ін.); державний стандарт загальної середньої освіти – state standard of general secondary education [5, с. 72], індивідуальна форма навчальної діяльності – individual studies (learning) [5, с. 122], навчальна програма з навчального предмета – syllabus [5, с. 203]; терміни системи освіти можуть мати синоніми в межах однієї терміносистеми (pupil teacher – student-teacher (студент-практикант), school district – local basic administrative unit – local education agency (амер. шкільний округ), anchor papers – benchmarks (амер. зразкові роботи (роботи-зразки, що слугують взірцем для оцінювання інших робіт)), degree examination – final examination (брит. випускні іспити у вищому закладі освіти (іспити на отримання ступеня бакалавра)), dual major – double major (амер. подвійна спеціалізація); іспит – екзамен (examination), базова школа – експериментальний майданчик (pilot school), учитель – викладач (teacher) та ін.

Зазначене вище підтверджує тезу В.М. Лейчика про непродуктивність ставлення жорстких вимог до термінів та терміносистем [3, с. 104]. Отже, не можна вважати слово неповноцінним чи непотрібним терміном лише на тій підставі, що воно не має всіх властивостей терміна [1, с. 13].

В.І. Кантор визначив педагогічну термінологію у широкому сенсі як «сукупність лексичних засобів, які обслуговують теорію і практику виховання і

навчання та позначають основні поняття педагогіки як науки» [2, с. 168]. Наше формулювання визначення освітніх термінів ґрунтується на ідеї, що термін є складовою системи педагогічної термінології.

Отже, освітні терміни – це лексеми, об'єднані у межах терміносистеми освіти, що номінують поняття і явища цієї галузі та використовуються для професійного і науково-теоретичного спілкування фахівців освіти.

Література

1. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А.С.Д'яков, Т.Р.Кияк, З.Б.Куделько. – К. : Вид. дім «KM Academia», 2000. – 218 с.
2. Кантор И.М. Педагогическая лексикография и лексикология / И.М.Кантор. – М. : Просвещение, 1968. – 200 с.
3. Lejczyk W.M., Biesiekirska L. Terminoznawstwo: Przedmiot, Metody, Struktura. – Białystok, 1998. – 184 s.
4. Великий глумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
5. Професійна освіта : Словник : Навч. посіб. / Уклад. С.У. Гончаренко та ін. / За ред. Н.Г. Ничкало. – К. : Вища школа, 2000. – 380 с.
6. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / Ed. by J. Crowther. – 5th edition, 2nd impression. – Oxford University Press, 1995. – 1428 p.

УДК 373.21.385

Х.В.БАРНА

Мукачівський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ ВІНАХІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У сучасному освітньому просторі важливим є оволодіння вихователями дошкільного навчального закладу новітніми технологіями навчання та виховання дітей. Інновація є цілеспрямованою зміною, яка вносить до педагогічної системи нові елементи, що поліпшує перебіг і результати освітнього процесу. Інноваційні педагогічні технології в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. Вони забезпечують умови розвитку особистості, здійснення її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку, мають гуманістичну спрямованість у системі освіти. Інноваційні педагогічні технології і є однією з домінуючих тенденцій розвитку людства, засвідчують якісно новий етап взаємодії й розвитку науково-педагогічної та педагогічної творчості і процесів застосування її результатів. Новими в педагогіці вважаються як окремі підходи, методи, технології, які ще не використовувались, так і комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які втілюють прогресивне начало.

Сучасні умови диктують нові вимоги щодо виховання творчої особистості, яка здатна вирішувати життєво важливі проблеми. Традиційна система освіти, що має інформаційно-репродуктивний характер, здатна виховати лише людину-виконавця, від якої не варто чекати творчої активності. Тому на зміну традиційним способам навчання все частіше почав приходити проблемно-

творчий.

Проблема розвитку дитячих творчих здібностей є досить актуальною на сучасному етапі. Дошкільне дитинство - єдиний період життя, коли творчість може стати універсальним і природним способом буття людини. Численні наукові дослідження різних часів дозволяють відзначити, що у дітей дошкільного віку безкрайні креативні можливості. Провідною психолого-педагогічною проблемою є створення сприятливих умов стимулювання і спрямування розвитку особистості.

Значущість проблеми розвитку дитячої творчості, розкриття і максимальної реалізації творчих здібностей кожної особистості підкреслюється й у державних документах: національній доктрині розвитку освіти в Україні, законах «Про освіту», «Про дошкільну освіту», тощо.

Думка про те, що творчості не лише можна, а й потрібно навчати, наразі не потребує доведення. Незаперечним є й значення дошкільного дитинства як унікального віку, у якому закладаються основи творчої особистості. Постає питання вибору технології, яка б забезпечила успішне розв'язання цього завдання. В даний час досить поширена в дошкільній освіті теорія розв'язання винахідницьких задач (ТРВЗ), використання якої активізує та пришвидшує процес розвитку мислення. Зараз це одна із системних теорій навчання творчості. Створив її у 1946 р. російський учений-дослідник, письменник-фантаст Генріх Альтшуллер.

ТРВЗ-педагогіка не тільки розвиває фантазію, а вчить дітей самостійного та системного мислення; розуміти картину світу в цілісності та суперечності в довкіллі; не боятися невідомого, а сприймати як наступний крок у вирішенні чергових задач; допомагає відчути дитині власну значущість для оточуючих і дістати насолоду від самостійного виконання практичної роботи.

Впроваджуючи дану технологію в освітній процес дошкільного навчального закладу необхідне дотримання таких дидактичних принципів:

- ◆ принцип свободи вибору дитині та відповідальність за нього;
- ◆ принцип відкритості передбачає самостійність у доборі способів розв'язання і необмежену кількість відповідей;
- ◆ принцип діяльності через яку педагог ознайомлює дітей зі способами та діями, формує вміння самостійно знаходити потрібну інформацію через пошукову діяльність, колективне обміркування та обговорення;
- ◆ принцип зворотного зв'язку показником якого є емоційний стан дитини, ознаки перемикавання уваги; її запитання; пояснення, якими вона супроводжує продуктивні види діяльності;
- ◆ принцип ідеальності у використанні прийомів і методів ТРВЗ-педагогіки у тому, що вона не потребує спеціального обладнання, вони можуть бути частиною будь-якої форми організації навчально-виховної роботи, що дає змогу максимально використовувати можливості та інтереси дітей.

З цього видно, що ТРВЗ-педагогіка є цілісною, самодостатньою технологією, послуговуючись якою, можна розв'язувати проблеми будь-якої складності.

Література

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : Реком МОНмолодьспорту України / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – Підручн. друге вид., доповнене. – К : Видавничий дім "Слово", 2011. – 704 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : Підручник. Реком. МОНмолодьспорту України для студ. ВНЗ / І. М. Дичківська. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с. – (Альма-матер)
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Практикум : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Слово, 2013. – 448 с.
4. Дятленко Н. Інноваційна практика в роботі вихователя ДНЗ : Методичний посібник / Н. Дятленко, А. Гончаренко, А. Шевчук // Дитячий садок. Бібліотека. – 2010. – №2.
5. Калуська Л. Науково-методична робота в дошкільному навчальному закладі : Практико-навчальний посібник / Л. Калуська, М. Отрощенко, І. Вірстюк. – К. : Шкільний світ, 2011. – 192 с.

УДК: 378.014

М. С. БАРЧІЙ
Мукачівський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Покращення рівня комунікативної компетентності майбутніх педагогічних працівників є важливим завданням, що вимагає готовності до розробки та апробації нових педагогічних технологій навчання і виховання. Під час навчально-виховного процесу вчителю треба вміти виявляти: педагогічний гуманізм, емпатійне розуміння вихованців, співробітництво, вміння вести діалог з дитиною, особистісну позицію. Комунікативна компетентність є здатністю особистості застосовувати у спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми і віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями. Очевидно, що провідним завданням вчителя початкових класів, головною метою якого є навчання, розвиток та виховання молодших школярів, має бути формування комунікативної компетентності в учнів, а це стає неможливим без педагогічної комунікації. Тому, задля ефективного здійснення педагогічного процесу та розвитку комунікативної компетентності в учнів, учитель початкових класів має володіти високим рівнем сформованості власної професійно-комунікативної компетентності.

Необхідною умовою формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів виступає процес самовиховання комунікативної культури та компетентності. На основі досягнень педагогічної теорії можна виділити в самовихованні комунікативних умінь декілька етапів. Перший етап передбачає розвиток здібностей до рефлексії, до усвідомлення власної поведінки у спілкуванні. Другий етап пов'язаний із самовихованням умінь відчувати інтелектуальний, емоційний, морально-вольовий стан студентів, стимулювання їх бажання вчитися. Третій етап передбачає не тільки розвиток умінь сприймати, встановлювати контакти, а й обов'язково активно впливати на студентів. У самовихованні комунікативних умінь майбутнього педагога

значне місце посідає досвід повсякденного спілкування, особливо якщо його використовувати усвідомлено, цілеспрямовано [1].

Психологічною основою та необхідною умовою формування комунікативної компетентності є високий рівень розвитку комунікативних здібностей. Комунікативні здібності вчителя розглядаються як багатогранне особистісно-професійне утворення, яке забезпечує здатність оптимальної організації професійного спілкування з іншими учасниками комунікативного процесу, адекватність сприймання себе у спілкуванні під час взаємодії та індивідуально-психологічних особливостей співрозмовників, швидкість та легкість засвоєння нових, більш ефективних форм комунікативної поведінки. Вони інтегруються у стилі професійної взаємодії вчителя, забезпечуючи індивідуальний характер його спілкування з вихованцями, і є основою готовності спеціаліста до педагогічного спілкування, провідним компонентом комунікативної компетентності вчителя [2].

Формування комунікативної компетентності у майбутніх вчителів зумовлюється рядом наступних психологічних умов: рівнем потреби у спілкуванні (зумовлюється мотивацією педагогічної діяльності, бажанням контактувати з професійним середовищем, усвідомленням професійно важливих комунікативних характеристик вчителя), особливостями спілкування у студентській групі (інтенсивністю внутрішньо-групових контактів, емоційною задоволеністю у процесі міжособистісного спілкування, рівнем взаєморозуміння).

Відповідно до структури комунікативної компетентності педагога, до індивідуально-особистісних якостей, що впливають на ефективність професійно-комунікативної діяльності в навчально-виховному середовищі, віднесено: глибоке розуміння педагогом самого себе, своїх потреб та спонукань, уміння управляти собою та власними емоціями, спрямовувати їх у потрібне русло, упевненість у собі, а також уміння створити атмосферу емоційного комфорту в навчально-виховному середовищі (компетенція самосвідомості та самоконтролю); уміння оцінювати емоційно-психологічні реакції всіх суб'єктів навчально-виховного середовища під час педагогічного спілкування (перцептивна компетенція); розуміння педагогом емоційного стану вихованців (колеґ, батьків) через співпереживання, проникнення до їх суб'єктивного світу, уміння враховувати почуття та емоції всіх суб'єктів навчально-виховного середовища (компетенція емпатії) [3].

Виходячи зі специфіки праці вчителя, комунікативна компетентність представників цієї професії має певні особливості, які полягають у необхідності володіння вміннями логічно, науково та стисло передавати предметну інформацію, виховувати гармонійно-розвинену особистість та організовувати педагогічно-доцільну взаємодію в навчально-виховному середовищі, враховуючи вікові особливості учнів молодшого шкільного віку.

Література

1. Бірюк Л.Я. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у процесі професійної підготовки (психолого-академічний аспект) : навчальний посібник / Л.Я. Бірюк – К. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2008. – 210 с

2. Волкова Н.П. Професійно – педагогічна комунікація / Наталія Павлівна Волкова. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 256 с.
3. Максименко С.Д., Заброцький М.М. Технологія спілкування / С.Д. Максименко, М.М. Заброцький . – К. : Главник, 2005. – 112 с. – (серія «Психологічний інструментарій»).
4. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : підруч. для студ. ВНЗ / Л.Г.Подоляк , В.І. Юрченко . – Вид. 2-ге, доп. і перераб. – К. : Каравела, 2008. – 351 с.

УДК 316.6+316.477

Л. І. БЕРЕЗОВСЬКА
Мукачівський державний університет

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ КАР'ЄРИ ОСОБИСТОСТІ

В останні роки став зникати негативний відтінок поняття «кар'єра». Зараз людина, «яка будує кар'єру», розглядається, скоріше, як така, що має орієнтацію на реалізацію особистісного і професійного потенціалу. Кар'єра – це один з показників індивідуального професійного життя людини, досягнення бажаного статусу і відповідного йому рівня і якості життя, а також досягнення популярності і слави. Успішно побудована кар'єра дозволяє людині домогтися визнання своєї неповторності, значимості для інших людей, для суспільства в цілому.

Слово «кар'єра» означає успішне просування в області суспільної, службової, наукової та іншої діяльності, рід занять, професію.

Поняття успішної кар'єри пов'язується насамперед із успішним професійним самовизначенням. Однією з популярних в психології є теорія професійного самовизначення Д. Сьюпера. Д. Сьюпер виділив чотири типи кар'єри, які залежать від особливостей особистості, способу життя, стосунків і цінностей людини. Підставою цієї класифікації є показник стабільності кар'єри. Це стабільна, звичайна, нестабільна кар'єра та кар'єра з множинними пробами [1].

Найчастіше при вивченні успішної кар'єри об'єктом дослідження стають керівники. Американські дослідники виділяють три рівня кар'єри серед керівників: *I. Низова ланка управління (технічний рівень)*. *II. Середня ланка управління (управлінський рівень)*. *III. Вища ланка управління (інституціональний рівень)*.

Д. Мак-Клеланд виділив три основні мотиви у виборі особистої кар'єри керівників: прагнення до влади, прагнення до успіху та мотив належності [1].

Дослідники звертають увагу на дві групи факторів, що визначають формування кар'єри.

По-перше, *чинники, пов'язані безпосередньо з людиною*. Це здібності та інтереси людини, мотивація, прийняття рішення про зміну ролей і статусу, особливості спеціалізації і так далі.

По-друге, *чинники, пов'язані з взаємодією особистості оточуючих людей та організації*. Це вплив інших людей на професійну кар'єру людини (наприклад, матеріальні можливості сім'ї батьків під час навчання, планування власної сім'ї та поєднання інтересів сім'ї та організації, досягнення

організаційного «плато» кар'єри, потреба організації у фахівця даного профілю і так далі) [2].

Останнім часом в соціально-психологічних дослідженнях особлива увага приділяється гендерним аспектам побудови кар'єри. За американськими даними, в середньому менеджменті (на посадах із середнім доходом) жінки займають більше половини місць, одна третина нових мільйонерів – це жінки.

Соціально-психологічні дослідження показали, що жінки не менш чоловіків зацікавлені в просуванні по службі і підвищенні свого освітнього рівня, орієнтовані на престиж, заробітну плату; мають не менше почуття відповідальності. У робочій же ситуації відзначаються такі «сильні» якості жінок-керівників, як прагнення до нового, радикалізм, висока чутливість, турбота про людей, «олюднення» організаційних інтересів, спрямованість на взаємодію з підлеглими, тобто все те, що характерно для моделі сучасного ефективного менеджменту. Стиль жіночого управління часто називають «перетворювальним» або «м'яким примусом».

Його основними характеристиками є: активна взаємодія з підлеглими; підтримка у співробітника самоповаги; підтримка співробітників у стресовій ситуації; прагнення до створення оптимального психологічного клімату в організації, профілактика конфліктів; підтримка здоров'я, організація спільного дозвілля; «фінансова кмітливість», детальне планування; «інстинкт виживання», розумний ризик, прагнення утримати набуте і завоювати нове; інтуїція; почуття гумору, оптимізм, віра в себе.

Отже, дослідження кар'єри в основному зроблені зарубіжною наукою: Д. Сьюпер виділив чотири типи кар'єри: стабільна, звичайна, нестабільна та кар'єра з множинними пробами; американські дослідники виділяють три рівня кар'єри серед керівників: I. Низова ланка управління (технічний рівень). II. Середня ланка управління (управлінський рівень). III. Вища ланка управління (інституціональний рівень); Д. Мак-Клеланд виділив три основні мотиви у виборі особистої кар'єри керівників – це прагнення до влади, прагнення до успіху та мотив належності.

Групами факторів, що визначають формування кар'єри є фактори, пов'язані безпосередньо з людиною та фактори, пов'язані з взаємодією особистості оточуючих людей та організації.

Література

1. Технології роботи організаційних психологів : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. освіти / За наук. ред. Л.М. Карамушки. - К. : Фірма «ІНКОС», 2005. - 366 с.

2. Бочелюк В. Організаційна психологія на підприємстві / Віталій Бочелюк, Ольга Пучина. – К. : Скиф, 2012. – 272 с.

САМООСВІТА – ОДНА З ГОЛОВНИХ УМОВ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ

Утворення незалежної української держави зумовило необхідність модернізації системи освіти. Основні шляхи оновлення освіти у новому тисячолітті визначено в положеннях Закону України “Про освіту”, цільових комплексних програмах, якими передбачається:

- відтворення інтелектуального потенціалу народу;
- забезпечення можливостей для саморозвитку людини;
- підготовка молоді до європейської інтеграції в суспільстві;
- професійна адаптація фахівця в умовах трансформації суспільного устрою та формування його професійної мобільності і конкурентоспроможності.

Успішне розв'язання цих завдань вимагає від особистості вибору стратегії неперервної освіти впродовж усього життя на основі саморозвитку, самовдосконалення, самоосвіти. Суб'єктом передачі основ самоосвітньої діяльності для молодого покоління є педагог. Кваліфіковане керування самоосвітою та навчання своїх вихованців продуктивним способом її здійснення можливе за умови володіння самим педагогом засобами самоосвіти [1, с.38].

Однак на етапі розбудови системи педагогічної освіти виникають суперечності між традиційною професійною самоосвітньою діяльністю вихователя та новими вимогами суспільства до вихователів, які мають бути готовими до активного самостійного використання знань та здобутої інформації у сучасних соціально-педагогічних умовах

Останнє зумовлює потребу осмислення та узагальнення теоретичного і практичного досвіду самоосвітньої діяльності вихователя та вимагає опрацювання нових теоретико-методологічних положень зазначеного питання.

Якість навчально-виховного процесу в дошкільному закладі, його результати певною мірою залежать від вихователя, його теоретичної підготовки, педагогічної та методичної майстерності. З метою покращення фахової підготовки педагогічних кадрів у дошкільних закладах проводять спеціальну методичну роботу, яка спонукає кожного вихователя до підвищення свого фахового рівня; сприяє взаємному збагаченню членів педагогічного колективу педагогічними знахідками, дає змогу молодим вихователям вчитися педагогічної майстерності у старших і досвідченіших колег, забезпечує підтримання в педагогічному колективі духу творчості, прагнення до пошуку [2, с. 40].

Отже, проблема самоосвітньої діяльності охоплює широкий спектр питань. Проте питання організації самоосвітньої діяльності вихователів у системі підвищення кваліфікації та чинників, що впливають на її динаміку, є практично не розробленими і потребують комплексного вивчення та створення якісно

нової моделі самоосвітньої діяльності вихователя, яка б відповідала новим соціальним, освітнім, культурно-просвітницьким тенденціям, підвищенню рівня професіоналізму і компетентності, соціальної відповідальності, формуванню загальнолюдських ціннісних орієнтацій учителів.

Зміст індивідуальної самоосвіти вихователя охоплює:

- систематичне вивчення політичної, психолого-педагогічної, наукової літератури, безпосередню участь у роботі дошкільних закладів, районних методичних об'єднань, семінарів, конференцій, педагогічних читань;
- розробку окремих проблем, пов'язаних з удосконаленням навчально-виховної роботи;
- проведення експериментальних досліджень;
- підготовку доповідей, виступів по радіо, телебаченню, огляд і реферування педагогічних та методичних журналів, збірників та інше.

Організація самоосвіти передбачає:

- зв'язок самоосвіти з практичною діяльністю педагога;
- систематичність і послідовність самоосвіти, постійне ускладнення її змісту і форм;
- багатоплановий (комплексний) підхід до організації вивчення обраної теми з самоосвіти;
- індивідуальний характер самоосвіти як найбільш гнучкої форми набуття педагогом знань;
- гласність і наочність результатів самоосвіти в педагогічному колективі;
- створення в ДНЗ умов для звернення педагогів до нових досягнень науки і передового педагогічного досвіду;
- завершеність самоосвітньої роботи на кожному її етапі (доповіді, участь у семінарі, підготовка виступу, написання реферату, підготовка доповіді, участь у засіданні педагогічної ради, науково - практичній конференції та ін.) [2, с.39].

Отже, раціональне поєднання колективного розуму, мудрості та індивідуальної творчості, за умов здорового психологічного мікроклімату в колективі, що базується на взаємоповазі, вмінні радіти за успіхи іншого і вітати за те, що вирізняє кожного з-поміж решти, - дає змогу віднаходити шляхи до вершин педагогічної майстерності кожної творчої особистості, а також безперервність процесу професійного самовдосконалення педагогів забезпечуються завдяки розробці особистою програми педагога-дослідника, яка передбачає визначення близької і віддаленої перспектив.

Такий підхід до організації науково-методичної діяльності формує в педагога вміння визначити перспективу свого професійного зростання й відчути в цьому стійку потребу, незалежно від ступеня вдосконалення педагогічної майстерності [3, с.21].

Література

1. Айзенберг А. Я. Педагогічне керівництво самоосвітою в культурно-освітніх установах : Лекція з курсу «Педагогіка» для студентів інституту культури / А. Я. Айзенберг. - М., 1975. - 48 с.
2. Дубасенюк О. А. Методи формування професійної умілості майбутніх вчителів / О. А. Дубасенюк // Шлях освіти. - 1998. - № 3. - С. 37-40.

3. Малихін О.В. Методичні рекомендації для формування у майбутніх учителів потреби в професійній самоосвіті / О.В. Малихін. – Кривий Ріг : КДПУ, 2000. - 24 с.

УДК 378:784

О.М.БОДНАР
Мукачівський державний університет

ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Зміни, що відбуваються сьогодні практично в усіх сферах суспільного життя, істотно підвищують роль системи освіти та її відповідальність за забезпечення належної підготовки молоді до успішного життя й діяльності в складних умовах динамічно змінюваного суспільства. Це в першу чергу стосується вищої школи. Зокрема, перед новітньою мистецькою педагогікою виникла наукова проблема: розуміння сутності компетентності фахівців, як її формувати та розвивати.

Окремі аспекти даної проблеми розглядалися вченими в рамках: теорії та методики професійної освіти (В.Андрущенко, В. Бондарь, Н. Гузій, О. Дубасенюк, І. Зязюн, А.Сергєєв, Н.Нікандров, Є. Романов, А. Найн, Т. Климова та ін.); формування окремих видів компетентностей (А. Белкін, Г. Коджаспирова, А. Маркова, І.Зимова, А. Хуторський, Дж. Равен, Е. Зеер і ін.), окремих компетентностей майбутнього вчителя музики (М.Михаськова, Н. Мурована, Є.Цюлюпа та ін.); формування вокальних компетентностей (А.Дмитрієв, В.Ємельянов, М. Микиша, В. Морозов, Р. Юссон, Ю.Юцевич).

Мета даної розвідки – провести аналіз сутності та змісту поняття «вокально-педагогічна компетентність».

Оскільки філософія відображає крізь призму укладених світоглядних концепцій досягнення різних галузей знань, а педагогіка залучає передові методи навчання та виховання – розглянемо сутність ключових понять даного дослідження – «компетентність» і «вокально-педагогічна компетентність», у філософському й педагогічному розрізі їх осмислення і трактування.

Експерти програми «DeSeCo» («Definition and Selection of Competencies») визначають поняття компетентності як здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на комбінації взаємовідповідних пізнавальних ставлень та практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, усього того, що можна мобілізувати для активної дії [6].

Обмірковуючи філософський аспект трактування поняття «компетентність», Д.Єрмаков [1, с.9-15] зауважував, що традиційна гносеологічна парадигма розділяє людину та світ як суб'єкта та об'єкт. Онтологічна сутність компетентності обумовлює таку взаємодію, при якій світ переживається як такий, що здатний задовольнити широкий спектр потреб і є значущим для людини, а людина відчуває, що володіє можливостями для освоювання та перетворення значущого для себе світу, що є метою та засобом

розвитку. Тобто, компетентність виступає як змістова домінанта світу особистості.

Серед багатьох трактувань компетентності, які різнобічно розкривають її сутність, заслуговує на увагу визначення Я.Сікори. На її думку, компетентність – це «не тільки професійні знання, навички і досвід у даній спеціальності, але й відношення до справи, визначені (позитивні) схильності, інтереси й прагнення, а також здатність ефективно використовувати знання й уміння, особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці в даній обстановці» [5, с. 49].

Педагогічна компетентність – сукупність теоретичних знань, практичних умінь, навичок, ставлень, досвіду, особистісних якостей учителя, що дають змогу здійснювати пошукову, естетичну діяльність, самостійно здобувати нові знання, аналізувати діяльність учасників навчально-виховного процесу, приймати рішення» [2]. Як зазначено у Концепції педагогічної компетентності [2], метою формування педагогічної компетентності є забезпечення належної професійної підготовки випускника в умовах ступеневої освіти та його конкурентоздатності на ринку освітніх послуг, а **основними структурними елементами педагогічної компетентності є:** теоретичні педагогічні знання, практичні вміння, особистісні якості педагога.

Різні аспекти професійної компетентності вчителя музики у сфері мистецької освіти висвітлюються в наукових дослідженнях Л. Арчажнікової, А.Болгарського, О.Дем'янчука, В. Дряпіки, А. Душного, Л. Коваль, А. Козир, Л.Масол, О. Олексюк, Г. Падалки, А.Растригіної, О. Ростовського, Г. Ципіна, В.Черкасова, О. Щолокової та ін. Компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва науковці визначають як системну, інтегровану якість, що передбачає здатність особистості до усвідомлення музики як явища суспільного життя, засвоєння основних її закономірностей, стилів і жанрів до оволодіння засобами втілення художніх образів у виконавстві, до застосування музики в художньо-виховній роботі зі школярами [4].

Вокально-педагогічна компетентність належить до спеціально-предметної компетентності професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Як зазначає Н. Науменко: «суть вокальної підготовки полягає не тільки в тому, щоб навчити майбутніх вчителів музики правильного співу, озброїти практичними вміннями і навичками, теоретичними знаннями, а й сформувати систему цінностей особистості, яка б сприймала і розуміла навколишній світ, творила прекрасне й реалізовувала себе у цьому світі, була зразком фахової компетентності в мистецьких і загальнокультурних питаннях» [3].

Отже, вокально-педагогічна компетентність майбутнього фахівця – рівнева складова професіоналізму, яка охоплює особистісні характеристики, теоретичні знання та практичні здатності педагога. У її структурі органічно взаємодіють: особистісний розвиток, професійна підготовка, сформованість загальної, вокальної та педагогічної культури. Специфіка її зумовлюється метою і змістом музично-педагогічної діяльності навчальних закладів(загальноосвітня школа, школа мистецтв, музична школа тощо). Вона охоплює вокально-виконавські та

методичні компоненти, які в комплексі забезпечують успіх музично-особистісного розвитку.

Література

1. Ермаков Д.С. Компетентностный подход в образовании / Д. С.Ермаков // Педагогика. – 2011. – № 4. – С. 9-15
2. Концепція педагогічної компетентності / [Банашко Л.В., Севастьянова О.М., Крищук Б.С.Тафінцева С.І.] [Електронний ресурс] / Л.В. Банашко, О.М. Севастьянова, Б.С.Крищук, С.І.Тафінцева. – Режим доступу : <http://www.kgpa.km.ua/?q=node/233>
3. Науменко Н. Вокальна компетенція – невід'ємна складова професійності майбутнього вчителя музики / Н.Науменко // Початкова школа. – 2014. – 2014. – № 1. – С.51-52.
4. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
5. Сікора Я. Аналіз базових понять проблеми формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики // Актуальні проблеми професійно-педагогічної освіти та стратегії розвитку : Зб. наук. праць / За заг. ред. О.А. Дубасенюк, Л.В. Калініної, О.Є. Антонової. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2006. – С. 47-50
6. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. – К. : «К.І.С.»– 2003. – 296 с.

УДК 378.147 (075.8)

Д.-В. Т. БОРОНЫ
Мукачівський державний університет

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Сучасний етап розвитку держави Україна ознаменований значними соціально-економічними, суспільно-політичними, духовними і культурними перетвореннями, що потребують від вищої школи формування нового покоління фахівців, які відповідатимуть запитам суспільства в галузі професійної підготовки кадрів, її сучасним стандартам. Разом з цим, зростає необхідність вирішення екологічних проблем, які стали об'єктивною реальністю та загрозою для майбутніх поколінь планети Земля. Особливої актуальності це питання набуває в Закарпатті, яке потерпає від вирубки лісів, забруднення водойм, зникнення окремих видів місцевої флори та фауни. Формування екологічної культури людства є основою безперервного гармонійного розвитку людської цивілізації та суспільства, становлення екологічно зорієнтованої особистості. Про це наголошується також в основних освітніх документах, зокрема у законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції розвитку екологічної освіти, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, в яких відображено тенденції оновлення змісту, форм і методів екологічної освіти та виховання. Формування екологічної культури людини слід починати з найнижчої освітньої ланки – початкової школи – як в межах урочної, так і в позаурочній та позашкільній діяльності, шляхом залучення сім'ї, громадянського суспільства та держави з усіма її інститутами. Відтак, підготовка майбутніх фахівців початкової школи до

процесу формування екологічної культури молодшого школяра є необхідною складовою формування їх професійної компетентності.

Сучасна українська педагогіка має в своєму арсеналі чимало наукових досліджень (О. Біда, Ю. Бойчук, А. Крамаренко, М. Кузьма-Качур, С. Совгіра, Т. Сущенко, Г. Тарасенко та ін.), які стосуються екологічної освіти, формування екологічно-спрямованої особистості майбутнього педагога та ін. У працях Ю. Бойчука порушується питання формування еколого-орієнтованої особистості майбутнього вчителя. Зокрема, він відмічає, що еколого-валеологічні цінності, які регламентують діяльність майбутнього вчителя, мають цілісний характер і є пізнавально-діючою системою, що слугує проміжною ланкою між усталеним суспільним світоглядом на проблеми навчання й виховання, спрямованістю еколого-валеологічної культури та її практичною діяльністю [1]. С. Совгірою розроблено та обґрунтовано концепцію формування екологічного світогляду майбутніх учителів як теоретичну основу гармонійного співіснування людини й природи в єдності теоретичного, методологічного та технологічного концептуальних рівнів; функціональну структуру екологічного світогляду майбутніх учителів, що складається з когнітивного, аксіологічного і праксеологічного компонентів; типи екологічного світогляду майбутніх учителів – антропоцентричний, ситуативний та екоцентричний [2]. Наукові праці Г.Тарасенко вказують на тісний зв'язок екологічної та естетичної підготовки вчителя. Дослідниця вважає, що першоосновою формування екологічно значущих ціннісних орієнтацій на зв'язок з природою є духовно-естетичний розвиток особистості. Тому, педагогічна підготовка вчителя до екологічного виховання учнів передбачає виникнення у професійній свідомості певних соціальних установок щодо зв'язків у системі «людина – природа», стимулює формування принципів, пов'язаних з особистісно, професійно та гуманістично значущими орієнтаціями [3]. А. Крамаренко розробила експериментально-дослідну модель формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки. Зокрема, нею визначено такі основні компоненти в структурі екологічних цінностей майбутнього вчителя початкової школи, як емоційно-мотиваційний (сформованість професійно-педагогічної спрямованості на здійснення еколого-педагогічної діяльності та наявність позитивного емоційного ставлення до неї, емоційної оцінки), когнітивний (уявлення й судження особистості про екологічні цінності, знання норм екологічної поведінки у взаємодії з природою, засвоєння системи природничо-наукових, професійно-педагогічних і методики-природничих знань екологічної спрямованості), діяльнісний (сукупність еколого орієнтованих умінь і навичок, засвоєння яких необхідне для здійснення екологопедагогічної діяльності, адекватного та успішного розв'язання різноманітних педагогічних ситуацій), рефлексивно-творчий (сукупність якостей і здібностей самооцінки результатів діяльності) [4].

Таким чином, аналіз наукового внеску сучасних вітчизняних науковців у дослідження проблеми формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи підтверджує актуальність проблеми, необхідність її

подальшої розробки та впровадження результатів наукових досліджень в освітній процес закладів педагогічної освіти.

Література

1. Бойчук Ю. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя : теоретико-методичні основи формування : монографія / Ю.Д.Бойчук. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – 357 с.
2. Совгіра С.В. Теоретико-методичні основи формування екологічного світогляду майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах : монографія / С.В. Совгіра.- К. : Науковий світ, 2008. – 346 с.
3. Тарасенко Г.С. Взаємозв'язок естетичної та екологічної підготовки вчителя в системі професійної освіти : монографія / Г.С.Тарасенко. – Черкаси : Вертикаль; видавець ПП Кандич С.Г., 2006. – 308 с.
4. Крамаренко А. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика : монографія / А.М.Крамаренко. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – 380 с.

УДК373.21.11.035.91

С.М.БОЧКО

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗНАЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ФОРМУВАННІ МАЙСТЕРНОСТІ КЕРІВНИКА ДНЗ

Керувати дошкільним навчальним закладом у сучасних умовах справа складна. Виникла потреба у новому типі керівника ДНЗ, який здатний компетентно діяти у нестандартних ситуаціях, вміє вибирати оптимальні рішення, прогнозувати перспективу, пропонувати нові ідеї, майстерно володіє технікою управління, розбирається у взаємодії форм і змісту дошкільної освіти. Це обумовлено насамперед реформами в освіті, соціально-економічними чинниками, переходу до особистісно-орієнтованої моделі виховання, підвищенням конкурентоспроможності та іміджу дошкільного навчального закладу.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що питання управлінської компетентності у формуванні майстерності керівника ДНЗ дедалі більше цікавить науковців-дослідників, що говорить про значущість даної проблеми.

Специфіку управлінської діяльності адміністрації дошкільного навчального закладу вивчали В.Андрєєва, Л.Артемєва, К.Біла, А.Бондаренко, Г.Васильєва, Л.Денякіна, О.Дорошенкова, Т.Колодяжна, О.Кононко, К.Крутій, Є. Павлютенков, Л.Пісоцька, Л.Покроєва, О.Саметіс, Р.Стеркіна, П.Третьяков, та інші. Проте дослідження присвячених безпосередньо питанням значення управлінської компетентності для керівника дошкільного навчального закладу не має.

Основною метою є висвітлення значущості управлінської компетентності у формуванні майстерності керівника ДНЗ.

Науковці та практики відзначають недостатній рівень управлінської компетентності керівників дошкільних навчальних закладів, який пов'язують з відсутністю відповідної професійної підготовки до управління.

Більшість керівників не знають своїх можливостей в керуванні. Вони стикаються з багатьма проблемами, пов'язаних з роботою, колективом, засобами, керуванням собою. Для підвищення рівня управлінської компетентності керівнику дошкільного навчального закладу необхідно: вміти визначати стратегію та програму розвитку ДНЗ, знання основ теорії і практики управління, методики навчально-виховного процесу, форм і методів вивчення колективу, принципів розподілу функціональних обов'язків, раціональної організації та самооцінки особистої діяльності, готовністю до рефлексії.

На сучасному етапі розвитку теорії педагогіки й управління професіограму керівника дошкільного навчального закладу розглядають як професійну компетентність, що складається із сукупності компонентів:

- професійні знання й уміння здійснювати управлінську діяльність через систему управлінських функцій, знань і вмінь;
- знання посадових обов'язків і загальних вимог до посади;
- професійно значущі якості [2].

Перелік знань, умінь і якостей керівника дошкільного навчального закладу можна варіювати, збільшувати чи зменшувати, виділяти серед них головні. Головне, щоб вони були зорієнтовані на заявлену новими нормативними документами гуманізацію цілей і принципів освіти, реальне впровадження у педагогічну практику її особистісно-орієнтованої моделі [3].

Погоджуємося з думкою Т.Г. Браже, яка визначає структуру професійної компетентності спеціаліста не тільки професійними базовими знаннями та вміннями, але й ціннісними орієнтаціями, мотивами його діяльності, розумінням себе та довкілля, стилем стосунків з людьми, з яким він працює, його загальною культурою, здатністю до розвитку свого творчого потенціалу [1].

Спираємось на дослідження Р. Шаповала, який вважає, що управлінська компетентність керівника ДНЗ передбачає: спрямованість на здійснення управлінської професійно-педагогічної діяльності (гуманістичний світогляд, настанови на пізнання й розуміння людини, підтримання процесів розвитку особистості вихователя і вихованця; особистісне прийняття цінностей педагогічного управління); сформованість мотивації вдосконалення педагогічної майстерності, сукупності особистісно-професійних якостей (енергійність, діловитість, здатність до роботи з людьми, вимогливість до себе й інших людей, впливовість, толерантність, емпатія), управлінських знань і вмінь, необхідних для практичного розв'язання завдань управління дошкільним навчальним закладом; розвиненості здатності до рефлексії й самоуправління [4].

Отже, управлінська компетентність дає можливість керівнику ДНЗ бути готовим до роботи в нових соціально-економічних умовах, активно включатися в інноваційну діяльність, моделювати механізми для досягнення цілей, забезпечити ефективне функціонування дошкільного навчального закладу.

Література

1. Дитячий садок : управління / Упоряд. Т.Вороніна. – К. : Ред. Загальнопед. Газ., 2005. – 128 с.

2.Зайченко О.І. Управління дошкільним навчальним закладом у сучасних умовах / О.І. Зайченко // Нова педагогічна думка : наук. Журнал / гол.ред. М.А. Віднічук. – Рівне, 2010 - №1.

3.Кононко О.Л. Керівник дошкільного навчального закладу: особистість і професіонал / О.Л. Кононко // Практика управління дошкільним закладом. - №5.

4.Шаповал Р.В. Формування управлінської компетентності керівника дошкільного навчального закладу : дис... канд. наук:1300.04 / Шаповал Р.В. - Харків. - Нац. Пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2009.

УДК 159.923.2

І.І.БРЕЦКО

Мукачівський державний університет

ПСИХІЧНА ВТОМА ЯК ЧИННИК ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВЧИТЕЛЯ

Розглядаючи проблему вивчення феномену “емоційного вигорання” в професійній діяльності вчителів, ми вбачаємо її розгляд у контексті психічної напруженості як особливого стану людини. Стан психічної напруженості виникає при виконанні людиною продуктивної діяльності у складних умовах і надає сильного впливу на її ефективність. Характер цього впливу визначається як самою ситуацією, так й особливостями особистості, її мотивацією тощо. В цілому значення того чи іншого компоненту в загальній структурі напруженості, динаміка його змінень визначається тим, яке місце він займає в будові конкретної діяльності. В процесі тих чи інших видів діяльності, різноманітних відносин, в які включена людина і подій, виникають внутрішні властивості особистості, які стають її стійкими утвореннями і починають приймати участь в регуляції психічних станів і поведінки у складних умовах.

Цей момент добре простежується в професійній діяльності особистості, а саме при розгляді працездатності особистості як передумови надійності й витривалості людини. Працездатність як фактор напруженості здатен надавати суттєві позитивні, або, навпаки, обмежуючі впливи на динамічні показники професійної діяльності та на її кінцеву результативність.

Зрозуміло, що дослідження психічних станів людини проводиться з метою оптимізації професійної діяльності. В процесі виконання роботи людина проходить через різні фази працездатності, яким притаманна втома.

Психічна втома має свої особливості. Що стосується емоційної сфери, то тут під впливом втоми виникає апатія, нудьга, стан напруженості, можуть виникнути явища депресії або підвищеної роздратованості, і як наслідок виникає емоційна невірноваженість. В цьому контексті ми розглянули специфіку професійної діяльності вчителя, для того, щоб можна було б окреслити сферу його психічної напруженості.

Виходячи з поняття “напруженість” як психічного стану, ми говоримо про емоційну напруженість в професійній діяльності вчителя як такий стан, що виражається у характерних особливостях переживань й поведінки та об’єктивно викликається такими труднощами, які для людини неможливо подолати.

Синдром або феномен “вигорання” проявляється як стан фізичного і психічного виснаження, викликаний емоційною перенапругою при роботі з людьми. Емоційне вигорання - це вироблений особистістю механізм психологічного захисту в формі повного або часткового виключення емоцій у відповідь на психотравмуючі впливи.

Що стосується форм емоційного реагування на події навколишнього середовища, то відсутність відмінностей у зафіксованих показниках пояснюється загальною емоційною настроєністю вчителів. Отже, загалом отримано часткове підтвердження, яке зводиться до того, що зміст емоційного вигорання особистості вчителів (напруженість, резистенція, виснаження), що працюють в різних освітніх закладах, як професійний стереотип поведінки супроводжується особистісними властивостями психічного стану; але не обумовлений комунікативними характеристиками емоційного реагування на події.

Література

1. Загвязинський В.И. Учитель как исследователь / В.И.Загвязинский. - М. : Педагогика, 1980 – 120 с.
2. Изард К. Эмоции человека / К.Изард. - М. : Прогресс, 1980. – 346 с.
3. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении / В.А.Кан-Калик. - М. : Педагогика. – 128 с.
4. Педаяс М.И. Учитель и его профессия / М.И.Педаяс. - Таллинн, 1970. – 126 с.

УДК 373.31.12.036:[331.54:008]

Н.Ю.БРИЖАК

Мукачівський державний університет

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Одним із пріоритетних напрямів реформування вищої освіти в Україні є гуманізація освітньої діяльності, спрямування навчально-виховного процесу на формування творчої особистості майбутнього фахівця, створення умов для саморозвитку, самовдосконалення, самоосвіти та самореалізації.

Педагогічна творчість є невід’ємною складовою професійної культури, що виділяє у своїх працях А. В. Барабанщиків, Т. Ф. Белоусов, С. Б. Елканов, Т.В. Іванова, А. И. Лобач, Л. А. Нейштатд, М. Н. Скаткин та інші. Педагогічна діяльність не може бути, однозначна, вона завжди припускає гнучку шкалу рішень, що залежить від багатьох обставин. Таке розуміння її сутності відкриває простір творчості, розвиток новаторства учителя, народженню передового досвіду, збагаченню педагогічної науки через його вивчення й узагальнення.

Дослідженням творчої діяльності в наш час займалися такі науковці, як Д.Б. Богоявленська, Н.В. Гузій, П.Н.Зінченко, І. А. Зязюн, В. А. Кан-Калик, Н.В. Кічук, Н. В. Кузьміна, М.Д. Нікандров, О. М. Пехота, М. І. Сметанський, С.О. Сисоєва, М.В. Ткаченко, Ю.Г. Фокін, П.М. Якобсон та інші. Педагогічна творчість розглядається авторами як не якась окрема сторона педагогічної праці, а найбільш істотна і необхідна. Праця вчителя не допускає один раз

засвоєного алгоритму дій, це постійний творчий пошук оптимальних рішень педагогічних задач, експеримент, що жадає від учителя цільного і твердого характеру, педагогічних здібностей, педагогічної майстерності. В узагальненій формі сутність творчості визначається як діяльність, що породжує якісно щось нове і відрізняється неповторністю, оригінальністю, суспільно-історичною унікальністю.

Проблема творчості у педагогічному процесі є надзвичайно актуальною та складною. Ще В.О.Сухомлинський вважав здатність педагога до творчої праці важливою складовою професійної культури. Він був переконаний, що перед учителем постійно виникає потреба в творчому пошуку способів і засобів досягнення максимальної ефективності своєї діяльності [4, с. 48-50].

У психолого-педагогічній літературі "педагогічна творчість" трактується неоднозначно. Так В.А. Кан-Калик та М.Д. Нікандров розглядають педагогічну творчість як співтворчість в педагогічній дійсності, яка безперервно змінюється, як мистецтво і як конкретизацію педагогічного ідеалу вчителя в системі завдань, які постійно розв'язує педагог в умовах педагогічної праці. При цьому дослідники зазначають, що творча педагогічна діяльність вчителя завжди зумовлюється індивідуально-психологічними особливостями творчої навчальної діяльності учнів, в свою чергу творча навчальна діяльність учня зумовлена рівнем і характером творчої діяльності вчителя [2, с.138].

У педагогічному словнику "педагогічна творчість" визначається як оригінальний і високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики виховання й навчання [1, с. 326]. С.О. Сисоева розглядає педагогічну творчість як цілісний процес професійної реалізації та самореалізації педагога в освітньому процесі. Дослідник зазначає, що особливістю педагогічної творчості є те, що педагог реалізує свої особистісні і професійні творчі потенції засобом творення особистості дитини, а розвиток його творчого потенціалу зумовлений розвитком творчого потенціалу вихованця. Тому, центральною ланкою педагогічної творчості є особистісно орієнтована розвивальна взаємодія суб'єктів навчально-виховного процесу, яка зумовлена специфікою психолого-педагогічних взаємовідносин між ними і спрямована на розвиток їх творчого потенціалу [3, с.37].

Педагогічна творчість торкається різних видів діяльності вчителя – від проведення навчальних занять, роботи над організацією колективу учнів відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей, проектування особистості учня, до вироблення стратегії і тактики педагогічної діяльності з метою всебічного розвитку особистості”.

Однією з умов виникнення педагогічної творчості є висока загальна і педагогічна культура вчителя, володіння майстерністю, вмінням оптимально обирати методи і прийоми навчання і виховання.

Друга умова - соціальний досвід, вміння бачити в сьогоденному розвитку завтрашні задачі. Говорячи про взаємозв'язок педагогічної культури і педагогічної творчості, можна затверджувати, що педагогічна культура являє собою явище динамічне, що постійно змінюється в процесі свого розвитку, що здобуває всі нові відтінки і риси.

Отже, творча педагогічна діяльність учителя – це складний безперервний процес його професійної самореалізації. Тому педагогічна творчість учителя повинна бути наділена такими рисами: оригінальністю думки, ініціативністю, наполегливістю, високою самоорганізованістю і самовдосконаленістю, потягом до нового, вмінням відкинути звичайне, шаблонне, готовністю до творчого, новаторського пошуку в педагогічній діяльності, адже вчитель-практик – це професіонал і творець своєї діяльності.

Література:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
2. Кан - Калик В.А. Педагогическое творчество / В.А.Кан - Калик, Н.Д.Никандров - М. : Педагогика, 1990. – 144 с.
3. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість : Монографія / С.О.Сисоєва – Х. – К. : Книжкове видавн. «Каравела», 1998. – 150 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у п'яти томах / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 5.– 640 с.

УДК 378.

Н.Ю.БРИЖАК, А.М. ГУЧКАНЮК
Мукачівський державний університет

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вибір професії, або професійне самовизначення, – основа самоствердження людини в суспільстві, одне із головних і найважливіших рішень у житті. Як показує аналіз наукових праць, проблема вивчення професій з метою профорієнтації вказується у дослідженнях багатьох психологів, педагогів: С.Г. Геллерштейна, К.М. Гуревича, С.Я. Карпіловської, Є.О. Климова, Н.Д. Левітова, К.К. Платонова, В.В. Синявського, О.М. Ткаченка, О.О. Яцишин та багатьох інших.

Актуальність проблеми професійного самовизначення у напрямку визначення його ролі в розвитку і реалізації особистісного потенціалу досить велика.

Існують різні варіанти визначення феномену “вибір професії”, проте всі вони стверджують, що професійне самовизначення являє собою вибір, який здійснюється у результаті аналізу внутрішніх ресурсів суб'єкта й співвіднесення їх з вимогами професії.

Зміст визначення “відбиває” двобічність явищ вибору професії: з одного боку, той, хто вибирає (суб'єкт вибору), з іншого боку, те, що вибирає (об'єкт вибору). І суб'єкт, і об'єкт мають величезний вибір характеристик, чим пояснюється неоднозначність явища вибору професії. Вибір професії – це не одномірний факт, а процес, що складається з ряду етапів, тривалість яких залежить від зовнішніх умов та індивідуальних особливостей суб'єкта вибору професії [3, с. 89–93].

Аналізуючи спеціальну літературу можна зробити припущення, що немає єдиного погляду на те, як формується вибір професії і які фактори впливають

на цей процес. З цього питання існує ряд точок зору, у захист кожної з яких приводяться переконливі аргументи. Безсумнівно, це пояснюється складністю процесу професійного самовизначення й двобічністю самої ситуації вибору професії.

Існують різні погляди на підхід вибору професії як одного з найважливіших подій у цілісному визначенні людини:

- професійний інтерес або професійна спрямованість;
- вибір професії пов'язаний з минулим досвідом особистості;
- врахування життєвих планів особистості, наприклад, в особистому житті.

Так, аналіз робіт, присвячених вивченню особистісного аспекту професійного самовизначення, умов і детермінант цього процесу, представлений Є. Борисовою. На її думку, найбільш розробленими можуть бути визнані чотири напрямки.

Перший – вивчення психологічної готовності до професійного самовизначення у підлітковому і юнацькому віці, основ професійного навчання і початкового професійного самовизначення

Другий напрям включає вивчення формування профпридатності і проблему профвідбору

Третій напрям – вивчення окремих аспектів особистості, що формуються у процесі професійного становлення і визначають його успішність, таких як ціннісні орієнтації, мотивація, інтереси, установки і т. д.

Четвертий напрям – це дослідження професійного розвитку і професійної типології особистості

Вибудовуючи своє дослідження у межах останнього напрямку, О. Борисова розглядає професійне самовизначення як «тривалий динамічний процес, що включає в себе дві важливі складові: 1 – становлення людини у професійній діяльності, формування її індивідуальних особливостей і рис особистості, вибір життєвого шляху; 2 – творчий розвиток і збагачення людиною самої професійної діяльності» [1].

Отже, проблема професійного самовизначення розуміється або як момент вибору професії, або як компонент особистісного новоутворення старшого шкільного віку, або як тривалий процес освоєння професії і самореалізації особистості у ній. Сучасні дослідження відображають уявлення про професійне самовизначення як про процес власного будівництва – творчий процес, у якому людина є активним суб'єктом свого життя. Важливе місце у цьому процесі займають не тільки усвідомлення і вибір професійного шляху, але й конструювання особистістю цього шляху.

Література

1. Борисова Е. М. Профессиональное самоопределение / Е. М. Борисова // Рабочая книга школьного психолога. – М., 1991. – 260 с.

2. Вітковська О. І. Психологічні умови професійного самовизначення випускників середніх шкіл у процесі профконсультації : автореф. дис. канд. психол. наук / О.І. Вітковська. – Київ, 2002. – 20 с.

3. Ігнатюк, О. А. Проблема професійного самовизначення особистості: теоретичний аспект / Ігнатюк О. А. // Наук. праці. [Сер. : Педагогіка] : наук.- метод. журн. / Миколаїв.

УДК 378.1:81:005.336.5

Н.Ю.БРИЖАК, М.С.ШПАК
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

На сучасному етапі розвитку суспільства особливо актуальною стає проблема ідентичності. Розвиток суспільства, що характеризується інтенсивними змінами в соціальній, політичній, економічній, правовій та інформаційній сферах потребує задіяності висококваліфікованих фахівців, особистостей з високим рівнем професіоналізму.

Аналіз літератури свідчить, що проблема професійної ідентичності особистості знайшла своє відображення у роботах зарубіжних і вітчизняних вчених (В. Орел, Д. Трунов, Дж. Фрейденбергер, С. Максименко, І. Хамітова, Е. Еріксон, Дж. Марсія та ін.). Порушення у розвитку професійної ідентичності проявляються в негативному ставленні до себе як майбутнього професіонала, провокує конформний внутрішній стан особистості.

Велика кількість вітчизняних науковців приділяє свою увагу дослідженню проблеми професійної Т. Буякас, В.Зливкова, С. Максименко, В. Панок, Н. Пов'якель, Н. Чепелева, Л. Шнейдер.

Насамперед відзначимо, що наукову дефініцію «професійна ідентичність» трактують як поняття, у якому виражено концептуальне уявлення людини про своє місце в професійній групі або спільноті, це певний якісно позитивний результат професійного самовизначення особистості.

Щодо розгляду феномену «професійна ідентичність», то більшість дослідників, які працювали у даному напрямку пов'язують насамперед його з термінами: професія, профпридатність, професійна свідомість та професійна готовність. Н. Пряжников стверджує, що поняття «професія» і «профідентичність» пов'язані визначеним способом. Професія задає зміст характеристики профідентичності, ніби забезпечуючи «морфологію» професійної діяльності і професійної спільноті, тим самим, структуруючи «діапазон маневру в рамках виконуваної і освоюваної діяльності», залишаючи можливість для різних варіантів самореалізації в середині професії як групи суміжних спеціальностей.

Н. Аринушкіна вважає, що становлення професійної ідентичності, досягнення професіоналізації опосередковано тривалим і поетапним розвитком індивіда. Спочатку – етап навчання, накопичення досвіду, теоретичних знань; потім – психологічна сторона професіоналізації, коли індивід спостерігає, засвоює й уявляє себе й свою майбутню професію; далі – етап саморефлексії, усвідомлення індивідом реального стану справ, прийняття або неприйняття ним або професійним співтовариством його як професіонала. Автор підкреслює, що придбання професійної ідентичності відбувається в процесі навчання,

здійснюється через творчу пізнавальну активність особистості, а також психологічну підготовку до ситуації професійної діяльності, опосередковано через розвиток саморефлексії, моделювання, навчання професійним зразкам майбутньої діяльності й чітке визначення свого місця в ній [1, с.48-53].

Професійна ідентичність майбутнього вчителя розглядається вченими як невід'ємна частина готовності до діяльності і необхідна умова здійснення цієї діяльності. На переконання Ю.П. Поваренкова, професійна ідентичність – це система тих інтелектуальних, вольових та емоційно-оцінних ставлень до світу, педагогічної дійсності і педагогічної діяльності, які є джерелом саморозвитку вчителя [3]. За А.А. Коростильовою [2], поняття “професійної ідентичності” визначає стійкі системи ставлень учителя до учнів, до себе і колег, визначає його поведінку, стиль життя й діяльності.

Професійна ідентичність може сформуватися за умови прийняття студентом позиції вчителя, що обумовлюється такими факторами, як професійні знання, спрямованість на професійну діяльність, суспільно-педагогічна активність. Процес прийняття та формування позиції вчителя проходить у три етапи:

- етап формування інтересів до професії вчителя і спрямованості на оволодіння професією вчителя (професійної спрямованості);
- етап, пов'язаний із засвоєнням предметів психолого-педагогічного циклу і розвитком педагогічного мислення;
- етап прийняття ролі вчителя, розвиток суб'єктності майбутнього педагога.

Таким чином, доходимо висновку, що розвиток професійної ідентичності майбутніх вчителів початкових класів - це процес входження у професійне середовище студентів педагогічних спеціальностей, що передбачає ототожнення студентом себе із професійною групою, безпосередньо зумовлене ситуацією навчання у вищому навчальному закладі, проходженням педагогічної практики і детерміноване позицією «Я» у професійному просторі, досвідом майбутнього педагога.

Література

1. Аринушкина Н.С. Об определении и типах идентичности / Н.С. Аринушкина // Мир психологии. – 2004. – № 2. – С. 48-53.
2. Коростылева Л. А. Самореализация личности в профессиональной сфере: генезис затруднений / Л. А. Коростылева // Психологические проблемы самореализации личности. – С.-Пб, СПбГУ, 2001. – С. 3 – 23.
3. Поваренков Ю.П. Психологическое содержание профессиональной идентичности субъекта труда / Ю. П. Поваренков // Современная психология: многообразие научного поиска / Под ред. Р.А.Ахмерова, С.П. Дырина, А.Л. Журавлева. – М. : “Институт психологии РАН”, 2007. – С. 102 – 125.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Формування екологічних цінностей майбутнього вчителя початкової школи як процес має свою мету, принципи і завдання, передбачає опанування студентами навичками особливого й відповідального соціально-професійного ставлення до природи та дитини в різних ситуаціях професійної діяльності, вміння кваліфіковано діяти з урахуванням визначених державою освітніх стандартів [1, с.157].

На думку І.Мещерякової, екологічні цінності забезпечують інтеграцію суспільства у вирішенні суперечностей у системі „природа – суспільство” та допомагають вибрати культуровідповідну поведінку в екологічній ситуації, яка виникла [2, с.312]. Стратегічним пріоритетом формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи має бути чітка аксіологічна визначеність цього процесу, адже суть відносин людини й природи можна досягнути, зважаючи на проблеми цінностей. Екологічні цінності студентів можуть формуватися тільки на основі глибинного, духовно-ціннісного осягнення суті природи. до системи ціннісних координат, які забезпечують екологічно виправдане ціннісне ставлення майбутніх фахівців до природи, мають, на нашу думку, увійти такі положення: 1. найвищою й абсолютною цінністю буття є не людина, а природа – творець і оберіг життя, яка створила найрозвиненішу його форму – людину; 2. природа – це самоцінний суб’єкт взаємодії; цілісна, активна, діяльнісна й варіативна сила буття, яка виявляється в життєтворчості; 3. Відчуття виразності природи є відчуттям цінності життя, унікальності кожної форми його вияву; 4. Ставлення до природи є ставленням до самого себе, адже не лише людина живе в природі, а й природа живе в людині; 5. Збереження природи – це збереження свого життя й життя як неперевреного феномена Всесвіту загалом [3, с.5].

Прикладом формування ціннісної орієнтації майбутнього вчителя початкової школи стало приєднання до міжнародної природоохоронної акції Година Землі 2016. З 18.03. – 24.03 2016 року у рамках проведення Міжнародної природоохоронної акції “Година Землі 2016. Естафета добрих справ” в Навчального-наукового інституті соціально-педагогічної та мистецької освіти та в студентському гуртожитку №2 Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького за ініціативою студентської наукової лабораторії Екологічна освіта для сталого розвитку та кафедр початкової освіти та кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та дошкільної освіти відбулися різні види заходів з нагоди проведення щорічної міжнародної природоохоронної акції, які проходили за планом: 21.03.2016 Фотозвіт “Як я провів Годину Землі?” (Додавайте власні враження до соціальних мереж); 24.03.2016 Виховний захід у гуртожитку №2 “Жити у злагоді з природою рідного краю”. Студенти Навчального-наукового

інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького долучились до проведення фотозвіту “Як я провів Годину Землі?” Вони поділилися власними враженнями від проведення акції через додавання власних фотоматеріалів до соціальних мереж. Метою даного заходу було ознайомлення студентів з існуючими міжнародними екологічними організаціями, формування екологічної культури у студентів, технологіями організації екологічної просвіти, екологічними проблемами рідного міста, а також заклик до морально-етичного ставлення майбутніх фахівців до вирішення та запобігання екологічним катастрофам рідного краю. Під час проведення заходу всі присутні мали змогу подивитись відеоролік на тему “Історія ідеї виникнення міжнародної природоохоронної акції Година Землі”; проведення бесіди при свічках Хто така Людина; для чого вона живе на Землі; що значить бути справжньою Людиною?; виступи студентів з авторськими віршами; прослуховування пісні на екологічну тематику, в якій відображався заклик до формування екологічної свідомості суспільства ХХІ століття; проведення різноманітних конкурсів на екологічну тематику: “Найкращий малюнок” на тему “Моє місто в майбутньому”; „Естафета добрих справ” на тему “Що Ви в своєму житті зробили та плануєте доброго для природи”; „Збери прислів'я”; „Дерево мудрості” - пригадати вислови, прислів'я та приказки про природу; показ танцю „Врятуємо планету від біди”. Захід закінчився бесідою при свічках, під час якого студенти мали змогу висловити власні думки та пропозиції, щодо технологій збереження природи рідного міста. Всі учасники виховного заходу були нагороджені солодкими призами та були задоволені організацією та проведенням заходу.

Таким чином, розробка та впровадження технологій для формування екологічних цінностей майбутнього вчителя початкових класів стає рушійною основою для становлення безперервної екологічної освіти для суспільства ХХІ ст., яке має гармонійно взаємодіяти з природою.

Література

1. Крамаренко А.Н. Проблема формирования экологических ценностей будущих учителей начальной школы в исследованиях ученых России, Белоруссии и Украины / А.Н.Крамаренко // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия „Педагогика, психология”. – Тольятти : Из-во Тольяттинского гос. ун-та, 2012. – №4 (11). – С. 156-160
2. Мещерякова И.В. Экологические ценности в структуре естественнонаучного образования / И.В. Мещерякова // Известия ПГПУ им. В.Г. Белинского. – 2012. – №29. – С.310-316.
3. Роман С.В. Сутність поняття „еколого-гуманістичні цінності” в структурі шкільної хімічної освіти / С.В. Роман // „Educational and Pedagogical Sciences” („Освіта та педагогічна наука”). – Луганськ : Луганський національний педагогічний університет ім. Тараса Шевченка, 2013. – №2 (157). – С. 5–13.

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА Г. ВАЩЕНКА В КОНТЕКСТІ СЬОГОДЕННЯ

Реформування освітньої галузі та створення системи національної освіти, яка б забезпечила розвиток і зміцнення Української держави, є нині надзвичайно актуальними й потребують розв'язання відповідно до вимог часу. У контексті цих завдань на окрему увагу заслуговує педагогічна спадщина Григорія Ващенко. Постать цього вченого – одна з найяскравіших і колоритніших на царині педагогічної думки України. Замовчаний довгий час на Батьківщині, він тільки тепер повертається до нас. Творчий доробок праць Г. Ващенко є актуальним саме зараз, коли в українському суспільстві продовжує зростати соціальне напруження, не припиняються міжетнічні конфлікти, що наскрізно пронизують всі сфери життя.

Це видатний національний педагог, один із творців української освітньо-виховної системи, життєвим гаслом якого стали слова «Служити Богові й Батьківщині». Усвідомлюючи потребу українства в національному відродженні, Г. Ващенко почав відстоювати й утверджувати необхідність власної педагогічної традиції. Самі лише назви праць увиразнюють основні напрямки наукових зацікавлень педагога. Його основні педагогічні роботи «Виховний ідеал», «Виховання волі і характеру», «Проект освіти в самостійній Україні», «Загальні методи навчання», «Хвороби в галузі національної пам'яті» засвідчують ґрунтовне переосмислення української національної традиції, практичне обґрунтування його виховного ідеалу у природовідповідному поєднанні національного та вселюдського начал. За останні десять років розгорнувся й нині триває процес висвітлення та аналізу життєвого шляху і творчих надбань Г. Ващенко. Численні дослідники (А.Алексюк, А. Бойко, Г. Васянович, О. Вишневський, О. Гентош, М. Окса, Ю. Руденко, Т. Усатенко, Г. Хілліг, В. Яковенко), визначний популяризатор ідей Г. Ващенко професор А. Погрібний та інші присвятили свої публікації біографії педагога, загальним і частковим питанням його спадщини. Однак такий цікавий аспект творчості Г. Ващенко, як історико-педагогічний компонент його спадщини, досі лишається не дослідженим. Хоча, на наш погляд, цього вимагає не лише мета досягнення повноти і всебічного осягнення надбань ученого, а й важливість зазначеної складової для усвідомлення витоків його методології. Нарешті, Г. Ващенко як історик педагогіки цікавий нащадкам нагромадженим цінним фактографічним матеріалом першої половини ХХ ст., відрефлексованим ним як сучасником-співучасником. Багатоаспектність і об'ємність зазначеного напрямку педагогічної творчості вченого вимагають поглибленого аналізу.

Сучасна педагогіка приділяє значну увагу вихованню людяності, гуманності, толерантності. Не можна не погодитися із Г. Ващенком, що це одне з найважливіших завдань загальноосвітньої школи. В сучасних умовах воно реалізується на основі національної своєрідності виховання світового позитивного досвіду, національно-етнічної обрядовості, народних звичаїв,

ритуалів тощо. Стає очевидним реалізм визначених педагогом напрямів і провідних методів виховання. В своїй роботі з молоддю необхідно, використовуючи рекомендації Г. Ващенка, звертатися до народної моралі, культури, забезпечення з цією метою єдності навчання і виховання [1, с.149].

Від учителя і майбутнього педагога вимагається цілеспрямована діяльність по вихованню щасливої і затребуваної суспільством особистості, утвердження правди і милосердя, формування для цього гуманних суб'єкт-суб'єктних відносин з учнями, спільної з ними життєтворчості, вільного волевиявлення, самоосвіти впродовж усього життя. У контексті вивчення проблеми підготовки майбутніх учителів до організації професійної діяльності, педагогічна спадщина педагога є теоретико-методологічною базою. Той, хто виховує дітей, на думку Г. Ващенка, повинен добре знати психологію кожної особистості, коло її уподобань та інтересів. Його незаперечне твердження про те, що «учитель мусить знати, чим цікавляться діти» залишається актуальним для сучасної педагогічної практики. Цікавими для нашого дослідження є погляди Г.Ващенка стосовно підготовки фахівців-педагогів. Зокрема, на його думку, «дошкільник має бути енциклопедистом, щоб задовольнити різносторонню цікавість малих дітей до всього, що їх оточує». А вчитель середньої школи повинен бути «в першу чергу добрим фахівцем у галузі дисципліни, яку викладає» [4, с. 11]. Важко з цим не погодитись.

Таким чином, прищеплення народно-християнської моралі, як найвищої духовної цінності, на що спрямована виховна система Г. Ващенка, можна забезпечити лише на основі педагогічного діалогу, самостійності й поліфонії мислення суб'єктів педагогічного процесу, вищевартісного ставлення до людського і власного життя. Це буде сприяти досягненню співробітництва та співтворчості між людьми, подоланню соціально-педагогічних суперечностей, входженню України до Європейського співтовариства держав і народів.

Література

1. Антонюк Т. Педагогічні ідеї Григорія Ващенка як підґрунтя в розбудові національної системи освіти / Т. Антонюк // Українознавство. – 2009. – № 3. – С. 148–153.
2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. / ред. кол. : О. Г. Дзевєрін (голова) та ін. – К. : Рад. шк., 1976 – Т. 3. – 279 с.
3. Левківський М. Історія педагогіки : навч. посібник / М.В. Лемківський, О.М. Микитки; за ред. М. В. Лемківського. – Х. : ТОВ ОВС, 2002. – 240 с.
4. Підласий І. Пасивний ідеал Г. Ващенка і ідеали українського виховання / І.Підласий // Рідна школа. – 2000. – № 4. – С. 9–12.

УДК372.41:373.31.322.1

Н.П.ВОЛОШИН, М. ГРИЧКА
Мукачівський державний університет

СИСТЕМА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПОЗАКЛАСНОМУ ЧИТАННЮ

На сьогоднішній день особливо актуальною стає проблема розвитку читацької самостійності молодших школярів, оскільки саме сформованість навичок самостійної роботи з книжкою є передумова інтелектуального та

духовного світу. Як відомо, духовне відображення українського народу неможливо уявити без живодайного впливу художньої літератури на формування національної самостійності, бо саме література є одним із активних чинників суспільного виховання совісті, моралі, загальнолюдських цінностей інтелектуальності.

Книга виховує дитину, надає наснаги, допомагає жити, всебічно розвиває, примушує хвилюватися за своїх героїв, занурюватися у світ казок, фантазій, пригод, вона дає можливість стати її головним героєм та відчувати на собі все вище сказане. Тому читання книжок в системі виховання сучасної української школи займає особливе місце. Книга є джерелом духовного збагачення дитини. Тому основним завданням школи і вчителя є виховати у дітей любов до книги, до друкованого слова, навчають учнів читати книги, вміло користуватися нею. Дана проблема актуальна в умовах сьогодення, коли діти занурюються в комп'ютерний інформаційний світ.

Науковці трактують самостійне читання як добровільне, індивідуальне читання учнів без безпосередньої допомоги вчителя, бібліотекаря, батьків, друзів. Самостійна читацька діяльність молодших школярів спрямована на здійснення **свідомого вибору книги, її читання та міркування, відповідні висновки** з огляду на прочитане. Таке читання є підсумком, результатом системи знань, умінь і навичок, отриманих у процесі навчання на уроках позакласного читання (2-4-ті класи), при роботі з дитячою книжкою (1-й клас) та у процесі позакласної, виховної роботи з книгою у позаурочний час.

Позакласне читання – це засіб керівництва самостійним читанням. Воно прислугує чудовим засобом виховання, розвиває бажання учнів вчитись, багато знати та вміти, прищеплювати любов до своєї рідної країни, до Батьківщини, виховує патріотизм та гуманізм, формує соціальне та громадське самопізнання молодших школярів. Також в останні роки окремі аспекти проблеми формування школярі-читачів зайняли своє вирішення в наукових працях вітчизняних вчених-педагогів В.Скрипченка, О.Савченко, В.Острогорського, В.Неділька, Т.Бугайко та інших. Основна мета позакласного читання – сформувати в учнів стійку потребу самостійно і свідомо читати книги, спираючись на знання, здобуті на уроках навчання грамоти і класного читання.

Керівництво самостійним дитячим читанням здійснюється протягом 3-х етапів:

1. Підготовчий етап (1 клас).
2. Початковий етап (2 клас).
3. Основний етап (3-4 класи).

Кожен з етапів має свою мету та завдання, свої вимоги до проведення та організації позакласного читання.

Головна мета, якої має досягти вчитель на підготовчому етапі, – це зацікавити першокласників книгою, навчити її розглядати, гортати сторінки, милуватись ілюстраціями і, звичайно, за своїми можливостями добирати книги у бібліотеці, читати (розглядати) без допомоги вчителя.

У 2-му класі ставиться завдання – пробуджувати і формувати в школярів інтерес до *самостійного читання*. Основними завданнями уроків позакласного читання в 2-4 класах є формування читацької самостійності учнів, сприяння розвитку інформаційної культури молодших школярів. Їх реалізація здійснюється поетапно. На кожному етапі навчання визначаються завдання, які враховують особливості означеного вікового мікроперіоду, зумовлюються методика роботи та організація навчальної діяльності учнів, вимоги до навчального матеріалу, види бібліотечно-бібліографічної допомоги, типи, структура уроку (заняття) тощо.

У 3-4 класах самостійна читацька діяльність також має свої особливості. Набуті в попередніх класах практичні уміння, способи роботи з дитячою книгою дають можливість школярам переважно самостійно розв'язувати спеціальні завдання, які складають сутність читацької діяльності.

Таким чином, сьогодні ставляться і вирішуються завдання не тільки розширити читацький кругозір учнів, а й сформувати в них ставлення до книги як джерела самостійного поповнення знань, навчити їх усвідомлювати книгу як засіб спілкування з автором, мудрою людиною.

Література

1. Волошина Н.Й., Пасічник Є.А., Скрипченко Н.Ф., Хропко П.П. Концепція літературної освіти / Н.Й.Волошина та ін. // Початкова школа. – 2004. - № 3. – С. 33 – 39.
2. Мартиненко В. Робота з дитячою книжкою // Початкова школа. – 2003. - № 7, 8, – С. 24 – 28, 40 – 43.
3. Ткачук Л.П. Основні вимоги позакласного читання / Л.П.Ткачук // Початкова школа. – 2007. – № 8. – С. 20-24.
4. Підлужна Г.В. Позакласне читання молодших школярів: реакція та перспективи / Г.В.Підлужна // Початкова школа. – 2004. - № 6, С. 56 – 59.

УДК 159.922.8

О.Ю.ВОРОНОВА
Мукачівський державний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ РЕФЛЕКСІЇ

У сучасних умовах, коли освіта набуває високого статусу вже зі своєї першої ланки – дошкільної, зростає роль педагога-вихователя. Це викликає потребу в підвищенні вимог до якості підготовки майбутніх вихователів. Адже рівень їх готовності до педагогічної діяльності позначається на успішності процесу навчання та виховання дітей дошкільного віку.

Цілий ряд робіт присвячено дослідженню різних аспектів професійної рефлексії: теорії про вплив рефлексії на розвиток особистості (О.С.Анісімов, В.В.Давидов, А.З.Зак, Є.І.Ісаєв, Л.К.Максимова, Н.В.Мішанина, Р.В.Павелків, С.Л.Рубінштейн, В.А.Семиченко, В.І.Слободчиков, Є.А.Смірнов, Г.П.Щедровицький); вчення про співвідношення та взаємодію внутрішніх і зовнішніх чинників становлення свідомості та самосвідомості особистості (Г.С.Костюк, І.С.Булах); вчення про рефлексивну регуляцію розумових дій (В.К.Зарецький, Ю.М.Кулюткін, І.М.Семенов, М.Л.Смольсон, С.Ю.Степанов, Ю.М.Швалб); теорії, які визначають сутність пізнавальної активності та

закономірності її розвитку в процесі учіння (Л.С.Виготський, І.А.Зязюн, Г.С.Костюк, О.М.Леонт'єв, І.Я.Лернер, С.Д.Максименко, Н.О.Менчинська, В.О.Моляко, С.Л.Рубінштейн, І.М.Сеченов, О.В.Скрипченко та ін.)

Рефлексія є особливо актуальною для працівників педагогічної сфери. Н.Устинова як обов'язку умову керування розвитком творчого потенціалу педагога та вихователя визначає саморефлексію (самопізнання, самоаналіз, самооцінку, саморегуляцію, самовиховання) у його творчій діяльності. Педагогічна рефлексія є однією з передумов розвитку творчої особистості, що здатна до: рефлексії, що характеризує здібності педагога-вихователя до самопізнання, самовизначення й осмислення ним свого духовного світу, власних дій і станів, ролі та місця у професійній діяльності; саморозвитку як творчого ставлення індивіда до самого себе, створення ним самого себе у процесі активного впливу на зовнішній і внутрішній світ з метою його перетворення; розвитку, оновлення й удосконалення наявних у вихователя знань, умінь і навичок з метою досягнення бажаного рівня професійної компетентності.

Таким чином, важливого значення для педагогічної психології має узагальнення концептуальних підходів до вивчення поняття рефлексії. За Л.В. Лідак доцільно виокремити цілісну наукову модель рефлексії відповідно до різних її об'єктів. Вона складається з наступних компонентів: культурно-історична рефлексія, суб'єктно-особистісна рефлексія.

У ряді наукових праць рефлексія розглядається як сукупність трьох психологічних складових: когнітивної, емоційно-оцінної й поведінкової, у рамках яких формуються реальне, ідеальне й дзеркальне «я» (А.Л. Емельянов, Н.І. Гуткіна, А.Б. Холмагорова, В.К. Зарецький і ін.).

Варто звернути увагу й на соціально-психологічний аспект у вивченні рефлексії, що проявляється в процесі спілкування. Ряд авторів визначають рефлексію, що функціонує в процесах спілкування, як відбиття людиною внутрішнього світу інших людей (К.Е.Данілін, Е.А. Смірнова, А.П. Сопіков та ін.). А саме, за твердженням різних науковців, рефлексія – це: специфічна якість пізнання людини людиною, коли суб'єкт сприйняття реконструює у власній свідомості елементи внутрішнього світу інших людей - об'єктів сприйняття за К.Е. Даніліним; процес дзеркального відбиття людьми один одного за Г.М.Андреевим; відбиття внутрішнього світу партнера по взаємодії за В.Н. Козиєвим.

В.А. Лефевр, розглядаючи рефлексію, підкреслював, що людина в процесі спілкування здатна стати в позицію «контролера», «спостерігача», «дослідника» у двох варіантах. у своїй графічній моделі рефлексії він виділяє ранги: суб'єкта, образ суб'єкта (суб'єкт бачить самого себе) і модель («образ себе в образі себе», тобто суб'єкт бачить себе бачущим себе). Під «рефлексивною системою» він розуміє таку організацію й функціонування рівнів рефлексії, що подібна «системі дзеркал, що багаторазово відбивають один одного як для діади взаємодіючих один з одним людей, так і для однієї людини» [4].

Узагальнивши вище викладений матеріал, можна зробити наступні висновки. У дослідженнях педагогічної психології чітко формулюється поняття «рефлексія». Дослідники, які займалися вивченням даного феномена, починають диференціювати рефлексію на різні види залежно від досліджуваних об'єктів. Виокремлюється: наукова рефлексія (І.С. Ладенко, М.С. Каган, Г.П. Щедровицький і ін.); професійна рефлексія (О.Г. Асмолов, Б.С. Братусь, В.А. Петровський, А.В. Мудрик, А.В. Петровський і ін.); кооперативна рефлексія (Н.Г. Алексеєв, А.О. Тюков, В.В. Фляків і ін.); комунікативна рефлексія (Б.Ф. Баєв, О.О. Бодальов, В.М. Мясіщев і ін.); особистісна рефлексія (Н.І. Гуткіна, Ю.М. Кулюткін, А.О. Реан, В.В. Столін, О.М. Леонт'єв і ін.) та ін. У психологічних концепціях рефлексія, незалежно від об'єкта вивчення, спрямована на самопізнання людиною самого себе, аналіз своїх дій, учинків відповідно до особливостей сфери людської діяльності, у якій вона проявляється.

Література

1. Банщикова Т.Н. Профессиональная деятельность психолога в работе с педагогическим коллективом : Учебно-методическое пособие / Т.Н. Банщикова, Ю.П. Ветров, Н.П. Клушина / под ред. проф. ЮЛ. Ветрова, - М. : Книголюб, 2004. – 352 с.
2. Горянина В.А. Психология общения : Учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.А. Горянина. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 416 с.
3. Лидак Л.В. Педагог как объект научной психологии / Л.В. Лидак. – Ставрополь : Кн. изд-во, 2000. – 189 с.
4. Лефевр В.А. Рефлексия / В.А. Лефевр – М., «Когито-Центр», 2003. – 496 с.

УДК 378; 316

А.М.ГАБОВДА

Мукачівський державний університет

ТОЛЕРАНТНІСТЬ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Унаслідок огляду науково-педагогічних досліджень з'ясовано, що лише обмежена кількість праць (М. Андрєєв, Т. Білоус, О. Волошина, В. Гришук, Я. Довгополова, О. Зарівна та ін.) присвячена окремим аспектам формування комунікативної толерантності майбутніх фахівців в умовах освітньої діяльності та в процесі вивчення фахово орієнтованих дисциплін. У системі професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови у вищій школі бракує комплексного вивчення цієї проблеми, що і зумовило предмет нашого дослідження.

Варто зазначити, що між суб'єктами навчально-виховного процесу ВНЗ трапляються нетерпимі взаємини, що негативно впливає на якість педагогічних дій та ефективність професійної діяльності його випускників. Крім того, наявні суперечності між – проголошенням толерантності як одного з пріоритетів розвитку сучасного суспільства й недостатньою його реалізацією в системі вищої освіти; соціальною вагомістю фахової діяльності педагога, що повинна мати яскраво виражений комунікативно-толерантний характер, і недостатньо

обґрунтованою методологією формування комунікативної толерантності студентів університету в процесі підготовки у вищій школі.

У роботах сучасних дослідників толерантність розглядається і як моральна цінність, і як норма поведінки людини. Розглядаючи толерантність як моральну цінність, дослідники не залишають без уваги і етичний аспект даного поняття, в якому вона розглядається як неминуща цінність, гідність і добродетель людини [2, с. 61].

Поняття толерантність має широке тлумачення, не тільки наукове. Звернемося до семантики слова толерантність, яке є в багатьох мовах і сходиться до латинського *tolerantia* - терпіння. В англійській мові толерантність - «готовність, і здатність без протесту сприймати особистість, річ», у французькому - «повага свободи іншого, його способу мислення, поведінки, політичних і релігійних поглядів» [3, с. 272].

Комунікативна толерантність майбутнього педагога полягає в його терплячому ставленні до людей, стриманості стосовно вияву негативних психічних емоцій і поведінки інших осіб в інтерактивному процесі, безконфліктності спілкування з дотриманням ціннісних, етичних та естетичних норм. Провідною сферою вияву комунікативної толерантності в учасників педагогічного процесу у вищій школі є навчально-професійна взаємодія, яка на інтерсуб'єктному й міжгруповому рівнях повинна бути організована на засадах взаєморозуміння, партнерства, діалогічності, співпраці, доброзичливості й підтримки. У процесі формування толерантних відносин майбутніх педагогів доцільно використовувати наступні методи:

1. Методи формування свідомості особистості, що спрямовані на формування толерантної свідомості студентів: знань, понять, переконань, світогляду та розвитку толерантного мислення (розповідь, підготовка студентами повідомлень з проблем толерантності, індивідуальна та групова бесіда, диспут, особистий приклад куратора та викладачів вишу тощо).

2. Методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки, що спрямовані на придбання особистістю позитивного досвіду толерантної поведінки (індивідуальні, групові та колективні форми вправ, доручення, створення виховуючих ситуацій).

3. Методи стимулювання поведінки і діяльності, що сприятимуть стимулюванню толерантних проявів студента чи гальмуванню його інтолерантні дії та вчинків, збагаченню його емоційно-чуттєвої сфери (заохочення – схвалення, похвала, вдячність та ін.; покарання – осуд дій і вчинків, що ідуть всупереч норм толерантної поведінки).

4. Активні методи соціально-педагогічного розвитку, що здійснюють комплексний вплив на розвиток усіх сфер толерантної особистості: свідомості, почуттів, якостей і властивостей толерантної поведінки студента (групова дискусія як метод обговорення проблем толерантної взаємодії; соціально-психологічні тренінги толерантності; рольові, ділові, імітаційні ігри; прийоми «обмін думками», «мозковий штурм», діалогічне спілкування та ін.) [1, с. 11].

Вище викладене уможливіє зробити висновок, що толерантність комунікативної взаємодії сьогодні є необхідною умовою для об'єднання людей

різної віри, поглядів, культурних традицій й політичних переконань. Вона може бути сформована за допомогою відповідної педагогічної взаємодії. Толерантна комунікативна взаємодія в педагогічному процесі вищої школи є передумовою формування соціальної і педагогічної компетентності майбутнього фахівця, створення мирних взаємин у суспільстві.

Література

1. Бернадська Л. В. Виховання толерантності в учнів 5-7 класів шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.: 13.00.07 – «теорія і методика виховання» / Л. В. Бернадська; Інститут проблем виховання НАПН України. – К., 2009. – 20 с.

2. Білоус Т. М. Виховання толерантності в студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі вивчення іноземної мови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Тамара Миколаївна Білоус; Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2004. – 227 с.

3. Hajdegger M. Bytie i vremena / M. Hajdegger. – М. : Ad. Marginem, 1997. – 452 s.

УДК 378

С.Г. ГАВРИШКО
Мукачівський державний університет

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ВНЗ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Актуальність. Інформативним показником оцінки ефективності системи фізичного виховання є стан здоров'я його громадян, особливо підростаючого покоління. Нажаль чергова економічна криза, малорухливий спосіб життя молодого покоління, захоплення шкідливими звичками, негативне відношення до фізичної культури в навчальних закладах та в суспільстві в цілому, не сприяють зміцненню здоров'я, всебічному гармонійному розвитку та формуванню загальної культури молоді. Наслідком цього є збільшення чисельності захворювань, погіршення загального самопочуття й низька працездатність студентської молоді.

Протистояти цим негативним наслідкам має ефективна організація фізичного виховання та забезпечення необхідних умов для функціонування системи фізичного виховання у вищих навчальних закладах, залучення молоді до самостійних занять фізичними вправами[3]. Одним із факторів підвищення цієї ефективності є ефективна система оцінювання навчальних досягнень з фізичного виховання.

Як показує аналіз наукової та спеціально-методичної літератури питання організації та оцінювання навчальної діяльності з фізичної культури частково розглядали в своїх працях Магльований А.В. з співавторами (2005) [4], Кравчук Т.М., Гусяєва О.Ю.(2010)[2], Ковальчук В. (2012) [3] та інші. Разом з тим, досі ведеться полеміка щодо ефективності різних систем оцінювання навчальних досягнень студентів ВНЗ.

Мета дослідження — на основі аналізу літератури та власного практичного досвіду запропонувати модель комплексного оцінювання навчальної діяльності студентів ВНЗ з фізичного виховання.

Завдання дослідження:

1. Розкрити вимоги до оцінювання навчальних досягнень студентів з дисципліни «Фізична виховання» відповідно до її мети і основних завдань.

2. Визначити особливості оцінювання знань, умінь і навичок з фізичного виховання студентів ВНЗ та запропонувати модель комплексного оцінювання навчальних досягнень з фізичного виховання студентів педагогічного факультету Мукачівського державного університету.

Результати досліджень. Однією із складових забезпечення підвищення рівня фізичної підготовленості студентів, формування загальної й професійної культури, здорового способу життя є система оцінки навчальних досягнень студентів[3].

Як показує аналіз різних джерел [1; 2], організація фізичного виховання студентів ВНЗ здійснюється на основі «Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах», затвердженого у 2006 р., яке регламентує обсяг необхідних знань, умінь і навичок студентів з фізичної культури і спорту, форми проведення фізкультурної роботи у ВНЗ та вимоги до організації процесу фізичного виховання студентської молоді.

Єдина нормативна база, яка б визначала рівень теоретичної і фізичної підготовки, необхідний для досягнення студентами за період навчання відсутня. Натомість кафедри фізичного виховання вузів, на власний розсуд, визначають основні критерії оцінки навчальних досягнень студентів у галузі фізичної культури [2].

Взагалі, упродовж останніх років у нормативно-правовому забезпеченні організації навчального процесу склалася ситуація, коли одночасно діяли три нормативні документи: «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», упроваджене в дію наказом №161 від 02.06.1993 р., «Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців», уведене в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 23 січня 2004 р. №48, та «Методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових елементів», розроблені на виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 16.10.2009 р. № 943 «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи». При цьому ключові елементи двох останніх, обов'язкових для виконання документів, не повністю узгоджувалися між собою та викликали колізії в процесі їх практичного запровадження.

Крім цього, згідно **«Роз'яснень та рекомендацій щодо реалізації наказу Міністерства освіти і науки від 26 січня 2015 року № 47 «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік» та окремих норм Закону України «Про вищу освіту»»** додалась невизначеність щодо місця і значення дисципліни «Фізичне виховання», що створює труднощі в розробці навчальних планів і робочих програм, оцінюванні знань, умінь та навичок, перевірці рівня фізичної підготовленості студентів.

Для вирішення зазначених вище проблем нами пропонується наступна модель комплексної оцінки процесу фізичного виховання студентів.

До модульного контролю допускаються всі студенти, незалежно від їх поточної успішності та відвідування занять, але під час підсумкової модульної оцінки враховуються всі види робіт, передбачених робочою навчальною програмою та які вони мали виконати під час відпрацювання навчального матеріалу поточного модулю.

Система нарахування рейтингових балів для основної медичної групи для кожного модульного контролю складається із аудиторної роботи, модульного контролю та виконання завдань самостійної роботи із різними ваговими коефіцієнтами.

Висновки. Таким чином, при оцінюванні рівня теоретичних знань слід забезпечити можливість їх опрацювання на протязі всього семестру (нами рекомендовані на початку кожного семестру індивідуальні теоретичні завдання для студентів із врахуванням професійної складової фізичного виховання для різних напрямів підготовки за ОКР «Бакалавр»). Оцінювання здійснюється на аудиторних заняттях. Оцінюючи виконання рухової дії необхідне комплексне оцінювання знань, техніки виконання фізичної вправи та нормативного показника. Частка від загальної оцінки за виконання рухових дій по 50% на кожен модульний контроль. На кожному практичному занятті студент оцінюється виходячи із його активності та об'єму виконаних завдань. Частка від загальної оцінки по 30% на кожен модульний контроль. Самостійна та індивідуальна робота студента має бути інтегрована з аудиторною роботою але оцінюватись окремо один раз в кінці семестру. Частка від загальної оцінки 20%.

Література

1. Болонський процес: цикли, ступені, кредити [Текст] // Упорядники Климеико Б.В., Товажнянський Л.Л., Сокол Є.І. — Харків, 2004. — 142с.
2. Кравчук Т. М. Особливості оцінювання результатів навчальної діяльності студентів з фізичного виховання за кредитно-модульною системою / Т. М. Кравчук, О. Ю. Гусяєва // Теорія та методика фізичного виховання : наук.-метод. журн. - 2010. - N 7. - С. 13-16.
3. Ковальчук В. Я. Сучасні підходи до оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів / В. Я. Ковальчук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. - 2012. - № 4. - С. 285–289.
4. Модульно-рейтингова оцінка фізичного та функціонального стану студентів [Текст] / Магльований А.В., Кунинець О.Б., Новицький О. О., Романюк О.Б., Приступа О.Ю. // Актуальні проблеми організації фізичного виховання студентської та учнівської молоді Львівщини : зб. наук. пр. III регіон. наук.-практ. конф. — Львів, 2005. — С. 74—75.

УДК 378

С.Г.ГАВРИШКО, І.Д.БУРЧ
Мукачівський державний університет

ДИНАМІКА ПОКАЗНИКІВ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Постановка наукової проблеми та її значення. В останні роки на тлі інтенсифікації навчального процесу у вищих навчальних закладах спостерігається тенденція до зниження обсягу рухової активності студентів. Така тенденція негативно позначається на фізичному розвитку, фізичній

підготовленості та функціональному стані молоді, що обумовлює особливу соціальну значущість збереження і зміцнення здоров'я студентської молоді [2].

Фізична підготовленість є результатом фізичної підготовки, що досягається при тренуванні рухових навичок і підвищенні рівня працездатності організму, які потрібні для засвоєння й виконання людиною визначеного виду діяльності. Загальна фізична підготовленість характеризує рівень розвитку основних фізичних якостей і навичок, необхідних у процесі життєдіяльності людини [3; 6;]. Вона, в свою чергу, є результатом фізичної активності людини, його інтегральним показником, тому що в процесі виконання фізичних вправ у взаємодію вступають практично всі органи й системи організму [1].

Науково-технічний прогрес, технологізація, автоматизація та комп'ютеризація багатьох сфер діяльності суспільства не знижують, а, навпаки, підвищують вимоги до фізичної підготовленості людини. Сьогодні виняткового значення в житті суспільства набувають такі фізичні та психічні якості як статична витривалість, точність і економія рухів, спритність пальців рук, складні реакції, швидкодія, різні види уваги, оперативне мислення, емоційна стійкість до різного роду стресів, несприятливих екологічних чинників тощо [9].

Діяльність сучасної студентської молоді характеризується постійним ростом об'єму інформації, високою інтенсивністю процесу навчання, низьким рівнем рухової активності, що призводить до зниження показників фізичної підготовленості та погіршення здоров'я [8].

Про недостатній рівень фізичної підготовленості, значної частини студентської молоді України до життєдіяльності та високопродуктивної праці, свідчать також дані щорічного державного тестування з фізичної підготовленості населення.

Нині накопичено велику кількість фактів, які свідчать про те, що нинішній рівень фізичної підготовленості людини фактично усіх категорій та груп населення, а особливо студентської молоді, не відповідає підвищеним сучасним вимогам суспільства [8]. У дослідженнях багатьох науковців відзначено незадовільний стан здоров'я студентської молоді (С. М. Канішевський, 2007; Є. А. Захаріна, 2008; Т. В. Івчатова, 2011; О. А. Мартинюк, 2011; І. І. Вржесневський, 2011; Г. П. Грибан, 2013; О. Т. Кузнецова, 2014; С. Собко, С. Воропай, Н. Собко, С. Г. Гавришко, 2015).

На думку Т. Ю. Круцевич [5], підвищити якість навчально-виховного процесу у фізичному вихованні може якісна оціночна діяльність, яка породжує потребу студента або викладача отримувати інформацію про те, відповідає чи ні якість знань та вмінь студента із предмета вимогам програми. Ціллю такої діяльності є контроль успішності студентів і формування в них адекватної самооцінки. Предмет оціночної діяльності – система знань та вмінь студента. Наслідком процесу оцінювання викладачем результатів навчальної діяльності є оцінка.

В. М. Сергієнко [10] стверджує, що педагогічний контроль дає змогу підвищити ефективність управління процесом фізичної підготовки кожного

студента, а також раціонально будувати за допомогою спеціальних педагогічних впливів процес розвитку рухових здібностей.

Слід зауважити, що фактори фізичної підготовленості мають важливе значення для розвитку професійно важливих здібностей майбутнього фахівця будь-якого профілю.

Література

1. Булатова М. М. Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні / М. М. Булатова, Ю. А. Усачов // Теорія і методика фізичного виховання ; за ред. Т.Ю. Круцевич. – К. : Олімп. л-ра, 2008. –С. 320–354.
2. Головатенко О. М. Фізична підготовленість студентів ВНЗ: методика розвитку та удосконалення / О. М. Головатенко, Я. І. Олексієнко, І. О. Дудник // Фізична підготовленість студентів ВНЗ: методика розвитку та удосконалення. – Черкаси : Видавничий відділ ЧІБС, 2013. – 70 с
3. Дубогай О. Зміст та результативність шкільної інноваційної діяльності в системі здоров'язберігаючих технологій / О. Дубогай, М. Євтушок // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 1. – С. 36–40.
4. Зянкин А.Н. Сила: ее развитие и динамика у студенческой молодежи в период обучения в вузе./ А. Н. Зянкин // Физическое воспитание студентов, 2011, №2, С. 44–47.
5. Круцевич Т. Ю. Научные подходы к определению нормативов физической подготовленности школьников и студентов / Т. Ю. Круцевич, Д. Даджани, Т. И. Лошицкая // Современный Олимпийский и Паралимпийский спорт и спорт для всех : материалы XII Междунар. науч. конгресс. – М., 2008. – Т. 3. – С. 129–130.
6. Круцевич Т. Ю. Управління фізичним станом підлітків в системі фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук із фіз. вих. і спорту : 24.00.02 / Т. Ю. Круцевич ; Нац. ун-т фіз. вих. і спорту України. – К., 2000. – 44 с
7. Лысов П. К. Анатомия / П. К. Лысов, Д. Б. Никитюк, М. Р. Сапин. – М. : Медицина, 2003. – 343 с.
8. Носко М.О., Кривенко А.П. Вплив занять з фізичної культури на стан здоров'я та фізичну підготовленість студентської молоді // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : Зб. наук. пр. – Харків : ХХПІ, 2000. - №22. – С.14-18.
9. Присяжнюк С.І., Краснов В.П., Третьяков М.О., Раєвський Р.Т., Кійко В.Й., Панченко В.Ф. Ф 50 Фізичне виховання. Навч. пос. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
10. Сергієнко В. М. Педагогічний контроль розвитку гнучкості студентів / В.М. Сергієнко // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. – Вип. 12. – Т. 1. – Вінниця, 2011. – С. 352–360.

УДК 378:373.3.091.12.011.3–051]:004(410) (043.5)

V.I.HARAPKO
Mukachevo State University

SPREAD IT AS STRATEGIC DIRECTION INTRODUCTION OF IT IN BRITISH HIGHER EDUCATION (1990-1999)

The history of the introduction of IT in high school UK consists of several stages. However, according to analysis of the scientific achievements of foreign researchers became decisive phase of 1990-1999 associated with the rapid spread of the Internet and graphical browsers launch communication networks such as Janet - JANET (the acronym in English is the official name of the program) and other

measures that expanded the policy framework on the use of IT in higher education UK to include educational and schooling. The key areas of IT strategy implementation in this period were: the development of government policy on monitoring and support students in IR; staff development, resource management, and development of organizational structures [1, c. 2-11].

An important event of this period was the introduction of state-level Council for funding universities Teaching and Learning Technology Programme - TLTP(1992). In the first phase of its implementation (1992-1995 y.) Was implemented 43 projects totaling \$ 40 million. Pounds; the second - 33 projects with a total value of 20 million. pounds. Joint Committee on Information Systems, mentioned in the recommendations of R. Dearing above, an important element of the infrastructure to support ICT in higher education in the country. The Committee was funded by the Scottish Council of Higher Education funding Council for Higher Education in the UK, the Council for Higher Education Funding for Wales and the Department of Education Northern Ireland. The mission of the committee was to stimulate cost-effective operation of information systems and providing high-quality national network infrastructure for higher education.

The main goal of technology teaching and learning has been improving the quality of teaching and learning through modern technology with the rapid increase of student contingent.

The analysis showed that all 76 projects can be divided into 3 categories:

- 1) projects aimed at "involving" technology curriculum in specific subjects, etc;
- 2) institutional projects, covering issues of educational technology implementation, and professional development;
- 3) projects devoted to the most urgent problems of the use of ICT, such as the evaluation of educational achievements of students using a computer more.

The program was the impetus for truly massive movement in higher education UK for the effective use of information and communication technologies. This is due to the organizational conditions of the program, for each project created a consortium uniting around particular issues from 2 to 50 institutions performers. All available material found widespread in paper and electronic form [3, c.8].

In general, the implementation of the program deepened the understanding that ICT can be used to support traditional forms of learning and for transforming traditional training. In fact embarked on integrated systems capture student learning through ICT.

This is evidenced by the government document "Our information age: the vision of the government," which was published in April 1998, which proclaimed the following key policy issues regarding ICT in education: the transformation of education - the use of new technologies so that everybody can get the knowledge and skills they need for life in modern society; expanded access - ensuring that the information is open to all; promoting competition and competitiveness - through various industrial enterprises to change and be successful for the benefit of customers, job creation and prosperous economy; quality assurance - quality assurance of new content services that meet and exceed current; improving

government policy - guarantees regarding the use of new technologies to provide better, more convenient services [2, с.120-156].

References

1. Digital Britain / Department for Culture, Media and Sport and Department for Business, Innovation and Skills. (Final Report). – Crown Copyright, 2009. – 245 p.
2. Smith J. From Flowers to Palms: 40 years of policy for online learning / Janice Smith // ALT-J, Research in Learning Technology. – 2005. – Vol. 13, No. 2.
3. Tombs Gemma. Educational policy and virtual worlds / Gemma Tombs [Електронний ресурс]. – Litblog 2.2. – 2010. – 8 p. – Режим доступу : <http://www.litblog.2.2>.

УДК 373.67

В.В. ГАСНЮК

Мукачівський державний університет

ВЗАЄМОДІЯ МИСТЕЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Проблема життєдіяльності людини у полікультурному просторі стала актуальною проблемою сучасного світу. Перш за все, вона торкнулася сфери освіти, що змінила вимоги до результатів педагогічного процесу сучасного підростаючого покоління, висунула ідеї необхідності формувати готовність і здатність до життя у відкритому суспільстві, в якому мирно співіснують представники різних культурних традицій. В Україні проживає біля 125 етносів, кожен з яких відзначається специфічними, тільки йому притаманними особливостями – особистість школяра, перебуваючи у такій розмаїтій полікультурній ситуації, теж випробовує сукупність впливу етнічної, національної та міжнаціональної культур.

За переписом 2001 року на Україні нараховувалося 156 600 угорців – переважна більшість з яких це мешканці Закарпаття, які проживають тут вже понад тисячу років. Учні шкіл з угорською мовою навчання, а таких шкіл налічується 71, перебувають у складній системі суспільно-культурних відносин: більшість їх за національністю є угорцями, основним полем культурної самоідентифікації яких є традиції угорського народу та, водночас, вони є громадянами України. Таке «перетворення» загальноосвітньої школи у полікультурний освітній простір і заактуалізувало проблему формування полікультурної компетентності, що гостро постала на часі перед освітою, мистецькою зокрема.

Дослідження, пов'язані з формуванням полікультурної компетентності, знаходимо у зарубіжних науковців С.Ньето, В. Хілтон, Л. Дамет, С. Джонс. Питанню формування полікультурної компетентності присвятили свої праці Р.Агадулін, О.Гуренко, Н.Лебедева, Т. Поштарьова, Л. Перетяга, В. Кузьменко, Л.Гончаренко, В.Бойченко. Аналізуючи визначення досліджуваного нами феномену різними вченими, можна зробити висновок, що полікультурна компетентність – це одна з ключових компетентностей, що виділяється як Радою Європи, так і провідними методистами України. Результати наукових досліджень підтверджують, що сутність полікультурної компетентності полягає в тому, що особистість, яка цією компетентністю

володіє, розглядається як носій досвіду в сфері міжособистісної взаємодії з представниками різних культур.

Одним з ефективних засобів формування полікультурної компетентності особистості є використання мистецьких традицій. Мистецькі традиції – це історично встановлені культурні форми розвитку свідомості особистості, використання яких сприятиме формуванню цілісного розуміння світу за «законами краси» із розкриттям всього потенціалу пристосування до умов середовища.

Довготривале співжиття українців з угорцями в Карпатському регіоні проявилось в спорідненості, подібності або навіть ідентичності їх мистецьких традицій. Опрацювання наукового доробку в галузі фольклористики, мистецтвознавства, педагогіки О.Аліксійчук [1], А.Коприва [2], Т.Домотор [3], Д.Керені [4], З.Кодай [5], Ж.Татраї [6] дозволило виявити спільні та відмінні ознаки мистецьких традицій українського та угорського народів.

Опрацювання наукового доробку в галузі фольклористики, мистецтвознавства, педагогіки дозволило констатувати, що більш ніж тисячолітня історія співіснування на одній території угорців та українців зумовила взаємодію та взаємопроникнення їх мистецьких традицій, використання яких на уроках музичного мистецтва загальноосвітніх шкіл є одним з ефективних засобів забезпечення культуровідповідності освіти і виховання в умовах полікультурного середовища: сприятиме осягненню художніх цінностей держави й світу, мобільності та систематизації знань учнів.

Співвіднесення філософського розуміння категорії «взаємодія» як особливого типу відношення між об'єктами, при якому кожний з них впливає на інші, приводячи до їх зміни, і, водночас, зазнає впливу з боку кожного з цих об'єктів, що, в свою чергу, зумовлює зміну його стану, а також визначення мистецьких традицій як елементів художньої спадщини (досвіду), що передаються від покоління до покоління, дало змогу встановити, що взаємодія мистецьких традицій у процесі музично-естетичного виховання молодших школярів у полікультурному просторі є бінарний, динамічний процес зумовленості та зв'язку елементів художньої спадщини та досвіду художньої діяльності різних народів, внаслідок чого виникає новий рівень естетичного змісту та організації музичного виховання.

З метою активізації формування полікультурної компетентності школярів було виокремлено такі методи забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій в процесі музично-естетичного виховання, що базуються на інтеркультурній спрямованості виховання, взаємозв'язку громадянської та мистецької сторін виховання, здатності учнів використовувати власний життєвий і музичний досвід, розвивати свій творчий потенціал засобами художньої інтеграції – метод аглютинації, застосування словничка-пиктограми емоцій та настроїв (угорською та українською мовами), віднайдення музично-ритмічних рухів до пісень, метод зіставлення фокальних об'єктів, тощо.

Завдяки методам забезпечення взаємодії українських та угорських мистецьких традицій зміст музично-естетичного виховання ставатиме ідентичним культурному простору його функціонування, сприятиме

формуванню уявлень молодших школярів про історичний розвиток музики, національні та регіональні особливості музичного мистецтва, усвідомленню взаємозв'язку народної та професійної творчості обох народів; поглибленню знань про універсальність музичної мови, про музичні інструменти угорського та українського народів, композиторів обох країн; оволодінню основами аналізу та інтерпретації образного змісту музичних творів, розвитку умінь елементарної імпровізації й інсценізації пісень; розширенню музично-слухових уявлень та усвідомленню ролі засобів музичної виразності у створенні художнього образу.

Література

1. Аліксійчук О.С. Морально-естетичне виховання учнів початкових класів засобами української народної музики / О.С. Аліксійчук. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-подільський державний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2004. – 124 с.
2. Коприва А.Т. Угорська вишивка Закарпаття ХІХ – першої половини ХХ століття (художньо функціональні та стилістичні особливості) : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.06 „Декоративне і прикладне мистецтво” / Атілла Тиберійович Коприва. – Львів, 2005. – 20 с.
3. Dömötör T. A népszokások költészete / Dömötör Tekla – Akadémiai Kiadó, Budapest 1983. – 29 о.
4. Kerényi Gy. Magyar énekes népszokások / Kerényi György. – Gondolat Kiadó, Budapest 1982. – 91 о.
5. Kodály Z. Kis ember dalai. Előszó – 1960. / Kodály Zoltán // Visszatekintés. [Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok]. – Zeneműkiadó, Budapest, Közreadta Bónis Ferenc, 1989. – [III. kötet]. – 323 old.
6. Tátrai Zs. A gyermekkor költészete / Tátrai Zsuzsanna. Magyar Néprajz V. Népköltészet (Folklor 1.). [Főszerkesztő: Vargyas Lajos]. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. – 588 о.

УДК 37.01

В. В. ГОБЛИК, І. І. АЛМАШІЙ
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ВНЗ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН З ПСИХОЛОГІЇ

Одною з ключових проблем сучасної педагогіки є розвиток екологічної культури студентів вищого навчального закладу при підготовці майбутніх фахівців різних спеціальностей. Вирішенням проблеми може стати формування інформаційної, мотиваційно-ціннісної та поведінково-діяльній компоненти екологічної культури на практичних заняттях та самостійній роботі студента з дисципліни психології. Тому виникає необхідність доповнення теоретичного курсу відповідних дисципліни екологічною складовою, що дозволить підвищити рівень екологічної культури студентської молоді.

Екологічна культура – культура всіх видів людської діяльності, так чи інакше пов'язаних з пізнанням, освоєнням і перетворенням природи; складається із знання та розуміння екологічних нормативів, усвідомлення необхідності їх виконання, формування почуття громадянської відповідальності за долю природи, розробки природоохоронних заходів та безпосередньої участі в їх проведенні. Вона є складовою частиною світової культури, в якій властиве

глибоке і загальне усвідомлення важливості сучасних екологічних проблем у житті і майбутньому розвитку людства. Свідоме засвоєння й оволодіння екологічною культурою має розпочатись з дитинства, одночасно з засвоєнням положень загальної культури [2, с. 255].

В основу реалізації екологоспрямованої освіти, а саме формування екологічної культури молоді покладені три компоненти [1, с. 10]:

- інформаційний;
- мотиваційно-ціннісний;
- поведінково-діяльнісний.

Критерієм досягнення виховних цілей щодо формування екологічної культури студентської молоді вищого начального закладу даним методом є можливість студентом моделювати екологоприйнятну поведінку і діяльність як приклад, беручи до уваги найкращі зразки досягнуті людством на даному етапі розвитку.

Висвітлений підхід по формуванні екологічної культури студентської молоді вищого навчального закладу дозволяє більш ефективно застосовувати психолого-педагогічні технології з екологовідповідною метою. Перевага його в тому, що визначається пріоритетні психолого-педагогічні напрями у формуванні тих новоутворень природовідповідної взаємодії, які важливі насамперед у даній місцевості чи регіоні (при формуванні вправ, завдань тощо викладач враховує особливості навколишнього середовища регіону). Це в свою чергу дозволяє створити динамічну «Систему по формуванню екологічної культури особистості», при цьому діагностуючи відносно малі групи студентської молоді.

Для вдосконалення даного підходу у формуванні екологічної культури молоді, необхідно систематизувати діагностичний інструментарій по визначенню рівня екологічної культури молоді (особливу увагу приділяючи поведінково-діяльнісній компоненті); психолого-педагогічним, соціологічним методам (як допоміжним) у формуванні вибірки, які б дали можливість якомога достовірніше відображати існуючу «картину» рівня сформованої екологічної культури студентської молоді.

Література

1. Алмашій І. І. Особливості формування екологічної культури молоді природоцентричного типу в діяльності громадських організацій /І. І. Алмашій // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія «Педагогіка. Соціальна робота», 2014. - №30. – С.9-13.
2. Мусієнко М. М. Екологія. Охорона природи : Словник-довідник. / М. М. Мусієнко, В. В. Серебряков – К. : Т-во «Знання», КОО, 2007. – 624 с.

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ

В умовах істотних перетворень в соціальній, політичній, економічній і духовній сферах суспільного життя основним завданням є створення життєздатної системи освіти, її демократизація та гуманізація. Це, у свою чергу, має на меті забезпечення для кожного громадянина можливостей постійного духовного самовдосконалення, творчої самореалізації, задоволення інтелектуально-культурних потреб особистості.

Останніми роками арсенал педагогічних технологій збагатився ще однією – інтерактивною, яка відповідає потребам сучасної освітньої ситуації у пошуку та впровадженні нових форм навчальних взаємодій між учасниками процесу навчання. Інтерактивне навчання, що розуміється як безпосередній діалог між ними, набуває сьогодні особливого значення. Зберігаючи кінцеву мету і основний зміст освітнього процесу, воно базується на взаєморозумінні та співпраці як учителя з учнями, так і учнів між собою. Тому, окрім навчальних цілей, у процесі таких взаємодій, учнями усвідомлюється цінність інших людей, їхніх думок та інтересів, формується потреба в спілкуванні з ними, у їх підтримці, що характерно для найкращих моделей суб'єкт – суб'єктного і особистісно орієнтованого навчання.

Аналіз широкого кола різних джерел показав, що в педагогічній науці приділяється значна увага дослідженню інтерактивного навчання, авторами яких є вчені в Україні та за її межами. Деякі дослідники розглядають можливості інтерактивного навчання для розвитку здібностей та особистісних якостей, їх пізнавальних інтересів (С. Бізяєва), комунікативної компетенції та спілкування (М. Винокурова, Л. Гейхман), творчих здібностей (Р. Рафікова).

Останніми роками інтерес дослідників викликали і такі дидактичні аспекти застосування інтеракції як розробка інтерактивних навчальних курсів (І. Горбаченко), педагогічні умови застосування інтерактивних форм навчання в педагогічному вузі (Т. Добриніна), запровадження інтеракції у передпрофільну підготовку учнів сільської школи (А. Закиєва), використання вірогіднісних моделей навчання в інтерактивному навчанні (В. Чистов)

Педагогічна технологія інтерактивного навчання – це така організація навчального процесу, за якої кожен учень бере участь у колективному взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії та спілкуванні всіх його учасників процесі навчального пізнання. Форми такої участі можуть бути різними: або кожен учень має конкретне завдання, за яке він повинен публічно прозвітуватись, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою та перед усім класом завдання. Інтерактивна технологія навчання як система містить такі головні компоненти:

- чітко сплановані цілі навчання – зрозумілий якісний та кількісний очікуваний результат процесу у вигляді навчальних досягнень учнів, а саме передбачуваного рівня засвоєння навчального змісту;

- спеціально відібраний та структурований зміст навчання;
- інтерактивні форми, методи і прийоми, за допомогою яких організоване навчання і стимулюється активна діяльність учнів;
- адекватні цілям, формам і методам засоби навчання;
- розумові і навчальні дії та процедури, за допомогою яких учні можуть досягти запланованих результатів, представлені у вигляді системи пізнавальних завдань;
- організаційні та психолого-педагогічні умови, що дозволяють ефективно спланувати та реалізувати інтерактивне навчання [1].

На відміну від методики, інтерактивні навчальні технології не вибираються для виконання певних навчальних завдань, а самою своєю структурою визначають кінцевий результат.

Визначення сутності педагогічної технології інтерактивного навчання багато в чому пов'язано із ключовим поняттям «інтерактивний метод». Метод у педагогіці визначається як спосіб цілеспрямованої взаємодії вчителя і учнів для розв'язання педагогічних завдань, тобто для розвитку. Таким чином, інтерактивні методи можемо трактувати як способи цілеспрямованої міжсуб'єктної взаємодії вчителя і учнів зі створення оптимальних умов для свого розвитку.

Організації процесу такої взаємодії сприяє використання відповідних методів навчання. О. Пометун та Л. Пироженко виділяють такі методи: груповий (взаємодія між учасниками процесу навчання реалізується через співпрацю у малих групах); колективний (багатостороння взаємодія є полілогом, в якому бере участь кожен учень класу); колективно-груповий (коли робота малих груп поєднується з роботою всього класу) [2].

Нарешті вже сьогодні зрозуміло, що вчитель не може оптимально використовувати інтерактивну технологію без спеціального навчання.

Сукупність цих ознак і умов дозволяє говорити про принципову інноваційність педагогічної технології інтерактивного навчання у порівнянні з традиційними варіантами організації навчального процесу.

Інтерактивне навчання (за різних форм організації) виховує в особистості позитивні поведінкові якості: повага до колег, толерантність тощо; навчає виживати без конфліктів у суспільстві собі подібних; формує стійкі певні позитивні поведінкові якості, що потрібні особистості протягом життя.

Література

1. Комар О. А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій: теоретико-методичні аспекти : монографія / О. А. Комар. – Умань : Софія, 2008. – 332 с.
2. Пометун О. І. Інтерактивні методики та система навчання / О. І. Пометун. – К. : Шкільний світ, 2007. – 112 с.

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Гра, будучи простим і близьким людині способом пізнання навколишньої дійсності, повинна бути найбільш природним і доступним шляхом до оволодіння тими чи іншими знаннями, вміннями, навичками. Існуюча ж необхідність в раціональній побудові, організації та застосування її в процесі навчання і виховання вимагає більш ретельного і детального її вивчення.

В останні роки питання теорії і практики дидактичної гри розроблялися і розробляються багатьма дослідниками: А. Усовой, Е. Радіной, Ф. Блехер, Б. Хачапурідзе, З. Богуславской, Е. Іваніцкой, А. Сорокіной, Е. Удальцової, В. Аванесовой, А. Бондаренко, Л. Венгер. У всіх дослідженнях утвердилася взаємозв'язок навчання і гри, визначилася структура ігрового процесу, основні форми і методи керівництва дидактичними іграми.

Початок розробки загальної теорії гри слід відносити до праць Шиллера і Спенсера. Значний вклад в розвиток даної теорії внесли Фрейд, Піарже, Штерн, Дьюї, Фромм, Хейзінга і ін.

У вітчизняній психології та педагогіці теорію гри розробляли К. Ушинський, П. Блонський, Г. Плеханов, С. Рубінштейн, Л. Виготський, Н. Крупська, А. Леонтьєв, Д. Ельконін, В. Мухіна, А. Макаренко та інші.

Як ми вже зазначали вище, роль гри в житті і розвитку дитини усвідомлювали і відзначали в усі часи діячі педагогічної науки. «У грі розкривається перед дітьми світ, розкриваються творчі здібності особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку» – писав В.А. Сухомлинський.

Ігрові дії спираються на знання, вміння та навички, набуті на заняттях, вони забезпечують учням можливість приймати раціональні, ефективні рішення, оцінювати себе і оточуючих критично.

Активізація пізнавальної діяльності за допомогою дидактичної гри здійснюється через виборчу спрямованість особистості дитини на предмети і явища навколишньої дійсності. Ця спрямованість характеризується постійним прагненням до пізнання, до нових, більш повних і глибоких знань, тобто виникає пізнавальний інтерес. Систематично зміцнюючись і розвиваючись пізнавальний інтерес стає основою позитивного ставлення до навчання, підвищення рівня успішності. Пізнавальний інтерес носить (пошуковий характер). Під його впливом в молодшого школяра постійно виникають питання, відповіді на які він сам постійно і активно шукає. При цьому пошукова діяльність школяра відбувається з захопленням, він відчуває емоційний підйом, радість від успіху. Пізнавальний інтерес позитивно впливає не тільки на процес і результат діяльності, а й на протікання психічних процесів – мислення, уваги, пам'яті, уваги, які під впливом пізнавального інтересу набувають особливу активність і спрямованість.

Формування пізнавальних інтересів учнів у навчанні може відбуватися за двома основними каналами, з одного боку ж зміст навчальних предметів містить у собі цю можливість, а з іншого – шляхом певної організації пізнавальної діяльності учнів.

Але пізнавальний інтерес до навчального матеріалу бути не може підтримуватися весь час тільки яскравими фактами, а його привабливість неможливо зводити до дивує та вражає уяву. Ще К. Ушинський писав про те, що предмет, для того щоб стати цікавим, повинен бути лише частково новим, а частково знайомим [3]. Нове і несподіване завжди в навчальному матеріалі виступає на тлі вже відомого та знайомого. Ось чому для підтримки пізнавального інтересу важливо вчити школярів вміння в знайомих бачити нове.

Таке викладання підводить до усвідомлення того, що в повсякденних, повторюваних явищах навколишнього світу безліч дивних сторін, в яких він зможе дізнатися на уроках. І те, чому рослини тягнуться до світла, і у властивостях талого снігу, і про те, що просте колесо, без якого зараз не обходиться жоден складний механізм, є найбільшим винаходом.

Усі значимі явища життя, що стали звичайними для дитини в силу своєї повторюваності, можуть і повинні придбати для нього в навчанні несподівано нове, повне сенсу, зовсім іншого звучання. І це обов'язково з'явиться стимулом інтересу учня до пізнання.

Саме тому вчителю необхідно переводить школярів із ступеня його чисто життєвих, досить вузьких і бідних представлений в світі – на рівень наукових понять, узагальнень, розуміння закономірностей.

Інтересу до пізнання сприяє також показ новітньої досягнень науки. Зараз, більше ніж коли-небудь, необхідно розширювати рамки програм, Знайомити учнів з основними напрямками наукових пошуків, відкриттями.

Далеко не все в навчальному матеріалі може бути для учнів цікаво. І тоді виступає ще один, не менш важливе джерело пізнавального інтересу – організація і включення в урок дидактичних ігор. Що б порушити бажання вчитися, потрібно розвивати потребу учня займатися пізнавальною діяльністю, а це значить, що в самому процесі її школяр повинен знаходити привабливий боку, що б сам процес навчання містив у собі позитивні заряди інтересу.

Шлях до нього лежить, перш за все, через включення дидактичних ігор.

Нами з'ясовано, що більшість вчителів початкових класів вважають дидактичну гру важливим засобом для розвитку пізнавального інтересу учнів до предмета, але все ж вживають цей прийом деякі. Серед причин, що пояснюють цей факт, називалися: відсутність методичних розробок, невміння організувати учнів на гру (погана дисципліна), небажання витратити час уроку, відсутність інтересу в учнів.

Література

1. Ушинський К.Д. Зібрання творів / К.Д. Ушинський - М. : Академія, 1989. - Т.6. – 340 с.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УРОКУ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Початок ХХІ ст. в Україні позначився радикальним реформуванням освітнього процесу. Школа ХХІ ст. зумовлює необхідність докорінного переосмислення освітньої парадигми, актуалізації змісту, технологій становлення індивідуальності учня як суб'єкта і проектувальника життя, створення проектно-життєвого простору, спрямованого на розвиток і саморозвиток компетентної конкурентно-спроможної особистості, яка вміє творчо розв'язувати проблеми, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни.

Початкова ланка освіти – фундамент шкільного навчання, адже саме тут закладається основа для формування особистості майбутнього громадянина. Вона покликана забезпечити подальше становлення і різнобічний розвиток особистості дитини, цілеспрямованого виявляти її здібності в різних видах діяльності, створити умови для повноцінного засвоєння базового рівня освіти і уміння вчитись.

Відомо, що педагогічна діяльність може здійснюватись у різних формах, серед яких особливе місце відводиться уроку.

Пройшовши випробування протягом століть, маючи свої традиції і ритуали, переваги та недоліки, урок і сьогодні не втрачає своєї унікальності і неповторності, залишаючись основною дидактичною формою навчання, яка поєднує індивідуальні, групові, фронтальні методи навчально-пізнавальної діяльності з учнями обох статей однакового віку і приблизно однакового інтелектуальним розвитком. Сутність і призначення уроку в процесі навчання як цілісної динамічної системи зводиться таким чином до колективної взаємодії учителя і учнів.

Педагогічна наука і шкільна практика направляють свої зусилля на пошуки шляхів удосконалення уроку.

На небезпечну тенденцію зниження інтересу учнів до занять, масова практика відреагувала нестандартними уроками, головною метою яких є пробудження й утримання інтересу школярів до навчальної праці.”

Нестандартні уроки більше подобаються учням, ніж буденні навчальні заняття. У них незвичайні задум, організація, методика проведення. Тому багато педагогів бачать у них прогрес педагогічної думки, правильний крок у напрямку демократизації школи. З іншого боку – перетворювати нестандартні уроки в головну форму роботи, вводити їх у систему недоцільно через відсутність серйозної пізнавальної праці, невисокої результативності, великої втрати часу.

Пошук шляхів активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках – не нова проблема в дидактиці. Проблема методика уроку, шляхів його вдосконалення переймалися багато вчених і вчителів таких, як А.М.Алексюк,

Ю.К. Бабанський, Є.М. Ільїн, М.І. Махмутов, В.О. Оніщук, І.П. Підласий, Д.О. Тхоржевський. Н.М. Яковлев та багато інших.

У посібнику «Педагогіка» Н.Є. Мойсеюк наведено визначення нестандартного уроку, їх класифікація. Найпоширенішими типами нестандартних уроків є: уроки - прес-конференції, уроки - аукціони, уроки - ділові ігри, уроки - занурення, уроки типу КВК, уроки - консультації, комп'ютерні уроки, театралізовані уроки, уроки з груповими формами роботи, уроки взаємного навчання, уроки творчості, які ведуть учні, уроки-заліки, уроки-сумніви, уроки-творчі звіти, уроки-формули, уроки-конкурси, уроки-фантазії, уроки-суди, уроки-пошуку істини, уроки-концерти, уроки-діалоги, уроки-рольові ігри, уроки-екскурсії. інтегровані уроки тощо. Отже, тут наведено перелік деяких нестандартних уроків, а не їх класифікація за певними параметрами.

Багато інших авторів намагалися навести загальну класифікацію нестандартних уроків, але ними, як правило, не виділялися певні узагальнені основи такої класифікації (О.Й. Антипова, В.Ф. Паламарчук, Д.І. Румянцева, Т.К. Селевко, М.М. Фіцула та ін.).

Є деякі складності і недоліки використання нестандартних уроків: затрати більшого часу на підготовку і проведення таких уроків; не всі учні в рівній мірі активні; організаційні труднощі (дисципліна, правила поведінки); ускладнюється система оцінювання, аналізу результатів навчання; забезпечення науково-методичної і матеріально-технічної бази навчання; знаходження певного місця таких уроків в навчально-виховному процесі тощо.

Недарма педагог-новатор В.О. Сухомлинський казав, що до хорошого уроку треба готуватися все життя. Такими ж прикладами творчого підходу і проведення занять з учнями являється досвід роботи педагогів - новаторів В.Ф. Шаталова, І.П. Волкова та багатьох інших.

Отже, використання нестандартних уроків і окремих нестандартних прийомів педагогічної техніки та технології на уроках сприяє творчості як вчителя, так і учнів.

Переваги нестандартних уроків в порівнянні із звичними структурами уроків в тому, що підвищується інтерес учнів до навчання, їх активність в пізнанні і творчості, самостійність пошуків знань, переживання успіху досягнень, ініціативність, можливість індивідуального підходу до учнів, використання інноваційних та інформаційних педагогічних технологій, розвиток культури спілкування, взаємовідповідальності і т.д.

Література

1. Волинець А.Г. сучасні педагогічні інновації і школа майбутнього / А.Г. Волинець // Рідна школа. – 1994. – №5.
2. Макаренко Л. Розширюємо можливості уроку/ Л. Макаренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. – №1. – С. 7 – 10.
3. Освітні технології / О.М. Пехота та ін. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
4. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун., Л. Пироженко – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.

**ФАКТОРИ МОТИВАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Інтеграція України в європейську і світову спільноту, розширення та поглиблення міжнародних контактів вимагає сьогодні підготовки висококваліфікованих фахівців, які володіють не тільки ґрунтовними теоретичними знаннями і практичними вміннями зі спеціальності, але й здатні до продуктивного іншомовного професійного спілкування. В контексті цих завдань актуальним є формування у майбутніх вчителів англійської мови стійкої мотивації до професійної педагогічної діяльності.

До особистості майбутнього вчителя англійської мови підвищено вимоги і вони передбачають, насамперед, ґрунтовну теоретичну, виконавську та методичну підготовку, вивчення передового педагогічного досвіду з метою його подальшого впровадження у шкільну практику, спрямованість на створення умов для формування позитивної навчальної і професійної спрямованості студентів. Саме мотивацією, як інтегруючою якістю особистості майбутнього вчителя англійської мови, визначається успішність засвоєння ним педагогічних знань, умінь та навичок[1, с. 111].

Аналіз науково – педагогічної та методичної літератури засвідчує, що проблему формування позитивної навчальної мотивації вивчали та досліджували багато науковці. Зокрема, для визначення ефективності процесу формування позитивної навчальної мотивації студентів важливими є праці Ю. Бабанського, В. Богословського, Л. Василенко, А. Виноградової, М. Алексєєвої, В. Галузяка, В. Давидова, Д. Ельконіна, М. Заброцького, С. Максименка, А. Маркової, Т. Матись, М. Мільмана, В. Оконя, А. Орлова, О. Савонько, М. Савчина, М. Сметанського, А. Степанова, З. Хізроевої, В. Шахова, С. Рубінштейна та інших. Питання мотивації діяльності студентів у процесі навчання у вищому навчальному закладі при застосуванні різних навчальних завдань досліджують В. Білоус, Л. Горюнова, С. Занюк, В. Козаков, О. Коваленко, Л. Орбан-Лембрик, А. Цимбалюк і С. Цимбалюк, Є. Шматков та ін.

Недооцінка необхідності формування мотивації педагогічної діяльності у майбутніх учителів англійської мови суттєво ускладнює їх адаптацію у майбутній професійній діяльності. Проблема полягає в тому, щоб за роки навчання у вузі сформувати у майбутніх фахівців правильні світоглядні установки, стійкі педагогічні переконання, мотивацію і готовність до професійної діяльності, розвинути волю до подолання педагогічних труднощів. Значення цілеспрямованої, послідовної і систематичної самоосвіти сьогодні важко переоцінити, адже цей процес надає майбутнім вчителям можливість отримати різні знання, учитися міркувати, аналізувати, бути готовими брати діяльнісно-особистісну участь у вирішенні професійних завдань. Важливо, на наш погляд, підкреслити, що самоосвіта майбутнього учителя англійської мови

є результатом його рефлексивної діяльності, що свідчить про певний розвиток рефлексії як здатності, характеризувати педагога як професіонала[2, с. 49]. Ефективними в організації самоосвіти майбутнього педагога будуть наступні принципи: систематичність і послідовність самоосвіти; зв'язок самоосвіти з практичною діяльністю майбутнього фахівця; взаємозв'язок наукових і методичних знань у самоосвітній праці вчителя; комплексне вивчення психолого-педагогічних і науково-методичних проблем; відповідність змісту самоосвіти рівню підготовки педагога, його інтересам та нахилам.

У процесі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури, нами виокремлено три рівні готовності майбутніх вчителів англійської мови до самоосвіти: початковий, середній, вищий. На початковому рівні мотиви самоосвіти студентів переважно стихійні. Вони не пов'язують особисті потреби в самоосвіті із суспільними інтересами. Знання з навчальних дисциплін мають ізольований характер. На цьому рівні студенти не вміють самостійно організувати самоосвіту, а можуть лише сумлінно виконувати вказівки та рекомендації викладачів. На середньому рівні готовності особистості до самоосвіти властиве прагнення навчитися самостійно ставити перед собою цілі самоосвіти та якісно виконувати їх. Студенти розуміють необхідність пов'язувати самоосвіту з інтересами суспільства, але не завжди вміють чітко сформулювати відповідну мету. Для вищого рівня характерні глибоке розуміння необхідності керуватися в самоосвіті соціально значущими цілями, вміння чітко сформулювати такі цілі, прагнення досягти їх в оптимальний спосіб [2, с. 150].

Таким чином, стимулювання потреби майбутніх учителів англійської мови до професійної самоосвіти є важливим завданням сучасних вищих педагогічних навчальних закладів. Актуальність самоосвітньої діяльності студентів полягає в тому, що вона покликана поєднувати різнобічну навчально-виховну діяльність у професійному становленні майбутніх учителів, сприяти усвідомленню своїх ідеалів та життєвих планів і розумінню головних освітніх завдань.

Література

1. Вакуленко В. М. Проблема професійної і культурної підготовки майбутнього педагога / В. М. Вакуленко // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. центру АПН України. Педагогіка і психологія. – Одеса : Півд. наук. центр АПН України, 2004. - № 4 – 5. С. 110 – 112.
2. Гриненко І. Педагогічні умови формування творчого мислення майбутнього вчителя іноземної мови: теоретико-методичний аспект // Педагогіка: Наукові записки / Тернопільський держ. пед. ун-т. Тернопіль, 2003. – № 3. – С. 149-155.
3. Киричук О.С. Розвиток і самореалізація особистості в умовах освітнього закладу / О.С. Киричук // Рідна школа. – 2002. - №5. – С. 28 – 30.

CONCEPT TERM AND ITS RESEARCH IN MODERN LINGUISTICS

Issues considered by scientists in terms of various aspects: philosophical, historical, diachronic, logical, semiotic, grammatical, structural and semantic, lexicographic, statistical and combinatorial. The most active in terms of learning takes linguistics. Reviews linguistic term perspective and history terminology presented in the works of many local and foreign researchers V. Vinogradov, T. Kyiak, V.I.Karaban, V. Lejčik, T.Panko, D. Ushakov, A. Reformatskyj, F. Tsytkinoyi .

The question about the basic functions and features, its place in the lexical system of language was the subject of research of many local and foreign scientists, as A.Kovalenko D. Lotte, E. Skorohodko, S.Terehova, and others.

There are differences in the interpretation and use of linguistic terms under translation. Therefore, in the modern linguistics very acute issue about analysis and systematization of conceptual apparatus, collecting the existing terms in English and Ukrainian terminological systems and the creation of modern linguistic terminological dictionaries. A lot of scientists and linguists dealing with English lexicography terminology note a lack of quality Ukrainian-English dictionaries of linguistic terminology such as L.P.Bilozerska, L.H.Verba, I.V. Korunets and others. Very important among the problems of modern terminology and translating takes compiling dictionaries in the humanities and social sciences. Linguistic science continues to evolve and it is causing the changes in terminology, which maintains the scope of science. However, existing dictionaries of linguistic terms do not cover the entire research field linguists and they do not always give answers to questions about the meaning of a term.

Terms constitute the essence, the core of the conceptual vocabulary that serves and prepares any professional discourse, including the language of science. This is the most informative part of the vocabulary of the language. The terms do lexical composition of the language of science is fundamentally different from the vocabulary of general literary language in several areas: semantic - terms referred only special concept, each one is unique in its content; functional - the terms are not only for readers but also perform definitive function; in the field of distribution - with well-known "availability" of terms some of them used in a wide range of media literary language and provided many other terms that came from the depths of the literary language - the language of science belongs only to its lexical system [2, c.128-134].

Terms in their direct functions are only being served a professional communication; by sources, ways and means of education - term, based on a general literary sources, methods and means of their creation, have their own specialized resources that are used in no other varieties general literary language; in units of semiotic naming - in the terminology, in addition to general language of verbal signs, commonly used symbols that go beyond verbal means of expression [3, c.18].

All linguistic definition of a term clearly divided into two groups. In the first group said (or implied) that the terms - a special word in the vocabulary of the natural language. In the second group, definitions repeated or developing idea expressed by H.O. Vinokur in the 30's. XX century. The fact that the "term - not the specific word, but a word which is used in special functions". "As a term can be used any word, whatever it was common" [1, c.3].

If you go to the definition of terms from the point of view of terminology, the situation will change drastically. That is why a term is given to us as a lexical unit, a unit of language, we have every right to say that the term grows with a lexical unit of a natural language or, in other words, a lexical unit of language is the natural substrate of the term. It should be added that the word "substrate" is used here in its general scientific meaning identical to the original Latin word: substratum - «foundation, bedding, lining." At the same time the above symptoms term, that allow it to mark (express) special concept, form its logical superstrate. Among them are substantive and formal features of the term, and which form its terminological essence. In other words, a term is a complex three-layer lexical unit of a language for special purposes, and its substantive, formal and functional features can be studied together or separately[2, c.233-241].

So terminological definition comes from the fact that a term is a special object that is different than the words and phrases as the object of linguistics. Although the terminology is considering in most cases the same lexical units and linguistics, these units have other signs. They have been regulated by other language rules than lexical units in terms of linguistics. Only in this sense we can say that the term is a special word in linguistics.

Literature

1. Vynokur H.O. O nekotorykh yavlenyyakh slovoobrazovanyya v russkoy tekhnicheskoy terminologiyi / H.O. Vynokur // Trudy Mosk. Yn-ta ystoryi, fylosofyy y lyteratury. - T.U. Sb. statey po yazykovedenyu. – Moskva, 1939.

2. Kochan I. M. Linhvistychnyy analiz tekstu : navchal'nyy posibnyk / I. M. Kochan, 2-he vyd., pererob. i dop. – K. : Znannya, 2008. – 423 s.

3. Terekhova S.I. Praktyka perekladu dlya pochatkivtsiv : Navchal'nyy posibnyk / S.I.Terekhova. – KNTEU, 2004 – 122 s.

УДК 378

О.М.ДОБОШ, Я.ВОВК
Мукачівський державний університет

ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМОДОПОМОГИ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В ПРОЦЕСІ СПІЛЬНОЇ ПРАЦІ

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти залишається актуальною проблема залучення дітей до посильної трудової діяльності.

Трудове виховання розглядається як засіб всебічного розвитку дітей і передбачає формування позитивного ставлення до праці, бажання і вміння систематично виконувати посильні трудові обов'язки, робити корисне для оточуючих, самостійно об'єднуватись для спільної праці.

Дитина в дошкільні роки набуває перші уявлення про працю дорослих, у неї формуються початкові трудові навички і вміння, виникає бажання працювати, а з часом звичка й потреба в праці. Спільна з іншими дітьми праця безумовно повинна приносити дітям радість і задоволення й поступово перетворюватися на потребу. Праця повинна відповідати природній дитячій активності, сприяти розвитку самостійності, ініціативи, творчості, вільному формуванню цілісної гармонійної особистості. Вона розвиває інтелект, бо кожне конкретне трудове завдання, викликане безпосереднім бажанням дитини, інтересом, цікавістю до чогось, спочатку потребує усвідомлення того, як саме треба його виконати, як користуватися різноманітним матеріалом.

Проблема виховання дітей в праці розробляється багатьма педагогами і психологами як в історико-педагогічній спадщині, так і в сучасних дослідженнях.

На велику роль праці у вихованні маленьких дітей вказували західноєвропейські педагоги Я. А. Коменський, Й. Г. Песталоцці, Р. Оуен, Ф. Фребель, М. Монтессорі.

Американський педагог Д. Дьюї вважав трудове виховання основним засобом підготовки підростаючого покоління до життя.

Я.А.Коменський вважав, що дітей необхідно навчати не лише викладати зміст одержаних знань, але й певним чином застосовувати їх у практичній діяльності.

Навчати дітей трудовим навичкам, вмінню працювати самостійно, вважав він, слід саме з раннього віку. Адже саме в цьому віці руки і ноги можуть пристосовуватись до ремесел і робіт, а розум до аналізу та контролю дій.

Знання, без подальшого застосування їх дитиною в практичній діяльності, на його думку, є недоцільними, практична діяльність без основи на теоретичні знання неможлива.

Особливого значення вихованню дитини в праці надавали класики російської та української педагогіки К. Д. Ушинський, Л. М. Толстой, Г.С. Сковорода, С. Ф. Русова, діячі в галузі дошкільного виховання – Є.М. Водовозова, Є.І. Конрад, Є.І Тихеева, Л. К. Шлегер та інші.

Ідея праці як засобу всебічного розвитку людини розроблена в педагогічній теорії К. Ушинського. Їй присвячена спеціальна робота – «Праця у її психологічному та виховному значенні», обґрунтована необхідність «вільної праці» для розвитку почуття людської гідності. Людина, відірвана від праці, на думку К. Ушинського, втрачає кращі якості особистості, а батьки, оберігаючи своїх дітей від праці, розбещують і роблять їх нещасними.

К. Д. Ушинський поклав працю в основу педагогічного процесу, вважаючи її основним фактором людської досконалості, а працелюбність одним з основних показників людяності [4, с. 149].

Аналіз досліджень свідчить, що видатні діячі світової, російської та вітчизняної педагогіки розглядають працю як невід'ємну частину всебічного виховання дитини, а готовність прийти на допомогу розглядають як інтегровану моральну якість, що набуває дитина саме в процесі спільної

трудової діяльності разом зі іншими дітьми (Р. С. Буре, Т. О. Маркова, В.Г. Нечаєва, М. В. Крулехт та ін.).

Взаємодопомога - це процес, спрямований на вміння сприймати проблеми, думки, позиції іншої людини і готовність діяти разом, допомагати задля досягнення певної мети.

Педагоги і психологи стверджують, що взаємодопомога формується вже у дошкільні роки, тоді, коли дитина починає впорядковувати свою поведінку під безпосереднім впливом дорослих і соціального оточення (З. Н. Борисова, Р.С. Буре, Я. З. Неверович, В. Г. Шур, С. Г. Якобсон та ін.).

Спільна праця виступає засобом виховання взаємодопомоги як почуття колективізму, впевненості у собі і у товаришах. Кінцевий результат спільної діяльності є результатом дії кожної дитини. Спільна праця викликає у дітей переживання, спрямовані на досягнення власного успіху в ній, а також необхідності обов'язкового узгодження дії, орієнтацію на партнера, а отже, і врахування його інтересів і можливостей. Взаємодія у спільній праці активізує у дітей прагнення досягнути колективного успіху і підвищує зацікавленість в успіху товариша.

Взаємодопомога - це допомога, що надається один одному, взаємно. Очевидно, що суттєвого значення у вихованні взаємодопомоги набуває характер взаємин між дітьми, а також між дорослим та дитиною. Організуючи спільну трудову діяльність, вихователь спонукає дитину до прояву ініціативи, самостійності, прагнення до співпраці з іншими дітьми.

Слід відмітити, що хоча спільна діяльність дошкільників, особливо старших, і спрямована на досягнення певного результату роботи, однак головною її метою – засвоєння дітьми правил взаємодії з ровесниками, вправління у позитивних формах спілкування з товаришами і турботливому ставленні до них. Значення спільної продуктивної праці для виховання дітей навіть важко переоцінити. Спільна праця привчає дітей до роботи разом, об'єднує, виховує в них бажання виконати доручену справу, допомагати один одному. Саме спільна праця здатна згуртувати дітей, прищепити їм такі моральні якості як взаємодопомога, відповідальність, співпереживання тощо.

Отже, виховання почуття взаємодопомоги у дітей старшого дошкільного віку в процесі спільної праці - дуже важливий і необхідний процес у формуванні свідомої особистості, здатної адекватно поводитися в соціумі і бути достойним громадянином своєї держави.

Література

1. Виховання дошкільника в праці / З. Н. Борисова, Г.В. Беленька, М. А. Машовець, Н.М. Кот. – К. : Віпол, 2002.–112 с.
2. Воспитание дошкольника в труде / под ред. В.Г.Нечаевой. – М. : Просвещение, 1980.
3. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников: Книга для воспитателей детского сада / под ред. Виноградовой. – 2-е изд.– М. : Просвещение, 1989. –89 с.
4. Ушинский К.Д. О нравственном элементе в воспитании // Собр.Соч.–Т2. – М.-Л. : АЛЛ РСФСР, 1948. – 249 с.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТИПІВ ТА ФУНКЦІЙ ІМІДЖУ ПЕДАГОГА-ПРОФЕСІОНАЛА

Поняття «імідж» в системі освіти набуло актуальності в період становлення незалежності України та переосмислення підходів до навчально-виховного процесу в усіх її ланках. Сучасні зміни в підходах до розвитку вищої освіти висувають нові вимоги до професійної підготовки педагогів-вихователів, оскільки вимагають від них систематичної роботи над собою, здатності адаптуватися до соціальних змін, пошуку оптимальних і гнучких освітніх технологій, а також ефективних методів, прийомів і форм організації педагогічної взаємодії.

Успішній презентації своїх професійних та особистісних якостей сприяє імідж, тобто те уявлення, яке людина несвідомо або навмисне створює про себе. Все вище сказане надає особливої значущості вивченню ролі іміджу у професійному становленні сучасного педагога дошкільного закладу.

Проблемі формування професійного іміджу приділяють увагу як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники. Так, загальними питаннями, пов'язаними із формуванням іміджу особистості, займалися зарубіжні (П.Берд, П.Вейл, Т.Д.Сван, М.Спіллейн та ін.) і вітчизняні (Є.Доморовська, А.Панасюк, І.Федоров та ін.) науковці. Коло наукових інтересів українських та російських дослідників охоплюють проблеми формування іміджу політика, бізнесмена, державного службовця (І.Альохина, П.Гуревич, В. Маркіна, Г. Почепцов, Р.Ромашкіна, В.Шепель та ін.), учителя та викладача (Л.Авраменко, С.Архипова, Т.Бусигіна, Н.Гузій, Ю. Дзядевич, А.Калюжний, Л.Ковальчук, А. Кононенко, Т.Кудерська, Н.Кузьміна, Л.Мітіна, І.Ніколаеску, О. Попова, Н.Савченко, І.Чертикова, В.Шепель, Н. Шкурко та ін.).

Проте, незважаючи на значну увагу науковців до питання іміджу в галузі педагогіки, малодослідженою залишається проблема формування іміджу вихователя дошкільного навчального закладу. Лише окремі аспекти підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності вивчали Л. Артемова, Г.Беленька, Л.Загородня, С.Тітаренко та ін.

Імідж у перекладі з англійського ("image") у прямому значенні означає образ. Тобто, коли говорять про імідж людини, мають на увазі той образ, який виник в інших людей. Причому під образом розуміють не лише візуальний, зоровий образ, вигляд, але й образ мислення, дій, учинків і т.п.

Імідж вихователя є складним феноменом, до якого входять різноманітні елементи. У процесі підготовки майбутніх вихователів треба брати до уваги те, що сприйняття людини людиною відбувається різними каналами (візуальний, аудіальний і кінестетичний). Відповідно необхідно вчити студентів презентувати себе з урахуванням провідних каналів світосприйняття співрозмовників.

Зважаючи на те, що основна інформація із зовнішнього світу сприймається

через зоровий аналізатор, а також на те, що більшість людей складають своє перше враження про інших на основі оцінки зовнішності, важливим під час підготовки майбутніх вихователів є створення привабливого зовнішнього вигляду. Він допомагає вихователю привернути до себе увагу, створити позитивний образ, показати себе хорошим педагогом. Ось чому зовнішній вигляд вихователя має бути естетично-виразним, привабливим.

До елементів зовнішнього вигляду педагога більшість науковців (Л.Загородня, І.Зязюн, А. Калюжний та ін.) відносять доглянутість, охайність, поставу, ходу, рухи, уміння добирати одяг та взуття відповідно до фігури, зачіску – до особливостей обличчя, доцільно користуватися макіяжем.

Зовнішній вигляд вихователя закарбовується в пам'яті дитини одразу, і це враження з часом важко змінити. Діти хочуть мати вихователя з приємною зовнішністю, елегантно одягненого, охайного, з привабливим макіяжем, модною зачіскою та хорошими манерами. Вихованці навчаються всього цього в дорослих людей і перш за все в улюбленого вихователя. У манері одягатися проявляється одне із головних правил: красиво виглядати – значить проявляти повагу до навколишніх.

Відмічають учені й основний парадокс іміджу, котрий полягає в тому, що незалежно від того, намагається його носій справити певне враження на аудиторію чи ні, він все одно його справляє.

Кінетичний, або невербальний імідж – думка про людину, що виникає на основі сприйняття та аналізу її постави, погляду, міміки, жестів.

Невербальні засоби комунікації, що складають основу даного іміджу, можуть презентувати не найкращі сторони особистості, яка створює певний імідж, що дозволяє нам розглядати кінетичний тип іміджу як найвідвертіший, проте не найсприятливіший спосіб трансляції виключно позитивної інформації про людину.

Дослідники А.Калюжний, О.Панасюк, В.Шепель виділяють середовищний імідж, який характеризує штучне середовище існування людини і відображає її внутрішню сутність через оформлення інтер'єру приміщення, автомобіля, ведення службової документації тощо [4;7].

Учені Л.Данильчук, В.Ісаченко, В.Орешкін, О.Панасюк, В.Шепель та ін. виділяють професійний імідж - уявлення про людину як про фахівця, професіонала своєї справи. Складовою цього типу іміджу виступає особистісний імідж, оскільки, на наш погляд, вияв особистісних якостей сприяє реалізації професійних функцій особистості, допомагає її кар'єрному росту і досягненню майстерності у певній галузі виробничої діяльності.

Всі складові іміджу існують не ізольовано один від одного, а знаходяться в єдності та взаємодії, здійснюючи вплив один на одного.

Отже, позитивний професійний імідж значною мірою є показником якісної реалізації фахівця у певній галузі діяльності і залежить від його готовності до створення такого образу

Література

1.ГуревичП. С. Приключения имиджа: типология телевизионного образа и парадоксы его восприятия / П. С. Гуревич. – М. : Искусство, 1991. – 219 с.

2.Орешкин В. Г. Тренинг формирования имиджа. 13 мастерских имидж-класса : метод. пособие / В. Г. Орешкин. – СПб. : Речь, 2008.–176 с.

3.Панасюк А. Ю. Формирование имиджа : стратегия, психо-технологии, психотехники / А. Ю. Панасюк. – М. : Омега-Л, 2007.–266 с.

4. Шепель В. М. Как нравиться людям / В. М. Шепель. М. : Народное образование, 2002.–576 с.

УДК 378

О.М.ДОБОШ, В.ДУМА
Мукачівський державний університет

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Втілення в життя гуманістичних ідей нерозривно пов'язане із становленням толерантної особистості як одного з актуальних завдань морального виховання.

Видатні вчені Ш. Амонашвілі, А. Асмолов, І. Бех, В. Білоусова, А. Богуш, О. Коберник, Т. Кравченко, В. Кремінь, В. Кузь, В. Маралов, А. Маслоу, Н. Побірченко, Т. Поніманська, І. Рогальська, В. Сітаров, О. Сухомлинська та ін. акцентують увагу на необхідності якомога раніше знайомити дітей з гуманістичними поняттями, моральними уявленнями, навчати доброті, виховувати в них відповідні особистісні властивості.

Найбільш сензитивним періодом розвитку у цьому плані є дошкільний вік. Саме в цей період у дитини відбувається встановлення між іншими людьми та власним “Я” системи спільних і взаємних стосунків, формування певних засад гуманних стосунків, серед яких чільне місце може займати прояв толерантності.

Водночас, ці проблеми у дошкільному віці опинилися поза увагою дослідників. Хоча, саме у дошкільному віці толерантність як особистісне утворення гуманістичного спрямування набуває безпосереднього прояву у взаємостосунках із оточуючими.

У педагогічному словнику толерантність (лат. *tolerantia* – терпіння) трактується як терпимість до чужих думок, вірувань, переконань, поведінки [1, с. 448]. Терпимість тлумачиться як вужче поняття і розуміється як соціальний, культурний і релігійний термін, що вживається для опису колективної та індивідуальної поведінки та полягає в не переслідуванні тих, чий напрям думок або дій не співпадає з твоїм власним і викликає твоє несхвалення. Зазвичай цей термін застосовується щодо поведінки, коли людина терпляче досягає консенсусу там, де не співпадають точки зору; воно є базовим для виховання толерантної особистості і вживається у контексті релігії, політиці та моралі.

Толерантність – багатоаспектне поняття, воно може розглядатися з одного боку як ціль і результат виховання, яке супроводжується формуванням певних моральних позицій, а з іншого – моральна якість особистості, яка виявляється у характерній поведінці і вчинках.

Виховання у дошкільників толерантної поведінки є одним з аспектів роботи по моральному вихованню, сприяє соціалізації особистості.

Згідно сучасних уявлень про соціальну взаємодію людей, толерантність зможе допомогти людині оволодіти безконфліктною взаємодією з іншими (людьми, думками, ідеями). Саме толерантність може стати свідомо формованою моделлю взаємин між людьми, а толерантна поведінка – практичною реалізацією цієї моделі.

Вивчення поведінки дитини – це вивчення її соціальних взаємин, шляхів виникнення конфліктів і способів їх вирішення. Як зазначає Л. Виготський, історія поведінки людини починається з моменту її народження. На ранніх етапах розвитку поведінка дитини цілком продиктована стимулами середовища.

Базова програма розвитку дітей дошкільного віку в Україні передбачає широкі можливості для забезпечення гуманізації навчально-виховного процесу і створення толерантного середовища у дошкільних закладах. Створення такого середовища може здійснюватися лише на основі гуманістичних форм та методів виховання. Вони знаходять своє втілення в гуманістично-особистісному підході до виховання та навчання дітей. Загальні принципи такого підходу містяться у взаємній довірі і повазі до всіх учасників педагогічного процесу, коли педагог в усіх справах разом з вихованцями, а спілкування стає необхідним і цікавим всім; коли змінюються акценти з навчальних цілях і завдань в яких чільне місце займає моральний і душевний стан дитини, її інтереси та проблеми; коли дитина займає активну і творчу позицію у педагогічному процесі.

Основними аспектами формування толерантності О. Грива вважає:

1. Формування самосвідомості - через освіту і виховання; використання конкретних методів і прийомів. Мета: формування толерантної самосвідомості, ціннісних установок на толерантне спілкування, інших позитивних соціальних установок.

2. Виховання почуттів - за допомогою механізмів співпереживання, співчуття. Мета: створення емоційної готовності до толерантного існування.

3. Формування поведінкових моделей. Мета: формування навичок толерантної поведінки, звичок [2, с.7].

Враховуючи ці аспекти можна виділити три складові толерантної особистості дитини дошкільного віку: позитивне ставлення до себе; справедливе, доброзичливе ставлення до людей; готовність розуміти і допомагати оточуючим.

Для того, щоб робота по вихованню толерантності у дошкільників була плідною, необхідно задіяти великий спектр заходів і різних видів діяльності дошкільнят.

При такому підході виховання толерантності відбувається поступово, тому що всі діти різні: одні доброзичливі, активні, інші сором'язливі, треті замкнуті, у кожного свої індивідуальні здібності і особливості і вимагає готовності вихователя до безоцінного прийняття дитини, яке ґрунтується на довірі, емпатії, відкритості у взаєминах з нею.

Крім того, взаємини у дитячому колективі мають бути організовані на засадах взаємодопомоги, довіри, доброзичливого й відкритого спілкування.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко – Київ : «Либідь», 1997. – 376 с.
2. Грива О. Виховання толерантності в дітей та молоді // Психолог. - 2005. - № 21-22. - С. 3-11.

УДК 378

О.М.ДОБОШ, В.ТИТИЧКО
Мукачівський державний університет

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОСТІ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У період бурхливого науково-технічного розвитку, швидкого росту наукових знань та їх майже миттєвого застосування у виробництві одним із головних завдань навчання та виховання стає розвиток творчого мислення, пізнавальних здібностей дітей, вміння самостійно поповнювати знання.

Нині перед нашою державою, освітніми закладами, звісно, перед батьками постає важливе завдання: допомогти кожній дитині вирости не лише здоровою, а й ініціативною, мислячою, здібною, здатною творчо підходити до будь-якої справи.

Аналіз історико-педагогічних джерел переконав, що проблема талановитих і обдарованих дітей завжди цікавила філософів, психологів, педагогів. Кожна цивілізована країна і кожна розвинена нація одним з найбільших своїх скарбів вважає талановиту людину. Відомий український психолог Г. Костюк ще у 40 ві - 50-ті роки минулого сторіччя піднімав питання розвитку здібностей у дітей. Але на той час суспільство було не готовим до розв'язання цієї проблеми.

За останні десятиріччя у нашому суспільстві посилюється інтерес до обдарованих дітей як до майбутньої інтелектуальної та творчої еліти, від якої залежить духовний і матеріальний поступ України на шляху розбудови незалежної держави.

Дослідження й практика видатних психологів (Дж.Сенлі, А.Терлина, К.Кокса, Ф.Гальтона) свідчать, що розвиток обдарованості може проявитися дуже рано, може бути затриманий, а іноді загублений на будь-якому етапі розвитку. Чим раніше починається розвиток здібностей і талантів, тим більше шансів на їх оптимальний розвиток, саме тому так важливо виявити обдарованість дітей на ранньому етапі [1].

У психолого-педагогічній літературі нараховується біля ста тридцяти визначень поняття «дитяча обдарованість», що, на думку дослідників, є свідченням накопичення величезного емпіричного матеріалу з проблеми дитячої обдарованості, кількості, яка прагне перерости в якість. У тлумачних словниках сучасної української мови терміни «здібний», «обдарований», «талановитий» подаються в межах одного синонімічного ряду. У словнику синонімів української мови поняття «талановитий» подається самостійно,

окремо від «здібний», трактується: «...який має видатні здібності, талант». Окремі автори наводять зміст понять «обдарований» і «талановитий» як синонімічні, що створює їх подвійне трактування. Ю. Гільбух вважає «обдарованість» і «талант» родовими поняттями [2].

Актуальними в українській психолого-педагогічній науці кінця минулого сторіччя є думки В. Моляко про обдаровану дитину, як таку, що вирізняється з-поміж своїх однолітків яскравими успіхами в досягненні результатів на якісно вищому рівні, який перевищує його певні умовні середні показники [3].

Як засвідчують наукові дослідження є певна вікова послідовність у проявах різних видів спеціальної обдарованості. Так, досить рано виявляється музична обдарованість, потім до малювання. Загалом, обдарованість до мистецтва виявляється раніше, ніж до науки, а в галузі науки раніше за інші розвивається математична обдарованість. Загально інтелектуальна обдарованість проявляється, як правило, у дуже високому рівні розумового розвитку дитини і в якісній своєрідності, самостійності, нестандартності виконання завдання та розумової діяльності в цілому. Дослідження показують, що обдарованим дітям притаманна здатність захоплюватися тим чи іншим, у дошкільному віці, зокрема, різними видами практичних, продуктивних занять (конструюванням, малюванням, ліпленням, працею). Важливою рисою обдарованих дітей є те, що у свою діяльність вони вносять творчі моменти [1].

Вирішальним в обдарованості є мотивація.

Вивчення обдарованості починається з пошуку обдарованих дітей. До критеріїв прояву інтелектуальної обдарованості віднесено такі якості: наявність гостроти мислення; спостережливість; виражена різнобічна допитливість; вміння висловлювати свою думку; знання того, про що однолітки і не здогадуються; виключні здібності для вирішення проблемних ситуацій; швидке оволодіння основними поняттями; легке запам'ятовування і збереження інформації [4].

Важлива особливість сучасного розуміння обдарованості - те, що вона розглядається не як статична, а як динамічна характеристика (Ю.Д.Бабаєва, А.І.Савенков та ін.). Обдарованість реально існує в русі, в розвитку. Таке розуміння привело до створення теоретичних моделей обдарованості, в яких є фактори, що характеризують потенціал особистості, й фактори середовища. До таких може бути віднесена «мультифакторна модель обдарованості» Ф.Монкса.

Аналіз праць вітчизняних та зарубіжних вчених дав змогу зробити висновок, що обдарованість – комплекс задатків й здібностей, які за сприятливих умов дозволяють потенційно досягти значних успіхів у певному виді діяльності порівняно з іншими людьми.

Отже, обдарованість та творчі здібності виступають як інтеграція різних здібностей, з метою досягнення позитивних результатів у конкретній діяльності.

Література

1. Терещенко Л. Психологічні особливості виховання обдарованих дошкільників // Вісник Інституту розвитку дитини. - 2010 р. - № 8 [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.

2. Гильбух Ю. З. Внимание: одаренные дети / Ю. З. Гильбух. - М. : Знание. - 1991. – 80 с.
3. Моляко В. О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості / В.О. Моляко // Обдарована дитина. - 1998. - № 2. - С. 3-6.
4. Карабаєва І. І. Доекспериментальні методи визначення та діагностування обдарованості / І. І. Карабаєва // Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія і практика. - 2009. - Вип. 2. - С. 32-42.

УДК 378.013,2:81'243

О.В.ДЯДЧЕНКО
Мукачівський державний університет

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Іншомовна підготовка студентів нефілологічних спеціальностей передбачає володіння випускниками університету сформованою мовною, мовленнєвою та соціокультурною компетенціями, що передбачено Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти, де сказано, що „лише шляхом кращого оволодіння сучасними європейськими мовами можна полегшити спілкування та взаємодію між європейцями з різними рідними мовами заради підтримки європейської мобільності, взаєморозуміння і співпраці, та подолати упередження й дискримінацію” [2, с.17]. Відповідно до цих Рекомендацій щодо рівня володіння іноземною мовою студенти вищих навчальних закладів повинні „володіти уміннями вільно висловлюватися без суттєвої витрати часу на пошук адекватних мовних засобів у процесі досягнення ними соціальних, академічних і професійних цілей” [2, с.24].

Аналіз ситуації щодо реального володіння випускниками українських університетів англійською мовою як засобом міжкультурного спілкування свідчить, що рівень знань мови та сформованості навичок міжкультурної взаємодії студентів-нефілологів не відповідає вимогам сьогодення. Тому в центрі уваги педагогів-дослідників і вчених-методистів постали питання пошуку причин невідповідності рівня іншомовної підготовки студентів запитам суспільства.

У результаті спостереження, вивчення практичного досвіду підготовки студентів нефілологічних спеціальностей у плані оволодіння ними іноземною мовою та аналізу результатів, виділено низку протиріч, що об’єктивно існують у практиці навчання іноземних мов студентів нефілологічних спеціальностей у ВНЗ:

- потребу суспільства у фахівцях з вищою освітою, які добре володіють принаймні однією іноземною мовою, і ставлення до іноземної мови як непрофільної дисципліни в більшості вищих навчальних закладів нефілологічного профілю;
- визнання суспільством необхідності підготовки майбутніх спеціалістів до міжнародної співпраці й відсутність відповідних соціально-педагогічних умов для формування й розвитку навичок міжкультурного спілкування;

- необхідність накопичення соціокультурних знань про країни, мова яких вивчається, і необізнаність більшої частини викладачів іноземної мови з реаліями сьогоденного життя в цих країнах;

- традиційне вивчення граматики, лексики, навчання перекладу на заняттях та необхідність формування практичних навичок іншомовного спілкування з урахуванням культурологічних знань про країну і мову;

- постійно зростаючу за обсягом і таку, що ускладнюється за змістом лінгвокраїнознавчу інформацію, й недостатню мобільність навчальних планів, методичних посібників та форм підготовки майбутніх фахівців;

- відсутність системного зв'язку між фаховою та іншомовною підготовкою студентів нефілологічних спеціальностей у ВНЗ;

- відсутність прозорості навчальних планів та непоінформованість студентів відносно їх змісту до вступу у вищий навчальний заклад.

Розв'язання цих протиріч вимагає конкретизації концептуальних засад навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей та подальшого вдосконалення іншомовної освіти в таких напрямках:

- теоретичне обґрунтування взаємовпливу фахової підготовки майбутніх спеціалістів та сформованості в них готовності до міжкультурної взаємодії;

- забезпечення єдності теоретичної та практичної підготовки студентів нефілологічних спеціальностей у плані формування їхньої готовності до міжкультурної взаємодії;

- цілеспрямоване впровадження в навчальний процес міжпредметної координації фахової підготовки студентів та вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням.

Подолання виявлених суперечностей у навчанні іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей вимагає пошуку таких концептуальних засад, які уможливили б розробку альтернативних підходів та нових технологій опанування мови одночасно з формуванням у студентів готовності до міжкультурної взаємодії.

Наразі англomовна підготовка студентів-нефілологів послуговуються сучасною концепцією іншомовної освіти, яка базується на інтегрованому навчанні мови та культури відповідних країн, на діалозі рідної та іноземної культур. Мета такої освіти – навчання мови через культуру, культури через мову, формування *homo moralis*: людини із совістю, що розрізняє добро і зло, має високі стійкі моральні орієнтири.

Англomовна підготовка студентів-нефілологів має свою специфіку, оскільки, відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, навчання іноземної мови, спираючись на загальнодидактичні принципи, відрізняється тим, що головною метою тут виступає не накопичення знань, як це має місце у навчанні інших дисциплін, а “оволодіння студентами діяльністю іншомовного спілкування” [2, с.48].

Вивчення курсу “Іноземна мова за професійним спрямуванням” у вищій школі набуває особливої мотивації за умов урахування професійних інтересів студента, його фахової спеціалізації. Через взаємозв'язок навчальних дисциплін

на засадах міжпредметної координації іноземна мова дає можливість сформувати у студентів цілісну картину світосприйняття.

Література

1. Гришкова Р.О. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей : Навч. посібник. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – 220 с.

2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид. С.Ю.Ніколаєва // К. : Ленвіт, 2003.- 273 с.

3. Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур.- Липецк : ЛГПИ – РЦИО. – 2000. – 216 с.

4. Квятковський Стефан. Меморандум Європейської комісії “Навчання протягом усього життя” // Неперервна професійна освіта: теорія і практика : Науково-методичний журнал. - К., 2002. - Вип.3 (7). - С.11-19.

УДК 159.923.4:781.071.2

Н.І. ДЯЧУК

Мукачівський державний університет

ТЕМПЕРАМЕНТ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК МУЗИЧНОГО ВИКОНАВСТВА

Постановка проблеми. Успішність концертної діяльності молодих виконавців визначається не лише їх музикальністю та музичними здібностями, розумінням стильової інтерпретації музичного твору. Реалізація ідеального уявлення музичного образу твору під час виконання заломлюється через психічний конструкт особистості, в якому центральне місце займає його темперамент. Знання особливостей темпераменту виконавця сприяють підвищенню ефективності музичної діяльності, зумовлюють свідомий підхід до вибору музичного репертуару, визначають стратегію формування виконавських навичок.

Аналіз досліджень. До окресленої проблеми звертались в своїх працях відомі мистецтвознавці, композитори, педагоги та психологи – Л. Ауер, Л. Бочкар'єв, Л. Гольденвейзер, Є. Йоркіна, Є. Ліберман, Е. Клімов, К. Мартінсен, Г. Нейгауз, В. Петрушин, Б. Теплов, Д. Рабинович, Е. Фішер, Ю. Цагареллі, Г. Ципін та ін. Не дивлячись на різноманітні ракурси розгляду проявів темпераменту у музично-виконавській діяльності, наукових праць, в яких узагальнюються кореляції психічних та поведінкових закономірностей у вітчизняній літературі обмаль, що обумовлює актуальність даної проблеми.

Метою доповіді є аналіз наукових поглядів на прояв особливостей темпераменту у виконавській діяльності музиканта з точки зору міждисциплінарного поєднання психологічних теорій темпераменту та практики музичного виконавства.

Результати дослідження. Темперамент є динамічною характеристикою психічних процесів і поведінки людини, яка виявляється в швидкості, мінливості, інтенсивності та врівноваженості психічних проявів. Темперамент є біологічним фундаментом, на якому особистість формується як соціальна істота [6]. Відомо декілька теорій темпераменту. Термін «темперамент» (лат.

temperamentum – належне співвідношення рис – від tempero – змішую в належному співвідношенні) сходять до поглядів античної науки на природу індивідуально-психологічних відмінностей.

Розглянемо прояви темпераменту музиканта у виконавській діяльності в контексті психологічної теорії К. Юнга, типологічної теорії І. Павлова та структурної теорії В. Мерліна, в контексті яких сформульовані особливості прояву темпераменту музикантів-виконавців.

Типологію темпераменту К. Юнга побудовано на двох вроджених психологічних ознаках індивіда – провідній орієнтації на зовнішній або внутрішній світ (екстравертній та інтровертній) та провідній функції або формі відображення довкілля (мислиннєвій, почуттєвій, чуттєвій та інтуїтивній). Екстраверт на сцені – справжній артист в усіх сенсах цього слова. Публічні виступи – це його стихія. Невипадково серед знаменитих виконавців екстравертний тип не рідкість (Моцарт, Вагнер, Штраус, Ліст, Рубінштейн, Прокоф'єв, Стравінський, Гілельс, Горовіц, Д. Мацуєв, Ланг Ланг). На думку Д. Кірнарської, інтровертний тип не менш поширений у мистецтві. Це творець, який більше схильний до фантазії та постійного пошуку нових смислів (Шопен, Шостакович, Нейгауз, Гульд та ін.) [2].

І. Павлов пов'язував тип темпераменту людини з типом вищої нервової діяльності. За його теорією прояв індивідуальних відмінностей між людьми обумовлюють такі фундаментальні властивості нервових процесів як збудження та гальмування, їх врівноваженість й рухливість. Спираючись на цю типологію, Є. Йоркіна наводить наступну класифікацію темпераментів музикантів-виконавців: холерик – вулканічний; сангвінік – бійцівський; флегматик – інертний; меланхолік – чутливий та ін.[1]. Є. Федоров вважає, що в музично-виконавській діяльності спостерігається залежність концертного хвилювання від темпераменту виконавця [9].

На основі психологічного опису типів темпераменту В. Мерліна. І. Полубоярина аналізує сильні та слабкі сторони типів темпераменту молодих музикантів [5].

Висновки. На думку дослідників, неможна стверджувати, що музикант-виконавець певного типу темпераменту може досягти високих сходинок у музично-професійній діяльності, а виконавець з іншим темпераментом – ні. Безперечним є те, що маючи любий тип темпераменту можна сформувати свій індивідуальний стиль музичної діяльності, який виконує компенсаторну роль, нівелює недоліки кожного з типів. Формування індивідуального стилю музично-виконавської діяльності відбувається в процесі професійної підготовки, в якій урахування індивідуально-типологічних особливостей займає важливе місце.

Література

1. Йоркіна Є. Специфічні особливості виконання та інтерпретації музичних творів інструменталістами різних типів // Науковий вісник НАМ 2010. - № 3. – С. 107-113.
2. Кирнарская Д.К. Психология музыкальной деятельности: Теория и практика / Д.К. Кирнарская, Н.И. Киященко, К.В. Тарасова. – М. : Академия, 2003. – 368 с.
3. Полубоярина І.І. Роль темпераменту у формуванні індивідуального стилю діяльності обдарованих студентів музичних спеціальностей / І.І. Полубоярина // Проблеми сучасної

педагогічної освіти [Текст] : зб. наук. праць. – Вип. 37. – Ч. 1 : Серія : Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2012. – С. 237-244.

4. Сергєєнкова О.П. Загальна психологія / О.П.Сергєєнкова, О.А. Столярчук, О.П. Коханова, О.В. Пасєка. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 296 с.

5. Фєдоров Е.Е. О психологической подготовке музыканта к концертному выступлению / Е.Е. Фєдоров // Вопросы музыкознания (редактор и составитель Б.А.Шиндин). – Новосибирская государственная консерватория им. М.И. Глинки, 1999. – С.164-178.

УДК 372.881.111.1:004

Д.С.ЗАВИДОВСЬКА, А.В.ПОЛЯНКА
Мукачівський державний університет

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Знання іноземних мов – це ключ до успіху в сучасному світі, де спілкування іноземними мовами та обробка величезних обсягів інформації набуває все більшого значення. Інтерес до вивчення мов традиційно великий, бо перефразовуючи відомий вислів, можна сміливо сказати, що той, хто володіє мовами, володіє світом. Загалом людина, яка володіє мовами – різнобічно розвинена особистість, володіє кращими здібностями до вивчення нового, вільніша та більш впевнена у спілкуванні з людьми.

Але чому варто вивчати саме англійську? На це запитання можна дати безліч відповідей.

- Англійською мовою говорять в 51 країні світу, близько 1 млрд людей - розмовляють на ній.

- Перед людиною, що вивчила англійську мову, відкриваються великі перспективи влаштування на роботу з'являється можливість працювати за кордоном.

- Вивчивши англійську мову, Ви можете сміливо вирушати подорожувати в будь-яку, навіть не англомовну країну.

- Ну і звичайно ж варто відзначити той факт, що Інтернет на 57% - англомовний.

Для того, щоб практикувати свої навички говоріння з носіями мови зовсім не обов'язково покидати межі своєї країни, для цього створені спеціальні програми, за допомогою яких ви зможете знайти собі реального співрозмовника та практикувати навички говоріння англійською.

Conversation Exchange – можна спілкуватися як письмово, так і в скайпі чи в іншій формі усно онлайн.

How do you do – більше 50 тис зареєстрованих людей, серед яких Ви обов'язково знайдете свого ідеального співрозмовника.

Особливу увагу слід приділити граматичній частині, тому сайти з онлайн вправами, результати яких можна одразу ж перевірити стануть Вам в нагоді.

Autoenglish.org – завдання можна виконувати онлайн або письмово, завантаживши та роздрукувавши необхідні вправи, а перед їх виконанням можна ознайомитись з теорією в текстовому або відео варіанті.

Grammar-quizzes.com – багато тестів за різними граматичним аспектам плюс тренування пунктуації.

Activities for ESL Students – практичні завдання з граматики для всіх рівнів, в тому числі багато двомовних вікторин для початківців

Один із способів покращити своє розуміння англійської на слух – це завантажити додатки або файли подкастів чи радіо на ваш телефон або MP3-плеєр.

Eslpod.com – оновлення цього ресурсу відбувається раз на два дні. Автори завантажують новий подкаст, який може належати до одного з існуючих розділів (розваги, здоров'я і медицина, бізнес, побут, стосунки і т. д.). Текст кожного подкасту додається.

Voice of America News – дуже популярний ресурс: Ви можете дивитись новини чи слухати радіо, – і все це з субтитрами.

Lyrics Training - вивчення слів за допомогою музики. Вам пропонують прослухати пісню і відповідно до вашого рівня знання мови вписати в тексті слова, які співає зірка, але яких бракує у субтитрах. Залежно від обраного рівня, 10%, 25%, 50% або 100% слів не вистачає.

Englishlearner.ru – відео-ролики для тренування навичку сприйняття англомовного мовлення на слух.

English Central – сайт дуже цікавий. Вам потрібно переглядати короткі ролики з реклами, фільмів, новин тощо і запам'ятовувати слова, які Вам виділяють, а потім, при повторному перегляді, вписувати або промовляти їх.

Правильна, чітка вимова є вкрай важливою, якщо ви дійсно хочете покращити свій рівень англійської мови. Звертайте увагу на те, як носії англійської мови вимовляють певні слова і звуки, і робіть все можливе, щоб скопіювати їх.

Learner's dictionary-вдало підібрані вправи для відпрацювання грамотної вимови звуків англійської мови.

Macmillan Dictionary – якщо сумніваєтеся у вимові якого-небудь англійського слова, Ви можете прослухати його звучання на цьому ресурсі.

English is Fun – найпопулярніша сторінка у ФБ присвячена англійській мові, також з візуалізацією матеріалу: граматичні правила, навчальні відео, багато смішних і навчальних картинок англійською.

English Idioms – щодня на цій сторінці ви зможете знайти по 1-2 нові англійські ідіоми для вивчення.

Green Forest – мабуть, найвідоміша та й найкраща школа англійської мови і це її сторінка.

При вивченні будь-якої нової мови, важливо залишатися мотивованим і не відмовлятися від своєї мети. Будьте вірні своїй меті: вивчити нову мову, нагадуючи собі про те, як сильно ви хочете цього досягти. Подумайте про весь дивовижний досвід і можливості, які будуть доступні для вас після вивчення англійської. Опанувавши англійську, хоча б на базовому рівні, ви зможете знайти порозуміння з мільярдами людей з усієї планети.

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

У сучасній психології існують *два основних підходи* до визначення змісту та структури психологічної готовності особистості до здійснення діяльності: *функціональний та особистісний*.

З точки зору функціонального підходу психологічна готовність до діяльності визначається як певний стан психічних функцій, що забезпечує високий рівень досягнень при виконанні того чи іншого виду діяльності (Ф.Ю. Генон, Є. П. Ільїн, Н.Д. Левитовта інші).

Останнім часом з'явилася низка робіт, предметом дослідження яких є психологічна готовність особистості до управлінської діяльності в системі освіти (О.І. Бондарчук, О.В. Винославська, А.В. Вознюк, Т.М. Дзюба, Л.М. Карамушка, Н.Л. Коломінський та ін.).

На основі аналізу різних підходів, можемо зробити припущення, що психологічна готовність керівників закладів дошкільної освіти до прийняття управлінських рішень - це комплекс знань, умінь та навичок, особистісних якостей та мотивів, які забезпечують прийняття керівником ефективних управлінських рішень на базі успішної взаємодії з учасниками управлінського процесу з метою успішного вирішення управлінських проблем.

Однією із важливих проблем сучасного управління є наявність конфліктів в організаціях. Серед багатьох причин, що викликають конфлікти між членами колективу, виділяються наступні: групові цілі; різний підхід до пошуку адекватних тактик для реалізації цілей; способи оцінки роботи, наявність різної кількості ієрархічних рівнів у формальних структурах, а також несумісність індивідуальних і загально-організаційних інтересів, і тому подібне [2].

У своїх ділових контактах з підлеглими керівники повинні орієнтуватися не на окремо взятую особу, а на цілу групу, оскільки вона є потужним чинником дії на кожного працівника.

У ситуаціях, коли керівник підтримуватиме співробітників з інертним мисленням, у середині групи можуть виникнути конфлікти не лише між працівниками, але між ними і керівником. Проте конфлікти у середині колективу виникають і між окремими групами, які виконують загальні завдання. В окремих випадках вони діють як саботажники в роботі, тобто з позитивних стають "негативними групами", що часто призводить до зривів у виконанні планів і рішень у виробничому процесі [2]. У аналогічних ситуаціях підприємства нестимуть і непродуктивні втрати, якщо опиняться у владі "негативних груп", які приведуть до виникнення серйозних міжгрупових конфліктів.

Практика функціонування різних колективів показала, що немає таких способів і методів управління, які захистили б лідерів і його підлеглих від необхідності працювати в умовах конфліктних ситуацій. У цьому винні самі

члени колективу з їх особистісними, індивідуально-психологічними, мотиваційними особливостями.

Часто джерелами конфліктів бувають, як стверджує Р. Л. Кричевський упередження, примхливість, підвищена чутливість із-за високого нейротизму, боязнь критики, відмінності в життєвих цінностях, розбіжність в цілях, змагання за перевагу над іншими людьми, непорозуміння, невиконання очікувань [3].

За будь-яким конфліктом завжди лежить певне відношення людини до тієї або іншої події, явища, яке криється в психології людини. В умовах управління важко буває розпізнати сенс того або іншого конфлікту і узяти його під контроль. Тому можна сказати, що в окремих ситуаціях організаційний конфлікт може виявитися корисним. Найбільш бажаний метод вирішення конфліктів є раціонально-інтуїтивний, оскільки він ґрунтується на оцінці конкретної ситуації, а також позицій людей, їх мотивації і особистісних особливостей.

Необхідно також враховувати, що залежно від конкретної ситуації і характеру діяльності самої організації підхід до вирішення конфліктів може бути різним: в одній ситуації керівники виносять на обговорення конфлікт з тим, щоб погасити його раціональним шляхом, а в іншій ситуації його слід "подавити", щоб не збільшувалася його глибина. Проте головне – це знайти такий рівень інтеграції, який дозволив би ефективно працювати [4].

Найважливіше завдання керівників, на думку Боуера Г. – уміння прогнозувати можливості появи і розвитку конфліктів, а також їх наслідків.

У середині численних організацій є багато причин, що призводять до конфліктів через суперечливий внутрішньо-організаційний характер. Наприклад, конфлікти можуть з'явитися також із-за функціонування помилково створених структур або неправильно створеної структури управління усім колективом. Найчастіше конфлікти спостерігаються у тих колективах, де раніше були допущені істотні помилки, що привели до загострення стосунків керівників з підлеглими.

Управління конфліктами як складний процес включає ряд видів діяльності керівника: прогнозування конфлікту і оцінку його функціональної спрямованості; попередження або стимулювання конфлікту; регулювання конфлікту; вирішення конфлікту [1].

Зазначимо, що прогнозування конфлікту зазвичай спрямовується на виявлення причин потенційного конфлікту в ситуації рівноваги. Прогнозування можливості переростання потенційного конфлікту в актуальний пов'язане з оцінкою функціональної спрямованості можливого майбутнього зіткнення. Стимулювання конфлікту припускає використання широкого діапазону засобів: від відкритого винесення проблемної ситуації на загальне обговорення до маніпулятивних прийомів, спрямованих на провокацію зіткнення між потенційними конфліктуючими сторонами. Попередження конфлікту є реалізацією системи заходів, спрямованих на недопущення виникнення відкритого конфлікту, і може ґрунтуватися на ефективному управлінні організацією і її підрозділами. В даному випадку управління конфліктом

припускає створення таких організаційних умов, в яких не зможуть виникнути причини зіткнення.

Таким чином, знання і розуміння сутності організаційних конфліктів, їх видів, структурних елементів, динамічних етапів та основних напрямків їх запобігання й розв'язання допомагають вибрати максимально адекватні методи діагностики конфліктів.

Література

1. Карамушка Л.М. Актуальні напрямки організаційного розвитку вищих навчальних закладів / Л.М. Карамушка // Актуальні проблеми психології. – Т.1. : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : Вид-во "А.С.К.", 2009. – Ч. 23. – С. 3-9.

2. Карамушка Л.М. Основні види організаційного розвитку освітніх організацій / Л.М.Карамушка // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. праць / ун-т менедж. освіти НАПН України. редкол. : О.А. Ануфрієва та ін. Вип 1. (14). Ч. 2 : Психологія / Гол. ред. В.В.Олійник. – 2010. – С.174-182.

3. Федосова Г.Л. Впровадження інноваційних форм ділового спілкування як чинник організаційного розвитку освітніх організацій / Г.Л.Федосова // Психологія: теоретичні і практичні дослідження : МАУП – К. : ДП "Видавничий дім "Персонал", 2010 – С.246-253.

4. Філь О.А. Теоретичний аналіз конкурентоздатності організацій в умовах організаційного розвитку / О.А.Філь. // Актуальні проблеми психології. Том 1 : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : Наук. світ, 2008. – Ч. 21-22. – С. 40-45.

УДК 378:371.13:001

С.П.КАМПОВ

Мукачівський державний університет

УМОВИ ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Сучасний стан педагогічної науки й практики актуалізує проблему створення сприятливих умов для саморозвитку й самореалізації кожної особистості в системі професійної підготовки.

Самостійність у контексті поширення кредитно-рейтингової системи навчання у вищих навчальних закладах є об'єктивно шляхом підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів. Особливістю професійної самостійності майбутнього учителя є спрямованість на досягнення розуміння довколишньої дійсності в контексті різних професійних завдань.

Вивчення проблеми самостійності свідчить про те, що самостійність в педагогічній науці розуміється як: риса особистості; уміння самостійно мислити; уміння самостійно вчитися.

Аналіз нормативно-правових актів у галузі вищої освіти України й законодавства країн Європейського Союзу щодо формування в студентській молоді самостійності свідчить про те, що у світі це питання розглядається в контексті забезпечення права людини на працю. Проблема формування самостійності у майбутніх учителів знайшла відбиття в спеціальних документах,

прийнятих на міжнародних конференціях із проблем підвищення соціального престижу педагогічних професій.

У сучасних умовах, у якості цілей підготовки фахівця усе частіше виступають діяльність, здатність до перебудови, особистісні якості, що визначають не тільки суто професійні характеристики людини, але й спосіб її життя, рівень культури, інтелектуальний розвиток. А серед особливо затребуваних якостей особистості можна виділити такі, як активність, ініціативність, заповзятливість, здатність до мобілізації всіх життєвих сил для досягнення поставленої мети. Усі перераховані якості успішніше реалізуються при розвитку в студентів, у процесі навчання, освітньої самостійності.

Під освітньою самостійністю будемо розуміти цілеспрямовану, систематичну, керовану самим суб'єктом пізнавальну діяльність, необхідну для вдосконалення його освіти. При цьому суб'єкт сам (або за допомогою керівника) визначає освітню мету, зміст пізнавальної діяльності, обсяг і організацію своєї роботи.

Зміст освітньої самостійності полягає в тому, що майбутній фахівець із такою здатністю може без сторонньої допомоги визначати мету, зміст, методи й засобу самовиховання й самонавчання. У результаті повинен бути індивідуальний процес саморозкриття сутнісних сил людини в ході її різнобічної діяльності в ході професійної підготовки. Зміст освітньої самостійності полягає в тому, що вона має цілеспрямований, організований, безперервний системний і предметний характер. Освітня самостійність сприяє реалізації освітніх потреб і пізнавальних інтересів людини, а отже, дозволяє виробити індивідуальний освітній напрямок у професійній освіті, яка є індивідуально організованим і усвідомленим процесом засвоєння системи, що оновлюється, що безупинно поповнюється й, знань, необхідних для досягнення життєвого успіху в сучасних умовах.

Однак, у педагогічній науці поки невідомі передумови появи, умови, фактори становлення й розвитку освітньої самостійності. А система СПО як і раніше орієнтована на суб'єкт-об'єктне навчання студентів, яке нерідко приводить до підготовки фахівців, хоча й навчених, але, що не володіють освітньою самостійністю, не готових до безперервного й систематичного самовиховання й самонавчання.

Сприятливим середовищем діяльності для виховання освітньої самостійності є науково-дослідна діяльність студентів, що обумовлена логікою проведення наукового дослідження: виявлення протиріч, формулювання проблеми, побудова гіпотези, її перевірка, аналіз отриманих результатів. А система дослідницьких завдань повинна бути спрямована на її компоненти: мотиваційний, цілепокладання, процесуальний, організаційний, енергетичний, оцінний.

Так комплекс дослідницьких завдань, спрямованих на виховання освітньої самостійності студентів нам представляється наступними видами завдань: завдання стимулюючо-мотиваційного характеру, завдання репродуктивного й аналітичного характеру, завдання аналітичного характеру, завдання конструктивно-варіативного характеру, серійні комплексні завдання.

Пізнавальну самостійність можна розглядати лише через пізнавальну діяльність. Характер цієї діяльності, її інтенсивність є найбільш загальними критеріями розвитку самостійності, а її рівень впливає на характер самостійної пізнавальної діяльності. Чим більше в діяльності творчості, тим більше в ній прояву та розвитку пізнавальної самостійності [1].

Ще одним з ефективних шляхів формування самостійної науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів є розробка і здійснення колективних і індивідуальних проектів. Значна увага повинна приділятися аналізу і рефлексії у здійсненні проекту.

Таким чином, визначені способи формування самостійної науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки: 1) організація умов, що сприяють розвитку мотивації, рефлексії, пізнавальної й професійної самостійності студентів, 2) створення внутрішнього середовища саморозвитку, що стимулює потребу особистості в самоосвіті й самовихованні.

Література

1. Баріхашвілі І.І. Самостійна робота студентів-заочників як основа професійного саморозвитку : Програма спецкурсу / І.І. Баріхашвілі / Миколаївський держ. ун-т В.О.Сухомлинського. — Миколаїв : 2006. — 59с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості : підруч / І.Д. Бех— К. : Либідь, 2008. — 848 с.

УДК 373.21:376

О.М.КАС'ЯНЕНКО
Мукачівський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ГРУПИ ДНЗ, В ЯКІЙ Є ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Сьогодні, коли кількість дітей, що мають обмежені можливості здоров'я, зростає, актуальним стає пошук нових форм надання їм корекційної психолого-педагогічної допомоги. Держава надає можливість таким дітям відвідувати навчальний заклад будь-якого типу за наявності у ньому відповідних умов для корекційної роботи.

Серед вихованців можуть бути діти з складними діагнозами, серед яких дитячий церебральний параліч, м'язова дистрофія, рахіт, дисфункція мозку тощо. Тому у навчально-виховному закладі треба створити всі необхідні умови для організації навчання дітей, що мають обмежені можливості здоров'я.

Робота навчально-виховного закладу:

- організувати корекційну групу для дітей з важкими порушеннями мовлення, відкрити логопедичний пункт;
- сформувати програмно-методичну й матеріально-технічну бази;
- обладнати окремі приміщення для проведення корекційної роботи – кабінети практичного психолога, логопеда, дефектолога, соціального педагога, сенсорну кімнату [2].

Ураховуючи ці можливості навчального-виховного закладу, треба визначити основні завдання спільної діяльності педагогів і спеціалістів у наданні допомоги дітям, що мають обмежені можливості здоров'я:

- розвиток особистості кожної дитини з урахуванням її індивідуальних фізичних і розумових можливостей;
- здійснення повноцінної соціальної адаптації у групі однолітків;
- проведення корекційно-педагогічної, психологічної роботи;
- надання моральної допомоги і підтримки батькам (законним представникам) дитини, їх консультування з питань виховання дитини у родині.

Практика показала, що розв'язати поставлені завдання можна лише спільними зусиллями колективу закладу освіти, родини, поліклініки, і не стихійно, а цілеспрямовано, планомірно.

Для цього у навчальному закладі має бути створено групу психолого-педагогічного супроводу дітей, що мають обмежені можливості здоров'я. Метою роботи групи є об'єднання зусиль освітньої установи, дитячої поліклініки і батьків у створенні оптимальних умов для цих дітей під час їх перебування у ДНЗ.

Зміст роботи з дітьми цієї категорії визначають освітні програми (комплексні і парціальні), які реалізуються у закладі освіти. У процесі роботи фахівці здійснюють індивідуальний підхід до дітей з урахуванням їхнього діагнозу. З огляду на це фахівці групи розробляють рекомендації щодо роботи з цими дітьми для всіх педагогів закладу [1].

Надзвичайно важливого значення групі психолого-педагогічного супроводу дітей, що мають обмежені можливості здоров'я, надає взаємодія з батьками. Так, члени групи проводять у загальноосвітньому закладі індивідуальні і тематичні консультації, батьківські збори, тренінги, круглі столи з обміну досвідом. У ході цих заходів батьки: одержують усю необхідну інформацію про те, як реалізовувати програму комплексної реабілітації, створювати для дитини спокійну, доброзичливу атмосферу, правильно організовувати розпорядок дня і харчування, заняття у домашніх умовах; ознайомлюються з основами педагогіки і дитячої психології.

Таку роботу проводять відповідно до розробленого перспективного плану.

Група психолого-педагогічного супроводу дітей, що мають обмежені можливості здоров'я, координує діяльність усіх учасників корекційного процесу [1; 2]. Це дає педагогам змогу:

- колегіально визначати загальні завдання корекційно-розвивальної роботи;
- простежувати динаміку розвитку дітей за допомогою проходження психолого-медико-педагогічної комісії (двічі на рік) з метою визначення подальшого освітнього маршруту;
- здійснювати індивідуальну роботу з дітьми з урахуванням особливостей їхніх діагнозів;
- забезпечувати наступність з виконання індивідуальної програми розвитку дитини у роботі всіх фахівців.

Досвід роботи свідчить, що спеціально організований корекційний освітній процес, взаємозв'язок у роботі всіх фахівців з дітьми, у навчанні, спілкуванні, поведінці, дає позитивні результати, а саме: піднімає дітей на вищі рівні

розвитку; розвиває особистісні якості, які дають дітям змогу адаптуватися у соціумі.

Учасниками навчально-виховного процесу є педагогічні працівники (вчителі-дефектологи, вихователі, практичні психологи, музичні керівники, реабілітологи), помічники вихователя та інші працівники дошкільного навчального закладу, діти та їх законні представники.

Література

1. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад : Навчально-методичний посібник / Кол. упорядників : Патрикеева О. О., Дятленко Н. М., Софій Н. З., Найда Ю. М. / Під заг. ред. Шинкаренко В. І. — К. : ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2011. — 100 с.

2. Колупаєва А.А., Найда Ю.М. Здійснення процесу оцінки та розробки індивідуального навчального плану / Інклюзивна школа: особливості організації та управління : Навчально – методичний посібник / Кол.:авторів : Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. / За заг.ред.Даниленко Л.І. - К., 2007. – 128 с.

УДК 71.212.7

В.І.КОБАЛЬ, Я.В.БІЛЕЦЬКА
Мукачівський державний університет

СОФІЯ РУСОВА ПРО НАСТУПНІСТЬ У НАВЧАННІ

На сучасному етапі реформування та побудови нової парадигми освіти гостро постає проблема забезпечення наступності в навчанні та вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Актуальність цієї проблеми зумовлена тим, що за останні роки відбулися зміни в змісті програм як дошкільної установи, так і початкової школи. Відхід від авторитарних форм і методів організації навчально-виховного процесу надає педагогам самостійності у їх діяльності.

Проблема наступності має комплексний і міждисциплінарний характер, перебуваючи на перетині проблемних сфер педагогіки, психології, філософії, соціології, фізіології. Тому її сучасний стан характеризується різнобічністю охоплення багатьох питань та неоднозначністю їх трактування.

Сучасні науковці (А.Богущ, О.Савченко) та педагоги-практики звертають увагу на неузгодженість у змісті, методах керівництва і формах організації педагогічного процесу дошкільних закладів і шкіл. Як наслідок, у першому класі не реалізується набутий дітьми в дитячому садку досвід, що призводить до зниження пізнавального інтересу першокласників, ускладнює їх адаптацію до умов школи [1].

Поняття “наступність у навчанні” вперше отримало теоретичне обґрунтування в працях Е.Баллера, Г.Ісаєнка, ставши згодом предметом багатьох досліджень у вітчизняній та зарубіжній педагогіці. Її понятійний тезаурус найбільш повно представлено в працях К.Абульханової-Славської, С.Батишева, В.Безрукової, А.Беляєвої, А.Бушлі, Б.Величковського, Ш.Ганеліна, С.Годника, М.Махмутова, В.Сластьоніна, В.Тамаріна та ін.

Необхідність наступності в роботі пов'язаних між собою ланок навчання обґрунтована в працях Я.-А.Коменського, Й.Г. Песталоцці, К.Ушинського, С.Русової, О.Сухомлинського.

Історико-педагогічні дослідження набувають статусу інноваційних і відіграють дедалі вагомішу роль у процесі формування сучасного вчителя.

Повернення до вивчення спадщини педагогів минулого є закономірним результатом трьох основних тенденцій: 1) прагнення вчених знайти у минулому витоки провідних наукових ідей сучасності; 2) потреба переглянути і переоцінити у світлі даних сучасної науки ті концепції і теорії, що раніше не розглядалися або відкидалися як помилкові; 3) вивчення і конструктивно-критичний аналіз розвитку дидактичних поглядів окремих педагогічних персоналій у певні історичні періоди дають змогу осмислити загальну картину історико-педагогічного процесу в Україні як цілісного багатогранного явища, відтворити розвиток української педагогіки, яка протягом століть розглядалася в загальноросійському (чи загальносоюзному) контексті.

Серед когорти українських педагогів першої третини ХХ ст. однією з найвизначніших постатей є С.Русова, видатний представник української культури, державний і громадський діяч, письменниця, учений-педагог із власним розумінням шляхів реформування школи, автор концепції національного дитячого садка і школи, шкільних підручників та науково-педагогічних творів, педагог-практик, співробітник і дописувач численних журналів ("Світло", "Украинская жизнь", "Наша доля", "Вільна українська школа", "Шлях виховання й навчання" та ін.). Її педагогічна спадщина становить понад 150 праць і заслуговує на поглиблене вивчення.

Софія Русова надавала великого значення наступності між дошкільним навчальним закладом та початковою школою у плані навчання та виховання дитини. Зокрема, вона звертала увагу на те, що довгий час «... школа й родинне життя були такі протилежні, що дитина, мов через безодню, плигала з свого рідного оточення в цілком чужу школу, де усе їй було незрозуміле: й мова, й відносини, й наука» [2, с.38-39]. Далі педагог наголошує: «Навпаки, сучасне дошкільне виховання є міст, що перекидається між школою й родиною, а також між селом та дитячим садком» [2, с. 39].

Наступність між дошкільним та початковим навчанням і вихованням, на думку С.Русової, в першу чергу повинна проявлятися у створенні комфортних, зручних, зрозумілих і знайомих дитині умов, виховання і навчання у тісній єдності з природою, традиціями, звичаями, будуватися на на тому рідному ґрунті, на якому зростає дитина, «щоб воно було міцно зв'язано з тими вражіннями, що їх заклала в душу дитини рідна сім'я, рідна хата» [2, с.185]; в естетизація всіх сфер життєдіяльності маленької дитини, індивідуалізації у поєднанні із спрямування дитини до «громадянства, до спільної праці, до щирого товариства. ... не зрікатися релігійних настроїв...» [2, с.178]; у створенні умов для виявлення «самостійним творчим силам дитини. Викликавши творчу самостійну діяльність дитини, вчитель поширює свідомість учня..., й допомагає йому новими засобами творити як найкраще»[2, с. 208].

Отже, С.Русова, розробляючи концепцію дошкільної освіти та вимоги до «нової школи» України, заклала актуальні і на сьогоднішній день ідеї єдності і неперервності навчання і виховання особистості.

Література

1. Савченко О.Я. Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти / О.Я. Савченко // Дошкільне виховання. – 2000. – № 11. – С. 4-5.
2. Русова С. Вибрані педагогічні твори / С.Русова. – К. : Освіта, 1996. – 304 с.

УДК372.4.032:373.31.71

В.І.КОБАЛЬ, А.І.ІСАК
Мукачівський державний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ВІКОВОЇ ДИНАМІКИ СФОРМОВАНOSTІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ БАЗОВИХ КОМПОНЕНТІВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Питання формування здорового способу життя зумовлена надзвичайною актуальністю проблеми індивідуального і суспільного здоров'я в останній чверті ХХ та на початку ХХІ сторіччя, а також особливим соціальним значенням стану здоров'я молоді як найбільш перспективної частини суспільства, що розбудовуватиме майбутнє.

У кризовому соціумі перехідного періоду України загальноосвітня школа і сім'я найбільш пристосовані для координації механізмів, зусиль, технологій, програм, методик взаємодії соціальних інститутів суспільства в реалізації національної доктрини збереження та вдосконалення здоров'я підростаючого покоління України.

Дослідження вікової динаміки сформованості в учнів Приборжавської ЗОШ І-ІІІ ступенів Іршавського району базових компонентів здорового способу життя здійснювалося нами у період проходження педагогічної практики на основі анкети закритого типу «Здоров'я дітей і підлітків — особистісно-соціальна цінність» [138, 139, 140]. Зазначена анкета була структурована таким чином, що включала низку питань, які систематизувалися в конкретні форми свідомого ставлення молодших школярів до здоров'я та стилю здорового способу життя в мотиваційно-потребнісному, когнітивному, афективному, аксіологічному та праксіологічному аспектах. У процесі анкетного дослідження в повному обсязі були враховані рекомендації Гутмана Б. [141].

Вивчення причинності позитивної та негативної динаміки у ставленні молодших школярів до систематичних занять фізкультурно-оздоровчою роботою є основним підходом до визначення й подальшого уточнення мети та завдань як концептуальної моделі взаємодії соціальних інститутів суспільства, так і технологічних моделей формування здоров'я та здорового способу життя.

Отримані результати дослідження були систематизовані, і результатом систематизації кількісних і якісних параметрів стали чітко визначені, сформульовані компоненти свідомого та мотивованого ставлення молодших школярів до здорового способу життя як до особистісно-соціальної цінності, а саме:

- мотиваційно-потребнісний компонент здорового способу життя охоплює оптимістичний світогляд, оптимальний рівень соціокультурної толерантності; систему соціальних мотивів у сфері формування здоров'я та здорового способу життя людини, креативне ставлення до педагогічних, психологічних, соціальних процесів у вищезазначеній сфері, систему особистісно та соціально обумовлених потреб, які виражають соціальну сутність цього явища (потреба в систематичних заняттях, пошуку додаткової інформації про здоров'я та здоровий спосіб життя; потреба в профілактиці шкідливих звичок; потреба в удосконаленні фізичної та психолого-емоційної регуляції; стійкий інтерес до сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій, програм, методик);

- когнітивний компонент включає: наявність в учнів стабільних знань, умінь і навичок відносно формування здорового способу життя людини; знань, умінь і навичок у галузі фізичного виховання, валеології, гігієни, спортивної підготовки, національних традицій в означеній сфері, знань у галузі формування здоров'я та безпеки життєдіяльності; наявність додаткової інформації у сфері міжнародного досвіду оздоровлення людини та формування культури здоров'я; профілактики шкідливих звичок;

- аксіологічний компонент охоплює: сформованість в учнів системи соціально спрямованого ціннісного ставлення до духовних та матеріальних засобів у формуванні здорового способу життя; здатність учнів реально та об'єктивно оцінювати свої фізичні, психоемоційні та інтелектуальні можливості; розуміння здоров'я й фізичної досконалості людини як практичної соціальної, особистісної, національної, етичної та загальнолюдської цінності;

- праксіологічний компонент охоплює: систему практичних умінь і навичок відносно формування учнями цілей та завдань у галузі фізкультурно-оздоровчої роботи, формування здорового способу життя; профілактики шкідливих звичок; фізичного та інтелектуального самовдосконалення; систему вмінь і навичок самоконтролю учнями стану свого здоров'я, функціональних можливостей; практичне застосування школярами правил, умов здорового способу життя;

- афективний компонент включає: здатність дітей та підлітків отримувати задоволення від систематичних занять спортом, фізкультурою, процедурами загартування тіла; радість та задоволення від спілкування з однолітками в умовах формування здорового способу життя, фізичного виховання, змагань, туристичних походів; наявність в учнів позитивних сподівань на майбутнє, позитивна «Я-концепція».

Оцінка кожного компонента в його елементарній структурі здійснюється на основі спеціальної шкали оцінок за 12-бальною системою, яка адаптована до умов навчального процесу загальноосвітніх шкіл.

Література

1. Гендін А.М., Ільїн О.І. Методологічні основи дослідження стану факторів розвитку фізичної культури і здорового способу життя учнів загальноосвітніх шкіл / А.М.Гендін, О.І.Ільїн. – К., 1997. – 65 с.

2. Литвин-Кіндратюк С., Кіндратюк Б. Народознавство та організація здорового способу життя школярів : Монографія /С.Литвин-Кіндратюк, Б.Кіндратюк. – Івано-Франківськ, 1997. – 279 с.

3. Годик М.А., Бальсевич В.К., Тимошенко В.Н. Система общеевропейских тестов для оценки физического состояния человека / М.А.Годик, В.К.Бальсевич, В.Н.Тимошенко // Теория и практика физической культуры. – 1994. – №5.-6. – С. 24–32.

УДК 373.31.062:305-055.1/3

М.В.КОБАЛЬ
Карпатський інститут підприємництва
М.В.БРОШНЯК
Мукачівський державний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДМІННОСТІ У ЗАСВОЄННІ ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ ХЛОПЧИКАМИ ТА ДІВЧАТКАМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ СІМ'Ї І ШКОЛИ

Важливим завданням сучасної школи є створення сприятливого освітнього творчо-розвивального середовища на засадах особистісно-орієнтованого підходу та дитиноцентризму, де кожна дитина відчуватиме позитивний, оптимістичний стиль шкільного життя, його привабливість, динамічність тощо [1].

Провідним інститутом гендерної соціалізації молодших школярів є початкова школа, це період остаточного «цементування» підвалин психічної діяльності людини, від якості яких залежить подальша доля її самореалізації в майбутньому. Гендерна соціалізація дитини охоплює коло питань, пов'язаних з присвоєнням нею статево-рольових норм, приписів, прийнятих у навколишньому соціальному довіллі щодо поведінки чоловіків та жінок. Саме молодший шкільний вік є фундаментом накопичення таких знань, як рівність, паритетність, однаковість, формування гендерних компетентностей у хлопчиків та дівчаток тощо [2].

Забезпечення впровадження гендерного підходу у початкову школу передбачає створення розвивально-виховного та соціально-емоційного середовища на гуманістичних засадах, рівноцінності прав та можливостях обох статей, діалогічну та інтерактивну взаємодію у тріаді «вчителі-учні-батьки», особистісно-орієнтований підхід.

Вчені (І.Бех, Т.Говорун, Д.Дороніна, Т. Голованова, Н.Городнова, О.Кікінежді, В.Кравець, І.Кон, С.Максименко, О.Луценко, Н.Павлущенко, О.Каменська, А.Мудрик, О.Савченко, Л.Штильова, О.Сухомлинська та ін.) вважають, що впровадження гендерного підходу спрямоване, в першу чергу, на розвиток особистісного потенціалу дитини та є передумовою формування гендерної культури молодших школярів.

Чільне місце у формуванні статево-рольової позиції та соціалізації поведінки дитини належить сім'ї. Саме вона відіграє основну роль у соціалізації сексуальності людини, у прищепленні культури міжстатевих взаємин. Кожен день родинного життя знайомить дитину з великою різноманітністю взірців і форм поведінки представників обох статей – слів, міміки, жестів, вчинків і манер трудової діяльності, взаємин, оцінних орієнтирів, установок тощо.

Для розв'язання проблеми нашого дослідження, враховуючи диференціацію психології хлопчиків і дівчаток молодшого шкільного віку та важливості просвіти батьків з проблеми гендерного виховання класоводом школи, важливо було визначити, як відрізняються особливості виховання в сім'ї дітей молодшого шкільного віку різної статі. З цією метою нами було використано модифіковану Т.А. Репіною анкету для батьків «Соціальна ситуація психічного розвитку і виховання молодшого школяра в сім'ї» та опитувальний аркуш для проведення індивідуальних бесід з учнями 1-4 класів «Я і моя сім'я» [3, с. 257-261].

Експериментальна вибірка для проведення дослідження складалася із 56 сімей молодших школярів у віковому діапазоні від 6-10 років Мукачівської спеціалізованої ЗОШ I-III ступенів № 13 (в т.ч. 29 дівчаток та 27 хлопчиків). Оскільки вивчення умов виховання дитини у сім'ї доволі складне завдання, відповіді батьків на питання анкети перевірялися шляхом співставлення з відповідями на аналогічні питання, що давалися їхніми дітьми.

Результати експериментального дослідження підтвердили наше припущення про те, що провідним чинником процесу формування гендерних установок у дітей є координаційно-виховна діяльність сім'ї і школи, а також, молодшим школярам більш притаманні індивідуальні особистісні характеристики, ніж статево-рольові.

Тому, до завдань гендерного виховання, спрямованих на розвиток різних сфер жіночої/чоловічої індивідуальності у дітей молодшого шкільного віку (6 (7)-10 років) у процесі гендерної соціалізації відносимо такі:

- допомога в пізнанні дитиною самої себе, в усвідомленні власного типу «Я» хлопчика/дівчинки;
- розвиток здатності і формування готовності встановлювати щирі, шанобливі, партнерські відносини з дорослими, однолітками;
- розвиток комунікативних умінь, навичок щодо реалізації різноманітного статевого репертуару в ігрових ситуаціях і реальній життєдіяльності початкової школи;
- формування уявлень про правила поведінки з незнайомими людьми і навичок особистої безпеки.

Для оптимізації процесу формування гендеру у молодшому шкільному віці доцільним є також використання просвітницької діяльності з батьками та вчителями початкової школи у різних формах, зокрема, бесіди і лекції для батьків із залученням досвідчених фахівців (сексологів, лікарів, психологів педагогів, науковців), організаторами яких згідно функціональних обов'язків можуть бути практичний психолог, класовод, вихователь ГПД; консультації для учнів з врахуванням їхніх індивідуальних запитів; тренінги; вечори запитань і відповідей; виставки та добірки науково-популярної літератури у шкільній бібліотеці відповідної тематики; диспути, КВК; анкетування батьків та вчителів тощо.

Література

1. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти : посіб. для вчителів і методистів почат. навчання / О.Я. Савченко. - 2-е вид., допов., перероб. – К. : СПД Богданова А.М., 2009. – 226 с.
2. Кравець В.П. Гендерна соціалізація молодших школярів : [навчальний посібник] / В.П. Кравець, Т.В. Говорун, О.М. Кікінежді. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 192 с.
3. Репина Т.А. Проблема полоролевой социализации детей / Т.А. Репина. – М. : МПСИ, 2004. – 288 с.

УДК 378.126

О. А. КОВАЛЕНКО

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

МАТЕМАТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Приєднавшись до Болонського процесу, Україна взяла на себе зобов'язання проводити роботу з приведення якості національної освіти у відповідність до європейських стандартів, зокрема внутрішнього забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти [4]. Згідно із цими стандартами, якість освіти – це збалансована відповідність між результатом, процесом, освітньою системою і встановленими потребами, цілями, вимогами, нормами. Вищий навчальний заклад має забезпечувати академічну свободу та академічну мобільність для своїх студентів, з метою підвищення конкурентоспроможності українських фахівців на ринку праці, як внутрішньому, так і європейському.

За будь-яких змін і нововведень у системі освіти, вчитель і викладач залишаються провідними фігурами як у загальноосвітній, так і у вищій школі [5, с. 41]. В умовах євроінтеграції стає ще гострішою проблема підготовки майбутнього вчителя початкової школи. За таких умов він має бути: здатним використовувати засвоєні знання, вміння, навички у конкретних життєвих ситуаціях для розв'язування практичних і теоретичних завдань; різносторонньо розвиненою, творчою особистістю, оскільки навчає молодших школярів різних навчальних предметів, здатним забезпечувати різнобічний розвиток особистості учня, його розумових здібностей та збагачення інтелектуального потенціалу; уміти користуватися готовими наочними засобами, адаптувати їх до чинної шкільної програми; моделювати власні засоби, які допомагатимуть навчати дітей [2].

На нашу думку, оновлення навчальних планів і програм підготовки бакалаврів спеціальності «Початкова освіта» повинні бути спрямовані на поєднання методів і форм теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи із збереженням кращих національних здобутків системи вищої освіти з використанням сучасних технологій та коректним впровадженням досвіду країн Європи. Саме таке поєднання сприятиме створенню відповідної компетентнісної бази та стане надійним фундаментом у моделюванні професійних перспектив майбутніх педагогів.

Навчальна діяльність є основною діяльністю студентів. Однак у деяких з них, що мають слабшу шкільну підготовку, при вивченні математики в університеті може втрачатися інтерес до навчання. Підсилення мотивації навчання необхідно здійснювати, на нашу думку, за рахунок міждисциплінарних зв'язків (у нашому випадку, математики і методики навчання математики), практичної спрямованості навчального процесу, багатоваріантністю методик, одночасною організацією навчання на різних рівнях складності, як от: підбір завдань із цікавими фактами з історії математики для аудиторних занять та домашніми завданнями, які передбачають відшукування історичних фактів; планові відвідування уроків математики в початковій школі, завдяки чого студент – майбутній учитель може перекопатися у своїх можливостях та формувати власну професійну культуру; індивідуальними завданнями, розв'язування яких сприяє розвитку творчого мислення (виготовлення карток, схем, складання задач тощо); нестандартними підходами до проведення практичних і лабораторних занять (робота в групах, підготовка фрагментів шкільного уроку та ін.); використанням сучасних комп'ютерних технологій і програм під час проведення занять; завданнями, що вимагають наукового пошуку та ін. Така системи передбачає [3], що кожний з її компонентів та усі вони разом формують у студентів цілісну базу предметних знань, навичок і вмінь, які згодом (за умови спеціального впливу) набуватимуть рівня предметної математичної компетентності.

Перехід на компетентністний підхід, що сприятиме підвищенню якості освіти, оновленню освітнього простору, запровадженню інноваційних технологій та форм навчання, які вже апробовано в інших країнах, не виключає і не заперечує збереження освітніх національних традицій і надбань. Маючи багатовікову історію розвитку вищої освіти, Україна може ґрунтувати освітній процес на власних національних здобутках, адаптуючи та трансформуючи їх відповідно до викликів сьогодення [1]. Національна складова має посідати чільне місце як у свідомості громадян, так і у діяльності закладів освіти.

Література

1. Євтух М. Б. Національна самоідентифікація вищої освіти України в Контексті інтеграційних змін / М. Б. Євтух // Вища освіта України №3 (додаток 2) – 2014 р. – Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». – Т. 1. – С. 37-40.
2. Коваленко О. А. Наочність як елемент методичної системи навчання математики майбутніх учителів початкової школи / О. А. Коваленко // Вісник Черкаського університету. Серія педагогічні науки. – Випуск № 26 (319). – Черкаси : Вид-во ЧНУ імені Б. Хмельницького. – 2014. – С.122-127.
3. Коваленко О. А. Про математичну підготовку в університеті майбутніх учителів початкової школи (Україна, Угорщина) / О. А. Коваленко, С. Тот // Матеріали міжнародної науково-методичної конференції «Проблеми математичної освіти» (ПМО – 2015), м. Черкаси, 4-5 червня 2015 р. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2015. – С. 119-120.
4. Система забезпечення якості вищої освіти у Болонському процесі та механізми її імплементації в Україні. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/juni08/16.htm>
5. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : Навчальний посібник / З. І. Слєпкань. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2000. – 210 с.

**ОЦІНОЧНО-ДИНАМІЧІ ЕЛЕМЕНТИ НАРАТИВУ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ
ПІДЛІТКІВ ТА ЮНАКІВ**

Активна позиція дитини у взаєминах зі своїм життєвим світом глибоко розкрита педагогами й психологами екзистенціального напрямку М. Снайдером, Р. Снайдером. Значний вклад у становлення компонентів і розуміння життєвого світу і життєвого простору внесли О.М.Леонт'єв, К.О.Абульханова-Славська та багато інших. Серед сучасних вітчизняних дослідників проблему життєвого простору особистості розкривають М.Д. Степаненко, О.А. Тимошенко, О.М. Назарук, І.В. Девтерєва, О. Злобіна, М.О. Носова, В.Г.Панок та ін.

Мета дослідження полягає у виявленні значимих елементів життєвого простору підлітків і юнаків шляхом вивчення оціночно-динамічної складової самозвітів респондентів.

Для детального дослідження складових життєвого простору нами було проведено нарративний контент-аналіз. Досліджуваним запропонували написати твори на тему власного життєвого простору після чого були проведені індивідуальні бесіди. На підставі отриманих результатів було здійснено категоризацію інтерпретаційних висловлювань.

Переходячи до аналізу результатів дослідження слід сказати що об'єктом аналізу стали переважно описи життєвог опростору («малого середовища»), зроблені учнями 8-х та 9-х класів та студентами. Пов'язано це з конкретними особливостями і умовами процедури емпіричного дослідження, що припускає певну творчу активність і щирість його учасників. Дослідник повинен підготувати їх до цього, викликавши у них «діалогічну інтенцію» і дослідницьку мотивацію. А для цього, спершу необхідно встановити з ними контакт, заснований на довірі і зацікавленості. Зі студентською аудиторією в цьому плані виявилось більше труднощів, ніж з підлітками. І як результат – не у всіх студентських текстах присутня інтерпретаційно-оціночна складова, а якщо й була, то у вельми односкладній формі, що формує раження формальної відповіді. Для дорослих даний метод роботи взагалі не був допустимим. Всі інтерпретаційні висловлювання залежно від змісту були згруповані в наступні категорії:

- 1) сталість часу і місця (кожен день тут буваю, їжджу, бачу);
- 2) «доля» (так склалося, живу з цим);
- 3) значимість (найважливіше, головне, дороге);
- 4) близькість (саме близьке мені);
- 5) симпатія (подобається, люблю);
- 6) нужда (не можу без...);
- 7) захист (підтримка, допомога, турбота);
- 8) залежність (змушують, треба);
- 9) частина мене(без цього не було б мене, мого життя);

- 10) «Я-причина» (я так хочу, я захоплююся і т.п.);
- 11) розвиток (розвиває мене, робить краще, виховує, дає знання);
- 12) спільність (життя, дій, переживань);
- 13) інше.

Практично кожне судження в тексті звичайно має кілька змістових відтінків, тому однозначно розбити всі відповіді за категоріями не можливо. Щоб віднести відповідь до тієї чи іншої групи, важливо було знайти і виділити у висловленні ключове слово. Одна й та сама відповідь, особливо багатоскладна, могла потрапляти у різні групи.

Найбільша кількість інтерпретаційних відповідей в обох групах досліджуваних належить категорії «симпатія». Тобто, до свого життєвого простору підлітки відносять, в першу чергу те, що люблять, те, що подобається («я люблю свою сім'ю, мені подобається займатися з собакою, читати, малювати, мені приємно спілкуватися з друзями, хоча й не з усіма»).

Те, що не подобається, воліють в нього не включати або роблять це вимушено. Студенти в цьому відношенні не є винятком: «В моєму малому середовищі присутні тільки приємні мені люди, тому що з неприємними я вважаю за краще не підтримувати жодних стосунків, якщо це, звичайно ... мені зовсім не потрібно. Але якщо та чи інша людина, до якої я відчуваю неприязнь і навіть ненависть мені може бути корисною або може послужити для моїх інтересів, я завжди зможу переступити цей бар'єр. Я усвідомлюю, що так бути не повинно, але все одно так роблю. Це, по-моєму, називається лицемірством?» (Студентка, 2.к.).

Кореляційний аналіз отриманих даних (використовувався метод рангової кореляції Спірмена, виявив, що для всіх дівчат і хлопців задоволеність життєвим простором позитивно пов'язана з активністю особистості (АС), а незадоволеність – з активністю оточення (АО).

Незадоволені своїм життєвим простором частіше висловлюють бажання його змінити, більш активні і більш задоволені навпаки, роблять це рідше.

Таким чином, визнання себе суб'єктом, який взаємодіє зі своїм життєвим простором створює передумови і для більшої задоволеності стосунками з ним, що виражають, наприклад, наступні слова однієї зі школярок: «У моєму середовищі мені дуже добре, тому що я намагаюся не дуже близько підпускати до себе поганих людей».

Звернімося тепер до якісного аналізу висловлювань: що не влаштовує підлітків в їх життєвому просторі і що вони хотіли б в ньому змінити?

Визначивши компоненти життєвого простору наступною задачею нашого дослідження стала конкретизація та узагальнення тих конкретних ситуацій, які є найбільш важкими і значущими у досліджуваних, а також їх власні уявлення щодо опанування і власної поведінки у таких ситуаціях. На цьому етапі дослідження ми використали метод експертизи, співпрацюючи з практичними психологами шкіл та Мукачівського державного університету для того щоб вияснити які запити зустрічаються найчастіше у індивідуальній роботі, дискусіях, тренінгових і психотерапевтичних групах.

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ПАРТНЕРА В ШЛЮБІ ЯК ФАКТОРУ
ЗАДОВОЛЕННЯ СІМЕЙНИМИ СТОСУНКАМИ**

У сучасному суспільстві проблема сім'ї, як частини суспільства привертає до себе увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених у всіх сферах життєдіяльності, зокрема в рамках психологічної науки та практики. Сім'я є одним із найважливіших соціальних інститутів, який потребує постійного наукового дослідження. Особливо гостро постає ця потреба в період економічних, політичних, соціальних змін у нашому суспільстві. Різні соціальні зрушення, індустріалізація, урбанізація, професійна праця жінок, зміни в матеріальній і духовній культурі, зумовлені науково-технічним прогресом, поліпшенням засобів комунікації тощо, впливають на сім'ю. Тому актуальність пошуків шляхів стабілізації сім'ї, зокрема підходу до її створення, формування у молоді адекватного образу майбутнього шлюбного партнера у житті студентів збільшується.

Мета нашого дослідження полягає у вивченні впливу образу партнера на рівень задоволеності шлюбу та апробація програми корекції образу шлюбного партнера у молоді. Зважаючи на тему й мету нашого дослідження, ми розглянули особливості формування образу шлюбного партнера у студентів, які не перебувають у шлюбі під час навчання у ВУЗі та одружених респондентів.

Об'єктом дослідження є сімейні стосунки. Наше дослідження базується на вивченні уявлень та ставлення до сім'ї і шлюбу молодих людей, а також на виявленні рівня задоволеності шлюбом осіб, які уже створили сім'ю.

Спираючись на теоретичні положення дослідження специфіки здібностей, ми розглядали особливості формування образу партнера в студентів IV-V курсів навчання та людей, які перебувають у шлюбі, оскільки саме такі дослідження повинні бути одним із основних етапів для визначення впливу формування образу партнера на задоволення шлюбом та рівня стереотипізації уявлень молоді відносно шлюбу та сім'ї. Для реалізації дослідження була обрана анкета «Стереотипи шлюбу і сім'ї» (В.В. Мацюк).

Аналіз отриманих результатів, дає нам підставу робити висновок про те, що для даної вибірки характерним є середній показник стереотипізації відносно шлюбу та сім'ї. Найвищі прояви стереотипів спостерігаються в одружених чоловіків, тоді як в хлопців цей показник набагато нижчий, це пов'язано з тим, що в чоловіків, які мають сім'ю, вже сформовані певні уявлення про шлюб, про розподіл ролей. А хлопці, особливо студентського віку, скоріше за все ще й не задумувалися про одруження, і тим більше про функції які вони мають виконувати в сім'ї. Стереотипи відносно кохання, як в одружених чоловіків, так і в хлопців знаходяться на низькому рівні. А у респондентів заміжніх жінок та дівчат, почуття кохання є більш важливим при виборі супутника життя. Їм притаманні від природи почуття ніжності, теплоти, романтизму.

За методикою «Незакінчені речення» (Сакса-Леві) в досліджуваних груп в загальному позитивне ставлення і до батьків, і до сім'ї (в тому числі власної). Але деякі респонденти мають певні проблеми в стосунках з батьками. В обох випадках у молодих людей можуть утворюватися уявлення щодо образу партнера на основі батьківської родини.

За методикою «Шкала суб'єктивного благополуччя» (В.М. Соколова) як у студентів, так і в одружених респондентів, виявлено середній рівень емоційного комфорту. Також у досліджуваній даній вибірці притаманна тенденція до товарищескості та змагальності у стосунках з іншими.

За методикою «Задоволеність шлюбом» (В.Століна) з'ясовано, що більша частина чоловіків і жінок вважають свої сім'ї благополучними, лише декілька респондентів вказали, що їхній шлюб є неблагополучним. Це вказує на позитивну сформованість образу партнера.

Для визначення взаємозв'язку між шкалами методик нами було проведено кореляційний аналіз. Було виявлено зв'язок між уявленнями респондентів щодо сім'ї та стереотипами.

Грунтуючись на результатах дослідження нами було розроблена та апробована тренінгова програма щодо формування у молоді уявлень про майбутню родину шляхом навчання їх щиро відноситися до себе, до людей протилежної статі, взаємодіяти з протилежною статтю, набути навичок впевненого спілкування з протилежною статтю, закріпити нові форми поведінки. Після проведення тренінгу достовірно зафіксовано, що студенти експериментальної групи демонструють значимо менші показники за шкалами «стереотипи щодо шлюбу» та «напруга і чутливість» ніж студенти контрольної групи, та значимо вищі показники за шкалами «самооцінка здоров'я», «міра задоволеності повсякденною діяльністю» на рівні значущості $p < 0.05$. Це, в свою чергу, свідчить про ефективність розробленого нами тренінгу та підтверджують наше припущення про те, що якщо студентській молоді надати знання і вміння щодо підбору шлюбного партнера, то це сприятиме зниженню рівня впливу стереотипних уявлень у формуванні образу шлюбного партнера.

Література

1. Андреева Т.В. Семейная психология / Андреева Т.В. – Учеб. Пособие. – СПб. : Речь, 2004. – 244 с.
2. Давидюк Н.М. Образ «Я» як регулятор подружніх взаємин : Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Давидюк Наталія Миколаївна, Прикарпат. нац. ун-т ім. В.Стефаника. – Івано-Франківськ, 2006. – 19 с.
3. Мацюк В.В. Психологічні механізми формування образу майбутнього шлюбного партнера / В.В.Мацюк // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки : Зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. – № 10 (34). – 258 с.

**ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ
В СИСТЕМІ «ВЧИТЕЛЬ – УЧЕНЬ»**

Прагнучи досягнути феномен внутрішнього світу особистості, сучасна психологічна наука передусім зосереджується на проблемі становлення картини світу осіб підліткового віку. Соціокультурні трансформації, пов'язані із динамікою економічної, політичної та соціальної сфери сучасного суспільства, мають найбільший вплив на особистість дитини саме цього віку.

Проблема вивчення культури спілкування в підлітковому віці обумовлена рядом важливих обставин. Перш за все, вона визначається особливостями самого підліткового віку, який описується психологами як найскладніший етап розвитку організму та психіки дитини.

Саме в спілкуванні підлітки усвідомлюють досвід взаємодії з людьми, усвідомлюють себе через порівняння з іншими, розвиваються інтелектуально, в результаті взаємного збагачення інформацією формують етико-естетичні погляди і уявлення.

Проблема культури спілкування відображена у численних філософських, психолого-педагогічних дослідженнях, в яких наголошується на винятковій її важливості у процесі виховання.

Проблема формування культури спілкування особистості знайшла своє відображення у працях вітчизняних (Т.Ф. Алексеєнко, І.А. Ільєва, Т.М. Левашова, М.І. Скрипник, Л.В. Соколов, І.В. Страхов, М.О. Чернишова, В.Є. Штифурак) та зарубіжних (А. Адлер, Б. Басс, Л. Картер, Д. Коуен, Г. Олпорт, Г. Саллівен, Г. Триєндис, К. Хорні, У. Шутц) вчених.

У функціонально-рольовому плані педагогічної діяльності особистість вчителя найчастіше ніби винесена за дужки. Однак педагогічний процес відбувається в двох площинах, які відповідають двом основним завданням навчання і виховання. Перше з них передбачає засвоєння учнями знань як значень, свого роду духовної форми кристалізації суспільно-історичного досвіду. Для розв'язання цього завдання досить «розумних роботів», які б забезпечили засвоєння стандартних форм мислення і поведінки. Друге завдання - це формування в учнів особистого відношення до знань, відношення, породженого самим життям іншими словами, розвиток мотиваційно-змістової сфери особистості.

Отже, у процесі педагогічного спілкування формуються як суспільно-соціальні якості особистості учнів, що характеризуються його вмінням бути «таким, як всі», так і якості «бути не таким, як всі», зберігати свою індивідуальність і унікальність. Це завдання в школі розв'язується більшою мірою при безпосередньому контакті учнів з вчителем, коли перші отримують можливість в конкретній діяльності спостерігати, сприймати, і оцінювати індивідуальні прояви особистості вчителя. Взаємодіючи з учнем, педагог транслює свою індивідуальність, реалізуючи власну потребу і здатність бути

особистістю і, в свою чергу, формуючи відповідну потребу і здатність у школяра.

Рольовий чи особистісний плани можуть переважати в діяльності вчителя. Оптимальною для навчально-виховного процесу є настанова педагога на функціонально-рольову і особистісну взаємодію: особисте проступає через рольове в індивіді. Подібне поєднання забезпечує передачу загально соціального і особистого, індивідуального досвіду педагога. Та практика показує, що з такою настановою працюють лише вчителі, що знаходяться на високому рівні професійної майстерності [3].

1. На підґрунті аналізу наукових досліджень педагогічної діяльності, ми дійшли висновку, що саме спілкування варто розглядати як суттєвий чинник формування картини світу у осіб підліткового віку.

2. Педагогічне спілкування є «творчим процесом», необхідною умовою процесу формування світогляду підлітка.

3. Поняття «педагогічне спілкування» включає в себе в єдності педагогічний вплив і власну активність вихованця, що виявляється у відповідних уявленнях або опосередкованих впливом на педагога й на себе самого (самовиховання).

4. Результатом педагогічного спілкування має стати підготовка підлітка до активного самостійного опанування знань та формування пов'язаних з ними вмій, здібностей і особистісних якостей.

Література

1. Бодалёв А.А. Личность и общение: Избранные труды / А.А.Бодалев. – М. : Педагогика, 1983. – 271 с.

2. Бушай І.М. Психокорекція образу світу старшокласників / І. М. Бушай // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. – Т. VII, Вип. 6. – К., 2005. – С.50-57.

3. Рабочая книга школьного психолога / Под. ред. И.В. Дубровиной. – М. : Просвещение, 1991. – 303 с.

4. Развитие психики ребёнка в общении со взрослыми и сверстниками : Сборник научных трудов / Под.ред. А.Г. Рузской – М. : АПН СССР, 1983. – 166 с.

5. Развитие психики ребёнка в процессе учебной деятельности : Сборник научных трудов / Под.ред. Давыдова В.В. – М. : АПН СССР , 1983. – 154с.

6. Репина Т.А. Восприятие дошкольником выразительной стороны рисунка и её влияние на отношение детей к чтению книги // Вопросы психологии. – 1980. – № 5 – С.15-21.

7. Савчин М.В. Соціальна педагогічна психологія. (Навчальний посібник).– Дрогобич : Видавнична фірма «Відродження», 1997. – 208 с.

8. Социальная психология : Учебное пособие для студентов пед. университетов / Под ред. А.В. Петровского. – М. : Просвещение, 1987. – 224 с.

9. Титаренко Т.М. Такие разные дети / Т.М.Титаренко. - К. : Радянська школа, 1989. – 139 с.

10. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання / К.Д.Ушинський // Твори : В 6 т. – К., 1952. – Т. 4. – С. 43-45, 47.

11. Фіцула М. М. Педагогіка : Навч. посіб. Вид. 2-ге, випр., доп. / М.М.Фіцула. – К. : Академвидав, 2007. – 560 с. (Альма-матер).

ЛІНГВО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКИ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Типологія лексики для конкретної мови залежить не лише від особливостей самої мови, але і від рідної мови учнів, оскільки слово інтерферірує в процесі мовленнєвої діяльності. Ось чому створення конкретних методичних типологій лексики у відповідності з особливостями іноземної та рідної мов і в залежності від етапу навчання залишається актуальною проблемою. Завдання методичної типології у відповідності з загальною методикою полягає в тому, щоби окреслити шляхи подолання складності засвоєння слів на основі тих операцій, які учні повинні здійснювати з лексичною одиницею в процесі реалізації тих чи інших видів мовленнєвої діяльності [3, с. 22].

Розчленування операцій та аналіз того, як різні пласти словника функціонують в мовленнєвій діяльності, дозволяють і надалі розробляти конкретні методичні типології по мовах. Таким чином, методична типологія із теоретичної проблеми переходить на щабель практичного використання. Оскільки функціонування лексичної одиниці пов'язане з виконанням певних операцій, тому слід розглядати окремо типологію пасивного та активного словника. Крім того, потрібно виділити типологію слів потенційного запасу, тому що, на відміну від пасивного, в потенційному словниковому запасі мова йде про операцію сприймання слів, які ще не зустрічалися учням. Якщо реальний словник повинен бути однаковим для учнів на даній стадії навчання, то потенційний може бути різним: учень може збагачувати свою лексику в процесі самостійного читання [2, с. 36].

Відомо, що засвоєні слова зберігаються в пам'яті тривалий час, мовлення відбувається за участі оперативної пам'яті. Використання слів забезпечується шляхом виділення слів із довготривалої пам'яті і переходом їх в оперативну пам'ять. Використання слова в мовленні неможливе без зв'язків з іншими словами: кожне слово зв'язане з іншими за темою або ситуацією вживання; кожне слово знаходиться в певних поєднувальних зв'язках з іншими словами, з яким воно використовується в мовленні [2, с. 39].

Сприймання – це система перцептивних дій. Кожна перцептивна дія може здійснюватися за допомогою різних операцій. Для оволодіння словом з метою використання його в рецептивній діяльності необхідне закріплення операцій автоматизованого виділення графічних та акустичних опор для розуміння. Різниця лише в тому, як відбувається сприймання – графічному чи звуковому коді.

Існує загальний принцип по якому операції в рецептивній діяльності визначаються як аналітико-синтетичні, виходячи з головного виду розумової діяльності.

Для сприймання характерним є єдність цілого і частин, єдність аналізу і синтезу. Сприймання цілого фактично визначається сприйманням основних частин. Для цієї операції суттєве значення має умотивованість слова: наявність знакових морфем полегшує труднощі, які виникають при сприйманні складного слова, наприклад: commencement, recognize. В умотивованих словах виділення ознак відбувається переважно на структурному рівні (кореневі, афіксальні морфеми), в неумотивованих – на формальному (буквосполучення, букви).

Умотивованість слова певним чином допомагає осмислити і правильно зрозуміти значення слова. Труднощі у визначенні значення слова будуть виникати, коли слово вживається в прямому і переносному значенні. При наявності подібності з рідною мовою (у випадку збігу значень). Ця операція не викликає труднощів. При подібності слів за формою, але різниці у значенні труднощі зберігаються [3, с. 47].

Розглядаючи проблему типології потенційного словникового запасу, необхідно враховувати як його джерела, так і ті операції, які відбуваються при сприйманні слів, що до цих пір не зустрічалися учням: 1 – сприймання єдності графічних символів, що характерне для рецептивної діяльності (первинний синтез); 2 – співвіднесення сприйнятого з відомим, а також використання даних з метою знаходження спільного з вивченими словами іноземної мови або зі словами рідної мови. Для потенційного словникового запасу поряд з ідентифікацією лексичної одиниці велику роль відіграє співставлення зі знайомим на іноземній або рідній мові. Співставлення буде відбуватися по-різному: в похідних і складних словах – за зразком словотворення та словоскладання, в спільнокоренових словах – за зразком графіко-акустичних та структурних співвідношень спільнокоренових слів [6, с. 120].

Для складних слів мають значення наступні фактори: знання словотворчої моделі; наявність конверсії; вплив граматичної форми; характер послідовності компонентів; наявність додаткових труднощів; характер відповідності кореням еквівалентам в рідній мові; характер ідіоматичності; наявність переносу значення складових компонентів; характер впливу внутрішнього мікроконтексту (слово викликає асоціації однозначно правильні, неоднозначні – різних рівнів правильності). Таким чином, критеріями одиниць, орієнтованих на формування потенційного словникового запасу при використанні складних і похідних слів, є їх визначальність і можливість використання до відібраного матеріалу прийомів структурно-семантичного аналізу.

Отже, для того щоб навчити учнів розпізнавати, розуміти, використовувати лексичне багатство іноземної мови, треба співставляти поняття, що вивчаються із зразками лексичних одиниць рідної мови. Важливо також сформувати в учнів уміння і навички структурного, звуко-буквенного, семантичного аналізу слова.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

З розвитком нової філософії освіти виникає потреба удосконалення системи підготовки сучасного вчителя, пошуку нових моделей, інноваційних технологій та методів їх навчання на рівні освітніх стандартів і вимог суспільства. Вчитель початкової школи – унікальна особистість, яка володіє системою знань з різних галузей освіти. Ефективність навчально-виховного процесу в початковій школі залежить від рівня професійної підготовки вчителя, його професіоналізму та уміння демонструвати індивідуальний стиль педагогічної діяльності, готовність до творчої роботи з учнями, впровадження нових підходів до організації та проведення навчального процесу.

Сучасні науковці дотримуються різних підходів тлумачення категорії «професійна підготовка». Так О. Абдулліна, вважає, що професійна підготовка вчителя – це процес навчання студентів в системі навчальних педагогічних дисциплін та педагогічної практики, а результатом є певний рівень розвитку логічного мислення, сформованих знань, умінь, і навичок [1, с. 57].

Загалом, під професійною підготовкою майбутніх учителів початкової школи розуміють процес засвоєння студентом життєвих компетенцій, загальнонавчальних та педагогічних знань, умінь і навичок для успішного виконання професійної діяльності.

Актуальність проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування у молодших школярів природознавчої компетентності обумовлюється затвердженням Державного стандарту початкової загальної освіти (постанова Кабінету міністрів України від 20.04.2011 № 462 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти»), який розроблений відповідно до мети початкової школи з врахуванням вікових особливостей та потреб дітей.

Модернізація початкової природознавчої освіти у відповідності з прийнятим Державним стандартом здійснювалась зміною та удосконаленням змісту програми з природознавства, форм та сучасних методів і прийомів навчання, традиційних методів дослідження та спостережень в навколишній природі. Зауважимо, що у новій програмі чітко наголошується на формуванні у молодших школярів природознавчої компетентності на уроках природознавства.

Тому, в системі професійної підготовки вчителя початкової школи вагоме місце займають дисципліни з природознавчим змістом («Основи природознавства» – інтегрований курс землезнавства, ботаніки, зоології та географії, «Основи екології», людинознавчі курси). Змістовою складовою цих дисциплін є природа, людина та її вплив на навколишнє середовище. Відтворюючи образи об'єктів неживої та живої природи, вчитель повинен враховувати не тільки особливі їх ознаки, але й такі, що привернуть увагу учнів

(до прикладу плоди катальпи, квітки сакури, розміри та хвіст ластівки сільської та ін.), за якими визначатимуть вид рослини чи тварини тощо.

Головним складовим компонентом теоретичної підготовки вчителя є комплекс психолого-педагогічних дисциплін: педагогіка, загальна психологія, теорія виховання, методика навчання освітньої галузі «Природознавства» та ін. Вивчення перерахованих дисциплін сприяє вирішенню педагогічних, методологічних та психологічних проблем, що можуть виникати під час практик та в наступній педагогічній діяльності. Ключову роль у формуванні природознавчої компетентності студентів відіграє дисципліна «Методика навчання освітньої галузі «Природознавство», яка своїм змістом виконує методичну функцію. Зміст курсу передбачає формування у студентів умінь і навичок моделювання різноманітних сучасних форм вивчення природознавства, методів дослідницької діяльності, яка б цілеспрямовано викликала інтерес до вивчення природознавства та пізнавальну активність молодших школярів.

Зростанню рівня професіоналізму у формуванні природознавчої компетентності, як складника загальної професійної підготовки, сприяє практична діяльність під час семінарських занять та практик: навчально-польової і педагогічної. Моделювання, підготовка засобів навчання до уроків, аналіз використаних методів і прийомів при вивченні конкретних тем та виявлення їх корисності в процесі формування природничих понять, сприяє зростанню у студентів як природознавчої компетентності, так і професійних навичок і умінь.

Таким чином, природознавча компетентність майбутніх учителів початкової школи залежить від системи підготовки їх до такого виду діяльності, яка включає в себе загальноосвітні природознавчі дисципліни, цикл психолого-педагогічних та методичних дисциплін і практичну складову професійної підготовки вчителя початкової школи.

Література

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка в системе высшего педагогического образования : [учебник для пед. спец. высш. учебн. зав.] / О.А. Абдуллина. – 2-ге изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1990. – 141с.

УДК 372.48:373.31.214.112:502

М.І. КУЗЬМА-КАЧУР, С. В. КУРТА
Мукачівський державний університет

КРАЄЗНАВЧИЙ КОМПОНЕНТ У ЗМІСТІ ПРОГРАМИ «ПРИРОДОЗНАВСТВО»

Природно, в окремих регіонах України конкретні знання про свій край, які формуються в учнів, будуть різними, але вони мали б увійти (у певному об'ємі) до складу обов'язкових базових знань з історії краю, учні мали б вивчати багатства і різноманітність природи, народні промисли та господарську діяльність населення тощо. Це відповідає вимогам державного стандарту шкільної освіти.

Систематичність використання краєзнавчого матеріалу забезпечується його регулярним застосуванням на багатьох уроках з різних предметів. Причому, краєзнавчі відомості, що опрацьовуються, мають бути не уривчасті й розрізнені, а впорядковані в певну, логічно побудовану, завершену систему. Починаючи навчальний рік, учитель має чітко визначити обсяг краєзнавчих знань та умінь, який необхідно засвоїти учням [1].

Цілеспрямованість процесу використання краєзнавчого матеріалу означає підпорядкування його меті уроку (навчальній, виховній, розвивальній). При цьому потрібно виходити із багатофункціональності краєзнавчих відомостей, зумовленої специфікою їх змісту та різноплановим пізнавально-виховним навантаженням. Так, краєзнавчий матеріал, залучений до уроку, може використовуватись для ілюстрації та конкретизації основного програмового матеріалу; актуалізації знань учнів, їх чуттєвого досвіду; збудження інтересу учнів до нової теми; перевірки міцності та усвідомленості знань та вмінь учнів; закріплення та поглиблення вивченого матеріалу; розвитку самостійності учнів і підвищення їх активності; зв'язку навчання з життям. Поряд із навчальною, краєзнавчий матеріал виконує виховну та розвивальну функції, тобто він сприяє вихованню в учнів любові до рідного краю, відповідального, гуманного ставлення до природи і праці людей. Розвивальна функція краєзнавчого матеріалу полягає в стимулюванні та розвитку пізнавальних психічних процесів учнів, їх мови, спостережливості [1].

Аналіз програм і підручників дозволив нам виділити теми, покращити якість засвоєння змісту яких можна доповнюючи їх краєзнавчим матеріалом. Слід також наголосити, що всі напрями краєзнавства в тій чи іншій мірі знаходять своє відображення в освітній галузі «Природознавство» [2, с.186-203].

Відповідно до змісту початкової загальної освіти, у програмі предмета «Природознавство» визначено такі змістові лінії: «Об'єкти природи», «Взаємозв'язки у природі», «Земля – планета Сонячної системи», «Україна на планеті Земля», «Рідний край», «Охорона і збереження природи», «Методи пізнання природи».

Ефективність формування сутності понять об'єктів неживої і живої природи значно зростає за умови використання на уроках краєзнавчого матеріалу як у вигляді інформації, так колекцій корисних копалин, ґрунтів, гербарного матеріалу та ін. (програмою передбачено виконання практичних робіт: «Ознайомлення з колекцією гірських порід рідного краю» (1 клас), «Робота зі зразками гербаріїв квіткових рослин» (3 клас) та ін.

Практично повністю орієнтований на краєзнавчий матеріал зміст розділу «Рідний край» (1 клас), що передбачає вивчення:

- природи населеного пункту та на його околицях;
- водойм рідного краю та їх охорону;
- дикорослих рослин рідного краю;
- лікарських рослин;
- охорону рослин, червонокнижних рослин рідного краю;

- культурних рослин рідного краю;
- тварин рідного краю;
- свійських тварин рідного краю;
- праці людей у місті/селі.

Програмою рекомендовано до використання місцевого природознавчого і краєзнавчого матеріалу, проведення регулярних екскурсій в природу, населеним пунктом, у краєзнавчий чи природознавчий музей, будинок природи. Значна увага приділяється проектній діяльності, впровадження якої спрямоване на стимулювання інтересу учнів до нових знань («Моє улюблене місце відпочинку на природі в місті(селі)» (1 клас), «Будьмо знайомі!», «Квіти в моєму житті», «Лісова аптека», «Не зривай первоцвітів» (2 клас), «Захисти природу» (3 клас), «Речовини навколо нас» (4 клас) [2, с. 187].

Сезонні роботи на навчально-дослідній ділянці забезпечують проведення фенологічних спостережень, передбачених програмою природознавства. Зміст програми 2 класу побудований за фенологічним принципом і передбачає ведення систематичних фенологічних спостережень в природі.

Таким чином, вдало реалізований краєзнавчий принцип у змісті програм, за умови використання краєзнавчого матеріалу на уроці сприятиме розвитку сприймання, спостережливості, свідомого запам'ятовування, пригадування та відтворення матеріалу, творчої уяви, самоконтролю, емоційно-чуттєвої сфери, зокрема розвитку таких почуттів як естетичні та моральні.

Література

1. Кузьма – Качур М.І. Краєзнавчий компонент у змісті освітніх галузей початкової школи. / М.І.Кузьма-Качур // Освіта Донбасу. - №1 (144), 2011. – С. 49–54.
2. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 392 с.

УДК 316.647.5:272.3

М.І. КУЗЬМА-КАЧУР, Е.В. МИГОВИЧ
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФЕНОМЕНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ

Однією з актуальних проблем сьогодення є формування толерантного середовища, толерантної особистості, розв'язанням якої займаються науковці та практики різних соціальних інститутів. Важлива роль у вирішенні цієї актуальної проблеми відіграють заклади освіти як основні соціальні інституції, які дбають про формування толерантної поведінки особистості. Важливу роль провідника ідеї основного принципу стратегії мирного співіснування держав, країн, народів відіграє учитель. Учитель є ключовою фігурою в освітніх установах, який має виконувати соціальну роль, пов'язану з вихованням молодого покоління в глобальному демократичному просторі.

У зв'язку з цим, підготовку майбутнього вчителя до виховання толерантності учнів розглядають як соціально-педагогічну проблему.

Аналіз досліджень літератури показав, що толерантність – це досить абстрактне поняття, яке є важкодоступним для спостереження і виміру стандартизованими методами. Неоднозначним є і трактування категорії «толерантність». Історичний екскурс показав неоднозначне трактування його як в різні епохи, так і різними мовами. Для кращого розуміння походження цього слова, звернемося до словників:

- tolerancia (іспан.) – здатність визнавати відмінність від власних ідей чи помислів;
- tolerance (франц.) – ставлення, під час якого людина визнає, що інші можуть думати чи діяти інакше, ніж вона сама;
- tolerance (англ.) – готовність бути терплячим;
- kuanrong (китайська) – дозволяти, приймати, бути в стосунках з іншими милосердним;
- tasamul' (араб.) – прощення, милосердя, м'якість, терпіння, чуйне ставлення до інших [1].

Науковець Т.Шестакова подає основні аксіологічні ознаки категорії:

1) толерантність виникає в суспільній свідомості, формується як суспільний ідеал, передбачає безумовне прийняття суспільством різноманітності світу;

2) толерантність виступає запорукою миру і злагоди серед громадян;

3) толерантність виступає регулятором відносин полікультурного світу [2, с. 160].

Розглядаючи генезу та еволюцію толерантності, зрозумілим є те, що цей феномен як об'єктивно необхідний, обов'язковий регулятивний засіб, як багатопланова «організаційна сила» у розвитку суспільства та соціальної свідомості ставить перед нами певні завдання, які спонукають до пошуків шляхів їх реалізації.

І.Залєсова подає такі шляхи формування міжнаціональної толерантності особистості:

1. Формування правильних атрибутів про особистість і поведінку людини;

2. Навчання спілкуванню, вільному від упереджень і забобонів;

3. Профілактика упереджень;

4. Точне і повне інформування студентської молоді з метою зниження інтолерантності до невизначеності;

5. Створення умов для тісної і взаємовигідної взаємодії груп з упередженим ставленням до іншого [3, с.41].

Водночас, важливим є чітке окреслення змісту формування толерантності в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін:

– знайомство з історією, звичаями та традиціями різних культур;

– організація та здійснення міжкультурного спілкування;

– робота з дидактичними матеріалами, які відображають культурні надбання народів різних національностей;

– надання змісту занять емоційного забарвлення;

– збагачення знань про українську культуру;

–наповнення змісту практично значимими завданнями, які б формували толерантну поведінку майбутніх педагогів.

Таким чином, психолого-педагогічний аналіз поняття толерантності дав змогу визначити особливості досліджуваного феномена, а також окреслити його змістові характеристики, які допоможуть більш ефективно моделювати підготовку студентів до виховання толерантної особистості.

Література

1. Толерантність [Електронний ресур] : Державна бібліотека для юнацтва. - К., 2014. – Режим доступу : http://www.4uth.gov.ua/tolerance/what_is.htm.

2. Шестакова Т. В. Формування майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук :13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. В. Шестакова. – К., 2006. – 22 с.

3. Залєсова І.В. Підготовка майбутніх учителів до формування міжнаціональної толерантності учнів загальноосвітніх навчальних закладів : Дис.....канд.пед.наук.: 13.00.04. / І.В.Залєсова. – Вінниця, 2015.– 297с.

УДК. 378.147

М.І.КУЗЬМА-КАЧУР, Я. М. САВКО
Мукачівський державний університет

ГЕНЕЗА ІДЕЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

Екскурс в історію педагогічної думки показав, що на кожному етапі розвитку історико-педагогічного процесу провідною ідеєю була підвищення ефективності навчання молоді. Для кожної епохи було характерним прагнення педагогів активізувати процес навчання з урахуванням індивідуальних рис особистості учня, виховувати його у спілкуванні з учителем та однолітками тощо. Це завдання в різні часи розв'язувалось по-різному, зокрема:

– у стародавні часи філософ-трибун Сократ вів бесіди з учнями, спрямовував своїх слухачів шляхом запитань і відповідей знаходити «істину», при цьому не пропонуючи їм готових положень і висновків;

– видатний давньогрецький філософ Платон пропонував з 6-річного віку виховувати учнів на «майданчиках» біля храмів, де жінки-виховательки, призначені державою, розвивали б їх за допомогою ігор, бесід, казок, пісень, спілкування;

– римський педагог М. Квінтіліан рекомендував використовувати ігри і слідкувати за мовою дітей, вимагаючи поєднання заучування з обмірковуванням;

– відомий давньокитайський мудрець Конфуцій не дотримувався регламентованих за часом і змістом навчальних занять, не читав лекцій, не займався опитуванням учнів, не перевіряв їх знання. Навчання і виховання відбувалось у процесі довільних бесід, які часто мали евристичний характер;

– у «Повчанні Володимира Мономаха» подано поради та вимоги щодо виховання дітей, зокрема «вміти вести бесіду, під час якої більше думати, ніж говорити; постійно вчитися міцно запам'ятовувати і повторювати раніш вивчене, одноразово вчиться новому...» [1].

– першозасновник вищої школи в Україні Петро Могила «не даючи вікової періодизації, звертав увагу на важливість постійної зміни «способів» (методів) проведення освітньо-виховної роботи, які б виповідали рівневі розумового й морального розвитку учня»;

– на думку О.В. Духновича, тільки вчитель володіє ситуацією і мікрокліматом класу, вчить дітей спілкуватись, розвиватись.

В зарубіжній педагогіці цікавими щодо удосконалення навчального процесу такі думки науковців:

– Д. Кеннеди (США) – Батавська система – поєднання групової та індивідуальної форм навчання;

– Г. Спенсер (Англія) – навчати – значить не тільки розповідати, а й показувати дітям те, що вони повинні бачити, вести бесіду або дискусію;

– Й. Зіккенгер (ФРН) – створення чотирьох різних класів в залежності від здібностей дітей: класи іноземних мов для найбільш здібних, основні для дітей з середніми здібностями, класи для слабких та розумово відсталих учнів;

– Елен Паркхерст (США) – студенти мають можливість обирати зміст заняття, послідовність та форму вивчення предметів. Увесь матеріал ділився на частини-завдання;

– Петер Петерсенс (ФРН) – система навчання «Йена-план»;

– Дж. Мід (США) – «Робота в команді» – акценти на розвиток особистості, на співвідношення суб'єктних складових у стосунках учасників навчального процесу та ін.

У сучасній системі освіти України також активно впроваджуються в практику навчально-виховного процесу технології інтерактивного навчання. Над проблемою впровадження у навчально-виховний процес інтерактивних технологій працюють Л.Ващенко, Г.Коберник, О.Комар, О.Пометун, Л.Пироженко та ін.

Слово «інтерактив», пояснюють О.Пометун та Л.Пироженко, прийшло до нас з англійської від слова «inter» – взаємний і «act» – діяти. Тобто, інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [2, с. 9].

Інтерактивними можна вважати методи навчання, які здійснюються шляхом активної взаємодії учнів у процесі навчання. Вони дозволяють на основі внеску кожного з учасників процесу навчання у спільну справу отримати нові знання і організувати спільну діяльність від окремої взаємодії до широкої співпраці. В інтерактивному навчанні учні навчають один одного, його відмінністю є діалоговий, «полілоговий» характер.

Практика показує, що нині цікавими і актуальними є інтерактивні технології навчання, в процесі якої відбувається взаємодія всіх учасників навчального процесу, здійснюється взаємонавчання. Взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці) передбачає позицію учня (студента) і вчителя (педагога) як рівноправних і рівнозначних суб'єктів навчання.

Таким чином, проблема активізації навчально-виховного процесу була актуальною у різні історичні епохи і розглядається активно повсякчас.

Література

1. Поученье Владимира Мономаха // Лаврентьевская летопись. – Л., 1926. – Т. 1.– Стлб. 240-256. – Режим доступа :<http://litopys.org.ua/oldukr/pouch.htm>, свободный. – Название с экрана.

2. Пометун О. Методичний посібник для вчителів початкової школи / О. І. Пометун, Л.В. Пироженко, О. А. Біда та ін. — Тернопіль, 2012.

УДК 811.161.2'373.7:821.161.2-31

О.Й. КУРИЛО

Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ УСТАЛЕНИХ ВИРАЗІВ ТА ЇХ СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ В ПОВІСТІ І.НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО «КАЙДАШЕВА СІМ'Я»

Останнім часом жодна галузь лінгвістичної науки не привертала до себе такої уваги українських мовознавців, як фразеологія, основні поняття, обсяг проблематики та об'єкт вивчення якої ще остаточно не визначені. Це зумовлюється передусім великою семантичною, структурною і функціональною різноманітністю тих одиниць, що сприймаються як стійкі сполуки слів.

Метою нашої наукової розвідки є висвітлення фразеологічних одиниць у творі І.Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я», їх аналіз, класифікація, визначення тематичних груп усталених виразів, виокремлення особливостей та стилістичних функцій фразем в означеному художньому тексті.

Фразеологізмом, або фразеологічною одиницею називається стійке поєднання слів, граматично організованих за моделлю словосполучення або речення, яка, маючи цілісне значення, відтворюється в мові за традицією, автоматично.

У мовознавстві існують різні найменування фразеологічних одиниць: ідіома, ідіоматичний вислів, стійке словосполучення, фразеологічний зворот, фразема, неподільне словосполучення, усталений вираз, невідільне словосполучення, лексикалізоване словосполучення, автоматизована фраза. Так само розрізняють і різноманітні класифікації фразем, оскільки єдиної на сьогоднішній день ще не існує.

У мовознавстві усталені вирази вживаються у вузькому і широкому розумінні. У вузькому розумінні до фразем зараховують словосполучення, що співвідносяться зі словом і відповідно функціонують у ролі якогось члена речення (їх ще називають лексичними ідіомами). У широкому розумінні до фразеологічних одиниць зараховують усталені вирази, що структурою нагадують прості речення. Це, здебільшого, прислів'я і приказки. Ми в дослідженні користуємося широким розумінням фразеологічних одиниць.

Помітне місце у дослідженнях з фразеології посідають класифікації за граматичним принципом. Так, морфологічний підхід до фразеологічних явищ базується на співвіднесеності фразеологічних одиниць із певними частинами

мови і передбачає визначення лексико-граматичної природи стрижневого слова.

Так, за О.Молотковим, виділяємо з твору такі лексико-граматичні розряди фразеологічних одиниць: іменні, дієслівні, ад'єктивні (прикметникові), адвербіальні (прислівникові), вигуківі.

За Демським: займенникові.

1. **Іменні** – це такі фразеологізми, стрижневим словом яких є іменник, по відношенню до яких прикметник, як правило, виступає як залежний компонент.

Н.: Гіркий полин (автор) - «прихована злість» - про щось неприємне, погане.

2. **Дієслівні** – це такі фразеологізми, в яких опорним компонентом фразеологічного звороту виступає дієслово.

Н.: Носа втру (Кайдаш) – «різко сказати, побити, довести що-небудь комусь»

3. **Ад'єктивні** – це такі фразеологізми, що відповідають на питання який?(їх можна замінити одним словом – прикметником).

Н.: Ні живий ні мертвий (автор) – «переляканий».

4. **Адвербіальні** – це такі фразеологізми, що відповідають на питання як?(їх можна замінити одним словом – прислівником).

Н.: Жабі по коліна (один чоловік) – «дуже мілко».

5. **Вигуківі** – це фразеологічні одиниці, які виражають побажання, привітання, прокльони, різні вигуки.

Н.: Будь здорова, чорноброва! (Карпо) – «привітання».

6. **Займенникові** (за Демським) – це такі фразеологічні одиниці, які можна замінити одним словом – займенником.

Н.: Не заманите мене... й калачем (Кайдашиха) – «нічим».

Крім цього, деякі мовознавці (Л.Булаховський та ін.) виділяють комунікативні одиниці, тобто ті, що передають певне судження або ціле повідомлення. Це переважно прислів'я, приказки та примовки.

Н.: Бублика з їси, поки кругом обійдеши (Карпо).

Аналізуючи картотеку, створену нами на основі повісті І.Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я», можемо виділити тематичні групи усталених виразів.

Отже, тематичні групи фразем за значенням:

1. **«бити»:** частувала різкою (автор) – «бити, карати»; лупив у груди (Кайдашиха) – «бити»; полічу ребра (Кайдаш) – «погроза побити»;

2. **«дивитися»:** кинула оком (автор) - «мимохідь, швидко подивитися на кого-, що-небудь»; вхопив погляд (автор) - «відчутти чийсь погляд на собі»; витріщив очі (Лаврін) – «широко розкрити очі»;

3. **«плакати»:** сльозами облилася (Мелашка) – «плакати»; виплакала всі сльози (автор) - «висловити своє горе, плачучи»; залило душу сльозами (Мелашка) – «про важкий душевний стан»тощо;

4. **«говорити, кричати»:** цвікаєте в вічі (Кайдаш) – «прирікатись, сваритись, неприємно говорити»; підняли твалт (автор) - «кричати, лементувати»; колеши очі (Кайдашиха) – «дорікати ким-, чим-небудь»;

5. **«убити»:** зі світу звести (Кайдашиха) - «довести до смерті»; живою в землю закопати (Кайдашиха) - «знищити жорстоко»тощо;

6. **«фізичний стан людини»:** тягло за живіт (автор) - «бути голодним»; зомліло серце (автор) - «заболіло»; ледве зводила дүх (автор) - «важко дихати»;

7. **«душевний стан людини»:** сидить у печінках(Кайдаш) – «надокучати, дуже допікати, вимучувати»; взяв страх (автор) - «перелякатися»;

8. **«відносини між людьми»:** шапку здіймали (Лаврін) – «щиро запрошувати, просити»; не любив нікому кланятись (автор) - «не схиляться, не принижуватись»;

9. **«працювати»:** рук не покладаю (Мотря) - «працювати без відпочинку»; кинулась до роботи (автор)- «почала щось робити»; сіла за гребінь (автор) - «почати працювати (прясти)»;

10. **«слухати»:** вух не позакладало (Кайдашиха) - «добре чути»; роти пороззявляли (автор) - «уважно слухати»; понаставляли вуха (автор) - «уважно слухати» тощо;

11. **«пити»:** хильнула до дна (автор) - «випити повністю»; помочила губи в горіщі (автор) - «мало випити»; вскинув у рот (автор) - випити швидко і т.ін.

Таким чином, у творі виділяємо 11 тематичних груп усталених виразів. У них об'єднані фраземи з подібними, але не тотожними, значеннями, які мають свої певні смислові відтінки.

Отже, на основі проаналізованих нами усталених виразів з повісті І.Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» виділено їх тематичні групи, охарактеризовано лексико-граматичні розряди фразеологічних одиниць, здійснено аналіз структури й семантики фразем, а також висвітлено їх особливості та стилістичні функції.

Як бачимо, фразеологізми наповнюють мовлення героїв твору глибинною свіжістю, надають йому художнього звучання, лексичної й синтаксичної витонченості, довершеності, виразності та національного колориту. Вони фіксують найтонші відтінки думок та почуттів.

Означене питання в мовознавстві є досить актуальним, оскільки саме усталені вирази чи не найбільшою мірою надають мові яскравої мальовничої виразності, роблять її особливо гнучкою і сильною. Вони не тільки збагачують і прикрашають загальнонародну мову, а й допомагають досягти висот мовної культури.

Література

1. Александрова С.П. Фразеологізми в загальнонародній мові та художньому тексті / С.П.Александрова // Мовознавство. – 1993.- №6.- 84 с.

2. Бодик О.П., Рудакова Т.М. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Навчальний посібник / О.П.Бодик, Т.М.Рудакова. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 414 с.

3. Нечуй-Левицький І. Кайдашева сім'я / І.Нечуй-Левицький. – Д. : Донбас. – 1979. – 270 с.

4. Удовиченко Г.М. Фразеологічний словник української мови / Г.М.Удовиченко. – У 2-ох т. – К. : В.ш.,1984.

5. Ужченко В.Д., Авксентьев Л.Г. Українська фразеологія / В.Д.Ужченко, Л.Г.Авксентьев. – Х. : Основа, 1990. – 167 с.

6. Устенко Л.Ф. Особливості функціонування фразеологічних одиниць у різних стилях української мови / Л.Ф.Устенко // Наукові записки НДУ ім. М.В.Гоголя. - Серія. Філологічні науки, 2011.- С.40, 41-44.

УДК 378:371.11:339.138

І. І. КУШНІР

Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зміни соціально-економічних умов, що відбулися у суспільстві, призвели до прогресивних перетворень у системі професійної освіти. Однією з особливостей сучасного етапу розвитку освіти є підготовка майбутніх керівників навчальних закладів до маркетингової компетентності. В умовах розширення функцій освітніх систем, орієнтації освіти на гуманізацію і професійно-особистісний розвиток суб'єктів педагогічних систем, найбільш затребуваними в освітньому закладі є не просто висококваліфіковані керівники, а фахівці, здатні досліджувати навчально-виховний процес, планувати стратегії і тактики розвитку освітнього закладу та шляхи особистісно-професійного розвитку дітей, ухвалювати самостійні рішення, здійснювати корегувальну і контрольну-оцінюючу діяльність. В умовах інноваційного розвитку освіти проблема формування готовності майбутніх керівників навчальних закладів до маркетингової компетентності стає особливо актуальною, адже це у свою чергу дозволить забезпечити підвищення якості освіти, організувати такий процес навчання і виховання, при якому досягається найбільша його ефективність.

Готовність майбутніх керівників навчальних закладів до маркетингової компетентності це інтегративне утворення особистості, яке передбачає теоретичну обізнаність, володіння вміннями та навичками щодо діяльності з вивчення, формування складних управлінських умінь: умінь ставити цілі, конкретизувати їх у вигляді завдань, проектувати і планувати роботу навчального закладу, організовувати педагогічний процес, діагностувати, аналізувати, здійснювати моніторинг навчально-виховного процесу і ухвалювати управлінські рішення на основі даних моніторингу. Сучасний керівник освітнього закладу повинен мати такі якості особистості як готовність до безперервного розвитку, креативність, здібність до взаємодії, мобільність, аналітичність мислення, прогностичні здібності тощо. Готовність майбутніх керівників навчальних закладів спрямована, насамперед, на оновлення, поповнення і поглиблення наявних знань, фіксує необхідні спеціалізовані знання, умінь, якості, обов'язки, розкриває взаємозв'язки, співвідносячи посадові обов'язки з конкретними знаннями, вміннями.

У структурі готовності майбутніх керівників навчальних закладів до маркетингової компетентності як сукупності мотивів, знань, умінь, навичок та

особистісних якостей, що забезпечують ефективність маркетингу в сфері освітніх послуг виокремлюють:

- мотиваційну складову – сукупність мотивів, адекватних цілям і завданням маркетингу освітніх послуг (бажання забезпечити конкурентоздатність свого навчального закладу на ринку освітніх послуг, прагнення підвищити престиж та якість освіти, бажання реалізувати інноваційні форми й методи навчання та розвитку особистості);

- когнітивну складову – сукупність знань, необхідних для здійснення маркетингової діяльності в освітній газузі (знання змісту та специфічних особливостей діяльності в сфері маркетингу освітніх послуг, умов і шляхів формування власного позитивного іміджу освітньої організації);

- операційну складову – сукупність умінь і навичок практичної діяльності в сфері маркетингу освітніх послуг (володіння методами вивчення потреб і очікувань цільових груп споживачів освітніх послуг, здійснення ефективних маркетингових комунікацій, визначення шляхів і наслідків просування маркетингових послуг в освітній галузі);

- особистісну складову – сукупність особистісних якостей майбутніх керівників начальних закладів, значущих для маркетингової діяльності (конкурентоздатність, комунікативність, прогностичність тощо).

Таким чином, специфіка формування готовності майбутніх керівників навчальних закладів до маркетингової компетентності полягає в тому, що вона здійснюється відповідно до особливостей управлінської діяльності. В її основі повинна лежати складна система їх професійних і особистісних установок. При цьому важливо націлити всю роботу на корегування або вдосконалення професійно значущих переконань і ціннісних орієнтацій майбутніх керівників начальних закладів.

Література

1. Педагогіка вищої школи : курс лекцій для магістрів / І.П.Аносов, Т.Ф.Бельчева, М.В.Елькін, М.І.Приходько та ін. – Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. – 316 с.

2. Мельник В.К. Теоретичні засади формування фахової компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти / В.К. Мельник // Післядипломна освіта в Україні. – 2007. – №1. – С.85-88.

3. Сорока О.В. Модель функціональної компетентності керівника сучасного навчально-виховного закладу / О.В.Сорока // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, 2009. – Вип.147. – С.150-156. – (Серія «Педагогічні науки»).

УДК 372.41:373.31.382:792.2

М.В.ЛАВРЕНОВА, А.С.ПЕКАР
Мукачівський державний університет

ГРА-ДРАМАТИЗАЦІЯ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ВИРАЗНО ЧИТАТИ

На сучасному етапі розвитку шкільної освіти вчитель дістав можливість орієнтуватися на творчий підхід до організації процесу навчання: вибирати програму і підручники із декількох альтернативних варіантів, оцінювати їх з позицій теорії методики викладання свого предмету. У цих умовах

ускладнюється соціально-професійні якості вчителя, гостро встає питання про його методичну майстерність, про здатність учителя творчо підходити до організації учбового процесу. І тут на допомогу учням і вчителям знову приходить гра, яка сьогодні контролюється системою суспільного виховання, у ній існує суб'єктивна свобода для дитини: діти мають змогу самостійно розподіляти ролі, контролювати один одного, стежити за точністю виконання того чи іншого завдання.

Одна з найважливіших сфер у життєдіяльності дитини, разом з працею, навчанням, мистецтвом, спортом є гра, вона забезпечує необхідні емоційні умови для всебічного, гармонійного розвитку особистості. Для педагога вона стає інструментом виховання, що дає змогу повністю враховувати вікові особливості дітей і підлітків, розвивати ініціативу, створювати атмосферу розкритості, самостійності, творчості та умови для саморозвитку. Гра є найприроднішою і найпривабливішою діяльністю для школярів. Ще К.Д. Ушинський писав: «Зробити серйозне заняття для дитини цікавим – ось завдання початкового навчання. Кожна здорова дитина потребує діяльності і до того ж серйозної діяльності... З перших ж уроків привчайте дитину полюбити свої обов'язки й знаходити приємність в їх виконанні» [2]. Саме в іграх розпочинається невимушене спілкування дитини з колективом класу, взаєморозуміння між учителем і учнем.

У світовій практиці літературне читання вважають основною формою засвоєння найрізноманітнішої змістової та емоційної інформації, особливим засобом розумового, духовного та творчого розвитку дітей. Очевидно, одним із можливих варіантів розв'язання проблеми розвитку творчих здібностей школярів на уроках літературного читання у початковій школі може стати застосування нестандартних форм проведення уроків.

Ефективним для мовленнєво-творчої діяльності є проведення уроків літературного читання з елементами рольової гри, коли за кожним учасником закріплена певна рольова функція, ідея якої запозичена з театрального спектаклю, оповідання, казки тощо. У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються, до активної діяльності залучаються навіть найпасивніші учні. Коли вчитель використовує на уроці елементи гри, то в класі створюється доброзичлива обстановка, бадьорий настрій, бажання вчитися. Плануючи урок, учитель має зважати на всіх учнів, добирати ігри, які були б цікаві й зрозумілі. Завдяки грі у дитини формується здатність виявляти свої особливості, визначати, як вони сприймаються іншими, з'являється потреба будувати свою поведінку з урахуванням можливої реакції інших.

Одним з різновидів творчих ігор є театралізовані ігри, які відкривають простір для участі дітей у різних видах самостійної художньої діяльності, сприяють розкриттю і розвитку їхніх художньо-творчих здібностей, збагаченню мистецьких знань, виробленню естетичного смаку тощо.

У науковій літературі театралізовані ігри трактуються як розігрування в особах літературного твору, відтворення за допомогою виражальних засобів (інтонації, міміки, жестів, пози, ходи) конкретних образів.

В таких іграх дитина самостійно створює образ за допомогою комплексу засобів виразності (інтонація, міміка, пантоміма), виробляє власні дії виконання ролі, виконує який або сюжет із задалегідь існуючим сценарієм, який не є жорстким канонам, а службовцям канвою, в межах якої розвивається імпрровізація (розігрування сюжету без попередньої підготовки). Діти переживають за свого героя, діють від його імені, привносячи в персонаж свою особистість. Саме тому герой, зіграний однією дитиною, буде зовсім не схожий на героя, зіграного іншим.

Процес формування виразності мовлення виступає перед учнями молодшого шкільного віку як особлива область об'єктивних відносин, яку він осягає в процесі практичного використання мови, в деякому розумінні, система мови «витагується дитиною» з промови оточуючих людей. Особлива роль у процесі формування виразності мовлення належить театралізованим іграм, які сконцентрували в собі всю красу і багатство української мови.

Отже, у іграх-драматизаціях удосконалюється звуко-вимова, збільшується словниковий запас молодших школярів, уміння використовувати жести, міміку, інтонацію. Такі ігри сприяють розв'язанню завдань естетичного виховання, формують уміння передавати почуття та вчинки дійових осіб, виражаючи при цьому ставлення дитини до їх моральної суті.

Література

1. Савченко О.Я. Сучасний урок в початкових класах / О. Я.Савченко. – К., 1997. – 256 с.
2. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори : [В 2-х т.] / К.Д. Ушинський. - К. : Радянська школа, 1983. - Т.2. - С.454.
3. Ягупов В.В. Педагогіка : [навч. посібник.] / В. В.Ягупов. - К. : Либідь, 2002. - 560 с.

УДК 378: 371.134..373.3.037

Н.В.ЛАЛАК
Мукачівський державний університет

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОЇ ДИСЦИПЛІНИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сьогодні проблема виховання дисциплінованої особистості – одна з фундаментальних проблем етики, філософії, психології та педагогіки. Нова соціально-політична ситуація, з одного боку, вимагає переосмислення мети виховної діяльності педагогів, провідних теоретико-методологічних принципів та критеріїв ефективності змісту, форм і методів виховання, а з другого – призводить до порушення елементарних прав дитини на її розвиток. Повернення до християнських цінностей змінює підходи до виховання дисциплінованості школярів.

Аналіз літературних джерел показав, що на різних етапах розвитку педагогічної науки і практики науковці досліджували проблему дисципліни учнів. Погляд на дисципліну в різні часи змінювався. Але загальні принципи вчення А. Макаренка залишаються і до цього часу актуальними. Педагог зазначав, що для формування дисципліни потрібно розкрити учням теорію

окремих вчинків, наприклад, стриманості, пошани до старих людей, до жінок, дітей, до себе тощо. Спроби здійснити аналіз окремих аспектів проблеми формування дисциплінованості особистості учнів за останні кілька років знаходимо у працях вітчизняних дослідників О. Гончарової, О. Капітан, С. Самаріної, Ж. Стельмашук та ін. Частково особливості виховання дисциплінованості у молодшому шкільному віці розглянуто у статтях А. Яворського. У зарубіжних концепціях дисциплінованість розуміється як одна із сторін процесу адаптації дитини до соціуму. У контексті нашого дослідження заслуговують на увагу думки, висловлені з цього приводу Ж. Піаже. Він, зокрема, виявив той факт, що свідомо дисциплінованість розвивається не як наслідок безпосереднього засвоєння соціального досвіду, а в процесі творчої, активної взаємодії індивіда із соціальним середовищем, з іншими людьми.

Дисципліна, як її розуміє більшість – це слухняність, підпорядкування шкільних порядкам. Учень зобов'язаний слухатися вчителя. Але для чого? Щоб учитель міг учити, щоб клас і кожен із учнів окремо працювали – вчилися і йшли вперед. Отже, сенс дисципліни не в слухняності, а в роботі, у працездатності класу й учня. Дисципліна – це не слухняність, а зосередження. Дисциплінованість дітей, насамперед, характеризується ставленням до вимог дорослих. Належна поведінка починається з слухняності, старанності у дотриманні вимог дорослих, потім у дитини з'являється здатність виконувати дисциплінарні правила самостійно, за власною ініціативою. Згодом, з набуттям досвіду дисциплінованої поведінки, у дітей з'являються можливості регулювати свою поведінку, заздалегідь планувати її, контролювати й оцінювати свої вчинки. Можна умовно визначити такі рівні розвитку дисциплінованості в учнів молодших класів:

1. Готовність сприймати вимоги інших. Цей рівень забезпечує дисципліновану поведінку при наявності вимог і контролю з боку інших;

2. Вищий рівень розвитку дисциплінованості. Характеризується зацікавленістю не тільки у власній дисципліні, а й у добрій поведінці учнів усього класу, що вже є одним з проявів свідомої дисципліни;

3. Найвищий рівень розвитку дисциплінованості. Властивий тим учням, які володіють елементами самодисциплінування. Наявність цих елементів сприяє виявленню самостійності, сталості у поведінці незалежно від обставин.

Перед учителем постає важливе завдання: вирізняти мотив вчинку, роз'яснюючи дитині його сутність і правильність в різних типових життєвих ситуаціях, даючи їй можливість емоційного «переживання» разом із практичним застосуванням отриманих знань. Нерідко зовні однакові вчинки насправді відрізняються один від одного за мотивами, і, навпаки, різні вчинки можуть мати одні й ті самі мотиви. Так, двоє учнів одного віку дисципліновані, але один намагається добре поводитися, усвідомлюючи потребу саме так виконувати свої обов'язки, а другий докладає всіх зусиль, щоб нікому не поступитися першістю.

Педагог був і залишається авторитетною й навіть авторитарною людиною, він може розпоряджатися й командувати, він дійсно керує класом і його

роботою – але керує, залучаючи дітей до роботи, а не придавлюючи неслухняність. Сила репресивного вчителя – у характері, голосі, злому погляді, у владі. Сила справжнього педагога – у майстерності, в умінні залучити кожного, в умінні організувати роботу так, що кожному учневі є справа за його здібностями

Наукові дослідження засвідчують, що впродовж століть склалися різні прийоми виховання дисциплінованості: фізичне покарання, загроза і заборона, вільне виховання, постійна зайнятість у процесі праці, приклад сім'ї, народні традиції, заохочення і покарання, почуття честі і обов'язку, фізична культура і спорт, конструктивний діалог, тісна співпраця, взаємодія сім'ї і школи

Література

1. Богуш А. Взаємозалежність свободи і дисциплінованості: погляд В.О.Сухомлинського // Початкова школа. – 2005. – № 6. – С.7-9.
2. Савчин М. В. Дисциплінованість: смисловий принцип мотиваційної регуляції поведінки особистості / М.В. Савчин // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 1. – С. 10-18.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. / ред. кол.: О. Г. Дзевєрін (голова) та ін. – К. : Рад. шк., 1976 – Т. 3. – 279 с.

УДК 372.4.032:373.061

Н. В. ЛАЛАК, Н. ГОНАК
Мукачівський державний університет

ВИХОВНИЙ ВПЛИВ СІМ'Ї НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

У сучасному світі зростає розуміння ролі інституту сім'ї як такого, що визначає не тільки долю дитини, а й розвиток суспільства. Взаємодія дитини з батьками є першим досвідом взаємодії з навколишнім світом. Цей досвід закріплюється й формує моделі поведінки з іншими людьми, які передаються від покоління до покоління. Зростання інтересу до проблем родинного виховання в нашій країні пояснюється зміною соціально-економічних умов. Нові ідеологічні орієнтири або повна їх відсутність зумовлюють труднощі у вихованні дітей. Соціально-економічні, демографічні, політико-правові зміни, що відбуваються у нашому суспільстві, актуалізують проблему адаптації української сім'ї до сучасного життя. У сфері сімейних взаєностосунків відбувається модернізація, виникнення нових і втрата застарілих соціальних взірців.

Аналіз сучасного стану виховання дітей в сім'ях дає підстави стверджувати, що існує велика кількість актуальних педагогічних проблем, до яких можна віднести відсутність стратегії та послідовності в методах і принципах виховання, недостатність педагогічної культури, проблеми первинної соціалізації дитини та усвідомлення батьками співвідношення природи і виховання кожної особистості, нестабільність емоцій сімейного спілкування.

Логіка нашого дослідження вимагає з'ясувати сутність поняття «сімейне виховання». Воно трактується як одна з споконвічних форм соціалізації і виховання дітей, що органічно об'єднує об'єктивний вплив культури, традицій,

звичаїв, поглядів народу, сімейно-побутових умов і взаємодію батьків з дітьми, у процесі якої відбувається повноцінний розвиток і становлення їхньої особистості. Ми поділяємо думку О.Савченко, що на формування і розвиток дитячої особистості впливає багато психолого-педагогічних чинників. Так, учена доводить, щоце, насамперед, загальний мікроклімат сімейного життя, його тональність, загальна спрямованість, добрі сімейні взаємини. За гармонійних взаємин усі проблеми розв'язуються без роздратувань та приниження людської гідності дорослих і дітей. Взаємоповага, взаємопоцінування одне одного підтримують авторитет дорослих – батька й матері, дідуся та бабусі і визначають статус дитини. Тон сімейного життя – це наслідок дії багатьох чинників: морального рівня батьків, характеру взаємин між членами сім'ї, побутової культури, організованості сімейного колективу, його традицій тощо [1, с. 56].

Життя засвідчує, що взаємини між людьми, зокрема між батьками і дітьми, не завжди бувають гуманними. У чому сутність гуманних взаємин? Насамперед, це різновид моральних стосунків, які виявляються в доброзичливості, довірі, повазі, справедливості, нетерпимості до зла, жорстокості, насилля. Гуманність є способом міжособистісних стосунків, за яких кожний ставиться до іншого як до самого себе. На характер дитини, її емоційно-пізнавальні структури великий вплив має психологічний клімат сім'ї. Її нестабільність, конфліктні ситуації можуть спровокувати патологічний розвиток характеру дитини. Саме за таких умов вона набуває негативного досвіду спілкування, оскільки постійно є їх свідком і відчуває на собі ворожі, недружелюбні стосунки між батьками і, що не менш актуально, – втрачає віру в можливість існування дружніх взаємин [2, с. 33].

Українській родині здавна були притаманні взаємоповага батьків і дітей та інших членів сім'ї, шанобливе ставлення до старших, сиріт, вдів, хворих і немічних, дотримання кращих традицій і звичаїв, працьовитість і здруженість, висока духовність, громадянські почуття та дії. У нових умовах суспільного, освітнього й технічного розвитку не можна покладатися тільки на стару систему підготовки батьків до виховання дітей, якою б привабливою і романтичною з висоти ХХІст. вона не видавалась.

Координація зусиль школи та сім'ї у вихованні дітей, удосконалення сімейного виховання вимагає серйозної роботи з формування в батьків основ педагогічної культури. Адже, батьки, які намагаються свідомо впливати на процес становлення й розвитку дитини, повинні мати певний обсяг психолого-педагогічних знань, вміти доречно їх застосовувати на практиці. Наявність таких знань допомагає батькам аналізувати стан розвитку дитини, висувати завдання з формування в неї тих чи інших рис, якостей. Як показує практика педагогічні знання багатьох батьків хаотичні, фрагментарні, а засоби виховання, якими вони користуються, досить обмежені. Найчастіше батьки використовують вербальні методи виховання, в основному роз'яснення та переконання, лише 14% батьків свідомо залучають дітей до різноманітних видів діяльності.

Отже, сучасна сім'я має стати головною ланкою у вихованні дитини, забезпечити їй достатні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального й духовного розвитку. Разом з тим сучасна сім'я й сама потребує матеріальної, педагогічної та культурологічної допомоги. Цю допомогу їй надають певною мірою державні та виробничі організації, заклади освіти й культури, дитячі садки, школи, бібліотеки, клуби, будинки культури, громадські організації.

Література

1. Страшний В. Виховання учнів початкових класів на народних традиціях українського народу // В.Страшний / Початкова школа. - 2003. - № 4. - С.56-58.
2. Алексеєнко Т.Ф. У чому сутність гуманних взаємин батьків і дітей? // Т.Ф.Алексеєнко / Педагогіка. - № 6. - 2000. - С. 33-35.

УДК 373.31.322''312''

Н.В.ЛАЛАК, Ю.Ю. КОСТЬ
Мукачівський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У КОНТЕКСТІ СЬОГОДЕННЯ

Проблема організації самостійної роботи завжди була в центрі педагогічних пошуків. Але залежно від рівня розвитку педагогічної теорії і педагогічної практики в різні періоди досліджувався цей феномен по-різному. Праці М.В. Богдановича, Н.Б. Істоміної, М.Г. Моро, Л.П. Кочиної та інших дозволяють глибше і точніше врахувати методичні вимоги до організації самостійної роботи залежно від характеру навчального матеріалу, складності і тривалості теми, визначити прийоми перевірки самостійних домашніх завдань. В умовах сьогодення система освіти повинна подолати свою внутрішню кризу. Тому актуальним залишається твердження, що навчально-виховний процес буде ефективним за умови, якщо навчальну роботу під час уроків підкріплює добре організована самостійна робота молодших школярів.

Важливим чинником в ефективній організації самостійної роботи учнів є роль педагога. Уміння планувати види самостійних робіт і включати різні завдання в навчальний процес, дотримуватися комплексу правил в керівництві самостійною роботою молодших школярів, щоб стимулювати школярів до нових зусиль у роботі, до самостійного переборення труднощів – це істотна ознака майстерності сучасного вчителя початкової школи.

Форми керівництва не повинні пригнічувати самостійності дітей, а навпаки - сприяти її розвитку. Важливо тільки визначити, яка допомога доречна, а яка гальмує розвиток самостійності учнів, тому що складність завдання сама по собі може знизити для нього привабливість мети. На основі встановлених в шкільній практиці видів допомоги нами виокремлено такі засоби педагогічного керування діяльністю учнів:

- а) непрямі вказівки – часткові поради та рекомендації, що спрямовують увагу дітей на головне, найсуттєвіше у завданні;

б) запитання, що несуть часткову інформацію і залишають за учнем право самостійно досягати мети;

в) стимулюючі дії – звернення до власних зусиль школяра, словесне заохочення, позитивні оцінки, висловлення впевненості в успіху.

Допомога класовода під час виконання учнями самостійної роботи має набути форми сприяння, співучасті, а не підміни зусиль виконавця вміннями дорослого.

Які найважливіші умови організації групових та індивідуальних самостійних робіт учнів? Групові роботи не можуть проводитися часто під час вивчення нового матеріалу. Їх можна організувати тоді, коли навчальний матеріал не містить складних теоретичних понять, не вимагає показу демонстраційних дослідів та ін. В умовах спільного повторення ліквідується можливість прогалин у засвоєнні, учні надають один одному допомогу, пояснюють помилки, неточності, спільно обговорюють висновки.

Індивідуальна самостійна робота найчастіше дає позитивні результати, коли учні, знаючи загальні положення, закономірності, можуть зробити окремі висновки про властивості речовин, розв'язати доступні, але досить складні завдання. Однак такі роботи можна організувати не тільки у процесі сприймання нових знань, а й під час повторення добре усвідомленого матеріалу.

Щоб працювати самостійно, учень повинен уміти: організувати свою роботу, здійснювати її економно і раціонально, перевіряти якість зробленого. За цим коротким визначенням стоїть величезна кількість умінь і навичок: організаційних, загально-мовленнєвих, загально-пізнавальних, контрольних-оцінних, що їх має набути школяр. Також навчальна діяльність учнів передбачає: орієнтування в умовах проблеми, її прийняття; аналіз фактів, встановлення зв'язків, відношень і залежностей між ними; використання набутого досвіду; виділення ознак та їх співвідношення; формулювання узагальнень, висновків.

Форми самостійних завдань необхідно урізноманітнювати, щоб залучати до сприймання різні види пам'яті: зорову, слухову, моторну. Важливо уникнути перевантаження якогось одного виду сприймання (це стосується не тільки організації самостійної роботи, а й усього процесу навчання). Результативність самостійної роботи залежить і від того, чи зуміє вчитель поєднати завдання: усні – з письмовими, фронтальні – з індивідуальними, і від способу постановки завдання (мається на увазі розробка навчальних завдань, їх формулювання, вказівки щодо послідовності опрацювання матеріалу).

Таким чином, проблема самостійної роботи учнів у процесі навчання є нині однією з найбільш актуальних. Вирішення її в практиці шкіл вимагає особливої уваги, оскільки в повсякденній діяльності учителя найбільше недоліків трапляється саме в організації і проведенні самостійної роботи учнів.

Література

1. Коваль Л.В. Чи готовий школяр самостійно виконувати домашні завдання // Початкова школа. 2006. — № 9.— С.51-54.

2. Петраускас О. Коли вчитися хочеться / О.Петраускас // Початкова школа. - № 37. - 2006. – С. 10.
3. Платонова Н. Формуємо уміння вчитися самостійно / Н.Платонова // Початкова школа. - № 10. - 2005. – С. 4.

УДК 373.31.26

Н.В.ЛАЛАК, А. ТЕЛИЧКА
Мукачівський державний університет

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМ І МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Початок третього тисячоліття ознаменовано позитивними зрушеннями в освіті, серед яких чільне місце посідає методологічна переорієнтація навчання на особистісний розвиток кожного учня. Сучасний випускник школи України має швидко адаптуватись у мінливих життєвих ситуаціях, критично мислити, використовувати набуті знання та вміння в навколишній дійсності. Навчання у школі – це багатогранний процес і складається із цілого ряду елементів, серед яких – контроль знань, умінь і навичок.

Педагогіка здійснює активні спроби вирішити проблему об'єктивного контролю та оцінки знань і при цьому нашоухується на ряд труднощів, у тому числі психологічних та організаційних. Процес контролю оцінювання навчальної діяльності із психолого-педагогічної точки зору є складним феноменом. Невипадково В.Сухомлинський наголошував, що не можна допускати, щоб оцінювання знань виділялося з педагогічного процесу як щось відокремлене. Бо оцінка лише тоді стає стимулом, який спонукає до активної розумової справи, коли взаємини між учнем і учителем побудовані на взаємній довірі і доброзичливості. Педагог наголошував, що оцінка – один з найтонших інструментів виховання.

Ця проблема стала предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених методистів, педагогів. Адже, виникає необхідність впровадження системи контролю максимальної об'єктивності та можливості вимірювання оцінки за допомогою якісних та кількісних показників. У дидактиці питання контролю навчальних досягнень учнів висвітлювали науковці: В. Бондар, Н. Волкова, І. Малафійк, С. Пальчевський, І. Підласий, О. Савченко, М. Фіцула, В. Чайка, В. Ягупов та ін.

Впровадження сучасних методів контролю та оцінки у практику навчання в українських навчальних закладах забезпечило б дотримання вимог, що висуваються до контролю, – об'єктивність, надійність, вимірюваність, цілеспрямованість, систематичність, тощо, – і дозволило б зробити навчання ефективним та наблизити його до світових стандартів.

Контроль знань, умінь і навичок учнів складається з перевірки, оцінювання та обліку. У сучасній теорії немає єдиного підходу до визначення понять «оцінювання», «контроль», «перевірка», «облік». Загальним є поняття «контроль», що трактується як виявлення, вимірювання й оцінювання знань, умінь і навичок учнів. Контроль навчальних досягнень учнів дає змогу

розв'язати такі навчальні завдання: з'ясування готовності учнів до сприйняття, усвідомлення і засвоєння нових знань; отримання інформації про характер самостійної роботи у процесі навчання; визначення ефективності організаційних форм, методів і засобів навчання; виявлення ступеня правильності, обсягу і глибини засвоєння учнями знань, умінь і навичок.

Зараз перевірка знань надають не формального, а ділового значення: не лише вчитель перевіряє знання своїх учнів, але й учні перевіряють рівень особистих знань. Окрім того, вчитель перевіряє й самого себе, чи правильно він організував навчання. Важливим є контроль і для батьків, які прагнуть знати про успіхи або невдачі дітей.

Одним із найпрогресивніших методів вдосконалення системи контролю знань, умінь, навичок учнів ми вважаємо введення тестування, що значно підвищує мотивацію навчання, зацікавленість вихованців. Під час дослідження дійшли висновку, що на ефективність контролю суттєво впливає частота перевірок діяльності кожного учня. Проте це порівняно легко розв'язується завдяки застосуванню (поряд із класичними методами) методу контролю за допомогою стандартизованих завдань – тестів успішності.

У світовому освітньому просторі починаючи з 90-х років ХХ ст., з часу втілення у практику контрольовано-вимірювальних матеріалів (тестів), з'явилися інноваційні форми оцінювання і форми накопичення інформації - портфоліо. Портфоліо (у широкому розумінні) - це спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних досягнень школяра протягом певного періоду навчання. Портфоліо належить до «аутентичного», тобто істинного, найбільш наближеного до реального оцінювання, до індивідуалізованої оцінки, зорієнтованої не лише на процес оцінювання, а й самооцінювання. Найголовніша перевага портфоліо, порівняно з традиційними технологіями оцінювання, полягає в тому, що воно характеризує якість навчання різнобічно і багатовимірно, з різних позицій: оцінки мислительної діяльності учня, його міждисциплінарних умінь, умінь висувати проблему, розв'язувати нестандартні завдання, знання навчальних предметів і опанування навичками, наполегливістю досягнення результату та ін.

Отже, сьогодні як ніколи, важливо вчити дітей здійснювати само- та взаємооцінювання, спонукати їх до колективного оцінювання. Це активізує навчальну роботу, допомагає формувати в учнів зацікавлене ставлення до критики, висловлене на його адресу, зміцнює відчуття дитиною своєї значимості в колективі, сприяє усвідомленню учнем турботи про нього товаришів. Уміло користуючись у роботі з учнями педагогічною оцінкою, сучасний педагог закладає основи для формування у дітей здатності об'єктивно оцінювати хід і результати своєї діяльності, стимулює розвиток навчальних мотивів, створює атмосферу доброзичливих взаємин в класі, що необхідно для підтримання в учнів почуття власної гідності, доброти й чуйності, бажання працювати разом з однолітками.

Література

1. Біланюк Ю. Деякі проблеми уніфікації методів контролю та оцінювання рівня знань / Ю.Біланюк // Рідна школа. – 2001. – №5. – С. 27–32.

2. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи: Методичні рекомендації / Н.М.Бібік, О.Я.Савченко, Т.М.Байбара, М.С. Вашуленко та ін. — К. : Початкова школа, 2002. — 128 с.

УДК 004:378.14

Г.В.ЛАНЬО
Мукачівський державний університет

ОСНОВНІ НАПРЯМИ, СПОСОБИ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Освітній процес на сучасному етапі – складна, багатогранна робота, у якій вагоме місце займають інформаційні технології. З одного боку інформаційні технології покликані забезпечити освітній процес ефективними технологіями управління, а з другого – сформувати у студента інформаційну компетентність та інформаційну культуру. Впровадження інформаційних технологій у освітній процес – одна із складових конкурентоспроможності вузу на ринку освітніх послуг. Інформаційні технології розвиваються дуже динамічно і вимагають активного впровадження у освітній процес. Це вимагає чіткого розуміння напрямів, способів впровадження, перспектив розвитку і проблем, які неодмінно постають на даному шляху.

Основними напрямками автоматизації, які мають забезпечити інформаційні технології у вищому навчальному закладі є управління, навчання, наукові дослідження.

Напрямок управління передбачає підтримку режиму діяльності і забезпечення функціонування усіх підрозділів вищого навчального закладу (адміністрації, бухгалтерії, деканатів, кафедр, бібліотек, гуртожитків тощо)

Напрямок навчання має забезпечити процес доступу, оволодіння, контролю і оцінювання знань студентів. Пріоритетом на даному етапі є створення електронних освітніх ресурсів, які мають відповідати наступним вимогам: науковості, доступності, проблемності, наочності, свідомості навчання, самостійності й активізації, систематичності та послідовності, інтерактивності, розвитку інтелектуального потенціалу, забезпечення повноти (цілісності) і безперервності.

Напрямок наукових досліджень передбачає вироблення, систематизацію, висвітлення і оприлюднення результатів досліджень.

Способи впровадження інформаційних технологій. Існує два основних способи автоматизації роботи та впровадження інформаційних технологій:

– Перший спосіб передбачає пристосування засобів автоматизації і технологій до об'єкту управління: його організаційної структури та методів роботи.

– Другий спосіб полягає у модернізації організаційної і технологічної структури управління з метою досягнення найбільшого ефекту впровадження інформаційних технологій. Це більш складний, але ґрунтовний шлях. Він вимагає переосмислення методів управління, розробку і впровадження нових інформаційних зв'язків між суб'єктами інформаційного процесу.

Основні проблеми впровадження інформаційних технологій у вищих навчальних закладах: недосконала нормативно-правова база, соціально-психологічні проблеми, висока вартість технічного і програмного забезпечення, відсутність обґрунтованих вимог і мінімальних стандартів щодо технічних засобів, недосконалість моніторингу у даній сфері.

Використання ІТ в освіті неодмінно призводить до переходу на новий рівень надання освітніх послуг. Впровадження ІТ здійснюється зазвичай стихійно, на вимогу сьогоденним вимогам. Для своєчасного впровадження і ефективного використання сучасних інформаційних технологій вищий навчальний заклад потребує системного підходу, який дозволяє проаналізувати і вирішити проблеми з технічним, програмним, нормативно-правовим і навчально-методичним забезпеченням, а також вирішення певних соціально-психологічних проблем.

Література

1. Інформатизація системи освіти України : рекомендаційно-бібліографічний покажчик літератури / Кіровоград. держ. пед. у-т ім. В. Винниченка, наук. б-ка ; [уклад.: Т.В. Омельченко, А. М. Бедай ; відп. за вип. О. А. Шульга]. – Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – 184 с.

2. Дем'яненко В. М. Методичні рекомендації щодо оцінювання якос-ті електронних засобів та ресурсів у використанні їх в навчально-виховному процесі / В. М. Дем'яненко, Г.П. Лаврентьева, М. П. Шишкіна // Комп'ютер у школі та сім'ї : наук.-метод. журн. – 2012. – № 7. – С. 3–7.

3. Єдиний інформаційний простір системи освіти // Засоби інформ-маційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України : монографія / В. В. Лапінський [та ін.] ; за наук. ред. В. Ю. Бикова. – К. : Педагогічна думка, 2010. – С. 35–44.

УДК 372.851:371.321

О. М. ЛІБА, М. М. БІЛА
Мукачівський державний університет

МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

В умовах сьогодення перед школою ставиться завдання формування всебічно розвиненої особистості, яка спроможна думати в нестандартних ситуаціях, досягнення високої якості засвоєння знань та розвиток здібностей школярів до самоосвіти. Реалізація цих завдань можлива за умов впровадження у навчальний процес технології розвиваючої освіти, яка спрямована на активне одержання учнями знань, формування прийомів дослідницької пізнавальної діяльності, залучення до наукового пошуку, творчості, виховання соціально вагомих рис особистості. Цьому сприятиме використання проблемних ситуацій на уроках математики, як основного методу проблемного навчання, який стимулює навчальний процес і підвищує загальну пізнавальну активність учнів на уроці.

Теорія проблемного навчання почала розроблятися досить давно. Нею займалися відомі російські педагоги та психологи М.І. Махмутов, І.Я. Лернер,

І.А. Ільницька, О.М. Матюшкін та інші. Ця проблема є однією з головних закономірностей процесу пізнання.

Мета проблемного навчання не тільки засвоєння результатів наукового пізнання, системи знань, але і засвоєння самого методу процесу отримання цих результатів, формування пізнавальної самодіяльності учня і розвитку його творчих здібностей. В результаті у учнів виробляються навички розумових операцій і дій, навички перенесення знань, розвивається увага, воля, творча уява.

При проблемному навчанні діяльність вчителя полягає в тому, що він, пояснивши зміст найскладніших понять, створює проблемну ситуацію, повідомляє учням завдання і організовує урок так, що на основі аналізу фактів учні самостійно роблять висновки і узагальнення, формують за допомогою вчителя певні поняття, закони.

Доцільність створення проблемних ситуацій очевидна, тому слід відмітити способи створення проблемних ситуацій на уроках математики, запропоновані В.Коваленко та І.Тесленко [3, с. 27-42]:

1. Підведення учнів до обґрунтування неочевидних залежностей.
2. Пропедевтичні завдання. Такі завдання пропонують перед вивченням нового матеріалу і на уроці, і як домашні. Вони активізують увагу учнів, служать базою для створення проблемних ситуацій і самостійного розв'язування навчальної проблеми.
3. Підведення учнів до самостійних індуктивних висновків
4. Розв'язання підготовчих вправ та задач.
5. Створення ситуації вибору.
6. Підведення учнів до висновків, що суперечать їх попереднім уявленням.
7. Організація дискусії. Проблемні ситуації виникають тоді, коли вчитель ставить перед учнями проблемне питання і організовує його обговорення.
8. Порівняння нового поняття з вивченим раніше.

Основні умови успішного проблемного навчання:

1. Необхідно викликати інтерес учнів до змісту проблеми.
2. Забезпечити посильність роботи для учнів з виникаючими проблемами.
3. Інформація, що учні одержать при рішенні проблеми, повинна бути значима.
4. Проблемне навчання реалізується успішно лише при певному стилі спілкування між учителем і учнем, коли можливе волевираження своїх думок і поглядів учнями при доброзичливій увазі вчителя до розумового процесу учня.
5. Проблемний діалог повинен бути підготовлений попереднім досвідом дітей, повинна виникнути проблемна ситуація, що дає поштовх до нього.

Для реалізації проблемної технології необхідний:

- відбір найактуальніших, сутнісних завдань;
- визначення особливостей проблемного навчання в різних видах навчальної роботи;
- побудова оптимальної системи проблемного навчання, створення навчальних і методичних посібників і керівництв;
- особистісний підхід і майстерність учителя, здатні викликати активну пізнавальну діяльність дитини.

Виходячи із завдань початкової школи виділяють основні функції проблемного навчання. Їх ділять на загальні та спеціальні.

Загальні функції проблемного навчання:

- засвоєння учнями системи знань і способів розумової та практичної діяльності;
- розвиток пізнавальної самостійності і творчих здібностей учнів;
- формування діалектико-матеріалістичного мислення школярів як основи їхнього світогляду.

Спеціальні функції:

- виховання навичок творчого засвоєння знань (застосування логічних прийомів або окремих способів творчої діяльності);
- виховання навичок творчого застосування знань (застосування засвоєних знань у новій ситуації) і уміння вирішувати учбові проблеми;
- формування і накопичення досвіду творчої діяльності (оволодіння методами наукового дослідження, вирішення практичних проблем і художнього відображення дійсності).

Творчий учитель усвідомлює значення проблемного навчання і вже з першого класу, тренує дітей давати конкретні відповіді на евристичні запитання: *Хто? Що? Де? Звідки? Чому? Коли? Як?* Вчить ставити подібні запитання іншим і собі.

Введення математичних понять, завдання пов'язані з геометричним матеріалом представляють багато можливостей для організації проблемних ситуацій у класі. Учитель пропонує увазі першокласників плакат, на якому зображені кілька чотирикутників і п'ятикутників. Всі ці фігури на плакаті ніяк не згруповані, але чотирикутники пофарбовані в червоний колір, а п'ятикутники - в зелений. Учитель повідомляє, що всі червоні фігури можна назвати чотирикутниками, а зелені - п'ятикутниками. Після цього перед класом ставиться проблемне питання: «Як ви думаєте, чому червоні фігури можна назвати чотирикутниками, а зелені - п'ятикутниками?». Для вирішення даної проблеми діти повинні провести ряд спостережень, зіставлень, порівнянь. В результаті учні повинні переконатись, що всі червоні фігури містять по чотири кути, а зелені - по п'ять кутів. Помітивши цю особливість, порівнявши її з особливостями термінів-назв даних фігур, діти повинні прийти до висновку, який і буде відповіддю на поставлене проблемне питання. Вони повинні порівнювати подумки терміни «чотирикутник» і «п'ятикутник». Аналізуючи ці слова, вони повинні розчленувати їх, виділивши в них знайомі їм слова, що є частинами нових термінів - «чотири» і «кут», «п'ять» і «кут». Такий аналіз вже може направити їх думку в певному напрямку.

Під час ознайомлення першокласників з новою одиницею довжини дециметром можна створити проблемну задачу: «Перед вами на парті чотири смужки (біла – 1 см, жовта – 6 см, зелена – 10 см, червона – 14 см). Виберіть одну з них і виміряйте висоту зошита (вчитель показує, де висота). Доведіть свій вибір.

Діти вимірюють, прикладаючи різні за кольором смужки. Зауважимо, що вимогу проблемної задачі сформульовано чітко, а мету приховано і вона

полягає у "відкритті" учнями нової одиниці вимірювання – дециметра. Учні вимірювали різними смужками, але більшість учнів вибрала зелену смужку, бо вона двічі вкладалась по висоті. Ті, хто вимірював іншими смужками, відстали, або забували, скільки разів відклали смужку, або не вистачало смужок, чи навпаки, їх було більше. Аналізуючи виконану практичну роботу, вчитель і учні дійшли висновку, що краще висоту зошита виміряти зеленою смужкою. Так зручніше. Вимірявши лінійкою довжину зеленої смужки (10 см), дійшли висновку, що зручніше міряти не 1см, як це робили раніше, а відразу десятком їх. Що й треба було довести. Учителеві залишається тільки повідомити, що відкрили для себе нову одиницю довжини, яка називається *дециметром*, і містить у собі 10 см.

Можна з упевненістю сказати, що на уроках математики закладено сприятливі умови для створення проблемних ситуацій. Вони вчать учнів розмірковувати, доводити, розвивають діалогічне і монологічне мовлення, критичне мислення, самостійність, дають можливість створити ситуацію успіху. Успішність створення і виконання проблемної ситуації значною мірою залежить від риторичності й емоційності мовлення.

Література

1. Богданович М. В. Методика викладання математики в початкових класах: навчальний посібник, 2-е вид., перероб. і доп. / М. В. Богданович, М. В. Козак, Я.А. Король. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. – 368 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н.П. Волкова. – К. : Вид. центр "Академія", 2003. – 576 с.
3. Коваленко В. Г. Проблемний підхід до навчання математики: методичний посібник / В. Г. Коваленко, І. Ф. Тесленко. – К. : Рад. школа, 1985. – 88 с.
4. Лернер І. Я. Проблемне навчання / І. Я. Лернер. – М. : Знання, 1974.
5. Махмутов М. І. Організація проблемного навчання в школі: книга для вчителів / М.І. Махмутов. – М. : Просвіта, 1977. – 240 с.
6. Фурман А. В. Проблемні ситуації в навчанні: книга для вчителя / А. В. Фурман. – К.: Рад. школа, 1991. – 191 с.

УДК 378

І.В. ЛОГОЙДА

Мукачівський державний університет

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА ОСВІТНІ ПРОЦЕСИ

Інтеграція вищої освіти за європейськими стандартами передбачає якісну зміну системи освіти в цілому і у вищій школі зокрема. Введення єдиних освітніх стандартів серйозним чином сприятиме підготовці кваліфікованих і затребуваних фахівців у різних областях науки.

Засобом зміцнення економічної конкурентоспроможності на світовому ринку є інтеграція вищої освіти. Посилення значущості економічного чинника викликає створення порівняно масових систем вищої освіти. У цій ситуації, інтернаціоналізація вищої освіти допомагає вирішенню економічних проблем вузів. До основних особливостей освіти в даний час відносяться: формування єдиного освітнього простору за допомогою державних освітніх стандартів;

врахування потреб розвитку економіки в складі спеціальностей і спеціалізацій; забезпечення фундаментальності знань, яка сприяє формуванню перспективного, стратегічного мислення, концептуального і конструктивного підходу до вирішення професійних завдань; підвищення практичної значущості освіти за допомогою навчальних і виробничих практик; розвиток навичок наукового підходу до вирішення практичних проблем і мистецтва професійної діяльності.

Європейська вища освіта має відреагувати на ще більш важливі виклики та майбутні можливості глобалізації, прискореного технологічного розвитку з новими постачальниками послуг, новими особами, що навчаються, новими типами навчання, що вимагає постійного зосередження на проблемі її якості [1].

Слід підкреслити, що інтеграція вищої освіти в світову систему - це процес, що об'єктивно розвивається. Як будь-який об'єктивне явище, процес міжнародної інтеграції в тій чи іншій мірі трансформує національні освітні системи.

Розширення масштабів вищої освіти ставить гостро проблему якості навчання. Сучасне суспільство потребує високоосвічених і мобільних фахівців. Суспільство може і повинно стимулювати якісну вищу освіту, впливаючи на ринок праці молодих спеціалістів. Потрібно звернути увагу на фінансування вищої освіти.

Найважливішою тенденцією, пов'язаної зі зростанням ролі науки у виробництві і суспільстві, є зростання масштабів вищої освіти. Ринково-орієнтована вища школа потребує змін навчальних програм, скорочення обсягу універсальної гуманітарної освіти, посилення професійного, спеціалізованого навчання [2, р. 25].

Міжнародне співробітництво є потужним важелем розвитку світової системи вищої освіти. Відмінності в національних системах вищої освіти можуть стати серйозною перешкодою економічної глобалізації.

Євроінтеграція освіти переслідує такі основні цілі: підвищення конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти і збільшення мобільності студентів і робочої сили в рамках Європи. Все більше європейських країн з сильно відрізняються системами національної вищої освіти прагнуть розпочати процес гармонізації.

Важливим аргументом залучення абітурієнтів і студентів для вишу є задоволення їх потреб і очікувань. Ідея довічного, безперервної освіти, появи нових сегментів споживачів освітніх послуг вузу вимагає усвідомлення вузами цих змін. Вищі навчальні заклади повинні оцінити попередню освіту і досвід своїх абітурієнтів і студентів, організувати навчання з урахуванням соціального, сімейного та професійного становища своїх клієнтів; надавати гарантії врахування конкретних періодів і результатів навчання для отримання кваліфікаційного ступеня про вищу освіту; урізноманітнити свою пропозицію програм навчання за умовами, цілям і тривалості; передбачити прозорість і доступність інформації.

Щоб бути конкурентоспроможними, вузи не можуть обмежитися тільки рамками національних кордонів. Все більше європейських вузів пропонують свої програми за кордоном. Це вимагає розробки систем оцінки та управління якістю таких програм, систем професійної та освітньої акредитації програм, викладачів і фахівців. Від вузів потрібна гнучкість в оцінці та визнання попередніх періодів і результатів навчання і професійного досвіду; особливу увагу до різної мотивації студентів і пропозиція різних за тривалістю і завданням програм навчання; готовність ведення спільних програм з вузами інших країн; пропозиція своїх програм за кордоном.

Отже необхідно знайти оптимальні варіанти послідовної інтеграції вищої школи України у світову систему вищої освіти, зберегти все цінне, що має вища школа, в той же час здійснити, з урахуванням міжнародного досвіду, затребувані часом зміни, які дозволять забезпечити перспективи розвитку в новому столітті.

Література

1. Болонський процес 2020 – Європейський простір вищої освіти у новому десятиріччі: Комюніке конференції Європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту, Льовен і Лувенла Ньов, 28-29 квітня 2009р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : // <http://www.mon.gov.ua/main/php?Query=education/higher>.

2. Kazamias A.M. Globalization and University Education in Late Modernity // XIX CESE Conference. Abstracts of Presentation. Bologna, 2000.

УДК 371.134

А.Ю. ЛЯХ

Мукачівський державний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Одним із основних напрямів модернізації освіти в Україні має стати її гуманізація - центральна складова нового педагогічного мислення, яка передбачає перегляд, переоцінку всіх компонентів педагогічного процесу в світлі їх людинотворчої функції. Школа й педагоги повинні нести в собі повагу до особистості дитини, довіру до неї, прийняття її особистісних цілей, запитів та інтересів; створення максимально сприятливих умов для розкриття й розвитку здібностей і обдарувань дитини, для її повноцінного життя на кожному з її вікових етапів, для її самовизначення.

Основним змістом діяльності сучасної загальноосвітньої школи є застосування особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, в основі яких лежить глибоке і всебічне вивчення особистості дитини. Уніфікована система навчання, яка довгі роки панувала в школах, призвела до нівелювання особистості, до породження так званого «середнього» учня. За таких умов неефективно реалізувався один із важливих принципів навчання - врахування індивідуальних і вікових особливостей учнів (їх здібностей, нахилів, інтересів, устремлінь тощо).

У «Концепції загальноосвітньої середньої освіти» передбачено створення передумов для всебічного розвитку і саморозвитку особистості, індивідуалізації

та диференціації навчання, переходу на особистісно-зорієнтовані педагогічні технології. У «Національній доктрині розвитку освіти» зазначено, що головна мета української системи освіти - створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, а Закон України «Про загальну середню освіту» визначає завдання загальної середньої освіти як формування особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань.

Зміст принципу індивідуального підходу полягає в такій організації навчального процесу, при якому вибір методів, прийомів і темп навчання враховує індивідуальні відмінності учнів, рівень їх здібності до навчання. Але особливе піднесення уваги до проблеми індивідуалізації навчання відбувається наприкінці 60-х – початку 70-х років у роботах дидактів (Ю.Бабанського, Е. Рабунського, І.Якіманської), психологів (Н. Менчинської, З. Калмикової та інших). У рамках індивідуального підходу відбувається глибоке вивчення індивідуальних психологічних особливостей учнів, перерозподіл уваги від слабких учнів до різних груп школярів; робиться спроба побудувати навчальний процес з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей сприймання і мислення учнів на основі теорії діяльності. Е.Рабунський визначає індивідуальний підхід як дієву увагу до кожного учня, його творчої індивідуальності в умовах класно-урочної системи навчання, припускає розумне сполучення фронтальних, групових і індивідуальних занять для підвищення якості навчання і розвитку кожного школяра.

Індивідуальний підхід уможливорює вивчення одних і тих же питань програми на різних рівнях, в залежності від підготовленості учнів, їх інтересів здібностей та інших критеріїв так, щоб кожний учень був зайнятий на уроці щоб не допускати прогалин в знаннях школярів.

У ряді наукових досліджень відмічається [1, 2] що організація індивідуального підходу до учнів в умовах звичайного уроку є слабким місцем в організації навчання. Дуже часто під індивідуальним підходом розуміється тільки доопрацювання матеріалу, ліквідація прогалин після уроків або під час його проведення. Досвід показує, що кваліфікована організація диференційного підходу в навчанні вимагає великих часових витрат для підготовки до уроку, глибоких педагогічних, психологічних знань і важка для одного учителя. Особливі труднощі в реалізації індивідуального підходу в роботі з молодшими школярами відчувають молоді вчителі, випускники вищих педагогічних навчальних закладів – брак досвіду та недостатня теоретична підготовленість.

Література

1. Бех І. Інваріанти особистісного підходу до виховання / І. Бех // Завуч. – 2003. - №16. – С. 1.
2. Савченко О. Удосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів / О. Савченко // Початкова школа. - 2001. - №7. - С. 1-5.

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Діяльність учителя початкової школи є унікальною в педагогічному середовищі. Від рівня фахової підготовки вчителя, високого професіоналізму майбутніх фахівців, становлення в них нового мислення, формування умінь демонструвати індивідуальний стиль педагогічної діяльності, готовності творчо працювати, самовдосконалюватися, упроваджувати нові підходи до організації і здійснення навчального процесу молодших школярів залежить ефективність навчально-виховного процесу в початковій школі.

Дослідженню питань професійної підготовки майбутніх учителів приділяли увагу такі вчені, як В. Андрущенко, І. Бех, О. Дубасенюк, М. Євтух, В. Коваль, В. Кузь, В. Луговий, Н. Ничкало, В. Майборода, Н. Побірченко, С. Сисоєва, С. Совгіра, О. Ярошенко та ін. Проблеми підготовки вчителя початкової школи, включаючи аспекти формування змісту, форм та методів професійної підготовки, розвитку провідних якостей та компетенцій майбутнього фахівця, досліджували такі вчені, як Н. Бібік, О. Біда, В. Бондар, М. Вашуленко, Н. Кичук, Л. Коваль, О. Комар, А. Крамаренко, Л. Петухова, О. Савченко, Л. Хомич, Л. Хоружа, О. Ярошинська та ін.

Необхідною умовою у підготовці майбутнього вчителя початкової школи є формування соціальної компетентності, яка є виключно важливою базисною характеристикою особистості, що відображає її досягнення, рівень сформованості знань та умінь конструювати відносини з оточуючими людьми в міжособистісних стосунках, поведінці. Формування соціальної компетентності відбувається безпосередньо з процесами становлення соціального досвіду, розширення простору міжособистісного спілкування, розвитку соціального інтелекту, соціальних якостей особистості. У професійній підготовці майбутнього вчителя до формування соціальної компетентності важливим є налагодження взаємодії педагога із середовищем, реалізація соціально значущих проєктів, групової та індивідуальної проблемно-пошукової, інноваційної діяльності в умовах соціально-ціннісних стосунків [1].

Соціальна компетентність у підготовці майбутнього вчителя початкової школи включає в себе знання про устрій і функціонування соціальних інститутів у суспільстві, соціальних структурах, різних соціальних процесах, що протікають в суспільстві; знання рольових вимог і рольових очікувань, що висувуються в суспільстві до власників того чи іншого соціального статусу; навички рольової поведінки, орієнтованого на той чи інший соціальний статус; знання загальнолюдських норм і цінностей, а також норм (звичок, звичаїв, традицій, законів тощо) в різних сферах і галузях соціального життя – національної, політичної, релігійної, економічної, духовної та ін.; уміння і навички ефективної соціальної взаємодії (володіння засобами вербальної і невербальної комунікації, механізмами взаєморозуміння в процесі

спілкування); знання та уявлення людини про себе, сприйняття себе як соціального суб'єкта і т. д. [3].

Основними структурними елементами соціальної компетентності майбутніх вчителів початкової школи є: соціально-особистісна компонента (самоідентичність, щирість); соціально-комунікативна компонента (комунікативні здібності); професійно-методична компонента (ерудиція, здатність до емпатії); етична компонента (педагогічний такт, толерантність). Зазначені компоненти, на думку О. Субіної, мають ґрунтуватися на акмеологічному спрямуванні особистості вчителя, що орієнтує його на професійний та особистісний розвиток, творчу самореалізацію у професійній сфері та життєдіяльності в цілому. Основою для формування і детермінації соціальної компетентності мають бути соціальні норми і соціальні функції вчителя [1].

Таким чином, підготовка майбутнього вчителя повинна відповідати сучасним вимогам початкової освіти, яка має бути спрямована на досягнення головної мети навчання та становлення органічної цілісної системи, що утверджує людину як найвищу соціальну цінність та забезпечує ґрунтовний загальнокультурний розвиток особистості.

Література

1. Субіна О.О. Особливості формування соціальної компетентності майбутніх викладачів гуманітарних спеціальностей / О.О. Субіна // Вища освіта України. - №3. - 2014. – Т.2. – С. 348 – 352.
2. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів : монографія / Л. О. Хомич. – К. : Магістр-S, 1998. – 200 с.
3. Юрченко О. Особливості підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування соціальної компетентності: теоретичні основи / О. Юрченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. - № 11. – 2015. – С. 122 – 129.

УДК 278

І.Е.МАЙБОРОДА
Мукачівський державний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У нашій державі, як і в інших розвинутих країнах світу, освіта є однією з провідних галузей розвитку суспільства. Необхідність реформування системи освіти в Україні, її удосконалення, підвищення якості є найважливішою соціокультурною проблемою, яка значною мірою зумовлюється процесами глобалізації, вимогами до сучасного європейського освітнього рівня, потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку творчого потенціалу людини, її самореалізації, соціалізації та інтеграції у міжнародний освітній простір.

У рамках реалізації Болонського процесу в Україні впроваджується багаторівнева ступенева освіта та кредитно – модульна система організації навчального процесу. Одним з найважливіших завдань сучасної системи освіти взагалі є перехід до творчих методів навчання і виховання, де головною

дійовою особою виступає особистість професіонала та максимальне розкриття його творчого потенціалу. Але, як відомо, творчість ґрунтується на знаннях, тому в сучасних умовах необхідно поєднати такі функції освіти: гуманістичну і культурознавчу, інформаційну і творчу [1].

Запровадження кредитно – модульної системи організації навчального процесу у вузах педагогічного напрямку сприяє розвитку потенційних можливостей осіб, що в ньому навчаються й одночасно мають можливість розвивати здатність до систематичного підвищення самоосвіти і самореалізації. Диференційована оцінка успішності студентів стимулює їх навчальну діяльність, оскільки контроль за рівнем опанування навчального матеріалу здійснюється обов'язковими і вибірковими елементами, останні з яких істотно стимулюють самостійну роботу студента і дають їм можливість обирати шлях одержання позитивних оцінок. Відвідування студентами лекцій і практичних занять з дисципліни «Образотворче мистецтво з методикою викладання», а також виконання контрольних письмових робіт, тестування є обов'язковими вимогами організації кредитно – модульної системи навчання. Зменшення кількості аудиторних годин дає можливість збільшення індивідуальної роботи викладача зі студентами у формі консультацій та ін. [3].

При забезпеченні якістю опанування образотворчою діяльністю майбутніх вчителів початкових класів необхідне навчально – методичне забезпечення, а саме: розробка методичних рекомендацій для самостійного вивчення тем, виконання тестів, завдань, вибору тематики рефератів; стимуляція написання науково-дослідницьких робіт при чіткому виділенні актуальності дослідження, теоретичної і практичної новизни, мети, завдань, за допомогою яких має бути реалізована мета дослідження. А також має бути розроблений методичний посібник до робочих програм, в яких конкретизується зміст певних тем, де пояснюється, що і як саме студент має зрозуміти, знати, здійснювати, конструювати, проектувати; якою системою знань, умінь, навичок має оволодіти. Для студента – майбутнього фахівця важливо не лише осмислити й засвоїти навчальну інформацію з образотворчого мистецтва, а й оволодіти способами її практичного педагогічного застосування.

Практична підготовка студента є складовою частиною навчально–виховного процесу у педагогічному закладі і відіграє системоутворюючу роль у формуванні творчої особистості майбутнього спеціаліста. Педагогічна практика на уроках образотворчого мистецтва в школі має великий вплив на підвищення практичної підготовки студента з даної дисципліни. Вона здійснюється за умови виконання таких навчальних завдань:

1) розвитку індивідуальних художньо–творчих здібностей майбутніх учителів з образотворчого мистецтва;

2) закріплення психолого–педагогічних знань про вікові особливості образотворчої діяльності молодших школярів, опанування методиками діагностування рівнів розвитку дітей та забезпечення їхвикористання на практиці;

3) удосконалення образотворчих умінь і навичок;

4) формування вироблення дослідницького підходу до педагогічної діяльності;

5) ознайомлення з сучасними технологіями викладання образотворчого мистецтва в початковій школі.

Образотворче мистецтво відіграє важливу роль у творчому розвитку особистості студента – майбутнього вчителя, у формуванні його загальної і художньої культури. Його використання в процесі навчання студентів створює можливості для реалізації творчого потенціалу майбутнього вчителя.

Література

1. Красовська О. Мистецька освіта в структурі професійної підготовки вчителя початкових класів [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.stationline.org.ua > педагогіка > нова педагогічна думка.

2. Малежик Ю. Проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання предмета «Образотворче мистецтво» у початковій школі на сучасному етапі / Ю.Малежик // Проблеми підготовки сучасного вчителя. - № 4 (ч. 1). – 2011.

3. Мужикова І. Місце та зміст образотворчої підготовки у професійній освіті майбутнього вчителя початкових класів [Електронний ресурс] – Режим доступу : lib.chdu.edu.ua/pdf/metodser/111/17.pdf.

УДК 278

І.Е.МАЙБОРОДА, І.В.СИНЕТАР
Мукачівський державний університет

ХУДОЖНЬО – ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДЕКОРАТИВНО – ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Сприймання й розуміння прекрасного починається в дитинстві. «Все прекрасне, що існує в навколишньому світі і створене людиною для інших людей, повинно доторкнутися до серця дитини і облагородити її» - стверджував В.Сухомлинський.

Історичний досвід українського народу має яскраве втілення в етнохудожніх цінностях, традиціях естетичного освоєння навколишньої дійсності. Це зобов'язує національну школу активно використовувати естетико – виховний потенціал народного образотворчого мистецтва, навчати молоде покоління на прикладі високих духовних традицій та цінностей, що своїм змістом, формою і функціями відтворюють прекрасне у житті і мистецтві.

Сучасний стан розвитку нашого суспільства характеризується зростанням етнічної свідомості народу, посиленням його інтересу до вітчизняної давнини, усвідомленням необхідності збереження традиційного народного мистецтва як генофонду його духовності. Народне мистецтво в Україні є складником національного способу життя, виразником його етнічних ідеалів. Любов до рідної мови, обряду, традиційного ремесла і в цілому – до розуміння сутності національних цінностей плекає і формує любов до рідного краю, до своєї Батьківщини. Важливим сьогодні є засвоєння цілісності та різноманітності культурного досвіду й здобутку народу, що дає розуміння закономірностей розвитку народного мистецтва. Звернення до життєдайних джерел народного мистецтва, до збереження та оновлення всіх його видів і жанрів – це

усвідомлення свого родоводу, духовних традицій, це відродження українського народу.

Народне мистецтво є складним, багатогранним явищем культури. Воно охоплює всі види народної творчості – музику, танці, пісні, фольклор, будівництво, прикладне мистецтво, що розвиваються як єдиний комплекс і органічно входять у життя народу протягом усієї історії людства. Воно відображає його смаки та вподобання, поняття про красу, морально-етичні норми її у своєму загальному значенні виступає "як ідеологія життєтворення" [1].

Декоративне мистецтво – це особлива галузь художньої творчості, яка підпорядкована своїм законам розвитку, має свою особливу художньо-образну мову. Основна його мета – естетичне освоєння матеріального світу, художнє оформлення довкілля. Митці своїми творами намагаються естетично прикрасити побут людини, її життєдіяльність, сповідуючи основний принцип єдності краси і доцільності. Водночас декоративне мистецтво стає образною основою життя, формує естетичні погляди людини, активно впливає на її емоції, думки й почуття.

З-поміж інших видів мистецтва декоративно-прикладне мистецтво є унікальним у вирішенні завдань як художнього, так і особистісного розвитку, громадського і духовного становлення підростаючого покоління. Це зумовлено не тільки природою сприймання цього виду образотворчого мистецтва, а й тим, що вже в ранньому віці образотворча діяльність стає однією з найдоступніших і емоційно-захоплюючих форм творчості. Діти серед творів декоративного та прикладного мистецтва, а також дизайну та архітектури знаходяться 24 години на добу. Середовище активно впливає на них. Сьогодні декоративно-прикладне мистецтво розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції – пізнавальну, комунікаційну, естетичну [2].

Завданням уроків декоративно-прикладного мистецтва є – розбудити в дітях божественну іскру творчості, яка закладена в них від природи. Допомогти їм усвідомити себе і своє прагнення творити, розвивати у дітей художньо-естетичне ставлення до дійсності, художнього пізнання світу та здатності до його образної оцінки. Формувати знання і уявлення про декоративне мистецтво, його історію та роль у житті людей, розуміння мови різних видів декоративного мистецтва. Розвивати здібності до декоративної творчості, вміння створити оригінальну декоративну композицію того чи іншого виду декоративного мистецтва, оволодіння основними можливостями художніх матеріалів та різних видів технік декоративного мистецтва [2]. Педагог повинен показати дітям мистецтво в речах, які нас оточують, навчити робити відбір, давати естетичну оцінку творам. Навчити учнів в оточуючих речах і декоративних виробках бачити задум автора -художника декоративного та прикладного мистецтва, відрізнити ексклюзив від промислових виробів, які тиражуються.

Народне образотворче мистецтво використовується як ефективний засіб залучення школярів до народних художніх традицій, творчої діяльності, пробудження творчих сил і самодіяльності.

Література

1. Антонович Є.А. Традицій народного образотворчого мистецтва в естетичному вихованні сучасної молоді. / Є.А. Антонович. // Зб. наук. праць МК «Реклама і дизайн в умовах глобалізації вищої освіти та інформаційної інтеграції». – К. : Інститут реклами, 2004. – Вип. 3. – С. 60-63.
2. Ковальов О. Декоративно-прикладне мистецтво у школі. 1-7 клас : [навч. посібн.] / О. Ковальов. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 144 с.; іл. 52 с.

УДК 159.922.8

М.О.МАРЦЕНЮК
Мукачівський державний університет

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ СІМ'Ї В ФОРМАТІ СІМЕЙНОЇ ПСИХОДІАГНОСТИКИ

Сім'я – це складна система стосунків, яка в ідеалі повинна бути відкритою, проте, зазвичай, закрита і є недоступною впливам ззовні.

Будь-якому досліднику сімейних стосунків варто пам'ятати про те, що сім'я суттєво відрізняється від інших малих груп перш за все, своєю поліфункціональністю, гетерогенністю, нормативністю, «історичністю», тотальністю входження. Саме ці особливості сім'ї обумовлюють специфіку її психологічного дослідження.

Завдання вивчення і діагностики порушень сім'ї є дуже складним. В основі цього лежать наступні обставини.

1. Складність сім'ї як соціальної і психологічної системи. Сім'я включає в себе велике число всіляких стосунків і взаємозв'язків, для формування яких мають значення індивідуально-типологічні і особистісні особливості її членів; характер її соціального оточення; культурні норми, звичаї, традиції; соціально-економічні умови проживання.

2. Відсутність єдиного підходу до дослідження сім'ї і єдиного розуміння її суті. До теперішнього часу ще не вироблена загальна теорія, яка могла б стати основою для вивчення сім'ї. Замість неї є значна кількість шкіл, течій і напрямів з різними підходами до вивчення сімейної проблематики і сімейної психотерапії. Особливо це характерно для пост радянських країн, і нашої в тому числі, в яких психологія і психотерапія сім'ї знаходяться на початковому етапі свого розвитку.

3. Предметом вивчення психології і психотерапії сім'ї є та сфера соціального життя, яке схильне до впливу соціальних стереотипів. Відповідно, на формування уявлень про сім'ю в значній мірі впливає буденний досвід. Усі минаємося в сім'ї і велику частину життя в ній знаходимося, тому часто-густо спираємося на обмежені знання, намагаючись зрозуміти, що є сімейними стосунками взагалі.

4. Прихованість (інтимність) багатьох подій, що відбуваються в сім'ї, а також їх мінливість і відсутність чітких контурів.

5. Мінливістю сімейних процесів, оскільки, багато різноманітних подій протікають так швидко, що можуть не помічатися навіть досвідченим спостерігачем;

6. Розкиданість даних. Цікаві для психолога явища часто можуть знаходитися в різних сферах життєдіяльності сім'ї і проявлятися в окремих моментах її життя.

Завдання, що стоять перед фахівцями, що вивчають психологію і психотерапію сім'ї, можна розбити на три групи.

- Виявлення основних параметрів сім'ї, які необхідно враховувати при її психологічному аналізі.

- Вибір методів для отримання необхідних відомостей про сім'ю і для здійснення на неї психологічного впливу.

- Отримання інформації до сімейної діагностики і психотерапії, тобто рішення найбільш загального питання: в яких випадках при вивченні труднощів клієнта або певного нервово-психічного розладу необхідно звертатися до аналізу сім'ї? [1; 2; 4].

Вивчення сімейного стану є фактично найскладнішим етапів роботи з сім'єю. Сьогодні існує велика кількість загальних методів і конкретних психодіагностичних методик. Однак, в процесі вивчення сім'ї важливим є не дослідження окремих сторін, а вміння скласти цілісне уявлення про сім'ю, використавши системно пов'язані і доповнюючі один одного методи.

Мова йде про складання соціально-психологічного портрета сім'ї. Він являє собою загальну характеристику соціально-психологічного стану сім'ї і містить ряд параметрів:

- 1) соціально-демографічні характеристики сім'ї (чисельність, вік, соціальне положення, рід занять, місце проживання членів родини);

- 2) загальний опис сім'ї (рівень егалітарності, форма сімейних стосунків, проблеми, що декларуються, кризові стани, рівень сімейної напруги, видимі причини сімейних труднощів, наявність девіантних моделей поведінки);

- 3) опис подружніх стосунків (тип стосунків, первинність шлюбу кожного з подружжя, рівень суб'єктивного контролю подружжя, тощо);

- 4) опис дитячо-батьківських стосунків (між поколінних стосунків, тип дитячо-батьківських стосунків, специфіка виховання, наявність материнської деривації);

- 5) опис соціального оточення сім'ї (рівень благополуччя зовнішнього середовища, наявність і характеристика друзів, частота конфліктів з найближчим оточенням, сімейні міфи, зовнішні фактори травматизації, тощо);

- 6) висновки (загальне заключення та рекомендації);

- 7) додатки (перелік психодіагностичних методів, результати конкретних досліджень, тощо) [3].

Процес вивчення сім'ї будується так, щоб кожний новий крок помітно наближував психолога до першоджерела порушень та надавав інформацію про пріоритетний напрямок подальшого дослідження.

Література

1. Лидерс А.Г. Психологическое обследование семьи. Учебн. пособие-практикум для студ. Факультетов психологии ВУЗов / А.Г.Лидерс. - М. : «Академия», 2007. – 432 с.

2. Карабанова О.А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования / О.А.Карабанова. - М. : «Гардарики», 2005. – 310 с.

3. Коваль Н. А. Психология семьи и семейной дезадаптивности : Учеб. пособие / Н.А. Коваль, Е. А. Калинина; Федеральное агентство по образованию, Тамб. гос. ун-т им. Г.Р. Державина. - Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2007. - 351 с.

4. Эйдемиллер Э.Г. Семейный диагноз и семейная психотерапия / Э.Г.Эйдемиллер, И.В.Добряков, И.М.Никольская. - СПб. : «Речь», 2007. - 342 с.

УДК 159.922

М.О.МАРЦЕНЮК, М.М.МЕШКО
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ

Людина, як істота біосоціальна, потребує для свого розвитку соціального середовища, що приймає активну участь у процесі її становлення. Однак соціальне середовище може слугувати для людини джерелом її проблем і навіть страждань у випадку, коли людина не змогла за якихось обставин вжитися в нього й відчути себе його частиною, безумовно, не втрачаючи при цьому своєї індивідуальності. Йдеться про процес соціальної адаптації, який, розпочинаючись у дитячому віці, у подальшому визначає усю свідому життєдіяльність людини [1; 4].

Теорія психологічної адаптації розвивається в руслі різних психологічних підходів і напрямів. Дослідження адаптації мають тривалу історію і ведуть свій початок з природничих наук: біології, фізіології, медицини. Пізніше поняття адаптації було перенесене у соціологію і психологію. Розглянемо уявлення про соціальну адаптацію в деяких психологічних школах.

У психоаналітичному напрямі основи теорії адаптації заснував З. Фройд. Його розуміння адаптації спирається на уявлення про структуру психічної сфери особи, в якій виділяються три інстанції: інстинкти Ід, система інтеріоризованої моралі Суперего і раціональні пізнавальні процеси Его. Соціальне середовище трактується спочатку як вороже особі та її прагненням, і соціальна адаптація розглядається як процес встановлення рівноваги між особою і вимогами зовнішнього середовища. Процес адаптації в психоаналітичній концепції можна представити у вигляді узагальненої формули: конфлікт – тривога – захисні реакції. Соціальна адаптація особистості визначається витісненням потягу і переключенням енергії на санкціоновані суспільством об'єкти (З. Фройд), а також як результат прагнення особи компенсувати або надкомпенсувати власну неповноцінність (А. Адлер).

Підхід Е. Еріксона до соціальної адаптації відрізняється від основної психоаналітичної лінії. До уже існуючого варіанту виходу з ситуації протиріччя і емоційної нестабільності у напрямі гармонійної динамічної рівноваги особи і середовища, він припускає наявність також і позитивного виходу: протиріччя – тривога – захисні реакції індивіда і середовища – гармонійна рівновага або конфлікт.

Услід за З. Фройдом психоаналітичну концепцію адаптації розробляв німецький психолог Г. Гартман. Він визнає велике значення конфліктів для розвитку особистості, але відмічає, що соціальна адаптація включає як процеси,

що пов'язані з конфліктними ситуаціями, так і процеси, що знаходяться у вільній від конфліктів сфері Я.

Психоаналітики широко використовують введені ще З. Фройдом поняття «алопластичної адаптації» (зміни у зовнішньому світі, які людина здійснює для приведення його у відповідність зі своїми потребами) і «ауто пластичної адаптації» (зміни особи (її структури, умінь, навичок тощо), за допомогою яких вона пристосовується до середовища).

Ці два психічні різновиди адаптації доповнюються ще одним: пошук індивідом такого середовища, яке би було сприятливе для функціонування його організму.

Гуманістичний напрям досліджень соціальної адаптації критикує розуміння адаптації тільки у рамках гомеостатичної моделі і висуває положення про оптимальну взаємодію особи і середовища. Основним критерієм адаптованості виступає міра інтеграції між особою і середовищем. Мета адаптації – досягнення позитивного духовного здоров'я і відповідності цінностей особи цінностям соціуму. Процес адаптації можна описати формулою: конфлікт – фрустрація – акт пристосування.

В основі концепції цього напрямку лежить поняття здорової особи, яка прагне до досягнення життєвих цілей, розвиває і використовує свій творчий потенціал [3; 5].

Також у психології виділяють конструктивні і неконструктивні поведінкові реакції, що визначають рівень адаптації. Відповідно до тверджень А. Маслоу, критеріями конструктивних реакцій являються детермінація, зумовлення їх вимогами соціального середовища, спрямованість на вирішення певних проблем, однозначна мотивація і чітко поставлена мета, усвідомленість поведінки, наявність в прояві реакцій певних змін внутрішньоособистого характеру і міжособистісної взаємодії. Неконструктивні реакції не усвідомлюються: вони спрямовані на усунення неприємних переживань зі свідомості, не вирішуючи при цьому самих проблем (аналог захисних реакцій в психоаналітичній теорії).

Згідно поглядів К. Роджерса, неконструктивні реакції – прояв психопатологічних механізмів. А по А. Маслоу, неконструктивні реакції в певних умовах (в умовах дефіциту часу і інформації) відіграють роль дієвого механізму самопомоги і взагалі властиві усім здоровим людям. У рамках цього напрямку вводиться поняття адаптованості як результату процесу адаптації [1].

Виділяють два рівні адаптованості: адаптація і дезадаптація. Адаптація настає при досягненні оптимальної взаємодії між особою і середовищем як результат конструктивної поведінки. У разі відсутності оптимальних стосунків особи і середовища з причини домінування неконструктивних реакцій або неспроможності до конструктивних підходів – настає дезадаптація [3].

Ж. Піаже охарактеризував адаптацію, як таку, що «забезпечує рівновагу між дією організму на середовище і зворотньою дією середовища на організм». Ж. Піаже також вводить поняття «асиміляція» і «акомодація». Дію організму на об'єкти, що його оточують, Ж. Піаже називає асиміляцією. З іншого боку,

середовище чинить на організм зворотню дію, яку Ж. Піаже позначає словом «акомодація» [5].

Дія речей на психіку завжди завершується не пасивним підпорядкуванням, а є модифікацією дії, що спрямована на ці речі. Адаптація визначається як «рівновага між асиміляцією і акомодацією, або, що, по суті, одне і те ж, як рівновага у взаємодіях суб'єкта і об'єктів». Повноцінна адаптація забезпечується в результаті динамічної рівноваги між процесами асиміляції і акомодації на соціальному рівні і рівні особи. Перевага на рівні соціальної адаптації процесів акомодації призводить до виникнення конформності, залежності, переважання процесів асиміляції – до агресивних проявів, негативізму.

Важливим аспектом соціальної адаптації є прийняття індивідом певних соціальних ролей. Цим зумовлено віднесення соціальної адаптації до одного з основних соціально-психологічних механізмів соціалізації особи. Ефективність соціальної адаптації значною мірою залежить від того, наскільки адекватно індивід сприймає себе і свої соціальні зв'язки [2].

У вітчизняній психології і соціології адаптація розглядається з позиції включеності індивіда у спільну діяльність, яка визначається спільністю цілей і ціннісних орієнтації колективу [4].

У всіх концепціях, що розглядають соціальну адаптацію, можна виділити деякі загальні риси: скрізь йдеться про взаємодію особи і середовища, причому особа виступає як активний суб'єкт цієї взаємодії і адаптується до середовища відповідно до своїх потреб, інтересів, прагнень.

Практично в усіх визначеннях підкреслюється, що адаптація – це процес пристосування і результат цього процесу. Крім того, соціальна адаптація розглядається як характеристика взаємовідносин індивіда з соціальним середовищем, взаємовідносин з людьми.

Література

1. Албегова И. Ф. Социальная адаптации : учебное пособие для студентов специальности социальная работа / И. Ф. Албегова. – Ярославль : ЯрГУ, 2006. – 112 с.
2. Завацька Н. Є. Особливості соціальної підтримки в осіб з різним ступенем соціальної адаптації / Н. Є. Завацька // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – 2010. – Т. 8 – Вип. 7. – С. 90-105.
3. Налчаджян А. А. Социально-психологическая адаптация личности / А.А. Налчаджян. – Ереван : Изд-во АН Арм ССр, 1988. –78 с.
4. Психологический словарь / Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. – 2-е изд. – М. : Педагогика-Пресс, 1997. – 546 с.
5. http://vuzlib.com.ua/articles/book/29244Problema_viznachennja_zmstu_/1.html.

МОТИВАЦІЯ ЯК ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Суспільно-економічне середовище сьогодення та інтенсивність розвитку технологій є однією з головних причин відсутності професійної мотивації серед молоді. У більшість з тих, хто обирає свій професійний шлях, все частіше виникають сумніви щодо правильності вибору професійного шляху, - адже одні потреби соціуму зникають, натомість з'являються інші. Необхідність в певних спеціальностях зникає, і людина, котра ще вчора прагнула бути корисною та потрібною для соціуму, приходить до розуміння того, що завтра її професія може бути не затребувана на ринку праці. Таким чином, рівень мотивації під час здобуття професійних навичок різко падає, а бажання розвивати себе та навчатися новому зникає.

Створення необхідної мотивації у студента є основним завданням педагога у вищій школі, адже саме вона є запорукою безперервного росту професійних навичок спеціаліста. Ключовим питанням у формуванні мотивації є «Для чого?». Завдання педагога - окреслити перспективи для особистості за умови успішної реалізації поставленої мети, при цьому чим більше особистісно-орієнтованою буде відповідь на це питання, тим менша буде залежність від суспільно-економічних чинників, які можуть знижувати мотиваційний потенціал. Поведінка індивідуума має егоцентричний характер, і чим більше переваг він розумітиме для себе тим вищий рівень мотивації матимуть його свідомі та підсвідомі бажання.

Мотив - це відповідь на питання «Для чого я проявляю активність?» Загалом, існує декілька підходів до розуміння причин виникнення мотиву: потреба, необхідність, ціль, намір, характер особистості, стан [1].

С.Л. Рубінштейн вважав, що в необхідності фіксується активне бажання трансформувати вже наявні умови на ті, в яких є потреба. Під час реалізації навчального процесу, в руках педагога є декілька інструментів для формування цілей: прохання, вимога, інструкція, наказ [2; 3; 4].

Мотивація, сформована на принципі *прохання*, може бути відкинута студентом, адже не зобов'язує до виконання, несе рекомендаційний характер. *Вимога* до дії без розуміння «навіщо?» не буде найкращою основою для засвоєння матеріалу. *Наказ* значно знизить творчий підхід до процесу пізнання, що також негативно вплине на створення позитивної мотивації. *Інструкцію* вважаємо найвдалішою формою мотивації, для реалізації поставлених цілей. Інструктуючи, педагог реалізує творчий підхід до процесу пізнання, наділяючи студента самостійністю у виборі способів засвоєння та відтворення знань, стаючи досвідченим радником, котрий не стверджує, а скоригує. Відповідальність за свої дії, на думку сучасного аргентинського гештальт-терапевта і психолога Хорхе Букая, має великий мотиваційний потенціал для особистості, вона робить нас вільними від обов'язку. Обов'язок – це те, що

нав'язують нам інші, тоді як відповідальність за власні рішення спонукає до пошуку найкращих та найефективніших шляхів досягнення цілей [5].

Думка про те, що мотив – це закладена якість особистості, розповсюджена у працях західних психологів: М.Мадсена, Х.Мюррея, Дж.Аткінсона. Основна ідея такого підходу базується на тому, що особистістю керують не зовнішні стимули, а внутрішні риси характеру, якому притаманний постійний інтерес до того, що відбувається навколо. Завдання педагога, що працює з такою категорією студентів, є виявити внутрішні інтенції, інтереси особистості та створити резонанс з цілями педагога, - це і стане способом створення мотивації [5].

Мотив як стан, має пряме відношення до емоційного фону організму, що спонукає чи навпаки, блокує прагнення до дій. Створення емоційного фону є найскладнішим компонентом формування мотивації, та вимагає високого рівня емоційної компетентності самого педагога, його вміння впливати на емоційний стан особистості.

Виходячи з цього, можемо констатувати, що особистісно-орієнтований характер мотивації буде більш ефективним ніж професійно-орієнтований, адже існує велика доля скептицизму у суспільстві щодо того, які саме професійні навички він потребуватиме у недалекому майбутньому [1].

Література

1. Ильин Е.И. Мотивация и мотивы / Е.И. Ильин. – СПб. : Питер, 2011. – 508 с.
2. Зимняя И. А. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Изд. второе, доп., испр. и перераб. — М. : Издательская корпорация «Логос», 2000. — 384 с.
3. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія / О.В. Скрипченко. – К. : Освіта, 2001. – 287 с.
4. Слостенин В. А. Педагогика : учебник / В. А. Слостенин, И.Ф. Исаев, Е.Н.Шиянов. – М. : «Академия», 2011. – 380 с.
5. Psychologies. Ежемесячный психологический журнал. - №3, 11.03.2016. – М. : ООО «Херст Шкулев Паблшинг», 2016. – С. 56-59.

УДК 159.9:613.86

М.О.МАРЦЕНЮК, Г.М.ШОПА
Мукачівський державний університет

ЧИННИКИ ПОДРУЖНЬОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ МОЛОДОЇ СІМ'Ї

Що ми розуміємо під сімейним благополуччям? Які сім'ї ми відносимо до благополучних?

Поняття «благополуччя» відбувається з поняття «благо». За Платоном «благо» є вища моральна цінність, єдність чесноти і щастя. Г.Гегель розглядає «благо» як об'єднане в «одному особливому» потреби, інтереси і цілі суб'єкта. Тому благополуччя в літературі зазвичай визначається як щаслива забезпечена спокійне життя, відсутність матеріальних недоліків, неприємностей; щастя, взаємність, тобто відповідні задоволені потреби і досягнуті цілі, які приносять суб'єкту відчуття щастя, забезпеченості і спокою [2].

Складність сім'ї як соціальної системи і психологічної спільності людей різної статі, віку, соціальної і професійної приналежності призводить до того,

що спроби виділення повного списку чинників сімейного благополуччя є досить складними і неоднозначними.

Люди, що створюють сім'ю, прагнуть задовольнити комплекс потреб - в любові, в дітях, в переживанні загальних радощів, в розумінні, спілкуванні. Проте становлення сім'ї - це не лише реалізація ідеальних уявлень про шлюб, які склалися у майбутнього подружжя. Це реальне життя двох, а потім і декількох людей, в усій її складності і різноманітті; вона включає безперервні переговори, укладення угод, компроміси і, звичайно, подолання труднощів, вирішення конфліктів, які є в кожній сім'ї [3].

До найважливіших передумов майбутнього сімейного, у тому числі подружнього, благополуччя відноситься соціальну зрілість подружжя, підготовленість до активної участі в житті суспільства, здатність матеріально забезпечити свою сім'ю, сформованість почуття обов'язку і відповідальності, самовладання і гнучкості. Найбільш вдалі шлюби тих людей, які цінують у своєму партнері надійність, вірність, любов до сім'ї і твердий характер. У «ідеальному шлюбі» дружини найчастіше мають такі риси особи, як витриманість, працьовитість, дбайливість, самовідданість і гнучкість поведінки [2].

О.Г Сіляєва виділяє чинники, що здійснюють непряму та пряму дію на благополуччя подружнього життя.

До чинників, що здійснюють непряму дію можна віднести:

- особливості подружніх стосунків в батьківських сім'ях;
- сімейний устрій батьківської сім'ї,
- матеріальний рівень сім'ї, в якій зростали і виховувалися подружжя,
- негативні явища, що спостерігаються в батьківській сім'ї і в характері батьків.

До чинників, що здійснюють пряму дію на благополуччя подружнього життя відносяться:

Освіта. Вища освіта не завжди підвищує рівень стабільності сімейних стосунків. Навіть у шлюбі, укладеному між двома молодими людьми, що закінчили вищі учбові заклади, можуть виникнути конфлікти, які, якщо їх своєчасно не вирішити, можуть дати привід для розлучення. Проте інтелектуальний рівень і характери партнерів не повинні надмірно відрізнятися.

Трудова стабільність. Люди, що часто міняють місце роботи, відрізняються нестійкістю, надмірним незадоволенням, нездатністю налагоджувати тривалі стосунки.

Вік визначає громадську зрілість партнерів, підготовленість до виконання подружніх і батьківських обов'язків. Найбільш оптимальним вважається вік 20-24 роки. Найбільш природна різниця у віці подружжя 1-4 роки.

Тривалість знайомства. За період знайомства важливо добре пізнати один одного не лише в оптимальних умовах, але і у важких ситуаціях, коли яскраво проявляються особисті якості і слабкості характеру партнера. Можливо, як це прийнято зараз, пожити разом деякий час, щоб освоїтися, звикнути до особливостей один одного.

Усі ці чинники створюють передумови виникнення подружньої сумісності чи несумісності.

Психологічна сумісність визначається як взаємне прийняття партнерів по спілкуванню і спільній діяльності, засноване на оптимальному поєднанні - схожості або взаємодоповнюваності - ціннісних орієнтації, особистих і психофізіологічних особливостей.

Таким чином, гармонію сімейно-шлюбних стосунків з точки зору особистих параметрів визначають декілька основних елементів:

- емоційна сторона подружніх стосунків, міра прихильності;
- схожість їх представлень, видінь себе, партнера, соціального світу в цілому;
- схожість з партнером моделей спілкування, поведінкові особливості;
- сексуальна і, ширше, психофізіологічна сумісність партнерів;
- загальний культурний рівень, міра психічної і соціальної зрілості партнерів, схожість систем цінностей подружжя [3].

Найбільш поширеними чинниками, що зумовлюють успіх або невдачу в шлюбі, являються особисті якості подружжя і їх уміння вирішувати всілякі проблеми, бути в гармонії один з одним. При вивченні особистостей подружжя особливої уваги заслуговують такі властивості: екстравертність-інтравертність, домінантність-підлегливість, ригідність-гнучкість, оптимізм-песимізм, безпечність-відповідальність, раціоналізм-романтизм, запальність-лабільність, здатність до соціальної адаптації. Про особливості характеру подружжя свідчить їх відношення до роботи, навколишніх людей, власності, до самих себе і родичів.

Отже, беручи до уваги вищезазначене ми прийшли до певних висновків. Період молодого сім'я насичений рядом проблем і непорозумінь, що обумовлені проходженням нею певного періоду життєвого циклу, що є цілком закономірними передбачуваними. Виокремлюються ряд чинників, що впливає на процес розвитку сімейної системи обумовлюючи її благополуччя. До них відносяться такі параметри як:

- готовність молодих людей до сімейного життя;
- гендерно-рольові стереотипи;
- розподіл та перерозподіл сімейних ролей;
- установки і очікування в шлюбі;
- сумісність людей, що беруть шлюб і створюють сім'ю (фізіологічна, психологічна, духовна);
- особистісні якості (моральні принципи, інтереси, кругозір, стиль життя, психосоціальна зрілість і шкала цінностей) [1; 4].

Отже, *благополучна сім'я* — це сім'я з високим рівнем внутрісімейної моральності, духовності, координації та кооперації, взаємної підтримки та взаємодопомоги, з раціональними способами вирішення сімейних проблем. Її благополуччя забезпечується гуманністю у взаєминах, вмінням любити і поважати одне одного. У ній існує висока координованість дій при вирішенні

внутрісімейних проблем, взаємоповага і взаєморозуміння формують позитивну моральну атмосферу.

Література

1. Капська А.Й. Молода сім'я: проблеми та умови її становлення / А.Й. Капська. - К. : ДЦССМ, 2003. – 184 с.
2. Ковалев С.В. Психология современной семьи. Информационно-методические материалы к курсу «Этика и психология семейной жизни» : Книга для учителя. — М. : Просвещение, 1988. — 208 с.
3. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Е. И. Артамонова, Е. В. Екжанова, Е. В. Зырянова и др. ; под ред. Е. Г. Силаевой. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 192 с.
4. Семейная психология : учеб. пособие для вузов [4-е издание] / Л.Б.Шнейдер.- М. : Академ. проект., 2007. – 736 с.

УДК 378.147 : 37.034 – 057.874

Л.Б. МЕЛЬНИЧУК

Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність дослідження зумовлена концептуальними положеннями Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті щодо необхідності морального виховання особистості. З огляду на це проблема підготовки майбутніх педагогів до морального виховання молодших школярів набуває особливого значення у контексті професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах [1].

Здійснений аналіз науково-педагогічної та методичної літератури засвідчив, що проблемі морального виховання присвячено ряд досліджень (Л.Архангельський, Н.Бердяєв, Л.Божович, Т.Ващенко, Т.Гаврилова, В.Гуріна, М.Іванчук, Р.Павелків, О.Скрипченко та інші).

Наразі постає завдання виявлення готовності студентів до досліджуваної діяльності як якісного показника підготовки майбутніх учителів початкових класів до морального виховання молодших школярів.

Нами виокремлено наступні критерії готовності майбутніх вчителів до морального виховання молодших школярів: когнітивний, мотиваційний та діяльнісно-рефлексивний. Кожний із зазначених критеріїв характеризується певними показниками. Зокрема, показниками когнітивного критерію є: наявність знань з методик викладання; психолого-педагогічних і фізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку; форм і засобів формування й корекції моральних якостей молодших школярів; наявність знань про критерії і показники їхньої моральної вихованості [2].

У свою чергу мотиваційний критерій характеризують такі показники: наявність об'єктивного уявлення про професійну спрямованість і мотивацію діяльності з формування моральних якостей молодших школярів; позитивного ставлення до розвитку власних моральних якостей, необхідних у майбутній професії; налаштованості майбутніх учителів початкової школи на здобуття

знань про суспільно значущі моральні ідеали, погляди, норми, вимоги тощо [3, с. 41].

Натомість діяльнісно-рефлексивний критерій характеризується такими показниками: уміння налагоджувати взаємовідносини з учнями й колегами у процесі професійної діяльності; залучати учнів до організованої колективної діяльності, що сприяє формуванню таких моральних якостей, як дисциплінованість, взаємодопомога, культура поведінки, мужність, співчуття; планувати й організовувати свою діяльність з формування моральних якостей молодших школярів.

На підставі аналізу визначених критеріїв та показників було встановлено рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до морального виховання молодших школярів: формальний (низький), частково-продуктивний (середній), креативний (високий).

Формальний (низький) – майбутні педагоги характеризуються відсутністю компетентності і обізнаності в теоретичних і практичних аспектах морального виховання молодших школярів, мають труднощі в організації та проведенні виховних заходів. Вони мають лише деякі вміння організовувати моральне виховання молодших школярів, що базуються на життєвому досвіді, часто діють інтуїтивно. Пошук шляхів розв'язання тієї чи іншої ситуації здебільшого здійснюють методом випробувань і помилок, їм не вистачає самостійності у прийнятті рішень.

Частково-продуктивний (середній) рівень переважає у студентів, які володіють узагальненими прогностичними, організаційно-регулятивними, контрольнo-коригуючими вміннями. Вони обізнані з традиційними технологіями та змістом морального виховання молодших школярів. Однак, вони характеризуються недостатньою сформованістю мотиваційної основи для реалізації виховного процесу, мають нечіткі теоретичні знання щодо використання методів морального виховання у початковій школі. Вони здебільшого діють за аналогією, шаблоном, копіюють звичний спосіб морального виховання, відчують труднощі в означеній діяльності.

Креативний (високий) рівень властивий майбутнім фахівцям, які досконало володіють методологічними, загальнотеоретичними, методичними, організаційно-педагогічними знаннями; прогностичними, організаційно-регулятивними, контрольнo-коригуючими вміннями та навичками здійснення морального виховання молодших школярів. Їм притаманне уміння творчо розв'язувати проблеми організації навчальної діяльності учнів, а також стимулювання їх до творчої діяльності у здобутті моральних знань.

Отже, готовність майбутніх учителів до морального виховання є складовою їх готовності до професійної діяльності. Це складне соціально-психологічне утворення, яке характеризується усвідомленням значущості морального виховання, спрямованістю професійно-педагогічних умінь і навичок щодо його здійснення.

Література

1. Артемова Л.В. Моральні норми засвоюються з дитинства / Л.В. Артемова. – К., 2008. – 47 с.

2. Підготовка майбутнього вчителя да морального виховання учнів : навч. посібник / В.К. Демиденко, В.П. Перепелиця, О.О. Худяков; за заг. ред. В.К. Демиденка. – К., 1996. – 204 с.

3. Шагай Н.М. Психолого-педагогічні засади морального виховання молодших школярів / Н.М.Шагай // Нова педагогічна думка. – 2005. – №2. – С.40-43.

УДК 372.3.036:74

А. К. МИКУЛІНА
Мукачівський державний університет

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ВИДІВ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Взаємозв'язок видів образотворчої діяльності є важливою психолого-педагогічною проблемою. Розуміння її педагогом і дитиною зумовлює успішність реалізації мети і завдань образотворчої діяльності, яка визнається чинником та середовищем цілісного розвитку особистості в дошкільному віці.

Актуальність проблеми підтверджується тим, що в сучасній педагогіці велике значення відводиться вивченню міжпредметних зв'язків, які розглядаються як відображення матеріальної єдності предметного світу, як засіб загального взаємозв'язку явищ дійсності [3, с. 155].

Проблемі взаємозв'язку видів образотворчої діяльності дітей дошкільного віку присвячене дослідження Т. Казакової. До цього спеціальних досліджень не проводилося, хоча деякі елементи взаємозв'язку видів образотворчої діяльності розкриті в роботах Є. Фльоріної, Н. Сакуліної, Т. Комарової, Н.Халезової, Н. Курочкіної, Є. Рогалевої, Л. Пантелеєвої, Г. Пантелеєва.

Т. Казакова вважає, що взаємозв'язок видів образотворчої діяльності може бути одним із способів комплексного підходу в художньому розвитку дошкільнят; його можна розглядати і як педагогічну умову, що забезпечує цей розвиток. Дослідження показало, що за умови взаємозв'язку видів образотворчої діяльності не порушується логіка розвитку кожного з них. Поєднання різних способів, навпаки, значно розширює можливості цієї діяльності на самому початку її становлення. Пошукові ситуації ставлять дитину перед необхідністю вибору того чи того способу зображення [1].

Дослідженням доведено, що формування образу є найефективнішим в тому разі, коли запропоновані дітям завдання об'єднуються в тематичні цикли. Це дає можливість виокремити засоби виразності, встановити логічний взаємозв'язок між окремими завданнями кожного циклу, посилювати їхнє виховне значення.

Головним у взаємозв'язку малювання і ліплення за тематичним принципом є формування узагальнених уявлень, усвідомлення взаємозв'язків між явищами, розв'язання розумових завдань і згодом пошуки реалізації прихованих відношень у зображенні [2, с. 94]. Ідея взаємозв'язку названих Н.Сакуліною видів образотворчої діяльності обґрунтована концепцією розумового розвитку дошкільнят.

Н. Сакуліна виокремлює *форму* як сенсорний еталон і об'єднує навколо неї три види образотворчої діяльності: ліплення, аплікацію, малювання. Форма

(квадрат, прямокутник, круг, циліндр, куля) виступає як похідна для зображення предметів у ліпленні, аплікації, оскільки діти наочно-дієво її сприймають. Потім навчаються зображати її в малюванні.

Проблема взаємозв'язку видів образотворчої діяльності актуалізується і в роботах Л. Пантелєєвої, Г. Пантелєєва. Взаємозв'язки різних видів образотворчої діяльності (малювання, аплікації, художнього конструювання) показані в дослідженні Г. Пантелєєва на матеріалі декоративно-оформлювальної діяльності. Як зазначає автор, важливо, що одне й те саме завдання дошкільня виконує на різному матеріалі в різних ситуаціях [3, с. 161].

Взаємозв'язок видів образотворчої діяльності може визначатися специфікою будь-якого одного виду, що виконує домінуючу роль. Інший виступає як допоміжний для підсилення виразності образу. За такого типу взаємозв'язку дитина навчається порівнювати, зіставляти, пробувати різні засоби зображення. Вона потрапляє в ситуацію пошуку, вибору. Такого типу взаємозв'язки встановлюються між ліпленням та малюванням, малюванням та аплікацією.

Взаємозв'язок видів будується на логічній основі зв'язку підвидів: між малюванням предметним, сюжетним, декоративним є свої особливості, так само, як і в ліпленні, і в аплікації. Тому, не встановивши взаємозв'язку всередині кожного виду, не можна говорити про його встановлення в ширшому розумінні [2, с. 97].

Взаємозв'язок видів образотворчої діяльності набуває ефективності при умові поєднання занять різного типу. Це такі заняття, як одновидові (по кожному виду образотворчої діяльності ліплення, малювання, аплікації), тематичні (на яких відбувається поєднання різних способів зображення в передачі однієї теми), комплексні (в яких відбувається взаємозв'язок видів художньої діяльності: музики, літератури, образотворчої).

Отже, взаємозв'язок видів образотворчої діяльності в умовах реалізації особистісно-орієнтованої моделі освіти ґрунтується на ідеї сприймання, осмислення і створення дитиною *краси*, взаємодії естетичної свідомості, естетичної діяльності та естетичного життя особистості дитини в дошкільній період. Його результатом є цілісна «картина світу», образ «Я» та позитивна, оптимістична «Я-концепція», віддзеркалена у продуктах образотворчої діяльності дитини: живописних і графічних малюнках, ліпленні, декоративних роботах, архітектурно-конструктивних спорудах [3, с. 157].

Вивчення взаємозв'язку видів образотворчою діяльності дітей дошкільного віку показало необхідність вирішення цієї проблеми системно і цілісно. Лише такий підхід забезпечить головну мету — художній розвиток дошкільнят.

Література

1. Казакова Т. Г. Изобретательная деятельность и художественное развитие дошкольников / Т. Г. Казакова - М. : Педагогика, 1983.
2. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей / В. П. Котляр – К. : Кондор, 2009 - 200с.
3. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному закладі : підручник / Г.В.Сухорукова, О. О. Дронов, Н. М. Голота, Л. А. Янцур. - К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В АВСТРІЇ

Дослідження міжнародного досвіду суспільного та освітнього життя завжди було і буде актуальним, цікавим процесом збагачуючим вітчизняну науку. А зростання взаємозв'язку країн і народів сучасного світу, активні процеси глобалізації та інформатизації тільки підсилюють його. Вивчаючи динаміку розвитку західноєвропейських освітніх систем дає підстави стверджувати, що у рамках Болонського процесу відбуваються уніфікація національних освітніх стандартів, удосконалення технологій навчання, розвивається новий погляд на освітні моделі. У цьому зв'язку по-новому постає питання про вивчення і викладання іноземних мов (ІМ). Проблеми розвитку мовної педагогічної освіти в Європі, зокрема в Австрії традиційно перебували у полі зору українських дослідників. Зокрема, досліджувалися тенденції розвитку систем підготовки європейських учителів (Л. П. Пуховська), проблеми реформування шкільної освіти у контексті глобалізації (А. А. Сбруєва), проблеми профільного навчання в основній школі Австрії (Л. П. Фаннінгер), основні принципи організації системи освіти у Австрії (Л. П. Загорулько), підготовка вчителів іноземних мов для австрійської школи (Н.М.Когут) та ін.

Австрійська система освіти є надзвичайно цікавою з погляду реформування, так як усі зміни обумовлені вимогами часу та навіть випереджають їх. У науковій літературі часто порівнюють освіту у Австрії з іншими країнами, підкреслюючи, що вона відкрита для позитивних нововведень, однак залишає за собою унікальну самобутність, національні та регіональні особливості. Останнім часом у Європі велика увага приділяється проблемі реформування дидактичних принципів освіти. В Австрії зокрема зміни торкнулись усіх типів шкіл – від початкової до вищої. Українська дослідниця Л. П. Загорулько виділяє наступні принципи австрійської освіти:

- системно-структурна побудова (усі компоненти взаємодіють у рівній мірі);
- цілісність (усі ланки освіти виступають як одна система);
- наступність (рівний доступ до всіх етапів освіти);
- політичний принцип (врегульована внутрішня і зовнішня політика);
- зв'язок теорії з практикою;
- демократичний характер (автономія шкіл та відкритість до реформ);
- ранній професійно-проектувальний характер (профільне спрямування, починаючи з основної школи) [1, с. 196-198].

Усі перелічені вище принципи є одночасно основними дидактичними принципами, а це свідчить про те, що освітня система Австрії є добре налагодженою структурою, яка, з одного боку, консервативна і має свої незмінні компоненти, а з іншого, постійно реформується, а отже вдосконалюється. Саме змінний компонент освіти сприяв поділу підготовки

вчителя для різних типів шкіл – початкова, середня школа та вища школа. Учителів, які навчають дітей у початковій та основній школі, готують у педагогічних академіях (Padagogische Akademien), де наголос робиться на практичну підготовку. Майбутні вчителі вищої школи проходять підготовку в університетах, де навчання носить більш академічний характер [1, с. 90-92].

Підтримуючи загальноєвропейські освітні тенденції австрійська система ставить перед собою завдання якісно підготувати майбутніх учителів іноземних мов не тільки для роботи у Австрії, але і за її межами. Справитися з найважливішими завданнями нової моделі мовної освіти, яка є на часі зможуть тільки відповідно підготовлені вчителі ІМ. Розглянемо функції, які ставляться в обов'язок сучасному європейському викладачу, правомірно звернувшись до матеріалів Європейського центру сучасних мов, в яких були сформульовані вимоги до змісту професійної підготовки вчителів ІМ, у тому числі початкової школи. У документі «Назустріч майбутньому: викладачі мов у Європі» експертами визначено широке коло знань і умінь майбутнього вчителя ІМ [3, с. 76-90].

Предметні знання і вміння включають знання мови (мов) для загальних і професійних цілей та відповідної тематики, володіння комунікативними вміннями, нормами поведінки у рамках етикету і культурних розбіжностей, презентаційними вміннями, вміннями прийняття рішень щодо вибору і адаптації змісту та технологій навчання згідно з потребами і стилями навчання учнів.

Загальні і спеціальні знання світу передбачають обізнаність учителя ІМ в житті суспільства на регіональному, національному, міжкультурному і світовому рівнях, у культурі, літературі, ЗМІ, спорті, а також у спеціальних галузях знань, які пов'язані з використанням мови для професійних цілей.

Знання і вміння, пов'язані з обізнаністю у мовній політиці, вимагають від учителя ІМ володіння стратегічними питаннями вивчення і викладання мов, інформацію про міжнародні стандарти і кваліфікації, професійним інструментарем, розробленим Радою Європи (Європейські Рекомендації, Європейський мовний портфель), національною мовною проблематикою, державними програмами тощо.

Знання і вміння, пов'язані з педагогічною діяльністю, передбачають професійну підготовку з дидактики, методики, організації навчального процесу, розробки навчальних матеріалів, планів, програм і оцінювання. Знання і вміння, пов'язані з усвідомленням місії вчителя ІМ, виводять цю професію далеко за межі власно навчання мови, оскільки у викладанні мови вчителі використовують інформацію про життя і культуру країни, мова якої вивчається, виховують толерантність і повагу до інших культур, допомагають учням навчитись вчитися, сприяють розвитку їх самостійного критичного і креативного мислення. Знання і вміння, пов'язані з засобами навчання, вимагають від вчителя ІМ готовності до творчого користування сучасними технологіями, впевненого володіння ІКТ, здатності до їх інноваційного застосування у навчальному процесі.

Знання і вміння, пов'язані з життям школи і суспільства, формують учителя- менеджера, організатора, адміністратора, здатного до ефективних рішень щодо проведення тестування / іспитів, розробки навчальних програм, написання статей, підготовки методичних матеріалів до друку, керівництва ресурсними центрами та інших обов'язків. Гнучкість і прихильність до навчання упродовж життя є необхідними професійними якостями вчителя ІМ, на успішність діяльності якого постійно впливають такі змінні фактори, як потреби учнів, оснащення шкільного простору, технологічні інновації, спілкування з учнями, колегами, керівництвом школи, батьками.

З позицій компетентнісного підходу, серед загальних вимог до вчителя ІМ дослідники відмічають:

- високу професійну компетентність, яка базується на глибоких знаннях і ерудиції в науково-предметній галузі, нестандартному мисленні, володінні інноваційною тактикою, стратегією, методами вирішення творчих задач;

- педагогічну компетентність, яка включає знання основ педагогіки і психології, володіння сучасними формами, методами, засобами, технологіями навчання;

- комунікативну компетентність, яка передбачає розвинене літературне усне і писемне мовлення, вільне володіння іноземними мовами, ефективними методами і прийомами міжособистісного спілкування;

- інтеркультурну компетентність, яка розуміється як здатність досягнення взаєморозуміння між носіями різних мов і культур; - інформаційну компетентність, тобто вміння пошуку, обробки і використання інформації за допомогою ІКТ з метою прийняття на її основі певних рішень, тобто створення нової інформації;

- загальнокультурну компетентність, що охоплює сформований науковий світогляд, сталу систему духовних, культурних, моральних, та інших цінностей у їх національному і загальнолюдському розумінні [5, с.37-41].

Підсумовуючи вище сказане можемо стверджувати, що процес професійної підготовки вчителів іноземної мови відбувається педагогічних академіях (Pädagogische Akademien) а зміст професійної підготовки вчителів ІМ в Австрії орієнтується на модель «євровчителя», визначену Радою Європи і Європейською Комісією. Такий вчитель повинен відповідати наступним вимогам: - володіти щонайменше трьома мовами Європейського союзу (рідною мовою і двома іноземними); - бути «експертом» в галузі як національної культури і культури країни мова, що вивчається, так і глобальної «європейської культури»; - в якості «експерта» у сферах навчання і учіння, щиро і толерантно ставитись до всіх учнів – представників культу, культурно неоднорідного сучасного суспільства; - не просто володіти іноземною мовою, а й, бажано, викладати один навчальний предмет іноземною мовою, що робить сучасного фахівця мобільним на європейському ринку праці. У перспективі дослідження слід спрямувати на вивчення змін у самому процесі підготовки майбутнього вчителя ІМ, на аналіз її технологій та методів у контексті загальної тенденції активізації навчальної діяльності студентів.

Література

1. Загорулько Л.П. Структура і принципи організації системи освіти Австрії / Л.П. Загорулько // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2006. – №5. – С.190-199.
2. Когут Н.М. Особливості підготовки вчителів іноземних мов початкової школи в Австрії / Н.М. Когут // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2010. – Випуск 1. – С.89-95.
3. Facing the Future. Language Educators a cross Europe / The European Centre for Modern Languages. – Strasburg : Council of Europe Publishing, 2003. – 156 p.
4. Lehrgang „Teamlehrer mit deutscher und slovenischen Unterrichtssprache“ – 17 S. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ph-kaernten.ac.at/fileadmin/_institute/mehrsprachigkeit/TeamlehrerIn_VS_mit_deutscher_slovenische_r_USpr.pdf
5. The Training of Teachers of a Foreign Language: Developments in Europe: Main Report. A Report to the European Commission / Directorate – General for Education and Culture. August 2002. / URL: http://www.ec-europa.eu/education/policies/lang/doc/executive_summary_full_en.Pdf

УДК 378:373.31.134:371.032

Т.І. МОЛНАР
Мукачівський державний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Проблеми полікультурного виховання молоді, формування національної самосвідомості, громадянської позиції, активного й відповідального ставлення до життя є одними з пріоритетних у процесі гуманізації людського суспільства. Необхідність формування висококультурного громадянина України зумовлюється тим, що демократизація суспільних відносин у нашій країні вимагає іншого устрою життя, інших відносин між окремими людьми та їх групами, що належать до різних національностей і віросповідань. Саме тому в багатьох державних документах закладено ідеї полікультурності, серед них: Конституція України, Національна доктрина розвитку освіти, Державний стандарт базової й повної середньої освіти. Ці документи наголошують на необхідності вивчення кожною людиною національної культури народів, що живуть на території України, та світової культури [2].

Результати аналізу наукових праць засвідчують, що проблема полікультурного виховання привертала увагу дослідників різних галузей, зокрема філософів (С.Кримський, С.Оріховський, Н.Петрук), істориків (М.Грушевський, М.Драгоманов, М.Костомаров), культурологів (Д.Антонович, В.Щербаківський, М.Юрій) та педагогів (Г.Ващенко, Я.Коменський, В.Сухомлинський, К.Ушинський). Теоретичним аспектам полікультурного виховання й освіти присвячено праці зарубіжних учених, які вивчали шляхи гармонізації відносин між етнічними групами (Дж.Бенкс, Ч.Слітер), виховання взаємної відкритості й терпимості (Ю.Зандфукс), формування культурної ідентичності (В.Валхінер, Дж.Гарсія).

Полікультурне виховання зорієнтоване на виховання індивіда, який зберігає свою соціально-культурну ідентичність, поважає інші культурно-

етнічні спільності, уміє жити в мирі та злагоді з представниками різних національностей, рас, вірувань, готовий до активної творчої діяльності в динамічному полікультурному й багатонаціональному середовищі [3].

Вимоги часу диктують необхідність розробки нових наукових підходів до виховання студентської молоді в умовах полікультурного простору, гострої потреби в міжкультурних комунікаціях, що забезпечують духовну спрямованість виховання.

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до полікультурного виховання учнів передбачає включення у зміст навчальних програм полікультурного компонента, реалізацію педагогічного процесу на принципах рівності й поваги до інших культур, ствердження гуманістичних засад, використання активних форм і методів навчання, спрямованих на осмислення ролі національного в складі загальнокультурного.

Однією з визначальних умов забезпечення ефективності професійної підготовки майбутніх педагогів до полікультурного виховання учнів є сформованість полікультурної педагогічної компетентності. Формування полікультурної педагогічної компетентності можна здійснити на основі реалізації трьох підходів: а) формування знань та ерудиції з питань полікультурної освіти; б) оволодіння адекватним стилем педагогічного спілкування в умовах моделювання полікультурної навчально-виховної ситуації; в) формування вмінь та готовності реалізувати полікультурне виховання на практиці [1].

Успішність реалізації полікультурного виховання забезпечується удосконаленням системи освіти й принципів викладання багатьох предметів, зміни існуючих програм, створення підручників на основі врахування засад полікультурної освіти, запровадження нових педагогічних технологій підготовки майбутніх учителів. Збагачення навчальних предметів етнічним змістом, уведення дисциплін народознавчого циклу, забезпечення культурологічної спрямованості освіти, створення умов для запровадження двомовного чи багатомовного навчання – усе це позитивно впливає на розв'язання актуальних виховних завдань.

Таким чином, у нових освітніх та соціокультурних умовах набуває важливого значення якісне оновлення підготовки майбутніх учителів початкової школи до полікультурного виховання учнів. Полікультурне виховання включає в себе багато складових: формування вміння і готовність жити в поліетнічному середовищі, розвиток культури міжнаціонального спілкування, розвиток особистості як суб'єкта своєї національної культури, розвиток здатності протистояти расизму, збереження різноманіття культурних цінностей. З нашої точки зору, полікультурне виховання – це процес входження людини в іншу культуру, занурення в культурну своєрідність через розвиток особистої культури. У ньому відбивається різноманітність світу, воно допомагає зрозуміти його багатогранно-складну картину, а значить – сприяє адекватному сприйняттю молоддю мінливих умов життя. Полікультурне виховання допомагає адаптації як різних культурних груп, так, власне, і кожної окремої людини, включеної у взаємодію та спілкування.

Література

1. Волик Л. Полікультурний світогляд майбутнього вчителя – актуальна проблема сучасної професійної освіти / Л.Волик // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2003. – № 1. – С. 77-85.
2. Кузьменко В.В., Гончаренко Л.А. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи : Навчальний посібник / В.В.Кузьменко, Л.А.Гончаренко. – Херсон : РПО, 2006. – 92 с.
3. Пометун О.І. Людина у полікультурному суспільстві : навч.-метод. посіб. для викладачів вищих навчальних закладів з курсу за вибором для студентів соціогуманітарних спеціальностей / О.І.Пометун. – К. : «Інжиніринг», 2010. – 248 с.

УДК 811.161.1

А.В.МОРГУН

Мукачевский государственный университет

ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ ЗООНИМОВ В РУССКОМ И УКРАИНСКОМ ЯЗЫКАХ (ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)

В XXI веке современная лингвистическая наука все большее внимание уделяет сопоставительному изучению языков. В этой связи актуальным является сопоставительное изучение зоонимов и их производных в русском и украинском языках, которые составляют широкий пласт лексики и часто употребляются в речи, как в русском, так и украинском языках.

В обучении учащихся национальной школы главной целью словообразовательного анализа является определение производного слова, однако первоочередная задача в данном вопросе - построение лингвистической классификации зоонимов.

Существительные, называющие животных, образуют довольно пеструю группу лексических единиц, отличающихся с точки зрения семантической и словообразовательной структуры, а также в плане функционирования и происхождения. Для создания лингвистической классификации зоонимов следует определить параметры, необходимые для объединения некоторого множества в одну группу или подгруппу,

Возможность существования обобщающей «формулы», позволяющей исследователю совершать путь «от универсальной схемы до любого лексического элемента, стимулирует создание все новых и новых описаний системных отношений в лексике и классификации словарного состава языка» [6, с.168].

Анализ значений зоонимов требует учета социолингвистических факторов. Для того, чтобы определить эти значения с целью построения лингвистической классификации необходимо располагать информацией о месте соответствующего денотата в системе культурных представлений носителей языка. Так, например, латиноамериканские индейцы куна имеют двойные названия для большинства животных: одно для обозначения их днем, другое – ночью [2, с.124]. Корреляция между языком и экстралингвистической реальностью – актуальная социолингвистическая проблема. В языке отражается социальная, профессиональная и культурная дифференциация общества. Как отмечает Т.М.Беляева, «активность основ в словопроизводстве зависит не от их

потенции, а от степени их участия в образовании таких дериватов, которые возникают в языке из потребностей общения» [1, с.41]. В процессе жизнедеятельности человек проявляет определенное отношение к окружающему миру, для него характерна определенная избирательность, заинтересованность в выделении одних объектов действительности по сравнению с другими. Часто в поисках лингвистического значения возникает желание «отгородиться» от экстралингвистических факторов. Однако до сих пор никому не удалось точно определить границу между интралингвистической и экстралингвистической реальностью. «Между тем одна из целей лингвистической семантики состоит в том, чтобы показать, как в значении слова отражается и преобразуется именно внеязыковая действительность» [3, с.50].

М.Д. Степанова отмечает, что «внутренняя семантическая валентность ... связана в значительной степени с экстралингвистическими факторами, что отражается в явлении «семантического согласования» [5, с.92], т.е. она определяется объективной действительностью, условиями жизни общества, и поэтому является изменчивой как территориально, так и во времени. Характер и сферы социального взаимодействия между членами общества тесным образом связаны с характером и сферами языкового взаимодействия. Действительно, одно и то же животное не встречается на каждом шагу, так как связано с определенным местом обитания. Кроме того, в разное время в зависимости от потребностей человека оно может разводиться или не разводиться; это определяется степенью полезности или необходимости. Проблемы, существующие в языке, «не могут решаться без учета социолингвистических, психологических, логических, этнографических и других учений своего времени» [4, с.53].

Представление всего массива слов в обозримых и упорядоченных группировках Н.Ю.Шведова считает условием, необходимым для научно обоснованной унификации словарного описания [7, с.179].

Литература

1. Беляева Т.М. Словообразовательная валентность глагольных основ в английском языке / Т.М.Беляева. – М. : Высшая шк., - 1979. – 184 с.

2. Комлев Н.Г. Компоненты содержательной структуры слова / Н.Г.Комлев. – М. : Изд-во Москов.ун-та, 1969. – 192 с.

3. Курилович Е. Очерки по лингвистике / Е.Курилович. – М. : Изд-во иностр. лит., 1962. – 456 с.

4. Попова З.Д. Проблемы теории языкознания в лингвистической концепции / З.Д.Попова // Актуальные проблемы методики преподавания филологических дисциплин в высшей школе. – Воронеж : Изд-во Воронеж.ун-та, 1979. – С.51-56.

5.Степанова М.Д. Теория валентности и валентный анализ (на материале современного немецкого языка) : Учебное пособие / М.Д.Степанова. – М., 1973. – 110 с.

6.Улукханов Р.И. Словообразовательный и структурный анализ имен существительных-названий животных в современном русском языке : Автореф. дис....канд филол.наук : 10.02.01/ Куйбышев, 1970. – 21 с.

7.Шведова Н.Ю. Однотомный толковый словарь (специфика жанра и некоторые перспективы дальнейшей работы) / Н.Ю.Шведова // Русский язык. Проблемы

УДК 378:811.111

І.В.МОРГУН

Мукачівський державний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ШКОЛІ

Сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства.

Саме ці пріоритети лежать в основі реформування сучасної загальноосвітньої школи, головне завдання якої – підготувати компетентну особистість, здатну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому і професійних ситуаціях. Тому актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості. Результатом такого процесу має бути сформованість загальної компетентності людини, яка включає сукупність ключових компетенцій і є інтегрованою характеристикою особистості.

Відбору ключових компетентностей присвятили свої праці такі європейські науковці: Е.Свенік, Р.Данон, П.Вогеліус, Р.Джакку-Сівонен, П.Врігнод, Дж.Пешар, М.Норріс, Ф.Келлі, А.Х.Веетрхайм, Дж.Саккен, П.Трієр, Д.Міллер та ін.

Сьогодні соціуму необхідні учні та випускники, готові змінюватись та пристосовуватись до нових потреб життя, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. А це більшою мірою залежить від деяких додаткових якостей, для позначення яких і використовуються поняття компетенція і компетентність, які найбільше відповідають сучасному розумінню мети освіти. Ця мета передбачає досягнення школярами такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування в усній (говоріння, аудіювання) та писемній (читання, письмо) формах у межах визначених комунікативних сфер, тематики ситуативного мовлення та на основі вивченого мовного і мовленнєвого матеріалу [1, с.14].

Уроки англійської мови - благодатний ґрунт для цього, оскільки, використовуючи мову як засіб, ми вивчаємо оточуючий світ у всіх його проявах. Учні опановують дану компетенцію беручи участь в моральних бесідах, в ситуаціях морального вибору вчинків. Так при вивченні теми Природа і погода (навколишнє середовище, захист довкілля) застосовуються такі вправи, що містять варіанти вибору.

Момент спільного визначення цілей присутній на кожному уроці. Починаючи вивчати нову тему разом з дітьми обговорюємо сфери застосування даного матеріалу, його практичну спрямованість.

Навчання англійської мови дає достатньо можливості для формування інформаційної компетенції. На сьогоднішній день комп'ютери міцно увійшли в життя дітей, вони мають доступ до Інтернету, користуються електронною поштою, і це є їх життєвою потребою. Отримуючи завдання, написати реферат або підготувати повідомлення, виконуючи творчі завдання беручи участь у конкурсах, учні шукають додаткову інформацію з різних джерел, таким чином вдосконалюючи свою інформаційну компетенцію. Інформаційні комп'ютерні технології зайняли чинне місце в процесі навчання. Практика показує, що вони мають чимало переваг перед традиційними методами навчання: індивідуалізація навчання, інтенсифікація самостійної роботи учнів, підвищення пізнавальної активності і мотивації учнів. Наприклад, при вивченні граматичних явищ та конструкцій застосовуємо мультимедійний посібник "Grammar Time" [3, с. 41].

Домогтися формування комунікативної компетенції можна послідовно і системно просуваючись по наступних напрямках. Перш за все, кожна людина повинна вміти заявити про себе: представити себе, повідомити про себе певні відомості. В усній формі це реалізується при монологічному або діалогічному мовленні. Діти визначають соціальні ролі і ведуть діалог з різних тем.

У письмовій формі про сформованість комунікативної компетенції можна робити висновки, коли учні здатні заповнити анкету, повідомивши про себе необхідну інформацію (починаючи від найпростішої - свого імені та прізвища, адреси в початкових класах до резюме в старших класах). Завдяки підручникам Британського виробництва "Get Set Go", "Friends", "Enterprise" маємо можливість формувати компетенцію та розвивати навички монологічного, діалогічного мовлення та вміння виражати свої думки в письмовій формі при написанні листа другу, е-мейлу, листівки, оголошення, заповнюючи анкету і т.д.

Таким чином, уроки англійської мови мають велику можливість для реалізації компетентнісного підходу, а саме для формування ключових компетенцій. Крім уроків англійської мови великою підмогою в справі формування ключових компетенцій є позакласна робота з предмета, (фото з позакласних ходів) коли діти не відчуваючи тиску оцінок із задоволенням вдосконалюють і демонструють свої навички володіння англійською мовою та сформованість загальнонавчальних умінь і навичок в цілому. Це традиційні предметні тижні англійської мови, заняття з краєзнавства, відзначення свят англійських країн (Хелловін, День святого Валентина, Різдво, Великдень та ін.) [2, с.48].

Навчання англійської мови - взаємопов'язана система початкового, середнього та старшого ступенів, тому перехід з одного ступеня на інший не є для дитини стресом. На кожному ступені навчання вибудовується навчальний процес так, щоб дати дітям можливість реалізувати себе.

Тобто можна зробити висновок, що на даному етапі суспільно-освітнього розвитку вивчення іноземної мови, реалізація комунікативного підходу у навчальному процесі з іноземної мови означає, що формування комунікативної компетенції учнів відбувається шляхом і завдяки здійсненню учнем іншомовної мовленнєвої діяльності. У зв'язку з цим, навчальна діяльність учнів організується таким чином, щоб вони виконували вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей та намірів спілкування.

Спілкування людей в реальному житті відбувається завдяки виникненню потреби в реалізації певного комунікативного наміру, досягнення або недосагнення якого визначає результат мовленнєвого спілкування. У ході спілкування комуніканти виступають як носії певних соціальних стосунків, що виникають в тій чи іншій сфері діяльності і реалізуються в конкретних мовленнєвих ситуаціях. Формування комунікативної компетенції можливе за умови моделювання у навчальному процесі типових ситуацій реального спілкування, які виникають в різних сферах життя і стосуються різних тем. Тобто предметно-змістовий план іншомовного мовлення учнів під час навчання зумовлюється темою, ситуацією і сферою спілкування.

Література

1. Береза В.Д. Комунікативна компетенція як основа формування національної свідомості особистості / В.Д.Береза // Рідна школа. – 2006. - № 5. - С.13 – 16.
2. Бухлова Н.В. Формування здатності особистості до самонавчання / Н.В.Бухлова // Педагогічна скарбниця. – 2002. - № 1. – С 47 – 49.
3. Малик Г.К. Розвиток іншомовної копетентності як імператив інтерна-ціоналізації освіти / Г.К.Малик // Рідна школа. – 2005. - № 2. - С. 40 -43.

УДК378

Ф. В.МОРОЗ
Мукачівський державний університет

ВИХОВАННЯ І РОЗВИТОК У СТУДЕНТІВ ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАННЯ

З приходом людини до навчального закладу потреба в самоствердженні виявляється в бажанні посісти належне місце в груповому колективі, відігравати помітну роль серед одногрупників, товаришів по вулиці, двору.

Для формування інтересу студентів до навчання важливе значення має форма викладу матеріалу викладачем. Так, пари, в процесі яких говорить переважно педагог, а студенти пасивно слухають, не сприяють виробленню у студентів глибокого й стійкого інтересу до знань. І, навпаки, пари, під час яких забезпечуються широкі, можливості для вияву активності й самостійності студентів, великою мірою і симулюють розвиток пізнавальних інтересів. Істотну роль у формуванні й розвитку у студентів інтересу до навчання відіграють їх потреби (у пізнанні, діяльності, спілкуванні, самоствердженні).

Однак можливості колективної діяльності цим далеко не вичерпуються. Вона має важливе значення для самоствердження студента в колективі, для

розширення кола взаємних симпатій, спілкування. А, як показує досвід, чим вища активність студента в колективі, тим більший інтерес виявляє він до опанування основ наук [1, с.9].

В теперішньому часі загально визначено, що знання і рухові навички, здобуті простим запам'ятовуванням і механічними вправами, менш витривалі порівняно з тими, які засвоєні за допомогою мислення і свідомих вправ. Тільки такі знання стають знаряддям повноцінного розвитку студентів [2, с.25].

Навчальний процес, як відомо складається з багатьох компонентів і водночас являє собою єдине ціле. Сучасний стан виховання молоді засвідчує про особливе й вагомє місце емоційних моментів в інтересах, які виражають найважливіше для людини, головною метою освітнього процесу є залучення студентів до пізнання навколишньої дійсності. Залучаючи студентів особливу увагу потрібно звернути на розвиток кмітливості, ініціативності й самостійності суджень.

Молодь характеризується різноманітністю нюансів, виразних і невиразних переходів, різним ступенем сприймання, розуміння навчального матеріалу, зумовленим не лише віковими особливостями ай своєрідністю характерів, уподобань, здібностей.

Отже, інтерес донавчальної діяльності істотною мірою залежить від особистісних якостей студента, його особливих життєвих потреб і прагнень. Однією з важливих умов успішного формування пізнавальних потреб студента є відповідність змісту учбового матеріалу, його розумовому розвитку.

Основною формою фізичного виховання студентів є пари. Під час яких викладач викладає студентам матеріал з фізкультури, дбає про усвідомлення ними значення фізичного вдосконалення для їх гармонійного розвитку, зміцнення здоров'я. З кожною парою студенти дістають дедалі повніше уявлення про різні види спорту: гімнастику, легку атлетику, лижні гонки, волейбол, футбол, баскетбол тощо. Компонентом усебічного гармонійного розвитку особистості є фізичне виховання [3, с.7-8].

Інтерес і звичка до занять фізичною культурою та спортом у процесі навчання у вузі характеризується чітко вираженим бажанням студентів досягти певних результатів у фізичному вдосконаленні, усвідомлення перспективи цих занять, глибоким розумінням того факту, що досягти успіхів у своєму фізичному розвитку неможливо без переборювання труднощів, без щоденних занять фізичними вправами. Таким чином, фізичне виховання, як і виховання в цілому, є процесом вирішення певних освітньо-виховних завдань, який характеризується всіма загальними ознаками педагогічного процесу, або здійснюється в умовах самовиховання [4, с.31].

Нині для переважної більшості студентів характерною є активна життєва позиція. Таким чином, формування навчальних інтересів студентів має надзвичайно важливе значення для ефективного оволодіння ними знаннями, сприяє виробленню у них самостійності мислення, активностей ініціативи на заняттях фізичною культурою і спортом. Тому інтерес є внутрішньою

рушійною силою духовногорбзвитку студента, а це, в свою чергу, великою мірою сприяє підвищенню ефективності навчально-виховного процесу.

Для подальшого підвищення інтересу до оволодіння знаннями необхідна постійна активізація пізнавальної діяльності студентів.

Література

1. Кричук О.І. Виховання в учнів інтересу до навчання / О.І. Кричук. – Київ : «Знання» Української РСР, 1986.

2. Новосельський В.Ф. Методика уроку фізической культури в старших классах / В.Ф. Новосельський. – Киев : Радянська школа, 1983.- С. 25-27.

3. Ведмеденко Б.Ф. Виховне значення фізкультури і спорту / Б.Ф. Ведмеденко.- Київ : Товариство «Знання» Української РСР, 1986.

4. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1. / Б.М. Шиян. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001.- С. 31.

УДК 373.31:316.628:372.800.4

Т.М.МОЧАН

Мукачівський державний університет

МОТИВАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Проблема забезпечення пізнавальної діяльності учнів у навчально-виховному процесі є однією з найактуальніших, оскільки завдання школи полягає не тільки в наданні освітніх послуг, а створенні умов формування мотиваційної сфери учня.

Як стверджують науковці, пізнавальна діяльність – це складний процес, що включає такі взаємопов'язані компоненти як: пізнавальний інтерес, пізнавальну активність, пізнавальну самостійність і пізнавальні здібності. Активізація ж пізнавальної діяльності учнів можлива лише за умови розвитку і вдосконалення всіх її компонентів [1].

Навчально-пізнавальна діяльність має на меті засвоєння учнями нових знань, умінь і навичок творчої діяльності (пошук нової інформації, оволодіння знаннями про природу, людину і суспільство), тобто діяльність учнів, спрямована на засвоєння нових знань та способів діяльності. Тому, говорячи про засвоєння, ми маємо на увазі пізнавальну діяльність учнів, але завжди в поєднанні з організаційною, навчальною роллю вчителя і змістом навчального матеріалу, враховуючи його структуру [2].

Одним з основних завдань, на основі яких реалізується організація пізнавальної діяльності, є формування позитивних мотивів навчальної діяльності, відповідального ставлення до навчання, забезпечення умов для самореалізації учнів.

Мотивація в сучасній науці розглядається як сукупність спонукань, що активізують особистість, тобто система чинників, які детермінують її поведінку та діяльність (потреби, мотиви, цілі, прагнення тощо); а також процес формування мотивів, підтримування її поведінкової активності на певному рівні [3].

Пізнавальна мотивація виступає не стільки проявом особистісної риси, скільки віддзеркаленням поставлених умов діяльності. Можливості формування в учнів такої мотивації створюються при використанні педагогом способів активації пізнавальної діяльності.

Педагог, як суб'єкт навчального процесу, з носія знань перетворюється на координатора пізнавальної, пошукової, творчої діяльності учнів, переорієнтовує на різні види роботи спрямовані на спонукання школярів до того чи іншого виду активності, що ґрунтуються на цілях і завданнях навчальної діяльності, збагаченні свого досвіду, розкритті потенціалу, постійного пошуку шляхів самореалізації в сучасному суспільстві.

Одним із завдань ведення предмету інформатики в початковій школі є підготовка підростаючого покоління до життя і професійної діяльності у інформаційному середовищі, до можливості отримання подальшої освіти з використанням сучасних інформаційних технологій. Завданням вчителя на уроках інформатики є сформувані в учня інформаційну компетентність в процесі використання різних способів активації пізнавальної діяльності для спонукання мотиваційної сфери школяра.

Інформатика в початковій школі дає можливість учням не лише ознайомитися з комп'ютером, а й здобути початкові знання, вміння й навички, якомога раніше донести до дитини основи цієї науки.

Перш за все необхідна мотивація діяльності. Завдання полягає в тому, щоб, спираючись на потреби учнів, спонукати їх до певної діяльності, яка б задовольняла їхні інтереси, вселяла віру у власні здібності, у можливість подолання труднощів, радість і гордість за досягнуті успіхи. Потрібно, щоб мета і завдання, які ставить учитель, мали для учнів зрозумілий і особистісне значущий зміст.

Найчастіше для мотивації використовуються конкретні практичні завдання, для розв'язування яких необхідно розширити знання, тобто ввести певне нове поняття.

Наприклад, при вивченні теми «Алгоритми і виконавці» учням пропонується скласти і записати послідовність дій касира в магазині при цьому вказується кількість одиниць товару, цим самим ознайомити учнів з поняттям «алгоритм» (послідовність дій, спрямованих на роз'язання певного завдання).

При ознайомленні учнів з складовими комп'ютера запропонувати учням з певного переліку зображень вибрати пристрої введення (клавіатура, миша) і виведення (монітор, принтер) інформації/

Одним із засобів, що сприяють пізнавальній мотивації на уроках інформатики, є проблемність навчання. Тому навчання будь-якої нової діяльності слід починати з постановки проблеми для вирішення якої вона необхідна.

Так, наприклад, при роботі з графічним редактором можна запропонувати учням виконати таке завдання. Необхідно за певний проміжок часу створити малюнок при цьому використати максимальну кількість інструментів і палітру кольорів, при цьому запам'ятати послідовність виконання малюнка.

Організація пізнавальної діяльності учнів дозволяє формувати у кожного з них вміння і навички самостійно добувати знання, розвивати такі якості особистості як самостійність, організованість, наполегливість у досягненні мети, відповідальність.

Література

1. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України ; за ред. В.Г. Кременя. – К., 2011. –342 с.
2. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів / О.Я Савченко. – К. : 1999. – 342 с.
3. Гладиш Т. Формування мотивів і мотивації навчально-пізнавальної діяльності як психолого-педагогічної проблеми / Тетяна Гладиш // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2012. – № 6 (Ч. 1). – С. 150–155.

УДК 373.3:372.851:004

Т.М. МОЧАН, К.Я. ЛАБОШ
Мукачівський державний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасного етапу розвитку цивілізації характеризується великим обсягом інформації та впровадженням інформаційних ідей, засобів та технологій майже до кожної галузі людської діяльності. Стрімкий розвиток технічного і програмного потенціалу персональних комп'ютерів, поширення інформаційно-комунікаційних технологій створюють реальні можливості для їх впровадження в системі освіти з метою розвитку творчого потенціалу особистості в навчально-виховному процесі та забезпечення наступності навчання між різними ланками закладів освіти.

У 1997 році Інститут UNESCO з інформаційних технологій у освіті (ІТЕ) спільно з Міжнародною федерацією з опрацювання інформації (IFIP) та Інститутом нових технологій у освіті (INT) розробили рекомендації з вивчення інформатики в початковій школі. Документ призначений для тих, хто вже використовує інформаційні технології в освіті, і тих, хто тільки збирається це зробити. У ньому розглядаються проблеми, досягнення і перспективи використання інформаційних і комунікаційних технологій у початковій освіті [1].

Інформаційні технології – це технології, що тією чи іншою мірою реалізують інформаційні процеси: збирання, накопичення, зберігання, передавання, опрацювання та представлення (відображення) інформації.

В.Т.Бусел, автор великого тлумачного словника української мови, поняття «інформаційна технологія» розглядає, як сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують швидкий пошук інформації, доступ до джерел інформації [2, с. 504].

Слід зупинитися на впровадженні інформаційних технологій саме в навчальному процесі початкової школи. На нашу думку, саме активне, але вмотивоване, використання цих технологій на уроках, в ході роботи з

молодшими школярами, буде ефективним для засвоєння програмового матеріалу.

На уроках математики за допомогою комп'ютера можна вирішити проблему браку рухливої наочності, коли діти під керівництвом вчителя на проектній чи мультимедійній дошці мають можливість, наприклад, порівнюють способом накладання геометричні фігури, аналізують взаємовідносини множин.

Хотілося б зупинитися на впровадженні комп'ютерної програми з елементами гри «Математика».

Сама програма «Математика» складається із двох частин. В кожній частині потрібно подолати вісім рівнів. В кінці кожного рівня слід пройти тест. Так, перша частина має такі рівні:

- «Сума і різниця». У першому рівні ми будемо рахувати та порівнювати числа, а також подивимося мультик та пограємо у класики.

- «Числа у лісі». Тут доведеться докласти зусиль, адже перед Тобою стоятиме завдання самому спекти колобка, порахувати запаси на зиму та знайти доданок.

- «Посвята в козачата». У ньому на Тебе чекає неймовірна мандрівка на острів Хортицю. Тут доведеться виявити усю свою кмітливість та сміливість, аби Тебе прийняли в козачата.

- «Рости-рости хлібчику». У цьому рівні немає місця ледарям, потрібно буде вирощувати пшеницю, рахувати периметр ділянки, а також самостійно пекти хліб.

- «У царстві грибів». Йдемо збирати гриби... Кожен збирач грибів повинен вміти порахувати зібрані гриби, а також відрізнити хороші гриби від отруйних. всьому, цьому Ти тут навчишся.

- «Гайда на допомогу». Тут Тобі потрібно буде врятувати казкового героя... Та головне - навчитися рахувати гроші та запам'ятати десятки.

- «У братів-місяців». Познайомимося з місяцями, особливо Тобі допомагатиме Лютий. Але будь уважним: він також може помилятися.

- «Множимо та ділимо». Останній рівень дуже відповідальний - у ньому Ти маєш навчитися множити та ділити, та ще й навчити цьому Незнайка.

Найбільш ефективним є застосування інформаційних технологій на уроках математики в початковій школі при мотивації вивчення нового матеріалу, демонстрації моделей, відпрацюванні окремих навичок та вмінь, контролі та корекції навчальних досягнень учнів. Комп'ютер допомагає вчителю відтворити наочність, якої так не вистачає при вивченні тієї чи іншої теми. Інформаційні технології мають великі можливості застосування в навчальному процесі. Насамперед, як засіб доступу до інформації та ефективної організації навчання.

Таким чином, використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання математики в початковій школі обумовлено багатьма факторами і разом з метою, змістом, формами і методами навчання є одним із компонентів дидактичної системи.

Можна зробити висновок, що використання комп'ютера на уроках математики є необхідним, щоб підвищити ефективність навчального процесу та покращити якість знань.

Література

1. Информатика в начальном образовании : Рекомендации ЮНЕСКО // Информатика в младших классах : Прилож. к журналу «Информатика и образование». – 1999. – № 2. – 96 с.

2. Великий тлумачний словник української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і головн. ред. В.Т.Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

УДК 744:378.015.3

І.Д. НИЩАК

Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНЕ ДІАГНОСТУВАННЯ РІВНЯ ІНЖЕНЕРНО-ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ (НА ПРИКЛАДІ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ З КРЕСЛЕННЯ)

Ефективність управління дидактичним процесом зумовлюється чіткою організацією педагогічного діагностування, спрямованого на своєчасне виявлення, оцінювання та аналіз умов й обставин перебігу навчання, визначення його результатів.

Педагогічне діагностування, на думку Н. Мойсеюк, – це невід'ємний елемент дидактичного процесу, без якого неможливе досягнення оптимальних результатів, визначених цілями навчання [1]. У педагогічне діагностування, стверджує Д. Чернилевський, вкладається ширший і глибший зміст, ніж у традиційну перевірку знань й умінь. Діагностування розглядає результати у єдності зі шляхами та способами їх досягнення; виявляє тенденції і динаміку формування продуктів навчання й передбачає педагогічний контроль, перевірку, оцінювання, нагромадження статистичних даних, їх аналіз, виявлення динаміки, тенденцій, прогнозування подальшого розвитку подій [2].

Основні засади педагогічного діагностування знайшли відображення у наукових працях багатьох учених-дослідників (В. Аванесова, В. Безпалька, В. Загвязинського, А. Киверялга, О. Майорова, Л. Паращенко, М. Скаткіна та ін.). Вагомим є вклад американських науковців, зокрема Р. Берка (R. Berk), Б. Блума (B. Bloom), В. Вілсона (V. Willson), Дж. Мілмана (J. Millman) та ін.

У контексті наукового дослідження ефективності методичної системи навчання інженерно-графічних дисциплін майбутніх учителів технологій було організовано і проведено педагогічне діагностування, спрямоване на виявлення рівня інженерно-графічної підготовки студентів. Одним з методів педагогічного діагностування обрано виконання студентами контрольних (графічних) робіт з креслення, що носили комплексний характер й передбачали узагальнення графічних знань й умінь, активізацію індивідуальних здібностей особистості, встановлення графічної грамотності.

Контрольна робота для вхідного діагностування рівня інженерно-графічної підготовки студентів-першокурсників була орієнтована на зміст програми шкільного курсу креслення й передбачала побудову комплексного кресленника

предмета згідно його наочного зображення з виконанням необхідних розрізів чи перерізів. Контрольна робота для підсумкового діагностування рівня інженерно-графічної підготовки студентів передбачала виконання робочого кресленика технічної деталі згідно запропонованого складального кресленика.

Перевірка й оцінювання контрольних робіт з креслення здійснювалася з урахуванням конкретизованих показників графічної діяльності студентів:

1. Ступінь уявлення (аналізу) геометричної форми та симетричності предмета (вміння аналізувати графічний склад зображення, розпізнавати плоскі геометричні фігури, що передають на кресленні об'ємну форму предмета і його конструкцію та ін.).

2. Оптимальність кількості зображень предмета на кресленнику; правильність вибору головного вигляду.

3. Раціональність вибору розміру формату і масштабу кресленика (вміння визначати робоче поле формату та здійснювати компоновання зображень на кресленнику з дотриманням проєкційного зв'язку).

4. Якість (правильність, точність) викреслювання зовнішнього контуру предмета, представленого відповідними видами (головним, основними, додатковими) та уточнення його форми (побудова виступів, зрізів, вирізів та ін.).

5. Якість (правильність, точність) викреслювання внутрішнього контуру предмета (виконання розрізів, перерізів, виносних елементів, поєднання вигляду з розрізом).

6. Раціональність нанесення розмірів з відповідними граничними відхиленнями (окремих елементів деталі; координуючих; габаритних), а також додаткових умовних позначень (шорсткості поверхонь, відхилень від геометричної форми та взаємного розташування поверхонь та ін.).

7. Дотримання вимог стандартів щодо оформлення графічної документації (відповідність ліній, букв та цифр, правильність штрихування, заповнення основного напису кресленика та ін.).

8. Самостійність при розв'язуванні завдань контрольної графічної роботи (фіксувалася кількість звернень про допомогу до викладача або навчального посібника).

9. Якість оформлення графічної роботи (стан формату кресленика, наявність неточностей, підтирань, помарок та ін.).

10. Захист контрольної графічної роботи (відповіді на контрольні й уточнюючі запитання викладача).

Максимальна відповідність кожному показнику графічної діяльності студентів оцінювалася у 10 балів. Таким чином, загальна кількість балів за успішне виконання контрольної роботи з креслення становила 100 балів.

Література

1. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : [навч. посібн.] / Н.Є. Мойсеюк. – 3-є вид., доповн. – К., 2001. – 608 с.

2. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе : учеб. пос. [для вузов] / Д.В.Чернилевский. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗМІСТУ ТЕРМІНУ «ПАРАДИГМА» В
ПОСТНЕКЛАСИЧНИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ НАУКИ**

Розвиток методологічної рефлексії в галузі педагогіки, глибокий аналіз методологічних проблем педагогічної науки, альтернативних і при цьому достатньо аргументованих поглядів є важливим завданням педагогічного розвитку соціогуманітарної науки. Квінтесенцією такого підходу є, зокрема, сутнісне розуміння і тлумачення поняття «парадигма» у новітній педагогічній думці. Зазначимо, що в сучасних енциклопедичних виданнях акцентується увага на тому, що поняття "парадигма" у філософію науки вперше було запроваджене німецьким позитивістом Г. Бергманом [5, с.332]. Проте поширення і застосування цього термінологічного поняття пов'язане з іменем відомого американського фізика, історика науки Т. Куна. Зазначимо, що у науковій літературі в якості синоніму парадигми нерідко використовується поняття "картина світу".

Нагадаємо, що Т. Кун у своїй праці "Структура наукових революцій" визначає парадигму як сукупність наукових досягнень в той чи інший період часу, які є основою і зразком для нових наукових досліджень [3, с.11]. Уточнюючи змістовне наповнення парадигми, американський вчений ввів для наукового вжитку поняття дисциплінарної матриці. Вона, зокрема, містить в собі наступні структурні елементи: символічне узагальнення або закони; моделі та інтерпретації, зразки вирішення проблем. Слід підкреслити, що сутність дисциплінарної матриці Т. Кун розумів як певну єдність філософсько-методологічних передумов, теоретичного пояснення і методів пізнавальної діяльності. Значення дисциплінарних матриць (або парадигм) він вбачав не тільки в тому, що їх зміна розкриває механізм революційних перетворень в науці, але і в тому, що вони в середовищі "нормальної науки" дозволяють успішно вирішувати питання про вибір теорії. В сучасних умовах певна частина дослідників, наприклад, вважає, що термін "парадигма" не є загальноновизнаним у галузі соціально-гуманітарного пізнання. Свою позицію вона пояснює різним тлумаченням цього терміна [4, с.337]. Натомість, важко заперечувати той очевидний факт, що в переважній більшості наукових праць їх автори спираються саме на класичне розуміння парадигми як моделі наукової діяльності (побудови та обґрунтування наукового знання), сукупності норм, критеріїв, стандартів дослідження. Незважаючи на те, що навіть погляди самого Т. Куна на поняття "парадигма" зазнавали певних трансформаційних змін, проте його серцевину визначають дві основні методологічні домінанти: 1) сукупність переконань, в тому числі філософських цінностей, методологічних та інших засобів, яка об'єднує дане співтовариство; 2) зразок, приклад розв'язання проблем, завдань, які використовує це співтовариство.

Зазначимо, що постнекласичний період розвитку педагогічної науки викликав необхідність уточнення та доповнення існуючої схеми зв'язку

педагогічної науки і практики. Значною мірою це обумовлено тим, що рух до переосмислення основних методологічних і теоретичних положень педагогіки має свої недоліки. Достатньо сказати, що у царині педагогічної думки відбувається стрімкий процес «розмноження» методологій («практична методологія», «методологія оцінки якості освіти, діяльності педагогів у вищих навчальних закладах і т.д.) [1, с.98].

Традиційно сучасні дослідники вживають у наукових дослідженнях термін "парадигма" для позначення певної цілісності та конкретного поєднання основних "параметрів" знання - філософсько-світоглядних і ціннісних, епістемологічних та методологічних. На нашу думку, саме в класичному розумінні парадигма дійсно є зразком вирішення наукової проблеми, виявляючи при цьому гносеологічну та праксеологічну "вершину" наукового "айсбергу". Слід вказати на те, що педагогічний зміст терміну "парадигма" відрізняється від його класичного пояснення Т. Куном. Окремі представники педагогічної думки, розкриваючи сутність цього поняття, пропонують інший формат його трактування. Зокрема, під парадигмою певна частина вітчизняних і зарубіжних авторів розуміє модель, яку використовують для розв'язання не тільки дослідницьких, але і практичних (освітніх) завдань. Поняття освітньої чи (виховної) парадигми тлумачиться науковцями як підґрунтя, ідея, підхід до проектування освітніх систем, як базова модель або стратегія освіти [2, с.11]. Слід зазначити, що в основу поширених тверджень про поліпарадигмальність педагогічної реальності чи зміни парадигми покладено уявлення про освітню, а не наукову парадигму. Поширення в педагогічних працях значення терміну "парадигма" не лише на сферу наукової діяльності, але й освіти є свідченням привнесення нового смислового наповнення в класичні уявлення про парадигму.

При аналізі методолого-педагогічних позицій і міркувань, пов'язаних з використанням поняття "парадигма" у педагогічній термінології, важливо, на наш погляд, враховувати специфіку педагогічної науки та її об'єкта - освіти. Потрібно зазначити у цьому зв'язку, що педагогічна сфера, яка має у своєму розпорядженні розгалужений інтелектуальний апарат, охоплює двохрівневу педагогічну дійсність. Якщо онтологія першого рівня представлена педагогічною практикою, то онтологію другого рівня уособлює педагогічна теорія.

Неправомірним є також ототожнення двох видів педагогічної діяльності: науково-дослідної та проектувальної. Основна відмінність між ними полягає в тому, що проектування спрямоване на реальну педагогічну дійсність, в той час як наукове дослідження на ідеалізовану. Ми розділяємо конструктивну точку зору тих дослідників, які вважають, що в умовах посилення антифундаменталістських тенденцій не тільки в практиці, але і в науці, висунення окремими представниками педагогічного знання самого терміну "освітня парадигма" є помилковим і недостатньо аргументованим, як у пізнавальному, так і в логічному сенсі. Його використання педагогічною спільнотою може привести до втрати стратегічних, гносеологічних орієнтирів і посилення термінологічного і концептуального хаосу.

У цьому зв'язку варто врахувати конструктивну думку Н.Коршунової, яка зазначає, що теорія, яку дослідник отримав прямим шляхом з практики, є не стільки парадигмою науково-педагогічного міркування, скільки парадією на неї [2, с.17].

Загалом, в соціогуманітарній науці, у тому числі і педагогічній, гостро відчувається методологічна необхідність в однозначному трактуванні узагальненого поняття "парадигма". Важливим у цьому відношенні є усвідомлення того, що терміни "парадигма" і "методологія" не є синонімами. В контексті історії науки більш широким за змістом є, наприклад, поняття парадигми. Натомість, онтологічний підхід віддає пріоритет такому більш узагальненому поняттю як методологія, яка може безконфліктно містити в собі риси минулих і новітніх парадигм.

На сучасному етапі педагогічна наука не лише зазнає певних еволюційних змін, а й здійснює саморефлексію проблемного поля досліджень, власного методологічного інструментарію. Тому цілком закономірним стало активне і досить динамічне використання поняття "парадигма" у педагогічній думці. Разом з тим це вимагає з боку дослідників коректного підходу щодо його застосування у науковому пошуку, чіткого розуміння окресленого ним смислу.

Вважаємо, що для визначення зразків педагогічної діяльності більш доцільним є вживання поняття "модель". Перевага цього терміну над терміном "парадигма" полягає в тому, що категорія "модель" не передбачає обов'язковий характер нормативності. В даному випадку моделей в освітньому процесі може бути декілька, оскільки відмінність між ними визначається лише різницею їх ціннісного потенціалу. Питання ж про доцільність множинності парадигм у педагогічній науці, тим більше у педагогічній практиці, позбавлене сенсу, оскільки їх наявність у проблемному полі педагогічних студій і дискурсів суперечить модусу нормативності.

Отже, виходячи із нижчезазначених міркувань, можна запропонувати наступне авторське визначення поняття «парадигма» у галузі педагогічної науки. На нашу думку, науково-педагогічна парадигма –це сукупність діалектично взаємопов'язаних між собою теоретичних і методологічних підходів, які визначають пріоритетні тенденції розвитку педагогічної думки в той чи інший період часу і є всебічно аргументованою та апробованою моделлю розв'язання актуальних, дискусійних дослідницьких завдань у царині об'єктивного пізнання конкретної педагогічної дійсності.

Література

1. Арламов А.А., Почтер Р.В. Проблемы методологии педагогики: постнеклассический период // Педагогика.-2008.-№5.-С.98-104.
2. Коршунова Н.Л. Понятие парадигмы: в лабиринтах поиска // Педагогика. - 2006. - №8. - С.11-20.
3. Кун Т. Структура научных революций / Пер. с англ. И.З. Налетова. Общ.ред.и послеслов. С.Р.Микулинского и Л.А.Марковой. - 2-е изд. - М. : Прогресс, 1977. - 300с.
4. Полікультурна освіта в контексті загальнокультурного розвитку особистості педагога: монографія / Л.О. Хомич, Л.Ю. Султанова, Т.О. Шахрай; Нац.акад.пед.наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих.–Кіровоград : ІМЕКС, 2014. - 211с.

УДК 37.01

Т.І.ПАГУТА
Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'ячука

ЕСТЕТИЧНА ОСВІТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО АДАПТОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Процес формування соціально-адаптованої особистості - це цілісна організація навчально-виховного процесу у школі, яка ґрунтується на набутті визначеної сукупності естетичних знань, умінь і навичок, стереотипів естетичного мислення, моральних норм і цінностей, яка проявляється в стійких переконаннях особистості і нормативах її соціальної поведінки.

Для формування соціально-адаптованої особистості необхідно застосувати певним чином сплановану систему навчально-виховних заходів. Завдання з формування цілісної системи естетичного виховання учнів вирішує вся сукупність дисциплін, що вивчаються у школі.

Головний постулат освіти полягає в тому, щоб навчити та виховати з маленької дитини компетентну молоду особистість, здатну до самоосвіти. Тому перспективною та конкурентоспроможною в сучасних умовах може бути тільки навчальний заклад, який повністю задовольняє замовників освітніх послуг – батьків, а саме: школа - місце, де дитина оточена теплом і турботою; школа, де дитину сприйматимуть як особистість; школа - освітній центр, де вчителі створюють сприятливі умови для творчого розвитку учнів та надають якісні освітні послуги; школа - соціальний інститут, де виховується громадянин країни; школа - дитячий центр, де учень може реалізуватися в позаурочний час; школа - навчальний заклад, у якому кожна оцінка або досягнення є результатом наполегливої співпраці педагогів та учнів та отримує громадське визнання [3].

Важливу роль у соціальній адаптації особистості відіграє система її потреб. П. Кузнецов зазначає, що соціальна адаптація – це цілісний, неперервний, динамічний, відносно стійкий соціальний процес встановлення відповідності між сукупним рівнем актуальних на даний момент потреб особистості і наявним (перспективним) рівнем задоволення цих потреб. Тобто адаптацію визначають активні на певний момент часу потреби, в той же час задоволення потреб особистості має означати «відповідність соціуму» як результат адаптованості. Тому соціальну адаптацію можна визначати і як процес та результат встановлення взаємної відповідності між потребами особистості й вимогами соціального середовища [2].

Американський психолог А. Маслоу визначив, що особистість має потребу в красі. Дитина з поняттями краси, прекрасного, потворного знайомиться в процесі естетичного виховання, естетичної освіти.

Суть естетичної освіти передбачає передачу знань, формування умінь і навичок, способів діяльності в сфері матеріальної і духовної культури через

формування здібностей. Естетична освіта як самостійна категорія почала проявлятися з ХХ століття. Естетична освіта була і залишається невичерпним джерелом творчості, таланту і натхнення.

Згідно Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти, цілісний процес виховання передбачає художньо-естетичну освіченість і вихованість особистості. Виховуючи у молоді естетичні погляди, смаки, які ґрунтуються на народній естетиці та на кращих надбаннях цивілізації, національне виховання передбачає вироблення умінь власноруч примножувати культурно-мистецьке надбання народу, відчувати й відтворювати прекрасне у повсякденному житті, передбачає формування навичок гарної поведінки, доброзичливого ставлення до людей.

У процесі навчання та в процесі позакласної і позашкільної роботи здійснюється естетична освіта молодшого школяра. Естетична освіта передбачає поєднання естетичного навчання і естетичного виховання. Естетичне навчання передбачає передачу знань, образів, моделей людської діяльності; естетичне виховання передбачає формування естетичних смаків, поглядів, переконань, ідеалів, формування естетичних цінностей.

Естетична освіта це фундамент культури людства, вона пронизує всі сторони життя людини. Тому художньо-естетична освіта – це засіб формування не стільки певного набору мистецьких компетентностей, скільки духовно багатой та соціально-адаптованої особистості, готової до творчої діяльності.

Розуміння естетичної функції освіти і навчання у сучасній педагогічній науці досить неоднозначне. З одного боку, існує концепція, в рамках якої естетика освіти і навчання розглядається поряд із усіма функціями педагогіки (І. А. Зязюн, Г. П. Сагач). З іншого боку, в деяких педагогічних концепціях естетична функція вирізняється як базова в організації образно-емоційного, естетичного освоєння літератури та мистецтва, своєрідна "естодидактика" [1].

Отже, естетична освіта закладає теоретичні та ціннісні основи естетично культурної особистості. Соціально-естетичні цінності складають базу естетичної освіти. Суть естетичної освіти передбачає передачу знань, формування умінь і навичок, способів діяльності в сфері матеріальної і духовної культури через формування здібностей дитини.

Література

1. Брандесов Р. Ф. Вопросы из эстетодидактики : Учебное пособие / Р. Ф. Брандесов. – Челябинск : Челябинский гос. пед. институт, 1983. - 73 с.
2. Соціальна адаптація [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://ebooktime.net/book_157_glava_13_2.3._Соціальна_ада.html
3. Створення позитивного іміджу школи через стимулювання учнів та педагогів як засіб надання якісних освітніх послуг [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.ntorgai-zosh.ks.sch.in.ua/pracyuyemo_nad_problemoju/vihovuyemo_socialjno-adaptovanu_osobististj/.

**ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ САМООЦІНКИ ЩОДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У
СТУДЕНТІВ НЕПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ**

Адекватна самооцінка майбутнього фахівця будь якого напряму підготовки має бути необхідною складовою його професійної компетентності.

Як стверджує Романюк Л.В., й ми з ним повністю погоджуємось, що самооцінка може бути оптимальна і неоптимальна. При оптимальній, адекватній самооцінці суб'єкт правильно співвідносить можливості і здібності, достатньо критично ставиться до себе, прагне реально дивитися на свої невдачі і успіхи, намагається ставити перед собою досяжні цілі. До оцінювання досягнутого він підходить не тільки зі своїми мірками, але й прагне передбачити, як до цього будуть ставиться інші люди [1]. Іншими словами, адекватна самооцінка – результат пошуку реальної міри, тобто без переоцінки, але й без надмірної критичності. Така самооцінка найоптимальніша для конкретних умов і ситуацій.

До оптимальної відносять самооцінки "високий рівень" і "вище середнього рівня", коли студент заслужено поважає себе, задоволений собою, а також "середній рівень", коли студент поважає себе, але знає свої слабкі сторони і прагне до самовдосконалення, саморозвитку. Самооцінка може бути і неоптимальною - занадто завищеною або занадто заниженою. Суб'єкт з завищеною неадекватною самооцінкою не бажає визнавати, що все це наслідок власних помилок, ліні, недостатніх знань, здібностей чи неправильної поведінки. Щодо неадекватною самооцінкою неоптимальною - занадто заниженою, тобто, нижче реальних можливостей особистості, то зазвичай, це призводить до невпевненості в собі, боязливості, несміливості, неможливості реалізувати свої здібності. Такі студенти, як правило, не ставлять перед собою важко досяжних цілей, обмежуються вирішенням повсякденних завдань, надто критичні до себе [1].

Після закінчення магістратури багато випускників непедагогічних ВНЗ продовжують навчання в аспірантурі і є претендентами на науково-викладацьку посаду в цих закладах. Але педагогічна підготовка таких майбутніх викладачів має свої проблеми, які в великій мірі, полягають в тому, що вони не мають такої професійної підготовки до педагогічної діяльності, як студенти педагогічних ВНЗ. Якщо останніх готують з першого курсу навчання, то випускники технічних ВНЗ мають набагато меншу можливість оволодіти і методикою викладання навчальних дисциплін, і психолого-педагогічними аспектами викладацької діяльності. Більш того, абітурієнти, що ідуть, наприклад, до технічних закладів уявляють себе інженерами, а не педагогами.

Ми повністю згодні з шановним М.І. Лазарєвим, що для професійного вирішення педагогічних задач інженеру-педагогу необхідно володіти як системою знань, так і системою професійних умінь, які є найважливішим

компонентом кваліфікаційної характеристики інженера-педагога, а їх формування - складовою частиною інженерно-педагогічної діяльності [2].

Як допомогти студентам набути навичок педагогічної діяльності, оцінити власні здібності до цього після закінчення магістратури та аспірантури? Вже після перших модулів або першої сесії можна виділити студентів, які мають здібності до продовження навчання в магістратурі і є майбутнім резервом для оновлення професорсько-викладацького колективу.

Виникла ідея допомогти таким студентам набути, хай невеликий, досвід педагогічної діяльності, випробувати себе в ролі викладача вже на перших курсах навчання фундаментальним дисциплінам. Поряд з метою формування професійних умінь інженера-педагога нами було досліджено динаміку сформованості рівнів самооцінки студентів першокурсників відносно здатності до педагогічної діяльності в майбутньому.

У процесі дослідно-експериментальної роботи з проблеми формування базових професійних компетенцій на етапі констатувального експерименту було виявлено вхідні рівні самооцінки студентів першокурсників ВНЗ, а результати формувального етапу експерименту дали змогу констатувати, що самооцінка студентів стала більш адекватною після застосування розробленої нами науково-методичної системи формування базових професійних компетенцій, що поєднує використання технології традиційних і інтерактивних методів та форм навчання фундаментальних дисциплін студентів молодших курсів (на прикладі викладання вищої математики в технічному ВНЗ), яка включає методичні матеріали для проведення лекційних, практичних занять та самостійної роботи студентів, інформаційно-методичне забезпечення та систему роботи викладача [3-6].

Динаміка (з 1 по 5 курс навчання – експеримент 2009 – 2014 рр.) сформованості самооцінки студентів які вважають себе здатними до педагогічної діяльності та бажають бути викладачами спецдисциплін показала збільшення відсотку студентів експериментальної групи в порівнянні з контрольною групою на 7%.

Наш досвід показує, що використання інтерактивних технологій при вивченні вищої математики сприяє розвитку навичок опрацювання навчальної, наукової та науково-методичної літератури, ознайомлює майбутніх викладачів із навчально-програмною документацією, методами аналізу та послідовністю роботи з робочим планом, програмою предмета, методикою викладання тем, надає можливість вже на перших курсах набути невеликого лекторського досвіду, допомагає визначитися, чи спроможні вони взагалі до педагогічної діяльності.

Література

1. Романюк Л.В. Методика дослідження самооцінки студентів як елемент розвитку їхніх ціннісних орієнтацій в процесі використання інтерактивних методів навчання / Л.В.Романюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. - Київ-Вінниця : ДОВ "Вінниця", 2005. - Вип. 8. - С. 422-428.
2. Лазарев М.І. Забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості студента в інтенсивних технологіях навчання загально-інженерних дисциплін /

М.І.Лазарєв // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Зб. наук. пр. – Х. : НТУ «ХПІ», 2003. – Вип.5. – С.176-187.

3. Петрук В.А. Формування базового рівня професійної компетентності у майбутніх фахівців технічних спеціальностей засобами інтерактивних технологій : Монографія / В.А.Петрук. – Вінниця : ВНТУ, 2011.- 285 с.

4. Петрук В.А. Застосування симуляційних методів навчання у підготовці викладачів спеціальних дисциплін / В.А.Петрук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, про-блеми : Зб. наук. пр. Київ - Вінниця, 2007. - Вип. - № 15. - С. 380-384.

5. Петрук В.А. Інноваційні технології формування педагогічної діяльності у майбутніх викладачів ВНЗ / В.А.Петрук // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник. - № 55. - Київ, 2008. - С. 55-60.

6. Петрук В.А. Формування навичок педагогічної та науково-дослідницької діяльності у студентів технічних закладів при вивченні фундаментальних дисциплін / В.А.Петрук // Проблеми освіти. Науковий збірник. - Київ, 2010.- № 64. - С. 96-102.

УДК 371.132

О.С. ПОВІДАЙЧИК

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

В умовах стрімкого розвитку інформаційних та комунікаційних технологій, науково-технічного прогресу висувуються нові вимоги до інституту вищої професійної освіти. Необхідним є формування в майбутніх фахівців установки на науково-дослідну роботу і постійне оновлення знань, що є можливим тільки за умови розвитку науки у вищих навчальних закладах і участі в ній студентів. Однак серед сучасної молоді переважає низька мотивація до наукової діяльності. В середині системи вищої освіти України відбувається процес стратифікації навчальних закладів, виділення з них «дослідницьких». Зазначені зміни не сприяють включенню студентів у науковий процес, що вимагає перегляду організаційних аспектів навчальної і наукової діяльності у вітчизняних ВНЗ.

Науково-дослідна робота (НДР) студентів вищих навчальних закладах ґрунтується на законодавчій базі. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» наголошує, що «наукова і науково-технічна діяльність є невід’ємною складовою частиною навчального процесу вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації». Національна доктрина розвитку освіти одним із пріоритетних напрямів державної політики визначає органічне поєднання освіти й науки. Це стає одним із початкових завдань подальшого розвитку української освіти, яке забезпечується низкою чинників, у тому числі й залученням до НДР студентської молоді.

Наукову роботу студентів у ВНЗ будемо розуміти як особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, який формується в результаті функціонування механізмів пошукової активності і базується на основі дослідницької поведінки. НДР студентів класифікують за різними ознаками,

зокрема, за характером отриманих результатів розрізняють фундаментальні і прикладні дослідження.

Фундаментальними вважаються дослідження, під час виконання яких має місце відкриття і характеристика нових явищ, закономірностей розвитку природи і суспільства. Вони виявляють принципово нові шляхи прогресу техніки, економіки, глобальних сфер соціального життя і поділяються на констатувальні (первинно-фундаментальні) – відкривають закони та закономірності і коментовані (предметно-фундаментальні) – встановлюють факти.

Основним завданням прикладних робіт є виявлення техніко-економічних можливостей і конкретних шляхів їх практичного застосування у відповідних сферах виробництва. Ці роботи виконуються на основі: нових явищ і закономірностей, виявлених в процесі виконання фундаментальних досліджень; досягнень в інших галузях духовного і матеріального виробництва [1].

До прикладних студентських наукових досліджень відносять роботи інформаційного характеру, науково-методичні розробки. Перші з них присвячені узагальненню раніше виконаних досліджень, аналізу наукової інформації, історії науки. В науково-методичних роботах розробляються методи досліджень різних наукових проблем.

За сферою застосування НДР студентів поділяють на загальні, природничі і суспільні. До загальних відносять дослідження, результати яких застосовуються в процесі пізнання законів природи і суспільного розвитку. Природничі НДР спрямовані на вдосконалення матеріально-технічної бази виробництва. Суспільні наукові дослідження передбачають вдосконалення економічних, моральних відносин тощо. Щодо практичного застосування результатів зазначених досліджень, то вони можуть забезпечити певний економічний чи соціальний ефект. Однак, безпосередні висновки студентських наукових робіт мають абстрактний характер і представлені здебільшого у формі гіпотези, теорії тощо.

З метою підвищення рівня готовності студентів до науково-дослідної роботи необхідним є створення у ВНЗ певного навчально-наукового середовища, яке передбачає: дотримання принципу «навчання через дослідження» як основи академічної освіти; виконання студентами різноманітних наукових досліджень під керівництвом викладачів; залучення в науково-освітній процес висококваліфікованих кадрів-науковців; створення умов для розвитку і самореалізації талановитої молоді; орієнтація на розвиток фундаментальних наук і підтримку наукових шкіл.

Не менш важливим є науково-методичне забезпечення освітнього процесу, успішне вирішення якого залежить від кваліфікації професорсько-викладацького складу, його відповідності профілю підготовки фахівців, використання в навчальному процесі наукових розробок і здобутків, організації самостійної роботи студентів з метою розвитку вмінь творчого пошуку і наукових досліджень.

Таким чином, новий підхід до змісту, технологій і науково-методичного забезпечення науково-дослідницької діяльності студентів не передбачає заміну

чи відмову від напрацьованих роками підходів чи методик. Мова йде про застосування накопиченого досвіду, про поєднання нового й традиційного, про застосування на практиці науково обґрунтованих дій, спрямованих на підвищення ефективності підготовки фахівців, формування їх готовності до науково-дослідної роботи.

Література

1. Марцин В.С. Основи наукових досліджень : навчальний посібник / В.С. Марцин, Н.Г. Міценко, О.А. Даниленко. – Л. : Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с.

УДК 372.881.111.1:004

А.В.ПОЛЯНКА, А.С.ЛУЧКА
Мукачівський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасній системі освіти все більше набуває популярності використання інформаційних технологій. Все більше викладачів та працівників освіти використовують комп'ютерні можливості як допоміжний метод навчання тому чи іншому предмету, включаючи й іноземні мови. Комп'ютер пропонує вибір різноманітних навчальних програм, матеріалів і процедур навчання; пред'являє, відповідно до програми навчання, певний навчальний матеріал, забезпечує тренувальну діяльність з формування певних різновидів розмовної діяльності, вмінь і навичок. Важливим є той факт, що не всі мають можливості та час для вивчення англійської мови за допомогою комп'ютерних програм, тож в сучасному світі, на допомогу приходить мобільний пристрій. Тим паче Президентом України, 2016 рік був оголошений роком впровадження іноземної мови в майже всі галузі освіти та роботи.

«Потрібно вивчити англійську!» І «Немає часу на вивчення англійської!» Це і є фрази, які ви не втомлюєтеся повторювати собі щодня? Насправді знайти час для вивчення іноземної мови не так вже й складно, і допоможе вам у цьому ваш смартфон.

❖ LinguaLeo

Це програма для людей, які володіють всіма рівнями англійської. Англійська з Lingualeo – це простий та зручний спосіб вивчати англійську мову за допомогою мобільного пристрою. Ось кілька переваг, які суттєво вплинуть на весь процес навчання:

- ❖ більше п'ятдесяти наборів слів за темами з картинками і озвученням;
- ❖ цікаві тренажери (переклад, карти зі словами, аудіювання);
- ❖ фразовий конструктор;
- ❖ англомовні тексти;
- ❖ словник (і головне: він доступний в режимі оффлайн);
- ❖ можливість створити особистий словник.

❖ Easy Ten.

Назва програми красномовна: завдяки Easy Ten ви дійсно будете поповнювати лексичний запас, як мінімум на 10 слів щодня. А вивчивши

необхідну кількість слів англійської мови, ви зможете не тільки вільно спілкуватися, а й писати листи англійською. Словник містить 22 000 англійських слів, всі слова озвучені, тренажери для відпрацювання вимови та багато іншого. Порівняйте слова з предметами які вас оточують.

Навчання можна проводити передивляючись списки чи гортаючи картки з розширеною інформацією. В програмі доступне озвучування слів та виразів, тож вивчати ви зможете не тільки правопис, а й правильну вимову.

❖ **Babbel**

Без уваги не залишиться і ця чудова програма. Цікава прикладна програма для вдосконалення граматики і розмовних навичок. Вона доступна в режимі офлайн, крім того, Babbel дозволить вам вивчити рідкісні мови, яких немає на інших ресурсах, наприклад, норвезьку або шведську. Оскільки граматика є основою кожної мови, вивчення часових просторів є найголовнішим, то ця програма допоможе в цьому.

❖ **English Grammar in Use Activities By Cambridge University Press.**

Ще одна Програма, яка допоможе вам вдосконалити граматику. Ви отримаєте вільний доступ до величезної кількості якісної і добре структурованої інформації. Труднощі використання артиклів, дієслів, іменників перестануть бути для вас незрозумілими та складними. Навіть часи в англійській мові вивчити просто з програмою English Grammar in Use Activities. Наявне доступне меню, з переліком потрібних задач. Всі види часу, пасивний та активний стан, форми дієслова, модальні та допоміжні дієслова та багато іншого що стосується граматики. Зайшовши в програму ми зможемо побачити доступне меню з усіма часовими граматичними формами в англійській мові, активний та пасивний стан дієслів, різні види речень та інше.

❖ **English At Work**

Програма розрахована на тих, хто володіє англійською на рівні не нижче Intermediate і для тих хто працює в бізнес сфері. Це бізнес-курс англійської мови, завдяки якому ви зможете не тільки знайти спільну мову з колегами в офісі, а й ефективно спілкуватися з партнерами по бізнесу, проводити ділові зустрічі, презентації, переговори. Ця програма є дуже корисною для бізнес-англійської, включає в себе понад 150 корисних слів та фраз, тренує навички ділового листування, включає 14 базових уроків, а також ідіоматичні вирази, які є надважливими в розмовній мові.

❖ **15500 Useful English Phrases.**

Завдяки програмі ви зможете збагатити свою мову найрізноманітнішими фразами і мовними зворотами. Це не тільки часто вживані розмовні фрази, але яскраві порівняння, чудові літературні афоризми, фрази, які ви зможете використовувати в бізнес-середовищі і побутовому спілкуванні. Програма включає:

- ❧ корисні фрази ,розмовні фрази та фрази для публічного виступу;
- ❧ бізнес-фрази;
- ❧ вражаючі фрази, літературні вирази та незвичайні порівняння.

Ця програма працює по принципу так як і EasyTen, Babbel та інші різноманітні програми.

Сучасність пред'являє усе більш високі вимоги до навчання практичному володінню іноземною мовою в повсякденному спілкуванні і професійній діяльності. Тренування, застосування, контроль. Всі перераховані можливості навчальних програм допомагають освоїти базу англійської та інших іноземних мов як для свого задоволення так і для професійної діяльності.

УДК 37.011.-31-051:378(410)

І.Є. ПОПОВИЧ
Ужгородський національний університет

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ-ДОСЛІДНИКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Як результат трансформації світової і британської системи освіти в ХХІ столітті утверджується нова освітня парадигма, яка полягає в зміні акцентів позиції сучасного вчителя – з функціонального виконавця він перетворюється на педагога-дослідника (teacher-researcher), який володіє творчим потенціалом, здатністю до рефлексивного мислення, прагненням до вдосконалення своєї професійно-педагогічної діяльності [1; 2].

В дослідницькій сфері педагогічної освіти традиційно прийнято розглядати дослідження як вивчення дій вчителя в професійній діяльності, яке передбачає аналіз, роздуми педагога над своєю роботою з метою її вдосконалення. Це сприяє значній позитивній мотивації учасників освітнього процесу шляхом рефлексії результатів власних пошуків в період підготовки у вищому навчальному закладі і подальшій безперервній освіті.

Моделювання процесу підготовки вчителя-дослідника у Великій Британії базується на трьох запропонованих британськими вченими (С. Борг, Е. Кеммбел, Д.Шон) моделях: «ефективний вчитель» (effective teacher), діяльність якого спрямована на створення сприятливого психологічного клімату в класі, виявлення здібностей і потенційних можливостей кожного учня, сприяння творчому розвитку дітей в процесі навчальної діяльності, «вчитель, здатний до рефлексії» (reflective teacher), який глибоко осмислює власну професійну педагогічну діяльність, а також діяльність своїх колег, регулярно оцінює її результати, «вчитель, здатний до трансформацій» (transformative teacher), який не просто готує учнів до успішного функціонування в суспільстві, а займає позицію активного діяча, готує учнів до участі в суспільно-корисних перетвореннях в державі..

Сконструйована нова модель підготовки вчителя-дослідника в контексті вищої педагогічної освіти Великої Британії включає низку взаємозв'язаних компонентів: цінності професії – етичний компонент, який базується на інтеграції знань про культуру, цінності, суспільну свідомість у професійну практику; особистісні і професійні якості – компонент професійності вчителя; дослідницька позиція, яка визначає здатність вчителя до освітніх трансформацій; ключові компетенції, які використовуються педагогом для досягнення професійної мети; дослідницькі вміння (гностичні, конструктивні,

прогностичні, рефлексивні, комунікативні, перцептивні, експресивні, сугестивні та ін.), які забезпечують зміст, процес і результат дослідження; технології професійної підготовки на основі дослідницької діяльності; валідність результатів дослідження.

Важливою умовою підготовки вчителя-дослідника у Великій Британії в контексті вищої педагогічної освіти є функціонування спеціальних педагогічних товариств, мета яких полягає в організації симпозіумів, семінарів, майстер-класів педагогів-професіоналів, а також у зміцненні зв'язків між вищими навчальними закладами і школою.

Британські вчені Е. Дженкінс, М. Хіллі та ін.) надають важливого значення формуванню дослідницьких умінь майбутніх учителів. Їх формування, на думку вчених, починається з виявлення мотиву проведення досліджень (перша стадія). На другій стадії обґрунтовується вибір напрямку дослідження. Третя стадія передбачає розробку стратегії конкретних дій, які впроваджуються в практику. Після цього відбувається збір необхідної наукової інформації для вирішення педагогічної проблеми (четверта стадія). Наступна (п'ята стадія) полягає у проведенні аналізу отриманих результатів, врахуванні побічних ефектів обраної стратегії та її коригуванні і передбачає впровадження в практику нової вдосконаленої стратегії. Нарешті, остання стадія – це узагальнення отриманих результатів, підведення підсумків здійснення дослідження.

Результатом підготовки вчителя до здійснення науково-дослідницької діяльності є сформовані дослідницькі вміння. Учитель-дослідник уміє: застосовувати отримані знання та вміння для вирішення конкретних педагогічних і дослідницьких задач; точно формулювати конкретну педагогічну або дослідницьку задачу і вибирати стратегію для її ефективного вирішення; здійснювати розумне перспективне планування; прогнозувати і передбачати; вивчати й узагальнювати досвід колег; володіти науковим апаратом, стилем наукового мислення; визначати власні дослідницькі потреби; самостійно формулювати проблему дослідження та використовувати адекватні її завданням методи; спостерігати, порівнювати, аналізувати, систематизувати психолого-педагогічні явища і факти, переконливо аргументувати висновки, викладати матеріал чітко, стилістично точною літературною мовою; використовувати алгоритм пошуку, обробки та використання інформації; добре орієнтуватися в науковій, науково-популярній, політичній літературі, методичній літературі за фахом, працювати з бібліотечними фондами; володіти комп'ютерною та інформаційною грамотністю.

На сьогоднішній день реалізація дослідницької компетенції педагогів є пріоритетним напрямком роботи Національного бюро педагогічних досліджень (National Teacher Research Panel). Національна інвестиційна стратегія в сфері науки та інновацій серед основних завдань передбачає значне збільшення витрат на проведення наукових досліджень; посилення співробітництва між вищими навчальними закладами і школами; підвищення професійних навичок педагогів в сфері новітніх технологій.

Література

1. Smith M. Professional Education in Britain / M. Smith. – London: Allen and Unwin, 1995. – 114 p.
2. Furlong J. Ideology and Reform in Teacher Education in England / J.Furlong // Education Researches. – vol. 31. – №6. – 2002. – p. 23 – 25.

УДК 371.14(07)

N. POPOVYCH
Mukachevo State University

LIFELONG PROFESSIONAL EDUCATION: DEVELOPMENT PRIORITIES

Lifelong professional education is a multivariate conception important as a method and style of socio-individual being of a person in globalized world and postindustrial society (philosophical aspect), indicated human rights to various forms of formal and informal education, trajectories, educational and professional programs designated as a qualification receipt, ensuring academic and professional mobility (social aspect), his or her development as an individual through educational institutions, regularity of self-development and self-perfection (moral aspect).

Main lifelong learning development priorities specified in the Memorandum of the European Commission “On Lifelong Learning” are the following:

- Recognition of knowledge value is the understanding of training role importance;
- Information, vocational guidance and consulting – system of regular access to quality information relating to the lifelong learning opportunities;
- Investment into learning in order to improve the most valuable capital – human individuality;
- Approach of educational opportunities to persons who study to develop online education;
- Basic skills are peculiar guarantee to acquire a constant updating of skills necessary for adequate self-realization in a community where knowledge is a priority;
- Innovation pedagogy: the development of efficient lifelong learning and comprehensive training methods.

Lifelong learning is a holistic process including a basic education – preparation training and education, chronologically preceding activities in professional sphere and the next step – sequential alternation of learning activity in the system of specially founded institutions vocationally oriented activities. Lifelong learning is, in general, closely connected to the professional development of an individual. Professional development in a context of lifelong learning is the process of changes occurred in a human mentality and provides incessant approach to perfection in a specific branch, profession, or occupation.

Reconstruction of student’s individual professional training will allow the implementation of an idea for self-development of educational systems, by formation of an individual able to be guided in the diversity of antagonisms of the present-day world, defining his or her own way for self-development, self-training and self-realization in a professional career.

It is well-known that today quality of professional training of future specialist pursuant to the European standards depends, first of all, in technical, technological and organizational updating of the educational process; improvement of programs' and courses' programs; technological re-training of teachers and managing structures at higher educational establishments.

The introduction of innovative pedagogical know-how into educational process characterizes the transfer of the higher educational establishment to a new qualitative state, which as a matter of fact needs readiness of teachers, because the part of all innovation processes depends on professional activity of teaching staff. Part of innovations at pedagogical educational establishments depends considerably on the formation of a creatively professional activity of both teachers and students. Special attention should be paid to the update of higher pedagogical education process, as far as to the issues of pedagogical education. Fundamentalism today takes one of the main places in the documents of UNESCO, Council of Europe, EC and other international organizations, possessing powerful potential for solution of a number of problems of the modern society, both politico-cultural and purely pedagogical.

УДК 811.161.2'373

Н. Ф. ПОПОВИЧ
Мукачівський державний університет

СТРУКТУРА ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ АНТРОПОНІМІВ У ДРАМАТИЧНИХ ТВОРАХ Г. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА

Григорій Федорович Квітка-Оснoв'яненко – відомий український письменник, публіцист. Він залишив по собі значну літературну спадщину, до якої належать драматичні твори, романи, повісті, оповідання, вірші, літературно-публіцистичні статті тощо. Майже крізь всю його творчість проходить просвітительська думка про необхідність належного виховання. У своїх художніх творах та публіцистичних статтях Г. Квітка-Оснoв'яненко проводив думку про обдарованість простого народу, пропагував ідею надання освіти простим людям. У світогляді письменника переважали просвітительський гуманізм, демократичні позиції. Г. Квітка-Оснoв'яненко головним творчим принципом вважав реалістичне змалювання персонажів. Він критикував письменників, які вигадували відірвані від реальності характери. Письменник створив ряд позитивних персонажів з народу.

Г. Квітка-Оснoв'яненко, спираючись на народні традиції, пісенність і гумор, написав українською мовою соціально-побутову комедію «Сватання на Гончарівці» (1835). Відомим драматичним твором письменника є соціально-побутова комедія «Шельменко-денщик» (1838).

За нашими спостереженнями, Г. Квітка-Оснoв'яненко у своїх драматичних творах значну увагу приділяв найменуванням персонажів.

За структурою літературно-художні антропоніми у п'єсах письменника орієнтовані на загальнонаціональні антропонімії норми, на сукупність засобів і формул іменування денотатів, властивих реальній антропонімії.

Драматург прагнув, щоб його персонажі сприймалися читачами (глядачами) як реальні особи, тому він підбирав денотатам реальні за структурою іменування.

Для сучасної офіційної української реальної антропонімійної системи властива трислівна антропоформула з обов'язковими трьома компонентами – власне ім'я + ім'я по батькові + прізвище. Проте це стосується лише офіційної системи і не є обов'язковим для народнорозмовної системи найменувань, для якої характерне багатство інновацій. Важливим компонентом цієї системи є прізвище. Компоненти, з яких складається антропоформула, мають свою історію й специфіку побутування як в офіційному вжитку, так і в усній народнорозмовній традиції. Ці особливості реальної антропонімії відтворились у драматургії Г. Квітки-Основ'яненка. Як ми спостерегли, для літературно-художньої антропонімії драматичних творів письменника властиві однослівні, двослівні, трислівні іменування денотатів.

Серед однослівних іменувань переважають власні імена персонажів. До них відносимо насамперед власні імена в офіційній формі; напр.: *Олексій, Павло, Осип, Тиміш, Уляна, Дарія* („Сватання на Гончарівці”) [1].

Власними іменами, у яких спостерігаються діалектні риси, як правило, номінуються персонажі нижчого соціального класу, жителі сіл.

У побутових ситуаціях персонажі рівних собі за соціальним статусом або близьких осіб переважно називають однослівним іменуванням: тільки власним іменем.

Тільки іменем називаються дівчата та хлопці у побутових сценах; напр.: *Уляна, Олексій* („Сватання на Гончарівці”).

У середовищі селян, наймитів, кріпаків і т. д. серед іменувань поширені традиційні дівочі та жіночі варіанти прізвищ, які утворені від прізвища батька чи чоловіка; напр.: *Шкурати́ха, Сюзю́рчиха* („Сватання на Гончарівці”).

Спостерігаємо також однослівні іменування – андроніми, які утворені від імені чоловіка; напр.: *Гри́чиха* („Сватання на Гончарівці”).

Номінуючи юнаків, драматург використовує традиційні варіанти іменувань, утворені від прізвища батька; напр.: *Кандзю́бенко* (від прізвища батька *Кандзю́ба*) („Сватання на Гончарівці”).

Однослівне іменування “ім'я по батькові” здебільшого використовується при номінації персонажів старшого віку у неофіційних обставинах. Вживаючи тільки ім'я по батькові при звертанні до співбесідника, персонаж підкреслює близькі, дружні стосунки, вносить фамільярний відтінок в характеристику цих відношень. Наприклад: *Павлович, Проко́півна* („Сватання на Гончарівці”).

Прізвище як однослівне іменування використовується у літературно-художній антропонімії драматичних творів Г. Квітки-Основ'яненка найчастіше з відтінком фамільярності; напр.: *Кандзю́ба* („Сватання на Гончарівці”).

Серед найменувань персонажів наявні відапелятивні та відантропонімійні прізвища, тобто прізвища утворені від апелятивів та власних імен без будь-яких формальних трансформацій; напр.: *Шнак* („Шельменко-денщик”) [1].

Свідченням творчого підходу письменника до апелятивного джерела є залучення ним в якості літературно-художніх антропонімів загальників, які належать до найрізноманітніших смислових груп. Наприклад: *Шельменко* (від

шельма – «хитра й спритна в своїх учинках людина») [2, 439]. Антропооснова прізвища *Шельменко* містить важливу інформацію про персонажа. Часто семантика прізвищ такого типу використовується для створення чи посилення комічного або сатиричного ефекту творів.

До двослівних належить антропоформула “особове ім’я + прізвище”, яка у драматургії письменника не є соціально маркованою. Вона притаманна персонажам, які належать до різних верств суспільства. Антропоформулою цього типу іменуються селяни, кріпаки, міщани, козаки, пани, поміщики тощо. Наприклад: *Прокіп Шкурат, Павло Кандзюба, Осип Скорик* (“Сватання на Гончарівці”).

Г. Квітка-Основ’яненко дуже багато зробив для наближення літератури до простого народу. Письменник, спираючись на український фольклор, здобутки попередників, орієнтуючись на живорозмовну народну практику, виробив власний реалістичний стиль, вплинув на розвиток української літературної мови. У своїй творчості драматург орієнтувався на читача з народу. Його здобутки у драматургії позначилися на творчості пізніших українських письменників.

Література

1. Квітка-Основ’яненко Г. Твори : У 8-ми т. / Г. Квітка-Основ’яненко. – К. : Дніпро, 1968-1970.
2. Словник української мови : У 11-х т. – Т. XI. – К. : Наукова думка, 1980.

УДК 373.21.042

Н.М.РУСИН

Мукачівський державний університет

РОЗВИТОК ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Поняття "розвиток логіко-математичних здібностей" є досить складним, комплексним і багатоаспектним. Воно складається з взаємозалежних і взаємообумовлених уявлень про простір, форму, величину, час, кількість, їх властивості і відносини, що необхідні для формування в дитини "життєвих" і "наукових" понять.

Під математичним розвитком дошкільників розуміються якісні зміни в пізнавальній діяльності дитини, що відбуваються в результаті формування елементарних математичних уявлень і пов'язаних з ними логічних операцій. Математичний розвиток - значимий компонент у формуванні "картини світу" дитини.

Логіко-математичні здібності (дар оперування числами, аналітичне мислення) пов'язані з логікою, абстракцією, індуктивним та дедуктивним мисленням і числами. При цьому під здібностями розуміється комплекс індивідуально-психологічних особливостей людини, що відповідають вимогам даної діяльності і які є умовою успішного виконання. Таким чином, здатності - складне, інтегральне, психічне утворення, своєрідний синтез властивостей, чи, як їх називають компонентів.[1, с. 28–30]

По-перше, багато хто вважають, що математичні здібності полягають насамперед у здатності до швидкого і точного обчислення (зокрема в розумі). Насправді обчислювальні здібності далеко не завжди пов'язані з формуванням справді математичних (творчих) здібностей. По-друге, багато хто думають, що здатні до математики школярі відрізняються гарною пам'яттю на формули, цифри, числа. Однак, як вказує академік А. Н. Колмогоров, успіх у математиці найменше заснований на здатності швидко і міцно запам'ятовувати велику кількість фактів, цифр, формул. Нарешті, вважають, що одним з показників математичних здібностей є швидкість розумових процесів. Особливо швидкий темп роботи сам по собі не має відношення до математичних здібностей. Дитина може працювати повільно і неквапливо, але в той же час вдумливо, творчо, успішно просуваючись у засвоєнні математики [1, с. 130–132].

У чинних до цього часу вітчизняних програмах виховання та навчання у дитячому садку немає істотних відмінностей у змісті цього розділу. Логічним операціям відводиться досить окреме місце: дітям пропонують побудувати ряд величин, класифікувати геометричні фігури за величиною, формою тощо. Знання, які дістають діти, не гарантують їм достатньої компетентності у різних життєвих ситуаціях, бо вони існують самі по собі, відокремлено від життя. Математичні уявлення формуються та закріплюються на заняттях з математики, інколи застосовуються в дидактичних іграх і лише епізодично діти застосовують набуті знання та вміння у повсякденному житті.

Навчання матиме розвивальний характер лише у тому разі, якщо дитину включити у розвивальну, а отже, й самостійну діяльність, яка розгортається під різними педагогічними впливами, серед яких домінує особистісно розвивальне спілкування вихователя з вихованцем. Зрештою, дитина має бути суб'єктом такої діяльності.

На заняттях із математики інтерес дітей до виконання практично-пізнавальних завдань поступово починає переростати в інтерес до інтелектуальної роботи, до виконання завдань, що потребують розумових зусиль. У них починає розвиватись потреба в розумовій діяльності. У дітей така потреба виникає поступово, але має велике значення в житті. Виховання такої потреби є складовим позитивним моментом у формуванні особистості дитини.

Однак не слід думати, що розвите логічне мислення - це природний дар, з наявністю чи відсутністю якого варто упокоритися. Існує велика кількість досліджень, що підтверджують, що розвитком логічного мислення можна і потрібно займатися (навіть у тих випадках, коли природні задатки дитини в цій області дуже скромні). Насамперед розберемося в тім, з чого складається логічне мислення.

Основною умовою розвитку мислення дітей є цілеспрямоване навчання. Розвиток мислення виявляється в поступовому розширенні змісту думки, в послідовному виникненні форм і способів розумової діяльності та зміни їх у процесі загального формування особистості. Одночасно у дитини носиться і спонукання до розумової діяльності - пізнавальні інтереси. Проте підґрунтя розвитку логічного мислення закладається ще в дошкільному віці.

Логічний розвиток дитини припускає також формування уміння розуміти і просліджувати причинно-наслідкові зв'язки явищ і уміння вибудовувати найпростіші умовиводи на основі причинно-наслідкового зв'язку.

Таким чином, за два роки до школи можна вплинути на розвиток математичних здібностей дошкільника. Навіть якщо дитина не стане неодмінним переможцем математичних олімпіад, проблем з математикою в нього в початковій школі не буде, а якщо їх не буде в початковій школі, тобто всі підстави розраховувати на їхню відсутність і надалі.

Література

1. Старченко В. Сучасний погляд на логіко-математичну компетентність дошкільника [Текст] / Валентина Старченко // Дитячий садок. – 2009. – №27. – С. 28–30.

2. Дудник М. Розвиток математичних здібностей і логічного мислення дошкільників [Текст] / М. Дудник // Науковий потенціал студентської молоді XXI століття : зб. наук. праць / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, Психолого-педагогічний ф-т. – Полтава, 2009. – Вип. 9, Ч. 2. – С. 130–132. – [74.580 / Н34].

УДК 378.22:5:[004]

А.Ю. РЯБУХА

Полтавський кооперативний технікум

ОРГАНІЗАЦІЯ І ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ПЕРЕВІРКИ ЕФЕКТИВНІСТЬ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інформатизація сучасного світу на тлі глобальних динамічних процесів зумовлює активізацію уваги до використання ефективних мультимедійних технологій (ММТ) у підготовці майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін. Умови розвитку суспільства змусили шукати нові засоби організації навчального процесу.

Серед українських та зарубіжних дослідників, хто торкається питання застосування ММТ при навчанні, слід виокремити таких: Х. Аллен, Б. Андерсен, Т. Бабенко, Х. Бахтіярова, Дж. Бейнон, В. Биков, Р. Бломеер, О. Бондаренко, Дж. Брунер, Дж. Васнер, К. Вашик, Б. Гаваліс, Н. Гнедко, Р. Гуревич, Ю. Егорова, М. Жалдак, Ю. Жук, С. Забара, В. Інгенблек, О. Лактіонов, Х. Міллер, Н. Морзе, А. Осін, О. Пехота, І. Роберт та ін.

Для перевірки ефективності моделі формування готовності майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до застосування ММТнами було проведено педагогічний експеримент, який розглядається як провідний метод дослідження, що дозволяє отримати найбільш вірогідні факти.

Техніка проведення педагогічного експерименту передбачала наявність у ньому трьох самостійних етапів: констатувального, формувального, контрольного.

Метою педагогічного експерименту стала перевірка ефективності функціонування пропонованої моделі підготовки майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до застосування ММТ за її складниками. Для реалізації мети експериментального дослідження було передбачено

виконання таких завдань: конкретизація завдань експерименту; проведення експерименту; аналіз результатів експерименту та їх інтерпретація; формулювання відповідних висновків.

У процесі констатувального експерименту визначалися контрольні та експериментальні групи на основі вивчення рівня готовності майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до застосування ММТ; застосовувалися такі методи експериментального дослідження: анкетування, опитування, бесіди зі студентами та викладачами, спостереження.

У процесі формувального експерименту здійснено уточнення концептуальних положень та апробацію моделі підготовки майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до застосування ММТ.

У ході контрольного експерименту проводився аналіз отриманих експериментальних даних і результатів експериментальної роботи, співставлення аналітичного матеріалу з метою, завданнями і гіпотезою дослідження, здійснювалась статистична обробка результатів експерименту, методи експериментального дослідження: анкетування, опитування, бесіди зі студентами та викладачами, спостереження, методи математичної статистики для підтвердження вірогідності отриманих результатів.

Реалізувати мету і завдання педагогічного експерименту ми змогли за рахунок власної авторської методики «Рівень готовності» для студентів природничо-математичних дисциплін, метою якої є встановлення стану готовності майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до застосування ММТ, та інші відомі в науці методики: методика Т. І. Ільїної «Мотивація навчання у ВНЗ» [1, с. 433–434], «Мотивація професійної діяльності (методика К. Замфір у модифікації А. Реана» [2, с. 280].

Завдання підготовки до застосування ММТ в цілісній експериментальній групі (210 студентів) реалізовувалися засобами впровадження моделі формування готовності майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до застосування ММТ та наскрізного застосування ММТ в усіх формах професійної підготовки використання ППЗ; електронних навчальних програм; ПНП; комп'ютерних лабораторних практикумів; демонстраційних, моделюючих, обчислювальних, тренувальних, контролюючих програм; підручників і словників за допомогою мультимедійних проекторів та екранів, комп'ютерів, фотоапаратів, відео-, кіно, вебкамер, аудіо- і відеомагнітофонів.

У навчальному процесі контрольної групи (207 студентів) використовувалися апаратні засоби без застосування ММТ, що характерні для традиційного процесу підготовки майбутніх учителів.

У контрольній групі до та після експерименту переважав низький рівень. Така ж ситуація склалася і у експериментальній групі до експерименту, проте після експерименту ситуація значно покращилася, високий рівень готовності майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до застосування ММТ збільшився на 9,78%, середній рівень також збільшився на 12,44%, а кількість студентів з низьким рівнем готовності – зменшилася на 22,22%. Отримані підсумкові дані свідчать, що в експериментальній групі після проведення формувального експерименту відбулися якісні зміни.

Експериментальна група має істотне збільшення кількості студентів з високим та середнім рівнями готовності майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до застосування ММТ і зменшення кількості студентів низького рівня цієї готовності.

Література

1. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика. Учебник для вузов / Н. В. Бордовская, А. А. Реан. – СПб. : Издательство „Питер”, 2000. – 304 с.
2. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Издательство „Питер”, 2006. – 512 с.

УДК 371.13

З. О. СЕРДЮК

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ В ГІМНАЗІЯХ ПОЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Інтеграція України у світове освітнє співтовариство та реформа шкільної освіти вимагають від сучасної школи розв'язання низки нагальних завдань щодо підвищення якості шкільної освіти, зокрема математичної. У зв'язку з цим важливим є вивчення досвіду всіх елементів світових освітніх систем, а особливо тих, які мають: схожі з нашою країною освітні та педагогічні традиції; близьке географічне розташування; зіставну педагогічну та національну культуру. Зокрема серед європейських країн цікавою для вивчення є шкільна освітня система Польщі. Вивчення математики в сучасній школі як нашої країни, так і інших європейських країн займає особливе місце. Цей навчальний предмет спрямований не тільки на оволодіння школярами певними математичними знаннями, навичками і вміннями, а й на загальний, всебічний розвиток особистості кожного учня.

За програмою з математики для гімназій Польщі, школа повинна приділяти особливу увагу якості освіти в галузі природничих і точних наук – відповідно до пріоритетів Лісабонської стратегії. Освіта в цих галузях має вирішальне значення для розвитку польської та європейської цивілізації. На третьому рівні освіти (молодша середня школа, гімназія) від учнів вимагається знання навчального матеріалу з математики, отриманого на попередніх етапах освіти (початкова школа). Вивчення математики певною мірою підтримує державну стратегію навчання впродовж усього життя, яка базується на вмінні приймати важливі життєві рішення – починаючи від вибору середньої школи, викладачів чи конкретної професійної спеціалізації, вибору місця роботи, покращення власних знань, навичок і вмінь.

До основних умінь, які повинні здобути учні в процесі вивчення математики на третьому рівні загальної освіти, належать: 1) здатність використовувати математичний інструментарій у повсякденному житті; 2) здатність до ефективного використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій; 3) здатність до пошуку, добору та критичного аналізу інформації.

Математику в школах Польщі на всіх рівнях, на відміну від України, вивчають як один навчальний предмет. Для вивчення курсу математики у кожному класі гімназії в Польщі на рік відводиться 128 годин, в Україні – 140 годин (70 годин – на вивчення алгебри і 70 годин на вивчення геометрії). У 1 класі гімназії на вивчення тем з геометрії відводиться близько 30 % від загального часу на вивчення всього курсу математики; у 2 класі – близько 50 %; у 3 класі – 20–30 % (за різними програмами). Значна кількість часу в останньому класі гімназії відводиться на повторення перед державним випускним екзаменом.

У Польщі до кожного підручника з математики, рекомендованого для використання у навчальних закладах, пропонується програма вивчення курсу математики з детальним тематичним плануванням та рекомендаціями, що стосуються особливостей саме того чи того підручника. У таблиці 1 наводимо фрагмент запропонованого для польських вчителів тематичного планування з геометрії для 1 класу гімназій.

Таблиця 1

Тематичне планування з геометрії для 1 класу гімназії [1; 2]

TEMAT	Liczba godzin lekcyjnych	TEMA	Кількість годин
3. FIGURY GEOMETRYCZNE	20–22	3. Геометричні фігури	20-22
1. Proste i odcinki	1-2	1. Прямі й відрізки	1-2
2. Kąty	2	2. Кути	2
3. Trójkąty	3	3. Трикутники	3
4. Przystawianie trójkątów	2-3	4. Рівність трикутників	2-3
5. Czworokąty	3	6. Чотирикутники	3
6. Pole prostokąta. Jednostki pola	2	7. Площа прямокутника. Одиниці площі	2
7. Pola wielokątów	3	8. Площі многокутників	3
8. Układ współrzędnych	2	9. Система координат	2
Praca klasowa i jej omówienie	2	Робота в класі	2
7. SYMETRIE	16–19	7. Симетрія	16-19
1. Symetria względem prostej	1-2	1. Симетрія відносно прямої	1-2
2. Rysowanie figur symetrycznych względem prostej	2	2. Зображення фігур, симетричних відносно прямої	2
3. Oś symetrii figury	1-2	3. Вісь симетрії фігури	1-2
4. Symetralna odcinka	2	4. Серединний перпендикуляр	2
5. Dwusieczna kąta	2	5. Бісектриса кута	2
6. Symetria względem punktu	3	6. Симетрія відносно точки	3
7. Środek symetrii figury	1-2	7. Центр симетрії фігури	1-2
8. Symetrie w układzie współrzędnych	2	8. Симетрія в системі координат	2
Praca klasowa i jej omówienie	2	Робота в класі	2

Як бачимо з таблиці 1, розгортання змістових ліній курсу геометрії у польських гімназіях дещо відрізняється від усталеного в Україні, причому не лише послідовністю вивчення матеріалу, а й мірою його деталізації. Крім цього,

до усіх аналізованих підручників з математики, розроблені цифрові інтерактивні підручники.

Література

1. Matematyka I. Podręcznik dla gimnazjum. Wersja dla nauczyciela, praca zbiorowa pod red. M. Dobrowolskiej. – Gdansk, 2013. – 262 s.

2. Plan realizacji materiału nauczania z matematyki w klasie pierwszej gimnazjum wraz z określeniem wymagań edukacyjnych. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.gwo.pl

УДК 378:811.111

Н.В. ТЕЛИЧКО

Мукачівський державний університет

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕМПАУЕРМЕНТУ У ФОРМУВАННІ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Д. Гершон і Г. Страуб визначають емпauerмент як мистецтво творити таке життя, яке людина прагне прожити; як спосіб формування життєстійкої особистості, зазначаючи, що цей аспект у діяльності призначений для людей, котрі готові вивести себе на передній край саморозвитку; як процес розвитку особи до самостійних дій [1]. Розглядаючи педагогічну майстерність як мистецтво в діяльності вчителя, педагогічний емпauerмент доцільно визначати як прагнення і творчий підхід до професійного зростання майбутнього вчителя-майстра, його дії, спрямовані на розвиток педагогічних здібностей.

Припускаємо, що створення умов для педагогічного емпauerменту спонукатиме студентів до «вибору певної стратегії поведінки, діяльності, засвоєння нових ролей, формування мотиваційної, ціннісної сфери індивіда, самоідентифікації тощо» [2, с. 194].

Саме вибір конструктивної та ефективної моделі діяльності, стратегії поведінки у напрямі формування основ педагогічної майстерності і пропонується в контексті наснаження [3, с. 194].

Таким чином, у процесі наснаження дії майбутнього вчителя у напрямі оволодіння основами педагогічної майстерності мають бути аксіо-акмеологічно мотивованими, усвідомленими як важливе ціннісне надбання у ході професійної підготовки, спрямованими на досягнення окреслених вершин у майстерному виконанні педагогічних функцій, такими, що засновані на сформованих переконаннях і впевненості у власних силах, передбачають використання усіх аспектів фахової підготовки (рівня знань, вияву умінь, творчості) тощо. Це передбачає посилення відчуття відповідальності студента за набуття відповідного рівня фахової підготовки в контексті опанування основами педагогічної майстерності. Відтак педагогічний емпauerмент також може розглядатися як «життєва стратегія» майбутнього вчителя, або ж стратегія його професійної соціалізації на акмеологічному рівні.

Саме поняття «стратегія життя» використовується К. Абульхановою-Славською здатність особистості поєднувати свою індивідуальність з умовами життя. Дослідниця акцентує увагу на тому, що «кожен, хто хоче свідомо будувати свій життєвий шлях, повинен ... краще пізнати себе, свої особливості.

Від стихійного способу життя людина може перейти до такого, який визначатиме самостійно. Але суть цього визначення у виборі умов, спрямованості життя, у виборі тієї освіти, тієї професії, які максимально відповідали б особливостям його особи, його бажанням, його здібностям у побудові відповідної стратегії життя» [4, с. 5].

Отже, формування основ педагогічної майстерності майбутніх учителів потребує їхнього наснаження, аксіо-акмеологічної мотивації до визначення фахових цінностей, цілей, прагнень для реалізації оптимальної стратегії професійного зростання, що визначається як педагогічний емпайермент.

Література

1. Гершон Д. Емпайермент. Искусство творить такую жизнь, какую вы хотите / Дэвид Гершон, Гейл Страуб. – М. : Сов.-амер. гуманит. инициатива / Golubka 1992. – 102 с.
2. Empowerment in Practice: Analysis and Implementation / The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank [Електронний ресурс]. – 2007. – Stock No. 37272. – 72 р. – Режим доступу : <http://siteresources.worldbank.org/WBI/Resources>
3. Empowerment principles of Recovery The Politics of Experience [Електронний ресурс]. – R.D. Laing. – 2009. – August 09. – Режим доступу : <http://spiritualrecoveries.blogspot.com>
4. Mann H. H. Empowerment in terms of theoretical perspectives: exploring a typology of the process and components across disciplines / H. H. Mann // Journal of Community Psychology. – 2006. – Vol. 34. – No.5. – P. 523–540.

УДК 378:811.111

Н.В.ТЕЛИЧКО, В.В. БОДНАРЮК
Мукачівський державний університет

ПРОЕКТНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Основне призначення іноземної мови як предметної галузі шкільного навчання – сприяти в оволодінні учнями уміннями і навичками спілкуватися в усній і писемній формах відповідно до мотивів, цілей і соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах та ситуаціях. Саме середня школа є тим навчальним закладом, де формуються базові механізми іншомовного спілкування, котрі у майбутньому випускники зможуть розвивати і удосконалювати відповідно до власних потреб [2, с. 56].

Від сучасного навчального закладу вимагається запровадження нових підходів до навчання, що забезпечують розвиток комунікативних, творчих і професійних компетенцій та стимулюють потребу учня у самоосвіті на основі змісту та організації навчального процесу.

Однією з перепон, яка стоїть на шляху успішного оволодіння іноземною мовою, є недостатня, а інколи й відверто низька мотивація учнів до вивчення мови. Саме тому особливий інтерес представляють інтерактивні технології, серед яких особливе місце посідає метод проектів.

Проектна робота є одним із способів активізації пізнавальної діяльності учнів та інтенсифікації навчання [1, с. 54].

Роблячи висновки щодо теоретичних основ проекту та результатів його впровадження в процес навчання, було виявлено, що метод проектів надає нові можливості вирішення складних методичних завдань. Для успішного впровадження проектів у навчальний процес необхідно врахування специфіки конкретної навчальної дисципліни та особливості кожного типу проектів. Проекти, які організуються в позаурочний час, тобто ті, зміст яких не співпадає з програмою курсу навчання, потребують більше часу, як з боку викладача, так і студентів. Вони обов'язково повинні містити різні види заохочення. В позаурочних проектах не можливо реалізувати навчальні завдання, тому що вони спираються на знання та навички, якими учні або студенти володіють. Використання проектної методики вимагає від викладача високої кваліфікації [3, с. 19].

Проекти класифікуються:

- за напрямками діяльності (дослідницькі, інформаційні, прикладні);
- за кількістю учасників (індивідуальні, парні, групові);
- за тривалістю (короткочасні, середньотривалі, довгострокові);
- за формами проведення (екскурсії, експедиції, дебати, круглі столи, семінари, тренінги, конференції, фестивалі, аудіо- та відеопроєкти тощо).

Під час роботи над проектом відбувається формування в учнів загальнолюдських цінностей. Оскільки в основу методу проектів покладено ідею, яка становить суть поняття „проект”, він прагматично спрямований на результат, який досягається після розв'язання тієї чи іншої практично або теоретично значимої для підліткової аудиторії проблеми.

Для ефективного практичного використання методу проектів на уроках іноземної мови потрібно керуватись *основними принципами* проектної роботи:

1. *Проблемність*. Визначення й розв'язання актуальних проблем самими підлітками – це спонукальний мотив для інтелектуальної діяльності, яка, у свою чергу, є необхідною умовою навчального процесу.

2. *Варіативність*. Варіативність визначається вільною, а отже, самокерованою формою побудови проекту, тобто учневі надається повна самостійність під час роботи над проектом.

3. *Когнітивність*. Когнітивний підхід у методиці навчання мовам передбачає не нав'язувати лінгвістичне знання, а допомогти йому народитись і розвивати його. Саме робота над проектом створює такі потреби, які стимулюють інтерес до навчання, перетворюючи процес вивчення мови на процес відкриття мови, процес дослідницький та експериментальний.

4. *Наявність інтересу до навчального процесу*. Як свідчить досвід, учні засвоюють набагато більший обсяг матеріалу, якщо процес навчання подобається їм.

5. *Особистісний чинник*. У ході реалізації проекту учні отримують широкі можливості для того, щоб думати, говорити про себе, свої внутрішні відчуття, інтереси, життєві пріоритети й цінності, що, у свою чергу, активізує спілкування в групі.

6. *Адаптивність*. Цей принцип відображає системну вимогу відповідності елементів системи зовнішнього й внутрішнього середовища самій системі. На практиці реалізація цього принципу полягає в тому, що перед учнями ставляться проблеми, які адаптовані до їхніх інтересів, а також до освітнього рівня, на якому перебуває учень [4, с. 19].

Література

1. Черненко О. В. Проектна технологія в процесі вивчення іноземних мов як засіб розвитку творчої особистості / О.В.Черненко // Англійська мова та література. — 2003. — №12 (120). — С. 9-10.
2. Hutchinson T. Project Video 3. Video Guide. — Oxford University Press, 1997. — p. 34-40.
3. Hymes D. On Communicative Competence // C. Brumfit. The Communicative Approach to Language Teaching. — London, 1999. — p. 5-27.
4. Nickerson R. S. Teaching of thinking and problem-solving. San Diego, CA : Academic press, 2004. — p. 76-82.

УДК 378:811.111

Н.В.ТЕЛИЧКО, Ю.М. КОПЧА
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІГРОВИХ ФОРМ НАВЧАННЯ

Гра створює емоційний фон, важливий для виникнення позитивного ставлення до самого педагогічного процесу, педагога і його завданням. Крім того, в грі труднощі виконання вимог і правил долаються дитиною охоче і з задоволенням.

Для молодшого шкільного віку характерні яскравість і безпосередність сприйняття, легкість входження в образи. Діти легко втягуються в будь-яку діяльність, особливо ігрову, самостійно організовуються в групову гру, продовжують гри з предметами, іграшками [2, с. 19].

Дидактична функція гри реалізується через обговорення ігрової дії, аналіз співвідношення ігрової ситуації як моделюючої, її співвідношення з реальністю. Найважливіша роль в даній моделі належить заключному ретроспективному обговоренню, в якому учні спільно аналізують хід і результати гри, співвідношення ігрової (імітаційної) моделі та реальності, а також хід навчально-ігрової взаємодії. Результативність ігор залежить, по-перше, від систематичного їх використання, по-друге, від цілеспрямованості програми ігор у поєднанні із звичайними вправами [5, с. 52].

Гра допомагає спілкуванню. Вона може сприяти передачі накопиченого досвіду, одержанню нових знань, правильній оцінці вчинків, розвитку навичок людини, її сприйняття, пам'яті, мислення, уяви, емоцій, таких рис, як колективізм, активність, дисциплінованість, спостережливість, уважність. Якщо знайти правильні підходи, навчання зі складної і стомлюючої необхідності може перетворитися в захоплюючий світ незнайомої мови. Одним з цих підходів є гра, найсильніший фактор психологічної адаптації дитини в новому мовному просторі, який може вирішити проблему природного

ненасильницького впровадження дитини в світ мови. Ігри допомагають реалізувати дитині бажання вчитися далі, розвивають вміння самостійно вирішувати поставлену задачу, організовувати свою роботу, давати власну оцінку та самооцінку, уміння порівнювати, класифікувати, вибирати головну і відсівати другорядну інформацію, використовувати додатковий матеріал. Звідси можна зробити висновок, що всі п'ять компетенцій сучасної людини (соціальна, толерантність, комунікативна, інформаційна та компетенція, реалізує бажання вчитися все життя) можуть бути вироблені в процесі використання ігор [1, с. 94].

Комунікативні ігри є необхідними вправами під час навчання іноземної мови, так як вони наближають процес активізації лексико-граматичного матеріалу до умов реального спілкування. Крім того, дані вправи сприяють підвищенню мотивації та активності учнів на уроках. А це означає, що учні зможуть оволодіти новим засобом комунікації, тобто набути навичок і вміння спілкування за допомогою мови, що вивчається.

Комунікативна гра на відміну від звичайних тренувальних вправ, що дозволяють зосередитися на ігрових формах, концентрує увагу учнів на змісті, однак при цьому забезпечує часту повторюваність мовних форм, тренуючи всі навички та вміння.

Комунікативні ігри характеризуються високим ступенем наочності, так як вони дають учаснику гри можливість відчувати мову як засіб спілкування. Бажання учнів спілкуватися досягається шляхом створення вчителем конкретних ситуацій, в яких мова необхідна [4, с. 114].

Комунікативні ігри забезпечують різноманітність мовних тем, що обумовлено ситуацією спілкування, повсякденним життям. Комунікативна гра в методичному плані являє собою навчальне завдання, що містить завдання, яка поділяється на три більш дрібні: лінгвістичну, комунікативну і діяльну. Важливо дотримуватися принципу поступового ускладнення завдань і націлювати спочатку учнів на дії за зразком, потім на дії за аналогією із зразком і, нарешті, на самостійні дії творчого характеру.

З аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури можна зробити висновок, що в ігрових ситуаціях діти запам'ятовують в два рази більше слів, ніж при звичайній установці на запам'ятовування. Гра, висуваючи перед дитиною змістовні завдання, сприяє активізації довільного запам'ятовування. У той же час вона може служити і основою і для мимовільного запам'ятовування заданого мовного матеріалу та подальшого його мимовільного відтворення [3, с. 16].

Розумне застосування ігрових прийомів на уроках і поєднання їх з іншими методичними прийомами сприяє ефективному і якісному засвоєнню матеріалу і робить радісним сам процес пізнання, який стає потребою.

Література

1. Эльконин Д. Б. Творческие ролевые игры детей дошкольного возраста / Д.Б. Эльконин – М. : Просвещение, 1957. – 289 с.
2. Яцковская Г. В. Иностранные языки в школе. - 1985. - № 5. - С. 12-17.
3. Charrington M. New Chatter book. Pupils' Book / M. Charrington, Strange D. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – 88p.

4. Effective Techniques for English Conversation groups. – Issue 12. –Jan. 2009. – Режим доступу : [http:// www.britishcouncil.org/learnenglish.com](http://www.britishcouncil.org/learnenglish.com).

5. Grebhard J. G. Teaching English as a foreign or second language / J. G. Grebhard. – USA : The University of Michigan Press, 2000. – 280 p.

УДК 378:811.111

Н. В. ТЕЛИЧКО, М. І. ЛЕСКО
Мукачівський державний університет

НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА СЕРЕДНЬОМУ ЕТАПІ ЗОШ НА ОСНОВІ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ

Одним із основних завдань навчання іноземної мови в середній школі – розвиток навичок говоріння. Але оволодіння цим видом діяльності пов'язано з великими труднощами, які обумовлені складністю самого процесу породження мовленнєвого висловлювання. Щоб створити мотивацію спілкування іноземною мовою в навчальних умовах, необхідно використовувати ситуацію, що викликає потребу в спілкуванні. Як показують дослідження даної роботи однією з найефективніших таких ситуацій є діалогічне мовлення [2, с. 14].

Звісно підвищення ефективності навчання безпосередньо залежить і від доцільності добору і використання різноманітних, найбільш адекватних навчальній темі методів навчання, а також від активізації всього навчального процесу. На практиці буває важко визначити чіткі межі між різними методами навчання: вони перетинаються, доповнюють один одного, складаються в комплексний “пакет”, систему прийомів, за допомогою яких педагог і учні реалізують поставлені цілі. Використання інтерактивних технологій можна вважати новою педагогічною модою, проте – гарною і корисною. Оскільки вона викликана небажанням використовувати лише традиційні, а в деякій мірі застарілі методи [2, с. 94].

Отже, інтерактивні методи навчання є найбільш цікавими і ефективними. Під час інтерактивного навчання учень стає не об'єктом, а суб'єктом навчання. Він відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку. Це формує у школярів внутрішню мотивацію до навчання та спонукає їх до саморозвитку та самостереження. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій та їх впровадження в діалогічному мовленні, спільне розв'язування проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації [3, с. 35].

Проаналізувавши всі дані можна дійти висновку, що в процесі вивчення іноземної мови в середніх класах необхідно використовувати діалогічне мовлення з використанням інтерактивних методів для того, щоб покращити сприйняття учнями іншомовного матеріалу та зацікавити їх вивченням мови як важливої частини культури іноземної нації. Діалогічне мовлення характеризується зверненістю і спілкування, як правило, проходить у безпосередньому контакті учасників, які добре обізнані з умовами, в яких відбувається комунікація. Оскільки процес діалогічного мовлення передбачає володіння говорінням та аудіюванням, і вимагає від учасників спілкування

двосторонньої мовленнєвої активності та ініціативності, використання діалогу на уроці іноземної мови є одним з найефективніших видів діяльності.

У ході діалогічного мовлення кожному з учасників контакту приходиться вирішувати цілий ряд задач психологічного характеру, а саме:

1) пам'ятати всі попередні бесіди з даним партнером, щоб максимально використовувати досвід спільного спілкування, не повторюватися;

2) пам'ятати усе, що сказав співрозмовник у ході даного контакту, і усе, що сказав сам;

3) миттєво оцінити всю суму зведень, отриманих до початку своєї мовної партії;

4) уміти вчасно уставити своє слово (не порушуючи при цьому прийнятих правил спілкування);

5) уміти слухати співрозмовника;

6) витримувати визначений емоційний тон;

7) стежити за правильністю мовної форми, у яку наділяються думки;

8) слухати своє мовлення, щоб контролювати її нормативність, якщо потрібно, внести у вже відзвучала частину фрази відповідні зміни, виправлення;

9) уміти витягати інформацію із ситуації спілкування, у тому числі що повідомляється паралінгвістичними засобами (жестами, мімікою), до яких прибігає співрозмовник [2, с. 60].

У роботі було розглянуто та проаналізовано визначення та суть такого лінгвістичного явища, як діалогічне мовлення, та його вивчення за допомогою інтерактивних методів навчання. Розглянуто підходи різних науковців, як вітчизняних так й іноземних, стосовно доцільності та важливості впровадження інтерактивних методів на уроках іноземної мови в середніх класах ЗОШ. Проаналізовано основні особливості уроку іноземної мови, та роль віково-психологічних особливостей розвитку середнього школяра, адже недооцінка взаєморозуміння між учителем і учнями може призвести до істотних втрат в оволодінні іноземною мовою. Доведено та обґрунтовано важливість запровадження інноваційних методів навчання для вивчення діалогічного мовлення в середній школі [4, с. 93].

Тобто можна зробити висновок, що на даному етапі суспільно-освітнього розвитку вивчення іноземної мови, інтерактивні методи навчання є одними з найефективніших та дієвих методів для покращення вивчення іноземної мови в середній школі.

Література

1. Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации поведения человека / Павел Максимович Якобсон. – М. : Просвещение, 1969. – 317 с.

2. Atkinson D. 1984. Mc. Clelland D. The Projective expression of needs // Journal of Experimental Psychology. – № 33. – p. 35 – 41.

3. Britell J. K. 1980. Competency and Excellence // Minimum Competency Achievement Testing / Taeger R. M. & Tittle C. K. (eds.) – Berkeley, – 23 p.

4. Crowl T. K. 1997. Educational Psychology. Windows on Teaching. – Brown & Benchmark publishers. – 416 p.

**ВАЖЛИВІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ НА ШЛЯХУ ФОРМУВАННЯ
ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ У СФЕРІ ОСВІТИ**

Сучасна вища освіта є своєрідним базисом для становлення людини як свідомого представника суспільства. Метою освіти є підготовка висококваліфікованого фахівця з широким світоглядом та сформованою системою гуманістичних цінностей.

Сучасний стан міжнародних зв'язків, вихід у європейський та світовий простір, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії потребують певних трансформацій і у сфері освіти як важливого державного інституту, у тому числі й у галузі навчання іноземних мов. Сьогодні, як ніколи раніше, статус іноземної мови має тенденцію до постійного зростання. Серед світової спільноти вона все ширше набуває ролі засобу міжкультурного спілкування. Усе це зумовлює визначення основних стратегічних напрямків удосконалення цілей, змісту, методів, прийомів і засобів навчання іноземної мови. Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, основними напрямками оновлення змісту вищої освіти є особистісна орієнтація системи освіти, пріоритет загальнолюдських і національних цінностей, забезпечення якості освіти на основі новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики.

Створення Європейського простору вищої освіти дає можливість сприяти європейському співробітництву [1, с.102]. Болонський процес покликаний збільшити конкурентоспроможність, сприяє мобільності студентів. Ще однією важливою метою є забезпечення високої якості навчального процесу

Основним засобом людського спілкування є мова, а в багатомовному просторі – декілька мов. Ось чому вивчення іноземних мов набуває особливого статусу в нашій країні [2, с.150]. Знання іноземних мов – це ключ до успіху в сучасному світі.

Загалом людина, яка володіє мовами, – різнобічно розвинута особистість, володіє кращими здібностями до вивчення нового, вільніша та більш впевнена у спілкуванні з людьми. Зовсім недавно вчені з Лондонського університету шляхом проведення великого статистичного та наукового дослідження прийшли до висновку, що люди, які вчать іноземні мови, мають більш гнучке і оригінальне мислення. Цей висновок базується на тому, що вчені науковим шляхом підтвердили прямий зв'язок між активністю сірої речовини і знанням кількох мов.

Загалом людина, яка володіє мовами, – різнобічно розвинута особистість, володіє кращими здібностями до вивчення нового, вільніша та більш впевнена у спілкуванні з людьми. Зовсім недавно вчені з Лондонського університету шляхом проведення великого статистичного та наукового дослідження прийшли до висновку, що люди, які вчать іноземні мови, мають більш гнучке і оригінальне мислення. Цей висновок базується на тому, що вчені науковим

шляхом підтвердили прямий зв'язок між активністю сірої речовини і знанням кількох мов.

Стара приказка говорить: «Скільки мов ти знаєш, стільки раз ти людина». Тобто, чим більше мов на сьогодні ти знаєш, тим краще. Адже, кожна мова – це ключ, який відкриває двері до чогось свого, до чогось нового. Так, наприклад, англійська мова – це офіційна мова міжнародного бізнесу та торгівлі, Інтернету і техніки, науки і мистецтв. 80% ділового мовного простору займає саме вона. Кожен з нас все частіше стикається з нею у спілкуванні з партнерами по роботі і на відпочинку. Англійська мова використовується при заповненні анкет, складання резюме, у діловому та приватному листуванні. Володіння англійською мовою – вже не дивовижна навичка, а необхідність. Нині її навчають у дитячих садках, школах, вузах, не кажучи вже про численні курси та тренінги. А в деяких країнах навіть математика і деякі інші предмети шкільної програми викладають англійською мовою.

Нове бачення освіти має на меті створення мотиваційного середовища для учнів у процесі вивчення іноземних мов. Принцип функціонального підходу у процесі вивчення іноземних мов є основним. У цьому підході комунікативність як основна функція мови, повніше виконується як в лінгвістичному, так і в концептуально-тематичному спрямуванні. Зростаюче значення культурних обмінів, інтеграція в Європу, долучення до світових цінностей, процес глобалізації збільшили можливості контактів з носіями мови. Процес об'єднання Європи, його поширення на схід і на прибалтійські країни супроводжується формуванням спільного освітнього і наукового простору та розробкою єдиних критеріїв і стандартів у цій сфері в масштабах усього континенту.

Держава потребує висококваліфікованих фахівців із знанням іноземної мови, професіоналів, здатних абсорбувати все нове і прогресивне, готових до генерації і запровадження свіжих оригінальних ідей, а також до вигідної участі у міжнародному співробітництві і формуванні нового ставлення до України в Європі і світі.

Література

1. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти / Г. Крючков // Іноземні мови в навчальних закладах. — Педагогічна преса, 2004.- С. 279.
2. Питання теорії та методики викладання іноземної мови (зб. статей, під ред. Андрєєва), Саратов, 1969. - С.230.
3. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. — Педагогічна преса, 2003.- С.79.

**ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ – КЛЮЧ ДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
СУЧАСНОГО СТУДЕНТА**

Сучасний світ диктує суспільству умови, за яких воно досягне успіху в усіх сферах діяльності, і однією з них є знання іноземних мов. Підвищення мовленнєвої компетентності є пріоритетним напрямком розвитку різнобічно розвинутої людини XXI століття. Оскільки в кожній країні молодь формує майбутню еліту суспільства, то їх рівень володіння іноземними мовами повинен відповідати цьому статусу. Лінгвістична підкованість відкриває дорогу не лише у найпрестижніші вузи України, а й дає можливість активно подорожувати за кордоном, обмінюватися досвідом з іноземними колегами і бути вільними та успішними людьми у спілкуванні з іншими особистостями. Іншим словами можна сказати, що той, хто володіє мовами, володіє світом.

Розвитком економічних, політичних та культурних взаємовідносин між Україною та іншими країнами Європейського союзу та США виникають сприятливі умови для обміну студентів, їх працевлаштуванні за кордоном, організації спільних наукових досліджень у різних галузях, поглибленні міжнародного співробітництва вузів. Сучасне інформаційне суспільство ставить перед ВНЗ завдання підготовки спеціалістів здатних: гнучко адаптуватись у життєвих ситуаціях, самостійно набуваючи необхідних знань, самостійно критично мислити, працювати з інформацією, бути комунікабельним.

За таких умов дедалі більше уваги приділяється вивченню іноземних мов, і це стосується не лише тих сфер життя, де англійська, німецька, французька чи будь-яка інша іноземна мова є вирішальним фактором у розвитку міжнародних відносин, обміну інформацією тощо. Орієнтація вишів на формування висококваліфікованого спеціаліста не повинна варіюватися залежно від того, представником філологічного, економічного чи інженерно – технічного напрямку навчання є студент. Сучасні ВНЗ мають на меті виховати молоде покоління суспільно активним, творчим та мобільним, вільним у виборі шляхів самореалізації та таким, що володіє не тільки однією, а й двома, трьома мовами. Виходячи з цього, необхідно наголосити, що одним із головних завдань викладачів вищих нелінгвістичних навчальних закладів є формування пізнавальної мотивації студентів до вивчення іноземної мови [3, с. 29].

Покращення мовної компетентності студентів залежить від основних мотивуючих факторів, серед яких можна назвати: успішне кар'єрне зростання, можливість отримувати освіту за кордоном, необмежений доступ до інформації, прагнення до самовдосконалення і задоволення власних амбіцій, відсутність мовного бар'єра під час мандрівок, проживання родичів, друзів або знайомих в країнах Європи та Америці, можливість насолоджуватися книжками, піснями, фільмами та ін. в оригіналі [2, с. 58].

Суспільство XXI століття потребує спеціалістів, які вільно володіють іноземною мовою не тільки у професійній діяльності. Це спрямовує до пошуку нових конструктивних ідей та інноваційних технологій для вирішення проблеми мотивації вивчення іноземних мов у студентів. Однією з основних умов для успішного здійснення таких завдань є організація навчально-виховного процесу з урахуванням різних факторів, які б впливали на перебіг і результати навчання. Оптимальна організація навчання іноземних мов у вищій школі передбачає гнучке управління цим процесом, яке дозволяє своєчасно вносити необхідні зміни в хід навчальної діяльності та забезпечує зворотній зв'язок на постійній операційній основі, який виступає у формі контролю.

Головне завдання вищої школи полягає у створенні умов для вирішення подвійної задачі: засвоєння базових знань іноземної мови і формування навичок і вмінь практичного їх застосування. З огляду на практичний результат такий підхід до навчання іноземної мови сприятиме формуванню дипломованого фахівця з інноваційним типом мислення, здатного до інноваційного типу діяльності. Практичне володіння іноземною мовою на рівні, достатньому для вільної усної та письмової професійної та повсякденної комунікації, є не тільки невід'ємним компонентом успішного функціонування в багатоманітному полі професійної діяльності, а й становить важливу складову самодостатності сучасної особистості. Умовою формування такої особистості виступає наголос з інформаційному на навчання, що розвиває [1, с.159].

Література

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю.Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Жулкевська В.О. Лінгвістична компетенція як складова частина іншомовної професійної комунікації майбутніх фахівців [w:] Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Серія : Філологічні науки, Вип. 5. - Луцьк, 2008. – 48 с.
3. Програма з англійської мови для професійного спілкування. - К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.

УДК 371.134

М.М.ТИМКАНИЧ
Мукачівський державний університет

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Серед важливих завдань, визначених Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, є створення умов для формування професійної культури вчителя. Домінанта духовних і моральних здібностей у формуванні особистості молодшого школяра зумовлює потребу в педагогічних кадрах, здатних до створення умов для саморозвитку, самореалізації особистості.

Педагогічні вищі навчальні заклади мають стати школою не тільки професійного, а й емоційно–морального становлення особистості майбутніх педагогів, від чого залежить успішність розв'язання комплексу проблем

модернізації всієї системи освіти на сучасному етапі її розвитку. Серед пріоритетних напрямків сучасної педагогічної науки вагоме місце посідає проблема формування професійної культури майбутнього вчителя.

Проблеми професійної культури та її формування стали предметом дослідження багатьох сучасних вітчизняних педагогів – Б. Гаєвського, І. Зязюна, В. Кременя, В. Кудіна, Ю. Палюхи, О. Романовського, В. Ткаченка та ін. Актуальним є використання історико-педагогічної спадщини, зокрема ідей класиків педагогіки Й.Г. Песталоцці, Ф.В.А. Дістервега, О.Духновича, В.О.Сухомлинського про розвиток як загальної, так і педагогічної культури вчителя.

У довідковій літературі під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людини, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності. Професійна культура особистості передбачає засвоєння професійних знань, професійну компетентність, сформованість професійно значущих якостей, які необхідні для участі в професійній діяльності [1].

Поняття професійної культури І. Ісаєвим визначається як спосіб творчої самореалізації особистості викладача в різноманітних видах педагогічної діяльності та спілкування, спрямованих на освоєння, передачу та створення педагогічних цінностей і технологій [3].

Професійна культура майбутнього вчителя розглядається І. Ісаєвим, В.Сластьоніним, Є. Шияновим як певна ступінь оволодіння особистістю прийомами і способами розв'язання спеціальних професійних завдань, як важлива частина загальної культури педагога, яка проявляється в системі професійних якостей і специфіці педагогічної діяльності.

У сучасній педагогічній літературі виділяють такі складові компоненти професійно-педагогічної культури:

- аксіологічний – утворений сукупністю педагогічних цінностей (знаннями, ідеями, концепціями, які мають в даний момент значущість для суспільства і окремої педагогічної системи);

- технологічний - включає способи і прийоми педагогічної діяльності вчителя;

- особистісно-творчий – розкриває механізм оволодіння професійною культурою [3].

Сучасний вчитель повинен чітко уявляти собі моральний смисл, цінність, наслідки своєї діяльності, мати цілісний світогляд, економічно, екологічно розвинене мислення, володіти культурою спілкування, знанням правової системи суспільства, навичками організації виробництва (управління) і т. ін. Професійна культура посідає особливе місце у структурі культури особистості, оскільки в процесі професійної діяльності культура особистості набуває свого всебічного й ефективного втілення.

Література

1. Буряк В.К. Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект / В.К.Буряк. – К. : Деміург, 2005. – 232 с.

2. Гриньова М. В. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) / Марина Вікторівна Гриньова. – Харків : Основа, 1998. – 300 с.

3. Кришень І.В. Формування професійної культури майбутніх учителів початкової школи [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.psyh.kiev.ua/Кришень_І.В._Формування_професійної_культури_майбутніх_учителів_початкової_школи.

УДК 37.015.3

Г. В. ТОВКАНЕЦЬ, В. В. СКИБА
Мукачівський державний університет

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Професійне самовиховання майбутнього вчителя є саморухом особистості до самореалізації, усвідомленим процесом здійснення студентом сукупності творчих дій, який базується на єдності його свідомості та самосвідомості і спрямований на формування інтегральної готовності до педагогічної діяльності – психологічної, практичної, готовності до самовдосконалення після закінчення навчального закладу [1, с. 114].

Низка психолого-педагогічних досліджень останніх десятиліть (В. Білогур, В. Галузинський, С. Карпенчук, В. Кисильова, А. Крамаренко, В. Омеляненко, О. Степанов, О. Столяренко), присвячених проблемам організації виховної діяльності, та навчально-методична література (І. Зязюн, А. Кузьмінський, Д. Мазоха, Н. Мойсеюк, М. Фіцула) стверджує, що метою виховного процесу є гармонізація особистості.

Сутність педагогічних категорій виховання і самовиховання розглядається і на сторінках журналів, зокрема: «Рідна школа» (О. Столяренко), «Вища освіта України» (В. Білогур, «Початкова школа» - А. Крамаренко, у збірниках наукових праць (М. Тягур, М. Сметанський).

Самовиховання – це цілеспрямована свідома, систематична діяльність особистості з метою вироблення в собі бажаних духовних, інтелектуальних, моральних, естетичних, фізичних та інших позитивних рис і усунення негативних, яка сприяє розвитку якостей духовної сфери людини, компенсує прогалини у вихованні та спрямовує людину на самовдосконалення [1, с. 116].

Професійному самовихованню як процесу притаманні такі характеристики:

– єдність свідомого (самоцінного) ставлення майбутнього фахівця до знань про загальні та специфічні для педагогів дошкільної і початкової шкільних освітніх ланок уміння та якості, до самовиховання як творчості й засобу педагогічної підготовки, з одного боку, з його професійною самосвідомістю, – з іншого;

– наявність активності студентів у самовихованні як результату створення викладачами умов для усвідомлення ними потреби в ньому;

- спрямованість активності студентів у самовихованні на формування готовності до педагогічної діяльності;
- поетапний та різнорівневий характер організації самовиховання як само творчості [4, с. 69].

Структурними компонентами системи педагогічного забезпечення активності студентів у професійному самовихованні є:

- створення умов для прояву і розвитку в них інтересу до самовиховання як засобу професійного становлення;
- всебічне сприяння процесу відкриття студентами особистісного смислу самовиховання, формуванню його мотивів;
- забезпечення процесів самоформування майбутніми фахівцями «Я» – образу педагога та «Я» – концепції професійного становлення, всього комплексу загальних і специфічних умінь педагога певної ланки освіти;
- стимулювання самовиховної активності майбутніх педагогів;
- надання допомоги студентам у корекції самовиховної діяльності на основі аналізу одержаних результатів і потреб у подальшому професійному становленні [3].

Основними необхідними умовами активності майбутніх педагогів у професійному самовихованні є:

- високий рівень компетентності викладачів у галузі теорії професійного самовиховання;
- всебічне педагогічне забезпечення поступового переходу інтересу студентів до професійного самовиховання з рівня зацікавленості ним на рівень самоцінного ставлення до нього, а потім – на рівні поглиблення теоретичних знань про роботу над собою та їх практичного втілення;
- спонукання майбутніх педагогів викладачами на емоційне переживання в єдності – знань про себе, систему якостей фахівця, теорію та технологію самовиховної діяльності; організація педагогічної практики з обов'язковою оцінкою студентами сформованості певних професійних умінь після її здійснення, письмовою фіксацією почуттів, які викликали результати власних дій у ролі педагога, і думок про самовиховання як засіб поліпшення цих результатів;
- творче використання керівниками педагогічної практики способів оцінювання, побудованих у вигляді формул-настанов на оптимальну адекватну самооцінку рівня сформованості професійних умінь у студента-практиканта і зорієнтованих на актуалізацію його здобутків у професійному самовихованні, створення ситуацій переживання практикантом факту, що на конкретному занятті він діяв краще, ніж раніше; застосування організаторами процесу самовиховання студентів оптимальної методики формування у майбутніх педагогів адекватної самооцінки протягом усього навчання у ВНЗ;
- високий рівень стимулювання викладачами процесу якісних перетворень у свідомості та самосвідомості кожного студента предмета потреби у професійному самовихованні – професійних умінь, значущих для виконання педагогом певних функцій [2].

Вивчення методичної, психолого-педагогічної літератури та практичної діяльності щодо виховної системи університетської освіти дає нам підстави зробити висновок, що підґрунтям для якісного виховання та самовиховання майбутніх вчителів є: створення можливостей кожному студенту для виявлення і розвитку індивідуальних особливостей; комплексна зорієнтованість на розвиток усіх структурних компонентів особистості (пізнавального, емоційно-ціннісного, діяльнісно-вольового). Педагогічне керівництво розвитком самовиховання здійснюється відповідно до основних етапів його становлення (мотивуючий, проектуєчий, організаційно-дійовий, оцінно - результативний). Організація педагогічного процесу повинна сприяти перетворенню студентів у суб'єкти самовдосконалення.

Література

1. Голишивець С. Виховання сучасної студентської молоді – фундамент майбутнього / С. Голишивець // Вища освіта України. – 2002. - № 4. – С. 114.
2. Сапожнікова Т. Стимулювання професійного самовдосконалення студентів у процесі організації пізнавальної діяльності / Сапожнікова Т. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://reflist.su>
3. Складенко І. Професійне самовдосконалення в процесі підготовки майбутніх вчителів музики / Складенко І. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://lib.ua-gu.net/diss/cont/351543.html>
4. Сметанський М. З орієнтацією на самовиховання. Проблеми освіти. [Науково-методичний збірник] / М. Сметанський // – 2001. – № 26. – С. 67-73.

УДК 372

Н.І. ТОВТИН
Мукачівський державний університет

УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА МУЗИКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ

Для сучасного українського суспільства, яке переживає кризу у багатьох сферах життя формування музично-естетичної культури школярів та їх духовної культури надзвичайно загострилось. Пріоритет набуття матеріальних цінностей понад духовним, відчуженість від культури, заниження моральних норм становлять нерозв'язані проблеми процесу формування життєвих позицій особистості. Тому назріла необхідність у створенні цілеспрямованої системи формування музично-естетичної культури підрастаючого покоління засобами української духовної музики.

Такі науковці як Л.Аристова, О.Успенська, Т.Щериця, С.Горбенко, О.Шевнюк плідно працюють над формуванням музично-естетичної культури особистості. Поряд з корифеями вітчизняного та російського музикознавства (І. Вознесенський, В. Металлов, М.В. Бражніков, М.Д. Успенський, Ю.В. Келдиш, Н.О. Герасимова-Персидська, Л.П. Корній та ін.) в останні десятиліття помітно збільшилася кількість наукових досліджень, пов'язаних з духовною музикою. Праці М. Маріо, Л. Остапенко, Л. Радковської, Л.Московчук присвячені вивченню впливу української духовної музики на формування музично-естетичної культури особистості.

У той же час великий потенціал формування музично-естетичної культури школярів у процесі духовного становлення залишається поза увагою педагогів та психологів, оскільки сучасна школа не завжди готова до адекватної реакції на вияви молодіжної музичної творчості.

Підростаюче покоління знаходиться в такому віці, коли суттєве значення для них відіграють засоби масової інформації, які являються чи не основною формою розповсюдження музичної культури у всіх її формах. До факторів, які впливають на формування світогляду особистості, долучилося телебачення та розвиток всесвітньої мережі Інтернет. При цьому слід враховувати – динамічний розвиток інформаційних технологій запобігає тому, що школяр знаходиться тільки в реальності екранної культури, яка далеко не завжди відповідає вимогам християнської моралі та моральності. Види мистецтва, висока поезія і художня література, як носії морально-духовних цінностей, найчастіше не цікавлять тих, хто пізнає світ, спілкуючись з комп'ютером [3, с. 231].

Твори української духовної музики, точніше церковної музики чи церковного співу, іноді недоступні для багатьох. Є ще багато вчителів, які уникають в своїй педагогічній практиці використання творів української духовної музики. Чого не знаємо – того не розуміємо. Адже багато років школа виховувала неприязнь до релігії [1, с. 432].

Вивчаючи та аналізуючи програми з музики щодо питання їх наповненості церковною музикою, ми виявили наявність у них достатньої кількості позабогослужбових піснеспівів (фольклорних творів релігійної тематики – псалмів на честь святого Миколая, колядок, щедрівок, йорданських та пасхальних), і майже повну відсутність богослужбових творів. Так, аналізуючи зміст програм для 1-4 класів (Ростовський О.Я. та інші), виявлено, що в них відсутні духовні (релігійні) піснеспіви, які належать церковному Богослужінню, а саме Літургії. У програму з музики для 5-8 класів (Ростовський О.Я. та інші) лише у 7-му класі (I семестр – Тема 2, урок 2) включено для слухання піснеспів М.Березовського „Достойно есть”, у 8-му класі включені для слухання хорівий концерт „Не отвержи мене во время старости” М.Березовського (I семестр – Тема 2, урок 5) та „Херувимська” А.Веделя (II семестр – Тема 3, урок 5).

Зазначимо, що при відсутності послідовності введення знайомства з церковною музикою (богослужбовими піснеспівами), вона не може бути свідомо сприйнята школярами. Відсутня у цьому напрямку освітньо-виховна робота з початкових класів, яка б підготувала старшокласників до свідомого сприйняття ними цих творів, теж дає негативні результати. Оскільки не вивчаються богослужбові піснеспіви, то не вивчається й творчість композиторів, які писали церковну музику [1, с. 438].

У чому ж потенціал української духовної музики як чинника формування музично-естетичної культури школярів? Що дає підростаючому поколінню залучення до української духовної музики? По-перше, знання історії та витоків своєї країни. По-друге, українська духовна музика, як синтез релігії та мистецтва, слугує засобом естетичного та морального виховання. Вона допомагає привернути дітей до доброти, шляхетності, совісті, внутрішньої

дисципліни, філософського осмислення навколишнього світу; сприяє розвитку почуття любові та співчуття до ближнього, чуйному відношенню до природи; виховує почуття краси, гармонії, закликає до совісті та милосердя. По-третє, з залученням підростаючого покоління до української духовної музики слуховий досвід школярів наповнюється новими інтонаціями, відмінними від фольклору чи світської класичної музики.

Через духовну музику ми залучаємося до вічних моральних істин, розкриваємо для себе вищу гармонію світотворення. З культурологічних позицій, духовна музика може стати однією з форм художнього пізнання світу. Твори, відмічені духовністю, можуть бути і світськими по змісту, але в релігійних творах духовність існує в інших образах і формах завдяки особливостям їх тематики та змісту – у більш концентрованому та цілеспрямованому проявах [2, с 179]. Феномен духовного виховання може стати своєрідним компасом в концептуальних пошуках методологічних проблем формування музично-естетичної культури школярів.

Література

1. Московчук Л.М. Українська духовна музика: Навчально-методичний комплекс (програма, методичний посібник, нотохрестоматія) для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів та недільних шкіл + Додаток. Репродукції ікон. – 72 іл. / Л.М.Московчук. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – 703 с.
2. Проблеми підготовки сучасного вчителя: Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / Ред. кол. : Побірченко Н.С. (гол. ред.) та інші. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2010. – Випуск 1. – 271 с.
3. Товтин Н.І. Виховання студентів засобами православної духовної музики / Nadija Ivanivna Tovtin // Zbornik z medzinarodnej vedeckej konferencie „VZDELAVANIE – KULTURA – DUCHOVNOST”, (Bardejovske` Kupele, 24.02.12 – 25.02.12). – Presov, 2012. – С.229-237.

УДК 373.31.32.035.6:372.882

О.М.ФЕНЦИК, Н. В. БРОВЧЕНКО
Мукачівський державний університет

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

З огляду на нові суспільно-політичні реалії, героїчні і водночас трагічні події в Україні сьогодні особливої гостроти і актуальності набуло питання національно-патріотичного виховання підростаючого покоління. Воно має стати невід'ємною складовою освіти, втілювати і віддзеркалювати в собі процес відродження української нації, що ґрунтується на морально-духовному, патріотичному, естетичному, екологічному і трудовому вихованні дітей та молоді в умовах українського державотворення.

Важливе значення для дослідження проблеми патріотичного виховання особистості має етнопедагогічна спадщина Г.Ващенко, О.Духновича, А.Макаренка, О.Огієнка, С.Русової, Г.Сковороди, В.Сухомлинського, К.Ушинського.

У психолого-педагогічній науці є чимало сучасних наукових розвідок, присвячених проблемі національно-патріотичного виховання дітей молодшого

шкільного віку. У контексті нашого дослідження було проаналізовано наукові дослідження з проблеми формування патріотичних якостей молодших школярів у взаємодії школи та сім'ї (Зубцова Ю.Є.), проблеми патріотичного виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства (Качур М.М), питання виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі (Коркішко О.Г.), проблему формування елементів національної свідомості учнів початкових класів у процесі навчання української мови та народознавства (Кучерявий О.Г.).

На нашу думку, одним із важливих засобів становлення та виховання всебічно розвиненої людини є засоби мистецтва, зокрема мистецтво слова. Адже чималий виховний потенціал містить дитяча українська література. На думку Н. Волошиної, «неоціненне значення у вихованні національної самосвідомості наших учнів має художня література. Вона є невичерпним джерелом народної мудрості, культури почуттів, естетичних смаків, а також перлин родинного виховання» [2, с. 9]. Б. Степанишин зазначає, що «засобами художнього слова, усім курсом літературного читання можна розвинути не лише розумові сили учнів..., а й їх національну самосвідомість, волю, почуття патріотизму тощо» [3, с. 75].

Уроки літературного читання в початковій школі мають великий потенціал для організації роботи з патріотичного виховання молодших школярів. У процесі пізнання літератури молодші школярі долучаються до багатой культури українського народу, оскільки мають змогу внутрішньо сприйняти мудрість народних казок, загадок, прислів'їв, приказок, звичаїв та обрядів, поезику творів видатних українських письменників.

Саме через художнє слово здійснюється естетичний вплив на почуттєву сферу школяра. Воно допомагає учням усвідомити свою національну належність, відчутти себе причетним до національної спільноти – українського народу. Проймаючись національною ідеєю в процесі читання художнього твору, учні мають можливість споріднитися з духовною культурою свого народу, відчутти свій зв'язок з його історичною долею і сьогоденням, водночас виховуючи в собі повагу до інших народів та їх культур. Художній твір впливає на дитину художніми образами, які примушують працювати творчу уяву, викликають певні емоції, і словесний образ відбивається у свідомості дитини. У процесі сприймання мистецтва слова вчителю необхідно звертати увагу учнів на багатство і милозвучність української мови, захоплювати дітей її красою, пробуджувати любов до рідного слова і прагнення майстерно володіти ним, формувати розуміння ролі та значення української мови як державної.

Розглянемо окремі напрями, на які вчитель повинен увагу на уроках літературного читання, аби прищепити дитині чуття краси до літературної мови, формувати національну самосвідомість, волю, почуття патріотизму.

Формування бажання вчитися. На початковому етапі важливо у школярів викликати бажання вчитися. Для цього стануть в пригоді тематичні вірші про школу, книги, знання, написані діалектом, яким розмовляє дитина. Таким чином, педагог акцентує увагу на тому, що і автори таких віршів бажали

навчитися краще розмовляти літературною мовою, адже українська мова надзвичайно милозвучна та співуча.

Збагачення мовлення учнів формулами мовленнєвого етикету. Педагог повинен весь час дбати про формування культури спілкування учнів. Для того, щоб пробудити інтерес до з'ясування їх походження, вчитель може організувати дослідницьку діяльність, продемонструвавши зв'язок сталих висловлювань та форм звертання з національними традиціями і звичаями українців.

Формування у дитини здатності сприймати себе як члена сім'ї, родини, роду. Одним з напрямів патріотичного виховання у молодшому шкільному віці є формування у дитини здатності сприймати себе як члена сім'ї, родини, роду. Діяльність у цьому напрямі сприятиме духовній єдності поколінь, вихованню поваги до батьків, людей похилого віку, турботи про молодших членів родини. Для того, щоб все це реалізувати, можуть допомогти твори відповідної тематики.

Ознайомлення з патріотичними творами письменників рідного краю. Любов до рідного краю, образи куточків нашої Батьківщини найяскравіше постають у творах письменників – представників різних регіонів України. Під час знайомлення з їхньою творчістю педагог акцентує увагу школярів на почуттях автора до рідної мови, домівки, рідного краю, до Вітчизни. Кращі зразки поетичного слова, створені сучасною літературною мовою, сприятимуть розвитку мовлення учнів та вихованню у них патріотичних почуттів.

Отже, формування національної самосвідомості, патріотичних почуттів та толерантності учнів початкових класів на уроках літературного читання має здійснюватися у процесі навчально-пізнавальної діяльності через складові змісту навчального предмету, зокрема внесення до нього краєзнавчих матеріалів, гуманізацію взаємин між педагогом і дітьми; дотримання демократичного стилю спілкування; створення умов для творчої самореалізації кожної особистості.

Література

1. Гнатюк В. Зміст і форми національного виховання / В. Гнатюк // Рідна школа. – 1999. - № 9.
2. Ми Є. Були. І Будем Ми! Виховання національної самосвідомості учнів засобами художньої літератури : Навч.-методичний посібник / Н. Й. Волошина, Т. О.Яценко, Н.М. Логвіненко, І. В. Одинець, С. О. Жила та ін. / За ред. Н. Й. Волошиної. – К. : Ленвіт, 2003. – 215с.
3. Степанишин Б. Викладання української літератури в школі / Б. Степанишин. – К. : Проза, 1995. – 254 с.

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

У Законі України «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті визначено вимоги до професійної компетентності вчителя.

Професійна компетентність учителя – це динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність учителя успішно здійснювати професійну діяльність. Важливою складовою професійної компетентності вчителя є комунікативна компетентність, а одним із першочергових завдань вищої педагогічної освіти – формування комунікативної компетентності вчителя, оскільки вона виступає духовно-моральним чинником і науковим змістом освітнього процесу, де знання вчителя, гуманність, душевна щедрість, бажання зрозуміти і допомогти учню відіграють головну роль [1].

Тому проблема формування комунікативної компетентності майбутніх учителів є надзвичайно гострою в умовах глобалізації сучасного суспільства, адже педагогічна діяльність викладача пов'язана, насамперед, із комунікативними процесами в навчально-виховному середовищі. І саме від ефективності здійснення педагогом означених процесів залежить рівень сформованості мовлення в учнів.

Аналіз широкого кола наукових джерел засвідчив, що в педагогічній науці приділяється значна увага проблемі комунікативної підготовки майбутніх вчителів початкових класів. Теоретичні й методичні засади формування комунікативної компетентності майбутніх учителів досліджували О. Аршавська, Ф. Бацевич, Є. Бачинська, О. Беляєв, М. Васильєва, М. Вашуленко, Л. Виготський, Н. Волкова, Н.Гез, А. Годлевська, М. Жинкін, Д. Ізаренков, І. Зимняя, А. Капська, Т. Ладиженська, Л. Мацько, Н. Пашківська, М. Пентилюк, В. Півторацька, С. Савіньон, Л. Савенкова, О. Скворцова. Однак, незважаючи на достатню кількість досліджень, проблема підготовки майбутніх вчителів до формування комунікативної компетентності молодших школярів, ще не знайшла вичерпного розв'язання.

Автори Державного стандарту початкової загальної освіти комунікативну компетентність розглядають як здатність особистості застосувати в конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми й віддаленими людьми та подіями, навички роботи в групі, володіння різними соціальними ролями [3].

Під поняттям „комунікативна компетентність майбутніх учителів початкових класів”, розуміємо інтегровану систему спеціальних знань, умінь та навичок, структура якої охоплює мовну (лексичні, граматичні, фонетичні й орфографічні знання), мовленнєву (правильність, логічність, ясність, точність,

доступність, виразність), соціокультурну (використання мовленнєвих етичних норм) компетенцію.

Окрім того, важливо у майбутніх вчителів початкових класів сформувати також комунікативні вміння, які зумовлюють готовність педагога до професійно-комунікативної діяльності, а саме: уміння користуватися вербальними і невербальними засобами передачі інформації; уміння проводити діалог, переносити знання на життєві ситуації; правильно формувати свою мову, тобто зміст акту спілкування, знаходити адекватні засоби для передачі цього змісту; уміння володіти соціальною перцепцією («читати по обличчю»); уміння спілкуватися в різноманітних ситуаціях; організовувати співробітництво у процесі спілкування, що забезпечить можливість формування комунікативної компетентності молодшого школяра.

З метою визначення рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів нами було здійснено ряд досліджень, підібрано та використано певні методики на визначення окремих компонентів комунікативної компетентності студентів, а саме: анкетування, тестування «Комунікативні та організаційні здібності» за методикою Т. Пашукова та А. Допіра, спостереження та бесіди зі студентами. Процес педагогічного експерименту дозволяє стверджувати про неоднаковий та недостатньо високий рівень сформованості комунікативної компетентності майбутніх вчителів початкових класів.

Нами визначено комплекс педагогічних умов, які сприятимуть кращому формуванню професійно-комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів, зокрема: формування у майбутніх учителів ціннісного ставлення до професійно-педагогічної комунікації як засобу педагогічної праці; використання у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін діалогічних форм і методів роботи, які сприяють формуванню комунікативних умінь у можливих ситуаціях професійної діяльності майбутнього вчителя; реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчального процесу як своєрідного тренінгу комунікативних умінь; врахування в процесі формування комунікативної компетентності педагога індивідуальних комунікативних характеристик, а також стану сформованості окремих складових комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів; розробка спеціального комплексу комунікативних ситуаційних задач тощо.

На нашу думку, однією з найважливіших педагогічних умов формування комунікативних умінь і навичок майбутніх педагогів є застосування особистісно орієнтованого підходу в навчанні, спрямованого на розвиток діалогічної взаємодії між викладачами і студентами. Особистісно орієнтоване навчання забезпечує найбільш сприятливі та ефективні умови для формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів, створюючи атмосферу рівноправності, щирості, відвертості, поваги один до одного у процесі педагогічної взаємодії.

Особливу роль у формуванні комунікативної компетентності майбутнього вчителя відводимо ігровим технологіям. Ігрові технології (ділові, рольові ігри) спрямовані на засвоєння й використання конкретних комунікативних знань,

умінь і навичок, доповнення уявлень учасників щодо життєвих, професійних ситуацій. Основною метою ігрових технологій є організація різноманітних комунікацій, зокрема професійно спрямованих. Використання ігрових технологій дає змогу через програвання умовних професійних ситуацій у подальшому коригувати реальну комунікативну діяльність, забезпечує розвиток уміння слухати, обробляти й застосовувати отриману інформацію, сприймати й розуміти суб'єкта комунікації.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів є процесом тривалим, творчим, цілісним і продуктивним. Реалізація вищезазначених умов, на нашу думку, забезпечить підвищення якості формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів початкових класів.

Література

1. Бірюк Л. Я. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у процесі професійної підготовки (психолого-академічний аспект) : навчальний посібник / Л. Я. Бірюк. – Глухів : РВВ ГДПУ, 2008. – 210 с.
2. Вторнікова Ю.С. Структура комунікативної компетентності педагога / Ю.С. Вторнікова // Зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини. – 2012. – Ч.3. – С. 41-48.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – №7. – С.1–18.

УДК 372. 881. 116. 12

О. М. ХОМА, А. М. ДАНКОВИЧ
Мукачівський державний університет

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ, ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ У ПРАКТИЦІ РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інтерактивні методи навчання у центрі дослідження низки педагогів, лінгводидактів (О. Митник, Л. Пироженко, О. Пехота, О. Пометун, М. Швардак, та інші). Основи інтеракції були закладені В. Сухомлинським. Сьогодні вони набрали нового змісту. За словами Л. Пироженко, О. Пометун, «учитель в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі» [5, с. 38]. Головними в процесі навчання є зв'язки між учнями, їх взаємодія та співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу, учні беруть на себе відповідальність за його наслідки.

За дослідженням О. Пометун [4, с. 67], якщо йдеться про інноваційні інтерактивні технології навчання та методику їх використання, необхідно пам'ятати, що діти вчать ефективно, якщо: є мотивація до навчання; використовуються методи, які відповідають різним стилям і способам навчання; створено приязне комфортне середовище; є можливість застосувати їхні знання і вміння; володіють відчуттям контролю над процесом навчання; досягають успіхів; є можливість випробовувати нові знання на практиці і використати набуті знання; повністю залучаються у процес навчання; мають

достатньо часу на засвоєння нових знань і вмінь; можуть побачити використання набутих знань та вмінь на практиці.

Таким чином, мета інтерактивного навчання – створення вчителем умов навчання, за яких учень сам відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме знання та власну компетентність у різних галузях життя.

У практиці роботи початкової школи інтерактивні технології навчання займають провідне місце. Опитування вчителів початкової школи показало, що учні краще засвоюють навчальний матеріал, є більш креативними, у роботі привчаються до співробітництва. Бесіди з учнями 3 класів засвідчили, що їм до вподоби працювати в групах, парах і новий матеріал засвоюється краще.

Інтерактивні технології навчання вимагають певної структури уроку. Подаємо цю структуру уроку [6, с.45].

1. Мотивація .
 2. Оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів .
 3. Надання необхідної інформації.
 4. Інтерактивна вправа.
 5. Рефлексія (підбиття підсумків), оцінювання результатів уроку .
- Зупинимось на кожному етапі зокрема.

Мотивація. Мета етапу - сфокусувати увагу учнів на проблемі й викликати інтерес до обговорюваної теми. Мотивація чітко пов'язана з темою уроку, вона психологічно готує учнів до її сприйняття, налаштовує їх на розв'язання певних проблем. Матеріал, поданий під час мотивації, наприкінці підсумовується і стає «місточком» для представлення теми уроку. Для цього можуть бути використані прийоми, що створюють проблемні ситуації, викликають у дітей здивування, зацікавленість до знань та процесу їх сприймання. Це може бути короткочасна розповідь учителя, бесіда, демонстрування наочності, нескладна інтерактивна технологія. З інтерактивних вправ можуть бути використані такі: вилучи зайве, роз'єднай слова, криголам, мікрофон, скринька скарг.

Другий етап інтерактивного уроку - оголошення теми та очікуваних навчальних результатів. Мета - забезпечити розуміння учнями змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони повинні досягти і чого від них чекає вчитель. Без чіткого і конкретного визначення та усвідомлення учнями навчальних результатів їхньої пізнавальної діяльності, особливо на уроках з використанням інтерактивних технологій, учні можуть сприйняти навчальний процес як ігрову форму діяльності, не пов'язану з навчальним предметом. Формулювання результатів інтерактивного уроку має відповідати таким вимогам: висвітлювати результати діяльності учнів на уроці: чітко відображати рівень засвоєння знань учнів, розвитку навичок і вмінь, емоційно-ціннісної сфери учня, яка забезпечує формування переконань, характеру, вплив на поведінку тощо; результати мають бути сформульовані за допомогою дієслів, наприклад: знання - пояснювати, визначати, порівнювати тощо; бути лаконічним, ясним і абсолютно зрозумілим для всіх: учнів, учителя, присутніх. Доречно використати такі інтерактивні вправи: дешифрувальник, морський бій - 1, загадкові будиночки, мікрофон .

Надання необхідної інформації. Мета етапу - дати учням достатньо інформації, щоб потім на її основі виконувати практичні завдання. Для того, щоб зекономити час, можна подати інформацію в письмовому вигляді для попереднього (домашнього) вивчення. На самому уроці вчитель може ще раз звернутися до неї, особливу увагу звернути на практичні поради, якщо є потреба, прокоментувати терміни або організувати невеличке опитування.

Інтерактивна вправа - центральна частина заняття. Її метою є практичне засвоєння навчального матеріалу, досягнення поставлених цілей уроку. Під час її проведення обов'язковою є така послідовність роботи: інструктування, під час якого вчитель розповідає учням про цілі вправи, правила, послідовність дій і кількість часу, відведеного на виконання завдань; запитує, чи все зрозуміло учасникам; об'єднання учнів у групи та розподіл ролей. Наступний етап - презентація результатів виконання вправи, рефлексія результатів учнями: усвідомлення отриманих результатів, що досягається спеціальним обговоренням або за допомогою інших прийомів.

Рефлексія (підбиття підсумків), оцінювання результатів уроку. Рефлексія є дуже важливим етапом інтерактивного заняття. На етапі рефлексії доцільні інтерактивні вправи: сенкан, незакінчені речення, інтерв'ю, абетковий суп, виграш у лотереї, тестування, трихвилинне есе, крісло автора.

У процесі дослідження нами було розроблено окремі методи і вправи інтерактивного навчання. Пропонуємо фрагмент уроку української мови (4 клас) із застосуванням методу «Прес». Тема. Однорідні члени речення.

Чотири пари учнів працюють одночасно. Перед кожною парою стоїть завдання відповідати на поставлене запитання виключно за поданим кліше:

- 1 -а пара — « Я вважаю, що...»;
- 2-а пара — «...тому, що...»;
- 3-я пара — «...наприклад...»;
- 4-а пара — « Таким чином...».

Отже, нами розглянуто інтерактивні методи навчання, їх застосування в практиці роботи початкової школи.

Література

1. Митник О. Ненав'язливе навчання: інтерактивні методи навчання як засіб розвитку мислення учнів / О. Митник // Учитель початкової школи. - 2015. - №3. - С.24-27.
2. Митник О. Мозкова атака як інтерактивний метод навчання як / О.Митник // Учитель початкової школи. - 2014. - №10.- С.34-36.
3. Пехота О.М. Освітні технології: Навч.-метод. Посіб. /О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг.ред. О. М. Пехоти. - К. : А.С.К., 2001. - 256 с.
4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : Наук.-метод. Посібн. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. - 192 с.
5. Пометун О. І., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: терія, практика. досвід / О.І.Пометун, Л.Пироженко. – К., 2002. – 135 с.
6. Швардак М.В. Педагогічні технології в початковій школі : опорні конспекти / М.В. Швардак. - Частина 1.- Мукачево : МДУ, 2013. - 73 с.

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Психологічну службу системи освіти необхідно розглядати як багаторівневу організаційну систему, яка забезпечує надання ефективної психологічної допомоги всім учасникам навчально-виховного процесу. Практичний психолог і соціальний педагог є головними ланками системи соціального і психологічного забезпечення на рівні навчального закладу і долучені до вирішення основних завдань цієї системи. Основною метою діяльності психологічної служби системи освіти є підвищення якості і забезпечення доступності послуг у сфері практичної психології і соціальної роботи, спрямованих на збереження і укріплення здоров'я, підвищення адаптивних можливостей, створення умов для повноцінного і гармонійного розвитку всіх учасників навчально-виховного процесу, посилення розвивального і виховного компонентів системи освіти.

Концепція розвитку психологічної служби освіти України орієнтована на посилення ролі і значимості психологічної складової освітнього процесу, підвищення ефективності діяльності соціальних педагогів, психологів, спеціалістів психолого-медико-педагогічних консультацій.

Мета і завдання Концепції полягає у підвищенні ефективності надання психологічних і соціальних послуг спеціалістами служби, розширенні мережі центрів практичної психології і соціальної роботи міського, районного рівня, збільшенні кількості практичних психологів і соціальних педагогів у навчальних закладах, як ключових спеціалістів забезпечення адаптивного і комфортного освітнього простору.

Швидкоплинність змін у всіх сферах життя людини посилюють цілу низку негативних явищ, які впливають на процеси духовного, психічного, інтелектуального і особистісного розвитку. Однак у суспільстві набувають поширення різні форми девіантної і протиправної поведінки, наркоманія, алкоголізм, хвороби, що передаються статевим шляхом, бродяжництво, безпритульність, деградація моральних цінностей, незаконні види дитячої праці та ін. Таким чином, посилюється актуальність і соціальне значення соціально-психологічного супроводу.

Психологічна служба школи існує достатньо давно і зараз вже є великий досвід допомоги психологів учням. Що ж до служби у ВНЗ, то там процес її становлення затримався і стикається з великою кількістю проблем. У публікаціях, присвячених цій проблематиці, нерідко можна зустріти зазначення проблеми дублювання службою ВНЗ шкільної психологічної служби. Між тим проблеми, які виникають у студентів відрізняються від проблем школярів стосовно навчання, наукової і громадської роботи, побутового і особистого характеру: студенти свідоміше і відповідальніше ставляться до процесу навчання, є більш самостійними, у них виражене прагнення до саморозвитку і

самовдосконалення. Отже й стосунки між психологом і студентом повинні бути партнерськими.

Психологічна служба ВНЗ – інтегральне явище, яке повинне об'єднувати в собі основні структурні одиниці: психологічну діагностику (індивідуальну і групову), консультування, психологічну профілактику, пропаганду психологічних знань, соціально-психологічну адаптацію студентів у навчально-професійній діяльності, підвищення рівня їх психологічної культури, тренінгові заняття.

Технологія психологічного супроводу студентів у професійній освіті добре представлена Э.Ф.Зеєром. Він співвідносить вирішення завдань психологічного супроводу з етапами професійного навчання: адаптацією, інтенсифікацією та ідентифікацією. На етапі адаптації (перший курс) - завдання ПСВ полягає в наданні допомоги студентові в адаптації до нових умов життєдіяльності. Тому в технологічну програму цієї роботи входять:

- діагностика готовності до навчально-пізнавальної діяльності, мотивів навчання, ціннісних орієнтацій, соціально-психологічних установок;
- допомога в розвитку учбових умінь і регуляції своєї життєдіяльності;
- психологічна підтримка першокурсників у подоланні труднощів самотійного життя і вибудовуванні комфортних взаємин з однокурсниками і педагогами;
- консультування першокурсників, що розчарувалися у вибраній спеціальності;
- корекція професійного самовизначення при компромісному виборі професії.

Таким чином, інтегрованим завданням *Концепції розвитку психологічної служби в системі освіти України* слід вважати: розробку програм спеціальних курсів, методичних семінарів, науково-практичних конференцій для психологів-фахівців психологічних служб ВНЗ, створення банку адаптованих (групових і індивідуальних) комп'ютерних програм діагностики і розвитку особистості і підготовки фахівця у ВНЗ; розвиток психодіагностичних засобів вивчення і контролю психічних станів та професійно важливих особистісних властивостей студентів; становлення системи психогігієнічного і соціально-психологічного консультування абітурієнтів, студентів, науково-педагогічних і керівних кадрів ВНЗ; оснащення психокорекційними технологіями, науково-методичний і інформаційний супровід студентів та викладачів тощо.

УДК 373.21.382

О. І. ЧЕКАН
Мукачівський державний університет

ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ РУХЛИВИХ ІГОР

В умовах сьогодення фізичне виховання в дошкільних навчальних закладах спрямоване на досягнення фізичної досконалості, тобто високого рівня здоров'я, фізичного розвитку і фізичної підготовленості. Але у процесі

фізичного виховання здійснюється одночасно розумове, моральне, естетичне та трудове виховання.

Український народ своїм багатовіковим досвідом інтуїтивно відібрав найефективніші засоби гармонійного виховання підрастаючого покоління, чільне місце серед яких посідають народні рухливі ігри. Традиційно у навчально-виховному процесі вони використовуються як засіб фізичного виховання. Проте розвивально-виховний потенціал українських рухливих народних ігор значно ширший. У культурологічних дослідженнях рухливі ігри визнані суттєвим елементом української національної культури [3].

Будучи важливим засобом надбання і передачі соціального досвіду, народні ігри повинні увійти сьогодні у всі сфери виховної роботи, емоційно збагачуючи особистість, викликаючи потребу до творчої діяльності та підвищення фізичної працездатності.

Зміст дошкільної освіти в межах Базового компонента реалізується через програми та навчально-методичне забезпечення, що затверджуються Міністерством освіти і науки. На сьогодні при організації освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах, за рішенням педагогічної ради можна використовувати такі програми:

- програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт»; освітня програма «Дитина в дошкільні роки»;
- програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина»;
- регіональна програма розвитку дітей дошкільного віку «Українське дошкілля» [4].

На сьогоднішній день, введення народних рухливих ігор передбачене у дошкільній програмі «Українське дошкілля» (укладачі О. Дідух та О. Білан) у розділі «Рідний край», а також у Концепції дошкільного виховання в Україні у змісті та засобах національного виховання. При цьому обов'язково враховуються умови роботи в даній віковій групі дітей: загальний рівень фізичного і розумового розвитку дітей, рівень розвитку їхніх рухових вмінь, стан здоров'я кожної дитини; період року, особливості режиму дня, місце проведення гри, а також інтерес дітей [1]. Велике розвивальне та виховне значення надається народним рухливим іграм в програмі виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» (наук. кер. Проскура О.В., Кочина Л.П., Кузьменко В.У., Кудикіна Н.В.). Укладачами Програми особливий акцент робиться на тому, що народні ігри – це універсальна скарбниця духовних надбань українського народу, так як концепція українського національного дитячого садка може бути повною мірою реалізована за умови повернення до витоків народної педагогіки, обізнаності вихователів з її засобами, зокрема українським дитячим ігровим фольклором [2].

Щоб зберегти все багатство народної фізичної культури, або, точніше, надати нового імпульсу розвитку народних рухливих ігор, потрібно ширше застосовувати їх у виховному процесі з дітьми дошкільного віку. Отже, окрім систематизованого опису й аналізу засобів народної фізичної культури, необхідно активізувати їх впровадження у різноманітні сфери життєдіяльності людей, особливо дітей та молоді, у систему народних релігійних свят,

навчально-виховну роботу дошкільних закладів та шкіл, повсякденний побут. Поєднання необхідності зміцнення здоров'я дітей в умовах сьогодення з багатим досвідом українських народних рухливих ігор у минулому та недостатня розробка проблеми використання народного ігрового матеріалу в системі фізичного виховання дітей дошкільного віку, дозволить розв'язати протиріччя, що виникло між великим соціальним, освітнім і виховним значенням українських народних рухливих ігор та недостатньо розробленою методикою їх використання у фізичному вихованні дітей дошкільного віку.

Література

1. Акіменко Ю.Ф. Програма та методика проведення ігрових занять з розвитку соціального інтелекту в учнів 1- 4 класів / Ю.Ф.Акіменко // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – №10. – С.31-34.
2. Закон України “Про дошкільну освіту”. – К., 2001. – 32с.
3. Захарова Н.М. Ігрові техніки на допомогу в адаптації / Н.М.Захарова // Палітра педагога. – 2004. – № 4. – С.11-13.
4. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Науково-методичний посібник / Наук. ред. О.Л. Кононко. – К. : Ред.журналу „Дошкільне виховання”, 2003. – 243с.

УДК 373.21:371.12

Н.І.ЧЕРЕПАНЯ

Мукачівський державний університет

ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ

Організатором і керівником-педагогічного процесу в усіх дошкільних закладах є вихователь. Яку ж роботу він виконує? Вихователь піклується про охорону і зміцнення здоров'я дітей, забезпечення повноцінного розвитку дитячого організму, про підтримання сприятливих гігієнічних умов, повноцінного харчування, розвитку рухових умінь і навичок, виховання спритності, правильної постави, про психічний і моральний розвиток.

Вихователі дбають і про розумовий розвиток дошкільників, про розвиток сприймання, спостережливості, здатності порівнювати, виділяти в сприйнятому основне, важливе [1, с.61].

Важливе місце в роботі вихователів займає підготовка, дітей до школи.

Протягом перших шести років життя дитина проходить складний шлях фізичного й духовного розвитку. На час вступу до школи дитина, вже має великий запас знань, умінь, володіє мовою, мислить, має до певної міри сформовані деякі риси характеру, інтереси, нахили. Вирішальну роль у формуванні особистості дитини відіграє вихователь.

Вихователь дитсадка може забезпечити всебічний розвиток своїх вихованців лише за умови, що він сам - високоосвічена і культурна людина. Він май бути дуже спостережливою людиною, щоб підмітити і зрозуміти індивідуальні особливості дітей. Любов, доброзичливість, справедливість, щирість у ставленні до дітей допомагають у вихованні. Проте любов вихователя до дітей не повинна суперечити вимогливості.

Важливу роль відіграє мова вихователя: її правильність, виразність,

логічність, образність, конкретність і доступність – необхідні передумови не тільки успішного спілкування з вихованцями, а й успішного формування їхнього мовлення.

Вихователів дитячого садка необхідно бути спокійним і врівноваженим. Нервовість, окрики дорослих – шкідливо діють на малюків, і не тільки тому, що діти легко збуджуються, а й тому, що вони дуже швидко переймають від дорослих дразливість, неврівноваженість [1, с.99].

Магістральні напрямки перебудови освіти в Україні на принципах особистісно-орієнтованого підходу та педагогіки співробітництва вимагають від педагога дошкільника передусім належних знань психологічних закономірностей розвитку дитини, особливостей становлення її особистості в кожному віковому періоді. Одиницею аналізу розвитку і вихованості дошкільнят має виступати саме психологічний вік зі своєю структурою та динамікою. Зокрема, педагогові належить знати особливості соціальної ситуації розвитку (характерну для кожного вікового періоду систему стосунків дитини з дорослими), усвідомлювати ієрархію видів діяльності у дошкільному дитинстві й значення провідної діяльності – ігрової, знати сутність психологічних новоутворень як досягнень розвитку дитячої особистості загалом.

Але розвиток психіки - процес динамічний і суперечливий. На певному етапі з'являються негативні прояви, кризові стани, пов'язані з новими потребами, бажаннями, зацікавленнями. Тож необхідно бачити ці суперечності в дитячій поведінці, ці труднощі зростання. Саме вони стимулюють саморозвиток дитини, а вихователів дають змогу визначати головне завдання щодо кожного вікового періоду [2, с.122].

Педагоги-вихователі мають не лише планувати систему педагогічних впливів на дітей, визначати її змістові та дидактичні компоненти, а й передбачати результати цього впливу, які виявляються у психологічних новоутвореннях, в особистісних якостях, здібностях, уміннях та навичках діяльності, в конкретних формах поведінки.

Суперечності, з якими дитина входить у дошкільний вік (йдеться про кризу трьох років «Я сам»), розв'язуються переважно в ігровій діяльності : в сюжетно-рольових, режисерських, театралізованих та інших іграх, провідній у цьому віці – це символічно-моделююча діяльність. Натомість опосередкована участь вихователя має надавати грі розвивального ефекту й не суперечити її вільному творчому характеру.

Моделюючий характер є визначальним і для інших суто дитячих видів діяльності : малювання, ліплення, конструювання, проте й тут дорослі часто-густо нав'язують дитині штампи, стереотипи, зразки, чим перешкоджають їй самовиразитись у кольорі, формі, лінії.

Спільним же для всіх видів діяльності дошкільнят є різноманітне спілкування з дорослими, яке сприяє їхньому загальному розвитку, розвивальне предметне середовище, а також наявність умов для прояву активності дитини, для реалізації її фізичних і творчих потенцій.

За час, що передує дошкільню, прикінцеві новоутворення раннього віку індивідуалізуються (їх можна розглядати як один з варіантів збагачення

розвитку особистості дитини), й формуються новоутворення, характерні для дошкільняти.

Центральним новоутворенням дошкільного віку є уява. І як пізнавальний процес, і як емоційний образ вона є емоційним передбаченням. Дбати про розвиток дитячої уяви - пріоритетне завдання дошкільної освіти. Для розвитку пізнавальної сфери дитини необхідно втілювати ідею ампліфікації, збагачувати образні форми пізнання, зокрема уяву, яка в подальшому стане його підґрунтям. [3,19]

Зазначений вище перехід на особистісно-орієнтовану модель виховання і на педагогічне співробітництво вимагає зміни методів та прийомів взаємодії вихователя з дитиною. Адже авторитарна комунікативна модель поки що не стала атрибутом минулого. На практиці й досі переважають такі словесні форми впливу на дитину як наказ, погроза, докір, приниження гідності, готові рішення, нотації тощо, які ставлять бар'єр у спілкуванні й послаблюють регульовальну роль внутрішнього мовлення, викликають роздратування, бажання захистити себе.

Література

1.Кальницька К. Мотивація професійного розвитку педагога / К.Кальницька // Освіта і управління. - №3. - 2007. - С. 130 - 140.

2. Крижанівська З. Дослідження мотиваційних характеристик професійної діяльності працівників дошкільних закладів / З. Крижанівська // Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє : Зб. наук. праць. - Т1. - Луцьк. - 2007. - С. 122-124.

3.Кулачківська С., Подоляк Л. Сучасні психологічні вимоги до дитячого садка / С. Кулачківська, Л.Подоляк // Дошкільне виховання. – 2000. - № 1. - С.18-19.

УДК 373.21.035.6

Н.І.ЧЕРЕПАНЯ, А.С. ІГНАТ
Мукачівський державний університет

СУТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ВИХОВАННЯ

Освіта має гуманістичний характер і ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях і духовності.

Освіта утверджує національну ідею, сприяє національній самоідентифікації, розвитку культури українського народу, оволодінню цінностями світової культури, загальнолюдськими надбаннями.

Національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета - виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури, міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

Національне виховання спрямовується на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів, переконань на основі цінностей вітчизняної світової культури [1, с. 45].

Головними складовими національного виховання є громадянське та патріотичне виховання.

Національне виховання має здійснюватися на всіх етапах навчання дітей та молоді, забезпечувати всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності і культури, виховання громадянина, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України.

В законі про дошкільну освіту від 11 липня 2001 року у статті 7 висвітлені завдання дошкільної освіти:

- збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини;

- виховання у дітей любові до України, шанобливе ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та родинної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля;

- формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду;

- забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту;

- здійснення соціально-педагогічного патронажу сім'ї [2, с. 39].

Національне виховання – це історично зумовлена і створена самим народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь.

Національне виховання – це виховання підростаючого покоління у дусі українського виховного ідеалу на багатовікових традиціях. Воно ґрунтується на засадах родинного виховання, ідеях і засобах народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що уособлюють кращі зразки виховної мудрості народу. Національне виховання – цілеспрямований, систематичний, регульований виховний процес, що має на меті утвердження у свідомості нації, народу етнічної (національної культурної мовної єдності, перетворення національної цінності з ідеалу мислителів і поглядів української інтелігенції в ідейні переконання та норми моральної поведінки всіх членів суспільства, тобто «провести» національне із суто теоретичної свідомості у практичну свідомість багатомільйонних мас) [2, с. 66].

Основні принципи національного виховання – гуманізм, демократизм, народність, єдність родинного і шкільного впливу, природо відповідність, виховання у праці, самодіяльність учнів.

Конкретний зміст національного виховання залежить від державного устрою, світогляду, релігії і моралі, рівня розвитку культури, національних особливостей народу. Виховний ідеал - це мета виховання. Образ ідеальної людини, на який має орієнтуватися педагог, виховуючи учнів. Виховний ідеал як мета виховання визначає систему освіти і виховання, її зміст, методи, форми.

Наука доводить, що справжнє виховання глибоко національне за суттю, змістом, характером та історичним покликанням. Адже нація – це насамперед система різноманітних природних (біологічних, зокрема анатомічних, фізіологічних, психічних), історично зумовлених ознак тіла, душі й розуму, тобто психології, характеру, інтелекту певної культурно-історичної спільності людей. Відповідно різні ознаки якості людей залежно від національної приналежності мусять максимально враховуватися під час організації виховного процесу. Мова йде про наповнення виховного процесу самобутнім змістом, засобами, методами виховної роботи, які виробилися в кожній нації протягом століть і є невід'ємною часткою її духовної культури.

Позицію про те, що виховання має яскраво виражений національний характер, здавна підтримували видатні філософи, педагоги, психологи. Як немає взагалі людини (абстрактної, безликої, без конкретної національної приналежності), а є людина-українець, росіянин, японець, так немає виховання взагалі, а є німецьке виховання, японське виховання тощо.

Національне виховання є основою культурно-історичного розвитку нації, а відповідно й особистості. Ставши одним із чинників духовного життя народу, виховання пішло у кожного народу своїм особливим шляхом, і тепер кожен народ має свою окрему характеристичну систему [3, с. 47].

Література

1. Будник О. Виховний ідеал в історії української етнопедагогічної думки / О. Будник // Українська етнопедагогіка: історичний контекст : Навчально-методичний посібник / За ред. проф. Н. Лисенко. - Івано-Франківськ, 2005.
2. Етнопедагогічні засади українського дошкілля: навчально-методичний посібник / За ред. проф. Н.В. Лисенко. - Івано-Франківськ : Видавництво "Плаї" ЦІТ Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2008.
3. Якубенко В. Від народознавства - до свідомого патріотизму / В. Якубенко // Дошкільне виховання. - 2002. - №8.

УДК373.21:316.454.52

Н.І. ЧЕРЕПАНЯ, М.І. ЛУКАЧ
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ "СПІЛКУВАННЯ" В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Незважаючи на різноманіття і варіативність досліджень, присвячених спілкуванню, в даний час відсутній єдиний підхід до визначення та характеристики цього феномену. Серед дослідників існують різні точки зору на сутність, функцію спілкування: 1) спілкування - це комунікація, комунікативний процес або обмін інформацією; 2) спілкування - один з видів діяльності, якому компоненти, властиві діяльності взагалі; 3) спілкування може існувати в різних формах: у своїй початковій формі, у формі спільної діяльності, у формі мовленнєвого спілкування або уявного .

Всі ці підходи відображають багатоплановість, складність феномена спілкування. Р. М. Андрєєва пропонує найбільш загальне визначення спілкування, яке найбільшою мірою відображає всі його сторони та функції

спілкування - складний процес взаємодії між людьми, що полягає в обміні інформацією, а також у сприйнятті і розумінні партнерами один одного. [1, 99]. Суб'єктами спілкування є живі істоти, люди. У принципі спілкування характерне для будь-яких живих істот, але лише на рівні людини процес спілкування стає усвідомленим, пов'язаним вербальними і невербальними актами. Людина, що передає інформацію, називається комунікатором, що одержує її - реципієнтом.

У спілкуванні виділяються наступні аспекти: зміст, мета і засоби. Зміст - це інформація, яка в міжіндивідуальних контактах передається від однієї живої істоти до іншого. Мета спілкування - те, заради чого у людини виникає даний вид активності. Засоби спілкування можна визначити як способи кодування, передачі, переробки і розшифровки інформації, що передається в процесі спілкування однієї живої істоти іншій [1, с. 202].

В залежності від змісту, цілей і засобів спілкування можна поділити на кілька видів. За змістом воно може бути представлене як матеріальне (обмін предметами і продуктами діяльності), когнітивне (обмін знаннями), кондиційне (обмін психічними чи фізіологічними станами), мотиваційне (обмін спонуканнями, цілями, інтересами, мотивами, потребами), діяльнісне (обмін діями, операціями, уміннями, навичками).

За цілями спілкування ділиться на біологічне та соціальне. Біологічне - це спілкування, необхідне для підтримки, збереження і розвитку організму. Соціальне спілкування переслідує мету розширення і зміцнення міжособистісних контактів, встановлення і розвитку інтерперсональних відносин, особистісного зростання індивіда [2, с. 44].

По засобах спілкування може бути безпосереднім та опосередкованим, прямим та непрямим. Безпосереднє спілкування здійснюється за допомогою природних органів, даних живій істоті природою: руки, голова, тулуб, голосові зв'язки і т. п. Опосередковане спілкування пов'язане з використанням спеціальних засобів і знарядь для організації спілкування та обміну інформацією [1, с. 196].

Пряме спілкування припускає особисті контакти і безпосереднє сприйняття один одним людей, що спілкуються, у самому акті спілкування, наприклад, тілесні контакти, бесіди людей один з одним і т. п.

Непряме спілкування здійснюється через посередників, якими можуть виступати інші люди (скажімо, переговори між конфліктуючими сторонами на міждержавному, міжнаціональному, груповому, сімейному рівнях) [2, с.33].

Серед видів спілкування можна виділити також ділове й особистісне. Ділове спілкування зазвичай включене як приватний момент в яку-небудь спільну продуктивну діяльність людей і служить засобом підвищення якості цієї діяльності. Його змістом є те, чим зайняті люди, а не ті проблеми, які зачіпають їх внутрішній світ.

Найважливішими видами спілкування у людей є вербальне і невербальне. Невербальне спілкування не передбачає використання звукової мови, природної мови як засобу спілкування. Невербальне - це спілкування за допомогою міміки, жестів і пантоміміки, через прямі сенсорні чи тілесні контакти.

Вербальне спілкування притаманне тільки людині і в якості обов'язкової умови передбачає засвоєння мови. За своїми комунікативними можливостями воно набагато багатше всіх видів і форм невербального спілкування, хоча в житті не може його повністю замінити.

За типом зв'язків, які встановлюються між учасниками взаємодії, розрізняють два види спілкування монологічне і діалогічне.

Монологічний вид спілкування характеризується одностороннім напрямком інформації. Тобто один із учасників взаємодії викладає свої думки, ідеї, почуття, не відчуваючи при цьому необхідності в отриманні зворотного зв'язку від партнера. При таких умовах ми маємо справу з "суб'єкт-об'єктним" спілкуванням.

Діалогічне спілкування - форма спілкування, що базується на внутрішньому прийнятті один одного як цінностей самих по собі і передбачає орієнтацію на індивідуальну неповторність кожного з суб'єктів. Діалогічне спілкування відкриває можливість справжнього взаєморозкриття, взаємопроникнення, особистісного взаємозбагачення. На емоційному тлі такого спілкування виникає прагнення до самоосвіти та самовдосконалення, що особливо важливо в процесі навчання і виховання. Діалогічне спілкування педагога передбачає сприйняття ним дитини як активного суб'єкта взаємодії, як рівноправного партнера по спілкуванню. Педагогу потрібно зрозуміти і відчути, як дитина розуміє та оцінює його самого, як до нього ставиться. Наслідком такого спілкування є доброзичливі особистісні взаємини. Змістовним моментом діалогічного спілкування є його вплив на мотиви учіння і ціннісні орієнтації дитини [3, с. 28].

З усього вищесказаного можна зробити висновок про те, що спілкування - важливий засіб та функція соціалізації, фактор успішності особистісного розвитку особистості.

Література

1. Бодалев А. А. Про вивчення спілкування / А. А. Бодалев // Психологія спілкування. - М., 2000. Вип. 3. - 396 с.
2. Леонтьєв А. А. Психологія спілкування / А. А. Леонтьєв. - М. : Сенс, 1997.
3. Лісіна М. І. Проблеми онтогенезу спілкування / М. І. Лісіна. - Науково-дослідний інститут загальної та педагогічної психології. - М. : Педагогіка, 1998.

УДК 373.21:316.62

Н.І.ЧЕРЕПАНЯ, О.В.ПІВКАЧ
Мукачівський державний університет

СОЦІАЛЬНА ПОВЕДІНКА ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Особистість є не тільки наслідком, а й причиною соціально-етичних дій, що відбуваються в соціумі, її сприйняття економічних, політичних, соціальних відносин залежить від історичної епохи і типу суспільства. Відповідно, кожна людина по-своєму відображає їх, щовизначає її соціальну якість, зміст і характер практичної діяльності. Саме в процесі такої діяльності людина, з одного боку, інтегрує соціальні відносини навколишнього середовища, а з

другого — виробляє своє особливе ставлення до оточення, стратегію соціальної поведінки. Елементами соціально-психологічної поведінки особистості є: соціально окреслена мета її діяльності; соціальні статуси, позиції і виконувані соціальні ролі; зумовлені статусами і ролями очікування; норми і цінності (культура), якими вона керується в процесі діяльності; соціокультурна, психологічна програма поведінки; система знаків, яку вона використовує; соціально-психологічне відображення, соціальних відносин; сукупність знань; рівень освіти і спеціальної підготовки; комунікативний потенціал; особисті механізми регуляції соціального процесу; активність і ступінь самостійності в прийнятті рішень. Становлення особистості в соціумі з погляду соціальної психології неможливе поза суспільними відносинами, поза взаємодією з групою, спілкуванням і діяльністю [1, с. 163].

Поведінка особистості в соціумі зумовлюється та мотивується способами розв'язання суперечностей середовища та особистості, механізмами реалізації соціального життя, соціальними та індивідуальними умовами життєвої ситуації, особливостями соціальної інфраструктури, засвоєними традиціями, звичаями та життєвими цінностями, етнопсихологічними особливостями учасників взаємодії, індивідуальними властивостями особистості. Щодо особистості, то йдеться насамперед про «Я-концепцію» - сукупність уявлень, суджень, переконань індивіда про себе [1, с. 164].

На їх основі він вибудовує свої стосунки з іншими людьми, визначає тенденції поведінки. «Я-концепція» є передумовою й наслідком соціального життя, соціальної взаємодії, що визначається соціальним досвідом. Мета взаємозв'язку «Я-концепції» та соціального життя полягає не стільки у розширенні можливостей «Я», скільки у досягненні гармонії з оточенням, що передбачає не припасування індивідуальних властивостей до соціального стандарту, а свідоме оцінювання людиною своїх дій і вчинків, прийняття (неприйняття), зміну, корекцію стереотипів, цінностей і норм, які пропонує суспільство.

На поведінку впливає багато чинників: погода, самопочуття, взаємини з близькими людьми на конкретний момент та ін. Було з'ясовано, що формування та зміна соціальних установок може відбуватися у процесі реальної поведінки, а цілеспрямований вплив на поведінку людини зумовлює зміну її соціальних установок. Отже, попри певні суперечності в поглядах, установка зберігає в соціальній психології статус важливого поняття, адже вона задає певні механізми соціальної поведінки особистості [2, с. 34].

Сьогодні на перший план вітчизняної науки висунуто теорії, які проголошують пріоритет особистісних цінностей перед цінностями окремих груп. Водночас в умовах глобальної екологічної і духовної кризи проблема співжиття людей на гуманістичних засадах набуває значення категоричного імперативу збереження життя на Землі і людини як духовної особистості. Дуже важливо подолати так званий «кризовий менталітет» сучасності, зумовлений руйнуванням усталених раніше соціально-моральних утворень, які визначали особливості поведінки людини, структуру свідомості та психіки в цілому. Відтак перед вихователем постає завдання – закріпити найбільш стабільні

духовні якості соціуму, що передбачає формування ціннісних орієнтацій людини, починаючи з довкілля, адже процес соціалізації особистісні саме в цьому віці найінтенсивніший і найрезультативніший.

Соціалізація дитини, тобто її входження у світ людей, починається від самого народження. Першою людиною у цьому процесі стає мати. Саме вона віддає дитині більшу частину свого життя, дає перші приклади любові, ніжності, турботи, вчить малюка спілкуватися з іншими людьми.

Вихователі здебільшого скеровують виховні впливи на дитину. Вони посередники між дитиною та світом. Безумовно наука життя, яку викладають близькі та люблячі люди, легше сприймається дитиною, міцніше запам'ятовується [2, с. 33].

Сучасний розвиток педагогічної думки в Україні характеризується пошуком нових підходів до побудови освітньо-виховного процесу. Законом України «Про освіту», державними національними програмами «Освіта» визначено, що особливої ваги набуває єдність виховних вимог до дитини протягом тривалого періоду становлення особистості, починаючи з раннього дитинства. Це потребує формування в дитини сталих тенденцій у поведінці, здатності до самостійного критичного мислення, до засвоєння нового знання, соціальної та моральної зрілості.

Сьогодні дедалі очевидніше, як важливо формувати в дітей відкритість до світу людей як потребу особистості, навички соціальної поведінки; розвивати усвідомлене ставлення до себе як вільної самостійної особистості та до своїх обов'язків, що визначаються зв'язками з іншими людьми, формувати готовність до сприймання соціальної інформації.

Загальні підходи до формування соціальної компетентності дитини визначаються принципами гуманізації виховання – олюдненні вихованих стосунків, визнанні цінності дитини як особистості, її значущості суспільстві, заснованої на усвідомленні своїх зв'язків з оточуючими людьми і в цілому – місця в людстві. Такий підхід відповідає загальній меті виховання – формуванню цілісної, гуманної особистості, орієнтованої на відтворення цінностей національної та загальнолюдської культури у творчій життєдіяльності, саморозвиток і моральну саморегуляцію поведінки [3, с. 46].

Література

1. Бовть О.Б. Влияние социальной среды, как один из факторов повышения агрессивности детей и подростков /О.Б. Бовть // Пути самопознания человека : Сб. матер. межд. конф. –Киев – Севастополь : СДГУ, 1997. – С. 163-164.
2. Косарева О.І. Психолого-педагогічні особливості конфліктів дошкільників з батьками в сім'ї / О.І.Косарева // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : Зб. наук. праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне : РДГУ, 2003. – Вип. 25. – С. 35-39.
3. Основи практичної психології : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Панка. – К., 1999.

ОСНОВИ КОРЕКЦІЙНО- РОЗВИВАЮЧОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ВІДХИЛЕННЯМ В ЕМОЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ

Корекційна робота з дітьми має свою специфіку, так як проблеми мають часом менш тривалу історію розвитку чинності відносно малої кількості прожитих років, до того ж організм, особистість дитини мають масу компенсаторних, адаптивних можливостей, що дозволяє більш гнучко підходити до питань виправлення спотворень розвитку [1, с.45].

Великий внесок у розробку принципів організації корекційної роботи з дітьми вніс Л. С. Виготський. Саме він вказав на провідну роль профілактичних заходів, спрямованих на попередження розвитку вторинних дефектів. Таким чином, основними напрямками корекції розвитку є: корекція відхилень у психічному розвитку; профілактика негативних тенденцій особистісного та інтелектуального розвитку [1, с. 98].

Слід враховувати принципи побудови корекційної роботи з дітьми, до них відноситься:

- принцип «нормативності» розвитку на основі урахування віково-психологічних та індивідуальних особливостей дитини;
- принцип «корекції зверху в низ» за допомогою створення зони найближчого розвитку дитини;
- принцип системності корекційних, профілактичних і розвивальних задач;
- принцип єдності діагностики і корекції;
- принцип корекції каузального типу, спрямований на усунення самих причин, що породжують ці негативні явища в розвитку дитини;
- принцип активного залучення найближчого соціального оточення до участі в корекційній роботі [1, с. 102].

Організовуючи корекційну роботу з дітьми, що мають такі відхилення в емоційному розвитку, як сором'язливість, доцільно проводити у трьох напрямках:

- з підвищення самооцінки;
- за навчання дитини способам зняття м'язової і емоційної напруги;
- з відпрацювання навичок володіння собою в ситуаціях, що травмують дитину.

Корекційна робота з дітьми зі страхами проводиться переважно індивідуально, оскільки для кожної дитини розробляється індивідуальний план занять, орієнтований на її особистісні особливості, її конкретні страхи і тривоги. Головний акцент ставиться на досягненні емоційного контакту між дитиною та психологом, при наявності емоційного контакту і атмосфери довіри на заняттях, «провідною» в роботі стає дитина, яка в сутності сама вказує страхи і підказує причини, за якими ці страхи виникають. Психологу залишається забезпечувати підтримку дитині як зі свого боку, так і з боку батьків і педагогів. Для забезпечення цієї підтримки психологом проводяться

консультативні і просвітницькі бесіди з дорослими в оточенні дитини, а також спільні заняття для батьків і дитини [2, с. 12].

Для розробки плану корекційних занять можна використовувати вправи, які вже багато раз виправдали себе в роботі зі страхами.

Малювання страхів.

Повторне переживання страху при відображенні на малюнку призводить до послаблення його травмуючого звучання. Малювання невідривно від емоцій задоволення, радості, захвату, захоплення, навіть гніву, але з його допомогою зменшується прояв страхів. В першу чергу малюванням вдається усунути уявні страхи, потім страхи, засновані на реальних травмуючих подіях, що відбулися досить давно. Якщо подія сталася недавно, то краще підійде гра або інші методи [2, с.55].

Читання казок, творів, історій.

Паралельно з малюванням дитині можуть даватися завдання скласти реальну або фантастичну історію, в якій знаходили б відображення страхи. Потрібно точно визначити свій страх, розробити сюжет, драматизувати його, відобразити себе, якщо не прямо, то побічно в одній з ролей, вийти на активну позицію і знайти вихід з критичної ситуації, тобто «щасливий кінець». Допомога дорослих - мінімальна.

Як малювання страхів за контрастом, де дитина зображує себе не боїться, так і тут страхи долаються за допомогою заздалегідь продуманого терапевтично орієнтованого сюжету. В оповіданнях виявляються причини і час появи страхів, хто і як може допомогти позбутися страхів. Вони бувають відкриттями для батьків [3, с. 105].

Ігри.

Гра - потужний інструмент впливу на дитячу психіку. Гра володіє терапевтичною функцією, оскільки в ній травмуючі життєві обставини переживаються в умовному, а значить, ослабленому вигляді і, крім того, відбувається їх емоційне усвідомлення - катарсис.

Таким чином, при організації корекційно-розвивальної роботи з дітьми, що мають відхилення в емоційному розвитку, необхідно керуватися такими основними напрямками:

-корекція відхилень у психічному розвитку;

-профілактика негативних тенденцій особистісного та інтелектуального розвитку.

Також, слід враховувати принципи побудови корекційної роботи з дітьми та індивідуальні особливості для кожного типу відхилення в емоційному розвитку.

Література

1.Дубровіна В. В. Психокорекційна та розвиваюча робота з дітьми: навчальний посібник для студентів середніх педагогічних навчальних закладів / В. В. Дубровіна, А.Д. Андрєєва, Е. Е. Данилова / під ред. В. В. Дубровиною. – М. : Видавничий центр «Академія», 1998. - 160 с.

2. Жихарева Ю. Н., Тихомирова О. В. Розвиток емоційної сфери дітей дошкільного віку: методичні рекомендації для педагогів ДНЗ / Ю. Н. Жихарева, О.В.Тихомирова. – Ярославль : ІРО, 2008. - 62 с.

3. Кряжева Н.Л. Розвиток емоційного світу дітей. Популярне посібник для батьків і педагогів./ Кряжева Н.Л. – Ярославль : Академія розвитку, 1997. – 208 с.

УДК 377.014.3:371.13:93(477.87)"18/19"

С.Ю. ЧОВРІЙ
Мукачівський державний університет

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ЗАКАРПАТТІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Закарпаття перебувало у складі Угорщини, яка в 1867 р. внаслідок компромісної угоди, укладеної між двома державами Австрією та Угорщиною, увійшла до складу Австро-Угорської монархії.

Назріла необхідність приведення всієї системи освіти Угорщини у відповідність з потребами суспільства. Парламент прийняв новий освітній закон, який увійшов в історію як Закон ХХХVІІІ 1868 р. або як Закон Йозефа Етвеша – міністра релігії та народної освіти Угорщини. Закон забезпечив проведення реформування педагогічної освіти. Складався з дев'яти розділів: «І. Про обов'язковість освіти та право вибору навчального закладу», «ІІ. Типи закладів народної освіти та порядок їх заснування і функціонування», «ІІІ. Про церковні заклади народної освіти», «ІV. Про приватні та громадські заклади народної освіти», «V. Про муніципальні заклади народної освіти», «VІ. Про державні заклади народної освіти», «VІІ. Про педагогічні заклади», «VІІІ. Про органи управління народною освітою», «ІХ. Про вчителів» [1].

Сьомий розділ Закону ХХХVІІІ стосувався питань підготовки педагогічних кадрів [1, § 81 – § 115].

Згідно Закону, вчительські семінарії стали самостійними спеціальними учбовими закладами.

Закон надавав право засновувати і утримувати вчительські семінарії церквам [1, § 13] і навіть приватним особам [1, § 16], за умови, що навчальні заклади будуть відповідати вимогам, які висуваються до державних.

Закон передбачав підвищення фахової підготовки педагогічних кадрів. Особлива увага приділялася посиленню практичної підготовки майбутніх учителів. Чітко вказано, що кожний педагогічний освітній заклад має мати базову школу для проходження семінаристами педагогічної практики [1, § 82], два хольди (тут: міра площі в Угорщині, дорівнює 0,432 га. – Ч. С.) прилеглої території для практичної підготовки зі землеробства, садівництва, виноградарства [1, § 83] та бібліотеку, яка б забезпечувала відповідною літературою викладачів та студентів [1, § 96].

Визначено термін навчання у педагогічному освітньому закладі – три роки [1, § 87]. Протягом якого вивчалися наступні обов'язкові предмети: релігія і етика; педагогіка; методика викладання; географія (загальна, вітчизняна); історія (загальна, вітчизняна); рідна мова; угорська мова; німецька мова; природничі науки та використання їх надбань у сільському господарстві та

промисловості; економіка, економічна та садівницька практика; основи вітчизняного правознавства; математика і геометрія; співи і музика (гра на музичних інструментах: скрипка, фортепіано); каліграфія і малювання; методика фізичного виховання; педагогічна практика [1, § 88]. У Законі вказано, що навчальний план, затверджений міністром релігії та народної освіти Угорщини, визначає перелік навчальних предметів, які вивчаються у закладі освіти, послідовність їх вивчення та кількість годин, що відводяться на вивчення кожного з них по роках навчання, тижневу кількість годин [1, § 89].

Закон визначав штатний розпис педагогічного закладу: директор, не менше двох викладачів, один помічник викладача, вчитель базової школи [1, § 84]. Були встановлені оклади педагогів. Викладач: 1000 форинтів (тут: грошова одиниця Угорщини – Ч. С.) і додатково 100 форинтів, як компенсація за оренду житла; директор до суми 1100 форинтів додатково отримував 200 форинтів за виконання посадових обов'язків. Помічнику вчителя призначалась заробітна платня в розмірі 450 форинтів і можливість проживання в службовому помешканні при навчальному закладі зі забезпеченням опалення та харчування. Оклад вчителя базової школи: 700 форинтів без додаткових доплат на проживання [1, § 85].

У § 86 висвітлено Умови прийому до педагогічного навчального закладу, в §§ 101-105 – вимоги до перевідних та випускних іспитів, у § 95 – обов'язки директора [1] тощо.

У 1869 р. на основі Закону XXXVIII було затверджено перший навчальний план для вчительських семінарій, який залишався в дії до 1877 р. Тижневе навантаження за навчальним планом: 1-й рік навчання – 30 годин, 2-й – 31 година, 3-й – 32 години; разом: 93 години. Із яких на педагогічні предмети та практику припадало 13 годин; на предмети гуманітарної та суспільствознавчої підготовки – 27 годин; на предмети математично-природничої підготовки – 18 годин; на предмети художньо-естетичного циклу та фізичну підготовку – 29 годин; на релігію та етику – 6 годин [2, с. 5].

Прийняття Закону XXXVIII 1868 р. в історії розвитку освіти і шкільництва Угорщини та Закарпаття відіграло суттєву роль. Згідно закону, Ужгородська греко-католицька півче-вчительська семінарія в 1872 р. стала трикласною [3, с. 46].

У 1881 р. (для жіночих семінарій) [4], а в 1882 р. (для чоловічих семінарій) [5] затверджено нові навчальні плани, за якими термін підготовки фахівців збільшився на один рік; відбулося розмежування педагогічних навчальних закладів на: жіночі та чоловічі.

Тижневе навантаження за навчальними планами:

а) жіночі вчительські семінарії: 1-й рік навчання – 27 годин, 2-й – 27 годин, 3-й – 28 годин; 4-й рік – 28 годин; разом: 110 годин;

б) чоловічі семінарії: 1-й рік навчання – 27 годин, 2-й – 27 годин, 3-й – 27 годин; 4-й – 26 годин; разом: 107 годин.

Відповідно до висунутих вимог Міністерства релігії та народної освіти Угорщини Ужгородська греко-католицька семінарія у 1899 р. стала чотирикласною [6, с. 34].

В Ужгороді поряд з чоловічою півце-учительською семінарією, у 1902 р. було засновано жіночу учительську семінарію (Розпорядження Міністерства релігії та народної освіти Угорщини № 90 376/1902) [7, с. 5].

У 1914 р. в Мукачеві було відкрито «Мукачівську угорську королівську державну народошкільну вчительську семінарію» [8].

Література

1. 1868: XXXVIII törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában. Ministeri utasítások a megyei tanfelügyelők, a tankerületi iskola-tanácsok, a községek, a községi iskolaszékek és a Budapesti iskolatanács számára. Tantervek a nép- és polgári iskolák számára. A tanító-képezde szervezete. Hivatalos kiadás. Pest, 1869.

2. A tanítóképezde szervezete az 1868-ki XXXVIII. t. cz. értelmében. Kiad. a vallás- és közokt. min. Budán, 1870.

3. Kaminszky Géza, igazgató, közli, Emlék-album az Ungvári Kir. Gör. Kath. Éneklész-Tanítóképezde 100 éves fennállásának jubileumára 1893–94-ik tanévben, Ungvárott, 1894.

4. A magyar királyi állami elemi tanítónőképezdek tanterve. Kiadatott a vallás- és közokt. m. kir. min. 1881. évi augusztus 26-án 20 364. sz. a. kelt rendeletéből. Budapest, 1881.

5. A magyar királyi állami elemi tanítóképezdek tanterve. Kiadatott a vallás- és közokt. m. kir. min. 1882. évi február 6-án 3 998. sz. a. kelt rendeletéből. Budapest, 1884.

6. Kaminszky Géza, igazgató, közli, Az Ungvári Kir. Gör. Szeret. Kath. Éneklész-Tanítóképezde Értesítője az 1898–99. tanévről, Ungvárt, 1899.

7. Csurgovich György, mb. igazgató, összeállította, Az Ungvári Gör. Kath. Leányliceum-Tanítónőképző Intézet és vele kapcsolatos Gyakorló Népiskola Évkönyve az 1938/39. iskolai évről. Az intézet fennállásának 37-ik évében, Ungvár, [é. n.].

8. Szondi János, igazgató, szerk., A Munkácsi M. Kir. Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző-Intézet I. Értesítője az 1914–15. iskolai év., Munkács, 1915.

УДК 377:373.31.13(477.87)"1914/1919"

С.Ю. ЧОВРИЙ, А.Ю. ПОПОВИЧ
Мукачівський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В МУКАЧІВСЬКІЙ УЧИТЕЛЬСЬКІЙ СЕМІНАРІЇ (1914-1919)

Історія становлення і розвитку професійної педагогічної освіти на Закарпатті знайшла відображення в наукових розвідках О.Богіва, В.Гарагонича, В.Гомонная, Ш.Дравіцкі, А.Ігната, М.Кляп, П.Магочія, І.Мейсароша, О.Немета, В.Росула, Ч.Фединець, О.Фізеші та ін.

Проблема генезису професійної педагогічної освіти висвітлюється дослідниками у контексті розвитку освіти і шкільництва на Закарпатті.

На початку ХХ ст. педагогічні кадри на Закарпатті готували дві учительські семінарії в Ужгороді, які належали Мукачівській греко-католицькій єпархії.

1 грудня 1902 р. депутат угорського парламенту Янош Недецеї на засіданні культурного товариства Березького комітату вніс пропозицію про відкриття в поселенні Паланок (нині південно-західна частина м. Мукачева) вчительської семінарії [1, с. 3]. Ідея не отримала належну підтримку і до неї повернулися через десять років.

23 травня 1912 р. на зборах міської управи знову було внесено пропозицію створення вчительської семінарії, але зараз в м. Мукачеві [1, с. 7].

У квітні 1913 р. Міністерство релігії та народної освіти Угорщини дало згоду на відкриття в м. Мукачеві державної вчительської семінарії [1, с. 11]. Новий навчальний заклад отримав назву «Мукачівська угорська королівська державна народошкільна вчительська семінарія» (Munkácsi M. Kir. Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző-Intézet).

Першим директором навчального закладу призначено Яноша Сонді (Розпорядження Міністерства релігії та народної освіти Угорщини № 90 037 від 11 червня 1914 р.), який до того працював викладачем Кішкунфеледгазської державної вчительської семінарії [1, с. 16].

Др. Молнара Імре переведено на посаду викладача з учительської семінарії м. Турчянське Теплице (Розпорядження Міністерства релігії та народної освіти Угорщини № 90 119 від 10 червня 1914 р.) [1, с. 16].

Перший навчальний рік семінарії співпав із початком Першої світової війни.

14 вересня 1914 р. після музичного прослуховування відбулося зарахування абітурієнтів на навчання. Рішенням дирекції на перший курс семінарії зараховано 31 учень. До семінарії приймали лише хлопців.

1914–1915 навчальний рік тривав з 15 вересня 1914 р. до 12 червня 1915 р.

Навчально-виховний процес у семінарії забезпечували: директор (Янош Сонді), викладач (др. Молнар Імре), викладач за сумісництвом (Дем'янович Ондор), вихователь (Ормої Іштван) та 5 священнослужителів [2, 5 арк.].

Навчальний процес в учительській семінарії було організовано відповідно до навчального плану і рекомендацій затверджених Міністерством релігії та народної освіти Угорщини в 1911 р. (Таблиця 1) [3, с. 51].

Таблиця 1

Навчальний план

№ п/п	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень за предметами по рокам				Всього годин
		I	II	III	IV	
1.	Релігія	2	2	2	2	8
2.	Педагогіка: Ознайомлення з віковими особливостями Педагогічна психологія Дидактика. Школознавство	2	–	–	–	10
	Історія педагогіки	–	–	–	2	
3.	Педагогічна практика	–	–	2	6	8
4.	Угорська мова і література	4	4	3	3	14
5.	Німецька мова	2	2	2	2	8
6.	Історія	3	3	2	–	8
7.	Основи правознавства	–	–	–	2	2
8.	Географія	2	2	2	–	6
9.	Математика	4	3	2	3	12
10.	Природознавство і хімія	3	3	4	–	10
11.	Фізика	–	–	2	3	5
12.	Шкільна гігієна	–	–	–	1	1
13.	Економіка	2	2	2	2	8
14.	Співи і музика	4	4	4	4	16
15.	Малювання	3	3	2	2	10

Продовження табл. 1

16.	Каліграфія	1	1	–	–	2
17.	Ручна праця	2	2	2	2	8
18.	Фізичне виховання	2	2	2	2	8
Всього		36	36	36	36	144

Тижневе (шестиденне) навантаження студентів: 36 годин. Навчання майже кожен день тривало з 8.00 до 17.00. На основі аналізу розкладу занять Мукачівської вчительської семінарії за 1914–1915 навчальний рік, можна констатувати, на другу половину дня планували предмети, які не вимагали великого інтелектуального напруження від студентів (Таблиця 2) [1, с. 55].

Таблиця 2

Розклад занять

Години	Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	П'ятниця	Субота
8–9	Природо-знавство	Німецька мова	Співи і музика	Природо-знавство	Історія	Співи і музика
9–10	Математика	Географія	Математика	Математика	Географія	Угорська мова
10–11	Угорська мова	Педагогіка	Угорська мова	Педагогіка	Угорська мова	Математика
11–12	Історія	Малювання	Історія	Німецька мова	Малювання	Природо-знавство
12–1	Співи і музика	Малювання	Релігія	Співи і музика	Каліграфія	Релігія
3–4	Економіка	Фіз. вих.	–	Економіка	Фіз. вих.	–
4–5	Русинська мова	Ручна праця	–	Русинська мова	Ручна праця	–

У 1917–1918 навчальному році вперше проводилися іспити вчительських здібностей [4, с. 14].

1918–1919 навчальний рік співпав із завершенням Першої світової війни. У цьому році не проводилися випускні іспити.

Література

1. Szondi János, igazgató, szerk., A Munkácsi M. Kir. Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző-Intézet I. Értesítője az 1914–15. iskolai év., Munkács, 1915.

2. Державний архів Закарпатської області, фонд 1551 Державна вчительська семінарія м. Мукачево, 1916 р., опис 2, справа 18 Паспорт Мукачівської вчительської семінарії, 8 арк.

3. Tanterv és tantervi Utasítások az állami elemi iskolai tanító- és tanítónőképző-intézetek számára. Kiadatott a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1911. évi június hó 30-án 78.000. sz. a. kelt rendeletével, Budapest, 1911.

4. Szondi János, igazgató, szerk., A Munkácsi M. Kir. Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző-Intézet III. Értesítője az 1917–18. iskolai év., Munkács, 1918.

УДК 377:371.13(477.87)"19"

С.Ю. ЧОВРІЙ, А.М. ШКЛЯНКА
Мукачівський державний університет

**ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ЗАКАРПАТТІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ**

Дослідження історії створення і розвитку професійної педагогічної освіти на Закарпатті були предметом наукових розвідок О.Богіва, В.Гарагонича,

В.Гомонная, Ш.Дравіцкі, А.Ігната, М.Кляп, П.Магочія, І.Мейсароша, О.Немета, В.Росула, Ч.Фединець, О.Фізеші та ін. Їхні дослідження розкривають різні аспекти розвитку освітнього життя краю.

На початку ХХ століття на Закарпатті діяв єдиний професійний педагогічний заклад, який здійснював підготовку вчителів для народних шкіл це – Ужгородська греко-католицька півце-учительська семінарія.

У наукових розвідках зустрічаються різні погляди щодо виникнення семінарії. Більшість дослідників схиляється до того, що за сприянням Мукачівського єпископа Андрія Бачинського та Дмитра Поповича на базі нормальної школи в Ужгороді було створено препарандію для підготовки греко-католицьких півце-вчителів. Навчання тривало п'ять місяців [1, с. 7].

Підготовка педагогічних кадрів здійснювалася відповідно до виданого Марією-Терезією в 1777 р. «Ratio Educationis totiusque Rei Literariae per Regnum Hungariae et Provincias eidem adnexas. Tomus I. Vindobonae. Typis Joan. Thom. Nob. de Trattner. MDCCLXXVII». Реформа передбачала, що в кожному шкільному окрузі мала діяти так звана «нормальна» школа, завданням якої була підготовка вчителів для початкових шкіл з навчанням на рідній мові [2, с. 17-19].

У 1834 р. п'ятимісячні курси було розширено до десяти місяців [1, с. 22], а за Розпорядженням намісницької ради № 14 698 від 9 травня 1844 р. термін навчання збільшився до двох років [1, с. 29-30].

У 1868 р. в Угорщині був прийнятий XXXVIII освітній закон, який увійшов в історію як Закон Йозефа Етвеша – міністра релігії та народної освіти Угорщини. Закон надавав право відкривати і утримувати вчительські семінарії церквам [3, § 13] і навіть приватним особам [3, § 16], за умови, що навчальні заклади будуть відповідати критеріям державних. Сьомий розділ Закону XXXVIII стосувався питань підготовки педагогічних кадрів [3, § 81 – § 115]. Згідно Закону, вчительські семінарії стали самостійними спеціальними учбовими закладами з трьох річним курсом навчання [3, § 87, § 109].

У 1869 р. на основі Закону XXXVIII було видано перший навчальний план для вчительських семінарій, який діяв до 1877 р.

У 1872 р. Ужгородська греко-католицька семінарія стала трикласною [1, с. 46], а в 1899 р. – чотирикласною [4, с. 34; 5].

На початку ХХ ст. на Закарпатті критично не вистачало педагогічних кадрів.

В Ужгороді поряд з чоловічою півце-учительською семінарією, у 1902 р. за сприянням єпископа Мукачівської греко-католицької єпархії Юлія Фірцака було засновано жіночу учительську семінарію (Розпорядження Міністерства релігії та народної освіти Угорщини № 90 376/1902). Директором призначено Гейзу Комінського, який на той час керував чоловічою півце-учительською семінарією. До 1 вересня 1912 р. семінарія була двокласною і набір студентів здійснювався тільки кожний другий рік [6, с. 5], а з 1913 р. – чотирикласною [7, с. 7]. У цій семінарії здебільшого навчалися дівчата із сімей священнослужителів.

У 1914 р. в Мукачеві розпочала підготовку педагогічних кадрів «Мукачівська угорська королівська державна народошкільна вчительська семінарія». Першим директором навчального закладу призначено Яноша Сонді (Розпорядження Міністерства релігії та народної освіти Угорщини № 90 037 від 11 червня 1914 р.) [8, с. 16]. У семінарії навчалися тільки хлопці. Перший випуск кваліфікованих педагогічних фахівців відбувся у 1918 р. [9].

Під час подій Першої світової війни навчально-виховний процес у всіх трьох педагогічних закладах не припинявся. Проте, проходив з непередбачуваними перервами.

Згідно Сен-Жерменського (10 вересня 1919 р.) та Тріанонського мирних договорів (4 червня 1920 р.), Закарпаття було приєднано до новоствореної Чехословаччини.

В освіті краю виникла велика потреба у педагогічних кадрах [10, с. 32].

За часів директорування Августина Волошина (16 липня 1917 р. [11, 4 арк.] – 18 жовтня 1938 р. [12, с. 5]) Ужгородська греко-католицька півце-вчительська семінарія стала кузницею педагогічних кадрів на Закарпатті.

Після Першого Віденського арбітражу (2 листопада 1938 р.), коли від Чехословаччини були відокремлені й передані Угорщині південна частина Підкарпатської Русі та райони південної Словаччини, Ужгородська греко-католицька півце-вчительська семінарія була евакуйована в м. Виноградово. Проте, наступного року після ліквідації Карпатської України вона повернулася в м. Ужгород.

У 1938–1939 навчальному році відбулася реорганізація вчительських семінарій у ліцеї відповідно до діючого законодавства Угорщини. Проте, в 1941 р. ліцеї знову були реорганізовані в семінарії (Розпорядження Міністерства релігії та народної освіти Угорщини № 55 600/1941.). Термін навчання: п'ять років.

Отже, в досліджуваний період формуються традиції професійної педагогічної освіти на Закарпатті.

Література

1. Kaminszky Géza, igazgató, közli, Emlék-album az Ungvári Kir. Gör. Kath. Éneklész-Tanítóképezde 100 éves fennállásának jubileumára 1893–94-ik tanévben, Ungvárott, 1894.

2. Szakál János, A magyar tanítóképzés története, Budapest, 1934.

3. 1868: XXXVIII törvénycikk a népiskolai községi tanítás tárgyában. Ministeri utasítások a megyei tanfelügyelők, a tankerületi iskola-tanácsok, a községek, a községi iskolaszékek és a Budapesti iskolatanács számára. Tantervek a nép- és polgári iskolák számára. A tanító-képezde szervezete. Hivatalos kiadás, Pest, 1869.

4. Kaminszky Géza, igazgató, közli, Az Ungvári Kir. Gör. Szer. Kath. Éneklész-Tanítóképezde Értesítője az 1898–99. tanévről, Ungvárt, 1899.

5. Kaminszky Géza, igazgató, közli, Az Ungvári Királyi Gör. Szer. Kath. Éneklész-Tanítóképzőintézet Értesítője az 1899–1900. tanévről, Ungvárott, 1900.

6. Csurgovich György, mb. igazgató, összeállította, Az Ungvári Gör. Kath. Leányliceum-Tanítónőképző Intézet és vele kapcsolatos Gyakorló Népiskola Évkönyve az 1938/39. iskolai évről. Az intézet fennállásának 37-ik évében, Ungvár, [é. n.].

7. Csurgovich György, mb. igazgató, összeállította, Az Ungvári Gör. Kath. Leányliceum, Tanítónőképző-Intézet és vele kapcsolatos gyakorló-népiskola Évkönyve az 1941–42. iskolai évről. Az intézet fennállásának 40. évében, Ungvár, [é. n.].

8. Szondi János, igazgató, szerk., A Munkácsi M. Kir. Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző-Intézet I. Értesítője az 1914–15. iskolai év., Munkács, 1915.
9. Szondi János, igazgató, szerk., A Munkácsi M. Kir. Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző-Intézet III. Értesítője az 1917–18. iskolai év., Munkács, 1918.
10. Pešina Josef, Školství na Podkarpatské Rusi v přítomnosti, Praha, 1933.
11. Державний архів Закарпатської області, фонд 28 Реферат освіти Підкарпатської Русі в Ужгороді, опис 2, том I, справа 12 Переписка з Ужгородською вчительською семінарією про установлення зарплати викладачам (1919–1928 pp.), 27 арк.
12. Dr. Dunda Ernő, h. igazgató, összeállította, Az Ungvári Kir. Görögkatolikus Liceum és Kántor-Tanítóképző Intézet Jelentése az 1938–39. iskolai évről (az alapítástól CXLV – VI.-ik), Ungvárott, [é. n.].

УДК 378.147

М.А. ШКАБАРІНА
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка С. Дем'янчука

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Курс України на європейську інтеграцію охоплює усі сфери суспільства, в тому числі й освітню. Саме освіта є показником розвитку країни, ґрунтом успішності, інновацій. Вища освіта має на меті якісну підготовку майбутніх фахівців, які будуть успішно здійснювати свою професійну діяльність. Однією з найважливіших питань професійної освіти є підготовка педагогічних кадрів, адже саме вони виховуватимуть майбутнє покоління.

У 2014 році Україна прийняла закон «Про вищу освіту», який передбачає реформування системи вищої освіти до європейського освітнього простору, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи. Таким чином, підготовка майбутніх педагогів повинна здійснюватись з урахуванням освітніх тенденцій та інновацій Європи. Підсумовуючи вищесказане, ми вважаємо, що для професійного становлення майбутніх педагогів у контексті євроінтеграції важливим є розвиток їхньої педагогічної креативності.

Аналіз останніх досліджень засвідчив, що питання педагогічної творчості та креативності становить значний інтерес для науковців. Педагогічну креативність, її розвиток, принципи та критерії розглядали: С.О. Сисоєва, Є.Є. Щербакова, Л.Н. Харченко, М.М. Зиновкіна, І.С. Огоновська. Творчість, креативність у процесі підготовки майбутніх учителів представлено дисертаційними дослідженнями І.В. Гриненко, І.Ю. Шахіною, О.М. Дунаєвою, В.П. Чорноус та ін.

У словнику українського педагога креативність визначається як здатність до творчого мислення, здатність породжувати нові ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації [1, с.105]. Дослідниця О.М. Дунаєва охарактеризувала педагогічну креативність як динамічну якість учителя, яка зумовлює інноваційний активно-пошуковий процес організації педагогічної діяльності, з метою формування креативності учнів [2, с.7]. Також креативність визначається як інтегральна стійка

характеристика особистості, яка визначає її здатність до творчості, прийняття нового, нестандартного творчого мислення, генерування великого числа оригінальних і корисних ідей. Креативність дозволяє розвивати нестандартне мислення, творчо підходити до вирішення професійних завдань. Це відповідає сучасним підходам розвитку освіти і формування нових уявлень про компетенції майбутнього фахівця [3].

Ознаками педагогічної креативності є: високий рівень соціальної і моральної свідомості; пошуково-перетворюючий стиль мислення; розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо); проблемне бачення; творча фантазія, розвинуте уявлення; специфічні особистісні якості (любов до дітей, безкорисливість, сміливість, готовність до розумного ризику в професійній діяльності, цілеспрямованість, наполегливість, ентузіазм); специфічні мотиви (необхідність реалізувати своє «Я», бажання бути визнаним, творчий інтерес, захопленість творчим процесом, своєю працею, прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах своєї педагогічної праці); комунікативні здібності; здатність до самоуправління; високий рівень загальної культури [4, с.99].

Отже, проблема підготовки майбутніх педагогів є завжди актуальною. Вхідження України в європейський освітній простір передбачає висунення нових критеріїв та вимог до підготовки майбутніх учителів. Серед важливих критеріїв, що відповідають освітнім стандартам Європи є: використання та запровадження нових освітніх технологій, здійснення інноваційної діяльності, використання комп'ютерної техніки у навчально-виховному процесі і т.д. Відповісти цим критеріям може креативний вчитель, який здатен швидко адаптуватись, вирішувати проблеми і завдання, знає досконало свій предмет та прагне до самовдосконалення.

Література

1. Гришук А.В. Словник українського педагога / А.В. Гришук. – К. : КВІЦ, 2015. – 236 с.
2. Дунаєва О.М. Формування педагогічної креативності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.М. Дунаєва; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М.Коцюбинського. – Вінниця, 2008. – 20 с.
3. Беляевских А.Н. О понятии «креативность» в аспекте формирования профессиональной компетенции будущего специалиста [Электронный ресурс] / А.Н. Беляевских // Успехи современного естествознания. – 2013. – № 10. – С. 72-73. – Режим доступа : <http://www.natural-sciences.ru/ru/article/view?id=32965>.
4. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості : підручник / С.О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.

УЧЕНЬ ОЧИМА ВЧИТЕЛЯ

Побудова продуктивних навчальних взаємовідносин є наслідком професіоналізму педагога, адже саме він є їх ініціатором. За результатами багатьох психологічних досліджень, лише незначна частина вчителів володіє достатнім рівнем розвитку таких професійно важливих якостей, як постійна увага до особистості іншої людини, глибоке її розуміння, повага до неї у процесі спілкування [1, 2]. Таким чином, предмет дослідження – процес формування взаємин вчителя та учня. Мета – виокремити психологічні особливості формування уяви вчителя про особистість учня.

Визначальною проблемою спілкування у навчанні є проблема вивчення вчителем учнів. Це необхідна передумова творчої роботи вчителя, створення позитивних міжособових стосунків і, головне, успішного здійснення учбової діяльності. Формування уявлень про учня опосередковане у вчителя певною концепцією особистості («імпліцитна концепція особистості»), яка детермінується сукупністю засвоєних ним відповідних наукових уявлень, вікових, соціальних, статевих, професійних та інших стереотипів, аналізом результатів власної практики взаємодії з учнями та іншими людьми тощо.

Аналіз зібраних даних показав, що в усіх досліджуваних випадках ми мали справу з наявністю у свідомості учителів моделі «ідеального учня» та його протилежності – «поганого учня». Цікаво, що когнітивна складність моделі «поганого учня» набагато вища, ніж моделі «ідеального учня». Середня кількість параметрів таких узагальнених моделей склала: модель «ідеального учня» – 9 параметрів; модель «поганого учня» – 21 параметр.

Доцільно підкреслити, що при аналізі складання моделей учнів, вчителі демонстрували труднощі при виділенні основних психологічних характеристик. Ряд респондентів взагалі обмежилися загальним недиференційованим враженням про учня (приміром, хороший – поганий, приємний – неприємний, вихований – невихований, та ін.). Все це вказує, що педагоги недостатньо володіють психологічними знаннями.

Аналіз результатів дослідження свідчить, що оціночні процеси, характерні для мислення і діяльності вчителя, структурно організовані на основі співвідношення «загальні категорії – емпіричні показники – ситуації прояву особистісних якостей». При цьому загальні критерії, які містять ряд більш конкретних, задають загальну спрямованість процесу оцінювання. Реальна ж оцінка тієї чи іншої якості конкретного учня здійснюється на основі емпіричних показників і конкретних ситуацій, в яких виявляється оцінювана якість. При цьому збір і аналіз інформації, як правило, здійснюється за такими напрямками: стійкі якості особистості (для оцінки учня як особистості); рольові функції учня (для оцінки його як учасника певної діяльності); процесуальна оцінка (для оцінки учня як суб'єкта, що здійснює поточні процеси розв'язання конкретних задач).

Аналіз характеристик учнів, складених слухачами у довільній формі (результати індивідуальної та групової роботи слухачів, використання ділової гри «Характеристика»), дозволив зробити висновок, що критеріальна структура оцінювання особистості учня у молодих педагогів повністю ще не сформована. Так, група молодих учителів (66,0%), характеризуючи учня, використовувала передусім не психологічні категорії і поняття, а образні метафоричні описи лінії поведінки учня у конкретних ситуаціях. Зрозуміло, що за цим стоїть прагнення цілісно бачити учня, яке слід оцінити як позитивне. Проблема полягає в іншому: у свідомості початківців практично повністю відсутні емпіричні показники, які б зв'язували загальні психологічні категорії з конкретними ситуаціями прояву особистісних якостей учня. В результаті психологічні знання існують самі по собі, а оцінювання учня здійснюється у повному відриві від них.

Друга група учителів (34,0%) у своїх характеристиках використовувала передусім загальні психологічні категорії, ігноруючи особливості поведінки учнів у конкретних ситуаціях діяльності і спілкування. По суті, мова йде про необґрунтоване накладання загальної схеми на конкретного учня, на основі чого і робляться відповідні висновки, як правило, дуже далекі від дійсності.

Результатом занять стало прагнення учителів конкретизувати загальні критерії різного роду емпіричними показниками, а також прикладами прояву останніх в конкретних ситуаціях діяльності і спілкування. Іншими словами, у них формується описана вище система сприймання і оцінювання особистості учня, оснований на співвідношенні «загальні критерії – емпіричні показники – конкретні ситуації прояву особистісних якостей».

Узагальнюючи сказане вище, відмітимо: наслідком експерименту стала рефлексія слухачами власної системи критеріїв оцінювання і сприймання іншої людини, її переосмислення і корекція на основі психолого-педагогічної теорії; оволодіння навичками пізнання партнерів по спілкуванню; нарешті, уточнення (точніше, деяка корекція у переважній більшості випадків) своєї «імпліцитної концепції особистості», через призму якої здійснюється оцінка інших людей та вибудовуються стосунки з ними.

Література

1. Чепелева Н. В. Психологическая герменевтика – наука о понимании / Н.В. Чепелева // Практична психологія та соціальна робота. - № 3. - 2001. – С. 6-10.
2. Баженова Л. В. Мотивация профессионального самосовершенствования учителя (Программа личностно-ориентированого тренинга) / Л. В. Баженова // Практична та соціальна робота. - 2002. – № 1. – С. 36-39.
3. Яценко Т. С. Проблема дослідження несвідомої сфери психіки суб'єкта. / Т.С. Яценко // Практична психологія та соціальна робота. - 2002. – № 7. – С. 10-16.

ПРОЯВ ЕМПАТІЇ У НАВЧАЛЬНИХ ВЗАЄМОСТОСУНКАХ

Навчання – це процес, який потребує неабиякої самоорганізації, терпіння і мотивації від всіх його учасників. Педагогічна діяльність відноситься до соціономічних видів, де спілкування, яке супроводжує, є її суттєвою стороною. Визначальними у побудові навчального спілкування є система стосунків між вчителем та учнем. Отже, навчальні взаємовідносини повинні ґрунтуватися на спілкуванні і мати такі позитивні складові, як довіра, повага, стриманість, ввічливість, емпатія. Саме особистість вчителя, його емпатійні властивості є вирішальними у побудові міжособистісних стосунків. Завдяки емпатії педагог може не тільки розуміти потреби, інтереси, здібності учнів, але і відповідно до цього будувати спілкування у навчанні.

Як доводить аналіз, у сучасній українській науці проблема емпатії особистості вчителя знайшла своє відображення у багатьох працях, присвячених вивченню педагогічної діяльності. Про те, незважаючи на ґрунтовність психологічних досліджень, емпатія лише в часткових випадках розглядається дослідниками як невід’ємний компонент системи суб’єкт – суб’єктних взаємин у навчальному спілкуванні, як фактор регулятивної функції у процесі керування учінням. Все це дає підстави вважати представлене дослідження актуальним, і таким що відповідає сучасним потребам психологічної та освітньої практики.

Метою дослідження є вивчення психологічних особливостей прояву емпатії у взаєминах вчитель-учень. Відповідно до поставленої мети визначено завдання: узагальнити та систематизувати дослідження з проблеми розвитку емпатії особистості педагога.

З метою вивчення емпатії було проведено дослідження, в якому прийняло участь 40 чоловік: 20 вчителів місцевої школи (з педагогічним стажем від 15 р.), 20 студентів-магістрів педагогічного факультету університету (стаж до 1 р.). Виходячи з мети дослідження були підібрані наступні методики «Діагностика рівня емпатії» (Бойко В. В.) та «Тест емпатійного потенціалу» (Юсупова І. М.). За результатами кількісного аналізу визначено, що у студентів-магістрів найбільш вираженим каналом емпатії є «Емоційний канал емпатії». Це свідчить про здатність до емоційного резонансу з оточуючими – вміння співпереживати іншим. Також у студентів чітко виражений інтуїтивний канал емпатії, що свідчить про здатність передбачити поведінку партнерів, діяти в умовах дефіциту інформації про них. Це доводить наявність здатності опиратися на власний досвід.

У вчителів, натомість, найбільш вираженим каналом є «проникна здатність до емпатії». Це доводить наявність у педагогів важливої комунікативної властивості, яка дозволяє створювати атмосферу відкритості, довірливості, задушевності. Розслаблення партнера сприяє емпатії, а атмосфера

напруженості, неприродності, підозрілості перешкоджає розкриттю і емпатичного розуміння.

За результатами проведеної методики на визначення рівня емпатії можна стверджувати, що як у групі студентів-магістрів, так і в групі вчителів переважає високий рівень емпатії (відповідно 70% та 80%). Дуже високий рівень емпатії спостерігається в студентів-магістрів на рівні 20% та на рівні 15% у вчителів. Нормальний рівень емпатії тільки в 10% у групі студентів-магістрів та 5% у групі вчителів. В респондентів обох груп емпатія виражена на високому рівні, що також не є нормою, так як призводить до підвищеної чутливості до проблем оточуючих і впливом на власний емоційний стан. Так як емпатія в більшій мірі властива особам жіночої статі, а вибірка в основному гомогенна (95% – жінок; 5% – чоловіків), то результат є нормальним, враховуючи цей фактор.

Емпатійне розуміння в педагогічному процесі веде до довіри і позитивних відносин не лише між вчителем та учнем, а й між учителями, самим педагогічним колективом, між батьками та вчителями. Воно створює позитивний емоційний настрій, почуття довіри до старших, віри в свої сили, можливості самого себе. Все це сприяє підвищенню ефективності освітньо-виховного процесу, створенню особистісно-розвиваючих відносин, співчуття та співпереживання, людяності. У сучасній психології робиться акцент на вивчення емоційного взаємного впливу педагогів та учнів. Мова повинна йти про емоційний розвиток та емоційну культуру особистості, що забезпечують стабільність та адекватність емоційних реакцій [4].

Достатній рівень емпатії впливає на здатність розв'язання педагогічних проблем та сприймає налагодженню взаємостосунків вчителя з учнями, допомагає зрозуміти особистість дитини та перейнятися її проблемами.

Література

1. Киричок І. І. Педагогічне спілкування у діяльності вчителя / І. І. Киричок, В.Г. Кучерявець. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2008. – 391 с.
2. Коджаспирова Г. М. Педагогика : учебник для академического бакалавриата / Г.М. Коджаспирова. – Москва : Юрайт, 2016. – 719 с. – (Московский Дом Книги).
3. Кузьмина Н. В. Педагогическое мастерство учителя как фактор развития способностей учащихся / Н. В. Кузьмина. – Сов. Педагогика, 1984. – № 1. – С. 20-26.
4. Роджерс К.Р. Погляд на психотерапію. Становлення человека. / Пер. з англ. Заг. ред. і предисл. Ісеніна – М. : Прогрес, 1994.

УДК 159.922.8:159.923.2

Т. Д. ЩЕРБАН, О. В. КОВАЧ
Мукачівський державний університет

САМОСПРИЙНЯТТЯ ЮНАКІВ

Вивчення самоствавлення особистості хоча і є традиційною психологічною проблемою, про те, вона зберігає свою актуальність. Розширення самосвідомості, здатність особи усвідомлювати та пізнавати саму себе є рушієм успіху у всіх сферах активності, а саме у: навчанні, трудовій діяльності,

спілкуванні, пізнанні та ін. Ефективність та успіх особистості буде залежати від того наскільки вона усвідомлює себе.

У дослідженнях багатьох учених (Л. І. Божович, В. В. Давидов, А.В. Захарова, С. Д. Максименко, В. В. Столін, В. О. Татенко, П. Р. Чамата та ін.) прямо або опосередковано розглядається феномен самосприйняття як один з основних компонентів самосвідомості. Загальною теоретико-методологічною основою дослідження стали положення психологічної науки про: опосередкований характер і єдність діяльності, свідомості та самосвідомості (Л.С. Виготський, Г. С. Костюк, В. В. Столін, С. Л. Рубінштейн, П. Р. Чамата); становлення самоакцептації як невід'ємного компонента самосвідомості особистості (М. І. Алексєєва, Д. Т. Гошовська, О. Б. Насонова); концепції особистості як суб'єкта власної життєвої відповідальності (С. Д. Максименко, Т. М. Титаренко, М. В. Савчин); загально-психологічні ідеї про генезу й розвиток ціннісно-сислової сфери особистості (О. О. Бодальов, Б. С. Братусь, Д. О. Леонтьєв); уявлення про професійний розвиток особистості загалом, у процесі професійного самовизначення під час навчання у вищому навчальному закладі зокрема (Ж. П. Вірна, О. М. Лактіонов, Т. Д. Щербан). Також слід зазначити, що бракує, зокрема, праць, які б у повній мірі розкривали психологічні особливості механізму генези й динаміки успіху особистості загалом, у процесі професійного самовизначення зокрема. Недостатньо вивченими є майже всі структурно-функціональні параметри самоприйняття. Метою роботи є з'ясування психологічних особливостей самосприйняття студентів ВНЗ. Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань: здійснити теоретичний аналіз і розкрити сутність самоприйняття у юнацькому віці; виявити найсуттєвіші гендерні відмінності у процесі становлення і функціонування змістово-семантичних механізмів самоприйняття юнаків.

Самосвідомість – це усвідомлене відношення людини до своїх потреб і здібностей, потягів і мотивів поведінки, переживань і думок. Це відносно стійка, усвідомлена, пережита як неповторна, система представлень індивіда про самого себе, на основі якої він будує свою взаємодію з іншими людьми і своє відношення до себе. Розвиток самосвідомості – центральний психологічний процес в юнацькому віці. Саме самосвідомість спонукає особистість узгоджувати всі свої прагнення і вчинки з образом власного «Я». Усе це супроводжується різними видами діяльності, в які залучений юнак. Самоставлення дає змогу оцінювати власні здібності, якості, що дозволяє вдосконалюватись як особистість. Розвиток самосвідомості в юнацькому віці спричинені змінами: у змісті діяльності; суспільного становища та соціальних ролей; у структурі спілкування та комунікації «значимих інших»; розвитку психічних процесів та здібностей, в т.ч. інтелекту та емоцій; зрушеннями у мотиваційній сфері та ціннісних орієнтаціях; питань про себе.

Розвиток самоставлення в юнацькому віці відбувається також завдяки пізнанню інших осіб, які є в оточенні. Соціально-психологічна особливість цього вікового періоду характеризується набуттям досвіду у спілкуванні,

становлення світогляду та соціальних установок. Через що юнак набуває самостійності, впевненості у власних діях, стійкості до стресів.

Розвиток самосприйняття юнака, який навчається у вузі залежить від його внутріуніверситетської, внутрігрупової взаємодії з викладачами й однолітками. Протягом навчання у вищому навчальному закладі закладається професійна самосвідомість особистості. Вона включає: усвідомлення людиною норм, правил, моделей своєї професії, як еталону для усвідомлення своїх якостей; усвідомлення цих якостей в інших людях, порівняння себе з кимось іншим (абстрактним або конкретною колегою); облік оцінки себе як професіонала з боку колег; самооцінка своїх окремих сторін – розуміння себе, своєї професійної поведінки, а також емоційне ставлення і оцінювання себе.

Сучасному суспільству потрібен професіонал, який знає свою справу, може самостійно приймати рішення і відповідати за них. Тому, подальше глибоке вивчення професійного самоставлення в юнацькому віці буде ключем для розв'язання тих питань, які постають на шляху формування сильної особистості-професіонала.

Література

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р. Бернс [пер. с англ]. Общ. ред. В.Я. Пилиповского. – М. : Прогресс, 1986. – 422 с.
2. Кочнеева Я. В. Развитие самосознания студентов как условие оптимизации профессиональной подготовки в вузе. / Я. В. Кочнеева // Вестник московского государственного университета. Серия «Психологические науки». – МГОУ. – №3. – 2007. – 400 с.
3. Молчанова О. М. Вплив емоційних переживань на розвиток особистості в юнацькому віці / О. М. Молчанова // Практична психологія та соціальна робота, 2011. – №7. – С. 55-58.
4. Почупайло В. Мій образ «Я»: Психологія для старшокласників / В. Почупайло // Психолог, 2010. – №42. – С.13-17
5. Сольська Т. Основні чинники формування самосвідомості в юнацькому віці / Т. Сольська // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 01/2010. – №1. – С. 121-123.
6. Столин В. В. Самосознание личности / В. В.Столин. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1983. 288 с.

УДК 159.922.8:364.272

О.С.ЮРКОВ, В.В.ОРСАГОШ
Мукачівський державний університет

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РИЗИКУ ВЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН ПІДЛІТКАМИ

Упродовж останніх років дослідниками спостерігаються тенденції до зростання кількості неповнолітніх осіб, які вживають психоактивні речовини (ПАР), зниження віку підлітків, які вперше пробують ПАР; існування позазаконної доступності легальних наркотичних речовин (алкогольних і тютюнових виробів, медичних препаратів); розширення спектра вживаних речовин та формування на цій основі особливої молодіжної субкультури, однією з цінностей якої є незмістовне проведення дозвілля з уживанням

алкоголю та наркотиків. Для досягнення основної мети емпіричного дослідження вивчення соціально-психологічних чинників ризику вживання психоактивних речовин підлітками нами було складено програму емпіричного дослідження. В нашому дослідженні взяли участь учні Мукачівської ЗОШ №1 ім. О.С.Пушкіна.

Вибірка складала 60 учнів: 20 учнів – 7клас, 20 учнів – 8клас, 20 учнів – 10 клас.

Для вияву внутрішніх мотивів до вживання наркотичних речовин були проведені дослідження відповідно обґрунтованих вибраних методик:

1. «Стратегії сімейного виховання батьків».
- 2.«Оцінка відносин підлітка з класом».
3. «Опитувальник агресії Басса-Даркі».
4. «Скринінг-тест на зловживання наркотиками DAST (Drug Abuse Screening Test)».

За даними результатів проведеного дослідження виявлено наступні особливості учнів:

1.За методикою «Стратегії сімейного виховання батьків» нами було діагностовано: переважання авторитарного стилю виховання учнів батьками. В учнів 7-го класу, середнє значення $X_{сер.}=5,75$, в учнів 8-го класу $X_{сер.}=5,9$ в учнів 10-го класу середнє значення $X_{сер.}=6,05$.

2.За методикою «Оцінка відносин підлітка з класом» нами було діагностовано: високий показник колективістського стилю в учнів 7,8,10-го класів числове значення якого в учнів 7-го класів $X_{сер} = 7,9$, в учнів 8-го класів $X_{сер} = 9$, в учнів 10-го класів $X_{сер} = 9,45$, що свідчить про те що учні сприймають групу як самостійну цінність.

3. За методикою «Опитувальник агресії Басса-Даркі» нами було діагностовано: в учнів 7,8,10-го класів високий рівень індексу агресивності, числове значення якого в учнів 7-го класу $X_{сер} = 23,35$, в учнів 8-го класів $X_{сер} = 24,25$, в учнів 10-го класів $X_{сер} = 24,65$, а також був діагностований середній рівень індексу ворожості, числове значення якого в учнів 7-го класу $X_{сер} = 9,05$, в учнів 8-го класів $X_{сер} = 8,5$, в учнів 10-го класів $X_{сер} = 7,6$. Узагальнюючи дані методики можна сказати що підлітки мають високий рівень агресії зокрема він найбільш проявляється у роздратуванні та вербальній агресії.

4. За методикою «Скринінг-тест на зловживання наркотиками DAST (Drug Abuse Screening Test)» нами були отримані наступні результати: за шкалою «наявність проблем із вживанням наркотиків» середнє значення складає $X_{сер.}= 6,85$ - в учнів 7-го класу , $X_{сер.}= 6,9$, - в учнів 8-го класу, а також $X_{сер.}= 7,35$ - в учнів 10-го класу.

Результати методики свідчать про те, що зловживання наркотичними засобами є притаманно для підлітків. У зв'язку з проблемою вживання психоактивних речовин підлітками нами було розроблено корекційну програму для профілактики наркоманії. Корекційно-тренінгова програма спрямована на формування здорового способу життя підлітків через тіло, тілесні відчуття для вивільнення негативної енергії назовні для душевного спокою. Основна мета

покращення фізичного, психічного, соціального здоров'я і на цій основі протидіяти наркоманії. Наша тренінгова програма мала на меті профілактику наркоманії за допомогою формування здорового способу життя пов'язаними із заняттями спорту. У школі стали частіше проводитися заняття спортом з учнями і помітно зріс інтерес до спорту. Проводячи порівняння груп за показниками методики «Скринінг-тест на зловживання наркотиками DAST (Drug Abuse Screening Test)» спостерігається зменшення ризику вживання наркотиків після проведення корекційно-тренінгової програми «Формування здорового способу життя». Для наочного представлення дані подано у вигляді гістограми на рис.1. І на основі цього дані рекомендації психологу школи, вчителям, батькам.

Рис. 1 – Порівняння результатів дослідження

Література

1. Вієвський А.М. Наркологія і медицина / А.М. Вієвський. - К. : АПН, 2011. - 21с.
2. Маркова М.В. Наркологія і медицина / М.В.Маркова. - К. : АПН, 2010.— 222 с.
3. Бурлака Н.В. Вікова психологія / Н.В.Бурлака. - К. : АПН, 2012. — 255 с.

РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНІ, ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПРАВОВІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ В ТРЕТЬОМУ ТИСЯЧОЛІТТІ

УДК 378:001

Г.Ф. ІЛЬТЮ
Мукачівський державний університет

АКТИВІЗАЦІЯ НАУКОВОГО ПОШУКУ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Державна політика у сфері вищої освіти сприяє розширенню співробітництва у сфері науки і технології. Інтеграція всіх ланок освіти здійснюється завдяки єдності напрямів навчально-дослідної, науково-дослідної, творчої наукової роботи. Вона базується на самостійному пошуку знань, фактів, аргументів, що дає можливість розвитку нових досягнень у різних сферах науки. Спільна реалізація наукових програм, заохочення наукового потенціалу, впровадження нових технологій сприяє розвитку співпраці в галузі освіти.

Розвиток науки, сучасних технологій вимагає не тільки професіоналізму, але і уміння ефективно інтегруватись у інтелектуальний простір майбутніх досліджень. Особлива увага приділяється підготовці нового покоління для спільної роботи вчених. Завданням вищої школи є формування особистості з інтегративними навичками та компетенціями, що сприяє більш широкому інтелектуальному руху, який демонструє нове бачення того, як наука повинна підійти до вивчення навколишніх змін у суспільстві, науковому середовищі тощо [5, с.47].

Сьогодні особлива увага приділяється трансдисциплінарності, яка може сприйматись як теоретична спроба трансцендувати дисципліни. «Трансдисциплінарність» характеризує дослідження, які йдуть через дисциплінарні кордони. Досить близькими, але не тотожними є поняття «міждисциплінарність», що означає циркуляцію загальних понять для розуміння певного явища та «полідисциплінарність» - якийсь феномен або об'єкт, що вивчається одночасно з різних боків кількома науковими дисциплінами. Використання феномену трансдисциплінарності сучасної науки вимагає певних мисленнєвих навичок і від дослідників [5, с.31]. Міждисциплінарна природа освітні свідчить про те, що сучасна система вищої освіти вимагає розуміння у світлі найрізноманітніших дисциплін і підходів.

Активізації наукового пошуку сприяє створенню та заснуванню наукових установ та інституцій, які стають поштовхом в організації академічної та прикладної науки в Україні [3, с.30]. Основними завданнями вищого навчального закладу є провадження наукової діяльності шляхом здійснення наукових досліджень, органічного поєднання наукової та інноваційної діяльностей, а також створення умов для реалізації наукових і освітніх здібностей молоді [1, с.29]. Самостійно виконана наукова робота, яка містить результат власного дослідження і відповідає науковим принципам може допомогти розвивати наукові здібності учасників освітнього процесу. Повноцінний зв'язок професійної освіти з науково-дослідною й практичною

діяльністю сприяє забезпеченню конкурентноспроможності вітчизняної освіти, що відповідає сучасним вимогам.

Вища освіта орієнтується на формування людського потенціалу суспільства і спрямована на забезпечення відповідності рівня професійної кваліфікації, а також забезпечення якості освіти з урахуванням інтересів особистості [2, с.36]. Тільки залучення молоді до наукової діяльності може допомогти цілеспрямованому розвитку креативного мислення, творчої діяльності та підвищення якості освіти.

Література

1. Вільський Г., Михалишин Б., Івлева Л. Формування критеріїв оцінювання наукової значущості студентських конкурсних досліджень / Г.Вільський, Б. Михалишин, Л.Івлева // Вища школа. - 2015. - №11-12. - С.29-34.
2. Медвідь Л. Національна освітання незалежної України ХХІ століття: тенденції, проблеми / Л.Медвідь // Початкова школа. – 2002. - № 1. – С. 1-4.
3. Нестерова М. Трансдисциплінарність сучасної науки як виклик для вищої школи / М.Нестерова // Вища освіта України. - 2014. - №2. – С.29-34.
4. Савельєв В. Кризові явища в системі вищої освіти країни та деякі шляхи їх подолання/ В. Савельєв // Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку. - 2011. - Вип.2. - С.45-50.
5. Сухарніков Ю. Методичні засади перебудови й осучаснення вищої освіти України / Ю. Сухарніков // Вища школа. - 2015. - №11-12. - С.29-34.

УДК 349.2:331:796-051

О.Ю.КАМПИ, Н.БОБИК
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ СПОРТСМЕНА-ПРОФЕСІОНАЛА

Розпочинаючи розгляд питання про особливості правового регулювання праці спортсмена-професіонала, необхідно звернутись до ч. 2 ст. 38 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» (далі – Закон), в якій зазначається, що діяльність у професійному спорті спортсменів провадиться відповідно до цього Закону, Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій. Таким чином, умовно можна виділити регулювання діяльності спортсменів у професійному спорті на рівні: а) окремих законів (наприклад, Закон України «Про фізичну культуру і спорт»); б) підзаконних нормативно-правових актів (наприклад, Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників «Спортивна діяльність»); в) актів вітчизняних та міжнародних спортивних організацій (наприклад, Регламент Федерації футболу України зі статусу і трансферу футболістів від 03 липня 2014 р.)

Питання, пов'язані з регулюванням діяльності професійних спортсменів в Україні, вирішуються переважно на підставі норм трудового законодавства. При цьому потрібно враховувати, що згідно ч. 2 ст. 2 КЗпП працівники реалізують право на працю шляхом укладення трудового договору [1].

На погляд деяких науковців праця спортсменів-професіоналів повинна бути забезпечена за допомогою цивільно-правового регулювання. Так, М.О. Ткалич вважає, що в основі відносин між спортивним клубом та професійним спортсменом лежить не трудовий договір, а цивільно-правовий договір виконання робіт, у відповідності до якого одна сторона (виконавець) зобов'язується виконувати тренувальну діяльність з метою набуття навичок, що дозволяють досягати високих результатів у спортивних змаганнях, а інша сторона (замовник) бере на себе обов'язок оплатити ці роботи за отримання права користування досягнутими спортсменами результатами. Таким чином, відносини контракування у спорті потребують регулювання інструментами цивільного права [2, с. 332].

Водночас в окремих наукових працях обґрунтовується інша позиція щодо регулювання праці спортсменів-професіоналів. Так, О.О. Шевченко вважає, що трудові відносини професійного спортсмена повинні регулюватися нормами трудового права і спеціальним законом про професійний спорт, який врегулює весь комплекс взаємовідносин держави та учасників професійного спорту. Особливий характер праці професійного спортсмена об'єктивно потребує спеціального правового регулювання виникаючих при цьому відносин, що можливо в рамках диференціації трудового законодавства [3, с. 6].

У деяких працях пропонується вирішити спір щодо правової природи спортивного контракту шляхом звернення до статутних та регламентних документів спортивних організацій та об'єднань, у яких визначається поняття спортивного контракту. Так, згідно з Регламентом Всеукраїнських змагань з футболу серед команд клубів Об'єднання професіональних футбольних клубів України "Прем'єр-Ліга" сезону 2013/2014 рр. під контрактом слід розуміти форму трудової угоди між футбольним клубом та його працівником з усіма додатками, змінами і доповненнями, укладеної відповідно до законодавства України та Регламенту ФФУ стосовно статусу і трансферу футболістів та інших документів ПЛ, ФФУ, ФІФА та УЄФА [4].

На наш погляд, більш слушною є позиція тих науковців, які вважають за необхідне регулювати працю спортсменів-професіоналів саме засобами трудового права. Адже, як зазначає М. Козіна, професійний спорт як діяльність, що є роботою певного виду, виконується систематично, має певну мету (участь у змаганнях), здійснюється за рахунок коштів роботодавця та з підляганням установленим ним правилам «трудового розпорядку» (збори, тренування, розпорядок дня, заборона вживати алкогольні напої тощо), за неї спортсмен отримує грошову винагороду, обумовлену укладеним трудовим договором, – є найманою працею зі своєю специфікою, що зумовлена особливостями здійснюваної діяльності. Тому професійний спорт, як наймана праця, є предметом трудового права, а отже, суспільні відносини, що виникають у процесі використання здібностей спортсменів до участі у змаганнях, повинні бути об'єктом регулювання норм трудового законодавства [5, с. 428].

Література

1. Кодекс законів про працю : Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50.

2. Ткалич М.О. Правова природа та особливості укладання контракту про спортивну діяльність / М. О. Ткалич // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип.51. – С. 326–333.

3. Шевченко О. А. Особенности правового регулирования труда профессиональных спортсменов : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Шевченко Ольга Александровна. – М. : РГБ, 2005. – 162 с.

4. Проблемні питання правового регулювання професійного спорту [Електронний ресурс] / М. І. Попичев, О. А. Шаповалова, В. М. Маслов // Режим доступу : http://www.knutd.com.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/Maslov2015060527.pdf

5. Козіна М. Професійна діяльність спортсменів як об'єкт правового регулювання нормами трудового законодавства / М. Козіна // Публічне право. – 2012. – № 4. – С. 424–429.

УДК 94(477)

О. С. КУХАРЧУК
Мукачівський державний університет

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Стратегічні освітні орієнтири залежать від успадкування національних вітчизняних і світових основ педагогіки, психології, аксіології, історії філософії, філософії освіти, антропології, акмеології, культурології, етики, логіки, етнопедагогіки і т. ін., від інтеграції традиційних національних освітніх цінностей зі стандартами транснаціональної освіти [1, с.10].

Щоб визначитись у аксіологічному обґрунтуванні сучасної стратегії освіти, необхідно зосередитись на історичній відповідності цінностей у масштабах світових, вітчизняних, регіону.

Орієнтація на відтворення, передачу аксіологічних показників виступає структуротворчою основою європейської і вітчизняної освіти. «Вчитись, щоб навчатись» - неперервний аксіологічний орієнтир, неперервна традиція та інновація українського соціуму, а отже, освітян, педагогічної громади, інтелігенції.

Зберігалася і ієрархія освітніх цінностей, в якій педагогічна аксіологія визначає ціннісну свідомість, ціннісне відношення і ціннісну поведінку особистості.

Проблема освіти і виховання, починаючи з античності, органічно структурувалися у філософській і загальній соціокультурній системах і у такій формулі досвід поширювався на вітчизняних територіях.

Стародавній світ характеризувало ціннісне світосприйняття. Джерелом моральних цінностей середньовіччя був Бог, богословні добродієвності – Віра, Надія, Любов. Педагогічна думка Київської Русі відображала цінності народної педагогіки, що узгоджувалась із церковно-християнською метою формування особистості.

Корпоративне правило київських «майстрів грамоти» було і педагогічним, і морально-етичним, і громадянським: навчився сам – навчи іншого тому, що знаєш [5].

З середини 17 ст. до поч. 19 ст. Київ у галузі підготовки до педагогічної діяльності займав чільне місце серед регіонів України. Діячі братських шкіл і

Києво – Могилянської академії не лише закладали основи вивчення мов, філософії, літератури, а готували школи педагогічного спадкоємництва. Академія готувала викладачів слов'яно-греко-латинських шкіл, діячів духовного просвітництва, ректорів, викладачів духовних семінарій. В 17 – 18 ст. Києво-Могилянська академія була потужним загальноосвітнім, науково-культурним і духовно-просвітницьким центром України, Білорусії і Росії. У 18 ст. академія була за оцінкою М. Грушевського, «головним вогнищем освіти і українського культурного руху» [5, с.97].

На початку 19 ст. російська монархія у контексті змін системи державного управління лібералізує і освіту. Це змінює ситуацію зі станом підготовки вчителів.

«Статут навчальних закладів підвладних Університетам» (1804) започаткував організацію державної системи початкової, середньої і вищої освіти, визначив місце університетів у системі діяльності і управління народною освітою і підготовки вчителів, окреслив значення загальноосвітньої школи у підготовці кадрів промисловості і сільського господарства. Статутом передбачалось чотири відділення (факультети) університету: моральних і політичних наук, фізичних і математичних, лікарських медичних і словесних наук. Педагогічні Інститути, як установи при університетах, мали готувати фахівців цільового призначення (вчителів для викладання у гімназіях та повітових училищах) [5, с.99].

У педагогічних інститутах при університетах навчали новим дидактичним ідеям, орієнтували на розуміння педагогічних явищ, антропологічних ідей.

Тривалий час теоретико-педагогічні питання не були самостійно галуззю вивчення і дослідження. Вони розглядалися у контексті філософії. Як і в Арістотеля еталоном істинних цінностей вважались «добродетель, добродетельна людина». У процесі підготовки вчителя використовувалися праці авторів про «користь моральної освіти», про мораль, «яка досягається освітою розуму і серця» [2].

Випускники інститутів знали праці Симеона Полоцького (1629 – 1680), який вважав, що вчитель повинен навчати дітей читати книгу, яка і є «оточуючим світом». Ідея про те, що наставницею «в нравах» є філософія, про потребу самопізнання активізувалась через аудиторії університетів і слугувала педагогічній справі. Європейські цінності про збереження здоров'я та етику навчали через залучення праці Е. Роттердамського, перекладеної Є. Славинецький.

Основи знань про педагогічну діяльність, психологію, професійну культуру, професійний інтерес, спрямування особистості, аксіологічну сутність освіти формувалися у системі викладання філософії або факультативних курсів.

Педагогічні теорії класиків світової і вітчизняної педагогіки стверджували свою аксіологічність. Цінність освіти вбачалася в удосконаленні життя і самої особистості.

У середині 19 ст., як і система європейського Просвітництва, у контексті філософії викладалася студентам практична психологія і педагогіка,

спрямована на ідею вільного розвитку особистості, що не зовсім уніфікувалася із державницькою ідеєю виховувати слуг для держави.

Новаторським типом вищого навчального закладу і змістовим праобразом педагогічної підготовки стали Вищі жіночі курси, що відкрилися у Києві, Одесі, Харкові, Полтаві, загальноосвітні вечірні курси.

Починаючи з 60-х років картина педагогічної освіти змінюється. Її пріоритети в системі народної освіти зростають. Змістовній реалізації її сприяє нова педагогічна школа, ідейно і професійно очолювана К. Ушинським, українськими земствами, педагогічними ідеологами, якими були М.Корф, Х.Алчевська, С.Сірополко, Б.Грінченко, Н.Левицький та ін. Учителів для початкової школи готували 7 типів педагогічних шкіл. Педагогічні курси стали найпоширенішим типом педагогічного закладу підготовки вчителів для середньої школи. Теоретичні заняття включали вивчення спеціальних дисциплін, педагогіки, дидактики, училищезнавства, гігієни. Вивчалися загальноосвітні дисципліни. Зміст педагогічної підготовки структурувався навколо навчальної дисципліни «Головні положення про виховання і методика початкового викладання». Курси сприяли не лише професійному, а й світоглядному становленню. Слухачі поцінювали курси за сприяння формування «Товариського професійного єднання»; навчали «з любов'ю ставитись до діяльності вчителя...», сприяли обміну педагогічним досвідом. Учителів для гімназій в Україні готували університети та історико-філологічні інститути [1].

В основі світової та вітчизняної педагогіки 19 ст. була цілком обґрунтована філософія освіти. Практичні освітні завдання тогочасним небагаточисельним прогресивним педагогічним колом реалізувались завдяки ознайомленню та використанню існуючих наукових результатів зарубіжних і вітчизняних класиків науки – І.Песталоцці, Ф.Гербарта, Ф.Фребеля, А.Дістервега, К.Ушинського, М.Пирогова. Педагогічна аксіологія оперує такими стрижневими поняттями, як душевне добро, на яке має опиратися ідея формування особистості, моральність, виховуючи навчання, авторитет, любов. Вища мета виховання педагогами-класиками визначалася в контексті ідей Платона – служили істині, красі і добру. Прогресивність педагогіки вбачалась у її орієнтації на ідеї загальнолюдського виховання, природовідповідальність, культуровідповідальність. Вона віддзеркалювалась через діяльність професорів університетів, які готували вчителів для тодішніх гімназій, викладачів ліцея, педагогічних класів при гімназії, єпархіальних жіночих училищах та інших закладів [2].

Педагогічна думка спиралася на новітні досягнення у педагогіці і психології, фізіології, мала філософське осмислення, якому сприяли О.Новицький, С. Гогоцький, П.Юркевич, В.Зіньківський.

Вітчизняні педагого 19 століття вважали, що Юркевич і Ушинський доповнюють один одного, що педагогіку не можна було б зрозуміти посправжньому, оцінити без усебічного вивчення творів Ушинського та Юркевича [7].

Вітчизняна прогресивна педагогічна думка і діяльність відрізнялись від авторитарного стилю тодішнього управління освітою. Професори, викладачі, студенти університетів, відстоюючи цінність освіти, стали організаторами педагогічного процесу у закладах освіти, ініціаторами створення неформальних освітніх закладів (народних аудиторій, недільних шкіл, педагогічних лекторіїв, педагогічних музеїв тощо).

Ціннісні педагогічні громадські орієнтири впроваджувались у процесі підготовки вчителів історії, географії, літератури, навчання у недільних школах, читання у народних аудиторіях міст Києва, Харкова, Новоросійська, Чернігова, Полтави, Катеринослава та інших.

Історія змісту освіти передбачає відповідальність педагогічної аксіології поколінь. Київська академія надавала професійної спрямованості педагогічній практиці і думці Києва, Харкова, Чернігова, Полтави, Переяслава. Заснування ж Київського університету знаменувало появу в Києві офіційно визнаної вищої педагогічної освіти.

Кінець 19 – початку 20 ст. позначався спробами філософського обґрунтування виховання та освіти. Це зберегло інтерес до методології педагогіки, педагогічної антропології і пізніше, в 20 роки 20 ст.

У 20-30-ті рр. ціннісні орієнтири педагогічної професії простежуються у працях і діяльності С.Ананьїна, Я.Черпіги, В.Дурдуківського, О.Залужного, Г.Ващенко, А.Макаренка та ін. Але предметне адекватне вивчення їхніх ідей, позбавлення нашарування ідеологічних оцінок, упровадження в систему педагогічної підготовки стало можливим у 60—70-ті рр. Наприкінці 20 ст. пріоритетними у педагогічній професії виступають цінності самореалізації (творчість, самоствердження), гуманізації (співробітництво) .

Сьогодні підготовка майбутнього вчителя зорієнтована на тенденції побудови державності, демократизацію суспільства, загальнонаціональну освітню політику, в якій визначальну роль відіграє інтеграція України у світовий освітній процес. Відмінністю рис вітчизняної освіти є показники, що орієнтують на аксіологічність освітнього простору через урахування ідей європейської, світової освіти, особисті цінності, цінності професійної педагогічної діяльності, відношення до знань, оточуючої дійсності соціалізацію особистості у процесі неперервної освіти.

Серед цінностей педагогічної професії зберігаються традиційні, нормативні, інноваційні. Саме такий підхід відображає поступальність розвитку педагогічної підготовки вчителів.

Проблема історії вищої педагогічної підготовки в Україні знаходиться у сфері наукових напрямів історії, історії філософії, історії педагогіки у площині відстежування відповідності аксіологічних тенденцій педагогічної підготовки. В університетах України 19 ст. уже створювалися традиції, ідеї, що забезпечували неперервність різних напрямів науки. Після реорганізації університетів у 20-х роках 20 ст. педагогічна наука стала спадкоємницею започаткованих пріоритетів. Це і забезпечувало історичну неперервність педагогічної підготовки [6].

Література

1. Андрущенко В.П. Академічна чесність: ідеал і реальність / В.П.Андрущенко // Освіта. – 2005. - № 21-22. - С. 10-11.
2. Андрущенко В.П. Вступ до філософії. Великі філософи / В.П.Андрущенко. - К., 2004.
3. Аскоченський В. История Киевской Духовной академии по преобразованию ея въ 1819 г. / В.Аскоченский. – СПб., 1863.
4. Биографический словарь профессоров и преподавателей императорского Университета Св. Владимира (1834-1884) / Под ред. Орд. Проф. В.С. Иконникова. - К., 1884.
5. Вовк Л.П. та ін. Персоніфікований систематизатор – Хрестоматія досліджень генези історико-педагогічних знань в Україні (II пол. XIX – поч. XX ст.). – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2002. – 99 с.
6. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. В 2 т. – К. : Радянська школа, 1983.
7. Юркевич П.Д. Сердце и его значение в духовной жизни человека по учению слова Божия / П.Д.Юркевич // Труды Киевской Духовной Академии. - 1860. - № 1.

УДК.39:001.891(477.87)

О.О. МАЛЕЦЬ
Мукачівський державний університет
Н.Б. МАЛЕЦЬ
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ЕТНОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МУКАЧІВЩИНИ В ПРАЦЯХ ТИВОДАРА ЛЕГОЦЬКОГО

Згідно концепції Тиводара Легоцького культура Закарпаття Русі до XV століття складала органічну частину всієї давньоруської культури, але писемних пам'яток оригінальної культури збереглося дуже мало [1, 4].

Одним з проявів розвитку культури краю була народна освіта. Виникали церковні та народні початкові школи, що були на утриманні общин. Учителями в цих школах були ті ж самі дяки, або ж «півцовчителі». Вони вчили писати, читати й рахувати. Усі видатки за навчання лягали на трудящих, оскільки держава на освіту не давала ніяких коштів. У наслідок цього сільські общини часто відмовлялися утримувати школу на власні кошти, а цим, в свою чергу, скористалася церква, яка і взяла освіту до своїх рук, запроваджуючи всюди виключно релігійні школи і тільки релігійні форми навчання. Окремі діти, особливо дівчата, вчилися тільки дома. Вони навчалися співати, вишивати, танцювати [2].

25 вересня 1859 року комісія вищих сановників міста Мукачева запропонувала римо-католицькому священикові 600 форинтів грошима, а решту коштів натурою, а саме дровами - паливом, зерном, м'ясом, маслом, молоком, яйцями, сиром та іншим необхідним, щоб монашки взяли на себе відповідальність за навчання дівчат міста. У 1868 році було відкрито школу. Першим управителем школи була монашка Орос Теодора, яка також була і вчителькою. Крім неї в школі вчили ще три вчительки-монашки. Це була перша дівоча школа міста Мукачева. Перший контингент учнів даної школи складала 123 дівчата різного шкільного віку. Кількість учнів кожного року зростала і у 1872 році становила 158 учнів. З них 87 – римо-католиків, 6 – греко-католиків,

52 – євреї, 13-реформатів. Викладання в школі велось на угорській та німецькій мовах.

У 1874 році в школі нараховувалось 351 учень, в тому числі 139 євреїв. Але оскільки в цьому ж році добудовувались нові приміщення школи, кількість дітей зросла до 391 учня.

У 1880 році закінчено будівництво нового корпусу школи на 4 класні приміщення. У новому, 1880-81 навчальному році новий набір учнів зріс до 416 дівчат, з яких 233 учні були єврейської національності. У наступних навчальних роках кількість населення поступово збільшується, що зробило свій відбиток на контингенті учнів. Так, у 1884-85 навчальному році в школі нараховувалось 543 учні, в числі яких було 85 другорічників [3, с.293-295].

У 1887 році ця церковна школа переходить у повне відання держави. Монашки, як вчителі, повністю відраховуються від школи, а на їх місця призначаються світські вчителі. Школа також звільняє церковні приміщення і переноситься у нові, казенні. У 1906-1907 навчальному році у місті Мукачеві, крім названих шкіл, відкривається нова державна початкова школа для хлопчиків, і в цьому ж навчальному році контингент учнів становить 727 хлопчиків. Із документів бачимо, що новою школою були задоволені не тільки горожани міста, але і Міністерство освіти Угорщини. В кінці навчального року директора школи Шаркань Габора, а також одинадцять рядових вчителів нагороджено було Орденом Золотої Корони Угорщини.

У 1882 році в Мукачеві відкрито дівочу – горожанську (неповно середню) школу з новим набором учнів у I клас денного навчання, а також і у підготовчий клас. У 1882-83 навчальному році в першому класі горожанської школи нараховувалось 26 учнів, а у підготовчому класі – 34 учні. З наступними навчальними роками, кожного наступного навчального року, школа зростає на один клас і у 1885-86 навчальному році була повністю укомплектована класами та учнями. Дана школа була дуже популярною серед горожан і не могла забезпечувати всезростаючі потреби населення, тому у 1892 році Міністерство освіти розпорядилось про подальше розширення школи, тому у цьому ж році почалось будівництво нового, двоповерхового корпусу школи, який повністю здано було в експлуатацію у 1906-07 навчальному році. В цій школі тепер вже були паралельні класи «а» і «б», в яких навчалось до 40 учнів, а всіх учнів у цьому навчальному році 240 чоловік. За релігійним складом було: римокатоликів – 69, греко-католиків – 47, реформатів – 36, євреїв – 82 [4, с.71-80].

У місті Мукачеві було відкрито і шкільний інтернат для хлопчиків, у якому, в першу чергу, розміщували учнів гімназії, а потім інших шкіл. На утримання інтернату держава щорічно асигнувала 1600 корон. Інтернат був платний і ділився на наступні категорії платежів: плата за інтернат за одного учня на цілий рік становила 160 форинтів; із загального числа 10 учнів платили по 80 форинтів, 16 учнів – 120 форинтів і 5 учнів, залежно від домашніх матеріально-побутових умов були на повному державному утриманні і не платили нічого [5, с.12].

У місті Мукачеві у 1872 році було також відкрито і дівочий інтернат, в якому за утримання однієї учениці щомісяця потрібно було платити 50 крон. У

Мукачеві також існувала і жіноча рада, яка допомагала матеріально круглим сиротам, напівсиротам та дітям бідних [6,63-65]. Так, із 1880 до 1902 року жіноча рада щорічно давала грошову допомогу на суму 89122 корони. З того часу для будинку сиріт виділила 13404 корони, а дітям бідним – 4882 корони, що разом складає суму 107408 корон У 1880 році в лікарні на стаціонарному лікуванні знаходилось 235 хворих, а 1195 чоловік доїжджали на лікування, або ж, як видно з таблиці:

1880 рік – 235 хворих на стаціонарі; - 1195 доїжджали на лікування;
1881 рік – 271 хворих на стаціонарі; - 1073 доїжджали на лікування;
1888 рік – 271 хворих на стаціонарі; - 2143 доїжджали на лікування;
1898 рік – 343 хворих на стаціонарі; - 2143 доїжджали на лікування;

Вищезгадану кількість хворих обслуговувало у 1906 році 11 лікарів, 4 військові лікарі, 3 ветеринарні лікарі, 19 акушерок. У місті були дві аптеки [7, с.421-425]. З цифрових даних видно, що місто Мукачево розвивалось досить швидкими темпами і у населення виникла потреба на такі культурно-освітні одиниці, як театр, бібліотека, казино і т.п. У зв'язку з цим 9 березня 1884 року горожани Мукачева вибрали комісію із 50 чоловік, головою якої обрали Молнар Даніеля, а секретарем – Гаті Гейзу. На цих же зборах вирішили, що у найближчий час у місті повинен працювати театр на 500 чоловік глядачів, а також і казино [8].

Література

1. Малець О. Пригоди колекції Легоцького / О.Малець // Новини Мукачева. – 1994. – 23 червня. – С.4.
2. <http://zakarpattya.net.ua/News/144406-Zakarpatskomu-oblasnomu-kraieznavchomu-muzeiu-prysvoily-imia-Tyvodara-Lehotskoho>. - 27 серпня 2015.
3. Панкулич В. Тиводар Легоцький – Закарпатський історик, етнограф і археолог / В.Панкулич // Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія», вип.27, 2011. – С. 293-295.
4. Lehoczky Tivadar. Munkacsvaros. Ujmonographiaja.- Munkacs, Grunsteinmorkiadasa, 1907. - 366s.
5. Пеняк П.С. Тиводар Легоцький про слов'ян Верхнього Потисся: (До 175-річчя від дня народження Т.Легоцького) / П.С.Пеняк // Світогляд. – 2005. - №32. - С.12.
6. Малець О.Тиводар Легоцький (1830-1915) / О.Малець // Історія України в історичних портретах (збірник наукових праць). Ужгородський державний університет. Кафедра історії України. - Ужгород, 1996. – С.63-67.
7. Lehoczky Tivadar. Beregvarmegyé monographiaja. ikot. - Ungvar, 1881. - P.421-425.
8. Кобаль Й. Зачинатель музейної справи : (Т.Легоцький) / Й.Кобаль // Закарпатська правда. – 1995. – 25 липня.

УДК 1.101+8.82.09

Т.Л. МІЩУР
Мукачівський державний університет

ФІЛОСОФІЯ І ЛІТЕРАТУРА: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ТА ВЗАЄМОДОПОВНЕННЯ

Філософія і література по-своєму відображають і освоюють світ. Філософія як світогляд впливала і буде впливати на літературу, сама відчуючи вплив літератури. Внаслідок особливої уваги письменника до універсальних аспектів

буття, світобудови, сенсу людського життя його літературні тексти набувають філософської наповненості.

Через дидактичну літературу і художню творчість «від міфу до логосу» пройшла свій шлях становлення Антична філософія. Філософію і художнє втілення сплела в своїх текстах Біблія. Поетика філософського слова древніх мислителів Індії та Китаю була на такій висоті, що до нашого часу викликає захоплення і наслідування як «передумова досконалості» (Г. Гадамер).

В історії цивілізації завжди були філософи поети і прозаїки, естетичною програмою, яких було змішання поетичних і філософських поглядів, об'єднання поезії з філософією.

Філософи XVIII – XIX ст. вважали, що мистецтво є унікальною основою розуму і моделлю людської цілісності (Кант), унікальним засобом відновлення людини від нівелювання цивілізацією її свідомістю (Шиллер) і що «філософія духу - це естетична філософія» (Гегель) [1]. Розділом фантастичної літератури, в якій існує взаємне поєднання унікального звучання і багатоголосся називав філософію Х.Л. Борхес. Українська філософська думка завжди тісно була пов'язана з життям. Тому в розвитку оригінальних філософських ідей в Україні, поетична думка грала таку ж роль, як і думка наукова і безпосередньо філософська (Г.Сковорода, Т. Шевченко, І.Франко, Л. Українка та ін.).

У літературних творах XX ст. все частіше присутнє філософське начало. Письменник живе у філософській атмосфері епохи, тому все частіше перед ним постають питання: що реальніше – світ накопичених знань, або сама людина? Кому віддати перевагу – надіндивідуальній абстракції чи індивіду? Автори критикують кризовий стан сучасної культури і закликають орієнтуватися на «життєвий світ» індивіда на початкову особистісну свідомість. Філософія з'єднується з художніми формами слова, щоб глибше і різносторонніше висловити буття людини. В творчості головне місце починає займати інтроспекція: докладний опис свідомості людини, коли вона сподівається, страждає, любить, здобуває перемогу або зазнає поразки, коли вона робить вибір. Цьому умонастрою підпорядковуються і філософський роздум і художня творчість. Таким чином в предмет філософських роздумів включаються емоційні характеристики, умови переживання можливого як цілісного інтелектуально-емоційного акту. Чуттєве і раціональне з'єднуються.

Ще одним аспектом взаємозв'язку сучасних філософії і літератури є відкриття шляху пізнання особистісного сенсу в структурі свідомості, який застосовується при аналізі творів мистецтва і має аналоги в філософії (зокрема у феноменології). Спочатку відбувається уподібнення об'єкту естетичного ставлення, а потім зближення з характерною суб'єктивністю в мистецтві, з принципом художньої типізації. Не випадково Гуссерль, в кінці свого життя, писав про «поезію історії філософії» [2]. «Світ, де дійсно протікає і здійснюється вчинок, – за Бахтінім, – єдиний і єдиний світ, який дійсно переживається: побачений, почутий, відчутий і мислимий, весь пройнятий емоційно-вольовими відтінками затвердженої ціннісної значимості. Ця затверджена причетність моя створює конкретну необхідність – реалізувати всю єдиність, як незамінну в усьому єдиність буття, по відношенню до всякого

моменту цього буття, а значить, перетворює кожен прояв мій: почуття, бажання, настрої, думку – в активно-відповідальний вчинок мій» [3]. Герой, в цьому «думка-вчинок», несе естетичне і філософсько-культурне навантаження, а ціннісний зміст культури і є те спільне, що зближує, ріднить між собою літературу і філософію.

В сучасній літературі з'явилося багато художніх творів, в яких переплітається художній вимисел, практична містика, езоторика, філософія позитивного мислення («нове мислення») – це високохудожні твори, з прекрасною, відточеною стилістикою, дотепні, використовують широку гаму літературних прийомів (книги Паоло Куельо, Дональда Уолша, Августо Курі та ін). Висока художня майстерність цих письменників, поєднується з філософією і це надає літературним творам характер документальності, а художність виступає як своєрідне «відсторонення» [4]. Тобто письменники вважають, що завдання літературного твору – вивести читача з «автоматизму сприйняття», змусити його як би заново побачити предмет, зробити звичне незвичайним, дивним. Брехт це явище представив як «відчуження» – результат філософської «перебудови» мистецтва, втручання філософського мислення в мислення художнє [5]. Можна, звичайно, прочитати ці твори і не вникаючи в їх філософську основу, але знайомство з нею розкриває повніше і задум, і палітру автора. Художник цими прийомами намагається привернути увагу до актуальної проблеми, примусити читача задуматися і прийти до правильного висновку.

Таким чином, філософія і література – багатоаспектна проблема, в процесі осмислення якої розкривається роль філософії у творчості письменника, її значення для розуміння та інтерпретації художніх творів, роль мистецтва слова в поширенні філософських ідей.

Література

1. Гегель Г.В.Ф. Работы разных лет: в 2-х т. - М., 1970. – Т. 2. – С. 212.
2. Долгов К.М. Кант и кризис буржуазного философско-эстетического сознания // Вопросы философии. - 1976. – № 7. – С. 119 – 120.
3. Бахтин М.М. К философии поступка // Философия и социология науки и техники. Ежегодник. - 1984-1985. - М., 1986. – С. 124.
4. Гулыга А.В. Искусство в век науки. - М., 1978. – С. 34 – 49.
5. Брехт Б. Рабочий дневник (1936-1955) // Новый мир. 1976. – №5. – С. 216, 219.

УДК 792 (477.87)

В. В. ОЛІЙНИК, А. ЛЕВКО
Мукачівський державний університет

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР ЗАКАРПАТТЯ – ВІД АМАТОРСЬКОГО РУХУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ СЦЕНИ

Одним із найяскравіших здобутків в історії українського національно-культурного відродження на Закарпатті першої третини ХХ століття було створення в місті Ужгород першого професійного українського театру при товаристві «Просвіта». Театр презентував перед інтелігенцією та народом мистецькі досягнення інших українських земель і мав величезний вплив на

становлення національної самосвідомості населення Закарпаття. Найбільше проблема діяльності театру «Просвіти» знайшла своє відображення в наукових студіях Ю. Шерегія [8], Й. Баглая та працях сучасників: І. Стряпко [7] і В. Андрійцо [1]. Але оскільки театр мав неабиякий вплив на формування національної самосвідомості, то дана тема і надалі потребує ширшого висвітлення.

Творчим базисом українського професійного театру на Закарпатті були аматорські драматичні гуртки, які організовувалися в 1919-19200 роках українським учительством у містечках і селах краю. Перший аматорський гурток виник 25 грудня 1919 р. при «Руському культурно-просвітньому комітеті в Ужгороді», засновником якого був Роман Стахура [1, с.33]. Майже одночасно подібний гурток виник і в Берегові. Символічним було те, що обидва театральні гуртки майже одночасно здійснили постановку «Наталки Полтавки». 9 травня 1920 р. було засновано крайове товариство «Просвіта», серед комісій, які діяли при «Просвіті» була і комісія Аматорських драматичних гуртків, до неї увійшов театральний гурток, що діяв в Ужгороді. Тривалий час театральна справа була на аматорському рівні, оскільки не вистачало ні коштів, щоб утримувати професійний театр, ні професійних акторів. В липні 1920 р. в Ужгород приїхали 18 діячів «Української республіканської капели», які організувалися в товариство «Кобзар». Невдовзі між драматичним гуртком «Просвіти» і товариством «Кобзар» починається активна співпраця [2, с.11].

Підкреслимо, що спільні зусилля просвітян були винагороджені урочистим відкриттям театру 15 січня 1921 р. Виступаючи з нагоди відкриття «Руського театру» Августин Волошин говорив: «Руський театр має бути храмом, котрий проповідує правду, чистоту звичаїв, благородні ідеали культурної життя, має бути школою, в котрій можна багато доброму навчитись, котра вказує на наші хиби і на способи, як маємо їх усунути...» [2, с.21]. Презентація театру відбулося виставою «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці». Репертуар театру був представлений українською класикою, і тільки три постановки були не українськими [2, с.22]. В червні 1921 фонд президента Чехословаччини Т.Г.Масарика подарував 250 000 корун на театр, що були витрачені на реорганізацію. Очолити його погодився видатний український театральний діяч Микола Садовський. Разом з ним прибули актори, художники і драматурги. Репертуар театру Садовського також був представлений українською класикою: «Запорожець за Дунаєм», «Мартин Боруля», «Наталка Полтавка» т. д. Умови роботи М. Садовського були дуже важкі, оскільки «Просвіта» не мала коштів необхідних для утримання театру. Зрештою, невдоволення маестро умовами праці в Ужгороді, конфлікти всередині трупі, фінансові негаразди призвели до відходу Миколи Карповича [3, с.45].

На місце М. Садовського Головний Виділ запросив відомого українського театрального діяча Олександра Загарова, який на той час перебував у Львові. Разом з О.Загаровим в Ужгород переїхали талановиті актори, які суттєво зміцнили творчий склад театру та піднесли його мистецький рівень. На зміну творам української класики прийшли найкращі твори світових драматургів, що звичайно більше подобалось місцевій інтелігенції]. Працював О. Загаров дуже

успішно. В Ужгороді маестро ставив твори світових драматургів, але по містечках та селах, майже виключно, популярними були українські побутові п'єси. Проте невдовзі ситуація сильно змінилася. Чеські урядові кола почали з прохолодою ставитися до «Просвіти», скорочували грошову допомогу театру. Загаров залишив театр і було створено дирекцію, що підпорядковувалася театральній комісії товариства «Просвіта».

В сезоні 1927–1928 р. директором театру став Федір Базилович, а режисерами Ганна Совачева та Микола Аркас. Збільшилася і акторська трупа. Базилович зробив спробу пропорційно вирівняти драматичний і співацький репертуар, що складався з творів українських та світових авторів.

1 січня 1930 р. «Руський театр» товариства «Просвіта» в Ужгороді припинив свою діяльність. Закриття професійного театру не означало, що просвітяни відмовилися від ідеї сталого театру, але зважаючи на фінансову скруту, товариство не могло витратити кошти на театр. Та все ж знайшлася людина, яка не дивлячись на перешкоди спробувала відродити професійний театр. Таким чином, між «Руським театром дружеств зареєстрованих з обмеженою порукою в Ужгороді» та М. Аркасом було підписано угоду. Згідно якої М. Аркас отримав право ставити вистави під фірмою дружества протягом трьох років. Маестро намагався підтримувати народний напрям, ідучи за девізом М. Садовського, що театр має освідомлювати та впоювати любов до свого побуту, історії. Тому «Запорожець за Дунаєм» з репертуару не сходив ніколи [4, с.30]. Проте намагання М. Аркаса привернути увагу до українського театру виявилися марними. Відтак не маючи підтримки театр занепав.

Варто відзначити ще одну спробу створення професійного театру, що мала місце в грудні 1935 року, коли драматичний гурток «Пласту» підписав угоду з філією «Просвіти» в Хусті і перетворився в «Нову Сцену». Невдовзі театральна дружина виїхала на гастролі в Ужгород (2 лютого 1936 р.), де мала значний успіх. В день прем'єри ужгородський міський театр був переповнений [5, с.43]. Успіхи в Ужгороді та Хусті додали акторам наснаги, а критика, яка вказувала на їхні хиби, змусила попрацювати над собою. 11 березня 1936 р. розпочав свою діяльність «Земський Подкарпаторусский Народний театр» (ЗПНТ). В серпні 1938 р. розпочалися переговори між ЗПНТ та «Просвітою» щодо входження «Нової Сцени» як української секції до складу ЗПНТ [7, с.250]. Відповідь братів Шерегіїв була категорична: «На Закарпатті живе український народ, не російський... то ж потребує тільки українського театру. А такий вже є» [8, с.396].

Отже, так закінчився досить тривалий період змагань української громадськості Закарпаття за створення професійного театру. Підкреслимо, що завдяки даній діяльності, країни познайомилися з досягненнями української культури. Проте, особливе значення театр мав для культурного та національного відродження українців Закарпаття, оскільки сприяв поширенню літературної української мови, української пісні, заохочував знайомитися з творчістю українських письменників та впливав на формування сталої української ідентичності в місцевого населення.

Література

1. Андрійцьо В. М. Руський театр товариства «Просвіта» в Ужгороді (1921-1929). Перший український професійний театр на Закарпатті : Монографія / В.М.Андрійцьо. – Ужгород : Гражда, 2012. – 232 с.: іл.
2. Баглай Й. Від перших аматорських драмгуртків до професійного театру // Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді. Річник I (XV) / Під. ред. П. Федаки. – Ужгород : Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1996. – С. 31-37.
3. Баглай Й. Микола Садовський і закарпатський театр // Календар «Просвіти» на 1995 рік / Під. ред. П. Федаки, Й. Баглая. – Ужгород : МПП «Гражда», 1995. – С. 148–150.
4. Баглай Й. «Микола Аркас є наш...» // Із театром – сорок років (статті, рецензії, нариси). – Ужгород. – 1997. – С. 29–33.
5. Баглай Й. Український театр «Нова Сцена» в Хусті // Із театром – сорок років (статті, рецензії, нариси). – Ужгород. – 1997. – С. 43–46.
6. Й. Б. Українська пісня над Карпатами // Календар «Просвіти» на 2000 рік / Під. ред. П. Федаки. – Ужгород : Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 2000. – С. 121–123.
7. Стряпко І.О. Товариство «Просвіта» в громадсько-політичному та культурному житті Закарпаття (1920-1939) : Монографія / Серія «Studia Regionalistica» / №5 ; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет». – Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2012.– 328 с.
8. Шерегій Ю.-А. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто – Пряшів – Львів, 1993. – 412 с.

УДК 811.161.2' 38:821.161.2 – 1Костенко

Л. ПРОКОПОВИЧ
Мукачівський державний університет

«СТОЇТЬ У РУЖАХ ЗОЛОТА КОЛИСКА...» (КОЛОРАТИВНІ ЕПІТЕТИ В ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ЛІНИ КОСТЕНКО)

Вивчення поетичної мови через призму колористичної інтерпретації активно здійснюється ученими в межах різних напрямків сучасної лінгвістики та літературознавства. Це пояснюється виключно важливим значенням колоративів у конструюванні національних картин світу, а також у відтворенні індивідуально-авторської психологічної рефлексії на події та обставини життя. Новітня та сучасна література, яка активно послуговується законами психології та зображальними засобами суміжних мистецтв (зокрема живопису, музики тощо), значно розширила функціональні та виражальні можливості колоративної лексики.

У мовознавстві колір художнього слова досліджували С. Єрмоленко, Н. Дзюбишина-Мельник, Л. Масенко, Г. Півторак, Л. Пустовіт, Н. Сидяченко, Н. Сологуб, Л. Ставицька. Попри велику кількість розвідок, на предмет використання кольорового спектру в поетичних текстах Л. Костенко досліджень недостатньо.

Лексеми на позначення кольору не тільки подають важливу інформацію про предмет, але й мають здатність збуджувати думку. Колірні відчуття можуть викликати спогади та пов'язані з ними емоції, образи, психічні стани.

Через фоновий *червоний* колір, подібно до золотого та білого, Л.Костенко вербалізує множинність кольорової палітри світу, з його відтінками, нюансами, ментальною традицією сприйняття й виходом на неї. У поетичному мовленні

поетеси *червона колірна гама*, передаючи зорові відчуття, вживається в прямому значенні. Проте, крім вказівки на колір, прикметник *червоний* і його синоніми мають переносні похідні значення, які перетворюють цей колоратив у поетичний символ. **Червоний** - ось він, світ українських уявлень про красу, довершеність, гармонію: *Стояла ніч, красива, як Кармен/ червоні й чорні міряла троянди* (2, с.217); *Іду в полях /Нікого і ніде/ Півнеба захід - золото червоне* (2, с.218); *то там, то там розкриється тюльпан/ Червоний зонтик./ Сірі тротуари*(2, с. 236); *Гуде вогонь - веселий сатана/ Червоним реготом вихоплюється з печі*(2,с. 98);*І вся природа схожа на циганку - вродливу, напівголу, темнооку/ в червоному намисті з горобини, з горіховими бубнами в руках...*(2, с.54);

Складність і суб'єктивність авторського асоціативного мислення виявляють смислові, багатовимірні зорові образи, в яких індивідуальне, візуальне враження конкретизовано в колірних епітетах **янтарний, буриштиновий. Янтарний**. 1. Прикм. до янтар.1. //Який місить янтар //Зробл. з янтарю.2. Який має колір янтарю: золотисто- жовтий [1, с.1424]; Пор.: *гудуть зелені папуаси,/ лисніють литками ліси.../ ... тупцюють з вивертом і свистом, /трясуть глицевий тамбурин/ і вигинають мускулисто / янтарні спини стовбурів* (2, с.37).

Колоратив **білий** виступає семантично навантаженими в екзистенційно-маркованих контекстах: *Німе кіно - оця моя стіна/Оця холодна біла- біла- біла, / де за хрестом замерзлого вікна/ стоїть зима кошлата, як Сибілла* (2, с.299); *На білих вікнах змерзлі міражі./ І як ми будем ?!/ Як тепер ми будем/- такі вже рідні і такі чужі*(2,с.106); *Лечу над білим полем бездоріжж* (2, с.110); *Сніги і я/ Над присмерком смерек -/ усіх печалей білі епілоги* (2, с.110); *Біля білої вежі чорне дерево. Спи/ Ми самотні в безмежжі* (2, с.129). Знаковими для розкодування семантико-естетичного змісту цих метафор є номінації: *стіна, міражі, бездоріжжся, печалі, безмежжя*, об'єднані спільною негативною конотацією.

Для художньої достовірності, чуттєвого увиразнення авторського показу важливий є колоратив **білявий**: *... сплять солодко черкуси негритоси, /біляві яблука і жовта раса груш* (2, с.35);*І над медовим подихом галявин/ сміється сонце подихом білявим* (2, с.215); Поетичний зміст цих складних асоціативних образів визначає естетичне чуття автора, яке, "до певної міри формує у людині своєрідний спектр бачення невербалізованої поетичності, якою наповнений світ" [2, с.15]. Майстерне використання колірної палітри у творах Л. Костенко свідчить про те, що поетеса творчо засвоїла найкращі традиції вітчизняної та світової літератури, перетворивши колір на потужний стилістичний засіб.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2001. – 1426с.
2. Костенко Л. В. Річка Геракліта / Ліна Костенко. – К. : Либідь, 2011. – 336 с. : іл.
3. Ставицька Л.О. "... В болю білий колір". / Л.О.Ставицька // Культура слова. – Вип.43 – К. : Наукова думка,1992.– С. 35 -39.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Система вищої освіти формує лінію майбутньої культури, економіки, політики, держави.. На сучасному етапі вона стає одним з основних інструментів вирішення важливих суспільно-політичних та соціально-економічних проблем. зорієнтована на формування політичних уявлень громадян, набуття ними відповідного досвіду політичної активності і вкорінення системи політичних ставлень особистості. Особлива увага приділяється підвищенню рівня політичної культури громадян України.

Політична освіта – це практика систематичного поширення і засвоєння громадянами знань про їхні права, свободи та механізми їх здійснення, про шляхи розв'язання проблем суспільного життя, політичну систему й інститути публічного урядування, процедури їхнього функціонування і способи впливу на них, що має наслідком компетентну участь громадян у суспільному житті. Це своєрідний тренінг, школа, де людей навчають жити спільно, громадою.

Стосовно формування політичної культури молоді є низка протиріч. Самодіяльність молоді, пов'язана з її ініціативою, створенням певних громадських об'єднань, досить часто наштовхується на деяку її запрограмованість у державних закладах освіти, культури, армійських колективах. Певну ідеологічну спрямованість мають і багато засобів масової інформації. Не зважаючи на це молодь має отримувати об'єктивну інформацію плюралістичного характеру.

Як свідчать результати дослідження у молодіжному середовищі спостерігається зацікавленість політичним життям в Україні та світі. Жоден із студентів не визнав, що зовсім не цікавиться проблемами політики. Понад третину(37%) намагаються бути в курсі справ політичних подій. Серед опитаних студентів майже кожен дев'ятий цікавиться політикою лише в тому разі, коли це стосується його особисто. Ситуативне відношення до політики притаманне третині (34%) студентів. Цікавляться і беруть активну участь в політичному житті країни 18% опитаних. Взагалі не орієнтуються в ідейно-політичних напрямках всього 5% респондентів.

Про рівень політичної культури студентів деякою мірою свідчить їх ставлення до політичних партій, громадських, молодіжних об'єднань, бажання увійти до складу таких об'єднань. Опитування студентів засвідчило, що членами молодіжних громадських організацій є 16% респондентів, громадських рухів 9%. Байдужість та відсутність будь-якого інтересу до особистої участі в будь-яких громадських, політичних об'єднаннях виявили 8%. У молодіжному середовищі спостерігається також низький рівень інформованості та байдужість до існування та діяльності молодіжних громадських об'єднань. Більшість з них молоді просто не відомі.

На виховання в українській молоді активної громадянської позиції, формування та реалізацію державної молодіжної політики, розроблення

цільових молодіжних програм спрямована діяльність громадсько-політичних молодіжних організацій. Громадсько-політичний напрям переважає в діяльності молодіжних організацій. Він передбачає проведення навчальних семінарів, тренінгів, круглих столів для ознайомлення молодих людей із діяльністю громадських організацій, лобювання інтересів молоді в органах державної влади, залучення її до участі у виборчих процесах, інформування громадськості щодо актуальних проблем суспільства. Важливу роль серед сучасних громадсько-політичних організацій молоді відіграють такі: ВМГО "Спілка молодих державних службовців України", "Спілка Української Молоді в Україні", "Українська спілка молодих депутатів", "Національний альянс", "Демократичний альянс" та ін.

Вагому роль у формуванні політичної культури сучасної молоді відіграє національний менталітет, який і формує особливості українського політикуму. Важливо спрямувати молодь на пошук власного найоптимальнішого для неї самої шляху розвитку, забезпечити цей процес таким чином, щоб він мав тенденцію до самозакріплення і самопідтримки.

Отже, молодіжна політика тієї чи іншої держави має бути складовою загальної цілісної концепції розвитку того чи іншого суспільства. А політична культура в демократичному суспільстві повинна спрямовуватися на виховання молоді, яке неодмінно має опиратися на українські традиції, ментальність, історію, без яких неможливе формування політичної культури молодих громадян.

Література

1. <http://studentu5.com/index.php?work=468&page=1>
2. http://pidruchniki.com/15950907/sotsiologiya/molodizhni_organizatsiyi_politichnoyi_spryamovanosti#426
3. <http://www.info-library.com.ua/books-text-912.html>

УДК 378.147.88

О. В. ШИМКО
КаУ ім. А. Волошина (Ужгород)

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ВИЩОЇ ОСВІТИ: АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Зміни, які відбулися у суспільному житті України за останні 20 років знайшли відображення в усіх сферах соціально-економічного та політичного життя й чи найбільшим чином у сфері освіти. Якість освіти оцінюється не кількістю вивчених предметів та об'ємом навчальних курсів, а переліком професійних компетенцій, що зумовлюють здатність людини вирішувати конкретні професійні задачі. Отже, *головне завдання підготовки фахівця – навчити його ухвалювати фахові рішення й вільно орієнтуватися у своїй професійній галузі.*

Наочно уявити відмінності між сукупністю розрізнених знань та вмінь, щодо окремих навчальних дисциплін та компетенціями можна наприкладі,

мультидисциплінарних модулів. На відміну від тематичного плану, підпорядкованого питанням засвоєння та набуття розрізнених знань, вмінь та навичок, мультидисциплінарний модуль передбачає набуття синкретичної сукупності професійних завдань, що дозволяють вирішувати професійні завдання відповідно до фахового стандарту.

Професійна компетентність сучасного спеціаліста є складним багатокомпонентним поняттям, яке залежить від багатьох параметрів, зокрема:

- взаємозв'язку з ринком праці;
- рівня професіоналізму фахівців;
- змісту, методології і середовища навчання;
- особистісної мотивації щодо професійної діяльності;
- інтеграції українського ринку праці у європейський простір.

Підвищенню саме цих параметрів підготовки фахівця у системі вищої освіти сприяє академічна мобільність на всіх рівнях, починаючи від студента й закінчуючи навчальним закладом, в цілому. Під академічною мобільністю, як правило, розуміється можливість для студентів, викладачів та управлінського персоналу вільно «пересуватися» з одного ВНЗ до іншого з метою обміну досвідом та підвищення професійних компетенцій, отримання можливостей, які з тої чи іншої причини відсутні у рідному ВНЗ або країні, подолання національної замкнутості, вільного руху робочої сили.

Переваги реальної академічної мобільності у порівнянні з традиційним навчанням нескладно визначити, зокрема:

- Можливості студента щодо особистого розвитку.
- Швидке корегування навчальних програм під вимоги сучасного ринку праці.
- Навчання за інтегрованими навчальними програмами та розробка із ВНЗ-партнерами спільних навчальних планів.
- Знайомство із сучасними методами навчальної діяльності, новими формами проведення занять, на відміну від традиційних лекцій та практичних, орієнтація у навчанні на реальну роботу студента відповідно фаху, а не формальну «ретрансляцію» теоретичних знань відповідно до теоретичних знань викладача.

- Підвищення кваліфікації для викладачів, методистів, значне розширення сфери їхньої власної академічної діяльності, можливість доступу до значно більшої аудиторії.

Перевага такого навчання не викликає сумнівів. Про те значна кількість людей, які беруть участь у програмах академічної мобільності стикається з певними труднощами фінансового, психологічного, соціального або особистого характеру.

Наприклад:

- Специфічні труднощі очікують студентів з використанням системи кредитів. На жаль, в Україні сформувалось переконання, що модулі, рейтинги, тести й МКР є магічними засобами, які автоматично сприяють входженню в європейський освітній простір.

- Враховуючи сучасні соціально-політичні та економічні реалії України, перебування за кордоном вимагає певного фінансового забезпечення.

- Обов'язковою умовою реальної академічної мобільності є комунікативне володіння іноземною мовою, засвоєння мови тої країни, де студент планує навчатися.

- Труднощі можуть викликати психологічні, гендерні проблеми, неможливість надовго залишити роботу, хвороба близьких тощо.

Певні перешкоди щодо розвитку академічної мобільності і проблеми, які виникають, можуть бути зняті або нівельовані за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, електронного навчання і дистанційних освітніх технологій, зокрема, можливості сучасних телекомунікаційних технологій дозволяють легко об'єднати кілька учбових аудиторій незалежно від їх розташування в єдину розподілену аудиторію та повернути до занять викладача, який знаходиться у віддаленій точці. Все це дозволяє говорити про *«віртуальну академічну мобільність»*.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ ТА УПРАВЛІННІ: НОВИЙ ПОГЛЯД

УДК 339:138

О.І.БОЧКО
Львівський національний аграрний університет

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНИХ СТРУКТУР ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

Сучасний стан земельних відносин характеризується наявністю багатьох проблем регіонального рівня: неналежне ставлення до землі, відсутність єдиного власника, який був би зацікавлений у раціональному землекористуванні та належної наявної механізованої техніки для обробітку ґрунту, необґрунтований рівень цінової політики, недотримання правильних умов сівозмін, неправильна пропорційність внесення органічних та мінеральних добрив, недотримання умов природоохоронних, протиерозійних та інших заходів.

Для зменшення рівня чи усунення наявних проблем пропонуємо створення інституційних структур земельних відносин регіонального рівня. Основними функціями пропонованих інституційних структур земельних відносин регіонального рівня повинні бути:

- 1) удосконалення бази кадастрової системи земельних ресурсів;
- 2) розробка прогнозів та програм стратегічного і тактичного розвитку земельних ресурсів;
- 3) захист прав землевласників та землекористувачів;
- 4) розробка ґрунтозахисної і землеохоронної концепції реформування і вдосконалення сучасного землекористування регіонального рівня та поетапне її впровадження (приміром, сезонна розбивка заходів);
- 5) аналіз особливостей земельних ресурсів регіону: виявлення недоліків та розробка пропозицій щодо їх усунення;
- 6) економічне стимулювання власників землі і землекористувачів;
- 7) обґрунтування напрямів ефективного землекористування в умовах сучасного земельного ринку.

За дослідженнями Дорош О. необхідно зосереджувати увагу на пропозиціях щодо державного регулювання інтересів і мотивацій землекористувачів, які в сукупності формують сучасний цивілізований стан земельних відносин [1].

Загалом, інституціональні зміни земельних відносин мають реалізуватися на основі процесу узгодження і впровадження еколого-економічних імперативів у такій послідовності: імперативи, концепція, програма, закони, підзаконні акти, норми і стандарти, прогнози, схеми, плани територіального планування землекористування, проекти землеустрою тощо [2].

Отже, на даному етапі розвитку земельних відносин неналежна увага приділяється проблемам регіонального рівня, які частково можна вирішити створивши інституційні структури земельних відносин, які повинні бути

підпорядковані Державній службі України з питань геодезії, картографії та кадастру. Під інституційними структурами земельних відносин регіонального рівня потрібно розуміти структури правових, економічних, місцевих територіальних громад місцевої влади, які були б зацікавлені у ефективному територіальному землекористуванні.

Література

1. Дорош О. Організаційно-інституціональне забезпечення територіального планування землекористування сільських територій [Електронний ресурс] / Дорош О. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=econ_2015_8_7.

2. Дорош Й.М. Еколого-економічні імперативи реформування земельних відносин в умовах ринку / Й.М.Дорош, О.С. Дорош // Землевпорядний вісник. – 2012. – № 3. –С. 30-33.

УДК 339:138

О.Ю.БОЧКО

Мукачівський державний університет

СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ

Важливе значення для розвитку підприємства має соціальний маркетинг. Це поняття виникло в Україні досить недавно – в останній третині ХХ століття. На сьогодні соціальний маркетинг зазнав певних змін та виступає інструментом подолання суперечливості науково-технічного прогресу, орієнтуючи на дбайливе ставлення та раціональне використання кожного виду ресурсу, збереження довкілля.

За результатами теоретичних досліджень пропонуємо власне визначення поняття «соціальний маркетинг», який має наступне походження (рис. 1)

Вважаємо, що основними формами прояву соціального маркетингу є добродійність, меценатство, спонсорство тощо.

Соціальний маркетинг породжує нову культуру, нова культура – нові бачення та сприйняття, що в свою чергу формують нові соціально-моральні стандарти [3].

Перспективними напрямками соціального маркетингу вважаємо:

- збільшення уваги на споживача як особистості, його життєвих цінностей, потреб тощо;
- некомерційна основна маркетингової діяльності підприємства яка направлена на розвиток суспільства;
- залучення якнайбільшої кількості населення до виявленої проблеми і пошук шляхів їх вирішення.

Отже, соціальний маркетинг повинен виконувати дві функції: по-перше, привертати увагу до наявної суспільством проблеми та по-друге, запропонувати шляхи вирішення цієї проблеми.

Рис. 1. Схема визначення поняття “соціальний маркетинг” в сучасних умовах*

* Дослідження автора

Література

1. Соціальне [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальне>

2. Бочко О.Ю. Маркетингове забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств : автор. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук : 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Бочко О.Ю. – Львів, 2009. – 20 с.

3. Зюкова І. О. Соціальний маркетинг в молодіжному русі [Електронний ресурс] / Зюкова І.О., Крупенич Ю.О. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/40_OINBG_2014/Economics/6_183512.doc.htm.

УДК 338.48.6:7/8(477.8)

Н. В.БОШОТА
Мукачівський державний університет

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

В даний час туризм є однією з стрімко розвиваються галузей економіки. За даними статистики, світова туристична індустрія має близько 3,5 трлн . доларів оборотного капіталу, надає робочі місця приблизно 127 млн. чоловік і привертає більше 7% світових інвестицій. Туризм є найважливішим джерелом доходів для багатьох розвинених і країн, що розвиваються. Зараз на частку

туризму в країнах, що розвиваються припадає приблизно 10-15 % доходів, проте в деяких країнах цей показник набагато вищий.

Наприклад, питома вага доходів від туристської діяльності в загальній структурі доходних надходжень становить: на Кіпрі - 52 % , в Іспанії - 35 % , в Греції - 36 % . Туризм є вид діяльності, пов'язаний з культурної, соціальної, освітньої та економічною сферами суспільного життя. Галузь туризму є різновидом міжнародного співробітництва багатьох країн. Туристська індустрія впливає на політичні, економічні, соціальні та культурні зв'язки між різними державами .

Здебільшого європейські країни характеризуються високим рівнем розвитку туризму, зокрема наявністю природного і культурно-історичного потенціалу, кількісними та якісними показниками інфраструктури, обсягами залучення туристів. Важливу роль у цій діяльності відіграють державні структури, здійснюючи регулювання, фінансове, інформаційне та кадрове забезпечення. Уряди європейських країн визнають важливість державного фінансування туристичних програм іміджевого спрямування та розвитку цієї галузі.

Одним з основних джерел фінансування у сфері туризму є бюджетне фінансування в межах видатків, передбачених у державному бюджеті на відповідний рік. Державна політика в сфері регулювання фінансового забезпечення туризму не відрізняється системністю та поступовістю, постійно коливається між необхідністю інвестування в туризм і прагнення скоротити видатки бюджету. Очевидними є незначні обсяги бюджетного фінансування туристичної галуззі. Незважаючи на таку політику влади надходження від сфери туризму до Державного бюджету України має позитивну динаміку.

Для забезпечення діяльності підприємств туристичної галузі можливі різні варіанти фінансування. Але для забезпечення добросовісної конкуренції між підприємствами необхідно застосовувати такі варіанти фінансування:

- пільгове кредитування;
- спрощена процедура кредитних проектів;
- страхування ризиків;
- зниження рівня відсоткових ставок;
- залучення додаткових ресурсів [2].

Для розвитку туристичного бізнесу в Україні, альтернативними можуть стати такі форми фінансування: Боніфінація відсотків і поручительство відносно позик і субсидій – уряд або спеціальний орган може гарантувати позики, надані комерційними банками на розвиток туризму. При цьому передбачається проведення оцінки ризиків та можливостей виконання проекту. Фінансування через бізнес-інкубаторів. Бізнес- інкубатор – організація, яка надає на певних умовах і на певний час спеціально обладнані приміщення та інше майно суб'єктам малого та середнього підприємництва, що розпочинають свою діяльність, з метою сприяння у набутті ними фінансової самостійності [1].

Венчурне фінансування. Новою для України, але достатньо відомою у світі формою інвестування є венчурне фінансування, яке має деякі відмінності порівняно із традиційними формами фінансування.

Одним з найобґрунтованіших методів, що найчастіше використовуються у туристичній діяльності, для одержання доходів є диверсифікація [3].

1. Диверсифікація видів туристичної діяльності (використання альтернативних можливостей одержання доходів від різних видів послуг).

2. Диверсифікація контрагентів. Туроператори здійснюють її, укладаючи контракти з декількома мережами готелів, перевізниками, страховими компаніями; створюють широку мережу турагенцій.

3. Диверсифікація портфеля цінних паперів. У разі інвестування у різні цінні папери декількох підприємств зростає ймовірність отримання доходу і зниження рівня ризику втрати прибутку.

4. Диверсифікація депозитного портфеля. За наявності тимчасово вільних коштів у підприємства туристичної індустрії їх можна розмістити на депозитне зберігання в різних банках.

Таким чином, враховуючи, що з одного боку, туризм є складною системою і залучає до свого функціонування велику кількість суміжних галузей, а з іншого – пріоритетність його розвитку для економіки країни ставить перед нашою державою створення обґрунтованого фінансово-інвестиційного механізму забезпечення подальшого його розвитку.

Фінансування передбачає залучення коштів в першу чергу в розвиток сучасної туристичної інфраструктури, внутрішнього та соціального туризму. Фінансове забезпечення повинно стати основою державної туристичної політики та сприяти розвитку економічного потенціалу країни.

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2009 р. № 510 "Про затвердження Порядку реєстрації організацій, діяльність яких спрямована на задоволення потреб суб'єктів малого та середнього підприємництва".

2. Григор'єва Я.В. Фінансове забезпечення туристичної галузі: стан та проблеми / Я.В. Григор'єва // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. – Львів: ЛьвДУВС, 2012. – Вип.2. – С.247-254.

3. Захарчук С. Фінансово-економічні проблеми функціонування туристичної галузі // Економіка. Управління. Інвестиції. Електронне науково-фахове видання. – 2010. – №1(3).

4. Кулінська А. Особливості фінансового механізму державного управління суб'єктами невиробничої сфери (на прикладі туристичної галузі України) // Ефективність державного управління: Збірник наукових праць. - 2009. - Вип. 18/19. - С.468-476.

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕГУЛЯТИВНОЇ РОБОТИ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Перезавантаження всього суспільства внаслідок євроінтеграційних процесів, що відбуваються в країні, позитивно, проте, і, неоднозначно вплинули на роботу всіх гілок економіки.

Щодо розвитку фінансового ринку та його регулятора НКЦПФР, то політична, економічна та зовнішня кон'юнктура значно сприяли розвитку ринку цінних паперів.

Протягом останнього періоду робота НКЦПФР здійснювалась за оновленими сучасними нормами та правилами вдосконаленим законодавством.

Отримання інформації за принципом «Єдиного вікна» на всіх рівнях комісії дозволило класифікувати інформацію та створювати різні реєстри необхідні для системного регулювання ринку.

Інноваційні зміни в роботі депозитарної системи з виділенням Центрального депозитарію цінних паперів та його функцій і Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках та його функцій, що дозволило усунути недоліки в роботі обліку прав власності, прозорі механізми здійснення розрахунків між учасниками за договорами на ринку цінних паперів.

Важливим кроком на фінансовому ринку України є проведена процедура підтвердження ліцензій на право здійснення професійної депозитарної діяльності на фінансовому ринку. Такий крок дозволив технологічну консолідацію професійних учасників депозитарної системи та значно підвищити їх рівень.

Не однозначним є питання, що підлягає затвердженню на законодавчому рівня та стосується визначення ринкової вартості цінних паперів та змін до процедури голосування в АТ використовуючи ІТ технологій без можливості фізичної присутності на зборах.

Надзвичайно важливим є впровадження системи моніторингу фондового ринку (СМФР), що поєднує фінансову звітність учасників ринку цінних паперів, реєстри та довідники та дає змогу оцінити цілісну картину роботи фондового ринку країни.

Важливим напрямом діяльності НКЦПФР є впровадження пруденційного нагляду, який орієнтований на захист інтересів споживачів послуг фінансового ринку, забезпечення фінансової стійкості фінансових установ та запобігання їх неплатоспроможності шляхом контролю за такими показниками, виявлення підвищених ризиків в діяльності фінансових установ, прогнозування фінансових результатів та мінімізація банкрутства.

Основними завданнями впровадження пруденційного нагляду на фінансовому ринку за фінансовими та небанківськими фінансовими установами посилення ролі та відповідальності аудиторів небанківських фінансових

установ, перегляд існуючих облікових механізм та їх удосконалення щодо учасників ринків фінансових послуг, особливо тих, що не регулюються ПСБО, створення комплексної інформаційної системи будь-якої звітності учасників ринку фінансових послуг, що дозволить всебічно використовувати на всіх рівнях накопичену інформацію у систематизованому вигляді та використовувати її для ефективного фінансового менеджменту.

Введення в практику міжнародних стандартів фінансової звітності, підтримання офіційної позиції Світового банку і місії USAID в Україні можна вважати вагомим кроком у розробці регуляторної та методологічної бази щодо нагляду на основі оцінки ризиків за діяльністю суб'єктів фінансового ринку та практики перестраховування на основі пруденційних правил.

Одним із наступних кроків до євро інтеграційного розвитку фінансового ринку стало розроблення та затвердження Комплексної програми розвитку фінансового ринку України на 2015 - 2020 роки.

Реформи проводитимуться в усіх сегментах фінансового ринку: банківській системі, ринку небанківських фінансових установ та фондовому ринку тощо. Ефективність реформ буде досягнута шляхом проведення комплексних змін: у регуляторах фінансового ринку, щодо зміцнення інституційної спроможності регуляторних органів та створення відповідних умов для посилення регуляторного впливу, зміцнення стійкості фінансової системи країни, зростання її кредитного та інвестиційного потенціалу; у приватному секторі фінансового ринку, щодо забезпечення розвитку фінансового ринку на засадах високої довіри та дотримання інтересів споживачів фінансових послуг, посередників, держави та отримання стійкого, прозорого й керованого фінансового ринку.

УДК 330.322:336

В. В. ВОРОБІЙОВ
Львівський університет бізнесу і права

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЧИННИКІВ, ЯКІ ПІДВИЩУЮТЬ (ЗНИЖУЮТЬ) ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНУ

Для розвитку підприємства важливим є активізація інвестиційних процесів. Ключову роль при цьому відіграє рівень інвестиційної привабливості та чинники, які можуть його об'єктивно визначити.

До основних чинників, завдяки яким можна об'єктивно здійснити інвестиційний аналіз привабливості підприємства, за дослідженнями Данилишина Б.М. та ін. належать: рівень економічного потенціалу; загальні умови господарювання; зрілість ринкового середовища в регіоні; політичні, соціальні і соціокультурні, організаційно-правові, фінансові та ін. [1].

На думку Моліна О.В. [2, с. 223], ключову роль у формуванні інвестиційної привабливості підприємств відіграють такі складові як рівень і якість соціально-економічного розвитку регіону та якість державного і місцевого управління. З цього приводу Косова Т. [3, с. 68] вважає, що

основними факторами, що сприятимуть покращенню інвестиційної привабливості регіону у перспективі виступають:

- 1) введення пільгового інвестиційного та податкового режиму;
- 2) подальший розвиток фінансового ринку;
- 3) покращення фінансового стану галузей за рахунок санації або закриття збиткових підприємств тощо.

В результаті проведених досліджень згрупуємо перелік чинників, які підвищують та знижують інвестиційну привабливість підприємств регіону (табл. 1).

Таблиця 1

**Фактори, що підвищують та знижують
інвестиційну привабливість (ІІ) підприємств регіону**

Підвищують ІІ підприємства	Знижують ІІ підприємства
1	2
<ul style="list-style-type: none"> - Стабільна робота для працівників; - оптимальне фінансове забезпечення як підприємства так і його робітників; - наявність ринку збуту виробленої продукції; - наявність платоспроможного попиту на продукцію, що випускається; - широкий асортимент продукції, її оптимальна ціна; - забезпечення гарантій термінів виконання замовлень; - оптимальний сегмент ринку; - наявність якісної продукція за оптимальними цінами; - використання закордонного досвіду роботи; - підвищення економічного розвитку регіону; - рівень екологічного середовища, де функціонує підприємство. 	<ul style="list-style-type: none"> - Рівень зношеності основних фондів; - швидкі зміни законодавчого середовища; - митні бар'єри; - низькі прибутки (порівняно з витратами) фізичних і юридичних осіб; - відсутність державної підтримки підприємств; - відсутність належного рівня кредитування⁴ - сезонність збуту продукції (залежить від виду продукції); - політична ситуація в країні.

Систематизовано на основі [1,2,3].

Отже, нами систематизовано чинники, які можуть підвищувати та знижувати рівень інвестиційної привабливості підприємств регіону. Для покращення інвестиційної привабливості пропонуємо визначити перелік першочергових заходів, які можуть покращити можливості залучення інвестиційних ресурсів та підвищити економічний ефект від ведення бізнесу.

Література

1. Данилишин Б.М. Інвестиційна політика в Україні : [монографія] / Б.М. Данилишин, Х.М. Корецький, О.І. Дацій. – Донецьк : “Юго-Восток, Лтд”, 2006. – 292 с.
2. Моліна О.В. Основні напрямки підвищення інвестиційної привабливості промислових підприємств регіону / О.В. Моліна // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса, 2004. – Вип. № 17. – С. 217 – 223.
3. Косова Т. Оцінка інвестиційної привабливості промислових підприємств в Україні / Т. Косова // Торгівля і ринок України. – Донецьк, 1999. – Вип. 8, том 1. – С. 63 – 68.

**ВИКОРИСТАННЯ ПАБЛІК РИЛЕЙШНЗ В МАРКЕТИНГОВИХ ПРОГРАМАХ
ПРОСУВАННЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ НА РИНКУ**

Паблік рилейшнз виокремлюється тим, що займається просуванням не стільки товару на ринку, скільки самої компанії. Якщо просування працює переважно зі споживачами, то ПР – з широкою громадськістю, де споживачі – не сама значима аудиторія.

У реалізації маркетингових паблік рилейшнз (МПР) важливим є визначення способів за допомогою яких можна буде поєднати різні канали особистих та масових комунікацій, які являються передумовою формування інтегрованих маркетингових комунікацій (ІМК). Інтегровані маркетингові комунікації здійснюються шляхом перетворення сукупності заходів щодо рекламування й паблік рилейшнз на ефективну стратегію, яка передбачає послідовність таких етапів:

1. Оцінка становища на ринку. Основною суттю цього є застосування різних методик для того, щоб отримати максимально великий об'єм інформації про масштаб, ринкову структуру, оцінити конкурентні особливості, звернути увагу на дію провідних фірм, попит, вподобання споживачів, та критерії рішення споживачів стосовно купівлі певного товару, їх претензії, та те наскільки була прийнята реклама споживачами.

2. Визначення мети МПР-діяльності фірми чи організації, відповідно до її завдання, стратегії, ринкової ситуації та маркетингових завдань.

3. Визначення цільових груп громадськості (цільову аудиторію). Сюди як правило відносять аудиторію, якій буде представлено даний товар, послугу, а також органи влади, які впливають на реалізацію даного проекту.

4. Підбір маркетингових комунікацій. Він зосереджується на найбільшій ефективності яка стосується значення, емоційного ефекту, психологічного впливу, форм та засобів за допомогою яких буде донесена дана інформація стосовно фірми, та продукції, яку вона постачає.

5. Створення і розробка ідей (її зміст та якісне її наповнення, жанрові та стильові особливості, її вербальність) даного маркетингового послання.

6. Перебір засобів за допомогою яких за допомогою яких можна дана інформація попаде у свідомість споживачів про те чи інше маркетингове послання. Тому, для цього необхідно знати, в якій саме певній цільовій аудиторії будуть найпопулярніші певні комунікаційні заходи.

7. Чітке розпланування бюджету. За допомогою нього можна чітко сказати який бюджет буде мати певна ПР-програма, та можливість прогнозування результату на основі понесених витрат, можливість відмовлення від дорогих та неефективних програм.

8. Реалізація МПР стратегії. На цьому етапі передбачається використання системрізних заходів та прийомів для того щоб досягнути метумаркетингових комунікативних намірів.

9. Оцінка результатів. На даному етапі співвідносяться отримані результати маркетингових комунікацій з оптимальними, або бажаними.

Завдання паблік рилейшнз не закінчується на максимально можливому завоюванні аудиторії на ринку. Їх завдання являються набагато змістовнішими, тому що ПР діяльність орієнтується саме на формування думки (громадської) та покращення зв'язків на основі довіри цільової аудиторії із набагато ширшим ніж саме отримання вигідних пропозицій на певному ринкові, аспектами проблем.

Для більшості маркетингових фахівців постають два питання:

- 1) Чи існує потреба в конкретному товарі або послугі?
- 2) Якщо так, то для якої категорії населення в якій упаковці вони швидше за все почнуть користуватися попитом?

Спрямований на споживачів, маркетинг у той же час зацікавлений і іншими групами, насамперед: продавцями, дилерами, працівниками оптового та рекламного відділів. Одним із ключових значень для працівників у сфері ПР являється аналіз ринку, що надає інформацію про споживачів, які одночасно є ключовими групами ПР-громадськості.

Отже, паблік рилейшнз надають змогу враховувати різні ситуаційні аспекти, економічні реалії, вплив політики, ставлення суспільства до підприємства чи організації, гарантій та забезпечення соціальної відповідальності, сприяють найбільш ефективному використанню потенціалу, особливо людського, та цілеспрямованому впливу на певну громадськість. За допомогою цього всього зростає можливість досягнення очікуваного економічного чи соціального результату, а також зростають перспективи подальшого розвитку.

Література

1. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблікрилейшнз : Монографія / В.М.Бебик. - К., 2005. -437, с.
2. Варшавская Е. О тенденциях развития Паблик Рилейшнз / Е.Варшавская // Маркетинг. - 2002. - № 5. - С. 62-69.
3. Гурская Н. "Паблик рилейшнз" как основной метод формирования престижной репутации в политике и бизнесе / Н.Гусарская // Маркетинг и реклама. - 2000. - № 5-6. - С. 22-23.
4. Королько В. У пошуках теорії мультикультурних паблік рилейшнз / В.Королько // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2002. - № 3. - С. 28-41.

УДК 338.43:504:332.1

В. В. ГОБЛИК, І. І. АЛМАШІЙ, А. Є. ФЕЄР
Мукачівський державний університет

ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД РЕГІОНУ

Закарпаття відоме своїми ініціативами у сфері агропромислового розвитку. Область була першою, яка в межах затвердженої регіональної Програми підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм часткового здешевлення залучених кредитів за рахунок коштів обласного

бюджету відшкодовує залишок відсоткових ставок, які залишаються після відшкодування із Державного бюджету. Зазначена підтримка зменшила фінансове навантаження на сільгоспвиробників, а частково вивільнені кошти спрямовуються на пріоритетні цілі підприємств галузі.

Разом з тим у сільській місцевості нагромадилось багато соціально-економічних проблем. Найгостріші серед них – безробіття та низька оплата праці, що зумовлюють трудову міграцію сільського населення та пов'язані з цим соціальні проблеми сімей і виховання дітей. Відтік людських ресурсів спричинює їх нестачу для розвитку прогресивних видів економічної діяльності, які провадяться на сільських територіях. Крім негативних економічних наслідків, існує й позитивний вплив – зворотні доходи мігрантів, звичайно ж, створюють додаткові можливості для зрушень в інвестиційному процесі, які поки що переважно використовуються для індивідуальних цілей – розбудова житла, освіта [1].

На сільських територіях наразі не забезпечується відповідний рівень соціального та комунального обслуговування, як і в абсолютному вимірі, так і порівняно до міських територій.

Крім існуючих статистичних доказів вищенаведеного, ці висновки були підтверджені експертними та соціологічними опитуваннями. Зокрема, серед першочергових економічних потреб і проблем сільських громад були вказані такі, як екологічні, покращення довкілля та ландшафту, можливості працевлаштування з достойним рівнем оплати праці та стан інфраструктури.

Найважливіші **екологічні проблеми** респондентами ідентифіковані такі, як забруднення водойм і земель території громади, затоплення дворів, будинків громадян у період інтенсивних опадів; неякісна вода у водогоні.

Серед причин екологічних проблем першочергово можна ідентифікувати відсутність системи збору, вивозу й утилізації сміття, облаштованих місць видалення відходів, відсутність чи поганий стан інфраструктури водопостачання та водовідведення, низька екологічна культура населення та виробників, що загалом призводить до забруднення довкілля, низької якості питної води. Причини паводків у жителів сільських територій переважно асоціюються з вирубкою лісів.

У вирішенні екологічних проблем в сільській місцевості респонденти вбачають:

- зростання кількості мереж водопостачання і водовідведення та очисних споруд у сільській місцевості;
- якісніший рівень збору та переробки сміття, зменшення стихійних сміттєзвалищ;
- підвищення екологічного класу водойм сільської місцевості;
- підвищення частки відновного використання природних ресурсів у сільській місцевості;
- збереження оптимальної частки заповідних територій в регіоні;
- підвищення частки екологічно безпечних технологій ведення сільськогосподарського виробництва, формування агроекологічного іміджу регіону;

- підвищення частки альтернативної енергетики у регіоні.

Натомість покращення стану довкілля та ландшафту сільських територій пропонується здійснити через:

- будівництво нових та відновлення існуючих мереж водопостачання і водовідведення та очисних споруд у сільській місцевості зі спеціальними програмами для зон, насичених туристичними закладами,

- організація роботи зі збору та переробки сміття; посилення контролю і відповідальності за неорганізоване викидання сміття, організацію стихійних сміттєзвалищ;

- посилення контролю і відповідальності за скидання забруднених вод у поверхневі водойми в сільській місцевості, забруднення повітря;

- раціональне використання, охорона та відтворення водних ресурсів;

- збереження, відтворення та розширення особливо цінних лісових масивів;

- підтримка виробництва енергії з альтернативних екологічно нейтральних джерел;

- збереження, відтворення та раціональне використання земельних ресурсів.

Таким чином, громадськістю запропоновано основні екологічні проекти: запровадження партнерських підходів до будівництва чи відновлення мереж водопостачання і водовідведення та очисних споруд у сільській місцевості; будівництво заводу з переробки твердих побутових відходів; розробка заходів щодо заборони використання фосфатних пральних засобів принаймні у туристичних зонах; запровадження громадського екологічного контролю та розробка дієвих просвітницьких програм зі збереження довкілля.

Література

1. Гоблик В. В. Особливості регулювання трудовіграційних процесів у прикордонному регіоні / В.В. Гоблик // Журнал «Агро світ», 2015. – №13. – С.10-13.

УДК 334.7.012.64:332.1

В. В. ГОБЛИК, О. О. КОРОЛОВИЧ
Мукачівський державний університет

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА РЕГІОНУ

Серед соціально-економічних проблем Закарпатської області найгострішими, є безробіття, міграція населення, що зумовлені в основному відсутністю можливостей працевлаштування з відповідним рівнем оплати праці. Аналіз економіки регіону також показав, що протягом багатьох років спостерігається порівняно низький рівень доданої вартості у сільському та лісовому господарствах – базових секторах сільської економіки, залучення інвестицій в їх розвиток, недостатньо ефективного використання природних ресурсів в сільській місцевості, у цілому – відсутність масштабного поширення біо-, енерго-, ресурсоощадних технологій.

За останні роки в Україні все частіше починають розглядати кластерні моделі як один з ефективних механізмів забезпечення зростання економіки регіонів, розвитку підприємництва. На увагу заслуговує створення та

функціонування транскордонних кластерів, покликаних забезпечувати реалізацію конкурентних переваг регіону, у тих сферах, де вони володіють достатнім природно-ресурсним, кадровим і фінансовим ресурсом. Пріоритетними напрямками формування транскордонних кластерів є такі сфери господарювання, як туристична, науково-освітня, фінансово-банківська, сільськогосподарська, галузь ІТ-технологій тощо [1, с.259]. Особливу увагу заслуговує розробка створення біотехнологічного кластеру по переробці кукурудзи, культури, що притаманна для нашої області.

Причинами ініціації даного проекту є:

- перевиробництво зерна кукурудзи в Україні. Вимушений простій під паром орних земель в Закарпатській області збільшення обсягів виробництва якої стримується відсутністю ринків збуту;

- необхідність заміщення імпорту нафти і нафтопродуктів Україні альтернативними поновлюваними джерелами з метою посилення енергетичної незалежності країни і зниження негативного зовнішньоторговельного сальдо;

- необхідність створення екологічно чистих видів моторного палива добавка паливного етанолу в традиційні палива істотно знижує шкідливі викиди в атмосферу;

- зростання світових цін на цукор та пивоварний ячмінь;

- зростання світових цін на природний газ. Природний газ є джерелом сировини для виробництва зрідженої вуглекислоти;

- заміщення імпорту і потреба України в якісній вуглекислоті біо-СО₂,

- залежність України від імпорту олійних фарб. В даний час Україна імпортує олійні фарби в обсязі 90 відсотків від споживання. Розвиток лакофарбової промисловості України стримується через відсутність сировини;

- потреба тваринницького комплексу України в якісних і недорогих кормах, в високобілкових кормах задовольняється за рахунок імпорту харчового глютену і соєвого шроту. Обсяги власного виробництва будуть достатні для покриття потреб кормових раціонів тваринницького комплексу Закарпатської області.

Основним об'єктом кластеру стане завод по глибокій переробці кукурудзи. Проектом передбачено переробку 246 тис.т кукурудзи в рік, виробництво в рік 60.000 м³ паливного етанолу (експорт) і 25.000 т. високофруктозних сиропів, кукурудзяної олії, зрідженої вуглекислоти, білого цементу та ін., розвиток сировинної бази та переробки кормів для тваринництва, етилового спирту.

На особливу увагу заслуговує програма вирощування сировини. Підприємство не створюватиме свій власний земельний банк, як сьогодні модно в Україні, оскільки такі дії позбавляють підприємство маневреності та можуть викликати недовіру з боку місцевих фермерів. Проте, земельні питання в Закарпатській області повинні бути керовані, управління повинно носити суто економічний характер, тобто повинні бути створені механізми зацікавленості працівників села в результатах своєї праці. Фермери які потенційно мають можливості вирощування кукурудзи повинні бути зацікавлені в їх поставках.

Паралельно розробляється програма сівозміни. Це перспективна програма, яка запускається тільки на 3-5 рік введення заводу в експлуатацію, тобто після відновлення ґрунтів. У літній період між посівами кукурудзи на полях вирощуватиметься люпин, рижій, люцерна, материнка та інші однорічні трави. Суть програми полягає в гарантованих закупках врожаю і забезпечення рентабельності вирощування цих трав.

Основною продукцією заводу є: паливний етанол, високофруктозні сиропи, олія кукурудзяна, крупка, крохмаль, етиловий спирт, скраплена вуглекислота та інше. Особливо цінним для області буде виробництво кормів, які повністю реалізуватимуться на регіональному ринку. Корм для тварин – це харчовий глютен, кормова мучка, кукурудзяний жом, згущена барда.

Включення проекту в пріоритетні напрями розвитку Закарпаття та його реалізація дозволить створити 567 нових робочих місць та підтримати роботою 2350 працюючих, дасть новий поштовх для розвитку малого підприємництва.

Література

1. Гоблик В.В. Спільні транскордонні регіони України та ЄС: зовнішньоекономічний аспект : [монографія] / В.В. Гоблик. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2012. – 305 с.

УДК 338.43:631

В. В. ГОБЛИК, Я. І. ТОКАР
Мукачівський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У сільській місцевості Закарпаття проживає 63 відсотки населення при 32 відсотках – по Україні. Для області характерні певні особливості ведення сільськогосподарської діяльності:

- трансформування земель до приватного сектора внаслідок проведених реформ, в результаті чого площі землекористування цієї категорії виробників зросли у декілька разів, за ними закріплено 87 відсотків таких земель, у тому числі ріллі 82 відсотки [1];

- обмеженість земель сільськогосподарського призначення, внаслідок чого область залишається найменш забезпеченою земельними ресурсами сільськогосподарського призначення і в розрахунку на одну особу припадає 0,36 га сільгоспугідь, у тому числі ріллі 0,16 га. За умови малоземелля (1,1 відсотка площ сільгосппризначення держави) ефективність використання земель в області значно вища у порівнянні з іншими регіонами. Щільність умовного поголів'я та виробництво основних видів сільськогосподарської продукції на 100 гектарів відповідної площі у 1,5 рази перевищує показники інших областей [2].

За природними, економічними умовами ведення сільськогосподарського виробництва область поділяється на три підзони: низинну, де розміщено 46,5 відсотка земель сільгосппризначення, передгірську – 26,5 відсотка та гірську – 27,0 відсотка. У низинній зоні вирощується зерно, надранні та пізні овочі, є унікальні умови для розвитку виноградарства і садівництва, розвивається

м'ясо-молочне скотарство, свинарство. Специфікою Закарпаття є вирощування овочів та фруктів приватними господарствами і фермерами, особливо надранніх. Передгірські та гірські райони спеціалізуються на картоплярстві, садівництві та кормовиробництві, м'ясо-молочному скотарстві, розвитку вівчарства. Проведене опитування жителів сільських громад у низинній, передгірській та гірській умовних географічно-територіальних зонах Закарпатської області стосовно потреб та проблем сталого розвитку їх громад визначило проведення наступних заходів [3]: об'єкти, які можуть

1. Системний розвиток сільського туризму. Для запровадження цієї програми в гірських населених пунктах, в районі першим кроком має бути будівництво доріг. Для цього налагодити виробництво екологічно чистої продукції, за якою будуть іти туристи.

2. Формування міжсільської кооперованої мережі збору молока й виробництва молочних продуктів, продуктів тваринництва й овочівництва. Орієнтувати на виготовлення високоякісного, екологічно чистого продукту.

3. Формування мережі підприємств із поглибленої переробки деревини та утилізації побутових відходів.

4. Розробка Програми «Чиста місцина – чиста країна».

5. Розробка і реалізація проекту «Наш Давос». Популяризація гірської зони як площадки для проведення міжнародних ділових зустрічей високого рівня бізнесменів, інтелектуальної еліти в подальшому дасть змогу вирішити більшість економічних і соціальних проблем.

6. Створення курортполісів (за зразком Трускавця).

7. Переробка продукції тваринництва, у першу чергу молочної. У результаті, високоякісна, екологічно чиста продукція могла би бути зорієнтована на міжнародні ринки.

8. Відроджувати недіючі (великі) підприємства в новому форматі: високотехнологічному і безпечному для унікальної природи.

9. Залізничне сполучення гірського району із сусідніми областями та м. Київ, Європейськими країнами.

10. Формування мережі підприємств із вирощування, реалізації ранніх овочів, фруктів, винограду. Щодо винограду, то одночасно вирішувати і можливості переробки та ринки збуту, питання ліцензій на переробку та його реалізацію.

11. Створення кооперативів із надання послуг в аграрному секторі (на зразок МТС).

12. Будівництво нових та відновлення існуючих мереж водопостачання і водовідведення та очисних споруд у сільській місцевості

13. Формування міжсільської кооперованої мережі збору й переробки ягідної і фруктові продукції, винограду, лікарських рослин.

14. Будівництво заводу з переробки твердих побутових відходів.

Проведене опитування жителів цільових громад трьох географічно-територіальних зон дозволило виділити першочергові заходи розвитку сільських громад, які є пріоритетними, на думку їх жителів. Реалізація заходів повинна здійснюватися за принципом співфінансування за рахунок коштів

громадян та сільських спільнот, суб'єктів господарювання, місцевих бюджетів, державного бюджету, коштів програм міжнародної технічної допомоги, іноземних інвесторів та інших не заборонених законодавством джерел.

Література

1. Офіційний сайт Головного управління статистики у Закарпатській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uz.ukrstat.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Закарпатської державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.carpathia.gov.ua>.

УДК 659.1

О.О. ДЕЛЕГАН, О.Д.ЛЕНДЕЛ
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМИ НА РИНКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Особливо актуальним є дослідження реклами на ринку харчової промисловості. Адже в сучасних умовах господарювання кожне підприємство є самостійно організованою, соціально орієнтованою системою, яка функціонує в жорстких умовах конкурентного середовища. Його діяльність повинна спрямовуватись на утриманні певної частки ринку, на досягненні переваг над конкурентами, шляхом задоволення потреб споживачів. Формування оптимального асортименту, який сприяє оптимізації прибутку, збереження бажаного прибутку на тривалий період часу надзвичайно актуальні для підприємств, що прагнуть бути конкурентоспроможними. Не виключенням є і промислові підприємства, зокрема в харчовій галузі. Адже тут майже кожен споживач є унікальним, кінцева перевага якого, щодо продукції, супроводжується складними і різноманітними процесами прийняття рішення про купівлю.

Приймаючи рішення про виробництво харчової продукції несе за собою комплекс складних рішень: фінансових, маркетингових, соціальних тощо. Проте, одним з найважливіших рішень є саме маркетингові рішення. Адже, важливим є дослідження потенційних та цільових споживачів, їх потреб та можливостей; розширення кола потенційних та лояльних покупців через задоволення їх потреб. Саме тут буде ефективним такий засіб комунікаційної політики, як реклама.

Важливий внесок у розвиток промислового ринку через комунікаційну політику внесли такі вчені, як Котлер Ф., Шадрин В.Г., Коновалова О.В., Старостіна А.О. та інші. Проте, у їхніх та інших наукових працях не повністю досліджено особливості реклами на ринку харчової промисловості.

При проведенні класифікації ринків розрізняють споживчий ринок і ринок підприємств. Ринок підприємств має три різновиди: ринок товарів промислового призначення, ринок проміжних продавців і ринок державних установ. Ринок товарів промислового призначення – сукупність осіб і організацій, що закупають товари і послуги, які використовуються при

виробництві інших товарів або послуг, що продаються, що здаються в оренду або що поставляються іншим споживачам [1, с. 185].

Для організації ефективної комунікативної політики харчове підприємство може скористатися досить великим спектром засобів комунікацій, спрямованих на кінцевого споживача [2]. Проте, найефективнішим з них буде саме реклама. Вона повинна бути чітко та коротко сформована, для того, щоб максимально привернути увагу споживача. Вагоме значення у даному випадку мають яскраві ілюстрації, звуки, заголовки реклами, тобто йдеться про телерекламу та друковану рекламу.

Реклама продуктів харчування залежить від цілей рекламної кампанії і правильного вибору цільової аудиторії [3].

Розглядаючи різні види реклами, найефективнішою рекламою на ринку харчової промисловості буде саме телереклама. Адже, у цьому випадку відбувається поєднання як звуків, так й ілюстрацій, а також важливе значення тут мають невербальні засоби комунікації. Ефективним було б показувати процес приготування їжі саме з продукцією, яку рекламують, насамперед, якщо продукт є новим та невідомим. Адже споживач повинен розуміти як готувати страви з цією продукцією.

Також, ефективною буде й друкована реклама, наприклад, у ЗМІ. Якщо брати до уваги журнали, то важливим є розміщення великої, цікавої та яскравої фотографії даної продукції. Що стосується газет, то тут важливим є опублікування статті про товар, де можна виділити усі його конкурентні переваги.

Отже, швидкий темп розвитку ринку харчової промисловості змушує виробників будувати тісні та довготривалі стосунки зі споживачами своєї продукції. А для цього необхідно, щоб споживачі були максимально забезпечені інформацією про даний товар. Реклама, у цьому випадку, виступає тим засобом, який дозволяє як проінформувати споживача про характеристики харчової продукції певного виробника, так і показати у наочному вигляді дану продукцію, що є важливим при виборі її споживачем.

Література

1. Котлер Ф. Основы маркетинга [Текст] / Ф. Котлер [пер. с англ.]. – М. : «Бизнес-книга», «ИМА- Кросс Плюс», 1995. – 702с.
2. Предеин Д.Б. Агromаркетинг / Д.Б.Предеин // Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права. - М. : 2002. – 24 с.
3. Кобелєв В.М., Тихонова А.В. Особливості просування бренду на ринку харчової промисловості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B0/Downloads/inek_2013_6_56%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B0/Downloads/inek_2013_6_56%20(2).pdf).

СТИМУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ НА РИНКУ ПРАЦІ ЧЕРЕЗ ПІДТРИМКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА САМОЗАЙНЯТОСТІ

Як свідчать дані Державної служби статистики України, ситуація на ринку праці у 1 кварталі 2016 року, як і у 2015, залишається напруженою, супроводжується скороченням попиту на робочу силу та характеризується наступними тенденціями: скорочується кількість вакансій майже в усіх видах економічної діяльності та групах професій; поглиблюються регіональні диспропорції щодо потреби у працівниках, зокрема, у розрізі окремих видів економічної діяльності та професійних групах; погіршується співвідношення між попитом та пропозицією робочої сили майже в усіх видах економічної діяльності та групах професій; рівень заробітної плати у вакансіях залишається низьким як для кваліфікованих працівників, так і для осіб без професійної підготовки [1].

В умовах значного скорочення кількості вільних робочих місць, особливо у сільській місцевості, нерівномірності розвитку окремих територій, єдиним дієвим виходом може стати розвиток малого підприємництва та самозайнятості. Одним з напрямків самозайнятості слід виділити розвиток сільського зеленого туризму, який може відіграти роль каталізатора структурної перебудови економіки, забезпечити демографічну стабільність та розв'язання нагальних соціально-економічних проблем. Україні стратегічно важливо швидко подолати відставання у цій сфері і реалізувати наявний багатий туристичний потенціал шляхом проведення виваженої політики як на державному, так і на регіональному рівні.

Запорізькою обласною службою зайнятості налагоджено проведення системної та планомірної роботи щодо орієнтації безробітних до самозайнятості, оскільки в умовах скорочення вільних робочих місць іноді це єдиний шанс для людини знайти власне місце на ринку праці.

Аналіз відкриття безробітними власної справи за фінансової допомоги служби зайнятості свідчить про певний інтерес до підприємництва та самозайнятості. Серед загальної кількості безробітних, які організували підприємницьку діяльність за рахунок одноразової виплати допомоги по безробіттю стала частина відкриває приватне підприємництво у сферах, що користується попитом у сільській місцевості, а саме: сільське, лісове та рибне господарство, тимчасове розміщування й організація харчування, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок.

Поширенню та розвитку малого підприємництва в області могла б допомогти розгалужена система інфраструктури підтримки бізнесу. Але, на жаль, ця система не розвинута. Так, у Запорізькій області доступ суб'єктам малого підприємництва до інформаційних, науково-технологічних та навчальних послуг забезпечує обмежена кількість установ. До того ж за останні п'ять років спостерігається негативна динаміка щодо їх чисельності [2].

У непростих умовах сучасного ринку праці служба зайнятості вже не перший рік системно надає інформаційні, консультаційні послуги як особам, які лише міркують про початок підприємницької діяльності, так і працюючим підприємцям. З березня 2008 року в Запорізькому обласному центрі зайнятості працює бізнес-клас. Основним завданням бізнес класу є надання первинної інформаційної та консультаційної допомоги та супровід громадян, які отримали кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття для відкриття підприємницької діяльності. Надання повного спектру інформаційних та консультаційних послуг з початку підприємницької діяльності дає безробітним впевненість в успішності їх підприємництва. Окрім того, фахівці центрів зайнятості не залишають колишніх безробітних підприємців-початківців на однині з проблемами ведення бізнесу. Для стимулювання самозайнятості населення, підприємницької ініціативи у центрах зайнятості Запорізької області забезпечено надання безоплатних індивідуальних і групових консультацій з питань організації та провадження підприємницької діяльності із залученням на громадських засадах працівників органів державної влади у порядку.

Тобто, задля досягнення поставленої мети подальшого розвитку підприємництва, як підстави розвитку економіки регіону вважаємо за доцільне розвивати інфраструктуру підтримуючу бізнес. За умов співпраці обласної державної адміністрації, органів місцевої влади адміністративно-територіальних утворень необхідно підтримати процеси створення бізнес-інкубаторів у малих монопрофільних містах, через реалізацію цільових державних програм, Стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, підтримати створення індустріальних парків. Що стосується діяльності служби зайнятості, ми вважаємо, що підтримка самозайнятості, малого та середнього бізнесу в умовах складної економічної ситуації повинна стати одним з пріоритетних напрямків діяльності служби.

Разом з тим існують проблеми, пов'язані з розвитком підприємництва, які неможливо розв'язати засобами лише територіального чи галузевого управління, для цього необхідні державна та регіональна програмна підтримка та комплексний підхід, координація діяльності з управліннями місцевих органів виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та міжгалузева координація.

Література

1. Пропозиція робочої сили та попит на неї [Електронний ресурс] – Державна служба зайнятості / Офіційний сайт – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350800>
2. Запорізька обласна державна адміністрація [Електронний ресурс] Офіційний сайт : – Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua>

ПАБЛІК РИЛЕЙШНЗ У БІЗНЕСІ

Ситуація на ринку потребує від підприємств не лише встановлювати взаємозв'язки з клієнтами та постачальниками для формування попиту на свою продукцію, а й розвивати зв'язки з громадськістю, інакше кажучи, формувати середовище потенційних споживачів, розповсюджуючи позитивну інформацію про себе. Цього можна досягнути за допомогою такого інструменту маркетингових комунікацій, як паблікрилейшнз.

Є два найважливіші завдання PR у бізнесі:

- 1) встановлення контактів із цільовими групами громадськості (клієнтами, персоналом, акціонерами);
- 2) розширення ринку товарів і послуг компанії в умовах конкуренції.

Метою PR у бізнесі є забезпечення високого рівня довіри до бізнесу і його організації з боку цільових груп громадськості.

Існує ряд передумов для створення та активного використання відділів PR на підприємствах. Паблік рилейшнз розглядається не лише як односторонні комунікації з громадськістю, а і як процес діалогу та знаходження компромісу з цільовими групами, сучасний засіб формування відносин з важливими групами громадськості.

В останні роки широкого розповсюдження набув прагматичний метод до використання інструментарію PR. Він розглядається як засіб підвищення ефективності бізнесу: налагодження зв'язків, які можуть зекономити кошти, що витрачалися на різні претензії та конфлікти із державними органами; зменшення втрат у прибутку із-за складних відносин із громадськістю. Керівництво підприємств сподівається на допомогу від спеціалістів з PR у розробці стратегій комунікацій з різними групами громадськості. Такі стратегії, як правило, базуються на наукових дослідженнях і двосторонніх комунікаціях з цими групами.

Важливим є те, що PR-діяльність у бізнесі спрямовується не стільки на просування товару, як на просування самої організації, і не стільки на ринок, як на суспільство. PR намагається створити з товару тему для обговорювання: між сусідами, на телебаченні, і таке інше. PR приходить на допомогу у таких випадках коли потрібно викликати довіру відносно до товару, торгової марки, що маж на меті стати брендом. Також, часто до обговорення компанії або продукту залучаються незалежні експерти. Це означає, що споживачі більше довірятимуть тій інформації, що поширюється інструментами PR. І тому при виборі продукту вони вже будуть частіше звертати увагу, перш за все, на репутацію компанії, а вже після цього класифікувати товар за якістю і ціною.

Отже, сьогодні уявлення про паблік рилейшнз у бізнесі можна сформувати наступним чином: «PR зобов'язані допомогти бізнесу в формуванні середовища, в якому і власники, й інвестори будуть задоволені поверненням інвестованого капіталу». PR-заходи дають змогу створювати переваги

споживача на тривалий термін. Ефект від якісного PR буде працювати роками. PR – це завжди робота на перспективу, його дія направлена на створення репутації. Репутація ж – це довгострокова конкурентна перевага.

Література

1. Примак Т.О. Паблік Рилейшнз у бізнесі : Навч. посіб. - К. : КНЕУ 2006. - 176 с.
2. Солдатенко І.О., Нетецька Т.М. «Паблік рилейшнз у бізнесі» «Зв'язки з громадськістю у бізнесі» : навч. посіб. / І.О.Солдатенко, Т.М.Нетецька. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2009. – 112 с.
3. Паблік рилейшнз [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://subject.com.ua/economic/pablic/11.html>.

УДК 336.221

М. В. ІГНАТИШИН, В. Р. ЛУНИК
Мукачівський державний університет

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Проблеми фіскальної політики, напрями її розв'язання постійно знаходяться у центрі уваги українських науковців та фахівців, але при цьому кожне нове дослідження, кожний новий аналіз та погляд є суттєвим внеском у розуміння такого надзвичайного складного та важливого явища як податкова система України.

На початку 90-х років в Україні була втілена в життя класична податкова система із сукупності податків, характерних для розвинутої ринкової економіки. Застосування такої податкової системи в економіці неринкового типу призвело до виникнення значних проблем, які поглибили економічну кризу. Як зазначив академік П.Гайдуцький: ”Сьогодні ми відчуваємо втрати, пов'язані із функціонуванням цієї податкової системи, яку запозичили з інших країн і механічно переклали на ніким ще не описану форму економіки, на економіку перехідного дифузійного типу, яка вже відійшла від застосування планово-адміністративних важелів регулювання економічних процесів, але в якій ще не створено умов для розвитку ринкових відносин” [1, с.9].

Професор О. Д. Василик зауважує: ”Нинішня податкова система виявилася неадекватною до умов перехідної економіки, створила значні податкові навантаження на суб'єктів господарювання, призвела до невиннованого вилучення обігових коштів підприємств, виникнення додаткової потреби в кредитних ресурсах... Все це призвело до утворення значного неофіційного сектора економіки, ухилень від оподаткування, затримки податкових надходжень” [2, с.32].

Методом проб і помилок податкова система України постійно трансформувалась. Проте, за роки незалежності нашої держави, жодна влада так і не змогла побудувати ефективною податковою системи. Така ситуація погіршує розвиток бізнесу в Україні та позиції нашої держави на глобальному економічному ринку і в глобальних економічних рейтингах.

На жаль, все частіше зазначається, що податкова реформа для України – це вже не процес, який має окреслені часові рамки, а перманентний стан, в якому вона перебуває майже 26 рік.

На початку 2010 р. черговий раз влада декларує дуже амбітну мету – вивести Україну через десять років у двадцятку найрозвиненіших країн світу. Можливо, тому вона, прийнявши Податковий кодекс (ПК), одразу гучно задекларувала це як перший і радикальний крок економічних реформ.

Однак дуже швидко з'ясувалося, що з прийняттям Податкового кодексу, при наявності в ньому позитивних моментів, підвищити ефективність податкової системи не вдалося. Очевидно, тому в середині 2013 р. Міністерство доходів і зборів України запропонувало для обговорення низку резонансних змін до ПК, зокрема таких: зниження ПДВ з 20 до 9%; запровадження податку з обороту (чи з реалізації) на рівні 2%; запровадження чотирирівневої шкали податку з доходів фізичних осіб з мінімальною та максимальною межами застосування нижніх і верхніх ставок оподаткування. Після цього в дискусію включився МВФ, який наполегливо рекомендував не знижувати ставки податків, а навпаки, зміщати акценти в бік непрямих податків, якими є ПДВ та акцизний податок.

Зрештою, проект бюджету на 2014 та проект бюджету на 2015 роки було розроблено на старій податковій базі, якщо не враховувати зниження на один відсоток (з 19 до 18%) ставки податку на прибуток. Усе це ще раз підтвердило стагнацію податкової реформи. Така ситуація потребує ґрунтовного аналізу стану справ у податковій системі України та оцінки її «реформаторських ініціатив».

Як показула практика, на сьогодні податкова реформа є однією з найбільш очікуваних реформ для бізнесу та інвесторів в Україні.

З цією метою починаючи з 1 січня 2016 року парламент України знову обґрунтував нові зміни до Податкового кодексу, огляд яких наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Огляд змін основних ставок оподаткування

До 01.01.2016 р.	Податок	З 01.01.2016 р. (чинні ставки)
49,7 % - 36,76 %	Єдиний соціальний внесок, що сплачується роботодавцем	22 %
3,6 %	Єдиний соціальний внесок сплачується працівником	0
23 426 грн.	Максимальна сума для ЄСВ	34 450 грн.
15 % (з/п до 12 180 грн.); 20 %	Податок на доходи фізичних осіб	18 %
1 705	Рівень доходу для отримання податкової соціальної пільги	1 930
1,5 %	Військовий збір	1,5 %
Спрощена система оподаткування		
20 млн. грн.	Рівень доходу для 3 групи	5 млн. грн.
2 %	Ставка ПДВ для платники ПДВ 3 групи	3 %
4 %	Ставка ПДВ для неплатників ПДВ 3 групи	5 %

Спецрежим оподаткування та акумуляція ПДВ		
Вид виробленої продукції	% від ПДВ, який зараховується на спецрахунок підприємства	% від ПДВ, який перераховується до Держбюджету
зернові і технічні культури	15 %	85 %
вирощування великої рогатої худоби та виробництво молока	80 %	20 %
вся інша продукція	50 %	50 %

На основі проведеного дослідження можна зробити висновки, що еволюційний шлях податкової системи України розпочався у 1991 р., коли відбулося її формальне затвердження із наступними змінами, корективами та реформуваннями, кодифікацією податкового законодавства у 2010 р. тощо. Сьогодні відбувається подальший процес модернізації податкової системи, адже перед нею постали численні завдання, зокрема стати дієвим інструментом децентралізації та подолання кризових явищ в економіці України.

Література

1. Гайдуцький П. Проблеми організації справляння податків в Україні / П.Гайдуцький // Матеріали науково-практичної конференції: "Проблеми та шляхи розвитку податкової системи України". – Ірпінь. – 1998. – С.9.
2. Василик О.Д. Податкова система України : навч. посібн. / О.Д. Василик. – К. : Вид-во "Поліграфкнига", 2004. – 478 с.

УДК 339.138

В.Ю.КОВАЧ, І.М.ЧУЧКА
Мукачівський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СЛУЖБИ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Створення відповідної служби маркетингу на будь-якому промисловому підприємстві здійснюється за допомогою реалізації концепції маркетингу. Якщо розглядати саме поняття «маркетингова служба», то вона являє собою спеціальний підрозділ на промисловому підприємстві, який діє на основі методів та принципів маркетингу.

Переорієнтація менеджменту підприємства на маркетинговий підхід в управлінні на будь-якому промисловому підприємстві повинна починатися саме із створення маркетингової служби. На промисловому підприємстві не достатньо лише створити відділ маркетингу із відповідними працівниками, а й необхідно ув'язати всі структурні підрозділи підприємства разом із маркетинговим відділом, для того щоб створити єдину систему прийняття управлінських рішень [1].

Адже, лише за умови прийняття концепції маркетингу за основу формування будь-якого управлінського рішення промислове підприємство

зможе досягнути найкращого комерційного результату, а також позбутися загроз, які майже завжди присутні на промисловому ринку.

Для того, щоб промислове підприємство ефективно функціонувало на ринку, необхідно доцільно організувати службу маркетингу та розв'язати перелік необхідних завдань:

- по-перше, вибрати оптимальну структуру управління маркетингом або ж можна вдосконалити вже існуючу, це залежить від цілей підприємства;
- по-друге, знайти фахівців відповідної кваліфікації, або здійснити перекваліфікацію наявних на підприємстві;
- по-третє, забезпечити ефективну взаємодію маркетингової служби підприємства із іншими службами та підрозділами на промисловому підприємстві;
- і останнє, створити умови для ефективної діяльності працівників маркетингової служби.

Слід відмітити, що на промисловому підприємстві організація маркетингу має базуватися на відповідних організаційних структурах: функціональна структура, регіональна, товарна тощо.

Маркетинг на промисловому підприємстві є однією з головних функцій. Однак, на багатьох українських промислових підприємствах служба маркетингу є нерівноцінною у свої правах та обов'язках з іншими основними службами й підрозділами.

Важливо зауважити, що при формуванні служби маркетингу на промисловому підприємстві необхідно враховувати такі критерії як: напрямки товарної політики, політики розподілу, розміри і характер діяльності та його потужності.

Отже, організаційна структура управління маркетингом на промисловому підприємстві повинна будуватися та реалізовуватися у такій формі, яка дасть змогу якомога ефективніше досягнути поставлених цілей та завдань маркетингу.

Література

1. Промисловий маркетинг: Теорія та господарські ситуації : Підруч. / За ред. А.О. Старостіної. – К. : Іван Федоров, 1997. - 400 с.
2. Офіційний веб-сайт міністерства промисловості України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.industry.kmu.gov.ua>.
3. Маркетинг: бакалаврський курс : Навч. посібник для студ. вузів / За ред. С.М. Ілляшенка. – Суми : Університетська книга, 2004. -975 с.

УДК 330.33.012

Т. В. КУЧІНКА
Мукачівський державний університет

ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ В УКРАЇНІ

Глибока системна соціально-економічна криза, подолання якої є пріоритетним завданням розвитку економіки України, спричинена не тільки традиційними для економіки нашої країни чинниками (коливаннями валютного курсу, нестабільністю грошово-кредитної сфери, неефективністю структури

економіки), а й новими викликами, для подолання яких відсутні дієві інструменти регулювання. Звичайно, головною і найбільш важливою проблемою є військові дії на сході країни, які тривають і по сьогоднішній день.

Представники різних економічних шкіл приділяли багато уваги визначенню причин економічних криз. К. Маркс основною причиною економічної кризи називав суперечності, які виникають у капіталістичному способі виробництва. Д. Рікардо такою причиною визначав нерівномірність у розподілі багатства [1]. Швейцарський економіст С. де Сімонді вважав причинами економічної кризи недоспоживанням продуктів народними масами та невідповідність між рівнями виробництва та споживання. Дж. М. Кейнс, С. Фішер, М.І. Туган-Барановський визначальною причиною криз вбачали у диспропорційності економічного розвитку, тобто у нерівномірному розвитку галузей та у диспропорції між рухом заощаджень та інвестицій у тих галузях, що виробляють засоби виробництва [2].

Економічна криза в Україні зумовлена надзвичайно гострими чинниками. Умовно ці чинники можна згрупувати наступним чином: макроекономічні (кон'юнктурні), грошово-фінансові та зовнішні. Основними складовими зазначених груп протягом останніх років є:

1. Макроекономічні (кон'юнктурні): зниження виробництва національних товарів; перевищення обсягів імпорту товарів над обсягом експорту; високий рівень безробіття; неефективна структура національної економіки.

2. Грошово-фінансові: інфляційні процеси; високий рівень державного та гарантованого державою боргу; девальвація національної валюти; збільшення боргових зобов'язань.

3. Зовнішні: стрімкий відтік іноземного капіталу з країни; втрата російського ринку збуту; збільшення цін на імпортовані енергоресурси.

Протягом останніх років важливого значення набувають чинники екзогенного характеру, усунення впливу яких вимагає застосування нетипових для української держави інструментів та методів впливу [3]. Нові виклики, які постають перед органами державного управління та суб'єктами економічної діяльності вимагають ґрунтовного дослідження впливу цих чинників на динаміку економічного розвитку країни та розробки ефективного механізму їх регулювання.

Стрімкий відтік іноземного капіталу з України. Попередня криза 2008-2009 р. фактично зруйнувала інвестиційну привабливість України. За даними Державної служби статистики України найбільшу частку прямих іноземних інвестицій надходить у промисловість 32,1%, фінансову і страхову діяльність 25,3%, меншу частину отримують оптова та роздрібна діяльність 12,8%, операції з нерухомим майном 8,1%, наукова діяльність 6,6% [4]. Протягом досліджуваного періоду (2000-2015рр.) найкращими роками були для вкладення інвестицій 2005р. на рівні 7843 млн. дол. США, та 2007р. найбільші інвестиції 7935,4млн. дол. США. Але найгірші показники це 2014 р. становили 245 млн. дол. США що на 5432 млн. дол. США менше у порівнянні з попереднім роком.

Втрата російського ринку збуту, як наслідок припинення економічних відносин з Російською Федерацією. Це випробовування для країни, особливо для тих виробників де діловими партнерами виступала РФ. Втрата ринків збуту низки українських товарів на російський ринок, вимагає переорієнтацію товаровиробників на інші ринки збуту продукції. Можливим є орієнтація українських товарів на європейський ринок та відновлення експортних позицій. Експортна діяльність допоможе товаровиробникам компенсувати збитки від втрати російського ринку лише у середньостроковій перспективі після сертифікації українських товарів згідно європейських стандартів.

Збільшення цін на імпортовані енергоресурси. Важливим та болючим питанням для країни є збільшення ціни на природний газ. Держава залежить від імпортних енергоносіїв, що є передумовою згортання економічної діяльності та зменшення інтенсивності використання потужностей виробництва. Важливе значення набуває відсутність джерел компенсації російського газу. Це змушує населення, підприємців та промислових виробників переходити до економії та призведе до зменшення бюджетних та валютних надходжень, підвищення рівня безробіття та вплине на темпи економічного зростання.

Література

1. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения / Д.Рикардо.– М. : Государственное издательство политической литературы. – Т.1.–1955. –331 с.
2. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М.Кейнс. – М. : Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
3. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання : аналіт. доп. / Я.А. Жаліло, К. А. Кононенко, В. М. Яблонський [та ін.]; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2014. – 132 с.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

УДК 339.138:681.3.07(075.8)

В.В.ЛАСЛО, О.Д.ЛЕНДЕЛ
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВЧОГО ТА ПРОМИСЛОВОГО МАРКЕТИНГУ

Споживчий маркетинг - це комплекс маркетингових заходів, спрямованих на задоволення потреб людей [1].

Споживчий маркетинг спрямовує зусилля на процеси обміну між продавцями (виробник, оптовий і роздрібний збут) та кінцевими покупцями.

Характеристика споживчого маркетингу:

- 1) товари - продукти харчування, одяг, взуття, непродовольчі товари;
- 2) ціна - залежить від стратегії ціноутворення, каналу реалізації і рівня монополізації ринку;
- 3) відносини - стосунки є не тривалими, контакти тимчасові;
- 4) споживачі - кінцеві споживачі, які купують товари для особистого, домашнього чи сімейного використання, значна кількість споживачів;
- 5) попит - безпосередній, значно залежить від цін [2].

Промисловий маркетинг - це такий вид маркетингу, який використовується для організації та управління розробкою товару, процесом ціноутворення, просуванням товару і стимулюванням збуту продукції промислового призначення [1].

Промисловий маркетинг спрямовує зусилля на процеси обміну від підприємств-виробників до організацій і фірм, які купують їх для подальшого використання у виробництві або перепродажу без змін.

Характеристика промислового маркетингу:

1) Товари - сировина, матеріали, обладнання, устаткування, патенти, ліцензії.

2) Ціна - на стандартні (товари преїскурантна), на спеціальні (за результатами переговорів).

3) Відносини тривалі, багатосторонні, сервісне обслуговування, лізинг обладнання, оренда будівель і споруд.

4) Споживачі - підприємства різних галузей виробництва (промислові, будівельні, транспортні, сільськогосподарські та інші), державні установи, громадські організації. Купують товари для виробничого використання або перепродажу. Кількість споживачів незначна.

5) Попит є похідним від попиту кінцевих споживачів, змінюється в значному діапазоні, менше залежить від цін [2].

Маркетинг товарів кінцевого споживання характеризується тим, що відносини покупець-продавець переважно закінчуються після продажу. А для товарів виробничого призначення відносини між покупцем і продавцем продовжуються після продажу і характеризуються тісною співпрацею.

Основна різниця в методах купівлі товарів індивідуального використання і промислового призначення полягає в тому, що перші отримуються без консультації з іншими людьми (можливо в колі сім'ї), а другі – завжди в результаті тривалого колективного обговорення.

При купівлі товарів індивідуального використання вирішальну роль грає емоційна складова покупця на підставі враження.

Товари виробничо-технічного призначення отримуються при мінімальній дії емоцій на рішення про закупівлю. Зазвичай в прийнятті цього рішення бере участь кілька чоловік – інженери, конструктори, технологи, та ін. Остаточне рішення приймається керівником.

На промисловому і на споживчому ринку як правило, пропозиція перевищує попит, а отже йде боротьба за кожного конкретного споживача.

Отже головною особливістю промислового ринку є те, що продукція яка випускається відноситься до засобів виробництва, а продукція споживчого ринку до предметів споживання. Маркетинг товарів кінцевого споживання пов'язаний з одержанням індивідом певних життєвих благ. Маркетинг товарів виробничого призначення пов'язаний з виробничою необхідністю закупівель для подальшого використання у виробництві. На ринку ТПП значно менше споживачів, ніж на ринку ТКС, але вони мають вищу купівельну спроможність. На ринку товарів кінцевого споживання на кількість споживачів впливає імідж

бренду який створює образ існуючого споживача, створює бажання покупця наслідувати його.

Важливими показниками для збільшення прибутку на промисловому ринку є обсяг продажів і частка ринку, високий ступінь взаємозалежності покупця і продавця.

Література

1. Гончаров С.М. Маркетинг : Навч. посібник / С.М.Гончаров. – Рівне : РДТУ, 1998 р. – 275 с.
2. Святненко В.Ю. Промисловий маркетинг : Навч. посіб. / В.Ю.Святненко. - К. : МАУП, 2001р. - 264 с.
3. Котлер Ф. К., Келлер К.Л. Маркетинг менеджмент / Ф.К.Котлер, К.Л.Келлер. – СПб. : Питер, 2009 – 816 с.

УДК 339.138:658.8.011.1

О.Д.ЛЕНДЄЛ, Ю.В.ПІДГОРНА
Мукачівський державний університет

МАРКЕТИНГ ВЗАЄМВІДНОСИН В ДІЯЛЬНОСТІ РОЗДРІБНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні для того, щоб бути успішними, компаніям мало просто продавати людям те, що їм потрібно, орієнтація на споживача вже стає природною для багатьох торговельних підприємств. Успішні компанії йдуть далі, тобто вони будують взаємовідносини з споживачами. Адже зараз у людей є великий вибір, і для того, щоб вони купляли дану продукцію потрібно запропонувати їм щось більше чим матеріальна цінність.

Міжнародні компанії зробили висновок, що їм легше і дешевше зберегти наявного споживача, ніж знайти нового. Згідно з цим, в основу управління маркетингом поставлена концепція маркетингу взаємовідносин.

Початкове формування маркетингу взаємовідносин було здійснено міжнародною групою вчених з Франції, Швеції, Італії, Німеччини та Великобританії. Вперше він згадується в 1983 році экс-президентом Американської асоціації маркетингу Леонардом Беррі в контексті маркетингу послуг для характеристики нового підходу до маркетингу, який зосереджується на більш тривалій взаємодії зі споживачами [1].

Маркетинг взаємовідносин - процес побудови довгострокових та взаємовигідних відносин з ключовими партнерами, які взаємодіють на ринку: покупцями, постачальниками та дистрибу'торами. Він стратегічно спрямований на побудову довгострокових взаємин.

Виникненню концепції взаємовідносин сприяли такі фактори та тенденції в економіці: посилення конкуренції між компаніями за споживачів, лібералізація економіки країн, процеси глобалізації. Основна ідея концепції полягає в тому, що об'єктом управління маркетингом стають відносини з покупцем та іншими учасниками процесу купівлі-продажу [2].

Маркетинг взаємовідносин має чотири виміри, зокрема:

- гарантії або довгострокові зобов'язання. В даному випадку всім сторонам необхідно гарантувати намір розвивати довгострокові контакти, а також

співпадіння інтересів;

- довіра. Являє собою зв'язуючий фактор, що забезпечує надійні відносини протягом довгих років. Довіра припускає, що кожна зі сторін чесно і порядно ставиться по відношенню один до одного;

- чуйність. Кожен з партнерів повинен бачити об'єктивну сторону ситуації;

- взаємність. Передбачає спільні певні поступки і прихильність сторін по відношенню один до одного.

Роздрібне підприємство зацікавлене в застосуванні концепції маркетингу взаємовідносин, виходячи з двох передумов, по-перше, розвиток взаємовідносин може підвищити ступінь задоволеності клієнта, а по-друге, чим вище рівень задоволення, тим довше продовжаться конкретні відносини, і такі відносини в перспективі принесуть більше прибутків [3].

Серед ключових принципів маркетингу взаємовідносин потрібно виділити:

1. Забезпечення переваги пропозиції компанії над конкурентами. Це забезпечується шляхом вивчення споживчих потреб та реагування на особливі потреби споживачів, а також врахування динаміки змін у потребах.

2. Орієнтація на ключових партнерів і використання індивідуального підходу до клієнтів. В даному випадку важливо здійснити сегментацію споживачів з точки зору їх потенційної прибутковості та привабливості для діяльності підприємства з метою максимальної орієнтації діяльності на задоволення ключових споживачів і покращувати довгострокові взаємини з ними. «Особливі відносини» необхідно створювати тільки з ключовими клієнтами, в той час як працювати треба з усією широкою аудиторією.

3. Збільшення лояльності клієнтів на основі реалізації перших двох напрямків, а також шляхом розробки та реалізації програм лояльності. Лояльність передбачає прив'язаність клієнтів до продукції, послуг, традицій, торгової марки. Маркетинг відносин забезпечує підвищення цінності клієнтів.

Роздрібні підприємства, які активно використовують дану систему, отримують такі переваги:

- вибудовування бар'єру, який стає непереборною перешкодою для входу в цей ринковий сегмент інших конкурентів. Такого роду бар'єр встановлюється за рахунок підтримки стабільної аудиторії задоволених покупців;

- зменшення витрат, які пов'язані з діяльністю, орієнтованою на залучення нових клієнтів;

- формування ключової групи покупців. Така група дозволяє роздрібному підприємству тестувати і вводити в асортимент нові товари і пропозиції з меншими ризиками. Завдяки такій перевазі можна істотно зменшити невизначеність для підприємства;

- значне зростання обсягів продажу, як за рахунок кількісних показників, так і суми (величини середнього чеку). Постійні клієнти починають все більше купувати товарів в даного роздрібного торговця забезпечуючи зростання величини середнього чеку. В даному випадку підсумковий прибуток буде перевищувати знижки. Варто зазначити, що утримання даного сегмента є запорукою високої прибутковості в роздрібній торгівлі.

На основі аналізу діяльності мережі супермаркетів «Вopak» (ТОВ

«ПАККО Холдинг», «Silverland» (ТОВ «Маркет рітейл») та «Сільпо» (ТОВ «Фоззі-фуд») щодо різних напрямів застосування концепції взаємовідносин, можна виділити наступні основні маркетингові заходи:

- замовлення виробництва продукції та її подальша реалізація під власними (privat label) торговими марками;

- реалізація програм лояльності (дисконтні програми, клуби, акції тощо);

- створення засобів зворотнього зв'язку з клієнтами через організацію роботи контакт центрів (безкоштовних гарячих ліній) за допомогою яких споживачі можуть поскаржитись, або залишити свої побажання, а також дізнатися те, що їх цікавить;

- розробка та підтримка власного веб-сайту, сторінок та груп в соціальних мережах, де кожен споживач може знайти відповідь на запитання чи залишити своє.

Література

1. Маркетинг взаємовідносин [Електронний ресурс]. – Вікіпедія. - Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Маркетинг_взаємовідносин.

2. Данніков О. В. Маркетинг взаємовідносин споживачів постачальників дистриб'юторів партнерів [Електронний ресурс]. - Моя бібліотека. - Режим доступу : http://vuzlib.com.ua/articles/book/4113-Marketing_vza%D1%94mov%D1%96dnosin_spo/1.html.

3. Салліван М. Маркетинг в роздрібній торгівлі : Підручник / М.Салліван. - Видавничий дім «Нева», 2004.- 384 с.

УДК 330.322.014

О. М.ЛЕНДЕЛ

Мукачівський державний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Стимулювання соціально-економічного розвитку регіону в значній мірі залежить від залучення та раціонального використання інвестицій - внутрішніх та зовнішніх.

Іноземний капітал забезпечує економічну ефективність за допомогою підвищення технологічного рівня виробництва за рахунок використання передових новітніх технологій, підвищення якості продукції, створення нових робочих місць, дотримання стандартів, у тому числі екологічних. Використовуючи іноземний досвід, здійснюється підготовка робочих кадрів, проводяться відповідні тренінги - розвивається так званий людський капітал. Створюється конкуренція на внутрішньому ринку, що позитивно впливає на якість продукції, що виготовляється.

Особлива увага повинна бути приділена значенню локальних (місцевих) переваг як факторів, що визначають рішення інвесторів щодо напрямів і масштабів капіталовкладень. Локальні переваги можуть виступати в найрізноманітніших формах: у вигляді наявності ресурсів, пільгового податкового та митного режиму, значних розмірів споживчого ринку, розвинутої інфраструктури, соціально-культурної близькості і безлічі інших [1].

Ці всі фактори формують інвестиційний клімат регіону та впливають на рівень його інвестиційної привабливості.

Закарпатська область має всі передумови для того, аби стати центром торгівельно-економічних, ділових та міжрегіональних відносин. Залучення коштів іноземних інвесторів ще більше активізує фінансово-економічні процеси в регіоні, впровадить нові технології, сприятиме розвитку малого і середнього бізнесу. Але, на жаль, на Закарпатську область припадає лише мала частина від обсягу усіх іноземних інвестицій, у порівнянні з іншими областями України. Такий розподіл капітальних та прямих іноземних інвестицій не є рівномірним, наслідком чого є відмінність у соціально-економічному розвитку регіонів та подальше збільшення розриву у їх функціонуванні.

Серед найбільших підприємств з іноземними інвестиціями на Закарпатті можна виділити: ТОВ «Флекстронікс», ТОВ «Джейбіл Україна», ТОВ «Фішер», ТОВ «Форшнер», ТОВ «БліцартПродукціон», ТОВ «Ядзакі Україна».

У 2014-2015 рр. спостерігається деякий спад у надходженні прямих іноземних інвестицій у регіон у порівнянні з попередніми роками (таб.1).

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіку області за роками [2, 3]

Обсяг на 1 січня (млн. дол. США)					На	На
2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	31.12.2014 р.	01.10.2015 р.
363,7	364,4	348,5	406,4	437,5	376,6	317,7

71,8 % загального обсягу інвестицій (270,6 млн. дол.) внесено з країн Європейського Союзу, з інших країн світу - 106,0 млн. дол. США (28,2 %). Інвестиції надійшли з 48 країн світу. Основними країнами-інвесторами є: Кіпр, Німеччина, Австрія, Японія, Польща, Нідерланди, США [3]. Найбільші надходження спостерігаються у таких сферах, як промисловість, транспортна діяльність, оптова та роздрібна торгівля.

Основна інвестиційна активність зосереджена біля найбільших населених пунктів Закарпатської області - Мукачева, Ужгорода, Берегова.

До переваг залучення інвестицій у регіон можна віднести - створення стратегічних альянсів між вітчизняними та зарубіжними підприємствами, використання іноземного досвіду організації та управління, збільшення обсягів капіталовкладень, впровадження сучасних виробничих технологій, підвищення рівня зайнятості населення та професійної кваліфікації кадрів, прискорення темпів структурної перебудови економіки. Недоліки - збільшення залежності від іноземного капіталу, відтік частини прибутків за кордон, жорстка експлуатація вітчизняних сировинних ресурсів, витіснення з ринку внутрішніх виробників та постачальників.

Проте є чимало чинників, які не дають у повній мірі розкрити інвестиційний потенціал регіону і, тим самим, перешкоджають економічному зростанню - нестабільна політична та економічна ситуація, недостатня державна, в тому числі фінансова, підтримка інвестиційної діяльності, зосередженість інвесторів в певних регіонах, недосконала нормативно-правова база. Ці питання і досі залишаються не визначеними.

Література

1. Богуславська С. І. Аналіз факторів залучення прямих іноземних інвестицій у регіони України / С. І. Богуславська // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2015 - №4. - С. 674-678.
2. Головне управління статистики в Закарпатській області. Статистична інформація. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/statinfo.html>
3. Статистичний збірник "Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності".- Головне управління статистики у Закарпатській області. За ред. Г. Д. Гриник. - Ужгород - 2015.

УДК 336.225.6

С.С.МАЛЕЦЬ
Мукачівський державний університет

МЕХАНІЗМ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Формування ефективного механізму податкового регулювання інноваційними процесами є актуальною проблемою розвитку української економіки.

Стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності держава здійснює шляхом застосування адміністративних (прямих) методів підтримки (пряме фінансування інноваційних процесів із бюджету; система державного замовлення; надання кредитів на пільгових умовах підприємствам і організаціям, які здійснюють наукові розробки; безоплатна передача або надання на пільгових умовах державного майна та земельних ділянок для організації інноваційних підприємств) або економічними (непрямих) методів (застосування системи податкових та кредитних стимулів, податкових пільг, податкових канікул; страхуванням інноваційних ризиків; створення науково-технічних зон зі спеціальним режимом інноваційно-інвестиційної діяльності; розвиток науки та системи вищої освіти).

В останні роки, зважаючи на обмеженість державних фінансових ресурсів, перевага надається економічним методам стимулювання інноваційних процесів, зокрема через розширення податкових стимулів в інноваційній сфері.

У структурі фінансування інноваційної діяльності в Україні, частка державного бюджетного фінансування є незначною (1-4% від загального обсягу). Це відображає, з одного боку, недостатній обсяг державних фінансових ресурсів, з іншого – надання переваги іншим методам регуляторного впливу [1].

Заслуговує на увагу аналіз частки фінансування інноваційної діяльності зі сторони іноземних інвесторів: протягом аналізованого періоду найбільшою частка цього джерела фінансування була у 2010 р. – 29,97%, а в окремі періоди (2008 р. та 2011 р.) вона є меншою 1% [1]. Динаміка фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів іноземних інвесторів у значному ступені пов'язана з економічною та політичною ситуацією у країні.

До інструментів податкового стимулювання інноваційної діяльності зарубіжних країн відносять наступні: зниження ставки податку; податкову знижку; звільнення від оподаткування прибутку, що реінвестується; податкові

угоди з іншими країнами; надання дослідницьких та інвестиційних податкових кредитів; відстрочка сплати податку на прибуток; податкові канікули протягом кількох років на прибуток, отриманий від реалізації інноваційних проектів; виведення з-під оподаткування окремих об'єктів; спеціальні податкові режими, що передбачають спрощене оподаткування [2]. Також особлива увага приділяється зарахуванню частини прибутку інноваційної організації на спеціальні рахунки з наступним пільговим оподаткуванням у випадку використання на інноваційні цілі та прискорена амортизація при технічному переозброєнні та на обладнання, яке використовується при наукових дослідженнях.

Однією з найпоширеніших форм стимулювання інноваційної діяльності в зарубіжних країнах є надання податкових пільг, державних субсидій і дотацій, що стимулюють підприємства до розвитку інноваційної діяльності. У країнах Західної Європи використовуються такі податкові пільги, як екстраконцесії та податковий кредит. За рахунок екстраконцесії фірми можуть фінансувати із своєї податкової бази понад 100% своїх інноваційних витрат. Податковий кредит дозволяє фінансувати лише певний відсоток своїх інновацій [3].

В Україні необхідно вдосконалити механізм податкового регулювання інноваційними процесами. Податкові інструменти щодо регулювання інноваційної діяльності повинні носити комплексний характер і враховувати особливості науково-правової бази та інших інституцій податкової системи України [4]. Необхідно чітко визначити пріоритетні напрямки розвитку інновацій, а саме науково-дослідну роботу та стимулювати її. Потрібно перейняти зарубіжний досвід використання податкових пільг, які забезпечують розвиток конкуренції та створити вдосконалену модель єдиного Державного реєстру для надання пільг з податку на прибуток і ПДВ [5]. Це дозволить посилити конкурентоздатність країни та зміцнить її позиції в соціальній, інноваційній, інвестиційній та економічній сферах. Перспективами подальших досліджень стане поглиблене дослідження впливу податкових пільг на обсяги та структуру інноваційної діяльності.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua/
2. OECD Oslo Manual [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/dataoecd/35/61/2367580.pdf>.
3. Зянько В.В. Податки як засіб активізації інноваційного підприємства / В.В. Зянько // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2008. – № 2. – №2(41). – С. 107-112.
4. Белов В.Н. Полезные примеры для инновационной политики / В.Н.Белов // Аналитический вестник. – 2001. – №15 (146). – С. 67-79.
5. Нікіфоров А.Є. Податкове стимулювання інноваційної діяльності / А.Є.Нікіфоров // Фінанси України. – 2009. – №5 (162). – С.32-37.

ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ НА ПРОМИСЛОВОМУ РИНКУ

Для розробки ефективної маркетингової стратегії необхідне глибоке розуміння поведінки споживачів на промисловому ринку, а також з'ясування мотивів, якими вони керуються при прийнятті рішень про закупівлю товарів, адже.

Зазначимо, що поведінка споживачів – це дії, які пов'язані з отриманням, споживанням та розпорядженням товарами і послугами, включаючи процеси прийняття рішень, які передують цим діям і слідує за ними.

Вивчаючи поведінку споживачів промислового ринку, доцільно пам'ятати про такі його особливості:

- на ньому значно менша кількість покупців і продавців;
- споживачі на даному ринку переважно фінансово потужніші за індивідуальних споживачів, тому здійснюють закупівлю товарів великими партіями і на значні суми;
- покупці товарів промислового призначення зазвичай концентруються у великих промислових центрах;
- покупці продукції на даному ринку є професіоналами та мають технічну освіту і володіють високою кваліфікацією, а отже, чітко визначають і виражають вимоги до необхідного товару;
- при купівлі товарів, споживачі на даному ринку керуються раціональними мотивами, тоді як кінцеві споживачі, здебільшого, купують товари під впливом моди чи емоцій;
- організації-споживачі вимагають комплексних продажів, коли купівля товару гарантує отримання певних послуг з його обслуговування;
- покупці, працюючи на даному ринку, контактують з невеликою кількістю продавців, а отже прагнуть налагоджувати з ними стабільні довгострокові відносини;
- на промисловому ринку великого значення мають переговори, а також техніка особистих продажів.

Для детальнішого аналізу поведінки організацій-споживачів зазначимо фактори, які впливають на їх поведінку, а також мотиви, якими вони керуються під час придбання продукції.

Дослідники виділяють 4 групи факторів впливу на поведінку організацій-споживачів товарів промислового призначення, а саме:

- фактори зовнішнього маркетингового середовища, такі, як вплив державного регулювання, правового і культурного середовища, а також політичний стан в країні і технологічні умови;
- організаційні фактори, а саме цілі організації, прийняті методи роботи в ній, організаційна структура підприємства, прийняті підходи до закупівля продукції, а також організаційний клімат на підприємстві;
- фактори міжособистісних відносин, такі, як типи влади, повноваження,

статус, вміння поставити себе на місце іншого, вміння переконувати тощо;

- фактори індивідуальних особливостей персоналу – вік, рівень доходу, освіта, тип особистості, готовність до ризику тощо.

Дослідження споживачів на ринку товарів виробничо-технічного призначення дає змогу виділити послідовність спонукальних мотивів за ступенем важливості для споживача, а саме:

1) мотив високої якості товару – основними факторами якості товару вважаються такі, як здатність технічних засобів до тривалішого терміну використання, здатність додати ТПП більшої привабливості для споживачів, а також не перевищення установлених допусків до якості матеріалів, вузлів і деталей;

2) мотив технічного обслуговування – за результатами дослідження, покупці надаватимуть перевагу такому виробникові, який окрім матеріальної складової пропозиції пропонує організаціям-споживачам більш повний і зручний комплекс послуг ділового характеру, ніж у конкуренти;

3) мотив надійності поставки – надійність поставки є визначальним для таких організацій-споживачів в яких ТПП відразу направляються у виробничі цехи, оскільки гарантія безперервності виробництва на таких організаціях підтримується тільки незначними страховими матеріальними запасами;

4) мотив привабливості ціни – на ринку ТПП доволі часто зустрічаються випадки, коли покупці віддають перевагу дорожчим товарам, що пояснюється професійним відношення до оцінки співвідношення ціни й споживчої цінності товару;

5) мотив надійності виробництва – покупець хоче бути впевнений, що отримає те, що замовляв, і у разі необхідності, будуть внесені зміни у виробничо-економічні та функціональні характеристики продукції;

6) мотив економії ресурсів – попит на ТПП буде значно вищим, якщо продукція певного виробника дозволить споживачам заощаджувати матеріальні, фінансові й трудові ресурси;

7) мотив партнерських відносин – компанія, яка може запропонувати споживачам ефективні взаємовідносини, шляхом встановлення, підтримання і розвитку довгострокових відносин, має більшу ймовірність бути обраною серед конкурентів.

Слід відмітити, що найбільш відомими моделями вивчення поведінки споживачів є:

1. Модель Sheth – згідно з нею основою аналізу споживчої поведінки є групові інтереси у рамках того чи іншого підприємства або організації.

2. Модель Webster & Wind – в її основі знаходиться група факторів, які визначають потреби фірми і ситуацію, в якій вона знаходиться (технічні, культурні, законодавчі, політичні фактори).

3. Модель Buygrid – здійснює аналіз ситуацій, що зумовлюють причини закупівель (повторні закупівлі без змін, закупівлі з модифікацією або для вирішення нових завдань).

4. The Dyadic Exchange Model – в даній моделі фокусується увага на взаємодії між суб'єктами, які залучені до процесу купівлі-продажу(наприклад,

між агентом по збуту і агентом по закупівлях).

Отже, поведінка споживачів на ринку ТПП має свою специфіку, і значно відрізняється від поведінки споживачів на споживчому ринку.

УДК 334.021

С.В. НЕСТЕРОВА, Ф.Ф. ВАЙС
Мукачівський державний університет

ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Процеси глобалізації світової економіки не обминають український економічний простір. Одним з проявів інтеграції у світову спільноту є опанування капіталу, що його надають різноманітні міжнародні валютно-фінансові фонди. За умов стабільного розвитку використання грошових ресурсів з наднаціональних джерел є додатковою альтернативою надходжень інвестиційних ресурсів у економіку країни. Такий спосіб зовнішнього ресурсного підживлення сприяє більш ефективному використанню капіталу, активізації господарських зв'язків, посиленню інтеграційних процесів. У періоди тимчасового спаду, зниження інвестиційної активності на тлі погіршення індикаторів кон'юнктури ринку, зовнішнє фінансування сприятиме більш швидкому відтворенню системних порушень, в тому числі через контроль використання. При серйозних проблемах, пов'язаних з стагнацією внутрішнього виробництва, значних показниках інфляції національної валюти, критичного згортання інвестиційної активності резидентів, зовнішнє фінансування виявляється чи не єдиним джерелом ресурсів, здатним підтримати національну економіку у кризовий період, не допустити суттєвого зниження соціальних стандартів, забезпечити поштовх до виходу з кризи. Обов'язковість та невідкладність додаткового фінансування прямо впливає з незаперечної дії інвестиційного мультиплікатора: недоінвестування економіки посилює спад виробництва, а він, в свою чергу спричиняє зниження інвестиційних можливостей суб'єктів господарювання та держави. Україна наразі знаходиться у дуже скрутному становищі, причинами якої є неефективна економічна політика впродовж періоду незалежності, політична криза, окупація частини територій. Саме тому співпраця з міжнародними валютно-фінансовими фондами є об'єктивною необхідністю, незважаючи на ті боргові ризики, що на них вказують політичні партії, орієнтовані на популістичні гасла.

З міжнародними організаціями активно співпрацює більшість держав світу. З набуттям незалежності і Україна не стала осторонь від загальносвітової та європейської інтеграції: вже у 1992 стає членом Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) та інших організацій Світового банку – багатосторонньої кредитної установи, що об'єднує ряд інституцій, діяльність яких спрямована на підвищення рівня життя у країнах, що розвиваються, шляхом надання кредитів, гарантій та аналітичних і консультативних послуг [1]. Співпраця із Світовим банком передбачає партнерські відносини, окрім МБРР, з Міжнародною асоціацією розвитку (МАР), Міжнародною фінансовою

корпорацією (МФК), Багатостороннім агентством по гарантуванню інвестицій (БАГІ), Міжнародним центром по врегулюванню інвестиційних спорів (МЦВІС), які входять у Групу Світового банку.

За даними веб-порталу органів виконавчої влади України співпраця зі Світовим банком здійснюється відповідно до Стратегії партнерства МБРР і МФК з Україною на 2012-2016 фінансові роки.

Не менш важливим партнером для України є Міжнародний валютний фонд – міждержавна валютно-фінансова організація, яка має статус спеціалізованого закладу ООН. Україна співпрацює з МВФ з 1994 року, використовуючи його фінансові і технічні ресурси з метою досягнення макроекономічної стабілізації та створення необхідних передумов для проведення економічних реформ.

У 1992 році підписана угода про членство з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), частка України в статутному капіталі якого становить 0,8%. Організація співпраці між Україною та ЄБРР здійснюється у відповідності до Стратегії діяльності ЄБРР в Україні, предметом якої є фінансування системно важливих проектів.

У 1997 році Україна приєдналась (і посіла третє за величиною місце за проектами фінансування) до Угоди про заснування Чорноморського банку торгівлі та розвитку (ЧБТР), міжнародної фінансової організації, що ставить за мету фінансове забезпечення діяльності Організації Чорноморського економічного співробітництва.

У 2006 році набула чинності рамкова угода, а у 2010 році підписано договір між Україною та Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) про співробітництво. Предметом діяльності ЄІБ є надання довгострокових кредитів для реалізації значущих для економік ЄС інвестиційних проектів. Наразі для України таким проектом є розвиток муніципальної інфраструктури.

Також у 2006 році набула чинності рамкова угода між Україною та Північним інвестиційним банком (ПІБ), міжнародною фінансовою установою Північних та Балтійських країн, діяльність якої сфокусована на посиленні конкурентоспроможності та захист навколишнього середовища. Банк входить до організацій Північної фінансової групи, з одним з членів якої – Північної екологічної фінансової корпорації – у 2009 році так само підписано рамкову угоду.

Співпраця із світовими валютно-фінансовими організаціями є складовою економічної еволюції України, її інтеграції у європейський та глобальний економічний простір.

Література

1. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]: Співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244829807 (дата звернення 26.04.2016. – Назва з екрана.

ДО ПИТАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

На умовах інтеграції країни до Євросоюзу надзвичайно актуальним є питання, щодо оподаткування юридичних осіб, суб'єктів підприємницької діяльності. Оскільки задоволення суспільних потреб залежить від ефективної податкової політики, зокрема своєчасним адмініструванням податків згідно діючого законодавства. Проблеми оптимізації оподаткування юридичних осіб, суб'єктів підприємницької діяльності є актуальними для вітчизняних підприємств та розглядаються багатьма вченими. Сучасні наукові підходи до сутності оподаткування та його оптимального механізму функціонування, а також проблеми оптимізації оподаткування юридичних осіб висвітлюються в наукових дослідженнях відомих українських вчених: М.Азарова, В.Андрущенко, Г.Беха, О.Василика, О.Гаврилюка, М.Дем'яненка, М. Дем'яненка, А. Єлисеєва, Ю. Іванова, П. Мельника, А. Соколовської, В. Тропіної, Л. Тулуша, С. Юрія та, І.Луїної, П.Мельника, С.Онишко, В.Опаріна, М.Петренка, А.Соколовської, О.Тимченко, та інших.

Однією з найважливіших проблем оподаткування юридичних осіб є, насамперед не ефективно сформована система оподаткування в Україні, здійснюється досить велике податкове навантаження на юридичних осіб і не тільки і тим саме, платники податків здійснюють все можливе, щоб ухилитися або зменшити сплату податків. А оптимально побудована податкова система, забезпечуючи фінансовими ресурсами потреби держави, не повинна знижувати стимули платника податків до підприємницької діяльності, одночасно зобов'язавши його до постійного пошуку шляхів підвищення ефективності господарювання. Тому показник податкового тягара, або податкового навантаження, на платника податків є досить серйозним вимірником якості податкової системи. Іншими словами, ефективна податкова система повинна забезпечувати розумні потреби держави, вилучаючи у платника податків, як правило, не більш за третину його прибутків [2].

Надмірне і нерівномірне податкове навантаження в країні призводить до зниження економічної активності та її тінізації. За цих умов, скорочення податкового навантаження може забезпечити активізацію інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання і підвищення ділової активності, що сприятиме зростанню обсягів податкових надходжень до бюджетів. Крім цього, зниження податкового навантаження сприятиме зростанню реальних доходів населення, заощаджень домогосподарств, платоспроможного попиту населення, що призведе до економічного зростання в країні [4].

Діюча система оподаткування сьогодні не задовольняє ні державу, ні платників податків. Цілий ряд прорахунків та перекосів, які були допущені при її створенні, призвели до того, що податки не виконують повноцінно ні фіскальної, ні стимулюючої функцій. Сфера матеріального виробництва

практично задушена податками, що веде до скорочення оподатковуваних оборотів, а значить, і до зменшення бюджетних надходжень. У результаті функціонуюча податкова система замість стимулювання виробництва спричиняє його скорочення, а замість поповнення доходної частини бюджету призводить до його зубожіння [3].

Як свідчить практика, неможливо побудувати ефективну податкову систему, не сформувавши платника податку як елемент податкової системи, як суспільний інститут. Для цього потрібно проводити всебічну організаційну і просвітницьку роботу з платниками податків, урегулювати і вдосконалювати інформаційні потоки між платниками податків та органами контролю за їх сплатою, а також враховувати соціально-культурні й психологічні особливості громадян країни, усталені традиції при прийнятті рішень у галузі оподаткування [3].

Необхідними заходами щодо підтримки підприємницької діяльності та протидії можливому ухиленню від оподаткування, є надання пільг новоствореним підприємствам та зниження розмірів податку на прибуток, запровадження «податкових канікул», стимулювання вкладення вивільнених коштів у інвестиційні та інноваційні проекти для розвитку власного виробництва [1].

Отже, за економічною сутністю податки є обов'язковими платежами, що вилучаються державою з доходів юридичних осіб до бюджету для фінансування витрат держави, передбачених її конституцією та іншими законодавчими актами. Це одна із форм вирівнювання доходів юридичних осіб з метою досягнення соціальної справедливості й економічного розвитку. Вилучаючи частину доходів підприємців, держава гарантує їх ефективніше використання для задоволення потреб суспільства в цілому й досягнення на цій основі зростання його добробуту. На перший погляд, податки виражають односторонні відносини держави з підприємцями під час їх сплати. Однак це лише поверховий підхід до вивчення цих явищ і процесів. На ділі податки дають змогу мати зворотний зв'язок із платниками завдяки фінансуванню відповідних витрат.

Якщо брати досвід оподаткування юридичних осіб в зарубіжних країнах, то можна побачити, що основні цілі податкової політики в зарубіжних країнах полягають в зміцненні ринкових принципів побудови і функціонування податкових систем, зниженні загального тягаря податків і оптимізації його розподілу по окремих категоріях платників податків, по окремих видах господарювання і податків. Податкова політика розвинених зарубіжних країн спрямована, в першу чергу на те, щоб для юридичних осіб податки було б вигідно платити, а не шукати шляхів відходу від оподаткування. Частина податкового тягаря в зарубіжних країнах перенесена на фізичних осіб і це ґрунтується на ситуації, що історично склалася. Ситуація, яка панує в економіці розвинутих країн, є сприятливою для юридичних осіб, стимулює і сприяє розвитку підприємств, акціонерних товариств, страхових організацій та інших господарюючих суб'єктів.

Література

1. Калінеску Т.В. Адміністрування податків [текст] : Навч.посіб. / Т.В.Калінеску, В.О. Корецька-Гармаш, В.В. Демидович. – К. : “Центр учбової літератури”, 2013. – 290 с.
2. Андрущенко В. Л. Фінансове адміністрування як наука і мистецтво / В.Л. Андрущенко // Фінанси України. - 2003. - № 6. - С. 27-35.
3. Мельник В.М. Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу [текст] : Монографія / В.М. Мельник. - К. : Комп'ютерпрес, 2006. – 278 с.
4. Селиванов А.О. Адміністрування податків: нові проблеми в адміністративному та фінансовому праві України // Право України. – 2002. – № 2. – С. 34 – 38.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/2755-17>
6. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо податкової реформи» від 28.12.2014 № 71-VIII. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/71-19>
7. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» від 24.12.2015 №909-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/909-19>

УДК 338.462

М.А. РУБИШ
Мукачівський державний університет

ПІДПРИЄМСТВА СФЕРИ ПОСЛУГ В ЕКОНОМІЦІ РЕГІОНУ

Регіон, який є дотичним до Європейського Союзу, має спільний кордон з чотирма його країнами-членами має бути осередком розвитку сфери послуг України. Специфікою Закарпатської області зокрема є вигідне геостратегічне та геополітичне розташування, природно-ресурсний потенціал, людський потенціал, транспортна інфраструктура, рекреація та туризм. Розвиток сфери послуг як і підвищення рівня задоволення потреб суспільства прямо пов'язані з інвестиційним кліматом регіону в цілому, що в свою чергу впливатиме на соціально-економічний розвиток регіону.

Умовно види діяльності на ринку послуг можна розділити на дві групи: перша – в якій за вартісними обсягами наданих послуг основним споживачем послуг виступає населення, друга – орієнтована головним чином на реалізацію послуг підприємствам. До першої групи, за офіційними статистичними даними, слід віднести освіту, соціальні послуги, комунальні та індивідуальні послуги, діяльність у сфері культури та спорту, діяльність готелів та інших місць тимчасового проживання, до другої – технічний ремонт та обслуговування транспортних засобів, діяльність транспорту і зв'язку, операції з нерухомим майном, інжиніринг та інші послуги підприємцям. Виключення складають послуги з організації подорожей, які за КВЕД відносяться до секції транспорту та зв'язку, однак на 80% реалізуються населенню [1].

Закарпатська область відзначається своїм високим транзитним потенціалом, зокрема через Закарпатську область проходять важливі міжнародні транспортні коридори. Таким чином в області активно здійснюють

свою діяльність підприємства в транспортної та транспортно-експедиційної сфери, які реалізують перевезення в основному міжнародних вантажів.

За період 2005-2014 рр. в області автомобільним транспортом перевезено 127,7 млн. т вантажів та залізничним – 20,9 млн. т., при цьому обсяги вантажних автомобільним перевезень скоротилися в 5,5 разу (з 20,8 млн. т до 3,8 млн. т) за період 2007-2014 рр., а залізничного – в 4 рази (з 4,7 млн. т до 1,2 млн. т) за період 2005-2014 р[2].

Туризм є однією з найперспективніших галузей області оскільки виступає одним з найважливіших чинників соціально- культурного розвитку регіону, що сприяють підвищенню рівня і якості життя населення.

Одним із пріоритетних завдань у плануванні діяльності туристично-рекреаційної галузі є розвиток саме в'їзного туризму, який крім інших переваг галузі (створення нових робочих місць, розвиток місцевої інфраструктури, формування доходів місцевих бюджетів, реклама регіону), забезпечує додаткове надходження фінансових ресурсів у економіку регіону шляхом здійснення іноземними туристами додаткових видатків.

У 2013 році в області діяли 82 суб'єкти туристичної діяльності, з них 41 – юридичні особи та 41 – фізичні особи-підприємці. За видами туристичної діяльності, вони розподілялися наступним чином: 19 суб'єктів – туроператори (організація та забезпечення створення туристичного продукту, реалізація та надання туристичних послуг, а також посередницька діяльність із надання характерних і супутніх послуг), 60 суб'єктів – турагенти (посередницька діяльність із реалізації туристичного продукту туроператорів та туристичних послуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також посередницька діяльність щодо реалізації характерних і супутніх послуг) та 3 суб'єкти – здійснювали тільки екскурсійну діяльність. Упродовж 2013 року 19,9 тис. осіб офіційно скористалися туристичними послугами, з них 0,5 тис. осіб – іноземні туристи, 13,0 тис. осіб – громадяни України, які виїжджали за кордон, 6,4 тис. осіб – внутрішні туристи [2].

Зовнішньо-економічна діяльність Закарпатської області відіграє велику роль у розвитку сфери послуг регіону, оскільки у 2014 році саме реалізація зовнішньоторговельних операцій у сфері послуг сприяла створенню позитивного сальдо. Основна частина підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, надають послуги з переробки матеріальних ресурсів, які до цього не обліковувалися. Цей факт безпосередньо вплинув на формування позитивного сальдо зовнішньої торгівлі послугами, оскільки 77,9 % загального експорту послуг припадають на обробну промисловість, надходження від яких становило 218,9 млн. дол. США, також до основної позиції структури експорту послуг можна віднести послуги транспорту і зв'язку, які займають друге місце і становлять 19,2 % загального обсягу [3]. Експорт послуг Закарпатської області у 2014 році становив 200561,4 тис. дол. США, а у 2013 р. становив 280861,3 тис. дол. США, або ж 428,8 % до показника 2012 р[4]. Таке стрімке зростання пов'язано у 2013 році пов'язано із змінами у Класифікації зовнішньоекономічних послуг, зокрема за новою методологією

статистики зовнішньої торгівлі послугами України у 2013 р. запроваджено облік послуг з переробки давальницької сировини.

Розвиток сфери послуг області є надзвичайно важливим для підвищення економічного потенціалу регіону, тому що це одна з найперспективніших галузей економіки, яка має здатність швидко розвиватися, а також створювати потенціал для зростання виробництва послуг з метою досягти кращих економічних показників.

Література

1. Брензович К.С. Особливості розміщення та функціонування підприємств ринку послуг в розрізі природно-економічних зон регіону [Електронний ресурс] / К.С. Брензович – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/sre_2013_2_35.pdf

2. Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2015/05/Strategiya.pdf

3. Експрес випуск Головного управління статистики у Закарпатській області: Структура зовнішньої торгівлі послугами Закарпатської області за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/zez/2014/struct_exp_imp_04_2014.pdf

4. Статистичний щорічник Закарпаття за 2013 рік / Головне управління статистики у Закарпатській області; за ред. Г. Д. Гриник. – Ужгород, 2013. – 511 с.

УДК 378.4.014.543.1(477)

Ю.О. СЕМЕНЕЦЬ

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФІНАНСУВАННЯ СЕКТОРУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Серед широкого кола проблемних питань функціонування системи вищої освіти в Україні одним з найважливіших є вироблення і реалізація ефективного механізму фінансування сектору вищої освіти, що стане фундаментом подальшого вдосконалення та розвитку національної системи вищої освіти і драйвером інноваційного поступу української економіки.

В Законі України «Про вищу освіту» [1] зазначено, що «фінансування державних вищих навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів державного бюджету ... та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством...». Таким чином, виділяються дві групи джерел фінансування вищої освіти: державні та недержавні.

До першої відносяться асигнування з одного або декількох рівнів державного управління (державний бюджет, місцеві бюджети) на основі бюджетних запитів, кошторисів і нормативів, дотації та субвенції, фінансування специфічних програм і заходів.

Серед недержавних джерел фінансування можна виділити кошти, одержані за навчання, підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів; за виконання науково-дослідних робіт; за надання додаткових освітніх послуг; від

комерційної діяльності (реалізації продукції); кредити, дивіденди; добровільні грошові внески від організацій, підприємств і громадян [2, с. 788].

Статистичні дані підтверджують, що частка видатків на освіту в Україні є порівняно великою і становить за оцінками 6,5% ВВП. Проте, це не відповідає якості освіти і залежить від розміру ВВП, що є недостатнім порівняно з іншими країнами. Крім того, цей показник не враховує тіньовий сектор економіки, який за різними даними становить до 50% реального, а тому може бути меншим.

Вища освіта в Україні фінансується здебільшого за рахунок державних коштів (близько 70% видатків), що підтверджує тенденцію превалювання державного фінансування в країнах ОЕСР та ЄС (Чехія (79,3%), Естонія (78,2%), Словаччина (73,8%), Польща (77,6%), Латвія (63,6%). Частка фінансування вищої школи в Україні з боку домогосподарств становить 29% і лише 1% становлять інвестиції бізнесу. Для порівняння інвестиції бізнесу в вищу освіту в Кореї становлять 28,6%, Канаді – 21,7%, Ізраїлі – 18%, США – 16,4%, Японії – 14,1%.

Незважаючи на розмір фінансування, неефективним є розподіл і використання фінансових ресурсів: у вищій школі близько 4% видатків є капітальними і спрямовуються на підтримку та оновлення матеріально-технічної бази, ремонт та закупівлю необхідної техніки, тоді як решта видатків мають поточний характер. До того ж варто зазначити, що наявність в Україні значної кількості студентів та розгалуженої мережі ВНЗ негативно впливає на рівень витрат на одного студента, що станом на 2011 рік становили близько 3000 дол. США (за паритетом купівельної спроможності) [3].

Наразі триває розробка системи реформування фінансування вищої освіти, зокрема Міністерством освіти і науки України запропоновано модель державного фінансування ВНЗ за результатами діяльності. Основними новаціями даної моделі є відмова від державного замовлення (оскільки воно є неефективним, не відповідає суспільним запитам та потребам ринку праці), перегляд системи стипендіального забезпечення, впровадження відкритого, прозорого і ефективного механізму фінансування ВНЗ шляхом створення декількох фондів. Передбачається, що нова модель фінансування ВНЗ буде складатися з чотирьох елементів: базове (блочне) фінансування, соціальний фонд, фонд розвитку, фонд державної цільової підтримки. Базове (блочне) фінансування являє собою гарантоване фінансування ВНЗ на рівні 80% видатків минулого року, що дозволить їм планувати свою діяльність. Решта 20% будуть розподілятися залежно від результативності роботи ВНЗ, критеріями якої планується визначити результати науково-дослідної діяльності, наукові публікації, рівень інтернаціоналізації та міжнародного співробітництва, працевлаштування випускників [4].

Отже, серед проблем фінансування сектору вищої освіти в Україні варто виокремити його недостатнє фінансування, використання майже всіх видатків (96%) на вирішення поточних проблем ВНЗ, що негативно відображається на стані їх матеріально-технічного забезпечення, порівняно низька величина витрат на одного студента, що зумовлено великою кількістю студентів і недосконалістю системи забезпечення стипендіями (більше 60% студентів

отримують стипендії), превалювання державного фінансування (70%) за умови надмірної кількості університетів і застаріла модель державного замовлення, що не здатна задовольнити потреби ринку, низька частка фінансування ВНЗ з боку бізнесу, викликана відсутністю діалогу між бізнесом, державою та ВНЗ, значною бюрократизацією ВНЗ, невикористанням методів стимулювання бізнесу.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту»[Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2014. - № 37-38 – С.2716. Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

2. Білінець М. Ю. Фінансування вищої освіти в Україні: сучасні тенденції, проблеми та перспективи / М. Ю. Білінець // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №4. – С. 787–790.

3. Освіта в Україні: ілюстрований збірник від CEDOS [Електронний ресурс] // CEDOS – 2015. – 84 С. - Режим доступу : <http://www.cedos.org.ua/uk/osvita/zvit-osvita-2015>.

4. Совсун І.Р. Нова модель фінансування вищої освіти повинна бути прозорою й ефективною у використанні бюджетних коштів [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.- Режим доступу : <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2016/03/15/inna-sovsun-nova-model-finansuvannya-vishhoi-osviti/>.

УДК 336.143.1

М.І. СТЕГНЕЙ, І.В. ЛІНТУР
Мукачівський державний університет

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БЮДЖЕТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

З метою підвищення фінансової самостійності бюджетів адміністративно-територіальних одиниць продовжено процес проведення бюджетної децентралізації. Саме для цього внесено зміни до Бюджетного та Податкового кодексів, а в подальшому планується внесення змін до Конституції України (щодо повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування) та ще до цілого ряду законів.

Метою бюджетної децентралізації не може бути збільшення частки доходів бюджетів адміністративно-територіальних одиниць у зведеному бюджеті або краще утримання наявної мережі бюджетних установ. Лише підвищення якості конкретного переліку послуг для конкретного громадянина може забезпечити правильний напрям перетворень. Інші цілі для бюджетної децентралізації можуть призвести до неефективного використання державних коштів і погіршення ситуації.

Слід зазначити, що прийняті Верховною Радою зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України є найбільшим за останні роки кроком у напрямку бюджетної децентралізації. Якщо раніше від 50 до 90 відсотків бюджетів різних рівнів в Україні були дотаційними, то після проведених реформ, кількість дотаційних бюджетів скоротиться вдвічі [2].

Для оцінки ступеня бюджетно-фінансової децентралізації використовують показник частки регіональних (місцевих) рівнів управління у доходах і

видатках консолідованого бюджету. Показником високого рівня децентралізації є частка місцевих видатків на рівні більш як 45 % загальнодержавних видатків, середнього рівня – 30-45%, а низького рівня – менш як 30 % [2].

Протягом 2011-2015 рр. рівень бюджетної централізації зменшився з 78,3 % до 76,2 %, і відповідно рівень децентралізації бюджетних ресурсів збільшується з 21,7 до 22,2 %. У 2014 році відбулося незначне збільшення частки у доходах зведеного бюджету – 77,8 %, при цьому відбулося зменшення частки бюджетів адміністративно-територіальних одиниць у доходах зведеного бюджету – 22,2 % [1]. Значна залежність бюджетів адміністративно-територіальних одиниць від державного бюджету свідчить про недосконалість розподілу доходно-видаткових повноважень між рівнями управління і системи міжбюджетних відносин, а також про проблеми з нарощуванням доходної частини бюджетів адміністративно-територіальних одиниць через слабку економічну розвиненість окремих територій.

Крім позитивних зрушень за наслідками проведення бюджетної децентралізації на сьогодні існує ряд проблемних питань, які виникли в ході практичного застосування нових норм бюджетного законодавства, що потребують вирішення на законодавчому рівні.

В результаті зміни системи вирівнювання змінено механізм фінансування делегованих повноважень установ охорони здоров'я та освіти. На даний час фінансовий ресурс на зазначені видатки передбачається у вигляді галузевих субвенцій, які мають чітко зазначену ціль: медична, освітянська, на підготовку кадрів, що забезпечує виключення випадків перерозподілу зазначених коштів на інші видатки. Таким чином, місцеві органи отримали конкретні цільові кошти, які не можуть змінювати, тоді як попередня система вирівнювання дозволяла такий перерозподіл.

Разом з тим, механізм розрахунків обсягу коштів на зазначені цілі залишився таким, як і раніше, тобто проводиться за тими ж формулами, в яких нормативи бюджетної забезпеченості визначаються виходячи з фінансових можливостей державного бюджету, а не за галузевими соціальними стандартами, яких до цього часу державою не розроблено. Таким чином, Міністерство фінансів України визначає обсяг видатків з державного бюджету на виконання делегованих повноважень, а органи місцевого самоврядування не можуть впливати на обсяг виділених державою коштів.

На сучасному етапі становлення економіки зроблено значний крок вперед в проведенні реформи міжбюджетних відносин, прийняті відповідні зміни до законодавства, змінено механізми бюджетного фінансування та вирівнювання. За результатами дослідження встановлено, що місцеві ради та громади виявилися не готовими до змін, особливо це стосується процесу об'єднання громад та встановлення ставок податків і розподілу коштів в умовах нової системи вирівнювання.

Слід зазначити, що за умови вирішення законодавчих, організаційних та соціальних проблем бюджету адміністративно-територіальних одиниць, у майбутньому зможуть мати достатній обсяг коштів на виконання делегованих

повноважень, а громадяни України отримають нарешті підвищення якості надання соціальних послуг.

Література

1. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання за 2015 рік [Електронний ресурс] - Режим доступу: [http:// www.ibser.org.ua](http://www.ibser.org.ua).

2. Набатова Ю.О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю. О. Набатова Т. В. // Ефективна економіка. – 2015. – №5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу : <http://www.economy.nayka.com.ua>

УДК: 331.5

М.І.СТЕГНЕЙ, Д.В.МАКСЮТОВА-ГРЕШКУЛИЧ

Мукачівський державний університет

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ

Згідно з теорією конкурентних переваг, організований регіональний ринок праці є стратегічним чинником забезпечення конкурентоспроможності регіону. Євроінтеграційний вектор України відкриває нові можливості розвитку транскордонного співробітництва. За таких обставин, розробка організаційно-економічного механізму розвитку регіональних ринків праці є важливим та актуальним завданням наукових досліджень.

Під регіональним ринком праці розуміємо систему відносин, пов'язаних з працевлаштуванням мешканців прикордоння з іншого боку кордону в межах регіонального простору. У такій системі саме взаємозв'язки та взаємодоповнення між регіональними ринками праці з різних боків кордону зумовлюють синергетичний ефект та забезпечують розвиток і конкурентоспроможність транскордонного регіону в цілому. Покупцем товару на цьому ринку виступає роботодавець з одного боку кордону в особі підприємств різної форми власності, індивідуального наймача, громадської організації тощо. Продавцем є громадянин працездатного віку з іншого боку кордону.

Основними причинами формування регіонального ринку праці є виникнення незадоволеного попиту на працю по один бік кордону, надлишок пропозиції з іншого, а також наявність різниці у рівнях оплати та умовах праці. На особливості функціонування регіональних ринків праці, зокрема інтенсивність міграційних потоків, впливають численні фактори макроекономічного, регіонального, мікро- та індивідуального рівнів [1].

З метою виявлення існуючих механізмів забезпечення розвитку регіональних ринків праці у Європейському Союзі (ЄС) узагальнено правову основу та перешкоди на транскордонних ринках праці ЄС, а також основні напрямки співпраці суб'єктів регіональних ринків праці. В основі політики зайнятості та міграційної політики ЄС лежить принцип забезпечення найвищого рівня мобільності його мешканців. Створення єдиного європейського ринку праці відбувається шляхом реалізації спільної політики ЄС, фінансування проектів у сфері міграції та функціонування ринку праці з

інструментів та фондів ЄС, а також розширення можливостей для розвитку різних форм транскордонного співробітництва [2].

Головною метою розвитку регіональних ринків праці розглядається забезпечення їх конкурентоспроможності через реалізацію трудового потенціалу мешканців прикордоння і задоволення потреб підприємств та організацій у працівниках певного рівня кваліфікації в межах транскордонного простору. Це не лише сприятиме перетворенню еміграційних та довготермінових міграційних потоків у маятникові, але і сприятиме залученню кращих спеціалістів та створенню нових робочих місць у його межах.

Розвиток регіонального ринку праці можливий за умови досягнення максимального рівня взаємодії його суб'єктів, що відобразатиметься у зменшенні трансакційних витрат за принципом: трансакційні витрати на працевлаштування чи залучення працівника з іншого боку кордону є нижчими та/або можливості працевлаштування є більш привабливими, ніж у своєму регіоні чи країні. Це завдання може бути досягнуто за умов удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку регіональних ринків праці з обох боків кордону.

Конкурентоспроможність транскордонних регіонів з позиції суб'єктів транскордонної взаємодії досягається через забезпечення розвитку регіональних ринків праці, товарів, послуг та транскордонних фінансових ринків. Розвиток регіональних ринків праці зумовлюється рівнем організації системи соціально-трудова відносин, пов'язаних з працевлаштуванням мешканців прикордоння по інший бік кордону в межах транскордонного простору [3].

Регіональний ринок праці формується внаслідок виникнення незадоволеного попиту на працю по один бік кордону та/або надлишок пропозиції з іншого, а також під впливом відмінностей в рівнях оплати та умовах праці. Фактори, що впливають на формування, функціонування та розвиток регіональних ринків праці розглядаються в роботі на чотирьох рівнях: макро-, мікро-, регіональному та індивідуальному рівнях. Відхилення в інтенсивності та щільності взаємозв'язків на транскордонному ринку праці обумовлюються, насамперед, бар'єрною функцією кордону і різницею в якості життя мешканців прикордоння.

Література

1. Конвергенція регіонів у транскордонному просторі: монографія / Н. А. Мікула, Є.Е. Матвеєв, В. В. Толкованов, Цибульська Ю. О. [та ін.]; відп. ред. д.е.н., проф. Н.А. Мікула. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України; Львівський регіональний інститут державного управління при Президентові України, 2012. – 368 с.

2. Інфраструктурне забезпечення розвитку регіональних ринків праці в Україні / Н.А. Мікула, Ю. О. Цибульська та ін.; відп. редактор д.е.н., проф. Н. А. Мікула. – Львів : Інститут регіональних досліджень Національної академії наук України, 2013. – 202 с.

3. Цибульська Ю. О. Сутність та причини явища конвергенції механізмів конкурентоспроможності регіону / Ю. О. Цибульська, Я. І. Гнатюк // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Регіональний розвиток та транскордонне співробітництво : [зб.наук.пр.] / НАН України. Інститут регіональних досліджень; редкол. : Є. І. Бойко (відп. ред.). – Львів, 2010. – Вип. 6 (86). – С. 143-150.

КОНКУРЕНЦІЯ НА РИНКУ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Конкуренція найбільш характерна для товарного ринку, це змагання між господарськими суб'єктами, які зацікавлені в більш вигідних умовах збуту та виробництву товарів, у задоволенні певних потреб покупців й отриманні прибутку.

Фірма здійснюючи свою діяльність в конкурентному середовищі перебуває не тільки під впливом двох підприємств, а також під впливом інших сил та факторів.

Конкуренція поділяється на за методом здійснення на цінову та не цінову. Цінова конкуренція здійснюється через зниження цін на товар, наприклад за допомогою сезонної розпродажі. Нецінова конкуренція є методом конкурентної боротьби, вирішальна роль її полягає в наданні продукції якісно нових властивостей, вдосконалення послуг що супроводжують даний товар або зміна певних властивостей продукції. В центрі уваги нецінової конкуренції – споживач.

М. Портер виділяє п'ять сил конкуренції, які вивчаються в процесі маркетингових досліджень:

- потенційний конкурент, що хоче увійти в галузь;
- загрози з боку товарів-субститутів;
- дії споживачів та постачальників.

На вході нових конкурентів на ринок основними їх перешкодами є:

- диференціація продукції;
- патенти, витрати конверсії на випуск нової продукції;
- невелика кількість каналів розподілу для нових фірм-конкурентів.

Постачальник впливає на конкуренцію через підвищення ціни або зниження якості товарів чи послуг. Споживачі можуть впливати на конкуренцію в галузі за певних умов, наприклад, продукція, що купується, становить значну частину їх витрат або закупівель; низькі прибутки і споживач добре проінформований щодо цін та попиту. Щодо підприємства, то воно може здатне самостійно визначити свої сильні та слабкі сторони, проаналізувавши сили, що впливають на конкуренцію в галузі, якій воно працює, та причини, які лежать в їх основі.

Для оцінки конкурентоспроможності можна використати метод переваг або матричний метод, структурний та функціональний метод, тощо.

Метод бенчмаркінгу є найсучаснішим підходом щодо визначення конкурентоспроможності підприємства. Важко сформулювати його точну характеристику при збільшенні сукупності визначень.

Отже, ринкова система господарювання вимагає безперервної боротьби за економічне виживання, що і виражається терміном конкуренція. Природа ринкової системи господарювання вимагає постійної боротьби за економічне виживання, яка і репрезентується усім знайомим терміном - конкуренція.

Оскільки шляхи досягнення конкурентоздатності товару різноманітні та передбачити можна їх лише слідкуючи за ринком даного товару і за ринком супутніх товарів.

Література

1. Гжещук В. Суть конкуренції в ринковій економіці промислових підприємств / В. Гжещук // Молодь і ринок. - 2014. - № 3. - С. 23-28.
2. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення / за заг. ред. О.Г. Янкового. – Одеса : Атлант, 2013. – 470 с.
3. Закон України “Про захист економічної конкуренції” від 11 січня 2001 року №2210. – 14 (Редакція від 11.08.2013, підстава 406-18) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – С. 64.
4. Управління конкурентоспроможністю підприємства : Навчальний посібник. – С.М. Клименко, О.С. Дуброва та ін. – К. : КНЕУ, 2006. – 527 с.

УДК 658

А.С.ТЕРНОВСЬКАЯ, В.Ф.ПРОСКУРА
Мукачівський державний університет

ВПЛИВ ОПТИМІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗМІЩЕННЯ ЛОГІСТИЧНОГО ОБ'ЄКТУ НА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасні умови господарювання в Україні породжують ряд чинників, які певним чином перешкоджають ефективній діяльності підприємств, а, відносно, впливають і на їх економічну безпеку. Економічна безпека підприємства – це захищеність діяльності підприємства від негативного впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, спроможність швидко усунути дію різноманітних загроз або пристосуватися до зовнішніх умов без негативних наслідків для підприємства. До чинників зовнішнього середовища, які впливають на рівень економічної безпеки підприємства відносять наступні: політичні, нормативно-правові, галузеві, демографічні, територіальні тощо. До чинників внутрішнього середовища відносяться такі: дисципліна, якість планування і ухвалення рішень, дотримання технології, організація праці і робота з персоналом, фінансова політика підприємства та ін.

Важливим чинником, що впливає на економічну безпеку підприємства є територіальне розміщення його логістичних об'єктів. Проблема вибору оптимального місця розташування логістичних об'єктів підприємства у визначених межах географічного простору займалися вітчизняні та закордонні вчені В.Алькема, Б.Анікін, Д.Бауерсокс, А.Гаджинський, О.Гуторова, Н.Прозорова, Р.Прозоров, Д.Шапіро та ін. Надзвичайно важливим є саме оптимізація територіального розміщення логістичних об'єктів, розвиток логістичної інфраструктури підприємства, так як поняття логістичної інфраструктури поєднується з певною територією, на якій вона функціонує. У широкому розумінні «логістична інфраструктура» – це система засобів просторово-часового перетворення логістичних потоків, а також сукупність підприємств різних організаційно-правових норм, які створюють організаційно-економічні умови проходження цих потоків шляхом створення потенціалу відповідних логістичних послуг [1, 107]. Ефективність реалізації логістичного

потенціалу суттєво залежить саме від територіальної організації логістичної інфраструктури.

В основі вибору оптимального рішення розміщення логістичних об'єктів у переважній кількості випадків використовують економіко-математичну модель оптимізації. Її вхідні параметри попередньо розглядаються як умовно-незалежні від множини вихідних параметрів [2, с.134]. З метою оптимізації обираються певні критерії оптимальності, зокрема: витрати на логістичне обслуговування; відповідність наявної логістичної інфраструктури умовам функціонування розподільчого центру; лояльність споживачів до продукції торгової марки. Критерій витрат на логістичне обслуговування є комплексний, оскільки включає наступні складові: вартість оренди складського приміщення; заробітну плату працівників; витрати на перевезення товарів. Критерій відповідності наявної інфраструктури умовам функціонування розподільчого центру складається з забезпечення приміщень необхідними комунікаціями; зручності автомобільного під'їзду до складських приміщень; розвинутості інфраструктури з огляду на здійснення навантажувально-розвантажувальних робіт. Критерій лояльності споживачів до продукції певної марки базується на підставі частоти повторних замовлень та відносного збільшення разових закупівель. Всі зазначені вище критерії оптимальності визначені з врахуванням форм заходів безпеки [2, с.153]. При розробці стратегії розміщення логістичних об'єктів потрібно дотримуватися принципу комплексності, тобто враховувати інтереси всіх учасників, які забезпечують рух матеріального потоку через певний логістичний об'єкт, а також їх зацікавленість у підвищенні ефективності функціонування всіх учасників ланцюга поставок з метою зростання рівня його економічної безпеки [1, с.146].

Важливим аспектом вибору місця розміщення логістичного об'єкта є забезпечення наближення доступності благ, тобто товарів та послуг, споживачам. Використовуючи всі зазначені критерії керівники підприємств можуть врахувати вплив місця розташування логістичного об'єкта на загальні логістичні витрати, або ж доступність транспортних послуг окремих видів транспорту при перевезеннях від чи до об'єкту. Рівень оптимізації розміщення логістичного об'єкту впливає на логістичні витрати та рівень споживчого сервісу, на ціну та конкурентоспроможність товару, і в кінцевому результаті і на економічну безпеку.

Таким чином, прийняття рішення щодо розміщення є складним багатоетапним завданням, яке повинне базуватися на критеріях оптимальності та комплексності з обов'язковим врахуванням необхідності забезпечення належного рівня економічної безпеки логістичного об'єкта [1, 167]. Дотримання цих критеріїв є необхідною умовою максимізації прибутку при одночасній мінімізації витрат.

Література

1. Крикавський Є.В. Логістичні системи : навч.посібник / Є.В. Крикавський, Н.В. Чорнописька. – Львів : вид-во НУ «Львівська політехніка», 2009. – 204 с.
2. Алькема В.Г. Система економічної безпеки : монографія / В.Г. Алькема. – К. : Університет економіки та права «КРОК», 2011. – 378с.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Доля будь-якої країни залежить від людей, що живуть на її землі. Зараз Україна знаходиться на переломному етапі своєї історії, який характеризується різноманітними протиріччями. І дуже важко визначитися: що робити, як діяти, ким бути? Але, все ж таки, більшість молодих людей вступають у вищі навчальні заклади, щоб стати професіоналами своєї справи, приносити користь суспільству і бути впевненим в завтрашньому дні.

Проблема розвитку вищої економічної освіти в Україні набула широкого значення, оскільки “в нових соціально-економічних та соціокультурних умовах існування незалежної України освіта в економічній галузі має бути спрямована не тільки на формування певної кількості компетенцій, але й на виховання в майбутніх фахівців прагнення до діяльності в економічній галузі, формування самостійного дбайливого господаря, який відчуває потребу в особистій економічній культурі, у інноваційному застосуванні знань на практиці, у прагненні до ділового успіху” [1, с.49-50]. На сьогодні “система економічної освіти є важливим фактором економічної соціалізації людей, засобом розвитку та підвищення якості людського капіталу. Вона формує економічну культуру, піднімає буденні уявлення про економічне життя на науковий рівень, розвиває практичні уміння та навички, дозволяє приймати обґрунтовані рішення” [2].

Розвиток вищої освіти, в тому числі і економічної, вимагає подолання низки проблем, серед яких найбільш актуальними є: низький рівень якості вищої освіти, невідповідність структури підготовки спеціалістів реальним потребам економіки тощо. Їхнє вирішення наблизить українську освіту до міжнародних стандартів, збагатить її теоретичними і практичними розробками, забезпечить високоякісними кадрами.

Отже, університети й вища освіта взагалі – це основа для всебічного розвитку держави й суспільства. Події останнього часу в Україні засвідчили про необхідність її реформування, але зі збереженням українських освітніх традицій. Тому актуальним є більш інтенсивне використання (впровадження) інноваційних форм організації освітнього процесу, удосконалення методичного, організаційно-технічного забезпечення, впровадження нових форм підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ, керівників.

Література

1. Гіптерс З. Виховання діловитості і творчості майбутніх фахівців економічного профілю / З. Гіптерс // Рідна школа. - 2005. - № 12. - С. 49-52.
2. Бура А.С. Сучасна економічна освіта: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / А.С. Бура, Т.Й. Захарова. - Режим доступу : <http://intkonf.org/bura-a-s-kfilosn-zaharova-t-y-suchasna-ekonomichna-osvita-problemi-ta-perspektivi/>

РОЗДІЛ 4. ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНА РОБОТА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВНЗ Й ВИРІШЕННЯ ПРИКЛАДНИХ НАУКОВИХ ЗАВДАНЬ

УДК 338.48:332.12(477)

М.М.ВИШИВАНЮК, Н.І.МАЦУР
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Туризм в Україні – це ключова галузь економіки, розвиток якої повинен забезпечити відкритість вітчизняної економіки, посилити демократичність та євроінтеграційний курс держави.

Стратегічною метою розвитку туризму в Україні є створення конкурентоспроможного на всіх ринках національного туристичного продукту, розширення внутрішнього та збільшення обсягів в'їзного туризму, забезпечення розвитку курортних територій та туристичних центрів з урахуванням соціально-економічних інтересів населення, збереження та відновлення природних територій та історико-культурної спадщини.

Протягом останніх десятиріч окреслились важливі тенденції формування соціально-економічного середовища Європи і світу, які визначатимуть зміни у сфері туризму. Зокрема до них можна віднести:

- зміщення центрів економічної активності не лише в глобальному, а й у регіональному масштабах;
- формування стійкої тенденції старіння населення, яка вимагатиме нових організаційних методів туристичної діяльності;
- впровадження нових технологій в життєдіяльність населення, що трансформувало б спосіб життя;
- зростання навантаження на навколишнє середовище.

Для туристичної індустрії важливе значення має формування стратегії розвитку туристичних регіонів. Стратегія розвитку туристичних регіонів повинна бути інструментом зовнішньої і внутрішньої промоції регіону, який би демонстрував перспективи регіону; організації майбутньої діяльності регіональних органів влади, забезпечення інтеграції та єдності політики органів регіональної влади. Обґрунтування розробки регіональних стратегій повинно максимально враховувати регіональну специфіку розвитку суб'єктів туристичного бізнесу [1, с.212].

Теоретичним базисом формування стратегії розвитку туристичних регіонів повинні бути комплексні теоретико-методологічні дослідження з детальним аналізом на основі даних офіційної статистики та якісно проведених соціологічних досліджень туристичного бізнесу. Необхідно постійно шукати і зміцнювати переваги свого регіону, розуміти, які функції області можуть і повинні розвиватися, що гальмує просування туристичного продукту та як усунути перешкоди.

Пріоритетними стратегіями розвитку прикордонного регіону виступають: підвищення конкурентоспроможності регіону та зміцнення його ресурсного

потенціалу; забезпечення розвитку людських ресурсів; розвиток міжрегіонального співробітництва [2, с.423].

Міжнародні стратегії розвитку туристичної індустрії спрямовані на захист культурно-історичної спадщини, боротьбу з бідністю, наслідками змін клімату, попередження подальших кліматичних змін та деградації довкілля, зменшення негативного впливу на довкілля.

Стратегії розвитку туристичних регіонів повинні враховувати:

- досягнення європейських і світових параметрів співвідношення якості послуг і цін на ці послуги на основі системних заходів щодо стандартизації рівня якості послуг і економічного стимулювання підприємств до їх підвищення;

- якнайшвидшу адаптацію нормативно-правових і законодавчих актів галузі рекреації і туризму до стандартів, прийнятих у європейському співтоваристві;

- створення привабливого туристичного іміджу регіону та просування регіонального тур продукту на національний та міжнародний туристичний ринок;

- розширення кількості і якості туристичних послуг, що надаються;

- участь у роботі регіональних і європейських салонів і ярмарків;

- забезпечення раціонального використання та охорони туристичних ресурсів регіону, створення програм та планування подальших перспектив розвитку туристичного регіону.

Природне середовище Закарпатської області із різноманітним рельєфом, сприятливим кліматом, лісовими масивами Карпат, заповідниками та парками, лікувальними мінеральними водами стимулює розвиток туризму та рекреації.

Стратегічними напрямками розвитку туристичної сфери Закарпаття є:

- розвиток сентиментального туризму;

- організація національних та міжнародних наукових, культурних та ділових заходів (фестивалів, артистичних семінарів, конгресів, виставок тощо);

- розвиток асоціацій агро- і гірського туризму, сприяння розвитку туристичних послуг у сільській та гірській місцевостях;

- стимулювання промоційних компаній різноманітного рекреаційного та туристичного потенціалу області (лікувальні курорти, курорти з мінеральними водами, зимові види спорту тощо);

- створення регіональної системи розповсюдження туристичної інформації та системи бронювання через Інтернет, а також обласної мережі туристичних інформаційних центрів.

Розвиток туристичної індустрії у Закарпатській області потребує підтримки щодо узгодженого розвитку усієї туристичної індустрії України [3, с.67]. Позитивних зрушень можна досягти, завдяки інтенсивній розбудові туристичної інфраструктури, співпраці державного та приватного секторів у сфері популяризації туристичного потенціалу регіону, сприянню розвитку внутрішнього туристичного продукту та ефективній реалізації державної та регіональної політики в галузі туризму.

Література

1. Закрева Ю.С. Формування стратегії розвитку туристичних регіонів України / Ю.С. Закрева, Б.В. Козік, В.С. Ковш // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції – Луцьк, 2015. – С. 211-213
2. Мілашовська О. Регіональна політика соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів : монографія / О. Мілашовська. – Ужгород : Карпати, 2008. – 512 с
3. Свида І.В. Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку вітчизняного ринку туристичних послуг / І.В. Свида // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2009. – 28 (3). – С. 64–69

УДК 338.48:334.7(477:4-672ЄС)

В. В. ГОБЛИК
Мукачівський державний університет
І. С. КЕРЕСТЕНЬ
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ В ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

Надзвичайно привабливе географічне розташування Карпатського регіону сусідами якого є країни Європейського союзу - Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, підписання угоди про асоціацію України з ЄС відкриває нові можливості для вдосконалення розвитку туристичного комплексу. Прикордонні регіони суміжних держав, зокрема Карпатського регіону, характеризуються багатою історико-культурною спадщиною (міста, замки церкви), багатонаціональністю населення, знанням історичних і культурних цінностей територій на яких проживають. Ведення екологічного господарювання в Карпатському регіоні, ґрунтоване на поліпшенні якості природних ресурсів у відповідних транскордонних регіонах, а також їх людського і соціального капіталу, супроводжуватиметься нарощуванням потенціалу відпочинкової індустрії в передгірних і гірських районах українських, польських, словацьких, угорських і румунських Карпат. Це дасть всі підстави для спільного використання учасниками ринку туристичних послуг прикордонних регіонів цих країн наявного туристично-рекреаційного потенціалу з метою отримання синергетичних ефектів у межах транскордонних регіонів.

У роботах вітчизняних і закордонних авторів туристичний кластер розглядають як систему інтенсивної виробничо-технологічної та інформаційної взаємодії туристичних підприємств, постачальників базових та додаткових послуг із приводу створення «основного продукту» кластера – туристично-рекреаційних послуг. До туристичних кластерів належать групи підприємств, сконцентрованих географічно в межах регіону, які спільно застосовують спеціалізовану туристичну інфраструктуру, локальні ринки праці та інші функціональні структури господарства.

Туристичний кластер – це, передусім, спільнота різних підприємств і організацій на певній території, що напряму або опосередковано пов'язані з

наданням туристичних послуг. Обслуговуючі сектори охоплюють постачання засобів виробництва послуг, рекламно-інформаційні послуги, консалтинг; споріднені сектори – подібні технології, подібні стратегії та спільну робочу силу; допоміжні сектори – освіту, підготовку кадрів, науково-дослідну роботу та регуляторні структури. Провідну роль у туристичному кластері відіграють туристичні підприємства (зазвичай потужні туроператори), які експортують свої послуги за межі регіону, країни. На нижчому рівні знаходяться різноманітні туристичні агентства, а також численні підприємства з розміщення, харчування, транспортування туристів, надання супутніх послуг і виробництва товарів туристичного попиту. І вони об'єднуються спільним бізнес-кліматом, у межах якого формуються потрібні для функціонування туристичного кластера трудові ресурси, технології, а також діють різні стимули, зокрема й податкова система, адміністративне регулювання та бар'єри [1].

Кластерний підхід до транскордонного туризму дозволяє більш далекоглядно дивитися на цю галузь і віднаходити унікальні економічні можливості. Вони полягають у тому, що границі цієї галузі економіки постійно розширюються. Складовими транскордонного туризму при такому підході можуть виступати не тільки готельні послуги, послуги туроператорів, готельних та закладів громадського харчування, але й інші. Крім них у транскордонному туристичному кластері можуть об'єднатися, наприклад, навчальні заклади, які забезпечують підготовку фахівців у потрібних напрямках; підприємства транспортної сфери; розважальні заклади; заклади торгівлі; підприємства, що виготовляють сувенірну та іміджеву продукцію; будівельні та автодорожні підприємства.

У транскордонних туристичних кластерах, сформованих у межах транскордонних регіонів між Україною та ЄС, можуть об'єднатися підприємства малого і великого бізнесу, дослідницькі та освітні установи кожної з країн. І це дозволить підвищити ефективність їхньої взаємодії. Крім того, до такого туристичного кластера має входити якомога більше суб'єктів, що збільшуватиме кількість його послуг, покращуватиме сервіс та робитиме територію транскордонних туристичних регіонів більш привабливою для відвідувачів. Також важливо розуміти, що транскордонний туристичний кластер не є константою, він надзвичайно рухомий та гнучкий та реагує на всі ринкові зміни, в тому числі пов'язані з поглибленням процесів європейської інтеграції [2].

Таким чином, на сучасному етапі економічного розвитку нашої держави, роль транскордонних туристично-рекреаційних кластерів може полягати також і в тому, щоб адаптувати на вітчизняний ґрунт досвід та інституційні передумови становлення ефективної індустрії гостинності, що сьогодні активно використовуються у країнах ЄС.

Література

1. Черторижський В. М. Кластерна модель організації туристичної діяльності – чинник виходу та закріплення туристичних фірм на зовнішніх ринках / В.М. Черторижський,

А.В.Колодійчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuiv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/19_7/75_Czertoryzskyj_19_7.pdf3.

2.Довгалюк О. А. Євро-2012: Розвиток транскордонного співробітництва України та Польщі / О.А. Довгалюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viem.edu.ua/konf3/art.php?id=0213>.

УДК[37:338.48+379.8](477.87)

Н.М.ГОБЛИК-МАРКОВИЧ, В.І.КУЗЬМА
Мукачівський державний університет

ОСВІТНЬО-ТУРИСТИЧНА ТА КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ РАХІВСЬКОГО РАЙОНУ

Питання освітньо-туристичної та культурно-рекреаційної діяльності на гірських територіях є актуальним, адже воно відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку регіону, охоплює питання кваліфікованості та компетентності персоналу, освітніх процесах туристів, молоді та місцевого населення.

Рахівський район являється як географічним центром, так і туристичним у розрізі гірських територій, а також цілком справедливо вважається центром туризму в Карпатах. Ця місцевість володіє справжнім екологічним феноменом та надзвичайно потужним туристично-рекреаційним потенціалом [1]. Це найбільш високогірна частина Карпат на теренах України. М'який клімат та контрастно-виражені пори року, чисте гірське повітря, неповторні пейзажі, значна кількість цілющих мінеральних вод здавна приваблювали мандрівників та туристів, а також любителів активного відпочинку [1].

Завдяки природно-кліматичним факторам, зручному географічному розташуванню та системі шляхового сполучення Рахівщина перетворюється в потужну туристично-рекреаційну зону. Тут створено умови, сприятливі для літнього і зимового відпочинку та оздоровлення.

Розвиток туристичної, курортної та рекреаційної діяльності здійснюється за рахунок створення та функціонування туристично-інформаційних центрів, а саме: музей екології гір та історії природокористування в Українських Карпатах, туристично-інформаційний центр «Гуцульська світлиця», туристично-інформаційний центр «Центр Європи», туристично-інформаційний центр «Високогір'я Карпат», туристично-інформаційний центр «Карпатська форель», туристично-інформаційний візит-центр «Кевелів» [1].

В сукупності всі туристично-інформаційні центри виконують низку завдань та функцій, а саме:

- проведення еколого-освітньої роботи;
- надання еколого-освітньої інформації; проведення екскурсій; реалізація журналів, буклетів, календарів, листівок, тощо;
- огляд водних та рибних ресурсів краю;
- ознайомлення з флорою і фауною Карпат;
- надання інформації про транспортні послуги: таксі, громадський транспорт, автобусні перевезення;

- надання інформації про туристичні маршрути, візит-центри, музеї, притулки та інші об'єкти Карпатського біосферного заповідника;
- ознайомити з інформацією про основні туристичні атракції: фестивалі, ярмарки, виставки;
- ознайомлення із засобами розміщення: готелі, сільський зелений туризм, санаторії;
- надання інформації про заклади харчування: ресторани, кав'ярні;
- ознайомити з інформацією про інші турпослуги: сувеніри, прокат, рекреаційні заклади, гірськолижні витяги, семінари, конференції, масові заходи [2];
- надати спеціальну інформацію: лікарні, поліції, аптеки;
- ознайомити із загальною туристичною інформацією про регіон: туристичні карти, базовий план місцевості, туристичну літературу;
- і як це вже популярно в регіоні - безкоштовний WI-FI.

Узагальнюючи вищезазначене, вважаємо за доцільне запровадити міжнародні велозаїзди, як окремого елементу велотуризму та як один із видів активного відпочинку. Це доцільно присвятити туристичним святкам, для прикладу, таким як міжнародний день туризму за участі представників міської та районної влади. Це дасть змогу залучити місцеве населення, а також внутрішніх і закордонних туристів до розвитку туристично-рекреаційної діяльності, а в результаті – як освітньо-туристичний, курортно-рекреаційний, так і соціально-економічний розвиток району. Закордонних туристів є змога залучити за рахунок міжнародного співробітництва та дружніх відносин міст-побратимів із сусідніми країнами – Словаччиною, Угорщиною, Румунією, Польщею та запрошувати закордонних представників на вело-дійства. Для реалізації туристичної діяльності за освітнім напрямом можна запровадити вело-заїзди з учасниками студентами туристичних спеціальностей регіону, після чого за рахунок проведення екскурсій, ознайомити молодь з курортною, туристичною та рекреаційною діяльністю Рахівського району.

Отже, для розвитку освітньо-туристичної та курортно-рекреаційної діяльності Рахівського району як гірської території необхідно комплексно запровадити низку заходів: етнокультурні, майстер класи по виготовленню трембіт, по приготуванню традиційних гуцульських страв, різблярство ті ін. міжнародного значення, що дасть змогу привернути увагу молоді, місцевого населення, внутрішніх та іноземних туристів, що і буде завданням наших подальших досліджень.

Література

1. Рахівська районна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rahiv-rda.gov.ua/rahivschyna/ekonomika/pryoritetni-napryamky-rozvytku/turystychno-rekreacijna-haluz/turystychno-informatsijni-tsentry/>
2. Волошин В.В. Аналіз сучасного стану туристично-рекреаційного бізнесу на Закарпатті / В.В.Волошин // Науковий вісник УжНУ. - 2009. - Серія «Економіка». - Випуск 28. - С.13-16.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ У ВНЗ

Динамічний розвиток туристичної сфери в Україні зумовлює підвищення інтересу з боку держави не тільки до проблем розвитку туризму в цілому, а й до питань професійної підготовки фахівців з туристично–рекреаційної сфери, вдосконалення існуючих систем туристської освіти. За останні роки Україна зробила значні кроки у сфері туристичної освіти та створила власну систему.

Досліджуючи становлення вітчизняної системи підготовки майбутніх фахівців сфери туризму, Л. Соловей з'ясувала, що в 1994 р. до переліку напрямів підготовки фахівців туризму з вищою освітою введено ще один напрям підготовки – «Менеджмент» (з відповідними туристичними спеціалізаціями), який до початку 2000-х рр. став наймасовішим за чисельністю тих, хто навчається. Визначальною подією у становленні вітчизняної системи підготовки фахівців туристично - рекреаційної сфери стало започаткування в 2002 р. напряму підготовки «Туризм». Навчальні заклади почали готувати фахівців зі спеціальностей «Туризм» і «Готельне господарство» (освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр», «спеціаліст», «магістр») [2, с. 12-13].

Отож, впровадження напряму підготовки «Туризм» стало основним підґрунтям у становленні вітчизняної системи підготовки фахівців сфери туризму та рекреації. За допомогою аналізу інформаційної системи «Конкурс» було визначено, що професійну підготовку фахівців з туристично – рекреаційної сфери в Україні здійснюють понад 100 вищих навчальних закладів. Звичайно, це впливає на значний розвиток туристичної сфери, однак, недостатній, низький зв'язок між навчальними закладами та підприємствами галузі туризму не дає можливості для становлення високоякісного фахівця галузі. У свою чергу, вищі навчальні заклади зацікавлені в тому, щоб фахівці з сфери туризму та рекреації були конкурентоспроможними на ринку праці, оскільки це є показником якості підготовки закладу та вагомою підставою для майбутнього співробітництва між туристичним підприємством та закладом освіти.

Зміни, що відбуваються у процесі професійної підготовки фахівців у ВНЗ, покликані скоротити до мінімуму непродуктивну навчальну діяльність, сприяти підвищенню ефективності засвоєння знань і надійності навчання, більш глибокому розвитку розумових здібностей студентів.

Як зазначає Л. Гусак, «головна увага навчання має звертатись на організацію діяльності студентів у тих її видах, формах і способах, які репрезентують собою нову стратегію підготовки фахівців: формування сучасного теоретичного мислення» [3, с. 10].

На думку Т. Медведовської, «однією з актуальних проблем сьогодення залишаються забезпечення й оцінювання якості вищої освіти, визначення показників якості професійної підготовки фахівця у ВНЗ» [4, с. 95].

Як свідчить світовий досвід, на думку Л. Соловей, необхідною умовою успішного розвитку сфери туризму та рекреації є відповідне кадрове забезпечення. Не є винятком у цьому відношенні й вітчизняний туризм, що відчуває гостру потребу у кваліфікованому кадровому персоналі, спроможному забезпечити надання туристично - рекреаційних послуг на рівні міжнародних стандартів.

Основними завданнями сучасної професійної освіти в туристично – рекреаційній роботі можна вважати:

- 1) забезпечення фундаментальної наукової, професійної і практичної підготовки у сфері туристичної та рекреаційної діяльності;
- 2) здобуття студентами знань і вмінь освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликання, інтересів і здібностей;
- 3) удосконалення наукової і професійної підготовки кадрів для сфери туризму та рекреації [5, с. 350].

Сучасна система вищої туристичної освіти передбачає, що для підготовки висококваліфікованого спеціаліста до нього ставляться ряд організаційних, управлінських вимог, випускник має адаптуватись до мінливого та динамічного середовища.

Отже, можна підсумувати, що для забезпечення туристично-рекреаційної галузі висококваліфікованими фахівцями у вищих навчальних закладах необхідно створити всі умови для набуття студентами знань у сфері сучасних інформаційних технологій, вільного володіння іноземними мовами, глибоких знань щодо організації туроператорської та турагентської діяльності, готельно-ресторанних підприємств та взаємодії між ними, вміння грамотно підготувати основні типи документів, приймати рішення у нестандартних ситуаціях на ринку, а також володіння навичками ведення успішних комунікацій, дослідної, маркетингової діяльності.

Література

1. Черній Г. В. Досвід підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери в Україні та світі [Електронний ресурс] / Г. В. Черній // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2010. – Вип. 26. – С. 545-549
2. Соловей Л. С. Становлення вітчизняної системи підготовки майбутніх фахівців сфери туризму (друга половина ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Л. С. Соловей; НАПН України, Ін-т вищої освіти. – Київ – 2011. – 23 с.
3. Гусак Л. П. Професійна спрямованість навчання вищої математики студентів економічних спеціальностей: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти» / Л. П. Гусак. – Вінниця, 2007. – 20 с.
4. Медведовська Т. П. Шляхи оцінювання якості професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України [Електронний ресурс] / Т. П. Медведовська.
5. Саун Л. В. Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в розвинутих країнах світу : монографія / Л. В. Саун. – К. : «МАУП», 2004. – 399 с.

ОСВІТНЯ СКЛАДОВА ВИСТАВКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ФАКТОРУ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ

Виставкова діяльність є однією з найдинамічніших сфер сучасної світової економіки, оскільки відіграє важливу роль у зміцненні міжнародних зв'язків, внутрішньої і зовнішньої торгівлі, пропаганді нових технологій та нових видів продукції, стимулює зміцнення позитивних структурних змін в економіці, сприяє науково-технічному та технологічному оновленню вітчизняного виробництва.

Виставкова діяльність має визначальне значення саме для розвитку бізнесу. Особливо малого й середнього, який обмежений у фінансових можливостях для організації рекламних заходів із просування своїх товарів та послуг на ринок. В сьогоденних не стабільних ринкових умовах господарювання як туристична так і готельно-ресторанна сфери зазнають великих фінансових втрат. Тому вважаємо, що виставкова діяльність для сфери обслуговування є фактором популяризації на ринку і доцільно її здійснювати [1, с.56].

Щороку в регіоні виставкова діяльність даного профілю здійснюється за рахунок міжнародної виставки-ярмарку «Туревроцентр Закарпаття», яка проводиться в місті Ужгород. Експонентами даної виставки виступають туристичні підприємства, туристично-інформаційні центри, районні відділи з питань туризму, інколи готельні підприємства та ін. учасники як національні, так і міжнародні.

В результаті дослідження було виявлено, що готельні та ресторани підприємства регіону дуже рідко беруть участь у виставковій діяльності. Тому вважаємо актуальним залучати до популяризації готельно-ресторанні підприємства за рахунок виставкової діяльності. Для цього необхідно запровадити спеціалізовану туристичну та готельно-ресторанну виставку в регіоні та можна запозичити досвід у інших регіонах нашої країни. Щоб розширити масштаби такого заходу потрібно залучити виробників товарів і послуг готельно-ресторанного та туристичного бізнесу національного та міжнародного значення [2, с.39].

Оскільки туристичний та готельно-ресторанний бізнес відіграють значну роль у розвитку регіону необхідним є залучення студентської молоді до організації та проведення виставкової діяльності даного профілю.

Підготовка фахівців спеціальності туризм та готельно-ресторанна справа здійснюється у вищих навчальних закладах регіону, тому пошук і залучення молодих та ініціативних студентів-спеціалістів цієї галузі до проведення та організації виставкової діяльності не буде складати великих зусиль. Всім відомо, що здобуття професійного досвіду студентами, які навчаються є досить складним завданням, тому вважаємо, що допомога студентської молоді в організації виставкових заходів туристичної та готельно-ресторанної справи

буде взаємовигідним як для студентства, місцевих органів влади та туристичних і готельно-ресторанних закладів.

Основними завданнями, якими можуть займатись студентська молодь для організації та проведення виставкового заходу туристичного та готельно-ресторанного профілю можуть бути:

- створення запрошень для учасників виставкового заходу [3, с.26];
- допомога туристичним та готельно-ресторанним закладам регіону – експонентам зі створення буклетів, брошур;
- розкладання матеріалів та експонатів на стендах;
- зустріч учасників виставкового заходу;
- розсилка запрошень та рекламування виставкового заходу за допомогою різних методів (соціальні мережі, E-mail, пошта, промоутерська діяльність та ін. засоби).

Тож, узагальнюючи вищесказане, освітня складова виставкової діяльності для туристичного та готельно-ресторанного бізнесу відіграє не мало важливу роль. Розвиток студентської молоді за допомогою залучення їх до організації та проведення виставкових заходів такого рівня дасть позитивний вплив в недалекому майбутньому на їхні професійні навички та позитивно вплине на розвиток регіону в області туристичної та готельно-ресторанної справи. Ще одним напрямком освітньої та практичної складової позитивного впливу на студентську молодь в сфері обслуговування є фестивальний туризм, що стане наступним етапом наших досліджень.

Література

1. Пекар В.О. Основи виставкової діяльності: навч. посіб. Для вищ. навч. закл. / В.О. Пекар; ВНЗ «Ін-т реклами», Вища шк..виставк.менеджм. – К.:Свроіндекс, 2009. – 348 с.[8] арк.. іл.
2. Добробабенко Е.В. Виставка «под ключ». Готовые маркетинговые решения / Е.В.Добробабенко, Н.С. Добробабенко. - СПб. : Питер, 2007. – 208с.
3. Обрителько Б.А. Реклама і рекламна діяльність : Курс лекцій / Б.А.Обрителько. - К. : МАУП, 2002. – 240с.

УДК 338.48:378

Н.С. КАМПОВ
Мукачівський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ТУРИЗМУ

Показником якості підготовки фахівців з туризму є випускники, які є конкурентоспроможні на ринку праці. Дуже важливо, щоб безпосередньо після закінчення ВНЗ вони могли продемонструвати роботодавцеві не лише диплом, але й знання специфіки роботи.

Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців для сфери туризму стали предметом досліджень науковців Є. О. Алілуйко, І. В. Зоріна, В.О. Квартальнова, В. К. Федорченка, В. І. Цибуха, Г. С. Цехмістрової, Л.В. Кнодель, які здебільшого розглядають загальні теоретичні питання

підготовки фахівців туристичної діяльності. Проте, проблема організації виробничої практики студентів туристської сфери залишається в центрі уваги багатьох вітчизняних дослідників.

Практика студентів є обов'язковим компонентом процесу підготовки фахівців з туризму в Мукачівському державному університеті. Вона здійснюється протягом всього навчання. Навчальним планом підготовки бакалаврів з туризму за спеціальністю 6.140103 «Туризм» передбачено такі види практик: «Вступ до фаху», технологічна, організаційна, виробнича (комплексна бакалаврська)). Ці види практики відображають послідовні етапи професійної підготовки, при цьому кожний наступний ступінь є логічним продовженням попереднього.

Практика «Вступ до фаху» має своїм завданням ознайомити студентів 1 курсу зі змістом їх майбутньої професії, з характером та сферою професійної діяльності, з особливостями практичної діяльності підприємств туристичної галузі, з роллю фахівців туристичного обслуговування у формуванні результатів господарської діяльності підприємств туристичного бізнесу різних форм власності та організаційно правових форм господарювання, їх конкурентоспроможного статусу на внутрішньому ринку та іміджу національного туристичного продукту на світовому ринку туристичних послуг. Під час практики студенти-першокурсники знайомляться із професійним призначенням; кваліфікаційними вимогами, основними виробничими функціями організатора подорожей (екскурсій); зі специфікою змісту його діяльності в туристичних операторах та туристичних агентствах, бюро подорожей та екскурсій, інших підприємствах туристичної галузі; з основними завданнями діяльності фахівця туристичного обслуговування, які викладені в нормативній та варіативній частинах освітньо-кваліфікаційної характеристики.

Технологічна практика дає змогу глибше проникнути в зміст і технологію майбутньої професійної діяльності: технології виконання основних організаційно-технологічних процесів, які здійснюються на підприємстві певного типу та організаційно-правової форми господарювання. Технологічна практика студентів передбачає: поглиблення, закріплення і перевірку теоретичних знань, умінь і навичок студентів, отриманих в процесі вивчення спеціальних дисциплін («Основи туризмознавства», «Організація туристичних подорожей», «Основи музеєзнавства», «Спеціалізований туризм» тощо), розширення їх технологічного світогляду та удосконалення практичної підготовки; ознайомлення студентів з виробничими і технологічними процесами на туристичних підприємствах.

Головною метою *організаційної практики* є поглиблення та закріплення студентами теоретичних знань і набуття необхідних практичних навичок і досвіду роботи в галузі управлінської діяльності; ознайомлення з функціональними обов'язками службових осіб з профілю професійної діяльності, їх функціями, правами та обов'язками у відповідних підприємствах туристичної індустрії тощо.

У процесі *виробничої (комплексної бакалаврської) практики* на туристичних підприємствах (турагенство, туроператор, екскурсійна фірма,

готельно-ресторанний комплекс, туристична база, санаторій тощо) відповідно до стандарту студенти повинні: виконати комплекс типових завдань з організаційної, планово-економічної, маркетингової та управлінської діяльності підприємств; аналізувати туристичну діяльність, виявляти основні фактори, що обумовлюють фактичний стан діяльності підприємства; розкривати основні тенденції його розвитку, пояснювати їх, пропонувати науково-обґрунтовані висновки та пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності.

Під час *переддипломної практики* студенти готують матеріали до дипломної роботи.

Така сукупність навчально-виробничих практик має велике значення для підготовки та формування фахівця і дає змогу отримати необхідні уміння та навички.

Проте, в організації практичного навчання є ряд недоліків, які необхідно подолати: освітній заклад й надалі виступає єдиним ініціатором організації виробничої практики, визначає сферу зайнятості студентів, координує їх діяльність на виробництві та оцінює набуті практикантами вміння після її закінчення; спосіб організації практичної підготовки, в більшості, не закладає основи професійної майстерності майбутнього фахівця з туризму і вимагає докорінної зміни сталих прийомів її проведення; декларативний характер договорів з туристичними організаціями; закріплення студентів за певними службами туристичного підприємства та опанування ними технології діяльності окремо взятого відділу, а не вивчення досвіду роботи туристичної організації в цілому; низький кваліфікаційний рівень задіяного персоналу підприємства для організації якісної практики та відсутність.

УДК 378:908

О.В.КАСИНЕЦЬ
Мукачівський державний університет

МІСЦЕ ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИЗМУ

У навчальному процесі закладів, які готують фахівців з туризму туристично-краєзнавча діяльність є необхідною умовою високоякісної фахової підготовки фахівців, оскільки вона спрямована на формування краєзнавчої компетентності студентів.

На нашу думку, сучасний фахівець туристичної галузі, в першу чергу, повинен досконало знати туристичний потенціал і туристичні ресурси своєї держави, свого рідного краю.

Професійну підготовку майбутніх фахівців туристичної галузі вивчали М. Ахмедова, І. Булигіна, О. Земскова, І. Зорін, Л. Івлєва, В. Квартальнов, А. Конох, Л. Кнодель, Л. Лук'янова, О. Любіцева, Н. Наумова, Я. Олійник, Л. Поважна, Л. Титова, І. Томілов, О. Фастовець та ін. Проблему практичної підготовки студентів майбутніх фахівців туристичної галузі розглядали такі відомі вчені як В. Федорченко, Н. Фоменко, М. Скрипник, Г. Цехмістрова,

М. Фіцула та ін. Теоретико-методичні засади освітнього краєзнавства розглядали у своїх працях О. Барков, В. Борисов, М. Мілонов, А. Даринський, Ю. Кононов, М. Костриця, К. Строев та інші. Дослідженням в області туристичного краєзнавства присвячені роботи П. Шищенко, О. Дмитрука, О. Обозного, М. Костриці та ін.

Однак, проблема туристсько-краєзнавчої підготовки майбутніх фахівців з туризму розглядалася науковцями недостатньо.

Туристично-краєзнавча діяльність органічно увійшла в навчально-виховний процес підготовки фахівців туризму в Мукачівському державному університеті. Метою і завданням туристсько-краєзнавчої діяльності зі студентами в процесі їх теоретичної та практичної підготовки є вивчення туристських ресурсів України в регіональному аспекті, формування наукового світогляду, розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань, розвиток ініціативи, здатності застосовувати теоретичні знання у практичній роботі, розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутніх фахівців. Об'єктами краєзнавчого вивчення студентами факультету туризму і готельно-ресторанного бізнесу є пам'ятки історії та культури, пов'язані з історичними подіями в житті краю, розвитком суспільства і держави, мистецтво краю), пам'ятні місця.

Туристично-краєзнавча діяльність зі студентами виконує різноманітні функції:

Освітня функція туристично-краєзнавчої діяльності: безпосереднє сприйняття навколишнього середовища в процесі туристично-краєзнавчої діяльності конкретизує, доповнює і систематизує знання студентів з фахових дисциплін, дозволяє їм встановлювати міжпредметні зв'язки. Так, робочими програмами з дисциплін «Організація туристичних подорожей», «Основи музеєзнавства», «Організація транспортних послуг», «Організація екскурсійної діяльності», «Організація анімаційної діяльності» передбачено пішохідні та виїзні практичні заняття на природоохоронні території, музеї різних типів та видів, туристичні виставки, центри промислів та ремесел тощо.

Пізнавальна функція туристично-краєзнавчої діяльності реалізується в процесі опанування студентами природного і соціального середовища Закарпатської області. Різновиди маршрутів (екологічні, екскурсійні, спортивні тощо) та районів подорожей сприяють задоволенню таких потреб, як потреба у новизні, в пізнанні. Походи та екскурсії мають великий вплив у вивченні соціального середовища. Знайомство з історичними пам'ятниками, відвідування місць з багатим історичним минулим дозволяють познайомити з героїчними сторінками нашої історії. Під час занять туристично-краєзнавчою діяльністю, студенти знайомляться з культурою, особливостями побуту, економікою, народними промислами тощо. Знання історії даного народу, дотримання традицій і звичаїв сприяє розвитку шанобливого ставлення до історії та її творців.

Оздоровчо-спортивна функція туристично-краєзнавчої діяльності має на меті удосконалення фізичного розвитку студентів. Вже традиційними стали щорічні походи першокурсників на Говерлу. Вони сприяють розвитку

здорового способу життя, формують прикладні уміння і навички орієнтування на місцевості, подолання природних перешкод, організація побуту в природному оточенні тощо.

Виховну функцію можна сформулювати таким чином: виховання альтруїстичної життєвої позиції; стійкості, уміння переносити труднощі і незгоди, виховання сміливості, рішучості, сили волі; товариськості, інтересу до людей, поваги до них; любові до волі, прагнення до незалежності, до самостійності. Реалізація даної мети відбувається в процесі розвитку в студентів уміння аналізувати особисті вчинки, оцінювати дії товаришів, прагнути до самопізнання, самовиховання. У подорожах здійснюється перевірка і загартування таких морально-вольових якостей, як чесність, скромність, організованість, дисципліна, сміливість, рішучість, чуйність, доброта, принциповість, дружба, товарицькість, відповідальність, акуратність і багато інших.

Туристично-краєзнавча діяльність значно розширює комунікативні можливості студентів. Особливості діяльності дозволяють викладачеві бути постійним учасником або спостерігачем спілкування студентів. Це допомагає йому виправляти лексику студентів, регулювати напрямки бесід студентів, вчасно запобігати конфліктам, формувати етику спілкування з друзями та недругами. В той же час спільна діяльність зближує студентів та викладачів, сприяє виникненню неформального спілкування між ними, правильне використання якого дозволяє викладачу більш активно впливати на виховання студентів.

УДК 338.48:379.8(477.87)

Н.М. ЛЕМАК, О.М. ГОЛОВКО
Мукачівський державний університет

ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАКАРПАТТЯ

Закарпаття, завдяки вигідному географічному розташуванню, наявності унікальних рекреаційних ресурсів є одним із найпопулярніших регіонів санаторного лікування, туризму і відпочинку.

В області виявлено і досліджено 360 джерел мінеральних вод, з яких 62 у Свалявському, Міжгірському, Мукачівському, Хустському, Рахівському, Ужгородському районах мають експлуатаційне значення.

На зазначеній основі функціонують (станом на 1 січня 2006 р.) 17 санаторіїв, 14 санаторіїв-профілакторіїв, 3 пансіонати та будинки відпочинку, 26 інших баз відпочинку та 15 туристичних баз [8]. Їх кількість та рівень комфортності за аналізований період суттєво не змінилися, хоча й відбулися організаційні зміни управління галузями.

Проблематика вивчення рекреаційно-туристичного потенціалу регіону повсякчас перебуває в полі зору науковців Інституту регіональних досліджень НАН України (м. Львів), Львівського, Прикарпатського та Чернівецького університетів. Над науковою проблематикою рекреаційно-туристичного

потенціалу регіону працюють ряд вітчизняних науковців: М. Бутко, Ю. Зінько, В. Руденко, Л. Черчик. Однак ґрунтовний аналіз праць цих авторів свідчить, що ця тема є надзвичайно актуальною та потребує подальшого дослідження.

Рекреаційно-туристичний бізнес здавна поширений на Закарпатті. На території області знаходиться велика кількість санаторіїв, будинків відпочинку, туристичних баз, побудованих у мальовничих куточках Карпатських гір. У 1993 році в Закарпатті функціонувало 15 санаторіїв і пансіонатів з лікуванням на 4446 місць та 7 санаторіїв-профілакторіїв на 920 місць. Усі вони розташовані недалеко від мінеральних джерел, яких в області нараховується близько 300 [8]. Найбільш відомі родовища лікувальних мінеральних вод - це Поляна Квасова, Голубине, Сойми, Келечин, Кваси, Шаян та інші.

На даний момент на території Закарпаття функціонують понад 50 зареєстрованих та ліцензованих туристичних фірм (35 з них знаходиться в м.Ужгороді та Ужгородському районі, 7 - у м.Мукачеві, інші - в Рахівському, Іршавському, Перечинському, В. Березнянському та Хустському районах), які займаються обслуговуванням туристів, що прибувають з різних куточків України, а також з-за кордону. Карпатські ріки придатні для сплавлення на байдарках і каное, а також для купання. Область відзначається особливими умовами для організації зимового відпочинку, туризму та гірськолижного спорту. Період, сприятливий для проведення зимових видів спорту і відпочинку, триває 4-5 місяців - з кінця листопада до середини березня [2].

В Ужгороді (адміністративний, промисловий, культурний центр Закарпатської області) пропонується цілий комплекс готельних послуг, комфортабельні апартаменти в центральних готелях міста, екскурсійне обслуговування, зустріч в аеропорту, кваліфіковані послуги перекладачів. У Закарпатті зосереджено 5,2% об'ємного і 5,1% вартісного потенціалу природних ресурсів рекреації України. Серед уже охарактеризованих одним із основних компонентів природних рекреаційних ресурсів являються різноманітні мінеральні води. Лікувальні властивості мінеральних вод Закарпаття згадували в архівних документах вже в 1463 році XV століття, а їх хімічні аналізи проводилися регулярно з 1803 року XIX століття. У 1800 році з'явилися перші відомості про розлив мінеральної води родовищ Свалявського району, які експортувалися до Відня, Парижу. У 1842 році у Будапешті Свалявська мінеральна вода була визнана однією із кращих за смаковими якостями, а у 1855 році отримала "Золотий диплом" на виставці вод Європи у Парижі.

Мінеральні води Закарпаття різні за хімічним складом і лікувальними властивостями. Із 207 родовищ, занесених до Кадастру мінвод України, 18,8 відсотка становлять закарпатські. Із досліджених 30 типів мінеральних вод 27% становлять вуглекислі хлоридні натрієві, 22% - вуглекислі хлоридно - гідрокарбонатні і гідрокарбонатно-хлоридні натрієві, 18% - вуглекислі гідрокарбонатні натрієві, 15% - вуглекислі гідрокарбонатні натрієво-кальцієво-магнієві, по 6% - сульфідні, миш'яковисті, кремністі. Ряд родовищ є унікальними, їх води відповідають типу Єсентуки, Боржомі та Арзні і не поступаються відомим водам Чехії, Польщі, Франції. Із загальної кількості

мінеральних вод 21 внесені до державного стандарту України "Води мінеральні питні".

Важливою умовою розвитку туристично-рекреаційної галузі Закарпатської області є прицільна увага органів регіональної влади до створення необхідних умов популяризації та стимулювання інвестицій у туристично-рекреаційну галузь регіону. Розвитку туристично-рекреаційної галузі, а також надходженню інвестицій в цю галузь області сприяє прийняття та фінансування регіональних програм її розвитку, до яких належать [1, с. 152]:

1. Програма розвитку туризму та рекреації у Закарпатській області на 2002–2010 роки [4];

2. Програма формування позитивного міжнародного інвестиційного іміджу області на 2009–2010 роки [6];

3. Програма розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області у 2010 році [3];

4. Програма розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області на 2011–2015 роки [5];

5. Програма розвитку туризму та курортів у Закарпатській області на 2011–2015 роки [6].

На сьогоднішній день можна сказати про те, що в Закарпатській області фіксується поступове скорочення фінансування регіональних програм сприяння розвитку туризму, не зважаючи на те, що щорічно у регіональному бюджеті заплановано зростаючі показники фінансування галузі (крім 2014 р.): якщо у 2010 р. було заплановано 1,5 млн грн, у 2011 р. – 1,6 млн. грн, у 2012 р. – 2,1 млн грн, у 2013 р. – 2,6 млн грн, то у 2014 р. – 2,5 млн грн.

За досліджуваний 2014-ий період спостерігається поступове зростання фінансування програм з бюджету м. Ужгород – якщо у 2010 р. не було профінансовано жодного такого заходу, то у 2014 р. частка м. Ужгород вже становила 33,2%. Аналогічно суттєвий розвиток фінансування програм сприяння розвитку туризму здійснено з Хустського районного бюджету, з якого у 2014 р. було виділено 7,2% всіх витрат, спрямованих на розвиток цієї галузі [1, с.128-131];

У цілому на основі проведеного дослідження можна зробити висновок про те, що в Закарпатській області відбувається свідоме недофінансування програм сприяння розвитку туризму, що погіршує умови розвитку туристичної галузі регіону та його популяризацію за межами області. Подальші дослідження повинні спрямовуватись на визначення пріоритетних напрямів розвитку туристично-рекреаційної галузі Закарпатської області.

Література

1. Бачо Р.Й. Інвестиції в туристично-рекреаційну галузь України: теорія та практика регулювання: монографія / Н.Н. Пойда-Носик, Р.Й. Бачо, І.І. Січка. – Ужгород : Вид-во ФОП Бреза А.Е., 2014. – 208 с.

2. Закарпаття: санаторії та туризм : статистичний збірник. – Ужгород : Закарпатське обласне управління статистики, 2008 р. – 87с.

3. Рішення Закарпатської обласної ради «Про Програму розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області у 2010 році» від 22 грудня 2009 р. № 1034

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/ZA090365.html.

4. Рішення Закарпатської обласної ради «Про Програму розвитку туризму та рекреації в Закарпатській області на 2002–2010 роки» від 03.12.2002 р. № 89 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/ZA020145.html#.

5. Розпорядження голови Закарпатської обласної державної адміністрації «Про Програму розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області на 2011 – 2015 роки» від 10.12.2010 р. №827 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.carpathia.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/7360/101012_rozp_827_programa_rozviktu_tks.pdf.

6. Розпорядження голови Закарпатської обласної державної адміністрації «Про Програму розвитку туризму і курортів у Закарпатській області на 2011 – 2015 роки» від 10.12.2010 р. №826 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://zakarpatt-rada.gov.ua/docs/rishennya/6/2_sesion_1/rish_72.pdf

7. Розпорядження голови Закарпатської обласної державної адміністрації «Про Програму формування позитивного міжнародного інвестиційного іміджу області на 2009–2010 роки» від 25.11.2008 р.№761 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.carpathia.gov.ua/main/en/catalog/item/2270.htm>

8. <http://www.karpaty.info/ru/uk/zk/>.

УДК 911.3

Т.Ю.ЛУЖАНСЬКА, В.Ю.ДЕРКАЧ
Мукачівський державний університет

РОЛЬ ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ В ДОСЛІДЖЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

На світовому рівні останнім часом все більшого значення набуває ринок рекреаційних послуг, що являє собою складну систему, основним завданням якої є задоволення рекреаційних потреб населення. У вітчизняній та зарубіжній літературі до сих пір немає єдиного підходу до визначення поняття „рекреація”, так як феномен рекреації не став ще предметом систематичного вивчення. В зв’язку з цим, виникають труднощі у визначенні кола понять, пов’язаних з рекреаційною діяльністю. Це пояснюється низкою причин. По-перше, не існує єдиного міжнародного термінологічного стандарту з даної тематики. По-друге, в Україні не існує єдиної теорії, в якій було б точно визначено коло основних понять, пов’язаних з рекреацією. По-третє, в силу різних причин такі поняття як рекреація, туризм, відпочинок, екскурсія, вільний і рекреаційний час, дозвілля та інші в реальних умовах найчастіше важко розрізнити.

Проблеми екологічного виховання і формування екологічної культури особистості досліджували класики педагогічної освіти (Г.Ващенко, В.Сухомлинський, К.Ушинський та інші), вчені (Н.Байбара, С.Іващенко, Г.Пустовіт, О.Химинець та інші), залучення молоді до туристично-краєзнавчої роботи знайшли своє відображення в наукових дослідженнях (Є.Балашова, Є.Бойко, А.Вербицький, Г.Пустовіт, Т.Філіпчук та інших).

Зокрема, В.Сухомлинський зазначав, що екологічна освіта та виховання покликані забезпечити зростаюче покоління науковими знаннями про взаємозв’язок природи і суспільства, допомогти зрозуміти значення природи

для суспільства і кожної людини, виробити потребу в спілкуванні з природою та сформуванню прагнення брати активну участь у поліпшенні навколишнього середовища. Передумовою цього є відповідні знання, а результатом – екологічний світогляд [5].

На формування екологічної свідомості впливають певні знання та переконання. Саме на них і базується поведінка людини в природному середовищі, яка складається з окремих вчинків та її ставлення до вчинків, на які впливають цілі та мотиви особистості. Екологічна свідомість – це розуміння необхідності охорони природи, усвідомлення наслідків недбайливого відношення до неї. Крім того, екологічна свідомість це розуміння і усвідомлення того, що кожна людина несе відповідальність за збереження як окремих видів тварин і рослин, так і в цілому життя на Землі. Спілкування з природою повинно відбуватися в різних формах: через працю, споглядання, творчість, науковий пошук, спостереження, милування.

Важливим є залучення молоді до туристично-краєзнавчої роботи, зокрема складання туристичних етнографічних маршрутів. Саме вдало організовані туристичні походи в природу, зокрема в Українські Карпати, позитивно впливають на розвиток екологічного мислення молоді, формування її світогляду, сприяють набуттю знань, умінь і навичок для практичного вирішення проблеми охорони навколишнього середовища. Під час туристичної подорожі ведуться спостереження за об'єктами та явищами природи, є можливість для проведення пошуково-дослідницької роботи. Адже молодь є передусім природокористувачем, розпорядником природно-рекреаційних ресурсів рідного краю. І чим ґрунтовнішими будуть її знання про Українські Карпати як екосистему, причини й наслідки природних зсувів, паводків тощо, тваринний і рослинний світ, міжнародні й всеукраїнські екологічні, туристичні програми, тим вагомішою буде її вплив на навколишнє середовище, тим ефективніше буде її використання в плані розвитку туристично-рекреаційної діяльності.

Як відмічає Матвійчук Л.Ю., користь туризму полягає у задоволенні потреб туристів у відпочинку, оздоровленні, пізнанні, етичному сприйнятті, удосконаленні освіти та вихованні [2, с.7]. У екологічному вихованні молоді значна увага приділяється оцінці навчальних екологічних стежок. Їх протяжність рідко перевищує два кілометри. Такі екологічні стежки розраховані в першу чергу на учнів шкіл, студентів різних вузів. Разом з тим вони повинні бути доступні для будь-якого користувача. Як правило, група йде за маршрутом під керівництвом провідника-екскурсовода. Для самостійних відвідувачів екостежка обладнується вказівними знаками, інформаційними стендами. Готуються інформаційні буклети. Необхідним є виховання для усвідомлення єдності людини і природи, живого і неживого не через абстрактні поняття, а через живе сприйняття навколишнього світу в конкретному регіоні та на визначеній ділянці рідного краю. Важливим є формування розуміння закономірностей розвитку екосистем та впливу на них діяльності соціуму, а також розвиток особистої відповідальності за стан довкілля. Невід'ємним

завданням є виховання національної свідомості через відродження традицій українського народу у взаємовідносинах з довкіллям.

Під час туристських походів доцільно організовувати коротко та довготривалі фенологічні спостереження. Важливо, щоб дані спостереження охоплювали не тільки динаміку розвитку окремих рослин або тварин протягом року чи сезону, але й річні та сезонні метеорологічні і гідрологічні явища, туристично-рекреаційні ресурси рідного краю. Накопичення результатів дослідження підводить молодь до розуміння зв'язків і залежностей у природі, формує у екологічний стиль мислення [3].

Організуючи туристський маршрут проводять моніторингові дослідження стану місцевих екосистем. Моніторингові дослідження довкілля мають багатовекторне спрямування і охоплюють регіональні проблеми у відповідній сфері. Використання моніторингових досліджень в природі не тільки підсилює інтерес до вивчення циклів біологічних, хімічних, географічних дисциплін, але й формує елементи наукового пошуку, поглиблює вивчення окремих розділів наук, вчить замислюватися над проблемами довкілля рідного краю, бережно ставитися до місцевої флори і фауни, підвищує рівень екологічної свідомості молоді [4].

Таким чином, значна увага сьогодні акцентується на потребі формування цілісного ставлення до природи, виховування в молоді почуття відповідальності за стан довкілля. Використання педагогічної спадщини є особливо актуальною, оскільки допомагає інтелектуальному, духовному і фізичному розвитку молоді, примноження в неї духовної культури.

Література

1. Географічний словник “Світ географії та туризму” [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ukr-tur.narod.ru/dovidnyk/slovyki/i1/infracrekr.htm>.
2. Матвійчук Л.Ю. Рационалізація використання та охорони туристичних ресурсів: діагностика та механізм забезпечення : Монографія / Л.Матвійчук – Луцьк : Волиньполіграф, 2011.- 340 с.
3. Пустовіт Г. П. Дослідницька робота учнів з екології в позашкільних установах і школах / Г. Пустовіт. – К. : Інститут педагогіки АПН України, 1996. – 128 с.
4. Смаль І.В. Основи географії рекреації і туризму / І.В.Смаль. – Ніжин : Видавництво НДПУ імені Миколи Гоголя. – 2004. – 264 с.
5. Філософія серця Василя Сухомлинського : бібліогр. антологія / скл. Л.Нехайчик; ред. Л.Трошина; відп. за вип. Є.Гнатів. – Прилуки : Прилуцька міська бібліотека для дітей ім. Павла Білецького-Носенка, 2013. – 128 с.

УДК 911.3

Л.Ю.МАТВІЙЧУК, М.І.ЛЕПКИЙ
Луцький національний технічний університет

РОЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В ДОСЛІДЖЕННІ ТУРИЗМУ

На сьогодні зростає споживчий потенціал туризму. Сучасні об'єкти туристичної уваги намагаються розширити свій рекреаційний ресурс за рахунок не тільки географічних, територіальних, культурних складових, але й з урахуванням психологічного простору особистості. Аніматорський, психологічний супровід рекреантів стає „правилом хорошого тону”, питанням

престижу і просто нормою для туристичних організацій. Актуальним стає питання про можливість розширення рекреаційного потенціалу туристичного об'єкта різноманітними засобами.

Рекреаційна сутність екологічного туризму вивчалась І.В. Зоріним, рекреація як особливий вид дозвільної діяльності В.С.Преображенським, В.О.Квартальновим, Н.С.Мироненко та іншими. Фундаментальні роботи з використанням імітаційних моделей і методів в дослідженнях актуальних проблем рекреації належать таким дослідникам, як В.Б.Кудрявцев, М.Я.Лемешев, М.С.Нудельман, С.О.Самаль, В.Л.Стеценко та інші.

З позиції рекреаційної психології можливий індивідуально-диференційний підхід до аналізу психологічної характеристики рекреантів. Особливо актуальним на сьогодні є те, що розвиток рекреаційної психології дозволить якісно поліпшити роботу туристського комплексу з опорою на психологічну рекреаційну карту, організувати адекватний потребам і можливостям рекреантів психологічний супровід.

Науковці І.В.Зорін, В.А. Квартальнов дає наступне визначення поняття рекреація. «Рекреація – це розширене відтворення фізичних, інтелектуальних та емоційних сил людини; будь-яка гра, розвага і т.п., які використовуються для відновлення фізичних і розумових сил; сегмент індустрії дозвілля, який найшвидше розвивається, і який пов'язаний з участю населення в активному відпочинку на відкритому повітрі, і який припадає найчастіше на уїк-енд; перебудова організму і людських популяцій, яка забезпечує можливість активної діяльності за різних умов, характеру і змін навколишнього середовища; цивілізований відпочинок, який забезпечується різними видами профілактики захворювань в стаціонарних умовах, екскурсійно-туристськими заходами, а також в процесі занять фізичними вправами» [1].

Найважливіший методологічний принцип рекреації – принцип єдності тілесного і духовного, біологічного і соціального, організму і особистості. Функції, які виконує рекреація, поділяють на медико-біологічні, психологічні, соціально-культурні і виховні, економічні. Психологічний етап аналізу рекреаційних потреб фіксує ставлення індивіда до середовища, принципів його побудови, значенням, що сприймаються. Науковці А.Ф.Шикун та В.В.Федоров підкреслюють, що асоціативно-образний рівень сприйняття середовища предметно-просторового оточення включає два тотожні і взаємодоповнюючі плани сприйняття : 1) емоційно-естетичний та 2) соціально-символічний [3].

Можна виділити сім сфер життя, що завдають свій вплив на туризм і на який впливає туризм:

1. *Якість життя* - це ключова сфера туристичної діяльності. Вона означає здоров'я, безпеку, добробут; роботу, якість житла, можливості для проведення дозвілля, відпочинок недалеко від будинку, соціальні контакти, мистецтво і культура, спорт, ігри, приватне життя.

2. *Суспільство*. Мається на увазі розвиток населення, що піддається обчисленню, його склад і запити; щільність населення, віковий склад, кількість працездатного населення, соціальна структура; можливість для прийому й обслуговування гостей, соціально обумовлений туризм.

3. *Освіта та інформація.* Доступ до інформації через ЗМІ; шкільне виховання, навчання і підвищення кваліфікації в туризмі; просвітня робота в напрямку здорового способу життя, планування родини, усвідомлення себе як частини навколишнього середовища, здійснення особистих планів; розширення обріїв; "активна" толерантність.

4. *Економіка.* Загальні положення: виробництво і ріст промисловості, сільського господарства, прикладних ремесел, сфери послуг.

5. *Захист навколишнього середовища.*

6. *Навантаження на навколишнє середовище.*

7. *Політика.*

Науковець Н.А.Токарев використовує поняття «рекреаційна психотерапія», маючи на увазі психологічне консультування і психотерапію в умовах рекреації [2]. Проте дослідник не приділяє належної уваги специфіці рекреаційного потенціалу самого туристичного об'єкта, зводячи проблему дослідження рекреаційного ресурсу до надання допомоги відпочиваючим і туристам (в залежності від кваліфікації самого тренера чи консультанта, в незалежності від місця проведення психологічного тренінгу).

Психологічним фактором актуалізації рекреаційного потенціалу туристичного об'єкта є наявність психологічного рекреаційного ресурсу. Даний ресурс можливо наповнювати, розширюючи діапазон предметного, культурного, анімаційного простору об'єкта, в якому можуть бути реалізовані потреби рекреантів. Однією з найбільш значущих, але практично не вивченою дослідниками рекреаційною потребою є реалізація особистістю ігрових стратегій.

Важливою умовою поповнення рекреаційного ресурсу туристичного об'єкта є організація психологічного супроводу відвідувачів даного об'єкта. Можна виділити ряд варіантів організації психологічного супроводу, за різними критеріями класифікуючи його види (індивідуальний чи груповий, орієнтований на конкретні чи загальні рекреаційні потреби, загальновіковий чи конкретно віковий ценз. Гендерні особливості групи і т.п.).

При дослідженні рекреаційної психології значна увага приділяється аналізу культурно-історичної інфраструктури та фізичної рекреації. Культурно-історична інфраструктура зорієнтована на відтворення духовних, інтелектуальних властивостей людини. До неї належать об'єкти, створені людиною, пов'язані з історією, культурою та сучасною діяльністю людей, які мають суспільно-виховне значення, пізнавальний інтерес і можуть використовуватись в рекреаційній діяльності для задоволення специфічних рекреаційних потреб населення. До того ж, фізична рекреація є найважливішим фактором організації функціонально-спеціалізованої інфраструктури, яка направлена на тренування людського організму, формування, відновлення, укріплення та збереження здоров'я людини, нейтралізацію негативних наслідків виробничої діяльності. Так, спортивні бази, фізкультурно-розважальні комплекси, плавальні басейни, спортивні майданчики, майданчики з пляжного волейболу тощо, задовольняють потреби людей у зміні видів діяльності, у

активному відпочинку, у неформальному спілкуванні під час заняття фізичними вправами.

Література

1. Зорин И.В., Квартальнов В.А. Энциклопедия туризма. – М., 2004. - С. 64.
2. Токарев Н.А. Психологическое консультирование и психотерапия в условиях рекреации / Н.А.Токарев // Вестник психотерапии. - №9 (14). - 2003. - С.71-86.
3. Шикун А.Ф., Федоров В.В. Экопсихология архитектурного пространства (типология объекта) // Психолого-педагогические аспекты многоуровневого образования. - Тверь, 2001. - Том 13. - С.11-20.

УДК 911.3

С.С.МАХЛИНЕЦЬ, Г.І.ЧУБІРКА
Мукачівський державний університет

ЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ

Основу ринку рекреаційних послуг формує рекреаційна сфера, особливу роль в якій відіграє рекреаційна інфраструктура. В умовах ринкової економіки та конкуренції успішна діяльність рекреаційної сфери можлива лише за умови достатньо розвиненої рекреаційної інфраструктури. Розвиток рекреаційної інфраструктури потребує об'єднання зусиль всіх учасників системи обслуговування – перевізників, підприємств розміщення, організацій дозвілля, відповідних державних служб і відомств у єдиний технологічний комплекс, здатний забезпечити надання надійного і якісного сервісу.

Проблеми підвищення ефективності розвитку рекреаційної інфраструктури в регіонах відображені у працях таких провідних науковців, як М.П. Бутко, З.В. Герасимчук, П.В. Гудзь, О.І. Гулич, М.П. Крачило, Ф.Ф. Мазур, І.В. Смаль, В.А. Смолій, О.Г. Топчієв, Л.М. Черчик, О.С. Шаптала, І. М. Школа та інших дослідників. За умов нестабільності, в якій перебуває економічна система України, продовжує залишатись актуальною необхідність в подальших дослідженнях цілого спектру питань щодо розвитку рекреаційної сфери.

В енциклопедичному словнику-довіднику з туризму під *рекреаційною інфраструктурою* розуміється сукупність галузей і закладів, які обслуговують клієнтів і створюють рекреаційні ланцюги - парки, зони відпочинку, курорти, лікувально-оздоровчі заклади, бази відпочинку тощо [2]. Дослідник І.В. Смаль стверджує, що “рекреаційна інфраструктура - сукупність модусів розміщення, закладів оздоровлення, харчування, розваг і реалізації рекреаційно-туристичних послуг, комунікаційних систем життєзабезпечення, зв'язку і транспорту, функціонування і взаємодія яких спрямована на задоволення рекреаційних потреб людини” [3].

На сьогодні рекреаційно-виробнича інфраструктура рекреаційної сфери створює та підтримує в належному матеріально-технічному стані як інші складові інфраструктури (соціально-побутової та функціонально-спеціалізованої), так і складові рекреаційного потенціалу - природно-рекреаційних ресурсів, об'єктів, комплексів, територій. Територіальний аспект

розвитку рекреаційно-виробничої інфраструктури полягає у специфічному характері розміщення і просторової організації її матеріально-технічної бази.

Рекреаційно-виробнича інфраструктура забезпечує обмін, служить основою здійснення просторових економічних зв'язків, сполучною ланкою між різними компонентами рекреаційного простору, забезпечує збереження створеного виробничого потенціалу та виготовлення рекреаційного продукту. Розвиток рекреаційно-виробничої інфраструктури обумовлює залучення у рекреаційну сферу виробничих сил нових районів, підвищення територіальної та соціальної мобільності населення. Без певного рівня розвитку рекреаційно-виробничої інфраструктури виникають труднощі або унеможлиблюється рекреаційне освоєння територій. Розвинута рекреаційна інфраструктура створює ефект зворотного зв'язку, залучаючи на дану територію нові підприємства, розширюючи межі експлуатації природних ресурсів, розвиваючи функціонально-спеціалізовану інфраструктуру, додаючи важливий імпульс притоку рекреантів.

Рекреаційно-побутова інфраструктура спрямована на створення відповідних умов для відтворення здоров'я людини, задоволення її потреб у належних умовах життя під час відпочинку. В складі рекреаційно-побутової інфраструктури розрізняють такі компоненти: житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування, транспорт, зв'язок, сільське господарство, переробна та харчова промисловість, торгівля та громадське харчування тощо.

З погляду організації інфраструктурного забезпечення рекреаційної галузі, одне з ключових місць належить транспортній системі. Дослідження охоплює проблему транзитних перевезень, організацію залізничного сполучення, розвиток автомагістралей, повітряного, морського, річкового транспорту, що здійснюють перевезення рекреантів від постійного місця проживання до рекреаційного регіону та у зворотному напрямку, а також пересування на самій рекреаційній території.

Торгівля і громадське харчування є важливою складовою розвитку рекреаційної інфраструктури. Крім традиційних підприємств галузі розвивається мережа спеціалізованих магазинів (сувеніри, туристичне знаряддя, лижний інвентар, човни, засоби рибної ловлі тощо), закладів громадського харчування швидкого обслуговування (ресторани, кафе, бари), що забезпечують комплексне обслуговування рекреантів та задовольняють повсякденні потреби відпочиваючих.

Відновлення фізичних властивостей відпочиваючих здійснюється на базі лікувально-профілактичних закладів, де формується фізично підготовлена та активна особистість, що відповідає певним вимогам суспільства до якості робочої сили. Вона охоплює заклади та установи, які забезпечують загальнооздоровчий відпочинок (пансіонати, будинки та бази відпочинку, дитячі оздоровчі табори), санаторно-курортне лікування (санаторії, профілакторії, курортні поліклініки), заняття фізичною культурою і спортом (спортивні бази, кемпінги, фізкультурно-розважальні комплекси, плавальні басейни, спортивні майданчики, майданчики з пляжного волейболу,

майданчики для масового катання на ковзанах, майданчики для гри в хокей тощо), любительське і спортивне полювання й рибальство (туристичні бази) тощо.

Основним призначенням рекреаційної інфраструктури для України має бути створення умов для формування прогресивних тенденцій та зменшення впливу негативних явищ у демографічних процесах; раціональне використання вільного часу людей; відтворення робочої сили; поліпшення і збереження фізичного здоров'я населення; ефективне використання трудових ресурсів для здійснення рекреаційної діяльності; підвищення життєвого рівня населення території внаслідок доходів від рекреаційної діяльності тощо.

Література

1. Зайцев В.П., Манучарян С.В., Крамской С.И. Физическая рекреация - один из видов физической культуры в контексте образа жизни человека / В.П. Зайцев, С.В. Манучарян, С.И. Крамской // Слобожанський науково-спортивний вісник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Snsv/2009_3/09zavmlw.pdf.

2. Словник туриста [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cnru123.com/index.php/term/> Словарь+туриста,2618-infrastruktura-rekreacionnaya.xhtml.

3. Смаль І.В. Рекреация і туризм: короткий тлумачний словник термінів і понять / І.В. Смаль. – Ніжин : Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. – 2006. – 80 с.

4. Смолій В.А., Федорченко В.К., Цибух В.І. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / В.А. Смолій, В.К. Федорченко, В.І. Цибух. Передмова В.М. Литвина. - К. : Видавничий Дім "Слово", 2006. - 372 с.

5. Социально-экономическая география Украины / Под ред. О.Шабля. - Львов : Свит, 1998. - 640 с.

УДК 911:338

Г.В.МАШКА, М.В.БЕЗРУКИЙ
Мукачівський державний університет

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АТРАКТИВНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проблемні питання розвитку туристично-рекреаційної галузі визначалися шляхом експертних оцінок спеціалістів з питань туризму. Усі негативні фактори впливу на комплексний розвиток туристичних ресурсів пропонується згрупувати на: адміністративно-регуляторного характеру; економічні; соціального характеру; природоохоронного характеру;

1) проблемні питання адміністративно-регуляторного характеру: неврегульованість туристично-рекреаційного законодавства; відсутність єдиного координаційного органу регулювання діяльності комплексу; відсутність нарівні області генерального плану використання території, вт.ч. земель туристично-рекреаційного призначення; непрозорий механізм виділення земельних ділянок під проекти туристично-рекреаційного призначення; незначна підтримка місцевих / регіональних органів влади; тиск контролюючих органів (санітарна, пожежна служби); мала кількість пунктів аварійно-рятувальних загонів, їх незадовільне оснащення та низька матеріально-

технічна база; високий рівень неорганізованих в'їзних туристичних потоків із сусідніх країн [2, с.150].

2) проблемні питання економічного характеру: слабка комунікаційна доступність перспективних для освоєння в туристично-рекреаційних цілях територій; низький рівень інфраструктури в багатьох районах; невідповідність комфортності та механізму функціонування рекреаційної інфраструктури міжнародним стандартам; значна територіальна диференціація у господарському використанні рекреаційного потенціалу; високий рівень "тінізації" діяльності туристично-рекреаційних закладів; досить висока частка непрацюючих закладів;

3) проблемні питання соціального характеру: нестача кваліфікованих кадрів середньої ланки (адміністраторів, екскурсиводів, гідів); рівень якості робочих місць, яка визначається специфікою діяльності закладу; знищення архітектурної та культурної спадщини; можливість знищення традиційного укладу життя в сільських громадах, насадження нових правил, урбанізованих норм; низька культура туристів; комерціалізація окремих видів діяльності, що традиційно вважалися особистими; потенційне збільшення правопорушень; висока ймовірність непорозумінь та конфліктів між господарями та відвідувачами; економічна експлуатація місцевого населення.

4) проблемні питання природоохоронного характеру; погіршення якості навколишнього середовища; невідворотні зміни у природних системах; збільшення транспортних потоків та натовпів, рівня шуму; чутливість до змін кліматичних та екологічних умов; необхідність визначення рівня екологічного навантаження на конкретні рекреаційні місцевості; запровадження та порядок визначення плати за використання природних рекреаційних ресурсів.

Спираючись на аналіз атрактивних туристичних ресурсів Закарпатської області, можна виділити наступне: дана область має багаті природно-рекреаційні, бальнеологічні ресурси, що дозволяють успішно розвивати туристичну діяльність. Проте основними перешкодами успішного розвитку є: падіння доходів населення країни, що відразу відбивається на показниках діяльності закладів даної сфери; низький рівень сервісу, слаба маркетингова підтримка, відсутність науково-практичних розробок з питань успішного розвитку галузі [1, с.250].

Основні шляхи вдосконалення атрактивності туристичних ресурсів полягають в наступному: реконструкція, оновлення, модернізація матеріально-технічної бази наявних туристично-рекреаційних закладів; закупівля сучасного медичного обладнання й устаткування; підвищення якості надання послуг (забезпечення комфортабельності перебування, високе сервісне обслуговування, належна увага до клієнтів з боку персоналу закладів); потужна рекламна кампанія наявних закладів та їх можливостей як на внутрішньому, так і на міжнародному галузевому ринку; забезпечення співпраці керівництва закладів з місцевими науковцями з метою вироблення рекомендацій щодо удосконалення діяльності на ринку, маркетингових підходів, застосування ефективних систем менеджменту, розвиток внутрішнього маркетингу та ін. Ці пропозиції дозволять підвищити туристичний імідж Закарпатської області в

цілому та сприятимуть потоку все нових туристів, що дозволить збільшити надходження як в місцевий, так і в державний бюджети [4, с.26].

Закарпатська область багата на історико-культурні ресурси. Провідне місце серед них займають об'єкти замкової архітектури та сакральні об'єкти. Тривалий час ця територія перебувала у складі інших держав. Сучасний стан збереженості замкових комплексів викликає занепокоєння з боку держави, а саме у спеціальних органів та структур, які створенні для охорони та реставрації пам'яток історії та культури. Наукові інститути впродовж багатьох років ведуть науково-дослідні та проектні розробки з реставрації фортифікаційних споруд України. Однак реставрація і реконструкція неможлива без надійного фінансового забезпечення. Надходження інвестицій у цю сферу може забезпечити розробка державної програми відродження та ефективного використання замкових комплексів [3].

Література

1.Гаман П.І. Розвиток рекреаційної сфери Карпатського регіону України: теорія та практика державного регулювання : [монографія] / П.І.Гаман. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД, 2008. – 306 с.

2.Лужанська Т.Ю., Махлинець С.С., Тебляшкіна Л.І. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи : Навчальний посібник / За редакцією д.г.н., професора Волошина І.М. – К. : Кондор, 2008. – 385 с.

3.Молнар О.С., Марченко О.І. Оцінка наявного туристично-рекреаційного потенціалу рекреаційних зон Закарпаття / О. С. Молнар, О. І. Марченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.karpati.com

4. Рожко І. Сучасний стан розвитку туризму в Українських Карпатах/ І. Рожко, В. Матвій, А.Байдар // Матеріали третьої міжрегіональної науково-практичної конференції: Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення (16-17 травня 2002 р.). – Львів : [б.в.], 2002. — С.25-28

УДК 911:31

Г.В.МАШКА, Н.В.БУРКІВСЬКА
Мукачівський державний університет

ОЦІНКА ГЕОСИСТЕМ ТУРИСТИЧНИХ РАЙОНІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Територія Закарпатської області належить до регіонів зі значним порушенням природної рівноваги у геосистемах, про що свідчать події, які відбулися на її території. Зокрема, катастрофічні паводки, активізація сучасних геоморфологічних процесів, виникнення локальних екологічних кризових ситуацій під впливом зростання антропогенного навантаження на територію тощо. Спостереження і аналіз даних багаторічних досліджень свідчать, що виникнення повеней на Закарпатті настає в результаті взаємодії цілого ряду природних та антропогенних чинників. Найважливішими серед них є гідрометеорологічні (інтенсивні і тривалі дощі на всій площі водозборів, характер надходження води до русел річок тощо), які в поєднанні з особливостями поверхні водозборів (крутизна і величина схилів, незначна глибина залягання материнських порід, розчленованість рельєфу) відіграють

домінуючу роль у створенні умов для катастрофічних природних явищ, в тому числі й повеней [1, с.50].

Слід відзначити, що у Карпатах найгустіша в Україні гідрографічна мережа. Для гірських річок Карпат паводки різного генезису характерні протягом усього року. На розміри наслідків паводку вплинули антропогенні втручання, невідповідне для гірських умов протягом майже 200 років ведення водного, лісового і сільського господарства. Порушення технології виконання культуротехнічних робіт, що мали місце в області для поліпшення природних сіножатей і пасовищ. Внаслідок цього деревно-чагарникова рослинність разом з родючим шаром ґрунту згорталася у вали важкою технікою і механізмами, сприяло виникненню водної ерозії земель та збільшенню поверхневого стоку; Розорювання крутосхилів у гірських районах, де формуються паводки. Знищення приполонинних лісів, створення величезних (в Українських Карпатах - понад 100 тис.га) післялісових високогірних лук (полонин), особливо на Полонинському хребті (полонини Рівна, Боржава, Красна, Свидовець та ін.), зниження верхньої межі лісу з 1400 до 1200 метрів; Тривале використання полонин під пасовища погіршило водно-фізичні властивості й посилило процеси збільшення поверхневого стоку у верхів'ях; Відсутність водосховищ на гірських ріках, призначених насамперед зарегульовувати річковий стік у періоди інтенсивних опадів та можливих паводків [2, с.246].

Потужний вплив на туристичні райони Закарпатської області досліджуваної території чинять промислові об'єкти. Промислові виробництва продукують 75 типів газоподібних сполук. Майже 11 тис. т серед викидів займають металеві відходи, виробничий пил. Зазначимо, що за даними державного управління екологічної безпеки у Закарпатській області за останні десять років загальні обсяги викидів забруднювальних речовин знизились удвічі завдяки зменшенню промислового виробництва.

В гірській частині максимальне екологічне напруження створюють як сільське господарство, так і нераціональне використання лісових ресурсів. Наприклад, відсоток лісистості за останні роки знизився до критичного і становить у середньому 53% [3, с.288]. Для рівнинної та передгірської територій максимальне антропогенне навантаження зумовлене сільським господарством. Дослідивши вплив антропогенного забруднення на геостеми Закарпатської області виявлено, що порівняно з минулими роками зменшилась кількість викидів у атмосферне повітря. Таким чином встановлено, що абсолютна більшість населення цього регіону мешкає у сприятливих та задовільних умовах довкілля [4, с.6].

Екологічний стан області характеризується як стабільно напружений, хоча спад виробництва частково стримують наростання негативних процесів деградації навколишнього природного середовища. За масштабами забруднення навколишнього природного середовища Закарпатська область посідає 15-17 місце в Україні. В цілому за останні п'ять років в атмосферному повітрі області зменшився вміст діоксиду сірки, кадмію, свинцю та цинку. Не змінився рівень забруднення пилом, оксидом вуглецю, діоксидом азоту, фенолом, аміаком, формальдегідом, сажею й оксидом азоту. Спостерігається

тенденція збільшення змісту в атмосферному повітрі сірководню, заліза, марганцю, міді, нікелю та хрому. Гострою залишається ситуація з викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря від автотранспорту, їхня частка становить 92% загального обсягу викидів у місті [5, с.371].

Література

1. Стойко С. М. Сучасні види антропогенного впливу на життєве середовище / С.М. Стойко, І. Б. Койнова // Український географічний журнал. – 2012. - № 1. – С. 50 - 57.
2. Кирилюк М. І. Водний баланс і якісний стан водних ресурсів Українських Карпат / М. І. Кирилюк. – Чернівці : Рута, 2009. – 246 с.
3. Ковальчук І.П. Проблеми оптимізації водного господарства та гідроекологічної ситуації у Закарпатській області / І.П. Ковальчук // Лісівнича. академія наук України: наукові праці. – Львів : Вид. НУ Львівська політехніка, 2009. – № 2. – С. 288.
4. Ковальчук А.А. Причини катастрофічних паводків у Закарпатті і перспективи їх уникнення у майбутньому. Природні екосистеми Карпат в умовах посиленого антропогенного впливу. / А.А. Ковальчук, В.І. Ніколайчук, М.М. Бойко // Міжнародна науково-практична школа для молодих вчених і спеціалістів. Наук. Вісник Ужгородського університету : Ужгород. – 4-7 жовтня. – 2011. – Біологія. – №9. – С. 6.
5. Гошовський С. Екологічна безпека техноприродних геосистем у зв'язку з катастрофічним розвитком геологічних процесів / С. Гошовський, Г. Рудько, Б. Преснер. – Львів-Київ. – 2010. –371 с.

УДК 378:388:911

Л.І.МЕДВІДЬ, К.М.МОВЧАН
Мукачівський державний університет

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

У системі вищої освіти України гостро стоїть проблема співвідношення теоретичної та практичної підготовки. Відсутність достатньої матеріальної бази та інші проблеми призводять до теоретичного вивчення дисциплін.

Спрямованість України до вимог ЄС потребує розробки нових освітніх моделей професійної підготовки фахівців туризму, здатних забезпечити сталий розвиток туризму. На відміну від європейських країн із стійкою історичною традицією розвитку туризму, Україна змушена створювати сучасну національну систему підготовки майбутніх фахівців для потреб туристичної галузі істотно нових якостей.

В українських вищих навчальних закладах частка практичної підготовки студентів становить 15% – 20%, а у закордонних закладах освіти на практичну підготовку відводиться не менше 50%. Таким чином, використання іноземного досвіду для організації практичної складової підготовки фахівців туристичної галузі передбачає запозичення іноземного досвіду організації кадрового та ресурсного взаємообміну між закладами освіти і туристичними підприємствами. Аналіз досвіду країн Європейського Союзу дасть змогу оптимізувати процес професійної підготовки фахівців туризму в Україні.

Сьогодні професійна освіта в галузі туризму в різних країнах світу пов'язана з науковим вивченням туризму як соціально-економічного явища, що здійснюється за допомогою різноманітних підходів і методів. Відмінність між

ними виявляється в особливостях професійної підготовки й організації навчального процесу у вищих навчальних закладах. Розглянемо більш детально досвід організації професійної підготовки фахівців для індустрії туризму в країнах світу.

У провідних туристичних країнах щорічно зростає кількість навчальних закладів, що пропонують програми підготовки фахівців туристичної галузі. Більшість таких програм приділяють велику увагу практичній підготовці майбутніх фахівців туристичної сфери. Найбільше освітніх закладів, що готують персонал для сфери туризму, у Великій Британії – 37, Іспанії та Італії – по 28, Франції – 22; на американському континенті виділяються Канада – 25, США – 22 та Чилі – 12, а в азійсько-тихоокеанському регіоні: Австралія – 16, Китай – 6, Філіппіни – 5 та Японія – 4 [1].

В навчальному процесі термін «практична підготовка» означає години лабораторних і практичних робіт, а також виробнича практика – систематично організована за навчальним планом робота студентів на виробництві з метою оволодіння ними певною спеціальністю; процес застосування та закріплення теоретичних знань студентів на виробництві. Практичні заняття у вищій школі країн ЄС проводяться у спеціально обладнаних приміщеннях, оснащених технічними засобами, які застосовуються на діючих туристичних підприємствах. На практичних заняттях під керівництвом викладача акцентується увага на розвитку професійних умінь і навичок студентів шляхом тренування та відпрацювання певних дій на практиці, а також на перевірку теоретичних знань студентів. На практичних заняттях обговорюються проблемні моменти лекційних занять, які виносяться на загальне обговорення і стають предметом дискусії.

Одним із шляхів практичної підготовки фахівців туристичної сфери є інтеграція інновацій і передового досвіду туристичної сфери в навчальний процес через участь освітніх закладів у національних та (або) міжнародних професійних туристичних об'єднаннях. Прикладами ефективною взаємодії в таких об'єднаннях є: університет Борнмут (Великобританія), Школа готельного менеджменту в Лозанні (Швейцарія), університет транснаціональної корпорації ACCOR та інститут Ватель (Франція). Участь навчального закладу в професійній мережі надає йому такі можливості: використання досвіду працівників підприємств учасників професійної мережі для модернізації змісту навчальних програм; проведення майстер-класів; фахове консультування; формування викладацького складу; організація практики як усередині країни так і за її межами; первинне працевлаштування та планування кар'єрних кроків для випускників навчального закладу.

Після закінчення європейського профілюючого навчання випускники повністю готові до активної роботи. Роботодавець знає, що уміння дипломованого випускника гарантує його успішну і продуктивну працю, тому що навчальний процес складений так, щоб теоретичні і практичні заняття мали співвідношення 50 на 50 %.

На жаль, не всі українські навчальні заклади можуть гарантувати роботодавцю таких випускників. Тому для підготовки фахівців туристичної

галузі в Україні потрібно залучати спеціалістів-практиків, які допоможуть вирішити проблему практичної підготовки. Потрібно встановити тісний зв'язок між турфірмами і навчальними закладами у формі зустрічей, спільних практичних занять, інтегрованих лекцій.

Отже, динамізм туристичної сфери, викликаний глобалізаційними та інтеграційними процесами, постійний порівняльно-педагогічний моніторинг стану туристської індустрії, професійної освіти та навчання майбутніх фахівців сфери туризму в різних країнах європейської спільноти (ЄС) зумовлюють необхідність для впровадження позитивного досвіду у вітчизняній системі професійної освіти.

Література

1. Польова Л. В. Професійна освіта фахівців туристичної галузі в країнах Європейського Союзу та України в перспективних вимірах / Л. В. Польова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv>.

УДК 378:640.4 "312"

О.І.МІЛАШОВСЬКА, І.І.ПУШКАШ

Мукачівський державний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Одним з найважливіших завдань сучасної освіти є підготовка всебічно розвинутих фахівців, здатних розв'язувати складні завдання сучасного виробництва. Це передбачає врахування інтеграції освіти, науки і виробництва – як чинника стійкого економічного зростання держави. Діяльність підприємств готельно-ресторанного бізнесу має забезпечувати високотехнологічне виробництво за умови конкурентоспроможності продукції. Це, в свою чергу, потребує відповідної професійної компетентності фахівців.

Посилення технічних і технологічних перетворень, інтеграція виробничих технологій, виникнення підприємств з різною організацією виробництва потребує підготовки висококваліфікованих кадрів, здатних в комплексі застосовувати професійні знання і вміння при розв'язанні складних завдань сучасного виробництва [1, с.81-82].

Все більшого розмаху набуває тенденція професійної підготовки до формування зв'язків між начальними закладами і конкретними фірмами, окремими підприємствами сфери гостинності, тобто тими, хто безпосередньо на ринку праці надає роботу майбутнім фахівцям. Такі підприємці повинні робити замовлення на підготовку потрібних спеціалістів усіх кваліфікаційних рівнів в певних навчальних закладах. Тоді б вони брали участь в організації практичного навчання в умовах виробництва, розробці навчальних планів і програм, проведенні кваліфікаційних іспитів. Така співпраця поліпшить професійну спрямованість підготовки, збільшить можливості працевлаштування майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, покращить саму підготовку та її кінцевий результат внаслідок підвищення мотивації навчання і засвоєння фаху [2, с.152-154].

Головною тенденцією професійної підготовки фахівця готельно-ресторанного бізнесу сьогодні є інтеграція навчання і виробництва на основі пошуково-дослідницької діяльності в готельно-ресторанній справі, що передбачає: 1) дослідження галузевих проблем щодо удосконалення технологічних процесів, впровадження нових видів продукції, сучасного галузевого устаткування та нових форм організації праці; 2) інтегрування різних знань і вмій у межах системи навчальних дисциплін; 3) урахування інтегрованого характеру сучасного виробництва як у процесі навчальної діяльності майбутнього фахівця, так і на завершальному етапі його професійної підготовки шляхом моделювання в навчальному процесі посадових обов'язків фахівця готельно-ресторанної справи в мовах конкретних типів підприємств; 4) розробку конкретних рекомендацій для підприємств готельно-ресторанного бізнесу щодо конкурентоспроможності продукції, удосконалення технічних та технологічних умов виробництва.

Також, сьогодні на зміну традиційним формам здобуття освіти прийшло дистанційне навчання. Використовуючи вміння користуватися телекомунікаційними, інформаційно-комп'ютерними мережами, електронними виданнями, які набуваються у процесі дистанційного навчання, фахівець готельно-ресторанної справи може їх застосувати у професійній діяльності. Завдяки розвитку дистанційного навчання в державі формується база даних зі сфери гостинності, якою може скористатися людина, котра хоче самостійно продовжувати освіту, розширювати кругозір, поглиблювати знання у своїй пошуково-дослідницькій діяльності [3, с.17].

Розвиток вищої освіти потребує створення нових освітніх технологій і втілення їх у навчальний процес. На сучасному етапі розвиток і становлення майбутнього фахівця «Готельно-ресторанна справа» має реалізовуватися в процесі виконання таких завдань: а) розвиток матеріально-технічної бази вузу з урахуванням найважливіших досягнень науки і техніки на основі комп'ютеризації та вдосконалення інформаційних технологій навчання; б) створення у вузі психологічної атмосфери, здатної сприяти співтворчості за схемою викладач-студент-виробництво, співробітництву та розвитку навчально-пізнавальної активності студента; в) забезпечення у вузі педагогічної технології як спільного руху викладачів і студентів шляхом вдосконалення професійного становлення на основі певних принципів навчання [4, с.183].

Таким чином, аналізуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що професійне навчання майбутнього фахівці «Готельно-ресторанна справа» в умовах інтегрованого виробництва має здійснюватись на основі діяльнісного підходу, який забезпечує формування фахівця як високо компетентної гармонійної особистості, здатної творчо розв'язувати складні виробничі завдання в сучасних соціально-економічних умовах.

Література

1. Козловська І.М. Філософсько-методологічні основи інтеграції знань у професійній освіті / І.М.Козловська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб.наук.пр. - Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця. - 2004. - Вип. - С.79-86.

2. Корсак.К.В. Стан і головні тенденції розвитку базової професійної освіти в в Західній Європі // Освіта і управління. - 1999. - Т.3. - №1. - С.143-154.
3. Кашприн В.П. Системы дистанционного обучения: Модели и технологии / В.П.Кашприн // Проблемы информатизации. - 2006. - №2. - С.15-19.
4. Педагогічні технології : навчальний посібник для вузів / О.С.Падалка та ін. – К. : Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 1995. – 296 с.

УДК 378.147.84:640.4

О.І.МІЛАШОВСЬКА, Р.О.ПУШКАШ
Мукачівський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКИХ ОЛІМПІАД СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА»

У період економічної скрути в державі більшість вищих навчальних закладів вимушена суттєво скорочувати навчальні плани, економити на навчальному навантаженні викладачів. Спецкурси, спецсемінари, наукові студентські семінари суттєво скорочені або зовсім зникли з розкладу. Це негативно відобразилося на різних формах науково-дослідної роботи студентів у навчальному процесі і у поза навчальний час.

Чи не єдиною з небагатьох масових форм організації наукової творчості студентів залишилися студентські олімпіади[1]. Так, з метою підвищення якості підготовки кваліфікованих фахівців, пошуку обдарованої студентської молоді, стимулювання їх творчої праці та згідно з Положенням про проведення Всеукраїнської студентської олімпіади, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13 грудня 2012 року № 1410 та зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 27 грудня 2012 року за № 2207/ у 2015/2016 навчальному році було проведено Всеукраїнську студентську олімпіаду, яка проводилася у два етапи: I етап – у січні-лютому 2016 року у вищих навчальних закладах (за згодою); II етап – у квітні-травні 2016 року у вищих навчальних закладах, визначених як базові.[2]. Так, зі спеціальності «Готельно-ресторанна справа» у м. Одесі відбувся II етап Всеукраїнської студентської олімпіади з даного фаху. В олімпіаді взяли участь 54 студенти з 23 навчальних закладів України [3].

Спеціальність «Готельно-ресторанна справа» передбачає підготовку фахівців за основними напрямками професійної діяльності: освоєння сучасних принципів ведення готельно-ресторанного бізнесу, управлінських та організаційних навичок, інноваційних технологій ресторанного господарства, прогресивних форм організації виробництва та обслуговування, сучасних технологічних підходів на підприємствах готельного господарства, вивчення сучасного стану ринку та потреб бізнесу, створенні та бізнес-плануванні підприємства готельного господарства, закладу ресторанного господарства; опануванні діючої законодавчо-нормативної бази з питань функціонування підприємств, що надають готельні та ресторани послуги; плануванні та проектуванні закладів готельного і ресторанного бізнесу.

Вважаємо, що проведення студентських олімпіад дозволяє об'єктивно виявити та відібрати обдаровану студентську молодь, сприяє реалізації творчих здібностей студентів, стимулює потребу у творчому оволодінні знаннями, активізує навчально-пізнавальну діяльність. У той же час, на нашу думку, на сьогодні, на жаль, досвід студентських олімпіад не враховується при корегуванні навчальних планів та програм, вдосконаленні організації навчального процесу.

Серед факторів, що впливають на ефективність організації олімпіади виділяємо стимулювання до участі як студентів, та і викладачів. Вважаємо, що за сьогоднішніх умов найкращим стимулом є матеріальна винагорода, компенсування робочого часу, витраченого на методичне забезпечення олімпіади, за рахунок включення його в навчальне навантаження, нагородження почесними відзнаками Міністерства освіти і науки й також вузів, надання переможцям рекомендацій та пільг при вступі в аспірантуру, звільнення призерів олімпіади від складання іспитів з відповідних навчальних дисциплін з отриманням вищого балу, права навчання чи стажування за кордоном.

Важливим дискусійним питанням організації студентських олімпіад є форма їх проведення з урахуванням специфіки галузі. Для студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа» пропонується змішана форма (письмово-усна), яка дозволить підібрати такі завдання, які в повній мірі розкриють здібності учасників, їх різносторонню професійну підготовку; оцінити об'єктивно розв'язки олімпіадних завдань та підвести підсумки. Об'єктивність підведення підсумків повинна базуватися на шифруванні та дешифруванні робіт учасників незацікавленими особами із застосуванням електронно-обчислювальної техніки.

На практиці мають місце розбіжності в програмах деяких курсів навчального плану в різних вищих навчальних закладах, що призводить до різного рівня підготовки студентів і не дає можливості студентам виявити себе у повній мірі під час олімпіади. Тому важливим є питання підготовки студентів до олімпіади. Це і індивідуальна підготовка з викладачем, самопідготовка студентів, рівень їх підготовки у вищих навчальних закладах. Застосування якогось одного засобу не дає бажаних результатів, лише їх комплекс може забезпечити максимальну віддачу на олімпіаді.

Отже, врахування вказаних факторів при підготовці, проведенні та підведенні підсумків студентських олімпіад спеціальності «Готельно-ресторанна справа», на наш погляд, дозволить суттєво покращити їх організацію.

Література

1. <http://nau.edu.ua/site/variables/docs/docsmenu/studnauka.метод.%20рекоменд.%20олимпиада.pdf>
2. Наказ МОН України від 27.11.2015 № 1247 «Про проведення Всеукраїнської студентської олімпіади у 2015/2016 навчальному році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4686->
3. <https://www.knteu.kiev.ua/blog/read/?pid=13702&uk>

ВПЛИВ ПРИРОДНОГО ТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК РЕГІОНУ

Природний туризм поступово здійснює все більший вплив на економіку та екологію. У зв'язку із змінами в суспільстві змінюються вимоги і тенденції в туризмі. Більшість досліджень містять ідеї і методи розробки основних соціальних та екологічних тенденцій та напрямів, які показують як змінюється характер суспільства, які є очікування у туристів щодо відпочинку. Демографічні зміни, поведінка споживачів та мобільний спосіб життя громадян сприяють тенденціям відпочинку на природі та розширенню горизонтів туризму. Знаючи про ці тенденції, суб'єкти туристичного ринку можуть планувати та прогнозувати туристичну пропозицію для задоволення цих вимог. Проте, це слід розглядати в контексті мінливості і чутливості природних середовищ, в яких здійснюється туристична діяльність. Багато країн розробили складні інструменти моніторингу та обстеження для виявлення попиту на екологічний туризм, щоб моніторити рівні і види діяльності, зміну навантаження на навколишнє середовище.

Природний туризм є об'єктом наукових досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Проте багато питань пов'язаних з організацією та управлінням природного туризму в регіоні є недостатньо вивченими.

До місць, пов'язаних з екологічним туризмом відносять ліси, узбережжя, озера і ріки, гори та інші вражаючі краєвиди, які на даний час часто входять у склад національних парків або природоохоронних територій. Атракції в цьому виді туризму варіюються від дуже пасивних, наприклад, споглядання краєвидів до дуже активних, таких як катання на лижах, гірських велосипедах або конях.

З метою поліпшення пропонованих туристичних послуг, необхідно забезпечити зацікавленість у збереженні цілісності навколишнього середовища у всіх зацікавлених сторін. Це повинно стати стратегічним напрямком, який постійно моніториться та контролюється. Важливо також провести дослідження ринку туристичних потоків, щоб оцінити їх відповідність з середовищем, в якому надаються послуги. Це дозволить розробити ефективні практичні рекомендації для вирішення існуючих і майбутніх проблем. Для ефективного управління та сталого розвитку природного туризму доцільно здійснювати наступні заходи.

1. Для того, щоб гарантувати мінімальне навантаження туристичної діяльності на природне середовище, необхідно моніторити інформацію про інтенсивність рекреаційного використання природних ресурсів, а також оцінити поведінку туристів під час їх візитів.

2. Зміна клімату є, напевно, найбільшою загрозою для природного туризму. Проте, це питання знаходиться поза зоною впливу управлінських заходів у природному туризмі. Важливо зрозуміти, як адаптуватися до мінливих умов. В ідеалі, туроператори повинні планувати свою діяльність таким чином, щоб запобігати змінам клімату.

3. Подальше розширення природного туризму пропонує можливості для створення і збільшення доходів зайнятих осіб, як в країні в цілому, так і у віддалених сільських районах, а також підвищує стимули для збереження біорізноманіття на природоохоронних територіях. Проте, вони повинні бути збалансовані з ризиками подальшого погіршення стану навколишнього середовища і збільшення техногенного впливу на природоохоронні території.

4. Розробка та впровадження систем управління туристичними потоками в різних регіонах допоможуть забезпечити управлінців більш ефективними і чутливими інструментами, ніж вони мають на даний час.

5. Повинні бути додатково розроблені методи зниження негативного впливу на природне середовище, наприклад, встановлення лімітів на кількість туристів.

6. Дослідження у сфері використання технологічних досягнень, з метою розвитку додаткових туристичних районів, що призведе до зменшення негативного впливу на навколишнє середовище і забезпечить сталість природного туризму в довгостроковій перспективі.

З урахування мінливості соціальних, економічних і демографічних умов, а також зростаючого техногенного навантаження на навколишнє середовище і невизначеності навколо питань зміни клімату, природний туризм повинен бути під постійним контролем. Враховуючи стрімкий розвиток суспільства, підвищення рівня та тривалості життя люди мають більше вільного часу на туризм, який в свою чергу стає все більш важливим видом діяльності. Свідченням цього є зростання статистичних показників щодо природного туризму.

Література

1. Арсеньева Е.И. Экологический туризм как концепция и компонент имиджевой политики туристского региона / Е.И.Арсеньева, А.С.Кусков, Л.К.Жданова [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://tourlib.net/statti_tourism/arsenjeva4.htm.

2. Гетьман В.І. Сталий розвиток екотуризму на природно-заповідних територіях Чорноморського регіону України / В.І.Гетьман, Л.Г.Лук'янова // Екологічний туризм на півдні України: досвід, можливості, перспективи. – 2006. - №1. - С.4-9

3. Теодорович Л. Екологічний туризм у НПП України: теоретичні та практичні аспекти / Л. Теодорович // Вісн. Львів. ун-ту. Серія географічна. – 2013. – Вип. 41. – С. 318–330.

УДК 911.3.

Н.М. СМОЧКО
Мукачівський державний університет

НАУКОВИЙ ПАРК ЯК ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

Науково-освітній комплекс регіону являє собою організовану систему інформаційних та економічних зв'язків, структури, сфери науки і освіти, а також ланки дослідно-експериментальних виробництв. До складу науково-освітнього комплексу входять: навчальні заклади, які здійснюють підготовку кадрів відповідно до державних напрямками розвитку науки, технологій і

техніки; наукові установи, що реалізують наукову, експериментальну діяльність; інноваційні підприємства, що займаються впровадженням наукових ідей в практичну діяльність.

Особлива роль навчально-науково-інноваційних комплексів системи освіти визначається їх впливом на соціально-економічний розвиток регіонів, в яких вищі навчальні заклади складають основу науково-технічного потенціалу. Формування регіональних науково-освітніх комплексів повинно бути орієнтоване на рішення регіональних проблем і на проведення співфінансування науково-дослідної та інноваційної роботи інтегровано з органами державної влади.

Наявний досвід функціонування вищої освіти в світі свідчить про наявність в зарубіжних країнах невеликого числа вищих навчальних закладів, які безпосередньо підпорядковані центральним органам влади і фінансуються державою. Велика частина вузів підвідомчі місцевим органам влади або є приватними.

Зарубіжний досвід свідчить про те, що інтеграція науки, освіти і бізнесу сприяє отриманню значних додаткових коштів для вузів і наукових установ системи освіти від комерціалізації результатів наукових досліджень (яка при інтеграції може проводитися в більш короткі терміни), розвитку маркетингової і комерційної діяльності, розвитку інших форм, що дозволяють залучити інтелектуальний потенціал в економіку і соціальну сферу країни і регіонів.

На сучасному етапі розвитку суспільства науково-технічним ядром науково-освітнього простору регіону може стати науковий парк як інноваційна організаційна модель, яка інтегрує систему зв'язків між наукою, освітою й промисловістю та виступає своєрідним каталізатором формування наукомісткого сектора промисловості.

За визначенням Міжнародної асоціації наукових парків (International Association of Science Parks and Areas of Innovation) [1], науковий парк – це організація, якою керують професіонали, основна мета яких полягає в підвищенні добробуту своєї спільноти, завдяки підтримці культури інновацій, посиленню конкурентоспроможності компаній та установ, заснованих на знаннях. Для досягнення цих цілей науковий парк стимулює та здійснює управління потоком знань і технологій між університетами, науковими установами, компаніями та ринками; полегшує створення й розвиток інноваційних компаній, створених через інкубацію та спін-оф- процеси; надає інші послуги разом з високоякісним простором і комфортним життям.

Відповідно до визначення Асоціації наукових парків Великобританії (The United Kingdom Science Park Association) [2], науковий парк – це організація, заснована на праві приватної власності, головною метою якої є підтримка start-up-компаній та інкубація інноваційних технологічних бізнесів, що швидко зростають, за допомогою:

- формування інфраструктури служб підтримки, що здійснюють співробітництво з агентствами економічного розвитку;
- підтримки офіційних і робочих зв'язків з університетом або провідним науково- дослідним центром;

– активного управління трансфером технологій і знань для розвитку бізнесу малих та середніх підприємств, розташованих на території парку.

Формування ж на базі університетів та наукових установ бізнес-інкубаторів та центрів трансферу технологій забезпечить необхідну підтримку фірм, що займаються впровадженням їх розробок, полегшить оформлення прав інтелектуальної власності, ліцензування та маркетинг отриманих патентів.

Проте з 16 технологічних парків, що увійшли до преамбули Закону України "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків", на сьогодні пройшли в установленому порядку державну реєстрацію та успішно працюють вісім, із яких лише один створено на базі вищого навчального закладу – технологічний парк "Київська політехніка", зареєстрований у 2003 році [3].

Після набуття чинності Закону України «Про наукові парки» розпочався процес створення в Україні наукових парків навколо провідних університетів, зокрема в регіонах [4]. Аналіз Закону України «Про наукові парки» показує доцільність посилити в структурних схемах діяльності наукових парків взаємодію з регіональною владою. На це в законі перш за все акцентується при визначенні пріоритетних напрямків діяльності парків, а саме пріоритетні напрями діяльності наукового парку – економічно і соціально зумовлені наукові, науково-технічні та інноваційні напрями діяльності, що відповідають меті створення наукового парку, галузевому профілю та/або спеціалізації вищого навчального закладу та/або наукової установи (які є базовими елементами наукового парку), враховують потреби регіону (території), в якому створено науковий парк.

За основу структурних схем більшості парків береться вже апробована структурна схема наукового парку «Київська політехніка».

Отже, сьогодні найперспективнішою формою контактів багатьох вузів та промислових підприємств у проведенні масштабних розробок є дослідницькі й наукові парки. Вони розташовані поблизу базових вузів і являють собою комплекси дослідницьких, проектних та виробничих організацій, які розробляють великі актуальні проблеми від початку до кінця – від наукового аналізу та розв’язання до впровадження результатів у виробництво.

Література

1. Science park (IASP Official definition). International Association of Science Parks and Areas of Innovation [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.iasp.ws/knowledge-bites>.
2. The United Kingdom Science Park Association [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ukspa.org.uk/our-organisation/about-us>.
3. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1999, № 40, ст.363) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/991>.
4. Закон України “Про наукові парки” (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2009, № 51, ст.757) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>.

РОЗДІЛ 5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

УДК 658.512.2:7.012

О. БЕЙЛАХ
Інститут мистецтв ПНУ ім. В. Стефаника

НОВІ КОНЦЕПЦІЇ І ТЕХНОЛОГІЇ В НАПРЯМКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ДИЗАЙНУ ОДЯГУ

Сучасне розуміння екологічного дизайну – це складний науково-практичний комплекс, що торкається сфер науки і освіти, суспільно-практичної та проектної діяльності. Усвідомленням дизайнера морально-етичної відповідальності перед суспільством є пошуки ефективних засобів розв'язання екологічних проблем у всіх напрямках, зокрема й дизайні одягу. У вітчизняній практиці екологічні тенденції в дизайні виникли в 60-х роках ХХ-го століття, основні положення яких базувались на максимальній економії ресурсів та матеріалів, тобто мінімізації відходів виробництва, врахуванні співвідношення витрат і матеріалів до тривалості використання виробів, впровадженням раціональних, модульних принципів організації промислового дизайну і розвитку нових форм функціонального одягу.

Ці та інші методи відповідно до вище згаданих принципів «альтернативної економіки», використовують на практиці сьогодення. Одним з характерним в дизайні одягу є крій без відходів, що формує розміщення деталей без обрізів, також безшовний метод за допомогою складок і зачепів та метод «скісного крою», які допускають працювати з цільним відрізом тканини. До наступних належить метод формоутворення за принципом «вкладання» (замотування, завивання, закручування), в якому силует одягу досягається шляхом взаємодії форми і тканини. Перевагою довільних форм є відсутність композиційного центру, зміщення пропорцій й асиметричність конструкції, зміщені застібки, шви та виточки назовні, необроблений край, зім'яті, потерті фактури тканин тощо [1].

В контексті розвитку екологічного напрямку моди на сучасному етапі займає галузь текстильної промисловості, як суб'єкт індустрії моди, що розкриває перспективні розробки, так званих «нових натуральних матеріалів» з різними функціями, як енергоефективність і комфортність в експлуатації. Основою їх є виготовлення натуральних тканин, які не викликають побічних захворювань і легко піддаються утилізації. До розробки прогресивних технологій у виготовленні тканин є напрям з лікувальними властивостями, тобто антибактеріальні, гіпоалергенні, антистатичні, та тканини і матеріали з природної сировини, як суміш волокон паперу, целюлози, сої, кропиви, кукурудзи, морських водоростей, бамбуку та казеїну тощо [3].

Окрім вище названих розробок, найбільш перспективними є створення матеріалів з новими експлуатаційними засобами, визначальний принцип яких – локалізація. Замкнуті цикли передбачають безвідходні технології та повторні застосування ресурсів. Використання в одязі таких незвичних матеріалів, як

пластикові пляшки, поліетиленові пакети, застарілі речі, сприяє пошуку нових можливостей у створенні форм і образів. Роботи модельєрів-дизайнерів подібного спрямування, відображають альтернативний дизайн, що поширюється на усіх видах людської діяльності, основна ідея якого гармонізація взаємин людини з середовищем. Проте, одяг у подібному напрямку скоріше арт-проект, аніж промисловий підхід, адже кожна річ індивідуальна, і її адаптація в промислове виробництво неможлива. Таке вбрання вирізняється ідеєю з посиленням на те, що його виробництво завдає меншої шкоди довкіллю, свого роду екологізацію виробництва, що включає технологічні засоби, альтернативні джерела енергії, оптимальне споживання води, зменшення використання шкідливих речовин і барвників, піклування про гідні умови праці, інформування споживачів про кількість відходів тощо[4].

Однак більш життєдіяльними стають тенденції в дизайні одягу орієнтовані на масового споживача, такі як вінтаж, секонд-хенд та рециклінг. Філософія цих напрямків набуває гуманного змісту у спробі призупинити потік нескінченного споживання, а також переробку існуючих чи використаних речей для створення нового продукту[3].

В суспільстві надмірного споживання і жорсткої конкуренції на ринках модного одягу, суттєвого значення набуває популяризація екологічного продукту. За допомогою традиційних каналів збуту, розповсюдження інформації, реклами, та засобів графічного дизайну створення нової іконографії, тобто символів з допомогою яких можна ідентифікувати екопродукт, в ці та інші засоби формуючи сучасний образ екологічного виробника та споживача[2].

Підсумовуючи вище викладене, екологічний напрямок в дизайні одягу є актуальним і набуває важливості в культурному просторі й світі моди. Він створює певний формотворчий імідж, що змінює наше світосприйняття. Серед актуальних питань у даному напрямку є виготовлення екологічно безпечних матеріалів та тканин, нових методів та тенденції в дизайні одягу орієнтованих на масового споживача також соціальна реклама, як чинник збереження планети й здорового покоління.

Література

1. Ермилова Д.Ю. Экологическое направление в дизайне одежды : Сб. науч. тр. Под общей ред. к.т.н., доцента Г.М.Гусейнова / Проблемы дизайна костюма и пути их исследования. — М. : Кафедра «Дизайн костюма», 1997. - С. 12-39
2. Кохан А.Г., Баранов А.Ю., Агапов В.П. Дизайн одежды с точки зрения экологии и здоровья / Дизайн в России: проблемы теории и практики. Первая Всероссийская научно-практическая конференция. Тез. докл. и выст. / Отв. ред. Ю.В. Манько - СПб. : СПбГУТД, 1998. - С.75
3. Чупріна Н.В. Наукові методи пошуку творчих рішень в дизайні костюма / Н.В. Чупріна // Вісник КНУТД. – К. : 2008. – № 1 (38). – С. 174 - 177
4. Гелебар К. Проект «Экологически безопасная мода» [Електронний ресурс] / К.Гелебар. — Режим доступу : <http://www.proobraz.ru>

ЗАХИСТ НАТУРАЛЬНОЇ ШКІРИ ВІД БІОУРАЖЕННЯ

Проблема біоураження охоплює широке коло наукових і практичних завдань, пов'язаних із захистом сировини, матеріалів і товарів від пошкодження бактеріями, грибами, комахами, гризунами як в умовах тривалого зберігання, так і при їх виробництві, транспортуванні та експлуатації. Біоураженню та біопошкодженню піддаються шкіра, скло, пластмаси, гуми, текстиль, деревина, папір, цінні пам'ятки культури, транспорт, споруди тощо. Біопошкодження можуть істотно змінити властивості матеріалів, вплинути на зниження їх якості, а в ряді випадків – привести до повного руйнування об'єкту [1].

При біоураженні обов'язково присутні та взаємодіють:

- агенти біоураження – організми, що атакують матеріал, виробу, споруду чи природну сировину;

- об'єкти біоураження – матеріали, сировина, споруди, що пошкоджуються.

Шкура ще за життя тварини несе на собі велику кількість мікробів, що потрапляють на неї з довкілля. Якщо догляд за твариною недостатньо дбайливий, то її шкура може нести на собі величезну (до 1-2 млрд. клітин на 1 см²) кількість мікробів [2].

Натуральна шкіра, будучи природним білковим матеріалом, набуває товарної якості та специфічних властивостей після багатостадійної обробки різними хімічними реагентами, і являє собою поживне джерело для деяких видів бактерій і мікроскопічних грибів. Найбільшу шкоду шкіряним матеріалам завдають не самі мікроорганізми, а продукти їхньої життєдіяльності – ферменти та органічні кислоти.

Для запобігання біоураженню натуральної шкіри на різних стадіях її обробки використовують біоциди. Антимікробна дія біоцидних препаратів залежить, в першу чергу, від їх хімічної будови, а також будови клітин самих мікроорганізмів. Клітинні стінки різних мікроорганізмів мають різну будову, завдяки чому вибірково взаємодіють з різними антимікробними речовинами і мають неоднакову стійкість до впливу хімічних сполук різних класів.

Для захисту шкіряної сировини та готової натуральної шкіри в світовій практиці широко використовуються: п-хлор-м-креозол, алкілнафталін-сульфодикислоту, борат натрію, окис цинку, 2-оксидифеніл тощо [3, 4].

Розроблено технологію [5] антисептичної обробки шкіряної (шкури великої рогатої худоби) сировини на стадії відмочування новим препаратом, що, порівняно з відомими біоцидами, суттєво поліпшує мікрофлору середовища без погіршення якості шкіри в цілому. В основі технології лежить застосування препарату «КА-23» – ефективного антисептичного засобу на основі похідних карбамінової кислоти (ТУ У 24.2-25636704-001-2002). Препарат цікавий також тим, що його можна застосовувати безпосередньо під час або після процесу хромового дублення при термообробці, що уможливорює

тривале (понад 90 діб) зберігання дубленого напівфабрикату та високу якість виготовленої з нього шкіри.

Розроблено спосіб протигрибкової та антибактеріальної обробки голини та видубленого напівфабрикату [6], який передбачає просочування напівфабрикату сіллю лантану або церію вінілкарбонової кислоти. Обробку можна виконувати або на стадії проведення процесів пікелювання–дублення, або індивідуально для напівфабрикату та готової шкіри.

Розроблений спосіб протигрибкової та антибактеріальної обробки [7] передбачає просочування хромового напівфабрикату антисептиком – полімінеральним продуктом, отриманим з природних мінералів неметалевих копалин. Вказаний продукт не тільки забезпечує антибактеріальний захист напівфабрикату та готової шкіри, але і виконує роль наповнювача для рихлої сировини на стадії рідинного оздоблювання.

Слід однак зауважити, що використання біоцидних препаратів у виробництві шкіри та при її зберіганні, має певні обмеження через властивості самих біоцидів (клас небезпеки, розчинність у воді, вплив на властивості оброблюваного матеріалу тощо). А отже, підбір біоцидних засобів повинен забезпечувати безпечність натуральної шкіри як товару широкого вжитку.

Література

1. Пехташева Е.Л. Микробиологическая коррозия и защита от нее / [Е.Л.Пехташева, А.Н.Нестеров, Г.Е.Зайков, С.Ю.Софьина, Р.Я.Дебердеев, О.В. Стоянов] // Вестник Казанского технологического университета. – 2012. – № 5. – С. 131–134.

2. Шкутов Ю.Т., Костылев А.Ф. Гистология и микробиология кожевенного сырья / Ю.Т.Шкутов, А.Ф.Костылев. – М. : Легкая индустрия, 1980. – 150 с.

3. Bestimmung des Bakterienschades // Leder. – 1997. – 48, N 9. – С. 198.

4. A case of bacterial action? // World Leather. – 1997. – 1998. – 11, N 1. – С.95–96.

5. Розробка препарату і технології антисептичної обробки шкіри та хутра : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. техн. наук: Спец. 05.18.18 –технологія взуття, шкіряних виробів і хутра / Р. В. Качан ; КНУТД. - К. : КНУТД, 2008. – 24 с.

6. URL: <http://bankpatentov.ru/node/284396>

7. URL: <http://uapatents.com/2-68869-sposib-protigribkovo-ta-antibakterialno-obrobki-shkir.html>

УДК 687

М.І.ІГНАТИШИН, А.С. КОЛЕСНІЧЕНКО
Мукачівський державний університет

МОДЕЛЮВАННЯ ПЛОСКОГО ДВОХЛАНКОВОГО МАНІПУЛЯТОРА В СИСТЕМІ MATHCAD

Маніпулятором називають технічний пристрій, призначений для виконання деяких робочих функцій рук людини, виконавчий механізм промислового робота [1, 2], оснащеного робочим органом і приводами, які дають змогу виконувати робочі функції.

Важільні механізми [3] з роз'єднаними кінематичними ланцюгами (маніпулятори) покладені в основу структурних схем багатьох машин, що здійснюють закономірні механічні рухи. Особливий інтерес при цьому представляють питання, пов'язані з розробкою ефективних методів розв'язання

оберненої задачі кінематики (ОЗК) [4], яка полягає в знаходженні узагальнених координат в його кінематичних парах, що забезпечують заданий рух і орієнтацію робочого обладнання щодо абсолютної системи координат. Цим визначається актуальність досліджень, присвячених вдосконаленню теорії і практики розрахунку зворотних задач маніпуляторів, застосування їх комп'ютерного моделювання.

В нашому дослідженні змодельовано плоский двохланковий маніпулятор, розв'язано зворотню задачу маніпулятора та здійснено його анімацію в системі Mathcad 2001 Professional. Розроблена програма подана нижче.

Початок програми.

Довжина ланок маніпулятора $l \equiv 2c$, координати захвата маніпулятора $x_0 \equiv 2s$ та $y_0 \equiv 2z$.

$$\text{Полярний кут захвата: } \Theta := \begin{cases} \arccos\left(\frac{x_0}{\sqrt{x_0^2 + y_0^2}}\right) & \text{if } y_0 \geq 0 \\ 2 \cdot \pi - \arccos\left(\frac{x_0}{\sqrt{x_0^2 + y_0^2}}\right) & \text{otherwise} \end{cases}$$

Кут першої ланки маніпулятора:

$$\phi_1 := \begin{cases} \Theta + \arccos\left(\frac{\sqrt{x_0^2 + y_0^2}}{2 \cdot l}\right) - 2 \cdot \pi & \text{if } \Theta + \arccos\left(\frac{\sqrt{x_0^2 + y_0^2}}{2 \cdot l}\right) \geq 2 \cdot \pi \\ \Theta + \arccos\left(\frac{\sqrt{x_0^2 + y_0^2}}{2 \cdot l}\right) & \text{otherwise} \end{cases}$$

$$\text{Кут другої ланки маніпулятора: } \phi_2 := \pi - \arccos\left(\frac{x_0^2 + y_0^2}{2 \cdot l^2} - 1\right)$$

Додаткові параметри програми: $x_b := l \cdot \cos(\phi_1)$, $y_b := l \cdot \sin(\phi_1)$, $k_1 := \tan(\phi_1)$,

$$k_2 := \frac{y_0 - y_b}{x_0 - x_b}$$

$$y_1(x) := \begin{cases} k_1 \cdot x & \text{if } 0 < x \leq x_b \\ k_1 \cdot x & \text{if } x_b \leq x \leq 0 \end{cases}, \quad y_2(x) := \begin{cases} k_2 \cdot x - k_2 \cdot x_b + y_b & \text{if } x_b < x \leq x_0 \\ k_2 \cdot x - k_2 \cdot x_b + y_b & \text{if } x_0 \leq x \leq x_b \text{ otherwise} \end{cases}$$

Робоча область маніпулятора окреслена колом $y(x) := \sqrt{4 \cdot l^2 - x^2}$

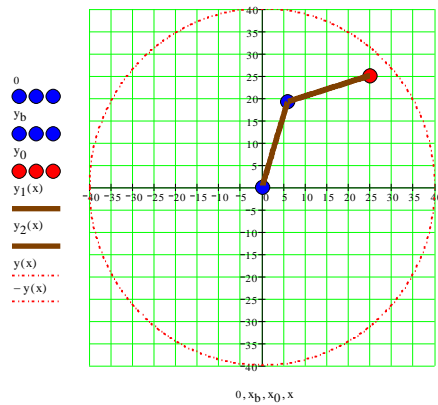

Рис. 1. Двохланковий маніпулятор в системі MATHCAD.

Кінець програми.

Література

1. Белянин П. Н. Промышленные роботы США (Обзор зарубежного опыта) / П.Н.Белянин. — НИАТ, 1978. — 302 с.
2. Воробьёв Е. И. . Механика промышленных роботов. Кн. 1. Кинематика и динамика / Е. И.Воробьёв, С. А. Попов, Г. И. Шевелёва //. — М. : Высшая школа, 1988. — 304 с. — ISBN 5-06-001201-8.
3. Кіницький Я. Т. Теорія механізмів і машин : Підручник / Я.Т.Кіницький. — К. : Наукова думка, 2002. — 660 с. — ISBN 966-00-0740-X
4. Гурко А. Г. Решение обратной задачи кинематики плоского шарнирного избыточного манипулятора / Гурко А. Г., Янчевский И. В. // Механіка та машинобудування, 2014, №1, стор. 136-147.

УДК 687:658:562

Є.Д.ІСАК, Н.В.БІЛЕЙ-РУБАН
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ ДЛЯ ЛИЖНОГО ОДЯГУ З СУЧАСНИХ ПАКЕТІВ МАТЕРІАЛІВ

Сучасний рівень атоматизації швейного виробництва, наявна кількість розробок в галузі доводить, що більшість виробничих процесів залишаються доволі трудомісткими. Це стосується як процесів проектування, що передбачають раціональність конструкторського вирішення, процесів безпосереднього виготовлення із проведенням аналізу методів обробки і, як наслідок, потребують удосконаленої технології.

Серед великого різномайття швейних виробів на ринку нових товарів вигідно вирізняється різновидовістю як матеріалів, так і конструктивними рішеннями, складною формою асортимент виробів лижного одягу, якому притаманна специфічна технологія виготовлення. Тому, дана робота окреслює основні принципи технології процесу виготовлення виробів лижного одягу вбачаючи її ресурсозбереження.

Великий асортимент матеріалів для виготовлення лижного одягу володіє специфічними властивостями. Саме властивості матеріалів і визначають особливість процесів проектування та технології виготовлення.

Враховуючи структуру матеріалу, волокнистий склад, щільність, жорсткість, товщину і багатошаровість пакету матеріалів, який складається з

матеріалів верху, прикладних та підкладкових матеріалів, підбирається спеціальне обладнання, види швейних ниток, визначається доцільність фурнітури і проектується технологічний процес виготовлення виробів.

Проте на відміну від верхнього одягу побутового призначення лижний одяг має особливу відмінність в технології. В даній роботі визначено наступну специфіку технології виготовлення лижного одягу, а саме:

- обмеженість кількості ручних робіт, пов'язаних з додатковими технологічними операціями попереднього скріплення. Пояснюється це тим, що матеріали верху для лижних виробів містять різні види просочення, можуть бути покриті плівкою, що підсилює на матеріалі сліди від проколу голки. В такому випадку, специфічні операції попереднього зметування замінюються склеюванням за допомогою спеціального фіксуєчого олівця фірми Guterman® (Німеччина), аналогічно обробці виробів із натуральної шкіри. Також в роботі апробовано використання канцелярських скоб і зажимів для тимчасового скріплення деталей виробів для лижного одягу на ділянці швейного виробництва.

- відсутність волого-теплових обробок, які упресовують краї деталей. Для цього по краям деталей, які зшиваються з лицевої сторони завжди виконуються оздоблююча строчка без попереднього виметування і припрасування з обов'язковим закріпленням кінців строчки. Причому, в залежності від виду матеріалу закріпки прокладають паралельно основній строчці на відстані 0,1 – 0,15 см від неї.;

- визначеність числа стібків на 1 смв строчках, оскільки це впливає не тільки на міцність і еластичність шва, але на його зовнішній вигляд. Збільшена густина стібків перфорує матеріал з покриттям (просоченням, плівкою) так, що шви руйнують основний матеріал повністю чи частково, що знижує не тільки експлуатаційну надійність, а й естетику та функціональність виробу;

- підбір натягу ниток має бути відносно слабким, оскільки при сильному натягу стібків переміщає нитки основної тканини і тим самим розширяє прокол, пошкоджуючи матеріал. Також, для кращого транспортування матеріалів і зменшення чуттєвості до різної товщини деталей доцільним є використання «крокуючих» швейних лапок, підошва яких є підпружинена. Правильність підбору ниток, голки з врахуванням форми загострення вістря, допоможе знизити прорубуваність матеріалу.

- проектування таких функціональних деталей як кишені потребує хорошої обізнаності щодо специфіки експлуатації. Контур входу в кишеню, деталі листочки, обшивок, клапани, застібки-блискавки за геометричними параметрами та за конфігурацією повинні максимально відповідати захисним властивостям. Як приклад при оформленні входу в кишеню застібною-блискавкою в кінці та на початку існує так званий «гараж» для замка, щоб запобігти попаданню води, снігу.

- при з'єднанні деталей виробу із матеріалів із просоченням, обробкою навіть тефлонова лапка може погано ковзати по їх поверхні. В такому випадку рекомендується використовувати дуже тонкий шліфувальний папір із дрібнозернистого піску для підсилення зчеплення з матеріалом;

-використання водонепроникних блискавок типу«dryzip», якімають знижені вагові характеристики і покращують експлуатаційну мобільність виробів. У хороших виробах dryzip - блискавки є так звані zippergarage, а саме захист замка в блискавці - «гараж» для замка.

Визначено, що для виготовлення лижного одягу рекомендується використовувати армовані нитки.

Отже, виготовлення виробів лижного одягу з водонепроникних матеріалів вимагає спеціальних видів технологічного обладнання, а саме: зшивальну машину безпосадочного стібка, щоб уникнути при зшиванні деталей стягування шва строчкою, швейні машини ланцюгового стібка, спеціалізоване обладнання для герметизації швів, напівавтомати для обшивання деталей, машини автоматичної дії для виготовлення кишень, для виконання закріпок різної форми, ударний прес для швидкого встановлення металофурнітури та ін.. Саме дотримуючись і враховуючи вищезгадані особливості технології, можна забезпечити якісні споживчі властивості виробів лижного одягу: естетичний вигляд, комфортність, захист від кліматичних умов (дощу, вітру, снігу), якість посадки на фігурі, зносостійкість, формостійкість.

УДК 675.026.2:678.046.1

О.П. КОЗАРЬ

Мукачівський державний університет

Ю.В. ГРЕЧАНИК

Київський національний університет технологій та дизайну

АНАЛІЗ ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ ТА БІОЦИДНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ПГМГ-ГХ

На даний час актуальним постало завдання розробки нових біоцидних препаратів, котрі не забруднюють навколишнє середовище, здатні боротися з мікроорганізмами різних систематичних груп (бактерії, грибки і т.д), мають тривалу захисну дію, доступні та дешеві. Особливу зацікавленість в зв'язку з цим представляють полімерні похідні гуанідину, який входить до складу амінокислот та вітаміну В, що обумовлює відсутність їх токсичності.

Гуанідін має три активних атома азоту, що дозволяє вводити практично будь-які замінники та отримувати необхідний для біоцидної активності позитивний заряд. Наявність подвійного зв'язку розширює спектр дії даної групи препаратів [1].

Полігексаметиленгуанідин гідрохлорид не має кольору і запаху, пожежобезпечний, вибухобезпечний, повністю розчинний у воді, розчинний у спирті, не втрачає своїх властивостей за низьких температурах, не розкладається і зберігає свої фізико-хімічні та біоцидні властивості до температури +120 С °, рН 1%-го водного розчину 7-10,5. Катионний поліелектроліт, що володіє унікальним поєднанням фізико-хімічних і біоцидних властивостей, що дозволяє цьому полімеру застосовуватися практично у всіх сферах виробництва[2].

Полігексаметиленгуанідин гідрохлорид (ПГМГ-ГХ) відноситься до біоцидів широкого спектра антимікробної активності щодо грамнегативних і

грампозитивних бактерій (включаючи мікобактерії туберкульозу, легіонельозу), вірусів (в тому числі вірусів ентеральних і парентеральних гепатитів, ВІЛ, поліомієліту, грипу, герпесу та ін.), грибів, в тому числі цвілевих, дріжджових і дріжджоподібних, грибів роду Кандида, кандидоз, дерматофітів. Володіє дезодорує дією, надає тривалий бактерицидний ефект, який може зберігатися в залежності від поверхні і інших зовнішніх факторів від 3 днів до 8 місяців, що робить цей продукт унікальним біоцидом [3].

ПГМГ-ГХ застосовують для виробництва дезінфікуючих засобів, консервантів, бактерицидів, антимікробних реагентів, основи для випуску фунгіцидних (протизапальних) продуктів. Важливу роль відіграє в медичній і ветеринарній дезінфекції, для дезінфекції в харчовій промисловості, очищення і знезараження повітря, води (питного та промислового використання), дезінфекції поверхонь. Також може використовуватись, як добавка для створення біоцидних фарб, для надання біоцидних властивостей полімерів, дереву, що фільтрує завантаженням (вугілля, цеоліт) та інших поверхонь [4-6].

Отже, розробка технології отримання високоактивних біоцидних композицій на основі гуанідину володіючого широким спектром бактерицидної дії, низькою токсичністю є одним з перспективних напрямків наукових досліджень, щодо покращення гігієнічних властивостей шкіряних матеріалів.

Література

1. Светлов Дмитрий Анатольевич. Разработка биостойких композиционных материалов с биоцидными добавками, содержащими гуанидин : диссертация ... кандидата технических наук : 05.23.05 / Светлов Дмитрий Анатольевич. - Саранск, 2008.- 218 с.: ил. РГБ ОД, 61 08-5/1204
2. <http://polyguanidines.ru/>
3. Гембицкий П. О. Полимерный биоцидный препарат полигексаметиленгуанидин / П.О. Гембицкий, И. И. Воинцева. – Запоріжжя : Поліграф, 1998. – 44 с.
4. Ампилогова Н. А. Синтез гуанидиниевых солей и возможности их использования в качестве ионообменников / Н. А. Ампилогова, В. С. Караван, М. А. Москаленко, В.А. Никифоров // Журн. аналит. химии. – 1989. – Т. 44, № 4. – С. 620–623.
5. А.с. 1819864 СССР. Способ очистки сточных вод, образующихся при изготовлении кинофотоматериалов / [Д. А. Топчиев, Е. Ю. Данилова, Г. Г. Кардаш, О. Ю. Кузнецов, В.Б. Баблюк, та ін.]. – Опубл. : Бюлл. изобр. – 1993. – Т. 58, № 21.
6. Leshechenko V. M. Modification of silicagel with polyhexamethylene guanidine and application of obtained sorbents / V. M. Leshechenko, T. V. Maglevanaya, O. B. Andrianova, I.M. Shkoda // Abst. X Polish-Ukrainian Symp. on Theoretical and Experimental Studies of Interfacial Phenomena and Their Technological Applications – Lviv, 2006. – P. 207.

УДК 621.74.04:669.112.22

YU.YU. ZHIGUTS¹, V.F. LAZAR², I.I. KRAJNJAJ¹

¹Uzhgorod State University

²Mukachevo State University

THE TECHNOLOGY OF SYNTHESIS THERMITE RED BRASS AND BRASS

The essence of this technology is rather simple: powder-like ingredients of slag are being charged into a metallothermic reactor and are being using a special kind of ignition. When combustion is over an ingot is being formed on the lower part of the

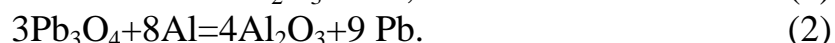
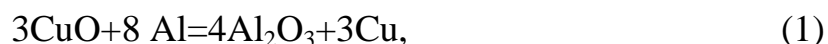
reactor. Slag is collected in the higher part (because of the considerable different in density). The scheme of this process has suggested a new technology under which we were able to overlay an instrumental plate directly on the base of metal – chamber from of the metallothermic reactor with a plate – gasket made of aluminium.

This "hybrid" technology has proved to be universal because it helped to decide the production problem – the synthesis of copper alloys of bronzes (“БрАЖ 10-4” and “БрОЦС 5-5-5”) for the technology of high temperature.

The calculated composition of metallothermic charge for copper alloys took into consideration activity coefficients of separate components of the reaction. On the basis of this we have stated adiabatic burning temperature of the mixture and have corrected chemical composition of the charge [1]. In order to get metallothermic samples microstructure, grain member and mechanical properties (hardness, strength) and porosity have been investigated.

The composition of the exothermic mixture belongs to those ones; the burning of generated liquid melt, mixing with the alloy in addition opening gives it a lot of heat. The formed liquid thermite alloy must be analogous by chemical composition to the alloy which is in the form [2]. The exothermic charge is made up of the following components: aluminium, zinc, tin, copper oxide (CuO) and red lead Pb₃O₄.

The reaction is as follows:

The technology of exothermic additions will high temperature gradient for bronze melting was successfully used in experimental–industrial conditions at the Bar machine–building plant. Two types of the above–mentioned exothermic additions passed the test while melting the cock body (of P6 010401-Б) with the mass 2,55 kg (“БрОЦС 5-5-5” “ГОСТ613–79”) as show on fig. 1.

While using this type of mixture in the result of its high-temperature burning heating up of neighboring to exothermic charge bronze formations takes place.

This type of the mixture which is composed of Al, Sn, Zn CuO and Pb₃O₄ is also used for exothermic additions with two variants: as a stack and as a metallothermic mixture for bronze (“БрОЦС 5-5-5”) we define by thermo chemical calculation: Sn – 4,19% as a granule and Al – 16,52%, Cu – 70,54% as powder.

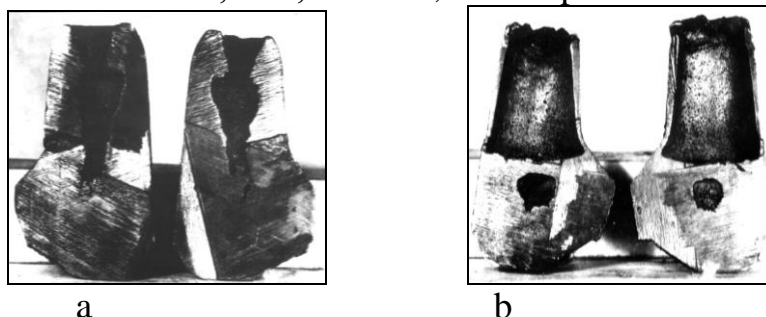

Fig. 1. The application form made of foundry shell tap P6 traditional technology (a) and using the addition part of casting for metallothermic high temperature gradient (b)

The adiabatic burning temperature of this exothermic mixture is 3300K.

By metallothermic reaction – renovation of lead, copper and aluminium oxide – a great deal of heat is released, which allows getting bronze alloy with considerable

overheating. In order to decrease additional bronze chip (100% from mass) is introduced into its composition, this "artificially" increasing the alloy output. Therefore we have averted too much burn – out of expensive exothermic mixture bronze alloy components.

The technology of metallothermic cores production consists in adding 4,5% pulverbakelite, 0,2% sulphanol and 5,5% water to the mixture with further drying at a temperature 150°–200 C°.

Another very promising trend using exothermic compositions of the second type, the basis of which is renovation of several components, which enables to get not only metals but alloys is the technology of thermit melting. By this technology it is possible to produce casting from copper alloys in far away regions, non-specialized plants and in the fields without "usual" smelting equipment and sources of electricity. As the result of burning of special metallothermic mixture liquid overheated copper alloy is formed in the reactor. Then after catching slag it is being poured into the carting form.

Conclusion. In general it should be noted that, in spite of the increased price of mixture components, the above-described technology has considerable advantages: the absence of complex and expensive equipment (melting furnaces, powerful sources and generators of electricity), full autonomy, high productivity and speed of response (it takes only some minute to get alloy at mixture combustion). These advantages make it possible to widely use this technology in the conditions of no specialized production.

Literature

1. Жигуц Ю. Методика розрахунку складу екзотермічних шихт на основі термохімічного аналізу [Текст] / Ю. Жигуц, В. Широков // *Машинознавство*. — 2005. — № 4. — С. 48 - 50.
2. Жигуц Ю.Ю. Технології отримання та особливості сплавів синтезованих комбінованими процесами [Текст] / Ю.Ю. Жигуц, В.Ф. Лазар. – Ужгород : Інвазор, 2014. – 388 с.

УДК 675.024.43

В. Ф. ЛІСНІКОВСЬКИЙ, М.О. МАРУХЛЕНКО,
О. Р. МОКРОУСОВА

Київський національний університет технології та дизайну

ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МОНТМОРИЛОНІТУ У ШКІРЯНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Використання у шкіряному виробництві природних високодисперсних мінералів становить інтерес через доступність, дешевизну і достатні запаси останніх в Україні. Перспективність вказаного напрямку застосування зумовлена екологічністю і властивостями природних мінералів, серед яких, будова кристалічної решітки, дисперсність, здатність до іонного обміну при модифікації неорганічними та органічними сполуками. При цьому модифікація не змінює кристалічної структури мінералів, але дозволяє регулювати їх колоїдно-хімічні властивості. В результаті модифікації дисперсій мінералів можна отримувати матеріали з високою спорідненістю до колагенової структури для шкір різного

цільового призначення [1].

Відомі дослідження [2], які присвячені застосуванню монтморилоніту на стадії дублення з метою часткового виключення сполук хрому з виробництва шкір та заміни їх на модифіковані дисперсії монтморилоніту. В результаті вказаного технологічного рішення було доведено вплив мінеральних дисперсій на збільшення виходу площі напівфабрикату, підвищення товщини, зменшення концентрації Cr_2O_3 у відпрацьованій ванні, зменшення жорсткості напівфабрикату.

Існує також спосіб обробки шкіряного напівфабрикату модифікованою дисперсією монтморилоніту на стадії наповнювання [3] з метою заміни імпортованих наповнювачів на сучасні вітчизняні для додаткового формування структури дерми, збільшення товщини та виходу по площі шкір. Авторами доведено вплив мінеральних дисперсій на зростання товщини на 14,4 %, виходу площі на 3,1 – 5,1 %, збільшення коефіцієнту розкрійності шкір.

За даними роботи [4] передбачено застосування монтморилоніту в складі жирувально-мінеральних композицій на стадії жирування. В роботі використано композиції (ЖМК), в тому числі, гідрофобні (ЖМКГ), на основі суміші природних жирів та олій, а для гідрофобних композицій в якості твердого емульгатора додано олеїнову кислоту та тверді парафіни. В результаті обробок авторами доведено вплив ЖМК та ЖМКГ на підвищення фізико-механічних властивостей шкір, зменшення на 10 – 13 % жорсткості, підвищення водостійкості готових шкір на 50 %.

Література

1. Мокроусова О.Р. Екологічно безпечні матеріали для шкіряного виробництва / О.Р. Мокроусова, О.В. Ковтуненко, Е.Є. Касьян // Екологічна безпека. – 2012. – № 2 (14). – С. 93-97.
2. Марухленко М. О. Колоїдно-хімічні властивості модифікованих дисперсій монтморилоніту для дублення шкір / М. О. Марухленко, О. Р. Мокроусова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Технічні науки. – 2015. – № 5. – С. 211-220.
3. Козарь О. П. Розкрійні властивості шкіряних матеріалів, наповнених мінералами природного походження / О. П. Козарь, О. Р. Мокроусова, В. І. Ліщук, В. П. Коновал // Технологический аудит и резервы производства. - 2014. – № 1(2). – С. 13-17.
4. Мокроусова О. Р. Сучасні напрями енергозбереження в технологіях виробництва шкіри / О. Р. Мокроусова // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – 2013. – № 6. – С. 205-211.

УДК 687

О.О. МОЛНАР, В.В.ГЕРАСИМОВ
Мукачівський державний університет

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ «РОЗУМНОГО ОДЯГУ»

Науково-популярні журнали і до цього дня продовжують мріяти «інтерактивним» електронним одягом, який буде не тільки зігрівати людину і приховувати тіло, але і допомагати жити в сучасному світі високих технологій. Хоча розмови щодо створення такого одягу ведуться вже давно, та й

теоретично виготовляти "розумний" одяг ніхто не заважає, поки що прикладів електронних курток і светрів не так вже й багато, а успішних – немає зовсім.

Одним із успішних факторів подальшого використання концепції розумного одягу є суттєве зменшення споживаної енергії основними складовими: датчиками, аналоговими і цифровими мікросхемами, засобами представлення та передачі інформації. Ще десять-п'ятнадцять років тому потужності всіх методів вироблення електроенергії в межах одного комплексу розумного одягу не вистачило б для забезпечення працездатності примітивного мобільного телефону, радіоприймача, мультимедійного плеєра і т.д. В той же час спостерігається значне розширення номенклатури мікро потужних сенсорів різного типу – тиску, вологості, прискорення, магнітного поля, пульсу, рівня кисню в крові, гіроскопів, GPS і т.д. Слід також відзначити стрімке збільшення обчислювальної потужності засобів обробки, передачі і візуалізації отриманої інформації.

Все це призвело до того, що «цінність» одиниць ват енергії, яка може бути зібрана в межах однієї системи «розумного одягу» зростає вразі.

Тому, системі живлення складного вимірювально-обчислювального і телекомунікаційного комплексу, у що зараз перетворюється сучасний «розумний одяг», приділяється значна увага. Логічно припустити, що чим більше потужності «вбудованих» джерел живлення, тим більш «розумною» і багатосторонньою буде сама система в цілому. У світі ведуться інтенсивні наукові дослідження з розробки систем автономного електроживлення для портативних пристроїв.

На сьогоднішній день існує кілька методів вироблення електроенергії, які можуть бути використані в системах «розумного одягу»:

- Внутрішні, по відношенню до людини (носію одягу):
 - використовують внутрішні електричні потенціали організму;
 - біо-батареї, що використовують глюкозу людської крові або піт;
- Зовнішні, засновані на проявах життєдіяльності людини:
 - Засновані на тепловиділенні організму:
 - термоелектричні;
 - піроелектричні;
 - Перетворюючі рух або тиск людського тіла:
 - п'єзоелектричні;
 - трибоелектричних;
 - індукційні;
 - електростатичні;
 - Зовнішні, що використовують вплив навколишнього середовища:
 - фотоелектричні – перетворюють світло в електроенергію;
 - електромагнітні (радіоелектронні) - використовують зовнішні магнітні та електростатичні і електромагнітні поля (радіосмог);
 - акустичні - на основі конвертації звукових хвиль;
 - хімічні - перетворюють елементи навколишнього середовища (дощ, CO₂, H₂, O₂) в електроенергію.

Багато з них можуть бути об'єднані технологічно, технічно або системотехнічно. Кожен з цих методів має обмеження, щодо максимально можливої «віддаваної» потужності електроенергії в розрахунку на одну людину.

Це пов'язано з обмеженим діапазоном фізичних параметрів самого *homo sapiens* – вага, розмір, температура, швидкість руху і т.д.

Крім перерахованих, звичайно, можливі і інші, поки що технічно чи технологічно нереалізовані або маловивчені методи продукування електроенергії. Авторами розглядаються ряд напівпровідникових матеріалів здатних до продукування енергії за різними її видами згідно вищевказаної класифікації.

При створенні такої складної системи, як сучасна розумна одяг, особливу увагу необхідно приділяти локалізації, накопиченню та резервуванню отриманої різними методами електроенергії. Наприклад, вночі не працюватимуть фотоелектричні перетворювачі, при відсутності руху – п'єзоелектричні і трибоелектричні генератори, в метро або в екранованих приміщеннях – індукційні і електромагнітні конвертори і т.д. Це означає, що система управління електроживленням «розумного одягу» повинна координувати роботу різних підсистем, мати систему резервного накопичення енергії, а також запасні хімічні «аварійні» джерела струму, наприклад для ініціалізації всієї системи.

УДК687.016:76

С.Я. ПОВШИК

Харківська державна академія дизайну і мистецтв

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДИЗАЙНІ ОДЯГУ

Діяльність дизайнера в сучасних умовах орієнтована на проектування нових речей та функцій просторового середовища, тому, поза сумнівом, є інноваційною. Сьогодні процес проектування передбачає використання, як наукових (соціологія, прогнозування), так і образно-асоціативних методів, які дозволяють наповнити форму соціокультурним змістом. В галузі дизайну одягу проектні завдання дедалі більше диференціювалися, в наслідок чого помітними стали певні зміни у вже традиційному баченні етапів проектування одягу. У сучасному науковому просторі питанням теорії та практики проектування одягу присвячено чимало наукових робіт українських та закордонних фахівців. Усі вони стосуються різних аспектів проектування як процесу. Проте, досі не було приділено належної уваги процесу проектування одягу як послідовному зв'язку взаємозалежних і підпорядкованих етапів роботи з властивими їм проектними технологіями та графічними складовими. Проектний процес переживає певну трансформацію, яка найбільше торкається методів розробки творчої концепції та її візуального втілення.

У своїх дослідженнях Н. Чупріна, висловлює думку, що функціонування індустрії моди в ХХ столітті сформувало три основні моделі реалізації й

впровадження творчих задумів модельєрів, дизайнерів і стилістів для подальшого масового фабричного виробництва і розповсюдження в суспільстві (ліцензійні договори, системи цільових замовлень, автономне виготовлення серії або колекції) [4:350]. Це позначилось на формі функціонування легкої промисловості загалом та моделі творчої реалізації дизайнера одягу зокрема і вплинуло на домінування третьої із вище згаданих моделей. Для кожної із них притаманний власний, проектний процес з характерними графічними складовими, методами і засобами візуалізації, що вимагає детального вивчення і подальшого наукового висвітлення.

В минулому творчий процес вітчизняного художника-модельєра був чітко регламентований технічним завданням [1, с.12]. Робота дизайнера завершувалась на першій стадії проектування та полягала в ескізному проекті нової моделі. Це вплинуло на спектр проектно-графічних складових, який передбачав тільки презентаційний і технічний ескізи, тоді як процес ескізування, як метод художнього формоутворення і засіб вирішення основних завдань композиційного, функціонального та конструктивного характеру, залишався поза увагою. Розподіл функцій між художником та конструктором на разі демонструє свою неспроможність. Відмінні завдання, які вирішують в процесі проектування костюма художники-модельєри та інженери-конструктори унеможливають існування єдиного погляду на послідовність та ступінь розробки окремих етапів проектування. Постає необхідність обґрунтування особливостей етапів проектування одягу з відповідними їм проектно-графічними складовими; окреслення їх художньо-образних й технічних характеристик, особливостей проектно-графіки у реалізації конкретних етапних завдань.

Прискорення темпів масового виробництва, висока динаміка варіативності моделей одягу, розширення асортименту виробів, скорочення часу на розробку нових зразків, спонукали до активного впровадження систем автоматичного проектування (САПР) [3, с.46]. Процес автоматичного проектування містить етапи моделювання, конструювання та технології виготовлення, і забезпечується, методами художнього і технічного проектування. Послідовність розробки нової моделі одягу в автоматизованому режимі не відрізняється від традиційного «ручного», проте використання сучасних САПР суттєво спрощує та прискорює процес проектування швейних виробів [2, с.95]. Однак, художньо-образне вирішення майбутнього виробу, його репрезентативне втілення, сучасний дизайнер у більшості випадків забезпечує вже відомими засобами проектно-графіки, послуговуючись традиційним образно-технічним інструментарієм. Тому в науковому просторі ведеться активна дискусія щодо ефективності використання інноваційних методів візуалізації результатів художнього проектування одягу як головного пріоритету розвитку індустрії моди, адже за допомогою модулів САПР реалізується широкий спектр проектних завдань: аналіз тенденцій моди, технічні ескізи, колористичне вирішення моделей, створення та підбір фактур, формування бібліотеки елементів та тканин, комбінування матеріалів в технічному рисунку, презентації, каталоги, створення віртуальної колекції,

демонстрація моделей на тривимірному віртуальному манекені, специфікація, розмірні таблиці, тощо.

Впровадження нових форм виробництва, зміна формату проектного процесу, автоматизація проектування сформувала нове бачення завдань, які вирішує дизайнер одягу. Відповідно, важливим є дослідити існуючі форми та методи застосування САПР, графічні можливості ПК і програм-редакторів, виявити і обґрунтувати доцільність та межі їх використання. Вирішення вказаних завдань дозволить вдосконалити проектні технології, розширить проектний простір, разом із колом професійних обов'язків дизайнера.

Література

1. Агошков Л.О. Проектування одягу раціональними серіями / Л.О.Агошков, М.В. Колосніченко, Г.І.Кононенко. – К. : Арістей, 2008. – 116 с.
2. Колосніченко М.В. Комп'ютерне проектування одягу : Навчальний посібник / М.В. Колосніченко, Ю.В. Щербань, К.Л. Процик. – К. : «Освіта України», 2010. – 236 с.
3. Процик К.Л. Етапи розробки нових моделей одягу в сучасних САПР / К.Л.Процик // Легка промисловість, 2007. –№3. – С. 46-47.
4. Чупріна Н.В. Етапи та критерії формування індустрії моди / Н.В. Чупріна // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. – 2014. – Вип. 32. – С. 348-357. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua/>.

УДК 687:658

А.І.ПОПОВА
Мукачівський державний університет

ВПЛИВ ЧАСТОТИ ЗМІНИ АСОРТИМЕНТУ ВИРОБІВ ПІДПРИЄМСТВА НА ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ПОТОКУ

Забезпечення споживчої цінності швейних виробів, як результату виробничого процесу є найважливішим завданням в сучасних умовах виробництва. Ринкові вимоги до швейних підприємств вимагають технічних рішень направлених на адаптацію підприємств до виготовлення різнопланового асортименту, впровадженню гнучкої організації виробництва. інтенсифікацію технологічних процесів, та зростанню їх економічної ефективності [1].

Підвищення гнучкості організаційних форм швейного виробництва в умовах інтенсифікації оновлення продукції базується на удосконаленні системи підготовки виробництва [2].

Мета даної роботи полягає у визначенні впливу частоти зміни асортименту виробів підприємства на техніко-економічні показники потоку. на прикладі роботи підприємства ТзОВ СП «Віадук», що спеціалізується на виготовленні жіночого одягу. Виготовлення якісного жіночого одягу передбачає вирішення багатьох завдань дизайнерського, технічного, організаційного, соціального рівня. Для досягнення поставленої мети у даній роботі вирішувались наступні завдання: аналіз частоти зміни асортименту жіночого одягу на підприємстві протягом року; аналіз роботи технологічних потоків діючого підприємства ТзОВ СП «Віадук».

Форма організації потоку – це комплексна характеристика швейного потоку [3]. Технологічні потоки швейного виробництва можуть бути

охарактеризовані багатьма показниками: потужністю, структурою, рівнем технічного оснащення, рівнем спеціалізації, ритмом роботи, способом запуску моделей, засобом транспортування предметів праці, розміщенням робочих місць, наступністю змін, формою організації[3]. Проаналізувавши роботу агрегатно-групових потоків ТзОВ СП «Віадук» по виготовленню жіночого одягу встановлено, що дане підприємство працює в умовах давальницьких схем з іноземними замовниками та виготовляє вироби різних видів і серій. Освоєння нових видів виробів або нових моделей на підприємстві характеризується втратами у випуску продукції і зниженням техніко-економічних показників потоків. Розміри серій виготовлених виробів коливаються в межах від 100 до 5000 одиниць, що порушує пропорції функціонування серійного виробництва.

Перебудова швейних потоків на випуск нових моделей або виробів іншого асортименту, що відрізняється матеріальними і трудовими затратами, а також технологією обробки, потребує: часткової або повної заміни технології; заміни складу та переналагодження застосовуваного обладнання і оргтехоснащення; переспеціалізації робочих місць і освоєння у зв'язку з цим нових операцій та нових видів обладнання. З метою встановлення впливу частоти зміни асортименту виробів на техніко-економічні показники потоку здійснено аналіз роботи технологічних потоків діючого підприємства (1потік – 125 працюючих, 2 потік – 50 працюючих) за період освоєння нових моделей або нових видів виробів у потоці приймався термін досягнення планового обсягу їх випуску при відповідному рівні якості продукції. Величина втрат визначалася як різниця між плановим і фактичним випуском виробів у потоці за днями від початку запуску нової моделі до моменту досягнення в потоці планових техніко-економічних показників і стабілізації обсягів виробництва продукції. На основі аналізу фактичних даних з втрат у випуску нових моделей було здійснено їх групування залежно від річної потужності потоків та визначено їх середнє значення (табл.1).

Таблиця 1

Втрати обсягів виробництва при запуску нових моделей залежно від потужності, до впровадження гнучких організаційних потоків (величина серії 2900 одиниць)

Чисельність працівників, роб.	Форма організації потоку	Річна потужність потоку, тис. од.	Середня кількість перебудов потоку за рік	Середня тривалість освоєння, днів	Середні втрати за день, од.	Середньорічні втрати у випуску виробів на період освоєння	
						тис. од.	%
125	АГП	111,528	45	4	18	4,66	4,18
50	АГП	80,028	27	6	14	3,62	4,50

З даних таблиці 1 випливає, що для потоків з річно потужністю 111,528 тис. од. втрати в середньому становлять 4,66 тис. од. від річного випуску виробів, а для потоків потужністю 80,028 тис. од. становить 3,62 тис. од. Із зростанням частоти зміни асортименту – запуску нових видів виробів також збільшується середня кількість перебудов потоку, оскільки скорочується тривалість проходження серій.

Отже часті переналадки технологічних процесів на виготовлення нових моделей, а також нових видів виробів призводять до значних втрат у продуктивності праці та зменшення випуску продукції, а також до зниження техніко-економічні показники потоку.

Література

1. Современные формы и методы проектирования швейного производства / Т.М. Серова, А.И. Афанасьева, Т.И. Илларионова, Р.А. Даль. – М. : Московский государственный университет дизайна и технологии, 2004 – 288 с.
2. Бабаджанов С.Г. Экономика предприятий швейной промышленности / С.Г. Бабаджанов, Ю.А. Доможиров – М. : АСADEМІA, 2003 – 250 с.
3. Мурыгин В.Е. Основы функционирования технологических процессов швейного производства / В.Е. Мурыгин, Е.А. Чаленко. – М. : «Компания Спутник», 2001 – 299 с.

УДК 687:658

А.І.ПОПОВА, С.Н. ПОЛУДА
Мукачівський державний університет

ВПЛИВ ЦИКЛІВ ПРАННЯ НА ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ВЛАСТИВОСТІ ПАКЕТІВ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ЧОЛОВІЧИХ ПІДЖАКІВ

Розширення асортименту конкурентоспроможних чоловічих піджаків можливе лише при забезпеченні належного рівня їхньої якості та надійності. Значною мірою на якість виробу, його зовнішній вигляд, формостійкість, зручність при експлуатації, а також можливість застосування сучасної технології та устаткування для його виготовлення, впливає підбір пакету матеріалів, який би забезпечував виробам із костюмних тканин збереження гігієнічних, механічних, поверхневих та інших показників. Якість, зовнішній вигляд, зручність догляду за чоловічим піджаком під час його експлуатації залежить від здатності пакету матеріалів на протязі тривалого часу зберігати надану формостійкість [1].

Особливий інтерес при визначенні експлуатаційних властивостей пакетів матеріалів представляє вплив експлуатаційних навантажень на пакет матеріалів в тому числі прання, оскільки, для тканин різного волокнистого складу можливим є різне їх відношення до дії цього чинника. У зв'язку з цим актуальним є вивчення впливу багаторазового прання на показники жорсткості пакету матеріалів. При пранні чоловічих піджаків на пакет матеріалів впливає ряд фізичних, фізико - механічних та механічних факторів, які в комплексі руйнують структуру пакету матеріалів, погіршують його механічні та фізичні властивості: при пранні – миючий розчин, механічні дії, підвищена температура; при сушці – фактори світлопогоди; при прасуванні – підвищена температура гладильної поверхні.

Мета даного дослідження полягає у визначенні впливу циклів багаторазового прання на показники жорсткості пакетів матеріалів. В зв'язку з чим застосовано теоретичні та експериментальні методи текстильного матеріалознавства для визначення показників формостійкості матеріалів та пакетів на їх основі. В ході роботи вивчався процес впливу кількості циклів прання на зміну показників жорсткості пакетів матеріалів.

Дані дослідження полягли у відтворенні умов прання та наступному визначенні показників формостійкості пакетів матеріалів (жорсткості) та порівнянні їх з показниками контрольних зразків (до і після прання). Для досягнення поставленої мети вирішувались наступні завдання: підбір складових пакетів матеріалів, які характеризуються єдиними методами догляду; отримання пакетів матеріалів для проведення експериментальних досліджень; визначення формостійкості пакетів матеріалів з використанням показника жорсткості при згині до і після багаторазового прання. Для визначення впливу прання на жорсткість пакету матеріалів проведено експериментальні дослідження в якому визначали зміну жорсткості пакету матеріалів після кожного з п'яти циклів прання. Текстильні матеріали скріплювали методом дублювання на пресі прохідного типу MEYER RPC – MINI з такими параметрами процесу дублювання: температура $T = 138^{\circ} \text{C}$, тиск $P = 15 \text{ Н/см}^2$ і час $t = 16 \text{ с}$. Полотна склеювали таким чином, щоб нитка основи тканини співпадала з поздовжнім напрямком клейової прокладки. Складові пакету матеріалів склеювали наступним чином: нитка основи матеріалу верху співпадала з поздовжнім напрямом клейового матеріалу (о – о); нитка основи матеріалу верху розташовувалася під кутом 90° до поздовжнього напрямку клейового матеріалу (о – у); нитка основи матеріалу верху розташовувалася під кутом 45° до поздовжнього напрямку клейового матеріалу (о – 45°). Прання взірців пакету матеріалів на основі зразків тканини верху Т1 (15% – вовна, 40% – ПА, 45% – ПЕФ), Т2 (25% – вовна, 30% – ПА, 45% – ПЕФ), Т3 (35% – вовна, 20% – ПА, 45% – ПЕФ) та клейових матеріалів на основі флізеліну артикул 5035/4BS4, дублерину на нейлоновій основі артикул 1706/991BS9, дублерину на трикотажній основі артикул 1101/4BS4, здійснювалось за допомогою пральної машини протягом 30 хвилин, полосканні протягом 5 хвилин, віджиманні у центрифусі, сушінні, прасуванні протягом 2 хвилин праскою [2]. Зразки піддавали 5-разовому пранню.

Дослідження жорсткості пакету матеріалів при згині до і після прання проведено методом консолі на приладі ПТ–2 відповідно до методики ГОСТ 10550–93 «Материалы текстильные. Полотна. Методы определения жесткости при изгибе».

Аналіз впливу кількості циклів прання на показники жорсткості пакетів матеріалів показав, що найбільший вплив чинить перше прання, що, зумовлено змінами в структурі тканин (видалення залишків шліхти, часткова руйнація речовин кінцевого оздоблення), причому цей процес має місце і при наступних праннях, хоча в меншій мірі. Після третього прання відбувається стабілізація значень показників жорсткості, або вони змінюються несуттєво. В результаті п'яти циклів прання жорсткість пакетів матеріалів зменшується в середньому на 30% (перше прання – 11%, друге прання – 16%, третє прання – 22%, четверте прання – 25%, п'яте прання – 30%). Оптимальним варіантом щодо збереження жорсткості після багаторазового прання представляють собою пакети на основі напіввовняних тканин та дублерину на нейлоновій основі артикул 1706/991BS9.

Оцінюючи в цілому отримані результати слід відмітити, що прання чинить певний вплив на стабільність структури пакетів матеріалів, що чітко виявляється втратою їхньої жорсткості.

Література

1. Патлашенко О.А. Матеріалознавство швейного виробництва : Навчальний посібник / О.А.Патлашенко. – Київ : Арістей, 2003. – 288с.
2. Бузов Б.А. Практикум по материаловедению швейного производства : Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / Б.А.Бузов, Н.Д. Альменкова, Д.Г. Петропавловский. – М. : Академия. – 2003 – 416с.

УДК 675.024

О. А. ПОТЕБЕНЬКО, О. А. ОХМАТ
Київський національний університет технологій та дизайну

НАПРЯМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДУБЛЕННЯ У ВИРОБНИЦТВІ ШКІРИ

Шкіряне виробництво відноситься до 3-го класу небезпеки через використання різних хімічних речовин. Найбільш токсичними речовинами шкіряних підприємств є сполуки хрому Cr (VI). При цьому в типових методиках ступінь їх використання становить 70-80%. На практиці підприємства не в змозі забезпечити необхідну високу ступінь очистки відпрацьованих дубильних розчинів і певна кількість сполук хрому потрапляє в стічні води. Разом із відпрацьованими розчинами на заводах зростають об'єми твердих хромвміщуючих відходів.

Не зважаючи на вище перелічене, шкіряні підприємства сьогодні не бачать альтернатив повної заміни сполук хрому іншими дубильними матеріалами мінерального або органічного походження.

Широке використання хромового дубителя пов'язано з простотою технології, надійністю традиційного процесу, високими технологічними та експлуатаційними властивостями шкір хромового дублення, можливістю виробництва товарів різного асортименту [1]. Але саме екологічні аспекти протягом останніх років є визначальними для вдосконалення і розробки нових сучасних дубильних процесів шкіряного виробництва [2].

Для зменшення екологічного навантаження на довкілля в результаті проведення хромового дублення підприємства найчастіше ідуть шляхом використання хромзберігаючих технологій комбінованого дублення. Технології передбачають часткову заміну сполук хрому альтернативними дубителями, наприклад сполуками алюмінію, цирконію, титану, рослинними та синтетичними дубителями, альдегідами, полімерними сполуками тощо.

Альтернативні (екологічноощадні) технології, розробкою яких займаються в Київському національному університеті технологій та дизайну (КНУТД), передбачають наступне:

–«Спосіб обробки шкір мінерального дублення» [3], що включає обробку нейтральної (знезоленої, м'якшеної) голини емульсією окиснених жирів перед процесом дублення сульфатотитанілатом амонію або карбонатом цирконію.

Спосіб дає змогу повністю виключити застосування сполук хрому у технологічному циклі, а значить і зменшити екологічне навантаження шкіряного заводу на навколишнє середовище.

–«Спосіб одержання шкір хромового дублення» [4], що передбачає використання хром-емульсійного дублення. Для емульсійної обробки в наведеному способі використовують окиснені продукти природних олій, а, власне процес дублення, проводять за температури 36-40°C. Спосіб забезпечує більше поглинання сполук хрому дермою напівфабрикату з одночасним підвищенням якості видубленого напівфабрикату (відсутній дефект «стяжки» на напівфабрикаті).

–«Спосіб обробки шкіри» [5], що включає підготовку голини до дублення у розчині фосфоровмісних сполук(сульфат тетраакис-гідроксиметилфосфонію); дублення здійснюють з допомогою органічних дубителів (танідів мімози або танідів тари) та сполук алюмінію.

–«Спосіб обробки шкіри» [6] шляхом дублення пікельованої голини сполуками хрому, в якості яких використано екстракт, отриманий при відновленні біхромату попередньо диспергованими шкіряними відходами, розчиненими у сірчаній кислоті. Спосіб дозволяє інтенсифікувати процес дублення та збільшити ступінь відпрацювання дубителя.

–«Спосіб дублення шкіри для верху взуття» [7] передбачає використання комбінованого хром-цирконієвого дублення. Технологія дозволяє значно зменшити витрати хромового дубителя та підвищити якість готової шкіри за рахунок усунення її пухлинуватості. Спосіб передбачає використання мінерального дубителя на основі сполук цирконію [8], в якості яких використано основний карбонат цирконію, розчинений в оцтовій кислоті.

Отже, основні наукові дослідження в шкіряній галузі в цілому та, власне, на кафедрі біотехнології, шкіри та хутра КНУТД ведуться у напрямку розробки та впровадження ресурсозбережних, екологічно орієнтованих, маловідходних, енергоощадних технологій з повторним використанням побічних твердих колагенвміщуючих продуктів виробництва або стічних вод підприємства.

Література

1. Дослідження хромового дублення із застосуванням полімерного матеріалу – похідної малеїнової кислоти : Електронний ресурс – Режим доступу : http://fullref.ru/job_6276e8246faea515f420b7ca69394592.html
2. Плаван В.П. Пути повышения экологичности процесса дубления кож / В.П. Плаван, А.Г. Данилкович, М.С. Павлова // Экотехнологии и ресурсосбережение. – 2007. – №3. – С. 52-56.
3. URL: <http://uapatents.com/3-71163-sposib-oderzhannya-shkir-mineralnogo-dublennya.html>
4. URL: <http://uapatents.com/1-68843-sposib-oderzhannya-shkir-khromovogo-dublennya.html>
5. URL: <http://uapatents.com/3-97525-sposib-obrobki-shkiri.html>
6. URL: <http://uapatents.com/3-46587-sposib-obrobki-shkiri.html>
7. URL: <http://uapatents.com/3-36750-sposib-dublennya-shkiri-dlya-verkhu-vzuttya.html>
8. URL: <http://uapatents.com/4-27610-mineralnij-dubitel-na-osnovi-spoluki-cirkoniyu.html>

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИГОТОВЛЕННЯ ШВЕЙНИХ ВИРОБІВ З НАТУРАЛЬНОЇ ШКІРИ З ПОЗИЦІЙ ЗАСТОСУВАННЯ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Функціонування швейних підприємств можливе лише за умови стабільної ритмічної роботи по виготовленню конкурентоспроможних швейних виробів. Рішенням проблеми затребуваності українських виробів на ринку і витрати сировини на виробництво може стати ресурсозберігаюча технологія їх виготовлення [1]. Завдяки високим споживчим показникам якості та різноманітності асортименту, попит на швейні вироби, оздоблені натуральною шкірою стабільно високий, а висока ціна вихідної сировини спонукає до пошуку оптимізації процесу виготовлення даних виробів шляхом застосування ресурсозберігаючих технологій.

Кожний етап виробництва повинен бути дослідженим щодо можливостей його оптимізації. Удосконалення парку швейного устаткування та методів обробки виробів дозволяє досягти високої якості обробки промислових виробів; застосування методів типового проектування – досягти відпрацьованих конструкцій з якісною посадкою виробу на фігурі. Досягти самобутності виробам дозволяють різноманітні конструктивні рішення, новітні фактурні матеріали та оздоблення. Підходи до використання шкіри дуже різноманітні і серед них актуальним є декорування шкірою.

Ресурсозберігаючі технології в швейній промисловості - технології, що забезпечують виробництво продукції з мінімально можливим використанням тканини, фурнітури і прикладних матеріалів, зменшенням витрат часу і зусиль фахівців з метою підвищення ефективності праці, оптимізацію і зниження витрат на виробництво.

Авторами ставиться за задачу оптимізація виробництва швейних виробів, оздоблених натуральною шкірою, за критерієм зниження матеріалоємності виробу, що є доцільним, беручи до уваги високу вартість сировини.

Авторами пропонується ресурсозбереження за показником матеріалоємності швейних виробів оздоблених натуральною шкірою як шляхом економного використання матеріалів, так і можливістю вторинної переробки відходів.

Перший напрямок передбачає забезпечення технологічності конструкції, зменшення площі міжлекальних випадів, застосування прогресивних методів обробки. Другий напрямок є цікавим завдяки можливості як творчого підходу (виготовлення аплікацій, дрібних деталей, аксесуарів), так і наукового підходу (механічне, хімічне з'єднання відходів в великі шматки, придатні для розкрою інших виробів).

Схема раціонального використання міжлекальних відходів натуральної шкіри представлена на рисунку 1 [2].

Авторами також розроблена класифікація видів оздоблення швейних виробів натуральною шкірою та передбачений аналіз економічної ефективності застосування кожного з видів. Таким чином можна забезпечити розширення асортименту з порівняно незначним підвищенням вартості виробу. При цьому вирішується як економічна задача, так і екологічна, оскільки знімається проблема утилізації міжлекальних випадів.

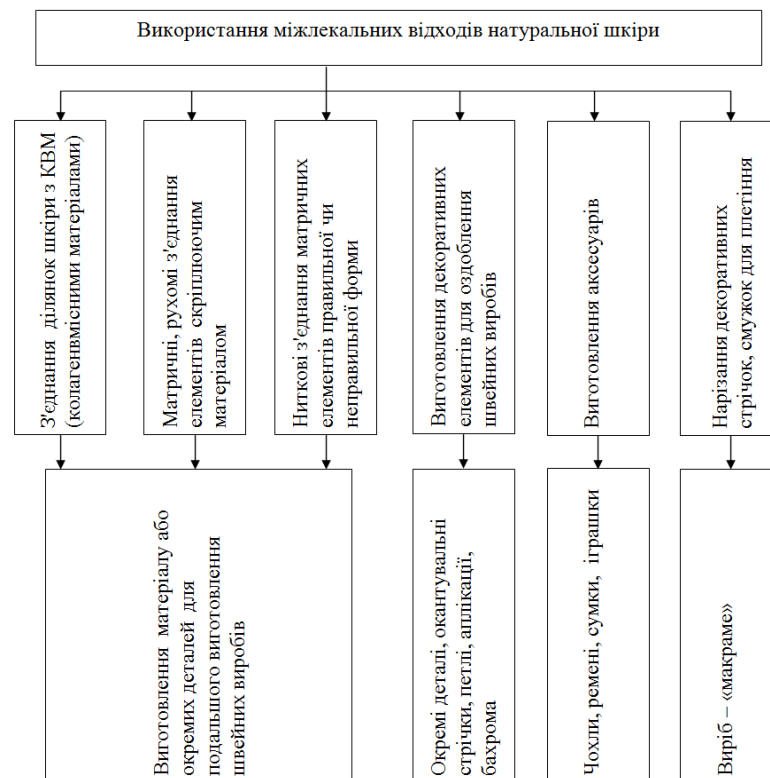

Рис.1 – Схема використання міжлекальних відходів натуральної шкіри

Література

1. Гирфанова Л.Р. Разработка ресурсосберегающей технологии изготовления формоустойчивой одежды. [Текст] : дис. ... канд. техн. наук : 05.19.04: защищена 17.03.04/ Гирфанова Лилия Рашитовна. – М. : 2003. – 205 с.
2. Лылова О. Н., Румянская Н. С., Ковалева И. И., Пахомова Т. И. Систематизация межлекальных выпадов натуральной кожи для производства швейно-трикотажных изделий // Наука и творчество: взгляд молодых профессионалов : VI Международная научно-практическая конференция студентов, аспирантов и молодых специалистов. – 2012. - № 2. – С. 92-97.

СТВОРЕННЯ ПЕРСПЕКТИВНИХ КОЛЕКЦІЙ ЖІНОЧОГО ОДЯГУ В ЕТНОСТИЛІ ЗА КОСТЮМОМ ХУСТИНИ

Мода є однією з найприбутковіших сфер сучасного бізнесу, яка забезпечує швидкий обіг капіталу для виробників та належність до конкретного прошарку суспільства для споживачів. Повсякденний одяг виходить з моди та нашого гардеробу набагато швидше за свій запроєктований термін експлуатації. Конкуренція в модному бізнесі призводить до постійної боротьби за споживача. Швидке впровадження у виробництво конкурентоспроможних за естетичними та ціновими показниками нових моделей одягу – головна умова виживання швейних підприємств.

Сорочка «мішана заспудниця»	Сорочка «рукави»	Сорочка «заспудниця»	Сорочка «ромованка» або «білениця»	Сорочка «косиця»	Сорочка «косичатий хрест»
					
Силует					
Прямий	Розширений до низу	Розширений до низу	Прямий	Прямий	Розширений до низу
Кольорова гамма					
Широка кольорова гамма	Переважно поєднання жовтої, помаранчев а, синьої, коричневої	Переважно темно-синя і світло- вишнева	Широка кольорова гамма	Поєднання темно- синьої, темно- вишневої, кор ичнової, помаранче- вої	Переважно темно- коричнева, синя, помаранчева
Довжина					
Довга	До середини стегон	Довга	До середини стегон	До стегон	Довга
Полотно					
Ляне	Біле та сіре сукняне	Біле сукняне	Лише біле сукняне	Конопляне	Біле сукняне
Призначення					
Святкове	Святкове, повсякденне	Повсякденн е	Святкове	Повсякденн е	Святкове, повсякденне

Рис.1 – Морфологічний аналіз сорочок Хустщини

В сучасних тенденціях моди широко спостерігається застосування елементів етностилю. Але **народний костюм** – явище матеріально-духовної культури народу, що склався історично колективним творчим досвідом та традиціями і відтворює естетично-світоглядні уподобання народу засобами матеріалу, форми, декору та колориту [1], тому впровадження його елементів у масове виробництво потребує ретельного та професійного підходу. Поверхневе ставлення до створення одягу в етностилі призводить або до сліпого копіювання народного одягу, або до художньо недосконалих моделей.

Авторами з наукових позицій вирішується актуальне питання для галузі – аналіз методик прогнозування розвитку морфологічної структури форми та рекомендацій по створенню перспективних колекцій одягу враховуючи особливості вбрання Хустського району (Закарпатська обл.)

Встановлено, що проектування костюма на традиціях народного сьогодні йде у трьох напрямках [2].

Перший – створення серійно-побутового одягу, повсякденного, святкового з урахуванням утилітарно-практичної сторони моделей і розкриття естетичної мінімальними засобами – нескладною формою та оздобленням.

Другий – моделювання концертно-сценічного костюма з виразно естетичною стороною, складною і змістовною художньою образністю. Робота в цьому напрямку дає художнику широкі можливості образно-асоціативного підходу.

Третій напрям, як більш сучасний, що виник у 90-х роках, – створення костюма – художнього, унікального, призначеного швидше для презентації творчих можливостей художника на різноманітних виставках, конкурсах, фестивалях.

Спостерігається, що етноісторичний та господарський розвиток долинян Хустщини позначився на локальних особливостях одягової вишивки (зокрема на способах komponування вишивки на сорочках), колориті, домінантних техніках вишивання, орнаментальних мотивах.

Авторами для застосування першого напрямку проектування одягу в етностилі здійснено морфологічний аналіз сорочок долинян Хустщини (рис.1). Найменування сорочок наведено відповідно до прийнятих історично назв в даному регіоні.

Література

1. Бойко В. М. Українські народні традиції в сучасному одязі / В.М.Бойко. - Київ, 1970.
2. Білецька В. Українські костюми, їх типи, еволюція і орнаментация / В.Білецька // Матеріали до етнології та антропології. - Львів, 1929. Т. 21—22. - ч. 1.

МЕТОДИ НАДАННЯ МАТЕРІАЛАМ АНТИБАКТЕРІАЛЬНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ

Пошкодження матеріалів природного походження під дією біологічних об'єктів широко поширені в природі і завдають шкоди, що досягає величезних розмірів. У процесі зберігання і експлуатації полімерних матеріалів природного походження і виготовлених на їх основі виробів можливо їх пошкодження різними видами мікроорганізмів: бактерій, мікроскопічних грибів і ін. Проблема визначення стійкості матеріалів до руйнівній дії мікроорганізмів, а також пошуку шляхів підвищення стабільності матеріалів тісно пов'язана з проблемою підвищення якості та надійності виробів, одержуваних з використанням таких матеріалів.

Мета дослідження. Метою дослідження є створення нових матеріалів з антибактеріальними та антимікробними властивостями.

Методи дослідження. Зміна структури шкіри для взуття за допомогою цеоліту, монтморилоніту і гуанідину.

Результати. В якості методів надання матеріалам антибактеріальних властивостей виділено наступні групи :

- просочення антибактеріальними препаратами, хімічна і фізична модифікація волокон для виробництва текстильного матеріалу;
- просочення текстильного матеріалу розчином антибактеріальної речовини, хімічна модифікація матеріалу;
- введення антибактеріальних препаратів в полімероутворюючу речовину;
- надання антибактеріальних властивостей текстильним матеріалам на заключних стадіях фарбування та оздоблення;
- застосування антибактеріальних речовин при пранні або чищенні текстильних полотен і виробів.

Звертається увага і на механічні методи: механічне видалення забруднень, підтримання правильного санітарно гігієнічного та температурно - вологісного режиму, запобігання проникнення мікроорганізмів до об'єкту біоповшкоджень, видалення одного з елементів, необхідних для росту мікробів, біологічний захист, створення матеріалів із заданими біостійкими властивостями, застосування біоцидних сполук.

Найбільшою ефективним серед методів надання матеріалам антибактеріальних властивостей володіють хімічні методи, в процесі яких відбувається утворення хімічних зв'язків (наприклад, при введенні антибактеріальних препаратів в волокноутворюючі розплави і розчини).

Хімічна модифікація і нанесення захисних покриттів складають досить безпечну для людини і навколишнього середовища групу методів надання матеріалам антибактеріальних властивостей, але у хімічних методів модифікації є суттєві технологічні, економічні та екологічні недоліки. Хімічна модифікація волокон може погіршити деякі властивості полімерних волокон.

Крім того, хімічна модифікація полімерних волокнистих матеріалів вимагає придбання, транспортування та монтажу додаткового обладнання і хімічних реагентів, що істотно ускладнює технологію, збільшує трудомісткість виробничого процесу, що може несприятливо позначитися на екологічній ситуації і привести до подорожчання кінцевого продукту.

Висновки. Досліджені матеріали на покращення антибактеріальних властивостей шкіри для взуття можуть бути використані у подальшому виготовленні нового взуття з кращими гігієнічними властивостями.

Література

1. Тимошина Ю.А. Разработка трикотажных и нетканых волокнистых материалов с антибактериальными свойствами : дис. на соискание ученой степени канд. тех. наук/ Тимошина Юлия Александровна. – Казань, 2014. – 165 с.
2. Бузов Б. А. Материаловедение в производстве изделий легкой промышленности (швейное производство) / Б.А. Бузов, Н.Д. Алыменкова. - М. : Академия, 2004. - 448 с.
3. Беклемышев, В.И. Наноматериалы и покрытия с антимикробными свойствами / В.И. Беклемышев, И.И. Махонин, У.О.Д. Мауджери / Нанонаука и нанотехнологии. Энциклопедия систем жизнеобеспечения. UNESCO- EOLSS Encyclopedia. - М. : ЮНЕСКО, EOLSS, ИД МАГИСТР ПРЕСС, 2009. - С. 804-831.

Наукове видання

**«НАУКА ТА ОСВІТА: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОСЛІДЖЕНЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ»**

19-20 травня 2016 року

**Збірник тез доповідей за матеріалами
Всеукраїнської науково-практичної конференції**

Редактор випуску: *Щербан Тетяна Дмитрівна*
Відповідальні за випуск: *Гоблик Володимир Васильович*
Кобаль Василь Іванович

Верстка: *Мороз Іван Федорович*

Підписано до друку 26.04.2016 р. Формат 60x84 1/16
Папір офсет. Умовн. друк. аркушів – 25,8.
Тираж 300. Зам. № 10.

Видруковано у видавництві
Мукачівського державного університету

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої
продукції ДК № 4916 від 16.06.2015 р.

Адреса видавництва:
Мукачівський державний університет,
вул. Ужгородська, 26, м. Мукачево, Закарпатська обл., 89600.
тел./факс (03131) 2-11-09, 3-13-43